

Управління освіти і науки Волинської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Навчально-методичний відділ. Факультет початкової освіти та фізичної культури
Кафедра педагогіки та психології у співпраці з цикловою комісією шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу
Рада молодих науковців. Студентське наукове товариство «Академія»
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

«ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: перші паростки науки»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

22 березня 2023 року

м. ЛУЦЬК

**УДК 37.091.12:005.745](477.82).ЛПК"2023"(082)
В67**

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 9 від 21 березня 2023 року)

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, т. в. о. ректора КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, викладач-методист, доцент кафедри педагогіки та психології, заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук

Наталія БОРБИЧ, проректор з навчальної роботи, викладач-методист, старший викладач кафедри педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук

Ірина КОВАЛЬЧУК, начальник навчально-методичного відділу, доцент кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, кандидат філософських наук

Сергій МАРЧУК, завідувач кафедри педагогіки та психології, викладач-методист, кандидат педагогічних наук

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів VII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (22 березня 2023 року КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчука, І. Ковальчук. Луцьк: ПП Мажула Ю. М., 2023. 755 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників VII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 22 березня 2023 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язбережувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

Рецензенти:

Валентина ВІТЮК, професор кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор педагогічних наук

Надія АНТОНЮК, голова циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, кандидат педагогічних наук

УДК 37.091.12:005.745](477.82).ЛПК"2023"(082)

© КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Світлана Агапова ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЮНАКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	17
Ярина Андрійків МИСТЕЦТВО – ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ МЕНТАЛІТЕТУ НАЦІЇ	19
Анастасія Віраг, Оксана Дідух ADAPTATION OF CHILDREN ABROAD IN THE CONDITIONS OF WAR	22
Сергій Джурак ВИХОВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ХОРТИНГОМ	23
Анна Дуткіна АРТ-ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ	27
Яна Левчук ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВІЙНИ	30
Назар Наумчук БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ВІЙНИ	32
Аліна Палецька ЕМОЦІЙНИЙ КОМФОРТ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	35
Анастасія Пех ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОЯВИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	37
Лілія Хмарна ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	40

СЕКЦІЯ 2 ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Надія Байцим ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО СТАРШИХ ЧЛЕНІВ РОДИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	44
Дарина Бухарова ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	47
Іванна Веснянка, Юлія Корука ЗАКЛИКАННЯ ВЕСНИ: ТРАДИЦІЇ УКРАЇНЦІВ НА СВЯТО СОРОКА СВЯТИХ	49
Марія Виндюк ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР ТА ЗАБАВ	51
Катерина Власюк ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	54
Ольга Давидчук ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї	56
Яна Захарчук РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	59
Марія Карпович ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК	

ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ЧЕРГУВАНЬ	62
Вікторія Ковальчук НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННЮ ЗА МОТИВАМИ ТВОРІВ М. ПРИЙМАЧЕНКО	65
Катерина Колодій СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ КРАЄМ	67
Олеся Кренц СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	70
Мирослава Кульчицька, Тетяна Дейна СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ НАРОДНОГО КАЛЕНДАРЯ УКРАЇНЦІВ	72
Ірина Куцик ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Катерина Литвинюк ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	78
Катерина Літвінцова ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	81
Олена Лозін, Катерина Вознюк АВТОРИТЕТ БАТЬКІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ	83
Олена Малишевська ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ВІДНОСИН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	87
Аліна Матвійчук ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З НОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ	90
Оксана Радчук ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ	93
Аліна Самолюк РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ	96
Юлія Стасюк ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	98
Тетяна Черняк НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	101
Анжела Шпак ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В НЕПОВНИХ СІМ'ЯХ	103
Ольга Щербюк СПІВЗВУЧНІСТЬ НАРОДНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВ, РІДНИХ, БЛИЗЬКИХ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО ТА МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА	106
Надія Ющук ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ	109

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Олександра Басюк ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	113
Ангеліна Григоренко ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ	115
Ірина Дмитрук ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПРОБЛЕМАМИ	118
Христина Козимка, Ярина Шийка ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО	120
Анастасія Лахтюк МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	123
Катерина Олійник ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	126
Іванна Пилипчук ОСОБЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ	128
Іванна Савенко СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА СІМ'Ї ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	132
Ольга Савчук ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	133
Ірина Самчук СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ВОЛОДИМИРІ НА ВОЛИНІ	136
Сніжана Сіліч МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ МЕТАФОРІЧНОЇ АСОЦІАТИВНОЇ КАЗКИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	138
Вікторія Тарасюк ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО ЯКІСНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	141
Вікторія Шемейко ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ВАДАМИ СЛУХУ	145

СЕКЦІЯ 4

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Ольга Вишневецька МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ	148
Владислав Гайчук ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО РОДИННЕ ВИХОВАННЯ	152
Вікторія Зленко НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	154
Владислав Калашян ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	156
Ольга Климюк, Діана Динь КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	158

Кирило Коломієць ЯПОНІЯ У 1945-1960 РР. ЯПОНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ «ДИВО»	161
Вікторія Коршунова СВІТ ФЕНТАЗІ ЗА СВІТОГЛЯДОМ НІЛА ГЕЙМАНА	165
Наталія Ляхович, Вікторія Сенік ІВАН ФІЛИПЧАК – ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК, ІСТОРИК, КРАЄЗНАВЕЦЬ, ПІДПРИЄМЕЦЬ	168
Софія Михайлова ЗНАЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОДИМИРА ЯВОРІВСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ	171
Богдан Олексюк СВОБОДА Й НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ – КЛЮЧОВІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ	174
Олександр Пікула ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ СИСТЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ: СПАРТА І АФІНИ	176
Юлія Спринь ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ	180
Анна Фоменко ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	183
Хом'як Тетяна СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО	186
Дмитро Чміль ПОГЛЯДИ К. Д. УШІНСЬКОГО НА ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	188
Софія Яремчук ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ У ДАВНІЙ ГРЕЦІЇ	190
СЕКЦІЯ 5	
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	
Карина Абрамович ІНТЕГРАЦІЯ МУЗИКИ Й РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ	195
Яна Башук, Роман Березовський ДИНАМІКА ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ДІВЧАТ ПІД ВПЛИВОМ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ ЗА ПРОТОКОЛОМ ТАБАТА	198
Діана Бейда, Тетяна Бобік ВИКОРИСТАННЯ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ СТАРШОКЛАСНИЦЬ	201
Наталія Бесарабчук ПЕРЕДУМОВИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	203
Ольга Богдан ОЗДОРОВЧА ФУНКЦІЯ ОСВІТИ	206
Денис Воробей СУТНІСТЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	208
Юлія Гаврилевич, Оксана Максимчук ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК У МОДУЛІ «ВОЛЕЙБОЛ» ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ	210
Наталія Дуль ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА	212

Софія Кондратюк ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	214
Надія Котельчук ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	218
Софія Михалевиц СУТНІСТЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	220
Катерина Новосад ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	224
Роман Новосад АНТИЧНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ІДЕЇ	227
Катерина Оніщук ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	229
Аріна Остапчук ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	232
Анжеліка Павляшик МЕТОДИ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ У ВИХОВАННІ	235
Богдана Пашук БОРІТЬБА З ТУБЕРКУЛЬОЗОМ НА ВОЛИНІ	239
Оксана Пилипчук ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ ІЗ ШКОЛЯРАМИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ	241
Богдана Себало, Олеся Заєць АУТОГЕННЕ ТРЕНУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЯ У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	245
Яна Собко ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД ШКОЛЯРІВ	247
Дарина Старинець ГОТОВНІСТЬ МЕШКАНЦІВ КИЄВА ДО НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	250
Іванна Табак ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	253
Олександра Ткачук ЧЕРЛДІНГ ЯК НОВИЙ НАПРЯМ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ З ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ	256
Марта Троць ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	259
Діана Федоренко ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ З ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	261
Іван Ярмолюк, Степан Павлусь ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНТЕРЕСУ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ	265
СЕКЦІЯ 6	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Ірина Артисюк СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ШВЕЦІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ росії	267

Ірина Величко ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ	269
Вікторія Доротюк ЕТИЧНА СКЛАДОВА У ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРА	272
Яна Духницька ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	274
Людмила Карпінчук СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА	277
Тетяна Карпук ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	279
Марія Купрійчик СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	282
Роман Куцай, Дарина Шишолік АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	284
Іванна Нечипорук, Марія Рогак ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ДИТИНИ	287
Вадим Охман НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ПРО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	290
Анастасія Пономаренко КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	293
Анна Приступа ІНВАЛІДНІСТЬ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ	296
Вікторія Спасенко ВИКЛИКИ СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	298
Дарина Шишолік, Роман Куцай ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	301

СЕКЦІЯ 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Оксана Адамчук ВПЛИВ ЗМІЩАНОЇ ФОРМИ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НАВЧАННЯ НА ЕКОЛОГІЧНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	305
Софія Баласанян ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	307
Марія Бігун, Ірина Поронюк ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	310
Анна Біляк ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ	313
Ольга Бобикайло СПІВПРАЦЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї ЯК ГАРАНТ УСПІШНОГО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	316
Тетяна Бойко ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ЕКСКУРСІЙ НА ПРИРОДІ	319
Наталія Борчук	

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	322
Марія Бубало	
ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	325
Софія Булік	
ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАННЯ ДОВКІЛЛЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЧЕРЕЗ ЕКСКУРСІЇ	328
Тетяна Бусько	
ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ МУЗИЧНО-НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	330
Мар'яна Василик	
ТРИКУТНИК ПАСКАЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	334
Анастасія Веснянка	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	338
Іванна Веснянка, Юлія Корука	
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	340
Іванна Веснянка	
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ	343
Вікторія Вовчок	
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ЖАНРІВ ФОЛЬКЛОРУ	347
Вікторія Вольська, Анна Мачалаба	
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ	349
Денис Воробей	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА В ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	353
Дарина Гедіан, Оксана Кравчук	
ЗДІЙСНЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МАЛЮВАННЯ	355
Юлія Глинянчук	
ПРІОРИТЕТНІ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗМІСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	358
Ольга Гончар	
МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА ЯК МЕТОД ОЗНАЙОМЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ЧИСЛОВИМИ ВИРАЗАМИ	361
Анастасія Грабовець	
ПРИНЦИПИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРИ ВИКОНАННІ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	363
Наталія Гречка	
ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	367
Мар'яна Гринюк	
АСПЕКТИ АКСІОЛОГІЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗМІСТІ ВИХОВАННЯ	369
Юлія Грушецька	
СУЧАСНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	372
Дарина Гузь	
СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ ЯК ОСНОВА УСПІХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	376
Оксана Данчак, Надія Паславська	
СТРУКТУРА І ЗМІСТ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	338
Марина Демчук	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	380

Діана Динь РОЛЬ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО- ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	383
Юлія Доценко ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	386
Соломія Дрегель МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЮ ПРОСТИХ ЗАДАЧ	388
Ольга Євтушик ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО ДІЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	391
Ольга Загорська РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	393
Мар'яна Іванюк ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ	397
Вікторія Кардаш ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПРО ФУНКЦІОНАЛЬНУ ЗАЛЕЖНІСТЬ	400
Аліна Квартюк СЛОВНИКОВА РОБОТА ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ФРАЗЕОЛОГІЯ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	403
Ольга Климюк МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ УЧНІВ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ЧАСТИНИ ЧИСЛА І ЧИСЛА ЗА ВІДОМОЮ ЙОГО ЧАСТИНОЮ	406
Іванна Ковальчук ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОШУКУ	408
Анна Ковальчук, Анна Сорочан РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА	411
Анна Козак МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ	415
Галина Козачук МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ	418
Богдана Кондратюк АРГУМЕНТАЦІЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ	420
Вікторія Копанько РАНКОВА ЗУСТРІЧ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	423
Анастасія Корчак ПЕДАГОГІЧНА ЕРГОНОМІКА	426
Олена Корчук ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	429
Наталія Костючик РОЗВИТОК НАВИЧОК МУЗИЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	431
Юлія Котля ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	435
Анастасія Кузьмич ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НУШ	437

Людмила Кузьмич ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	441
Анастасія Логвинюк ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	445
Олена Лозін ПІДГОТОВЧА РОБОТА З ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ПОНЯТТЯМ «ОБЕРНЕНА ЗАДАЧА» ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ	447
Юлія Лущик ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	450
Софія Манько ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	454
Іванна Марчук СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ	458
Тетяна Масюк КОМПЕТЕНТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	461
Богдана Мацко ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	464
Ірина Мороз РОЛЬ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	467
Анастасія Муц ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	470
Тетяна Невірець НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	473
Наталія Негер ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	476
Іванна Нечипорук МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ СКЛАДАННЮ КОРОТКОГО ЗАПISУ ПРОСТИХ ЗАДАЧ	479
Ліана Николайчук ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	482
Юлія Ніколенко ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ЕТИЧНОЇ ОСНОВИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	486
Євгенія Ношкалюк ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	489
Інна Осадчук ТИПОВІ ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ У МОВЛЕННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ	492
Світлана Ословська ВПЛИВ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	495
Олена Остапюк ІГРИ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	498

Анастасія Максимюк, Марія-Уляна Павлович ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ	501
Анжеліка Павляшик НАВЧАННЯ УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ СКЛАДАННЮ ТА РОЗВ'ЯЗУВАННЮ ОБЕРНЕНИХ ЗАДАЧ	505
Софія Палій ДИДАКТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	507
Ольга Папежук СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	510
Софія Петручик СТВОРЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	513
Олеся Поляк РОЗВИТОК МЕДІЙНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	517
Оксана Приведенець ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ВЧИТЕЛЯ У НАДАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ШКОЛЯРАМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	519
Олена Пристанська РОЛЬ ГРУПОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	522
Діана Прохорук ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	524
Марія Рогак ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ	527
Юлія Романчук РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ НУШ В ПІДРУЧНИКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	529
Наталія Рудчик ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	533
Христина Савка РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ	537
Тетяна Савчук ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСВОЄННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ВИРАЖАЛЬНИХ МОВНИХ ЗАСОБІВ	540
Андрій Свиридюк КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ВЧИТЕЛЯ ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	543
Богдана Серединська СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	545
Віта Сидорук ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	549
Ганна-Христина Сирнавська МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СЕНСОРНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	551

Тетяна Стефанюк СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	553
Уляна Стефанюк ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	557
Іванна Тимків РОЗВИТОК НАВИЧКИ ГОВОРІННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ У ШКОЛАХ З НАВЧАННЯМ МОВОЮ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН	559
Наталія Токарь ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ	562
Андріана Трефлер ГЕЙМІФІКАЦІЯ – НОВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ РОБОТИ ІЗ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	565
Мирослава Троцюк ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	569
Наталія Федорчук ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАПРОДУКТІВ	571
Юлія Фень ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	574
Катерина Фрончко ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	577
Юлія Хрупчик МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ДІЛЕННЯМ З ОСТАЧЕЮ	580
Марія Чепурко ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	584
Олександр Шевчук ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	587
Сніжана Шумилко ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	590
Аліна Ярусевич ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	593

СЕКЦІЯ 8

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ОСОБИСТОСТІ

Андрій Бідун, Денис Форманюк ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІДЕРСТВА ТА КЕРІВНИЦТВА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	596
Юлія Бойчук КРИТЕРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ	599
Олександр Брожек ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КОМУНІКАЦІЇ КОНСУЛЬТАНТА З КЛІЄНТОМ	601
Вікторія Васильчук ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИЧНИХ КРИТЕРІЇВ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ	605
Софія Запорожець ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	608
Богдана Ключук ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ	611

Надія Козловська СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	614
Мирослава Кульчицька ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	617
Анна-Марія Кушнірук ПРИЧИНИ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	619
Ніка Ланова ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ	622
Марія М'якота ВПЛИВ ГАДЖЕТІВ НА ПСИХІКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	625
Ірина Новосад НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	627
Анастасія Олійник СПОСОБИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	630
Анастасія Похилюк СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ	633
Вікторія Савчук, Анастасія Панасюк АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ВВЕДЕННЯ ЇХ В ІНШОМОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	636
Валерія Смирнова, Вікторія Гродська, РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У РАНЬОМУ ДОРΟΣЛОМУ ВІСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	639
Владислав Суднік ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	644
Юлія Чернюк ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НУШ	647
Христина Яремчук ВПЛИВ СТРАХІВ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ	652
СЕКЦІЯ 9	
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	
Вікторія Арчибасова СПЕЦИФІКА ДЖАЗУ ЯК СТИЛЮ СУЧАСНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	654
Іванна Бак ОСНОВНІ ВИДИ МУЗИЧНОГО СЛУХУ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ	657
Валентина Бойко ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ	659
Олександра Влодарчук ЕЛЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЗАЦІЇ	661
Марія Ворончак ІМІДЖ ПЕДАГОГА – ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ	664
Таїсія Нікітюк, Гаврилюк Єлизавета МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	667
Тетяна Дейна ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	670
Діана Дем'янюк ХОРЕОГРАФІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	673

Розалія Діса СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ПИСЬМА БОГДАНИ ФІЛЬЦ	675
Ольга Євтушик, Марія Хомич МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	678
Яна Жук СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ОЧИМА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	680
Артем Завальнюк ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛЬНОГО СТОРИТЕЛІНГУ У ДРУКОВАНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАННЯХ	682
Ірина Мороз, Вікторія Кардаш МЕТОД ПРОЕКІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	686
Дарина Катеринюк СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАЯННОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ	688
Катерина Клямар ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ	691
Тетяна Ковч ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ НА ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	693
Тетяна Кузьмич ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ	695
Михайло Курило СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	697
Валентин Лошак, Олександр Бугаєв ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	700
Тетяна Масюк, Софія Палій ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ РЕДАКТОРІВ PAINT І TUX PAINT НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	703
Іванна Милик ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	706
Вікторія Мокіна СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	709
Богдан Олексюк СТЕНФОРДСЬКИЙ ТЮРЕМНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОВПЛИВУ СИСТЕМИ ТА ОСОБИСТОСТІ	712
Роман Парадуха ОСОБЛИВОСТІ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОМАНДНИХ ВИДАХ СПОРТУ	715
Вікторія Салімуха МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	717
Арсен Сидорчук ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ У ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФУТБОЛІСТІВ	720
Соломія Слюсарчук ВИКОРИСТАННЯ ЛЕГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	723
Наталія Терещук ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	726
Мирослава Ткачук МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ У ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВАХ	729

Вероніка Толстоброва ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ	732
Ольга Федоришина ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ В НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	736
Назар Цибуля ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАННЯ ЮНОГО СПОРТСМЕНА	739
Олександр Цюра ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	741
Дмитро Чміль ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ВОЛЕЙБОЛІСТІВ-ЮНАКІВ РІЗНИХ ІГРОВИХ АМПЛУА	743
Дарина Чонка МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ У ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ	746
Олена Шевчук ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	748
Людмила Шишко БІОАДЕКВАТНА АБО НООСФЕРНА ТЕХНОЛОГІЯ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ	752

Секція 1

Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЮНАКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Світлана Агапова,

студентка 4 курсу спеціальності 053 Психологія
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – Роман Яремко, к. психол н.,
викладач кафедри практичної психології та педагогіки

У даному теоретичному дослідженні проаналізовано процес соціалізації особистості в умовах військового стану та охарактеризовано механізми соціалізації особистості.

Процес соціалізації становить чи не найважливіший фактор формування особистості в юнацькому віці. На привеликий жаль сучасні умови сприйняття реальності є жорстокими. Війна вносить свої корективи не тільки що до формувань свідомості загальних мас, а й має негативні наслідки впливу на когнітивні властивості особистість. Саме у юнацькому віці особа є більш емоційно вразлива, сприйнятлива.

Соціалізація – процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот таких як : група, соціальний інститут, соціальна організація, шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості [1].

У юнацькому віці виділяють такі основні механізми соціалізації:

1. прийняття та засвоєння нових соціальних ролей;
2. соціально-рольова ідентифікація;
3. наслідування як відтворення поведінки і діяльності, досвіду людей;
4. інтеріоризація оцінних ставлень батьків, педагогів та ровесників;
5. орієнтація на соціальні очікування старших та однолітків;
6. порівняння себе з іншими людьми;
7. навіюваність і конформізм та ін. [2].

Ми вважаємо що сам процес проходить під впливом різноманітних зовнішніх обставин, що мають безпосереднє значення на індивід. Основними факторами, що безпосередньо впливають на особистість та взаємодіють є:

- сім'я і домашній затишок;
- групи ровесників і співробітників;
- різні громадські організації;

- релігійні і приватні угруповання;
- мікросередовище.

На нашу думку, суспільство здійснює вплив на особистість через інституції соціалізації, тобто конкретні групи, в яких людина долучається до системи норм, цінностей і соціальних зв'язків (сім'я, школа, неформальні організації, ЗМІ тощо).

Американський вчений Юрій Бронфенбренер механізмом соціалізації вважає прогресивну взаємну акомодацию (приспосовуваність) між людською істотною, що активно росте, і мінливими умовами, в яких вона живе. Українська молодь та юнаки проживають в умовах війни, що істотно впливають на перебіг всіх соціальних механізмів [1].

Сучасна система масової інформації стає засобом формування суспільної свідомості. Особа в юнацькому віці постійно в пошуку, тому обирає найпростіший спосіб інформування – соціальні мережі. Інтернет, телебачення, соціальні мережі, певним чином детермінують процес соціалізації. На даний момент засоби масової інформації публікують інформацію та світлини жорстокості людських дій. Засоби масової інформації мають вплив не тільки на окремі індивіди, а й на цілі соціальні групи у якій перебуває юнак [3]. Сприймаючись на ці дані, у юнаків виникає пасивна агресія, що є проявом девіантної поведінки. Усвідомлення небезпеки подальшої життєдіяльності людини, відображається на суспільному та психологічному здоров'ю, моральному та духовному спокої, громадському порядку.

Інституціональний механізм соціалізації, функціонує в процесі взаємодії людини з різними інститутами суспільства і різними організаціями в яких функціонує особистість, як спеціально створеними для його соціалізації, так і такими, що реалізують функції соціалізації, паралельно зі своїми основними функціями (виробничі, громадські, клубні й інші структури, а також засоби масової комунікації). У процесі взаємодії людини з різними інститутами і організаціями відбувається наростаюче нагромадження знань і досвіду соціально схвалюваної поведінки.

Отже, на процес соціалізації юнаків під час війни дуже стрімко вплинув механізм – інституціональний та прогресивна взаємна акомодация. Саме засоби масової інформації є показником взаємодії цих механізмів.

У подальших наукових розвідках вбачаємо проведення теоретико-емпіричного дослідження Особливості соціалізації юнаків в умовах війни

Література та джерела

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2006. С. 165–171, 269–277.

2. Чалдіні Р., Кенрік Д., Нейберг С. Соціальна психологія: Зрозумій себе, що б зрозуміти інших! Хаків, 2002. 336 с.

3. Здіорук С. І. Психологічне обґрунтування використання ЗМІ та різних видів рекламної продукції з метою профілактики нарко-, токсикоманії та алкоголізму. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 10. С. 6–9.

МИСТЕЦТВО – ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ МЕНТАЛІТЕТУ НАЦІЇ

Ярина Андрійків,

студентка 3-О групи, спеціальності 014.12 Середня освіта. Образотворче мистецтво Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Юлія Венц, викладач вищої категорії, завідувачка відділення образотворчого мистецтва

Подано матеріали зі статті Миколи Криволапова, використано інформацію з інтернет джерел про відомих українських художників, а саме таких як: Олексій Сай, Катерина Жовта, Анжела Куцик, Микита Кадан, Леся Хоменко, а також іноземець, славнозвісний художник Banksy.

Війна застала нас зненацька. Відкрила очі на важливі речі. Життя людей кардинально змінилось, розділилось на «до» та «після», але всі ми маємо допомагати нашій незламній країні, тим на що маємо змогу. І якщо творчість художника – це зброя, то він буде боротись до кінця.

Зі статті Михайла Криволапова «Українське образотворче мистецтво другої половини 1930-1950-х років», автор вказує, що у роки Великої Вітчизняної війни українська художня культура, незважаючи на надзвичайно складні обставини, не припинила свого розвитку. Вона була покликана на виконання нових завдань. Одні з художників, перебуваючи на фронті у діючій армії, не пропускали нагоди у спокійні хвилини попрацювати олівцем або пензлем, чим спричинилися до створення образотворчої хроніки війни. Незважаючи на умови війни, не припинялася виставкова діяльність, яка проходила українськими художниками в евакуації й відновилася в Харкові та Києві після їх звільнення від окупантів [1, с. 170].

Одним із прикладів такого митця є Народний художник СРСР Василь Ілліч Касіян (1896–1976). Творчий доробок якого понад десять тисяч творів. Доля Василя Ілліча складна і непересічна. Його талант формувався на зламі століть, серед буремних історичних подій, війн і революцій. Будучи відомим у європейських країнах, художник згодом вирішує повернутися в рідну Україну, бо вважав, що без проблем увійде в «радянщину», яка згідно з широко розрекламованими теоретичними постулатами мала давати волю талановитим людям. У своїх роботах звертався до тем пов'язаних з подіями жовтня 1917 р., громадянської війни.

Повною мірою пізнавши гіркоту неволі (Першої світової війни) створює образ жінки, де й ніжність, гордість, нескореність уклали б особливу гармонію властиву українському характеру. Це відтворено у гравюрі «Селянка з покуття» (прообразом стала мати художника). Саме в цьому творі митець сягнув вершини людської величі.

Під час Другої світової війни митець своїми численними плакатами і малюнками закликав до розгрому ворога. У нас час теж є такий митець, як Василь Ілліч Касіян, той, який своїми плакатами закликає нас не мовчати, а боротись, боротись за волю і мирне життя. Цим художником є Олексій Сай.

Олексій Сай про те, як змінило його діяльність повномасштабне вторгнення агресора на територію України. Художник каже, що у найперші дні він став займатися не своєю звичною мистецькою практикою, а тим, що потрібно в ужитковому мистецтві — пропагандою, плакатами. І воно дійсно треба. Він робить речі, пов'язані з війною напругу і намагається працювати на результат, тут і зараз. Постійні зміни, жодних планів. Він постійно працює, не зупиняючись і не відпочиваючи. Такий його вклад у наш спільний, суспільний процес, який відбувається.

Художник він, ужитковий художник, чи не художник – його це зараз зовсім не переймає. Він зазначає, що не має жодних амбіцій щодо себе, щодо майбутнього. Бо бачить майбутнє тільки спільним [2].

«Я думав, що піду у військо, але подивившись, що я досить ефективний як цивільний, поки що лишаюсь у звичній для мене обстановці і працюю».

Варто зазначити з вище сказаних слів, що наш вклад тут не на передовій теж дуже цінний, адже наша місія поширювати в маси ті страшні кадри і давати зрозуміти, що треба й надалі боротися за нашу волю, йти до кінця з високо піднятою головою. Бо Україна починається з кожного!

Наведемо приклади таких художників, які на протязі цієї жалюгідної війни, підтримують економіку та відкривають нам очі на деякі глобальні речі в своїх витворах мистецтва, показують Україну по-іншому, зовсім не такою, яку ми звикли бачити. Прикладом такої художниці є українка – Катерина Жовта. Художниця зазначає, що: «Після початку повномасштабної війни все змінилось. Я підсвідомо обираю темне тло й змальовую українську жінку через призму сили й трагедії», – пояснила Катерина [3].

Як ми можемо зауважити, героїні її картин не мають облич, це зроблено для того, аби передати збірний образ українки й реалії війни, які змивають наші емоції. Але тим не менш художниця детально змальовує елементи традиційного одягу.

Анжела Кущик: «Ти наче вмираєш і знову народжуєшся» – малює війну в Україні. За період повномасштабного вторгнення вона написала такі картини як: «тато скоро повернеться», «бомбардування Києва», «трактористи тягнуть ворожий танк», «Мої сльози й молитви із Мелітополем, містом найсміливіших людей». А також картина «закрийте небо!», вона несе за собою певний сенс.

Мисткняня каже, що основний посил: ми хочемо, щоб нам допомогли закрити небо. Далі будемо справлятися самі. Позиція художниці звучить так: «Кожен воює, як може, і я захищаю Україну мистецтвом». І з нею складно не погодитись, адже й справді художник своїми картинами може достукатись до куточків душі кожної людини, передати емоції як і важкого часу так і хорошого. Саме це демонструє Анжела [4].

На виставці «Це Україна: Захищаючи свободу» у Венеції, Микита Кадан презентував зібрані артефакти воєнного часу та сліди війни з Донбасу упродовж першого року війни росії проти України. У 2022 році до цього зібрання додали предмети, знайдені в березні в Києві. Ці об'єкти є свідками російського нападу.

Таким чином люди з інших куточків світу можуть дізнатись про страшні реалії українців, через мистецтво, відвідавши дану виставку. Іноземці зможуть усвідомити, відкрити очі на те, що зараз переживає кожен українець чи українка і з чим їм приходить боротись.

Леся Хоменко написала портрети воїнів-добровольців: IT-інженера, хіміка, юриста і художника. Їхні портрети художниці надіслав чоловік Максим Роботов, який пішов до армії. Цю серію також було представлено на виставці «Це Україна: Захищаючи свободу» [5].

Щодо митців, які підтримують Україну, іноземець, відомий художник Banksy, демонструє нам своє графіті, яке створив в Україні на руїнах знищених міст російськими окупантами.

«Життя триває навіть на руїнах». Шість життєстверджуючих графіті Banksy, на які неможливо дивитися без сліз. На своїй сторінці в Instagram художник Banksy вже підтвердив авторство деяких робіт, а от чи побував він в Україні чи ні – залишається таємницею. Натомість журналісти британського офісу ВВС вважають, що побував, адже 11 листопада ввечері на його сторінці в Instagram з'явилось три фото графіті з підписом «Бородянка, Україна» – дівчинка-гімнастка робить стійку на руках, а сам малюнок розміщений на стіні однієї із зруйнованих будівель міста. Через декілька днів схожі на роботи Бенксі малюнки були помічені в інших постраждалих від окупації рф містах і містечках Київщини [6].

Майстер графіті підтримав Україну мистецтвом. Так він дає можливість побачити хороше крізь призму біди та руїн. «Війна дає поштовх досі невідомим нам наративам у мистецтві. В мистецтві ми завжди знаходимо відображення та переосмислення реальності часу, коли воно народилось. Наше мистецтво, що народилось протягом війни, буде говорити за нас довше, ніж ми живемо. Тому наше завдання сьогодні фіксувати все, збирати в одному місці і передавати далі світу», – написав Олександр Ткаченко [7].

Митці України проти війни, тож роблять все необхідне для перемоги.

Література та джерела

1. Михайло Криволапов – український вчений-мистецтвознавець, педагог, заслужений діяч мистецтв України. «Про мистецтво та художню критику України ХХ століття» URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Kryvolapov_Mykhailo/Pro_mystetstvo_ta_khudozhniu_krytyku_Ukrainy_KhKh_stolittia_Vybrani_statti_riznykh_rokiv_Kn_1.pdf?PHPSESSID=sdieetvaqvvm5929cd704cj35

2. URL: <https://suspilne.media/291928-pid-cas-vijni-a-stav-zlisim-ukrainski-hudozniki-saj-trofimenko-filonenko-i-hramcov-pro-mistectvo-pid-cas-vijni/>

3. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-mystetstvo-kultura/31839854.html>

4. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/5/248107/>

5. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/05/2/248483/>

6. URL:

https://ipress.ua/articles/genialnyy_banksy_pidtrymav_ukrainu_ta_ukraintsiv_novymy_grafiti_top5_yogo_tvoriv_pro_viynu_335923.html

7. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3537665-mistectvo-pid-cas-vijni-govoritime-za-nas-dovse-niz-mi-zivemo-tkacenko.html>

ADAPTATION OF CHILDREN ABROAD IN THE CONDITIONS OF WAR

Анастасія Віраг, Оксана Дідух,

студентки 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Світлана Денисова,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Almost two months have passed since many Ukrainian families had to pack their essentials, take their children by the hand, leave their homes and go to a safer environment. According to the UN, more than 4 million people have left Ukraine since February 24, two million of them children. How can children not lose their desire to explore, adapt to new learning conditions, often in a foreign language environment, and mothers not to despair and continue living?

When a child changes school, and even more so in a new country, it is important to monitor his feelings and psychological state. Today, a large number of children have found themselves in a foreign-language environment where there are neither friends nor familiar teachers who can be trusted. Parents become the only support for a child. So you need to spend more time talking about the school routine. Limit yourself to the question "How are you doing at school?" not enough, because you can get a short answer that does not carry any information. Ask the child what made him the happiest at school, what was the most vivid impression he got, what was difficult [1].

It is also useful to discuss plans for the next school day. And, if possible, establish contact with the new teacher in order to have a clear idea of the psychoemotional state of the child. Equip a learning space where your child will do homework, read or do creativity. For children, having their own corner is no less important than for adults. Try to find a place where your son or daughter's personal belongings will be placed, and no one will touch them. It is also important to have a workplace with good lighting, where you can store your study materials and, if necessary, work [2].

Changing the time zone, the schedule of classes at school in another country all this can also add certain difficulties in the adaptation of the child. Therefore, having adapted a little to household conditions, it is necessary to discuss the schedule according to which the child will live. It is important to draw up a schedule, actively involving the child in it, so that she takes a direct part in its formation.

It is very important to monitor the well-being and psychological state of the child. It's normal to be exhausted, especially during wartime and forced relocation. So, if there is a need, stop, give the child time to rest and rest yourself. If there is such a need, arrange a day off in the middle of the week and spend time together. It is useful to remember the traditions that you had at home, restore them or start new ones. This will add a sense of stability. If the child needs it, you can give him time to be alone. You should not be afraid to turn to psychologists to get specialist help when necessary [1].

In the event that the family is divided and dad stayed at home, try to organize a family evening online. You can read to each other, play board games online, cook together or just talk about how the day went and discuss plans for the next. At first it will be unusual and difficult, but the child will be able to feel the support of both parents more strongly, to partially immerse himself in the atmosphere that prevailed in his family before the war [2].

And, finally, do not abuse gadgets. In order to distract themselves, children often look for hiding places in computer games and gadgets. It is worth following the Internet hygiene and limiting the time on the network to that which was in ordinary life.

Література та джерела

1. Діти війни: як адаптуватись поза домом. URL: <https://www.unian.ua/society/viyna-v-ukrajini-diti-viyni-yak-adaptuvatis-poza-domom-novini-ukrajini-11788734.html> (дата звернення: 10.03.2023).
2. Адаптація до школи за кордоном: десять кроків до полегшення навчання в іншомовному середовищі. URL: <https://news.lviv-company.in.ua/adaptaciya-do-shkoli-za-kordonom-desyat-kroktiv-do-polegshennya-navchannya-v-inshomovnomu-seredovishhi.html> (дата звернення: 10.03.2023).

ВИХОВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ХОРТИНГОМ

Сергій Джурак,

студент 11 ФК групи спеціальності 014.11. Середня освіта (Фізична культура)
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Денисенко, д. пед. н., заслужений вчитель
України, декан факультету початкової освіти та фізичної культури**

Висвітлено зміст і форми виховання вольових якостей старших підлітків у процесі занять хортингом. Визначено завдання патріотичного виховання учнів 7–9 класів у закладах загальної середньої освіти та експериментально перевірено їхню ефективність.

Актуальність дослідження. Сьогодні перед нашою державою стоїть завдання – виховання у молодого покоління сили волі, почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу молодих громадян [4].

Теоретичні основи патріотичного виховання знайшли висвітлення у працях І. Бега, М. Баки, К. Журби, Ю. Завалевського, О. Захаренка та ін.

Останніми роками здійснено низку досліджень, присвячених окремим аспектам вирішення зазначеної проблеми через виховання вольових якостей у підлітків. Невипадково проблема виховання волі, як стверджує Е. Єрмоєнко – «одна з найбільш складних і значущих у практиці виховання, в ядрі якого лежить свідоме спрямування особистості власної діяльності відповідно до поставлених цілей та завдань, здатності долати перепони на шляху їх досягнення»[1, с. 233]. На думку

дослідника ефективним засобом виховання волі і патріотизму старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи є український вид бойового мистецтва «Хортинг» [1, с. 233].

Хортинг є одним із найпопулярніших і наймасовіших видів бойових мистецтв. На даний час хортингом займаються провідні фахівці спорту з різних міст і всіх областей України. Це спорт, виховний потенціал якого ґрунтується на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Завдяки цьому хортинг сприяє вихованню у підростаючого покоління загальнолюдських цінностей, патріотизму, формуванню внутрішньої культури особистості, її високих моральних якостей, здорового способу життя, оптимізує гармонійний фізичний розвиток школярів [3].

Ми поділяємо думку Е. Єрмоєнко про те, що «програма військово-патріотичного виховання хортингу в Новій українській школі є комплексною системою, що передбачає різнопланову навчальну діяльність: закріплення знань із дисциплін «Захист Вітчизни», «Фізичне виховання» та вивчення прийомів самозахисту і прийомів прикладного хортингу, медицини, географії, біології, основ здоров'я та здобуття практичних навичок для їх застосування як у повсякденному житті, так і в екстремальних умовах [2, с.11]. Отже, важливими у вихованні вольових якостей засобами хортингу є спільна діяльність учителів фізичної культури, тренерів спортивних секцій із учнями, яка передбачає різноманітну спортивну-масову діяльність.

Ми вважаємо, що виховання вольових якостей у процесі занять хортингом буде дієвим, якщо об'єднувати учнів у певні групи за інтересами щодо змісту фізкультурно-масової діяльності, а також за характером і особливостями взаємин у тому чи іншому спортивному колективі. Так нами проаналізовано освітній процес закладу загальної середньої освіти № 25 м. Луцька, де впроваджується хортинг у позакласній роботі з підлітками. Освітній процес у колективі побудований у послідовності за принципами «від простого до складного», «від окремого до загального» та включає в себе три рівня підготовки: *початковий, основний, вищий*.

Завдання початкового рівня:

- організувати набір дітей у гурток;
- познайомити з умовами навчання та вимогами до вихованців;
- познайомити з правилами безпеки під час занять;
- дати новим дітям правильне уявлення про техніку і тактику хортингу;

Завдання основного рівня:

- навчити необхідному набору теоретичних знань та практичних умінь у виді спорту хортинг;
- достатньому для занять обраного діяльністю на рівні участі у показових групах та успішних виступів на спортивних змаганнях.

Завдання вищого рівня:

- удосконалювати спеціальну фізичну підготовку, технічну та тактичну майстерність виконавців (індивідуальну – для виступу на змаганнях у особистому заліку, та групову – у командному заліку);
- сприяти формуванню індивідуальної манери ведення двобоїв (за індивідуальними програмами розвитку);

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

– сприяти формуванню професійного та соціального партнерства, доброзичливого ставлення до членів колективу та наставників.

У експериментальній роботі щодо виховання вольових якостей засобами хортингу брали участь учні 7-9-х класів (13-15 років) закладів загальної середньої та позашкільної освіти м. Луцька Волинської області.

Було визначено експериментальну (15 старших підлітки) та контрольну групи (17 старших підлітків). Нами було використано відповідний діагностичний інструментарій (табл. 1).

Таблиця 1

Інструментарій дослідження вихованості вольових якостей старших підлітків засобами хортингу

Критерії	Прийоми, методи та методики
Критерій «Знання про патріотизм і силу волі»	методика «Незакінчені речення» («Патріотизм - це...», «На мою думку, бути патріотом означає...»); «Як хортинг впливає на формування патріотизму ...»
Критерій «Бажання виявляти вольові якості»	методика «Незакінчені речення» «Захищати свою країну важливо, бо...», «Участь у житті країни дає мені можливість...»;
Критерій «Уміння проявляти патріотизм у поведінці»	анкета «Досвід патріотичного виховання засобами хортингу»

Подано змістову характеристику методики «Незакінчені речення». Старшим підліткам пропонувалося закінчити речення, які починалися зі слів «Сила волі – це...», «На мою думку, бути патріотом означає...». В основу методики покладено концепцію вільних асоціацій. Методика створює умови, за яких респонденти акцентують увагу в першу чергу на особистісних мотивах, які є значимими для них. Досліджувані самі називають те, що їх цікавить або є їхнім пріоритетом. Це сприяє мотивації учасників відповідати ширше. Аналіз відповідей допомагає зрозуміти асоціації, установки, переживання, ціннісні орієнтації, особливості сприйняття досліджуваного феномену. Методика дозволила виявити уявлення підлітків щодо патріотизму, основні характеристики патріота, які є актуальними для старших підлітків.

У ході опитування для нас важливо було дізнатися як часто у школах м. Луцька проводяться заходи патріотичного спрямування. Отримані результати свідчать, що із 32 опитаних школярів 15 (46,87%) вважають, що «щомісяця»; 10 (31,25%) – «дуже рідко»; 7 (21,87%) – «важко було відповісти на поставлене запитання анкети». Цей показник ілюструє рис. 1.

На запитання анкети «Чи знайомі Ви з хортингом як особливої форми двобою, що виховує вольові якості людини?» відповіді розподілилися наступним чином: 34,37% відповіли, що «знайомі»; 46,87% відповіли що «ні» і 18,76% частово знайомі з хортингом. Цей показник ілюструє рис. 2.

Нажаль, всього 34, 37% опитаних учнів знають про хортинг як національний вид двобою.

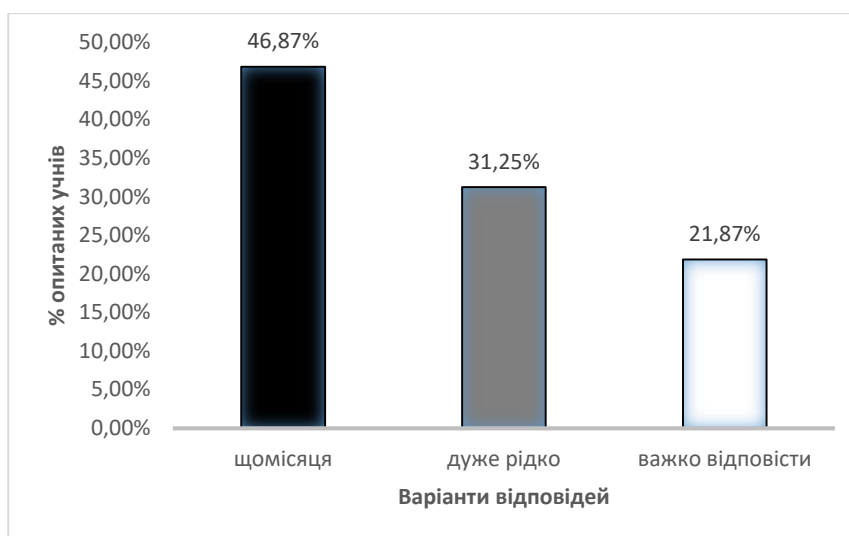

Рис. 1. Відповіді учнів щодо організації та проведення заходів, спрямованих на патріотичне виховання

Вважаємо, що в умовах сьогодення ідея відродження у сучасному хортингу оздоровчих, бойових, культурних, військово-патріотичних традицій Запорозької Січі як комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій усіх етнічних груп і народностей, які населяли острів Хортиця.

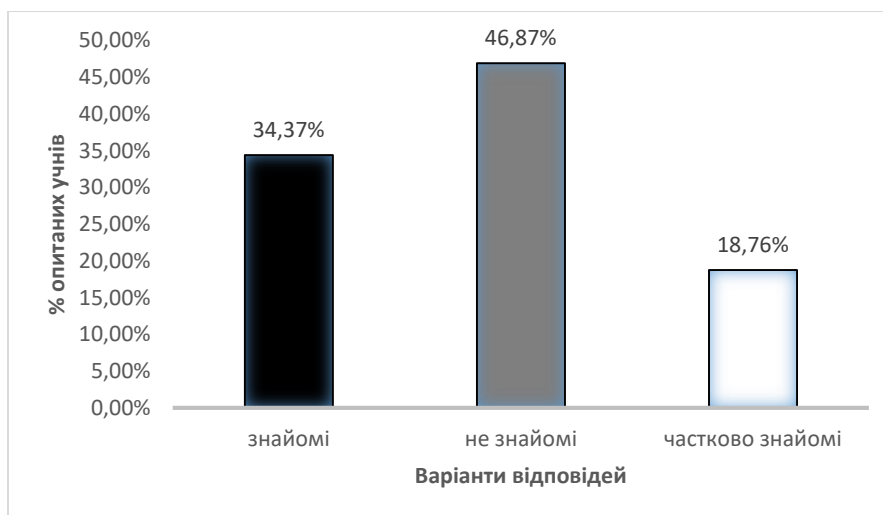

Рис. 2. Відповіді учнів щодо обізнаності про національний вид двобою «хортинг»

Отже, є всі підстави припустити, що традиції бойового виховання предків нашого народу тягнуться ще від скіфів і сарматів. Тож ідея виникнення хортингу як комплексної системи виховання вольових якостей, самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій, що передавалися з покоління до покоління.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Література та джерела

1. Єрмоменко Е. Виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять хортингом через педагогічні умови. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 46. С. 233–240.
2. Єрмоменко Е. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг. *Теорія і методика хортингу*. 2014. Вип. 1. С. 10–19.
3. Зубалій М. Розвиток національного виду спорту хортинг в Україні. *Теорія і методика хортингу*. 2014. Вип. 1. С. 60–66.
4. Кукушкін К. Хортинг як система вдосконалення особистості, як філософія і спосіб життя. *Теорія і методика хортингу*. 2014. Вип. 1. С. 75–81.

АРТ-ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ

Анна Дуткіна,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного
фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Вікторія Ричко, викладачка циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін**

Розкрито суть поняття «арт-терапія». Визначено цілі арт-терапії, її ефективність та вплив в роботі з дітьми в умовах війни.

Дені Дідро казав: «Малюнок надає речам форму, а колір – життя. Колір – це божественне дихання, яке оживлює все».

Арт-терапія – це терапія мистецтвом. Цей метод психотерапії дозволяє пережити конфлікти, переживання, страхи, внутрішню тривогу, стурбованість з допомогою творчості. Даний метод застосовується не лише для дітей, а й підходить для дорослих. В роботі з дітьми цей метод є простим та ефективним [1].

Арт-терапія використовуватися може в різних формах. Може бути основним методом так і допоміжним. Не передбачає заборон, певних обмежень або протипоказань.

Групова арт-терапія є дуже корисною для соціалізації дитини та дорослого. Вона сприяє розвитку соціальних навичок; співпереживання; взаємодопомоги один одному; вирішенні загальних питань працюючи разом, змогу побачити результати певних дій з тої чи іншої сторони; спостерігати на вплив поведінки певної особи або ситуації; вжитися у нову роль; дає змогу підвищити свою самооцінку; допоможе в рішучості прийняття певних рішень.

Індивідуальна арт-терапія застосовується здебільшого з дітьми та дорослими, які маю певні порушення з мовленнєвою функцією, з розладами аутичного спектру. Та з людьми які мають більш складні проблеми та переживання [3].

Цілі арт-терапії:

- ✓ дати змогу звільнити всі накопиченні переживання, негативні емоції, страхи, агресію виражаючи все за допомогою творчості (створенні малюнків, аплікацій);
- ✓ сприяти легшому процесу лікування, виразити свої емоції буває значно легше у форматі зорового спостереження, а ніж виразити їх вербально;
- ✓ дають змогу краще зрозуміти особу та її проблеми та зробити певні висновки;
- ✓ аналізувати думки та почуття людини, які вона приховує, або не може виразити;
- ✓ зосередити увагу на його почуттях та емоціях;
- ✓ розвинути художні здібності та вміння, певним чином підвищити самооцінку.

Працюючи з дітьми арт-терапія є чудовим методом, який допомагає психологам та педагогам зрозуміти почуття дітей, допомогти їм, зануритися у їх світ переживань [2].

Для дітей дуже важко розповісти про свої проблеми та переживання вербально та й зазвичай в певному віці вони не знають, як це зробити, тому цей метод допомагає їм виразити свій емоційний стан. За допомогою малювання, ліплення, створення різних композицій, аплікацій дитина занурюється у творчий стан, вона відчуває спокій, безпеку, знімає напругу. Арт-терапія допомагає дітям виразити свій негатив за допомогою творчості.

Можливо хтось задумується на таким питанням: «Чому арт-терапія є набагато ефективнішою у роботі з дитиною, ніж проста бесіда з нею?». Відповідь проста діти через прояв творчості, гру набагато більше проявляють себе, відкриваються. В такий спосіб вони в змозі самі знайти сили для того, щоб впоратися з проблемою, яка їх турбує. Поговоривши з дорослою людиною ми можемо вирішити проблему, проговоривши з нею певні моменти, а з дитиною все навпаки. Щоб якомога найменше нашкодити чи травмувати дитину словесно ми з нею комунікуємо невербально. Основною частиною і найголовнішою в даній методиці є творча робота дитини. Коли дитина творить вона обирає самостійно методи втілення, засоби для реалізації, те що їй потрібно для того, щоб передати свої емоції, почуття тоді психолог може краще пізнати дитину [4].

Лютий 2022 сколихнув усіх, стан переживання, тривоги охопив не тільки дорослих, але й дітей. Дорослій людині важко пережити різні негаразди та проблеми, а діти ще важче переживають такі моменти. Українські діти переживають тяжкі часи вимушено стають дорослими, зазнають психічних травм, перебувають у тяжких фізичних умовах. Багато дітей на жаль мають проблеми з емоціями, почуттями, з проявами агресії. Це все призводить до того, що виникають психічні травми.

У сучасній психологічній практиці дієвим методом визначають арт-терапію. Для лікування дітей-війни фахівці рекомендують використовувати різні напрями арт-терапії: глинотерапію, ігротерапію, музикотерапію, казкотерапію та ін. Також разом із дітьми пропонують арт-терапію з використанням різних напрямків для батьків бо вони безпосередньо також є жертвами бойових дій. Щасливі, здорові батьки з здоровою психікою зможуть зробити подальше життя щасливим і для своєї дитини [5].

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

Проаналізувавши, ми можемо дійти висновку, що арт-терапія є дієвим методом у роботі з дітьми, їх батьками та людьми незалежно від їх віку, що пережили травматичні події та ситуації у своєму житті та які перебували у постійному стані напруги та переживання.

Основним завдання освіти НУШ є формування всебічно розвиненої особистості. Щоб вчитель зміг виховати таку особистість йому потрібно якнайкраще знати дитину та пізнати її внутрішній світ. За допомогою арт-терапії вчитель може більше пізнати дитину і засобами творчості покращити та полегшити адаптаційний період у школі. Дуже корисно використовувати цей метод з початку навчального року для того, щоб дитяча психіка менше травмувалася від зміни обстановки, навколишнього оточення, завдань, вимог та ін.

Для дітей першого класу арт-терапія допомагає краще та активніше комунікувати з новими дітьми, знаходити з ними спільну мову, інтереси. Покращує адаптацію до світу, який постійно змінюється. Та дає змогу вчителю та учневі знайти свій контакт, який буде сприяти кращій співпраці та розумінню у навчальному процесі.

Під час звичайного уроку малювання дитина не відкриває свій внутрішній світ вчителю за допомогою малюнка, а лише виконує завдання, яке їй задав вчитель. На уроці важливий результат, а не розуміння емоційного та внутрішнього стану дитини. Тому відмінність між уроком образотворчого мистецтва та арт-терапією є бачення через творчість світ дитини.

Арт-терапія є надзвичайно корисним методом для роботи з дитиною, для пізнання її внутрішнього світу, її емоційного стану, виявлення стану тривожності, переживання та просто для кращого пізнання дитини. Використовуючи даний метод, можна не тільки більше дізнатися про дитину, а й допомогти їй позбутися тривоги.

Література та джерела

1. Арт-терапія – шлях до розвитку життєвих навичок дітей з особливими освітніми потребами URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01008uz3-349d.docx.html> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Арт-терапія для дітей URL: <https://ioanivcenter.com/art-terapia.html> (дата звернення 01.03.2023).

3. Арт-терапія для зцілення дітей в умовах війни URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/13740/Prostir%20art%20terapii%20Bondarenko%20Shelkoshveiev%202022.pdf?sequence=1> (дата звернення 01.03.2023).

4. Що таке арт-терапія та чому вона ефективна в роботі з дітьми під час війни URL: <https://voices.org.ua/news/shcho-take-artterapiia-ta-chomu-vona-efektyvna-u-roboti-z-ditmy-pid-chas-viyny/> (дата звернення 01.03.2023)

5. Арт-терапія в роботі з першокласниками НУШ URL: <https://vseosvita.ua/library/art-terapia-v-roboti-z-persoklasnikami-nus-209481.html> (дата звернення 08.03.2023).

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Яна Левчук,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта

факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Наталія Семенова, к. пед. н, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

«Організація роботи Закладу дошкільної освіти в період війни» – тема дослідження, яка зосереджується на ролі дошкільного закладу в умовах війни. Дослідження охоплює такі аспекти, як безпека дітей та персоналу, психологічний стан дітей та працівників, підтримка соціально-психологічного клімату та організація навчального процесу.

Введення воєнного стану в Україні суттєво впливає на всі сфери людського життя, включаючи освітню галузь, зокрема дошкільну. Багато закладів дошкільної освіти не працюють, або працюють у скороченому режимі. Деякі заклади приймають тимчасово переміщених осіб та організують освітній процес дистанційно. У цих умовах особливу увагу слід приділити підвищенню кваліфікації та інформаційно-методичній підтримці педагогів.

В період війни, особливо в зоні бойових дій, життя дітей та їх батьків стає надзвичайно складним. В таких умовах, дошкільний заклад відіграє важливу роль у забезпеченні дітей безпекою, здоров'ям та розвитком. Організація роботи Закладу дошкільної освіти в період війни вимагає особливого підходу до організації навчального процесу, захисту психологічного стану дітей та працівників а також забезпечення безпеки в умовах війни. У цьому контексті дослідження ролі дошкільного закладу у військовий час є дуже актуальним і важливим.

Дошкільні заклади, як і будь-який інший заклад, потребують особливої уваги до забезпечення безпеки дітей та персоналу. В період війни ЗДО можуть стати місцем, де діти навчаються про безпеку та те, як поводитися у випадку надзвичайних ситуацій. Окрім того, важливо забезпечити заклад необхідними засобами захисту, наприклад, протипожежними системами, засобами першої допомоги, системами оповіщення та евакуації [1].

Заклад дошкільної освіти також може виконувати важливу функцію допомоги військовим, які мають дітей. Вони можуть забезпечувати дітей військових доглядом та освітою, допомагати у вирішенні питань з житлом та харчуванням, а також виконувати функції соціальної підтримки для батьків, що перебувають на фронті.

Варто сказати, що в період війни дошкільний заклад може бути місцем, де діти можуть отримати допомогу зі стресом та психологічним здоров'ям. Діти мають можливість взаємодіяти з іншими дітьми та спілкуватися зі спеціалістами, які можуть допомогти їм зрозуміти та пережити емоції, пов'язані з війною. Для дітей, які пережили насильство або були свідками бойових дій, дошкільний заклад може стати

місцем, де вони можуть отримати терапевтичну підтримку та допомогу у подоланні травми [3].

У період війни садок може стати місцем, де діти можуть отримати освіту та розвиток незважаючи на складні умови. Важливо забезпечити доступність дошкільної освіти для всіх дітей, незалежно від їхнього місця проживання або соціального статусу. А тому ЗДО можуть працювати зі спеціально розробленими програмами для дітей, які перебувають у військових або евакуйованих зонах.

Крім того, заклади дошкільної освіти можуть забезпечити дітей необхідними знаннями та навичками, які їм знадобляться в житті, незалежно від того, який буде його характер у майбутньому. Це можуть бути навички соціальної адаптації, комунікації, розвитку мислення, творчості, фізичного розвитку тощо.

Узагалі, організація роботи дошкільного закладу в період війни потребує спеціального підходу, який має враховувати специфіку ситуації, в якій перебуває заклад. Наприклад, дошкільні заклади можуть працювати в режимі "змінної" роботи, коли діти відвідують заклад на певний період часу, а потім замінюють їх інші діти. Такий підхід дозволяє забезпечити безпеку дітей та зменшити їхню кількість в закладі одночасно, щоб уникнути надмірного навантаження на педагогічний персонал.

Також дошкільні заклади можуть працювати з батьківською спільнотою та волонтерами, які допомагають в організації роботи закладу та забезпеченні потреб дітей. Вони можуть допомагати у проведенні різноманітних заходів для дітей, надавати фінансову або матеріальну допомогу, а також допомагати у виконанні інших завдань.

Одним з важливих аспектів організації роботи дошкільного закладу в період війни є підтримка педагогічного колективу. Педагоги мають бути готові до роботи в умовах війни, мати необхідні знання та навички для роботи з дітьми, які переживають стресові ситуації. Для цього можуть проводитися спеціальні тренінги та семінари для педагогів, які допоможуть їм підготуватися до роботи в умовах війни.

Організація роботи потребує управління ресурсами та фінансами. Важливо забезпечити заклад необхідними матеріалами, іграшками, засобами гігієни, а також забезпечити достатню кількість педагогічного персоналу та інших спеціалістів, які можуть допомогти у роботі з дітьми. Можуть бути потрібні додаткові фінансові ресурси для організації додаткових заходів, наприклад, розважальних програм для дітей, занять спортом та творчих занять.

Важливо також забезпечити дітей безпекою та захистом. В період війни діти можуть переживати стресові ситуації та потребувати підтримки психологів, які мають необхідні знання та навички для роботи з дітьми в умовах війни.

Оскільки забезпечення безпечних умов перебування учасників освітнього процесу у закладі освіти є одним із головних завдань керівників дитячих садків. Для досягнення цієї мети рекомендовано провести наступні заходи:

1. Забезпечити наявність по двох вихователів та по двох помічників вихователя на кожен зміну. Крім того, кількість дітей в групі повинна зменшитися до 10 для дітей раннього віку та до 15 для дітей дошкільного віку.

2. Запровадити різний режим роботи дитячого садка, який може тривати від 2 до 12 годин. Це дозволить батькам обирати зручний для них графік перебування дитини у садку та зменшить кількість дітей, які перебувають у закладі одночасно.

3. Забезпечити різні форми організації освітнього процесу, зокрема очну, змішану та дистанційну, що дозволить задовольняти потреби різних категорій дітей. Особливу увагу слід приділяти дітям, які тимчасово знаходяться поза межами країни.

4. Використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо, щоб зробити навчання цікавим та доступним [2].

У цілому, організація роботи дошкільного закладу в період війни потребує комплексного підходу та використання різноманітних інструментів та ресурсів. Важливо забезпечити безпеку та захист дітей, підтримку педагогічного колективу та батьківської спільноти, а також розвиток дітей відповідно до їхніх потреб та можливостей. Це допоможе забезпечити якісну дошкільну освіту та підготувати дітей до подальшої навчальної діяльності та життя в умовах війни та мирного часу.

Література та джерела

1. Електронний носій : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/

2. Електронний носій : <https://naurok.com.ua/post/organizaciya-roboti-zakladiv-doshkilno-osviti-v-umovah-voennogo-stanu>

3. Психологічна допомога дітям в умовах війни – методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України.

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В УМОВАХ ВІЙНИ

Назар Наумчук,

студент 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто питання створення безпечного освітнього середовища під час війни. Вивчено та проаналізовано протоколи дій при проведенні евакуації для учнів під час оголошення сигналу повітряної тривоги та під час знаходження пристрою, схожого на вибухонебезпечний.

Під час війни школа відіграє значно важливішу роль, адже вчителі впливають на формування відповідальної поведінки учнів, можуть інформувати їх про ризики, організовувати надання підтримки та допомоги. Вони спілкуються з кожним учнем і кожною ученицею, тож мають можливість визначити ймовірні ризики та запобігти їм. Натомість спілкування учнів між собою допомагає їм відволіктися від трагічних подій, а дітям, які тимчасово перемістилися в інші населені пункти, дає можливість легше адаптуватися до нових умов життя, доєднатися до спільноти, реалізувати свій потенціал [2].

Нагадаємо, що безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також

дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу [3, с. 10].

9 вересня відзначається Міжнародний день захисту освіти від нападів (International Day to Protect Education from Attack), який проголосила Генеральна Асамблея ООН у 2020 році. Проголошуючи Міжнародний день захисту освіти від нападів, ООН чітко заявляє про важливість збереження шкіл в якості просторів, що забезпечують захист і безпеку для учнів і вчителів, а також про необхідність того, щоб освіта залишалася в центрі уваги громадськості. У 2015 році ООН розробило Декларацію про безпеку шкіл (Safe Schools Declaration), яку станом на 2022 рік підписало 109 країн, серед яких немає РФ. Україна приєдналася до Декларації про безпеку шкіл і стала соотою країною, що підтримала положення цього документа.

В умовах війни та обстрілів закладів освіти з боку армії РФ, питання безпеки навчального процесу стало одним з пріоритетних завдань для українського уряду та самих громад. За інформацією Міністерства освіти і науки України, станом на кінець серпня 2022 року, від бомбардувань та обстрілів постраждали 2461 заклад освіти, 284 з них зруйновано повністю [5].

Уваги з боку школи потребує напрацювання алгоритмів роботи з батьками. Важливо, щоб батьки мали оперативну і максимальну інформацію про зміну форми навчання, наявність та стан укриття в школі, шляхи евакуації (якщо укриття знаходиться за межами школи), протоколи безпеки, канали комунікації з класним керівником, учителями та адміністрацією, додатковий зміст дитячого наплічника тощо. Батькам, своєю чергою, необхідно додатково проговорити протоколи безпеки з дітьми, максимально повно повідомити вчителя про особливі потреби дитини (можливі реакції на стрес, особливі ліки, алергічні реакції тощо). Заклади освіти, що розташовані на території умовно безпечних громад, прийняли дітей із числа внутрішньо переміщених осіб, а це потребує перегляду антибулінгових політик, розроблення адаптаційних заходів для таких учнів [1].

Важливим є дотримання протоколів безпеки для школярів щодо правил поведінки під час повітряних тривог, евакуації, перебування у укритті. Протокол безпеки – це певний набір правил, процедур, якими повинні керуватися педагоги та учні.

Протокол дій при проведенні евакуації для учнів під час оголошення сигналу повітряної тривоги: «Візьми свій наплічник. Візьми свій одяг. Слідкуй за вказівками педагога і приготуйся виходити. Не штовхайся! Не біжи! Йди швидким кроком, але тримайся свого класу. Допоможи тому, хто спіткнувся чи впав. Якщо в приміщення потрапляє дим, захисти органи дихання мокрою ганчіркою (носовою хустинкою, шарфом тощо). Намагайся знаходитися далі від стін та інших частин приміщення, щоб тебе не притиснули до них. Поводься в укритті чемно, прислухайся до порад педагога. «Знаходься в укритті до завершення сигналу повітряної тривоги. Організовано групою повертайся до навчального кабінету після завершення повітряної тривоги» [4].

Педагоги повинні проводити щоденні інформування щодо протоколів безпеки з учнями. Як і з будь-якими правилами, з протоколами безпеки діють дві умови: школярі розуміють правила; правила повторюються і проговорюються щодня.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

В умовах воєнного стану і проведення освітнього процесу в очному або змішаному форматах важливо щоденно повторювати з учнями правила евакуації. Регулярності також потребують тренувальні евакуації. Навіть якщо при цьому втрачається навчальний час, в умовах реальної загрози безпеки учнів та педагогів роль таких тренувань не можна недооцінювати. Для наймолодших учнів тренувальні евакуації важливо проводити з мінімальним стресом, залучаючи елементи гри, аби не провокувати/посилювати тривожність. Наприклад, допомогти улюбленому дітьми персонажу знайти дорогу до сховища. Це також допоможе дітям звикнути до правил евакуації. Такі тренування можна також проводити як настільну гру – так діти добре запам'ятовують алгоритм дій. Для учнів базової школи важливо мати відповіді на всі їхні запитання щодо безпеки та детально з ними розібрати протокол/план евакуації. Учням базової та старшої школи потрібно звернути увагу на те, що колективна безпека залежить від кожного, тому так важливо, щоб усі вихованці дотримувались визначених правил.

Усім школярам, незалежно від того, в якому регіоні країни вони перебувають, сьогодні важливо знати про правила поводження з вибухонебезпечними предметами. *Протокол дій під час знаходження пристрою, схожого на вибухонебезпечний:* «Зберігай спокій та відійди від пристрою на безпечну відстань (230-250м). негайно повідом про знахідку представників пожежно-рятувальної служби за тел. 101 та 102. Припини всі види робіт у районі виявлення даного пристрою. Не користуйся засобами радіозв'язку, мобільними телефонами біля знайденого пристрою (вони можуть спровокувати вибух). Дочекайтесь прибуття фахівців, щоб вказати місце знахідки та повідомити час її виявлення». Заборонено:

- наближатися до пристрою; пересувати його, або брати в руки;
- розпалювати поряд багаття, або кидати в нього пристрій;
- користуватися будь-якими джерелами вогню;
- не намагатися переміщувати невідомий пристрій, або змінювати його положення» [4].

ЯК ДІЯТИ ВЧИТЕЛЯМ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ПРИ ОГОЛОШЕННІ СИГНАЛУ «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА»?

- Знати розташування укриттів фонду захисних споруд цивільного захисту, а також правила переміщення до укриттів і перебування в них
- Проводити навчання дітей відповідно до Плану реагування на надзвичайні ситуації або Інструкції закладу
- Здійснювати розподіл учасників освітнього процесу в укриттях з урахуванням місткості
- Здійснювати та контролювати швидке переміщення дітей до укриттів
- Повідомляти батьків про перебування дітей в укритті
- Надавати підтримку та організовувати заходи для комфортного перебування здобувачів освіти в укритті
- Після завершення сигналу організовувати вихід учасників освітнього процесу з укриття

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

Отож, одне з першочергових завдань закладу освіти, виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови навчання в умовах війни – створити безпечне освітнє середовище.

Література та джерела

1. Безпечна освіта в умовах війни: нові вимоги, нові виміри URI: <https://www.slk.kh.ua/news/suspilstvo/bezpecna-osvita-v-umovah-vijni-novi-vimogi-novi-vimiri.html> (дата звернення: 09.03.2023).

2. Безпечне освітнє середовище. URI: <http://prosvitcenter.org/page29410788.html> (дата звернення: 09.03.2023).

3. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ: Укр. фонд «Благополуччя дітей», 2018. 60 с.

4. Організація безпечного освітнього середовища в ЦНТТМ «СФЕРА» в умовах воєнного стану в 2022-2023 н. р. URI: <https://sfera.org.ua/2022/10/organizaciya-bezpeky/> (дата звернення: 09.03.2023).

5. Як налагодити безпечне шкільне навчання в умовах війни URI: <https://intent.press/expert/society/2022/yak-nalagoditi-bezpechne-shkilne-navchannya-v-umovah-vijni/> (дата звернення: 09.03.2023).

ЕМОЦІЙНИЙ КОМФОРТ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Аліна Палецька,

студентка ДО-44 групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Наталія Семенова, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Емоції відіграють надзвичайно важливу роль у житті дітей. Через них вони пізнають світ, проходять різні життєві ситуації, реагують на них. Діти сповнені почуттів, вони ще не вміють їх контролювати та пригнічувати, тому емоції, які вона відчуває, легко прочитуються на обличчі, позі, жестах, у цілому поведінці.

У буденному житті діти відчувають чимало різних емоцій: радість, співчуття, гнів, сум, страх, відраза та інші, як реакцію на різноманітні подразники, якісь з них можуть стати для дошкільників новими, які до цього вони не переживали. Завданням дорослих є розвивати емоційну сферу дитини, навчити її усвідомлювати свої емоції, розпізнавати, приймати та добровільно виявляти їх. Знайомство дітей з фундаментальними емоціями здійснюється як у ході всього навчально-виховного процесу, так і на спеціальних заняттях, де діти переживають емоційні стани, словесно виражають свої переживання, знайомляться з досвідом однолітків, а також з літературою, живописом, музикою.

За допомогою таких методичних засобів: сюжетно-рольові, психогімнастичні, комунікативні ігри, завдання, спрямовані на розвиток довільності, усвідомлення

таких понять, як «господар своїх почуттів» і «сила волі», комунікативні вправи, психогімнастика, мімічні та пантомімічні етюди, тренінги, літературних творів та казок відбувається процес розвитку емоційної сфери дитини.

Цінність таких занять у тому, що у дошкільників розширюється коло усвідомлюваних емоцій, вони починають краще розуміти себе та інших, частіше виникає емпатія до однолітків та дорослих, виробляють комунікативні навички, довірливі стосунки з тими чи іншими людьми.

У таких стресових ситуаціях, як війна, значного впливу зазнає емоційна сфера усіх людей, різного віку, діти ж сприймають все через призму емоцій дорослих, адже раніше таких подій вони не переживали. Дитячі емоційні реакції під час війни різноманітні та дуже непередбачувані. Для того щоб показати дорослим свої переживання та потреби діти можуть ставати незвично тихими або ж, навпаки, збудженими, можуть починати боятись того, чого ніколи не боялись, найчастіше – лишатись на самоті, адже тоді не бачать дорослого, що може її захистити. Діти дошкільного віку можуть не розуміти, що таке війна, смерть, вибухи, тривога. Тому дорослі (батьки, вихователі) повинні об'єднати зусилля для забезпечення емоційного комфорту дитини, наскільки це можливо. Дайте дітям відчуття безпеки та розуміння того що батьки її захистять і зроблять усе можливе для збереження її життя та здоров'я.

Війна приносить в життя дітей втрату, невизначеність, активізує страх та тривогу. Діти втрачають звичну повсякденність та впорядкованість життя. Зазвичай відчуття безпеки та захищеності діти шукають у своєму оточенні, здебільшого це батьки, найближчі родичі, тож варто навести кілька порад як поводитись та намагатись вберегти психічний стан своїх дітей:

1. Надавайте інформацію відповідно до віку дитини та подбайте, щоб вона не ретравмувала дитину.

Діти з найменшого дошкільного віку мають право знати, що відбувається та й ігнорувати купу їх запитань не вдасться. Говоріть з дітьми зрозумілою їм мовою через історії, казки, де добро бореться зі злом. Розмовляйте спокійно, це нормально, якщо ви дуже переживаєте через те, що відбувається, але пам'ятайте, що діти сприймають емоційні сигнали від дорослих, тому говорячи з дитиною, намагайтеся тримати контроль над емоціями не дайте новій інформації нашкодити дитині, слідкуйте за її реакціями та будьте чутливими до емоційного стану та рівня їх тривоги.

2. Дбайте про медіагігієну та медіаграмотність вашої дитини в умовах війни.

Обмежте потік новин. Чимало недостовірної інформації потрапляє у різні медіа, тож будьте уважними до того яку інформацію отримують ваші діти, допомагайте їх розібратись у всіх незрозумілих питаннях, питайте її думку та відчуття стосовно ситуації, почати можна з таких запитань: «Це цікава думка. Розкажи, чому ти так думаєш?», «Мені важливо почути твою думку про це...», «Як ти думаєш, де ми можемо отримати більше інформації про це?».

3. Подбайте про себе.

Щоб допомогти дитині, потрібно спочатку дати раду собі. Дитина дуже залежна від емоційного стану дорослих, що її оточують. Необхідно вчитися розуміти власні стани, обмежити себе від постійного перебування в мережі та читання новин,

натомість приділіть це й час собі та дітям, адже діти розуміють реакції дорослих на новини, тому якщо ви справляєтесь з ситуацією, тим самим допомагаєте і дітям.

4. Грайте з дітьми.

Це допоможе відволіктись вам самим, а також допоможе дітям легше пережити стресову ситуацію. Малюйте малюнки захисникам, виконуйте фізичні, дихальні вправи, навчайтесь чомусь новому, займайтесь тим, що вам приносить задоволення.

Для дитини дошкільного віку надзвичайно важливо відчувати безпеку та підтримку дорослих. У ситуаціях незахищеності, емоційного неблагополуччя вони відчують тривожність, що переходить у стан афектів. Перед педагогами стоїть непросте завдання – створити у групі хоч невеликий простір безпеки. Важливо слідкувати за кожним вихованцем, їх емоційним станом та реакціями на різні ситуації чи інформацію, адже ми не можемо знати, що стане тригером для кожного з них. Варто пояснювати дітям, що усі емоції це нормально, обговорювати їх. Які б емоції не переживали діти, ми не маємо права засуджувати ані їх, ані себе, а бути поруч та підтримувати завжди.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), нова редакція. Затверджено наказом МОН №33 від 12.01.2021.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Либідь, 2008. С. 665.
3. Даніліна Т. А., Зедгенидзе В. Я., Стьопіна Н.М. У світі дитячих емоцій. *Посібник для практичних працівників ДНЗ*. Вид «Айріс-прес», 2007.
4. Зінченко В. М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. №1. С. 15–17.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання*, 2003. С. 117–118.

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОЯВИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анастасія Пех,

студентка групи ПС32с спеціальності 053 Психологія
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

**Науковий керівник – Роман Яремко, к. психол. н.,
викладач кафедри практичної психології та педагогіки**

На сьогоднішній день соціальні та економічні умови перебувають у стані перманентних змін, що закономірно спричиняє суттєві зміни у житті суспільства, його структурі та соціальних нормах. Невпевненість у завтрашньому дні, нестабільні умови праці та навчання із постійним зростанням напруження можуть мати негативний вплив на психічне здоров'я студентів ЗВО, що є дуже небажаним, оскільки у цей період відбувається інтенсивний розвиток особистості, формування її інтелектуальної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер, системи ціннісних орієнтацій, а також професіоналізація та самовизначення у життєвому просторі.

Поняття «самооцінка» включає широкий спектр фізичних, поведінкових, психологічних та соціальних проявів особистості, пов'язаних із самооцінкою себе у цих характеристиках. Вивчення цієї концепції зазвичай починається з аналізу самосвідомості індивіда. У найбільш загальних термінах ми відзначаємо, що термін «самооцінка» в психологічній літературі сприймається як складна система, яка визначає природу самостійності особистості та включає в себе загальну самооцінку, що відображає рівень самооцінки, Повага, повне прийняття або неприйняття себе, а також приватна, приватна самооцінка, що характеризує ставлення до окремих сторін. Особистість, дії, успіх певних видів діяльності. «Самооцінка може мати різний рівень свідомості [2].

Питання агресії та агресивної поведінки розглядалася багатьма школами психології, які розробили свої теорії, концепції та підходи пояснення її виникнення. Агресивність (від лат. *нападати*) – короточасний емоційний стан чи риса характеру людини, яка виражається в гніві, злості, діях проти інших людей, якщо вони заважають задоволенню потреб або досягненню мети. Агресивність є рисою особистості, яка виявляється у більш-менш постійному ворожому ставленні людини до інших людей, схильності до неспровокованих агресивних дій; це готовність суб'єкта до агресивної поведінки [1, с. 49].

Найбільш визнаною є загальна для ряду концепцій схема, запропонована А. Бассом і А. Даркою: фізична агресія (напад); непряма агресія (злобні плітки, жарти, вибухи люті, що проявляються в крику, тупанні ногами і т. д.); схильність до подразнення (готовність до появи негативних почуттів при найменшому порушенні); негативізм (опозиційна манера поведінки від пасивного опору до активної боротьби); образа (зздрість і ненависть до оточуючих за дійсні та вигадані відомості); підозрілість у діапазоні від недовіри й обережності до переконання, що всі інші люди приносять шкоду або планують її; вербальна агресія (вираження негативних почуттів як через форму – сварка, крик, вереск, так і через зміст словесних відповідей – загроза, прокляття, лайка) [6, с. 151].

Агресивні прояви можуть бути: а) засобом досягнення певної мети; б) способом психологічної розрядки, заміщення блокованої потреби; в) самоціллю; г) способом задоволення потреби в самореалізації і самоствердженні [6, с. 148].

Інструментальна агресія Фешбах поділяється на індивідуально та соціально мотивовану, можна також говорити про егоїстичне і безкорисливому, антигромадському та просоціальному. Серед форм агресивних реакцій, що зустрічаються у різних джерел, необхідно виділити такі: [1]

- Фізична агресія (напад) – використання фізичної сили проти іншої особи. - Непряма агресія – дії, як манівцями спрямовані на іншу особу (плітки, злісні жарти), так і ні на кого не спрямовані вибухи люті (крик, тупіння ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима та ін.).

- Вербальна агресія – вираження негативних почуттів як через форму (крик, вереск, сварка), і через зміст словесних відповідей (загрози, прокляття, лайка). - Схильність до роздратування – готовність до прояву при найменшому збудження запальності, різкості, грубості.

-Негативізм – опозиційна манера поведінки, зазвичай спрямована проти авторитету чи керівництва. Може наростати від пасивного опору до активної боротьби проти законів і звичаїв.

Конструктивна агресія пов'язана з проривом через бар'єри, встановленням взаємовідносин, конфронтації з іншим без бажання завдати йому болю, але з прагненням поринути у його свідомість. Перша описується в термінах соціальної дезадаптації та непродуктивності та спрямована на придушення чи руйнування середовища. При описі другої використовуються терміни соціальної адаптації та продуктивності; вона спрямована на подолання дезадаптації через реорганізацію своїх та чужих очікувань [1]. Найбільш явно деструктивна агресія проявляється в умовах антисоціальної поведінки, скоєння злочинів, пов'язаних з застосуванням насильства [3]. Однак така агресія може мати місце і в рамках просоціальної поведінки. Конструктивна ж агресія пов'язана насамперед із просоціальним, але мало ймовірно з антисоціальним поведінкою. Диференціація агресивної поведінки за критеріями «володіння Іншим – самоствердження» та «деструктивність – конструктивність» перетинаються, але вони перекривають один одного частково.

З форм ворожих реакцій зазначаються:

- Образа – заздрість та ненависть до оточуючих, зумовлені почуттям гіркоти, гніву на весь світ за дійсні чи уявні страждання.

- Підозрілість – недовіра та обережність щодо людей, засновані на переконанні, що оточуючі мають намір заподіяти шкода Розрізняють агресію і за механізмом виникнення та дії, а механізм та принцип дії багато в чому залежать від сприйняття та оцінки людиною ситуації, зокрема – намірів, що приписуються іншій особі, відплати за агресивну поведінку, здатність досягти поставленої мети внаслідок застосування агресивних дій, оцінки подібних дій з боку інших людей та самооцінки [1].

Найбільш явною є також деструктивна агресія яка проявляється в умовах антисоціальної поведінки, скоєння злочинів, пов'язаних з застосуванням насильства [3]. Однак така агресія може мати місце і в рамках просоціальної поведінки. Конструктивна ж агресія пов'язана насамперед із просоціальним, але мало ймовірно з антисоціальним поведінкою. Диференціація агресивної поведінки за критеріями «володіння Іншим – самоствердження» та «деструктивність – конструктивність» перетинаються, але вони перекривають один одного частково. Так, володіння Іншим і деструктивність можуть спостерігатися в антисоціальну поведінку, пов'язану з насильством. Проте прагнення до володіння (як прагнення проникнути у свідомість іншої людини) може зустрічатися і в соціальній поведінці та носити конструктивний характер (скажімо, агресивна манера ведення переговорів).

Самоствердження та конструктивність спостерігаються у просоціальному поведінці. Хоча самоствердження може бути мотивом антисоціальної поведінки, пов'язаної з насильством (скажімо, насильство, досконале ґрунті ревності). Конструктивну агресію можна розглядати як різновид інструментальної агресії, але не будь-яка інструментальна агресія є конструктивною. Ступінь її конструктивності визначається просоціальним чи антисоціальним поведінкою. На відміну від конструктивної деструктивна агресія є різновидом ворожої агресії. І та, і інша можуть мати місце як в антисоціальній, так і просоціальній поведінці, тобто за виконуваними

функцій вони можуть збігатися. Мабуть, два критерії диференціації агресивної поведінки, про які йшлося, є скоріше додатковими, ніж тотожними.

В сьогоденних реаліях агресивна поведінка у студентів ЗВО є частим явищем, спровокованим не лише проблемами з самооцінкою, але й з незадоволенням звичайною потребою у безпеці. Як можна побачити із наведених вище матеріалів, самооцінка має значний вплив загалом на особистість, у даному випадку негативний, агресія несе собою руйнівні наслідки, часто непоправні, які є вкрай небажаними для молоді(студентів)на початку свого професійного шляху.

Література та джерела

1. Божович Л. І. Проблеми формування особистості: психолог. праці. Київ, 1997. 351 с.
2. Войтко В. І. Психологічний словник. Київ: Вища школа, 2002. 294 с.
3. Джемс. У. Психологія. Педагогіка, 1991.
4. Кон І.С. Психологія ранньої юності. Київ, 1989. 256 с.
5. Можгінський Ю. Б. Агресія підлітків: емоційний та кризовий механізм, 1999. 220 с.
6. Яремко Р. Я. Теоретичні аспекти самореалізації здобувачів вищої освіти. *Видатні постаті психології: історія, сучасність і перспективи* : зб. наук. статей за матеріалами VIII регіонального наукового семінару (м. Львів, 10 травня 2022 р.). Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2022. С. 183–186.

ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Лілія Хмарна,

курсантка 3 курсу спеціальності 053 Психологія
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – Роман Яремко, к. психол н.,
викладач кафедри практичної психології та педагогіки

Подано інформацію щодо психологічного супроводу майбутніх фахівців спеціальності «Практична психологія» в умовах воєнного часу. Їх продуктивність, якість; реагування на ті чи інші події, які відбуваються на території України; характеристика та аналіз освіти; виховання незламного та сильного покоління.

Війна в Україні є стресом для усіх учасників освітнього процесу. Також новим випробуванням для майбутніх психологів, адже глибоко почала вивчатись саме психологія в екстремальних умовах, кризових ситуаціях, психологія бойових дій, політична психологія, вплив військового стану тощо.

Навчальна діяльність – форма активного співробітництва, що спрямована на удосконалення, розвиток, формування особистості.

В умовах впровадження військового стану на території України, підготовка практичних психологів значно посилилась, застосовують різноманітні техніки, методики, інформаційний всесвіт зарубіжних країн, як основа нового й більш

обширеного досвіду. Фахівцям психологічної служби рекомендовано впроваджувати факультативні курси, які спрямовані на збереження і зміцнення психічного здоров'я, завдяки яким відбувається підвищення психологічної культури усіх учасників освітнього процесу.

Наприклад: «При розробці та впровадженні освітніх заходів такі інноваційні методи як кейс-стаді здатні прискорити досягнення основного завдання – орієнтацію на запит суспільства щодо реформ та створення «агентів змін», зазначають Т. Степурко та О. Ігнашук. В умовах війни такий метод є потрібною освітньою практикою в пошуках рішень для виконань важливих соціальних, економічних та політичних завдань, а також є одним з методів покращення морально-психологічного стану здобувачів.

Основною відмінністю методики кейс-стаді є активне залучення здобувачів вищої освіти у навчальний процес. Викладач перестає бути одностороннім джерелом подання інформації, яку здобувачі сприймають в об'єктивному вигляді, а навпаки залучає їх до самостійного пошуку знань через розв'язання конкретної проблемної ситуації. Такий підхід підвищує комунікацію між викладачем й учнем, допомагає розвивати творчі та креативні здібності, його логічне мислення та можливості індуктивного й дедуктивного аналізу. Здобувач активніше бере участь у процесі навчання, який ніби перетворюється на конкретні «робочі» завдання та ситуації, що психологічно занурює його в освітній процес, стимулюючи його увагу, концентрацію та аналітичні можливості. Метод кейс-стаді довів свою ефективність як сучасна методика викладання з більш ефективним залученням студентів в освітній процес, що водночас сприяє покращенню їх морально-психологічного стану під час війни. Саме тому цей метод може бути рекомендовано для впровадження в освітній процес закладів вищої освіти України, особливо в умовах воєнного стану [4].

Дослідження здобувачів, які потрапили під бойову обстановку, які проживали на території Донбасу, чи тих територіях де відбувалися військові дії, або ті хто зазнали ракетних обстрілів, але змогли продовжити навчання у безпечних місцях на території України зуміють у процесі психологічної підготовки відпрацьовувати (перетворювати на знайомі) максимальну кількість ситуацій, в яких могли опинитися вони, або ті, хто проживає на території України.

Це можна робити трьома способами.

1. Ретельне відпрацювання змодельованих різних ситуацій у процесі вогневої, тактичної, технічної, топографічної, медичної та інших видів бойової психологічної підготовки.

2. Промовлення і уявне програвання слідом за військовими психологами, що мають бойовий досвід, найбільш ймовірних ситуацій (надання психологічної допомоги при ступорі, панічних атаках і т. д.).

3. Самостійне уявне програвання можливих ситуацій та своїх успішних дій у них.

Якщо нова ситуація оцінюється мозком як така, що не становить загрози життю та безпеці, то мозок реалізує осмислену та цілеспрямовану поведінку. Якщо ситуація оцінюється як небезпечна, мозок запускає механізми СТРЕСУ – пристосувальної реакції організму, націленої на виживання.

Секція 1. Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни

Для організації належного психологічного, соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році є ряд вимог та рекомендацій:

- сприяти забезпеченню ставками практичного психолога та соціального педагога закладів освіти відповідно до нормативної потреби;
- забезпечити заклади освіти практичними психологами, соціальними педагогами;
- забезпечити навчально-методичні центри/кабінети/лабораторії психологічної служби методистами;
- забезпечити фахівців психологічної служби закладів освіти окремими робочими кабінетами;
- забезпечити фахівців психологічної служби закладів освіти, зокрема навчально-методичних центрів/кабінетів/лабораторій, інформаційно-комунікаційними технологіями, підключенням до мережі Інтернет;
- покращити методичне та технічне забезпечення працівників психологічної служби, особливо в закладах освіти новостворених територіальних громад;
- збільшити обсяг викладання курсів кризової, екстремальної психології для фахівців психологічної служби;
- збільшити обсяг викладання курсів першої психологічної допомоги для педагогічних працівників;
- проводити для фахівців психологічної служби закладів освіти заняття, семінари, тренінги для підвищення фахової компетентності;
- організувати та провести Всеукраїнський конкурс авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів «Нові технології у новій школі»;
- здійснювати психологічну підтримку здобувачів освіти з числа внутрішньо переміщених осіб, зокрема тих хто виїхав за кордон;
- запровадити на сайтах закладів освіти сторінки «Кабінет психолога/соціального педагога» та онлайн-консультавання;
- здійснювати психологічне і соціально-педагогічне забезпечення та супровід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, консультативну і просвітницьку роботу з батьками;
- посилити профілактичні заходи у закладах освіти щодо неприпустимості вживання алкоголю та наркотичних речовин підлітками;
- посилити профілактичну роботу з подолання правопорушень, злочинності серед неповнолітніх;
- забезпечити захист прав і свобод дітей, створити безпечне освітнє середовище (запобігання насильству в закладі освіти, домашньому насильству, торгівлі людьми тощо);
- проводити просвітницько-профілактичні заходи з питань сексуальності людини, статевого виховання, ВІЛ/СНІДУ тощо [2].

Практичний психолог виконує свої професійні функції за допомогою специфічних прийомів, методів і технологій, які побудовані на наукових знаннях про механізми функціонування психіки, законах людської поведінки й розвитку. Основними видами діяльності практичного психолога є практична психологічна

діагностика, психотерапія, психологічна прогностика, психологічна профілактика, психологічна реабілітація, психологічна корекція індивідуальних рис, настанов, уявлень, поведінки й розвитку людини. Практикувати у галузі психології (надавати психологічні послуги) мають право тільки спеціально підготовлені професіонали.

Формування психологічно-стійких військовослужбовців Збройних Сил України, що обумовлено бойовими діями в країні, по-новому поставило питання про роль і значення психологічного забезпечення діяльності Армії та інших військових формувань.

Основним завданням психологів зараз є формування і підтримка на належному рівні психологічної готовності військовослужбовців до бойових дій. У зв'язку з цим, психологічна служба виконує наступні завдання:

– професійно-психологічний відбір кандидатів на службу та навчання у галузевих навчальних закладах з метою визначення їх психологічної готовності до різних видів військової діяльності;

– психологічна підготовка військовослужбовців до виконання своїх функціональних обов'язків як у повсякденних, так і в умовах бойових дій;

– здійснення заходів щодо оптимізації соціально-психологічного клімату в колективах, зміцнення бойового духу і військової дисципліни;

Психологічна практика і психологічна служба – психологічна реабілітація військовослужбовців, що брали участь у бойових діях, мають поранення і таких, що змушені адаптуватися до мирного життя.

Беззаперечно велику допомогу надають Армії психологи-волонтери, науковці, працівники психологічної служби системи освіти, клінічні психологи, уся психологічна громадськість

Отже, підготовка практичних психологів в умовах військового стану здійснюється дуже посилено, адже кожна людина потребує психологічної підтримки, щоб подолати нелегкий для країни час, та підготувати висококваліфікованих фахівців для подальшого розквіту вільної на незалежної України.

Література та джерела

1. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ніка-Центр, 2006. 580 с.

2. Лист МОН від 20.04.2018 № 1/9-252 «Про підготовку аналітичної довідки щодо діяльності психологічної служби у системі освіти України».

3. Строяновська О. В. Психологічна служба в системі освіти : Практикум з навчального курсу для практичних психологів: навч. посібн. Київ : Каравелла, 2010. 176 с.

4. Шумська С. Є., Бучинська. Т. В. Використання кейс-методу у професійному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2(8). С. 277–280.

5. Яремко Р. Я. Психологічна підготовка фахівців служби цивільного захисту. *Вісник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту*. Харків: НУЦЗУ, 2019. № 30. С. 78–80.

Секція 2

Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО СТАРШИХ ЧЛЕНІВ РОДИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Надія Байцим,

студентка 41ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Євгенія Дурманенко, к. пед. н.,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Подано визначення «шанобливе ставлення до старших членів родини». Виокремлено особливості виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку. Проаналізовано закономірності реалізації специфіки виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. Формування всебічно розвиненої особистості дитини є актуальним напрямком організації сучасного освітнього процесу в Україні, зокрема в закладах дошкільної освіти, важливими освітніми цілями яких є інтелектуальний та духовний розвиток дитини дошкільного віку. Виховання у дітей в цьому віковому періоді моральних якостей припадає на час активного розвитку та формування їх особистості. Період старшого дошкільного віку у цьому контексті сприятливий для виховання шанобливого ставлення до старших членів родини, про що зазначено в освітній програмі «Дитина» (розділ «Дитина в соціумі», підрозділ «Соціальний світ»): «Вчити виявляти почуття любові до членів сім'ї: співпереживати та співчувати рідним, позитивно відгукуватись на пропозицію спільної діяльності з близькими. Виховувати шанобливе ставлення до старших» [2, с. 36].

У цьому віці формується розуміння ієрархії родинних відносин, прищеплюється шанобливе ставлення до старших членів родини та формуються емоційні родинні зв'язки з ними. Незважаючи на значну кількість наукових розвідок із питань морального виховання дітей старшого дошкільного віку, досі поза увагою дослідників залишається вивчення особливостей та провідних напрямів діяльності ЗДО щодо виховання у них шанобливого ставлення до старших членів родини як вагової складової морального виховання.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Мета дослідження полягає у виокремленні особливостей (специфіки) виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку.

Результати дослідження. Шанобливе ставлення до старших членів родини – це прояв поваги та пошани, співпереживання та турботи, ціннісного ставлення до старшого члена родини як самоцінної особистості, позитивне сприйняття його психоемоційного стану та потреб, що ґрунтується на відповідних уявленнях та проявляється у вчинках та діях. Воно є компонентом морального виховання [6], адже виступає одним із провідних складових моральних якостей особистості. Виховання такого ставлення засноване на врахуванні особливостей (специфіки) його реалізації, зокрема у ЗДО.

Процес виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку ґрунтується на єдності компонентів: когнітивному (усвідомлення змісту поняття «шанобливе ставлення до старших членів родини»), емоційному (вміння проявляти співчуття, співпереживання, оцінювати емоційний стан) та діяльнісному (прояв шанобливого ставлення до старших членів родини у вчинках та діях).

Особливості виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку ґрунтуються насамперед на дотриманні відповідних педагогічних умов: формування уявлень про значення старшого члена родини як передавача соціального та морального розвитку [3]; розширення уявлення дитини старшого дошкільного віку про старість як один із етапів в житті людини; формування позитивного емоційного налаштування щодо співпереживання емоціям старших членів родини та спонукання дитини старшого дошкільного віку до позитивних вчинків щодо старших членів у родині.

Формування уявлень у дітей старшого дошкільного віку про вікові особливості старших членів родини є важливою специфікою виховання шанобливого ставлення до них, адже ставлення виявляється насамперед через психічне відображення, а також емоційний відгук та поведінку (реакцію). Таким чином відбувається формування емоційного зв'язку між поколіннями та узагальнення уявлень дітей старшого дошкільного віку про сімейні цінності.

При цьому слід враховувати вікові особливості дітей у процесі навчально-пізнавальної діяльності, що виражені в підвищеній руховій активності, емоційності, безпосередності, довірі до дорослих та прагненні наслідувати їх, зокрема батьків. Таким чином приклад ставлення батьків до старших членів родини, манера їх спілкування з ними, прояви турботи та емоційного співпереживання стають орієнтиром для дітей старшого дошкільного віку у формуванні їх уявлення про шанобливе ставлення як зразка взаємовідносин зі старшими членами родини [4]. Водночас це доволі складний процес, що передбачає формування основ моральної поведінки та свідомості, які перебувають у тісному зв'язку з формуванням морально-етичних уявлень дитини, зрозумілих для цього вікового періоду.

Доцільним у вихованні шанобливого ставлення до старших членів родини буде залучення методичного підґрунтя: різні види діяльності (пізнавальна, практична); створення ситуацій спілкування в дозвільній діяльності та залучення різноманіття методів у комплексній взаємодії (евристичної бесіди; проблемної ситуації; роботі з

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

художніми текстами та візуалізованим матеріалом з його обговоренням: фотографії, ілюстрації, картини; складанням текстів тощо) [1].

Специфіка виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку передбачає роботу вихователів ЗДО з батьками [1], адже вагома роль належить родинному простору та сформованими у ньому цінностями. У такий спосіб доречним буде застосування наступних методів роботи з батьками: традиційних та сучасних. До традиційних ми відносимо бесіду (в тому числі індивідуальну), консультацію, збори, круглі столи, а сучасними вважаємо тренінги, тематичні заходи, презентації родин, проведення тематичних свят (напр., до Дня сім'ї, Дня бабусь та дідусів тощо).

Як свідчать соціально-педагогічні дослідження щодо взаємин сім'ї та ЗДО, наступності у навчально-виховному процесі, родинне оточення дитини старшого дошкільного віку дещо відокремлене від виховного процесу в освітньому закладі, що призводить подекуди до педагогічної некомпетентності батьків, зокрема у вихованні шанобливого ставлення до старших членів родини. Використання в роботі з батьками різних методів сприятиме подоланню труднощів щодо виховання у дітей старшого дошкільного віку шанобливого ставлення до старших членів родини.

Вагомою специфікою виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку вважаємо також комплексне залучення всіх суб'єктів виховного процесу (дітей, педагогів, батьків, старших членів родини) до культурно-історичного ідеалу сім'ї, формуванню якого завдячуємо насамперед старшим членам родини. У такий спосіб проявляється взаємодія ЗДО з батьками, що сприяє гуманізації спілкування дітей та старших членів родини.

Ідеал родини ґрунтується на моральних принципах родинних взаємовідносин (любові, взаєморозуміння, взаємовідповідальності, підтримки), престижі образу батьків та культурі родинних взаємин тощо. Таким чином комплексний характер роботи з дітьми старшого дошкільного віку у процесі виховання шанобливого ставлення до старших членів родини, з вихователями та батьками з залученням різних видів діяльності (гра, комунікація, предметно-перетворювальна, навчально-пізнавальна) на основі врахування провідних напрямів: робота впродовж навчальних занять, поза ЗДО та необхідна робота батьків із дітьми вдома, дає змогу формувати таке ставлення.

Вихованню шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку сприяє також встановлення та дотримання правил у взаєминах та спілкуванні. Доречною буде також актуалізація у навчально-виховному процесі прикладу для наслідування. Окрім цього, залучення різних видів діяльності та спілкування між дітьми у закладах дошкільної освіти у контексті виховання шанобливого ставлення до старших членів родини дозволить створити позитивну емоційну атмосферу та формувати уявлення про старших членів родини на основі позитивного сприйняття їх образу.

Отже, як висновок, зауважимо, що особливості виховання шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку полягають у: дотриманні відповідних педагогічних умов; формуванні системи уявлень про старших членів родини та їх вікові особливості; врахуванні вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку; актуалізації методичного різноманіття (різних видів діяльності та методів); комплексній роботі з батьками з

використанням як традиційних, так і сучасних методів та залученні всіх суб'єктів виховного процесу. Це впливатиме на сформованість шанобливого ставлення до старших членів родини у дітей старшого дошкільного віку.

Література та джерела

1. Васильєва С. А. Особливості впливу педагогів на прояви шанобливості у дітей старшого дошкільного віку. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*. 2019. Вип. 5. С. 330–333.
2. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін. Київ: Принт-медіа, 2016. 304 с.
3. Дяченко О. Виховання у молодших школярів шанобливого ставлення до людей як важливий аспект соціалізації. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 47. С. 213-217.
4. Жук К. І. Врахування особливостей дошкільного віку у вихованні в дітей шанобливості. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20 травня 2020 року*. Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2020. С. 100–102.
5. Коваленко Є. І., Терещенко Н. В. Виховання поваги до старших у дітей дошкільного віку. *Педагогічний альманах: Збірник праць молодих науковців*. 2013. Вип. 3. С. 207–216.
6. Микуліна А. О., Михайлова К. В. Виховання в старших дошкільників шанобливого ставлення до рідних і близьких як важлива складова морального виховання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 55 (108). С. 428–435.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Дарина Бухарова,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Наталія Семенова, к. пед. н.,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти*

Дошкільне дитинство дійсно особливий етап у житті кожної людини, адже в цей період відбувається процес формування особистості дитини, наслідки якого супроводжують протягом життя. Аналізуючи наукову літературу та вивчаючи досвід роботи ЗДО, слід звернути увагу на чинники, які впливають на якість навчально-виховної роботи з дітьми. До цих чинників слід віднести характер та рівень управлінської діяльності.

Управління закладом дошкільної освіти передбачає підвищення ефективності функціонування різноманітних сфер діяльності закладу, а саме: створення сукупності

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

організаційно-педагогічних умов, забезпечення матеріального благополуччя та фінансової стабільності.

Організаційно-педагогічні умови забезпечують ефективну взаємодію членів педагогічного колективу для якісної реалізації мети ЗДО на різних рівнях управлінської діяльності – стратегічному, тактичному, оперативному.

Стратегічний рівень управління – це поширення управлінських повноважень на педагогічний колектив як єдину команду. Тактичний рівень управління – це створення науково-методичного осередку для педагогів на інноваційних засадах. Оперативний рівень управління – урізноманітнення моделей організації навчально-виховного процесу на основі особистісно-орієнтованої парадигми [3].

Класифікація управлінських умінь керівників ЗДО базується на двох основних аспектах управління: управління діяльністю організації та управління відносинами людей. За Л. Карамушкою, це «власне управлінські уміння» та «психолого-управлінські уміння». До умінь управляти діяльністю слід віднести діагностико-прогностичні, організаційно-регулятивні та контрольні-коригувальні вміння. До умінь управляти відносинами слід віднести уміння управління комунікаціями, управління самим собою, тобто власною поведінкою [1].

До компонентів управлінської компетентності слід віднести:

- 1) когнітивний (сукупність управлінських знань та розуміння сутності управлінської діяльності в галузі професійної освіти);
- 2) мотиваційно-ціннісний (сукупність цінностей і мотивів управлінської діяльності);
- 3) комунікативний (професійно-особистісні якості та комунікативні уміння);
- 4) організаційно-діяльнісний (управлінські уміння та навички практичного вирішення складних управлінських завдань) [2].

До когнітивного компоненту відносимо сукупність знань про управлінську діяльність, розуміння сутності управління колективом закладу, розвитком і вихованням дітей та освітнім процесом у закладах дошкільної освіти. Цей компонент реалізується на рівні психолого-педагогічної та теоретико-методичної підготовки.

Мотиваційно-ціннісний компонент управлінської компетентності полягає в сформованості поняття щодо здійснення управлінської діяльності, мотивів і потреб у виконанні управлінських функцій, необхідність професійного розвитку і становлення, усвідомлення гуманістичних цінностей власної роботи, самоосвіти, прагнення здійснювати управлінську діяльність творчо та інноваційно.

До комунікативної компетентності управлінської діяльності слід віднести комунікабельність (здатність встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми), володіння змістовною інформацією і вміння оперувати нею, здатність до партнерської взаємодії та досягнення взаєморозуміння. Комунікація є важливим засобом, що використовується працівниками під час виконання професійних функцій.

Комунікативний компонент потребує навичок та вмінь, необхідних для ефективного спілкування, вільного володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки, вибір ефективної стратегії й тактики комунікації, здатність регулювати взаємовідносини учасників педагогічного процесу, передбачити і вирішувати конфліктні ситуації в різноманітних умовах [1].

Організаційно-діяльнісний компонент передбачає сукупність професійно-педагогічних та управлінських умінь і навичок, які забезпечують ефективну педагогічну діяльність та вирішення складних управлінських завдань. Цей компонент потребує таких умінь керівника: інформаційно-аналітичних, планувально-прогностичних, організаторських, операційних та професійно-особистісних.

Детальний аналіз управлінських умінь здійснила Т. Мохиня, диференціювавши їх за змістом: прогностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні тощо [5].

Література та джерела

1. Карамушка Л. М. Психологія управління: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2003. 344 с.
2. Кушнір В. М. Структура управлінської компетентності майбутніх магістрів дошкільної освіти *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. №1 (5). С. 169–175.
3. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Харків: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
4. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу: навч. посіб. Вінниця, 2018. 196 с.
5. Махиня Т. А. Тенденції розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів в умовах інформатизації освіти *Народна освіта*. Науково-методичний електронний педагогічний журнал. 2013. № 1(19). Режим доступу до журн.: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1127

ЗАКЛИКАННЯ ВЕСНИ: ТРАДИЦІЇ УКРАЇНЦІВ НА СВЯТО СОРОКА СВЯТИХ

Іванна Веснянка, Юлія Корука,

студентки 3 Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології**

Розглянуто традиції та обряди українців, пов'язані із приходом весни. Проаналізовано етнографічні матеріали щодо випікання обрядового печива «жайворонків» задля закликання дітьми швидкої весни. Подано народний прогностик на свято Сорока Святих.

Етнографічні розвідки Олексі Воропая та Василя Скуратівського свідчать, що на свято Сорока святих (22 березня за новим стилем або 9 березня за старим) в Україні діти та молодь закликали весну. Для цього жінки випікали обрядове печиво у вигляді пташок.

О. Воропай в етнографічному нарисі «Звичаї нашого народу» пише: «В день сорока Мучеників сорока кладе на своє гніздо сорок прутиків, прилітає з вирію сорок жайворонків, господині печуть сорок кренделів з медом у формі птичок і роздають їх дітям – щоб птиця водилася» [1, с. 238].

У різних регіонах України печиво іменували по-різному, але здебільшого це були назви птахів – «сороки», «жайворонки», «буслики», «птички», «пташки». Вірили, що саме на Сорок святих з вирію повертаються пернаті – сорок різних порід. Тому калачики чи бублики, пампушки чи кренделі виробляли у формі пташечок із дзьобиками та крильцями, гребінчиками та хвостиками, а часом «садили» їх на бублик, наче на гніздечко. Очі робили з калинових ягід або родзинок. За бажанням обливали печиво медом чи цукровою поливою. Часто пташечок нанизували на невеличкі різочки, лозинки чи очеретинки і так запікали [3].

У різних регіонах печивом розпоряджались по-різному: в одних випадках його виносили в сад й підвішували до дерев, у інших – дарували сусідам, «аби краще велися гуси й висиджувались яйця», а ще йшли селом, тримаючи високо над головою «пташок», вилазили на ворота або клуню й декламували, збиралися за селом на горбах, співали веснянок і при цьому перегукувалися. Також роздавали булочки-птахи дітям, щоб у господарстві свійська птиця здорова була.

Вважається, що з цього дня має розпочатися справжня весна, а тому матері випікали з тіста по сорок «жайворонків» чи «голубів» і віддавали дітям, щоб вони, ходячи вулицями, закликали птахів з вирію. В інших місцях випікали таке печиво, що нагадувало птахів, відносили сусідам, аби краще неслись гуси й висиджувалися яйця.

Діти ж, взявши печиво, вибігали за село й наспівували веснянки. Власне, з цього дня дозволялося починати веснянкові забави. Хлопці, побачивши диких гусей, кидали їм услід соломинки з побажанням: «Гуси, гуси! Нате вам на гніздечко і на здоров'ячко, а нам на тепло!»

Малюки з «пташками» бігали по селу, тримаючи в руках нанизані на палички «жайворонки» й «сороки», танцювали й закликали весну, птахів з вирію:

Благослови, мати,
Весну закликати,
Весну закликати,
Зиму проводжати.

Ой чом ти бусю,
Не вилітаєш,

Чом дітям весни Не даєш? [3].

На півдні України (в інших регіонах – на Олекси) пасічники починали виставляти вулики з омшаників. Якщо було холодно, то стукали в стінку, приповідуючи: «Нуте ви, бджоли, готуйтеся, бо прийшла пора. Йдіть і не лінуйтеся, приносьте густі меди, і рівні воски, і часті рої господу Богу на пожертву, а господареві на пожиток!»

За звичаєм, в цей день дівчата варили сорок вареників. Але найбільш символічним був обряд «топтати ряст». Вважалося, що той, хто напровесні потопче

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

його, – убезпечить життя й здоров'я протягом року. Тому всі, навіть літні й кволі, виходили в поле і, притупуючи ногами по зелених сходах, казали: «Топчу, топчу ряст. Дай, Боже, потоптати і того году діждати!» [2, с. 20].

Завбачливі господарі починали готувати збіжжя для ранніх зернових, а жінки висівали розсаду капусти.

Хоч цей день і вважався провісником весни, але люди вірили, що ще можуть бути сорок приморозків («Сорок святих ще принесуть сорок морозів», хоч «На Сорок святих сорока має вложити у гніздо сорок паличок, а глухар проспівати сорок пісень»).

Якщо в цей день тепло, то стільки днів утримається гожа днина, а холодно – бути сорока морозам.

Коли хмарно і мороз, то скоро буде тепло і можна сіяти.

Дружно тане сніг – до активної повені й буйних трав.

Напитав Сорок святих і без Великого посту.

На Сорок святих погода, то на гречку урода [2, с. 20].

Отож, на свято Сорока Святих в Україні здійснювалися обряди закликання весни дітьми, розпочиналися весняні забави та співання веснянок.

Література та джерела

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: у 2-х т. Т. 1. Київ: Оберіг, 1991. 456 с.

2. Скуратівський В. Т. Місяцелік: український народний календар. Київ: Мистецтво, 1992. 208 с.

3. 22 березня – Сорок святих. URL: <https://traditions.in.ua/kalendarni-sviata/vesniani-tsykl/1664-22-bereznia-sorok-sviatykh>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР ТА ЗАБАВ

Марія Виндюк,

студентка 31 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта

факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту,

доцент, завідувач кафедри фізичної культури

У статті розглядаються можливості використання засобів народних рухливих ігор та забав у процесі фізичного виховання дошкільників. Оволодіння рухливими іграми сприяє формуванню ціннісного ставлення до здорового способу життя та становленню саморегуляції в руховій сфері. Наведено конкретні приклади та рекомендації щодо використання рухливих ігор у роботі з дошкільниками.

Фізичний розвиток дітей дошкільного віку спрямований на формування опорно-рухової системи організму, розвиток фізичних якостей, рівноваги, великої та дрібної моторики, оволодіння основними рухами, формування початкових уявлень

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

про деякі види спорту, формування ціннісного ставлення до здорового способу життя та становлення саморегуляції в руховій сфері тощо.

Особливе значення в процесі фізичного розвитку дітей мають ігри та забави. У всіх видах ігор дитина самостійна: обирає її самостійно; об'єднується з іншими дітьми за бажанням; може піти за власним бажанням, тобто ніяких методів примусу не використовується. Гра є своєрідним вираженням національної культури і традицій кожного народу. У досвіді народу гра включає складний комплекс дій, які формують моральні, національні та загальнолюдські цінності.

Розглядаючи універсальний характер рухливих ігор, В. Пасічник та М. Пітин виділяють їх як гру, яка відображає історичний досвід народу, його духовні цінності [5].

Джерелом усіх рухливих ігор є народні ігри. Природа народної гри виражається в тому, що її розвиток належить нації і визначає історичний і соціальний розвиток, її спосіб життя, побут, мислення, втілює у собі її духовні цінності. Найкращі ігри виходять за рамки однієї країни, набуваючи універсального характеру [2].

Як зазначає А. Вольчинський: «Гра не виконує поставлених перед суспільством цілей, але готує дитину фізично і психологічно до життя» [1, с. 25]. Варто зазначити, що ігри мають сезонний характер. Це свідчить про те, що з давніх часів вони широко використовувалися як засіб фізичного виховання та засвоєння дітьми соціального досвіду.

У народних рухливих іграх та забавах правила гри визначають їхні завдання та виконання дій, які поділяються:

- за формою реалізації (групами, парами, підгрупами тощо), стоячи один за одним, у колі, за лінією, тримаючи стрічку тощо;
- за функціями гравців: дотримання правил, врахування інтересів інших, виконання чи не виконання певних функцій тощо;
- за порядком виконання рухів: хто за ким повинен виконувати дію;
- за способом виконання рухів: біг, стрибки, провітрювання, утримання, підтягування, повзання [4].

На основі аналізу наукової літератури, присвяченої питанням теорії і методики фізичного виховання дітей, подано класифікацію народних рухливих ігор та забав за призначенням і способами їхнього використання (див. табл. 1) [5].

Таблиця 1

Українські народні рухливі ігри та забави

Форма фізичного навантаження	Народні рухливі ігри та забави
ігри з елементами загальнорозвиваючих вправ	«Дибидиби», «Батько й діти», «Дрова», «Розбите яєчко», «Ой вийтеся, огірочки», «Боротьба кажана з вітром», «Кіт потягується», «Гуси на воді», «Пташка», «Мокрий кіт», «Боціон і криниця»

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

ігри з бігом, ходьбою, вправами на рівновагу	«Чабан», «Бузьки», «Регіт», «Дуб», «Навивпередки», «Хованки», «Кут», «Не помились», «Визволяй», «Дожени свою пару», «Гойдалки», «Журавель», «Ластівка», «Напереваги», «Жук», «Рак-неборак», «Горобець», «Святий Миколай»
ігри зі стрибками	«Шагавай», «Переправа через річку», «Струмок», «Гречка», «Тинок», «У річку гоп», «Спутані коні», «Півник», «Жаби і чапля»
ігри з метанням і ловлею	«Квочка», «Гуси», Квач з м'ячем», «Шкандибки», «Панас, Панас, не лови нас!», «У скраклі», «Камінці», «У котика», і мишки», «Підповзень», «Перевозити бабу»
ігри на шиккування і перешиккування	«Довга лоза», «Знайди свою пару», «Швидко в коло», «Хто перший?»
ігри з елементами боротьби	««Буряк», «Тягни бука», «Ріпка», «Коромисло», «Відьма», «Бій півнів», «Кіт у мішку», «Княжий острів», «Перетягування по линві»

З таблиці бачимо, що педагогіка українського народу має свої особливості у фізичному вихованні та соціалізації дітей. Наведені вище рухливі ігри та забави спрямовані на виховання сили, пильності, кмітливості та інших фізичних якостей дітей. Деякі з наведених ігор включені в програму фізичного виховання ЗДО [3].

Таким чином, народні рухливі ігри та забави як історичне явище збереглися та дійшли до наших днів із глибокої давнини, передавалися з покоління до покоління, вбираючи в себе національні традиції, і різною мірою сприяють розв'язанню освітніх, розвивальних та виховних завдань. Народні рухливі ігри та забави (обрядові календарні, побутові, ігри-забави, хороводні та зі співом тощо) впливають на весь процес становлення й розвитку особистості з ранніх років, впливаючи на розумовий, моральний, естетичний, трудовий і фізичний розвиток, а також на емоційну сферу людини. Народні рухливі ігри як особливий вид діяльності у дошкільному вихованні стимулюють дитячу рухову активність. У результаті в дітей накопичується й примножується сила, виробляється спритність, витривалість, наполегливість, координуються рухи, швидкість, точна реакція на зміни, проявляється винахідливість і кмітливність.

Література та джерела

1. Вольчинський А. Проведення спортивних свят із дітьми старшого дошкільного віку з використанням засобів народної фізичної культури. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт* : журнал. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. Вип. 22. С. 24–27.

2. Журавльова Л., Король Н. Розвиток фізичних якостей дошкільників засобами рухливих ігор. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і*

загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2016. № 50. С. 106–111.

3. Онопрієнко О., Онопрієнко О. Класифікація засобів народної фізичної культури. *Молодий вчений*. Одеса: Вид-во «Молодий вчений» 2020. № 10 (86). С. 268–271.

4. Пасічник В. Напрями удосконалення змісту фізичного виховання дітей дошкільного віку за допомогою ігрових засобів. *Спортивна наука України*. Львів, 2016. № 4. С. 17–25.

5. Пасічник В., Пітин М. Класифікації народних ігор у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. Дніпро: Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, 2017. № 1. С. 222–226.

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Катерина Власюк,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Аліна Циплюк, к. пед. н., старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти*

У статті розглянуто особливості формування уявлень про число у дітей старшого дошкільного віку шляхом використання Lego-технологій, визначено можливості цих технологій на заняттях з логіко-математичного розвитку.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти перед педагогами стоїть нагальне питання пошуку і впровадження інноваційних технологій, які б сприяли розвиткові пізнавальної активності і самостійності дітей. Однією з таких технологій є Lego-технологія, яка забезпечує всебічний розвиток дитини, сприяє розвитку мислення, уяви, уваги, творчого потенціалу, математичних здібностей [1].

Сучасні педагоги Ю. Демидова, О. Кононко, С. Ладивір, І. Мордоус, І. Морозова та ін. зазначають, що в ігровій діяльності розвивається пізнавальна активність дитини. Вчена О. Кононко вказує на те, що в процесі розвитку пізнавальної активності у дітей формується і пізнавальна самостійність, яка розглядається як якість особистості, що виявляється у готовності та вмінні здобувати нові знання з різних джерел, оволодівати засобами пізнавальної діяльності [1].

Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних педагогів свідчить про те, що використання в освітній роботі з дітьми наборів Lego сприяє досягненню міцних позитивних зрушень саме в логіко-математичній сфері. Lego – це одна із найвідоміших педагогічних технологій, що будується на інтегрованих принципах, об'єднує у собі елементи гри та експериментування. Використання цеглинок Lego в ігрових і навчальних цілях дає можливість вирішувати складні пізнавальні, пошукові

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

та творчі завдання в цікавій, доступній, зрозумілій, ігровій формі [4]. Цеглинки Lego перетворюють сухі математичні числа, поняття в реальні моделі, які можна брати в руки, обговорювати дії з ними, вносити зміни.

На заняттях із логіко-математичного розвитку Lego використовується з метою розвитку та закріплення навичок лічби в прямому і зворотному порядку, порівняння чисел, знання складу числа, геометричних фігур; уміння орієнтуватися на площині, вміння класифікувати за ознаками. Цеглинки можна використовувати як умовну мірку при порівнянні предметів за довжиною, шириною, масою («Знайди відсутню фігуру», «Різнокольорові доріжки», «Продовж числовий ряд», «Де більше?» та ін.) [4].

Ми використовували Lego цеглинки, знайомлячи дітей старшого дошкільного віку з множинами. Діти виділяли в них частини за вказаними ознаками (колір, форма, розмір), порівнювали між собою виділені частини множин, встановлювали відповідності між елементами цих частин, та визначали, яка з них більша, менша або вони дорівнюють одна одній. Поступово в процесі операцій з множинами у дітей поглиблювалися уявлення про число, відношення між числами [3, с. 88].

За допомогою цієї технології ми поглиблювали уявлення поглиблюють уявлення про склад числа з одиниць (5 – це 1, 1, 1, 1 і ще 1). Щоб показати склад множини (з елементів) та дати дітям уявлення про склад числа (з одиниць) підбирали різні Lego-цеглинки. Спочатку використовували цеглинки одного розміру, але різного кольору, пізніше різних розмірів, кольорів, у різній кількості.

Зауважимо, що діти легше було зрозуміти кількісне значення чисел, якщо вони паралельно розглядали склад двох чисел. Спочатку всі діти одночасно працювали з одними й тими ж наборами, а пізніше – з різними. Склад кожного числа ілюстрували не менше ніж на 2-3 видах Lego-цеглинок. Виконуючи завдання, діти розповідали, як складена група, по скільки в ній різних кубиків і скільки їх всього, називали їх кількість.

Оскільки діти старшого дошкільного віку в іграх більш самостійні, то ми пропонували їм взяти на себе роль ведучого. Наведемо приклад дидактичної гри «Запам'ятай розташування». Обладнання: набір конструктора Lego, платформи за кількістю гравців. Хід гри. Ведучий будує яку-небудь споруду, використовуючи не більше восьми деталей. Протягом невеликого часу діти запам'ятовують конструкцію, потім споруда закривається, і діти намагаються по пам'яті побудувати таку ж. Хто виконає правильно, той виграє і стає ведучим [5].

Окрім вище зазначених вправ, ми пропонували й інші. Наприклад, діти легко закріплювали кольори, викладаючи райдугу з Lego-цеглинок. Щоб виміряти висоту предмета – будували вежу з цеглинок. Для того, щоб виміряти довжину – викладали цеглинки стовпчиками.

З нашого досвіду, можемо засвідчити, що використання цеглинок Lego на заняттях з логіко-математичного розвитку дозволяє не тільки полегшити засвоєння поняття множини та числа, але й сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності, розвитку творчого потенціалу дитини, підвищує рівень соціальної адаптації, запорукою якого є докладання дитиною власних зусиль до досягнення результату в будь-якій діяльності.

Отже, використання Lego-технології в роботі з дітьми дошкільного віку має величезний розвивальний потенціал і може використовуватися у процесі логіко-математичного розвитку зокрема.

Література та джерела

1. Бесага І., Бутенко В. LEGO-технологія як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи: збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців*. Суми : ФОП Цьома С.П., 2020. С. 23–26.
2. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2013. С. 19.
3. Волощенко Н. В., Коваль Ю. О. Освітньо-розвивальний потенціал LEGO-технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. 2019. Вип. 11 (3). С. 88 – 98.
4. Демченко Ю., Нікітіна О. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку засобом lego-конструктора. *Дошкільна педагогіка*. Випуск 19. Т. 2. 2019. С. 149–153. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/19/part_2/34.pdf (дата звернення: 12.03.2023).
5. Клевака Л. Гришко О. Освітньо-розвивальний потенціал lego-технології в інтелектуальному розвитку дитини дошкільного віку. URL : http://psytir.org.ua/upload/journals/4.27/authors/2020/Klevaka_L_P_Hryshko_O_I_Osvitn_orozyval'nyy_potentsial_legotekhnolohiyi_v_intelektual'nomu_rozvytku_dytny_doshk_ii'noho_viku.pdf (дата звернення: 12.03.2023).
6. Тарнавська Н. П. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях. Житомир, 2013. 65 с.
7. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / упоряд. О. Рома – The LEGO Foundation. Київ. 2018. 32 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї

Ольга Давидчук,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – *Надія Алєндарь, к. пед. н., доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти*

Заклад дошкільної освіти і сім'я – два інститути, на яких покладено обов'язок виховати особистість. Визначаючи заклад дошкільної освіти провідною ланкою у розвитку особистості, слід зазначити, що без єдності з сім'єю, ефективність виховного процесу буде низькою. Сьогодення потребує від закладу дошкільної освіти тісного співробітництва з батьками. Треба навчитися будувати містки між різними групами в нашому суспільстві, створювати ситуації, які б сприяли

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

діалогу до спілкування. Батьки сьогодні потребують допомоги у вихованні своїх дітей. Однією з актуальних тем нашого часу і є взаємодія та зближення закладу освіти та сім'ї. У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти найважливішим педагогічним завданням є налагодження високоефективної взаємодії з батьками.

Науковці, педагоги, психологи реалізують новітні ідеї соціального партнерства вихователів і батьків, збагачують новими підходами традиційні форми співпраці, тому організація навчально-виховного процесу у закладі дошкільної освіти здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» і спрямована на реалізацію основних завдань закладу дошкільної освіти [2]. Зміст навчально-виховного процесу в закладі дошкільної освіти, робота педагогів та сімей визначається Базовим компонентом дошкільної освіти відповідно до програм розвитку, навчання, виховання дітей «Дитина», «Малятко», «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки», «Зернятко», що рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає обов'язковий мінімум змісту основних освітніх програм, обсяг навантаження, вимоги до рівня розвиненості, вихованості та навченості дошкільнят, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Змістовна лінія Базового компоненту «Сім'я. Родина» передбачає комплекс знань дитини про сім'ю як осередок суспільства, особливості взаємин батьків, стосунки з братом та сестрою, бабусею і дідусем, сімейне буття та склад родини. Сім'я – природне середовище дитини, незамінне і неперевершене за силою виховного впливу на неї. Педагоги закладу дошкільної освіти можуть збагатити дитину знаннями, розвинути її математичні чи музичні здібності, навчити поводитись у колективі ровесників, але зробити її щасливою, життєрадісною, чуйною, сформувати почуття захищеності і довіри до людей можна лише в умовах свідомого і цілеспрямованого сімейного виховання [1].

На часі складна й відповідальна просвітницька робота закладу дошкільної освіти, спрямована на розширення й поглиблення уявлень членів родини про сучасні освітні завдання, роль вікових та індивідуальних особливостей дитини в її особистісному становленні. Сьогодні вкрай важливо узгоджувати позиції та очікування педагогів і батьків, гуманізувати взаємодію, налаштуватися на необхідність професійного та особистісного самовдосконалення.

Основна ідея в тому, щоб навчити батьків спільної роботи з дітьми та з колективом інших батьків. Використання різних видів робіт в роботі з сім'єю дала можливість не тільки ближче познайомитись, а й зробила нас партнерами у вихованні дітей. Мета співпраці садочку з сім'єю в тому, щоб у житті групи сталися зміни на краще: діти почали дбайливіше ставитися до власного здоров'я, чутливо реагувати на прояви навколишнього середовища, з великим задоволенням поспішати вранці до дитячого садочка.

Формування відповідального ставлення до природи – складний процес, успіх якого у більшості залежить від взаємопов'язаної діяльності сім'ї і дитячого садка, особливо на початкових етапах становлення екологічної культури дитини. Дитина дошкільного віку значну частину часу проводить вдома, в сім'ї. Її життєдіяльність найчастіше найтіснішим чином пов'язана і залежить від дорослих членів сім'ї. Саме

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

тому його інтерес до природи, ставлення до неї, сам характер цих стосунків у значній мірі буде зумовлюватись психологічним кліматом сім'ї, і особливо ставленням до природи його найближчих родичів. Саме тому сім'я має всі можливості розкрити дитині в доступній формі пізнавальну цінність навколишнього середовища, викликати і розвивати у неї інтерес до життя довкілля і потребу спілкуватися з ним.

У перспективі варто більш досконало дослідити й інші форми і методи екологічного виховання дітей дошкільного віку в сім'ї, глибше вивчити особливості екологічної освіти і виховання з урахуванням віку дітей, накреслити і конкретні шляхи екологічного виховання дітей в сім'ї.

Руйнівний вплив діяльності суспільства призвів до небезпечних змін у світі Природи. Він набув глобальних масштабів і став реальною загрозою здоров'ю людей та життєдайної цінності дикої природи, яка є „колискою життя”. Особливо це відчутно в Україні, де після Чорнобильської екологічної кризи утворилася значна територія так званої «мертвої зони».

Формування екологічних знань відбувається і виявляється в екологічно доцільній діяльності. Діяльність людини за своєю сутністю є соціальною і потребує цілеспрямованого педагогічного впливу. У дітей дошкільного віку слід закладати основи для непрагматичної взаємодії з об'єктами природного довкілля: пізнавальної, естетичної та морально-ціннісної. У дошкільнят недостатньо сформований практичний компонент діяльності. Тому формування трудових навичок по догляду та вирощуванню рослин і тварин потребує врахування вікових можливостей та дотримання певної послідовності етапів: закарбування в пам'яті малюка практичних дій дорослих, виконання окремих трудових етапів разом з дорослим, який задіює також руки самої дитини, робота поряд з дорослим та перехід до самостійних дій, які дитина виконує спочатку під безпосереднім контролем дорослого, який поступово знижується до опосередкованого.

Дошкільний вік, який є базовим етапом формування особистості, правомірно вважати початковою ланкою неперервної екологічної освіти. Саме на цьому віковому етапі дитина робить перші кроки на шляху осягнення світу Природи. Малята відчують потребу в нових знаннях, що дає великі можливості для засвоєння екологічних знань, які сприятимуть її розвитку лише за умови врахування їхніх психічних та фізичних можливостей, способів орієнтування у довкіллі, характеру педагогічного впливу.

Варто зауважити, що в закладах дошкільної освіти є широкі можливості для збалансованості та розвитку складових екологічної свідомості, що надає переваги перед наступними ланками освіти: наявність природного оточення, обладнання для проведення експериментування та моделювання, можливості екологізації різних видів діяльності, проведення прогулянок, екскурсій, спостережень, щоденне спілкування з батьками та залучення їх до навчально-виховного процесу тощо.

Ефективність екологічної освіти залежить від дорослих (педагогів та батьків), які виховують дитину і мають бути носіями екологічної культури. На жаль, фахова готовність самих педагогів щодо формування у дітей екологічної культури перебуває на недостатньому рівні. Підготовка майбутніх вихователів у всіх закладах освіти також не відповідає сучасним вимогам.

Значною перешкодою формування екологічної культури в усіх ланках освіти є недостатня сформованість суспільної екологічної свідомості, адже діти є свідками не лише окремих негативних дій людини, а й приватизації та руйнування цілих екосистем незайманої дикої природи, що з часом негативно вплине на природу на рівні біосфери та здоров'я наступних поколінь. Цю складну перешкоду можна здолати лише за підтримки державних органів влади та суспільства загалом.

Джерела та література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та за.ред. О. Л. Кононко. 3-є вид., випр. Київ: Світич, 2009. 430 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту»: Дошкільна освіта в Україні: Нормативно-правове регулювання / упоряд. Л. Гураж, Т. Вороніна. Київ: Вид.дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. 120 с.
3. Запорожан З. Н. Екологія для малюків. Київ: Абесіка, 1999. 200 с.
4. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей : навч.-метод. посіб. для батьків, вихователів, учителів. Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. 156 с.

РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Яна Захарчук,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито питання ролі та місця сім'ї у вихованні дитини та зацентовано увагу на проблемах родини, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.

Сучасний етап розвитку спеціальної педагогіки та психології характеризується пошуком нових шляхів соціальної адаптації та інтеграції в соціум дітей з особливими освітніми потребами. Значних успіхів у соціалізації «особливої» дитини може бути досягнуто лише за активної участі в цьому процесі родини, і, в першу чергу, батьків (опікунів). В зв'язку з цим, проблема сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами є однією з найактуальніших.

У Концепції сімейного і родинного виховання наголошується на тому, що «сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального і духовного розвитку. І це закономірно, адже побудувати повноцінну систему освіти без активної участі й підтримки сім'ї неможливо [4].

В останні роки, зважаючи на впровадження інклюзивного навчання, що передбачає залучення батьків, в якості активних учасників освітнього процесу, в теорії та практиці педагогічної науки виникла необхідність активного вивчення сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Адже з власної сім'ї дитина «виносить» у доросле життя перші уявлення про морально-людські цінності, норми поведінки, характер взаємовідносин між людьми. В сім'ї діти не лише наслідують близьких, але і орієнтуються на їхні соціальні та моральні установки. Тому, психологічна зрілість батьків, їхні ідеали, досвід соціального спілкування найчастіше мають вирішальне значення у розвитку та соціалізації дитини [2].

Батьки, здебільшого, мають недостатній обсяг знань та умінь для успішного виховання дитини, яка має розвиток, відмінний від нормотипового. Саме тому, цієї проблеми неодноразово торкалися у своїх дослідженнях такі науковці: Колупаєва А., Таранченко О., Сак Т.В., Марчук Т., Литовченко С., Борщевська Л., Вавіна Л., Рібцун Ю. та інші.

Сьогодні є багато сімей, які не готові взяти на себе всю відповідальність за подальший розвиток дитини з особливими потребами. Тому, у вирішенні цього питання, на нашу думку, надзвичайно важливими є спільні дії педагогів і батьків та тісна співпраця в організації спільної діяльності з виховання дітей з особливими потребами.

Часто у сім'ї дитина з обмеженими можливостями є важким тягарем. Замикаючись в собі, вдаючи, що у них все гаразд, батьки відмовляються від спілкування, активностей, переповнюються депресією та гнівом. Щоб налагодити контакт із такою родиною, допомогти їй – важливо організувати комплексну підтримку: лікувальну, психологічну, педагогічну, соціальну [2].

Сім'ї, в яких виховуються діти з вадами слуху живуть під вантажем великої кількості проблем, адже, не кожен батько, чи мати, виявляються здатними прийняти недугу дитини, адекватно реагувати на постійно виникаючі проблеми. Відомо, що пролонгована психотравмуюча ситуація здійснює негативний вплив на психіку батьків та ускладнює їхнє відношення до дитини. Декого з батьків трагічність ситуації надламує. А власне особистісні якості батьків визначають можливості соціалізації дітей та адаптації до життя, тобто їхнє майбутнє.

Надзвичайно важливим є наявність у батьків такої якості як стресостійкість, адже саме вона необхідна для стабілізації власних ресурсів та підтримки дитини. Відсутність же цієї якості вказує на нездатність батьків здійснювати виховання та соціальний супровід власної дитини протягом всього життя, взаємодіяти з фахівцями різного рівня чи, навпаки, свідчить про схильність до аутизації стосовно власної дитини чи соціуму.

Важливість роботи з батьками та їх підтримки підкреслюється і в українському законодавстві. Зокрема, Закон України «Про повну загальну середню освіту» засвідчує, що «батьки є учасниками навчально-виховного процесу» і мають право:

- обирати заклади освіти та форми навчання для неповнолітніх дітей;
- приймати рішення щодо участі в інноваційній діяльності закладу освіти;
- обирати і бути обраним до органів громадського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів;
- звертатися до відповідних органів управління освітою з питань навчання і виховання дітей;
- захищати законні інтереси дітей [5].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Втім батьки, як і будь-яка ланка, дотична до інклюзії, потребують відповідної підтримки і допомоги, що безумовно, підвищить у цьому їхню роль. Обов'язковим є отримання батьками широкого спектру послуг, аби надати їм можливість стати компетентними захисниками прав своїх дітей, для подальшого використання цих навичок у відстоюванні права дитини на рівний доступ до якісної освіти, забезпечення економічної та соціальної незалежності дітей у майбутньому.

Наприклад, батьків дітей з особливими освітніми потребами необхідно:

- навчити краще розуміти внутрішній стан дітей, щоб стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів.
- навчити оцінювати потреби дітей.
- забезпечити інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами.
- спонукати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій.

Виходячи з важливості впливу родини й особливостей сімейного виховання на формування особистості дитини, організація психологічного супроводу має базуватися на сприйнятті родини дитини з особливими освітніми потребами як одного з основних об'єктів професійної діяльності, найважливіша складова соціальної ситуації розвитку дитини. Звідси випливає необхідність використання різних видів роботи з родиною, зокрема таких, як: сімейна діагностика, сімейне консультування, психолого-педагогічна просвіта батьків, психокорекція відношення батьків до дитини, сімейна психотерапія.

Отже, родини які виховують дитину з особливими потребами, потребують продуманої цілеспрямованої, соціально-педагогічної підтримки кваліфікованих спеціалістів, спрямованої на надання психологічно-педагогічної допомоги.

Література та джерела

1. Алексєнко Т.У. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? *Рідна школа*. 2001. №3. С. 19–22
2. Грицюк Н. Діти з порушеннями психофізичного розвитку. Поради батькам. *Дефектолог*. 2008. №12. С. 45–58.
3. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах за заг. ред. А. Колупаєвої. Київ, 2010. 215 с.
4. <https://medynya.school.org.ua/news/16-39-40-24-09-2021/>
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ЧЕРГУВАНЬ

Марія Карпович,

студентка 41ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Євгенія Дурманенко, к. пед. н.,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Визначено особливості трудового виховання дітей середнього дошкільного віку та роль і місце в цьому процесі чергування. Проаналізовано критерії, показники та рівні сформованості трудових умінь і навичок дітей під час чергування; діагностовано наявність проблеми пошуку змісту, форм і методів активізації досліджуваного процесу.

Актуальність дослідження. Процес формування в дітей дошкільного віку трудових умінь і навичок є дійсно багатоаспектним. Тому виховання потреби у праці, формування трудових умінь та навичок через чергування має відбуватися системно та цілеспрямовано, із використанням елементів залучення дітей до побутової праці, до слідкування за власним простором й його чистотою з урахуванням основних принципів трудового виховання дітей дошкільного віку. Чергування розглядається як системна форма організації праці дітей, яка полягає в системному виконанні дитиною трудових обов'язків впродовж певного часу (зокрема, протягом дня чи кількох днів). Найчастіше така форма організації дитячої праці запроваджується саме із дітьми середнього дошкільного віку [1, с. 84].

З метою визначення рівнів сформованості в дітей умінь і навичок чергування, нами визначено ті показники, які є важливими у формуванні трудових умінь та навичок: знання сутності чергування та алгоритму виконання елементарних дій під час чергування (когнітивний компонент); зацікавленість дітей у праці й прагнуть її виконувати, емоції, які виникають під час виконання дій (емоційний компонент); наскільки активні і самостійні діти в процесі власної трудової діяльності і правильність виконання дій у ході чергування (діяльнісний компонент).

Аналізуючи погляди науковців щодо організації трудової діяльності дітей середнього дошкільного віку, нами відповідно до компонентів визначені однойменні критерії і показники сформованості трудових умінь та навичок у процесі чергувань (табл.1.)

Таблиця 1

Критерії і показники сформованості в дітей середнього дошкільного віку трудових умінь та навичок у процесі чергувань

Критерії	Показники
Когнітивний	Володіє уявленнями про чергування, знає прості алгоритми виконання дій у процесі чергувань в столові, на занятті, в куточку живої природи.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Емоційний	Виявляє позитивне ставлення до виконання доручень, бажання чергувати, емоційність в процесі виконання доручень.. Любить тварин та рослин. Помітні прояви задоволення в процесі виконання доручень
Діяльнісний	Діє відповідно до алгоритму чергування в столові, на занятті, в куточку живої природи. Досить цілеспрямовано й зосереджено слухає ті обов'язки, що на неї покладаються. Намагаються самостійно слідкувати за обов'язками, які потрібно виконувати.

Відповідно вище запропонованим показникам було обґрунтовано рівні (достатній, середній, низький) сформованості трудових умінь і навичок в дітей середнього дошкільного віку в процесі чергувань .

У процесі дослідження використано спостереження та бесіди, як методи науково-педагогічного дослідження. Так, спочатку нами проведена була бесіда з дітьми. Перше запитання мало на меті визначити обізнаність дітей з поняттям «чергування», а саме «Чи розумієш ти, що таке чергування?». Відповіді респондентів були наступними: 2 (16,7%) респондентів відмітили, що чергування – це допомога дорослим. Ці діти не могли назвати види допомоги дорослим і, де ця допомога надається; 5 (41,6%) – що це обов'язки догляду за рослинами і тваринами. Ця група дітей відмітила, що вони поливають квіти та розпушують землю, обірвуть сухі листочки на вазонах; 3 (25%) – відзначили допомогу вихователям на заняттях (розкладають карточки, розносять олівці і альбоми) та в столові (розкладають прибори і прибирають після сніданку); 2 (16,7%) респондентів чітко визначили, що це допомога в столові, на заняттях та в живому куточку, описуючи види діяльності кожного чергування. Отже, як засвідчує проведений аналіз, лише 2 (16,7%) респондентів розуміють повно сутність чергувань. Така ж кількість дітей дуже примітивно розуміє сутність чергування. Четверть дошкільників неповно розуміють сутність та зміст чергувань. І значний відсоток дітей (41,6%) зводять чергування до догляду за рослинами.

Поряд з цим, ми також попросили дітей розповісти в чому зміст чергування по догляду за рослинами в живому куточку. Значна кількість респондентів 7 (58,3%) наголосили, що виконання цього завдання передбачає слідкування за станом рослин, тобто їх підлити. 4 (33,3%) відзначили, що потрібно і підлити рослину і підворушити землю, щоб рослина могла чим «дихати». І лише Валерія С. у зміст чергування включила полив рослини, при потребі її підживлення, очищення від сухих листочків та підворушення землі. Як засвідчує аналіз у дітей середнього дошкільного віку переважає середній (50%) рівень сформованості трудових умінь і навичок за когнітивним критерієм. Значним є і низький рівень – 33,3%. Невисоким є і достатній рівень – 16,7%.

Наступне запитання «Чи любиш ти чергувати?» мало на меті визначення бажання дітей виконувати дії в процесі чергувань. Як позитив відмічаємо той факт, що 5 (41,6 %) дітей люблять чергувати. Вони з радістю і любов'ю допомагають вихователям розкласти необхідне приладдя на заняття і в їдальні, із задоволенням ведуть догляд за рослинами і в приміщеннях, і на вулиці на клумбах (високий рівень). Стільки ж дітей – 41,6% – люблять чергувати, але не завжди виявляють бажання, вони

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

намагаються у певних випадках уникати чергувань (середній рівень), 2 (16,7%) респондентів не люблять чергувати, на думку дітей це спричинено не умінням виконувати завдання під час чергування (низький рівень).

У процесі вивчення трудових умінь та навичок дітей у ході чергувань, нами використано метод спостереження. Ми спостерігали за діями дітей в їдальні, під час підготовки до проведення занять та по їх закінченню. Нас також цікавило, як діти поводять себе в їдальні у процесі чергувань.

Результати спостережень засвідчили, що 3 (25%) дітей без пояснень вихователя вміють виконувати обов'язки в ході чергування. Вони активні, уважно вислухають зміст завдання та сумлінно, без допомоги дорослого його виконують. У цих дітей ми діагностували високий рівень сформованості трудових умінь та навичок за діяльнісним критерієм. 5 (51,6%) дітей знають зміст діяльності в процесі чергування, швидко виконують роботу. Проте, не завжди уважні до пояснення завдання в процесі чергування. Вихователіві потрібно допомагати таким дошкільникам. Ця група характеризується середнім рівнем. 4 (33,3%) респондентів хвилюються під час чергування, оскільки не завжди розуміють зміст завдання. Допускають неправильні дії в процесі чергувань, не сумлінно виконують дії. Цих дітей ми віднесли до групи з низьким рівнем сформованості трудових умінь і навичок.

Узагальнені результати актуального стану сформованості трудових умінь та навичок за трьома критеріями подано нами в таблиці 2.

Таблиця 2

**Рівні сформованості трудових умінь і навичок
дітей середнього дошкільного віку**

<i>Рівні</i> <i>Критерії</i>	<i>Достатній</i>		<i>Середній</i>		<i>Низький</i>	
	<i>К-сть</i>	<i>У %</i>	<i>К-сть</i>	<i>У %</i>	<i>К-сть</i>	<i>У %</i>
Когнітивний	2	16,7	6	50	4	33,3
Емоційний	5	41,6	5	41,6	2	16,7
Діяльнісний	3	25	5	51,6	4	33,3
<i>Узагальнено</i>	27,8		44,4		27,8	

Висновок. Із отриманих в таблиці результатів випливає, що без використання спеціальної програми формування трудових умінь і навичок дітей середнього дошкільного віку переважатиме середній і низький рівні. Це в свою чергу логічним чином обґрунтовує потребу використання допоміжних методів та засобів, які можуть допомогти більш якісно ознайомити дітей із працею, формувати навички чергування й виховувати ціннісне ставлення до праці.

Отже, проведене дослідження визначення актуального стану сформованості трудових умінь і навичок дітей середнього дошкільного віку засвідчує необхідність формування в дітей умінь і навичок чергування.

Література та джерела

1. Триколенко Т. Формування трудових умінь і навичок у дітей середнього дошкільного віку. Збірник тез наукових доповідей студентів. Т. 1. Педагогічні науки. Бердянський держ. пед. університет. 2019. С. 83–85.

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННЮ ЗА МОТИВАМИ ТВОРІВ М. ПРИЙМАЧЕНКО

Вікторія Ковальчук,

студентка 42 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Світлана Боярчук,

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Розкрито особливості використання творів М. Приймаченко на заняттях з декоративного малювання з дітьми старшого дошкільного віку.

Серед видів образотворчої діяльності декоративне малювання є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку дітей дошкільного віку. Дослідники Л. Скиданова, Л. Сірченко зазначають, що навчання дітей декоративному малюванню ґрунтується на мотивах декоративного мистецтва. Також, аналіз педагогічних досліджень свідчить, що українському народному мистецтву відведено важливе місце в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти (Л. Артемова, Л. Калуська, Г. Сухорукова та ін.).

В умовах реалізації особистісно-орієнтованої моделі освіти декоративна діяльність ґрунтується на ідеї сприймання, осмислення і створення дитиною краси, взаємодії естетичної свідомості, естетичної діяльності у поліхудожньому середовищі закладу дошкільної освіти. Використовуючи декоративну діяльність як засіб естетичного сприйняття довкілля, ми розвиваємо естетичні почуття, навчаємо дитину оволодівати основними засобами вирішення художньої проблеми, надаємо дітям можливість для прояву активності, самостійності та оригінальності. До видів декоративної діяльності належить декоративне малювання, під час якого опановують стилізовані рослинні, зооморфні, геометричні елементи, навчаються розуміти їх призначення, малювати, поєднувати в орнаментальні композиції – візерунок, розпис і декорувати ними форми, предмети.

Декоративна діяльність є унікальним засобом, під час якої діти старшого дошкільного віку знайомляться з українським декоративно-ужитковим мистецтвом. Технологію декоративного малювання визначають: прийоми стилізації і трансформації природних форм в орнаментальні мотиви, символічне значення кольору та форми; орнаментальний ритм; композиція на предметі [3, с. 280]. Використання творів М. Приймаченко для навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному малюванню має великі педагогічні можливості. За допомогою картин дитина потрапляє у фантастичний світ, вчиться уявляти, у неї розвивається вміння доповнювати малюнок власними елементами. Твори художниці добираються за такими критеріями: доступність для розуміння змісту картини (стилізовані квіти, фантастичні звірі), відображення персонажів, які спонукають дитину не лише до відтворення своїх вражень у декоративному малюванні, але й до вербалізації оцінок,

суджень, створення казок тощо. Для ознайомлення дітей дошкільного віку з творчістю М. Приймаченко використовуються такі картини: «Бичок-третячок»; «Жар-птиця у квітах»; «Павичі у квітах», «Рожеві квіти у синій вазі», «Сороки-білобоки»; «Червоні маки» [1, с. 87]. Також, варто зазначити, що на сторінках журналу «Джміль», у рубриці «Студія декоративного мистецтва» представлені репродукції картин талановитої української художниці, опис прийомів малювання, індивідуальних та композиційних особливостей малярства народної художниці, що допомагає зрозуміти її творчість, осягнути барвисту красу картин. Використання творів М. Приймаченко для художньо-естетичного розвитку і навчання дітей малюванню досить ефективні, тому що твори мисткині доступні для дитячого сприйняття. Фантастичний світ у роботах геніальної художниці співзвучний світосприйманню дітей дошкільного віку. У навчанні декоративному малюванню домінянтою є оволодіння дитиною технікою декору та декорування. Педагог має привернути увагу дитини до декору, як засобу прикрашання предмета [3, с. 280].

Казковий світ образів М. Приймаченко є унікальним художнім явищем, культурним феноменом, який об'єднав в собі традиції народного малярства та особисту обдарованість. Цілеспрямована робота з декоративного малювання за мотивами творів М. Приймаченко передбачає цикл теоретичних та практичних занять: мистецтвознавчі розповіді педагога з метою надання інформації про особливості, творчий процес та манеру художниці; ознайомлення з «деревом життя»; малювання квітів; фантастичних звірів та ін. Важливими є мистецтвознавчі бесіди про орнамент, його призначення, композицію, виокремлення елементів візерунка та вправління у їх малюванні.

Умовно процес навчання дітей старшого дошкільного віку декоративних елементів можна поділити на три етапи. На першому етапі діти засвоюють основи декоративного мистецтва, особливості орнаменту та специфіку прийомів декорування (теоретичні заняття). Педагог розглядає з дітьми картини, обговорює їхню естетичну виразність і довершеність, особливості використання різних декоративних елементів у роботах художниці. Другий етап має на меті практичне втілення отриманих знань, набуття дітьми навичок створення декоративних малюнків (практичні заняття). Особливим є третій етап, який передбачає творчі дії зі створення власного малюнка, оздоблення декором площинних форм з використанням стилізованих елементів.

Отже, важливими чинниками навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному малюванню за мотивами творів М. Приймаченко є розвиток інтересу до художніх творів; підбір картин, доступних для сприймання; оволодіння дітьми прийомами малювання стилізованих елементів, доступність і педагогічна доцільність запропонованих завдань, створення на заняттях позитивно-емоційної творчої зацікавленості, сприятливого інформаційного, художньо-естетичного середовища.

Література та джерела

1. Демчик К. І. Твори Марії Приймаченко на заняттях з декоративного малювання. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної конференції викладачів, докторантів і аспірантів : вип. 9, у 5 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. Т.4. С. 87.

2. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2007. 296 с.
3. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2014. 378 с.
4. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис: Навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2006. 228 с.
5. Сірченко Л. І. Людям на радість. *Дошкільне виховання*. 2004. №3. С. 16–17.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ КРАЄМ

Катерина Колодій,

студентка 41ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Євгенія Дурманенко, к. пед. н.,*
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

У тезах розкрито сутність та структуру патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Визначено мету дошкільного краєзнавства та основні напрями виховання патріотичних почуттів дітей у процесі ознайомлення з рідним краєм.

Актуальність дослідження. Сучасна політична, соціально-економічна ситуація в українській державі, широкомасштабне втручання росії в Україну нагально окреслили необхідність посилення засад національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Виховання патріотичних почуттів має починатися з раннього дитинства, коли формується система культурних цінностей; дитина пізнає традиції українського народу, його фольклорну скарбницю; дорослі сприяють вихованню в малят поваги до рідної мови, формуванню культури міжнаціональних та міжособистісних стосунків.

У Конституції України, Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти», Концепції національно-патріотичного виховання та інших державних документах як стратегічні визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота України як світоглядного чинника.

Питання патріотичного виховання дітей дошкільного віку є в полі зору таких науковців як А. Богущ, Н. Гавриш, І. Газіна, О. Ковшар, К. Крутій, В. Лаппо, О. Трифонова, Л. Шкрєбтієнко та ін. Менше уваги у поглядах науковців приділено вихованню патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавчого матеріалу.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Провідні завдання з національно-патріотичного виховання дітей окреслено в більшості освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти змістовий напрям «Дитина в соціумі» основним завданням визначає формувати уявлення дитини про країну, народ, нації, суспільство, людство, виховувати готовність сприймати соціальний досвід, робити добрі вчинки; «Мовлення дитини» основним завданням визначає формувати в дітей уявлення про українську мову як державну, вчити вести діалог, використовуючи етикетну українську лексику; «Дитина у світі культури» передбачено залучення до надбань національної культури, формування ціннісного ставлення до українських мистецьких традицій та творів українських митців, виховання інтересу до українського декоративно-прикладного мистецтва [1].

У процесі аналізу поглядів учених патріотичні почуття визначаємо як любов до рідної країни, її народу, рідного краю (причетності до сім'ї та родини, дитячого садка, міста); національна свідомість, національна гордість за свою країну, знання державної мови; бережливе ставлення до природи свого краю; усвідомлення себе, як представника українського народу; шанобливого ставлення до традицій, звичаїв та ін. Виховання національно-патріотичних почуттів – це системний, цілеспрямований процес формування в особистості знань про свій народ, націю, її традиції та обряди, бережливе ставлення до своєї країни, ототожнення себе зі своїм народом та його спадщиною тощо.

Аналізуючи погляди Л. Кулішенко, нами визначено, що структура патріотизму включає три духовні рівні:

- любов до своєї родини, народу, рідного краю, слова;
- усвідомлення власного обов'язку стати на захист інтересів народу;
- готовність служити Батьківщині, готовність займатися справою, яка вища за власні інтереси. Наявність третього рівня патріотизму, на думку дослідниці, свідчить про сформованість національно-патріотичної свідомості особистості [4, с. 269].

Саме старший дошкільний вік період є найсприятливішим, щоб поступово сформулювати у дитини любов та повагу до рідних та близьких людей, рідного краю та домівки, мотивувати до пізнання рідної мови та навколишньої природи, до усього, з чого для кожного починається Батьківщина. У цей період відбувається формування духовно-моральної основи особистості, емоцій, почуттів, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається усвідомлення себе в навколишньому світі [2].

Значні можливості у вихованні національно-патріотичних почуттів відводимо краєзнавству. Край – це місцевість, область, район і т. ін., що має певні природні й кліматичні особливості; сторона»[3, с. 462]. Ще С. Русова зазначала, що «найголовніше – аби навчання дітей від самого початку було збудоване на тому рідному ґрунті, на якому зростає дитина, щоб воно було міцно зв'язане тими враженнями, що їх заклала в багату душу дитини рідна сім'я, рідна хата» [5, с. 11]. Головною метою дошкільного краєзнавства є виховання громадянина, який знає і любить свій край; має знання про власний родовід, дитячий заклад, рідну природу, вулицю, мікрорайон, місто. Одночасно, з вивченням, історії і звичаїв рідного краю, мови у дошкільників ненав'язливо формується почуття гідності за свій народ та складається національний світогляд [6, с. 323].

Задля вирішення освітньо-виховних завдань, краєзнавча робота передбачає ознайомлення дітей з об'єктами рідного краю [6] (рис.1).

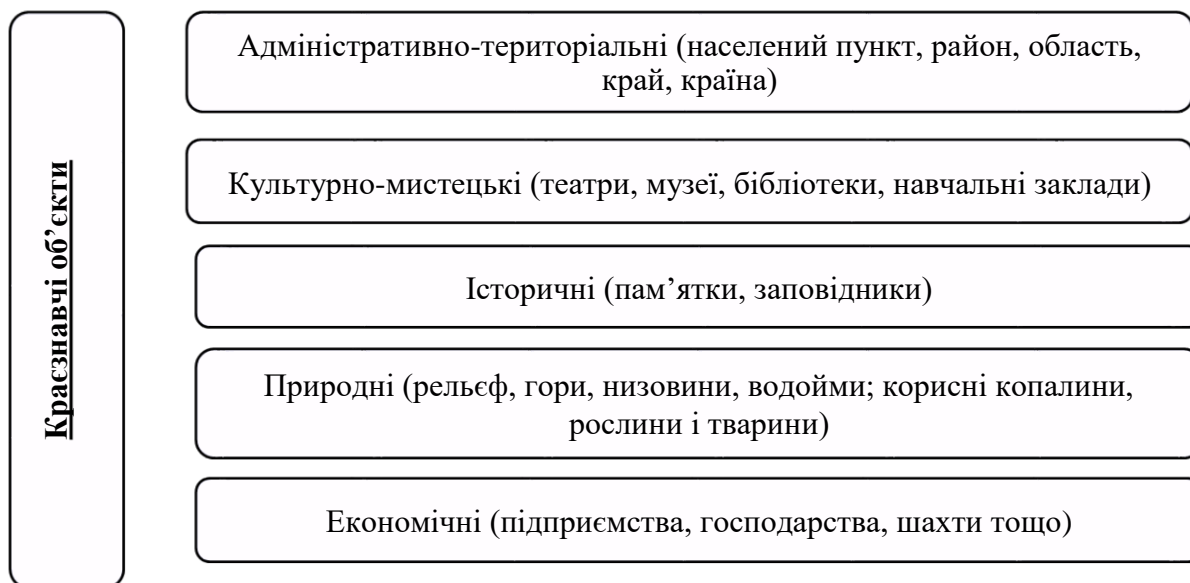

Рис.1. Краєзнавчі об'єкти

Нами визначено, що виховання патріотичних почуттів у дитини старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним краєм передбачає формування:

– пізнавально-інформаційної сфери – знання історії рідної країни, держави – та народна символіка та ін.), рідної природи, мови та ін.) (пізнавальний компонент);

– потребнісно-мотиваційної сфери (інтерес до історії, звичаїв, традицій рідного краю та народу, потреба наслідувати національних героїв та ін. (мотиваційний компонент);

– поведінкової сфери (засвоєння норм моральних комунікативних засад національної поведінки, прояв духовних цінностей у щоденній поведінці тощо) (поведінковий компонент).

Отже, краєзнавчий матеріал допомагає сформувати у дітей перші почуття патріотизму: гордість за свою Батьківщину, любов до рідного міста, повагу до народних традицій. Отримані знання можна формувати у процесі групових занять, ігрової діяльності, заходів з дозвілля та ін. Тому у закладах дошкільної освіти уся освітня діяльність має спрямовуватися на збереження традицій та цінностей народу, має допомагати родині долучати дитину до багатств культури українського народу.

Література та джерела

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. Київ: Вища шк., 2002. С. 281–317.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. С. 894.

3. Кулішенко Л. Мовленнєвий етикет та ментальність українців. *Світогляд – Філософія – Релігія*. 2013. Вип. С. 269–276.

4. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) від 22.05.2021 № 615 URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

5. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага: Укр. громад. вид. фонд, 1924. 130 с.

6. Човрій М. Я., Сухацька Л. М. Патріотичне виховання дітей старшого

дошкільного віку засобами українського музичного фольклору. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Вип. 1(38). С. 323 – 326.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олеся Кренц,

студентка 41ДОз групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Євгенія Дурманенко, к. пед. н.,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Обґрунтовано сутність та структуру морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Визначено вимоги, яких потрібно дотримуватися в процесі морального виховання дітей.

Актуальність проблеми. Дошкільний вік є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи її характеру, ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якостей психіки. У цьому контексті важливим є моральне виховання дітей.

Моральне виховання науковці розглядають як: процес формування моральних цінностей, норм і правил, почуттів, принципів, навичок і звичок поведінки, рис характеру, моральних якостей (А. Гусейнов); здатність людини творити добро (Г. Гегель); процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних факторів (Н. Волкова); основа формування особистості (Т. Поніманська).

Нам імпонує визначення Л. Лохвицької, яка моральне виховання трактує як цілеспрямований процес оволодіння дітьми моральними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки [3, с. 201].

Узявши до уваги погляди вище названих учених, моральне виховання дітей дошкільного віку розглядаємо як складний і довготривалий процес формування в дитини 5-6 років моральних норм, цінностей, установок, які, в кінцевому результаті, визначатимуть сформованість її моральної вихованості як особистісної якості.

Моральне виховання передбачає становлення у дитини системи домінуючих мотивів, що відповідають моральним нормам і визначають її стосунки з оточуючими людьми. Тому, у процесі морального виховання необхідним є врахування різноманітних впливів соціального оточення на думки, почуття, соціальну практику особистості, її самовдосконалення.

У дослідженні ми поділяємо думку вчених (І. Беха [1], Л. Лохвицької [3], Т. Поніманської [4]) щодо визначення морального виховання як основи цілісного

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

формування особистості, становлення її моральної свідомості шляхом засвоєння загальноприйнятих моральних цінностей, переконань, норм і принципів.

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено складові морального виховання дітей старшого дошкільного віку (рис. 1).

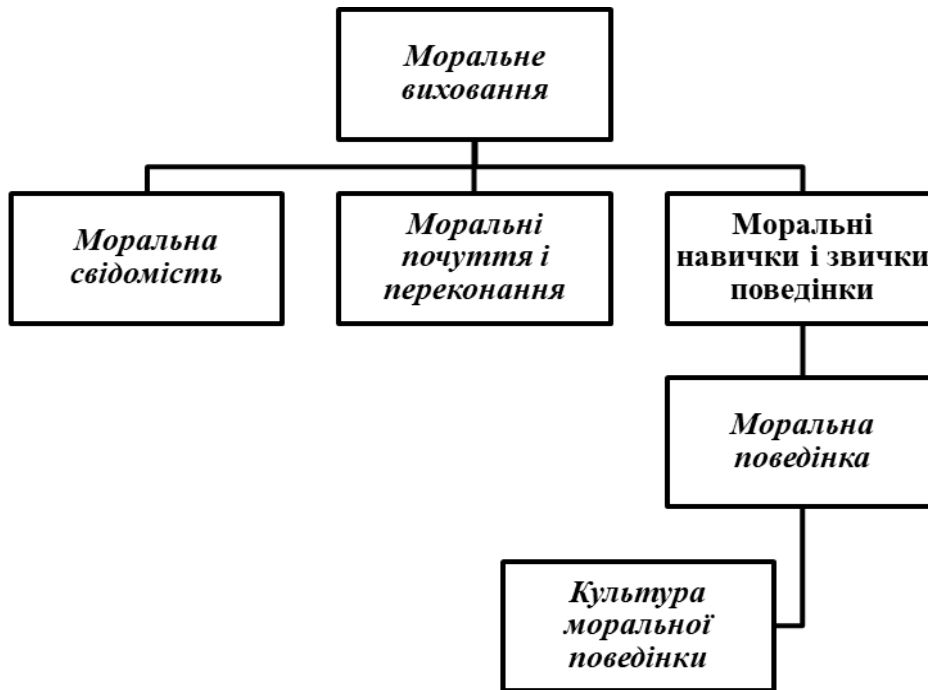

Рис. 1. Структура морального виховання

Як засвідчує аналіз рисунку 1, структура морального виховання включає моральну свідомість як знання про норми та правила моральної поведінки; моральні почуття та переконання, моральні навички і звички поведінки, моральну поведінку і її вищий прояв – культуру моральної поведінки.

І. Бех [1], А. Богущ [2], Н. Лисенко [2], Т. Поніманська [4] наголошують на необхідності раннього ознайомлення дітей дошкільного віку з моральними поняттями, уявленнями; навчання їх доброти, виховування відповідних особистісних якостей, оскільки емоційна чутливість зумовлює сенситивність психіки до сприймання емоційного стану іншого, тобто передує чуйності. Уже моральні почуття передбачають переживання дитиною свого ставлення до того, що відбувається в її житті, що вона пізнає та робить.

Важливим в моральному вихованні є формування в дошкільників досвіду моральної поведінки. І. Бех, аналізуючи термін «вчинок-чуйність», говорить про міру причетності однієї людини до життя іншої: її справ, турбот, самопочуття. Вихованцеві психологічно легше здійснити вчинок-чуйність стосовно людини, яку він любить або якою дорожить. Тож виховання таких почуттів передує чуйному ставленню особистості до людей загалом [1]. Учений констатує, що в дошкільному віці в дітей складаються етичні еталони-зразки, які містять певне узагальнене уявлення про позитивну або негативну поведінку в життєвих ситуаціях. Дошкільник співвідносить свою поведінку не тільки з певним дорослим, але і з узагальненим уявленням про таку поведінку. Зовнішній зразок поведінки дорослого переходить у внутрішній план дитини, розширюючи можливості її морального розвитку [1].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Взаємозв'язок моральної свідомості та поведінки встановлюється тоді, коли дитину вправляють в моральних вчинках, ставлять в ситуацію морального вибору, коли вона самостійно вирішує, як вчинити. Здійснюючи вибір на користь дотримання норми, долаючи миттєві бажання і поступаючись власними інтересами на користь іншого, щоб порадувати його, дитина отримує задоволення від того, що вчинила правильно. Поступово така поведінка стає звичкою і з'являється потреба дотримуватися норми.

Результатом морального виховання є сформована моральність дитини як інтегральна якість. Моральність дітей 5-6 років є сукупністю свідомих добровільних дієвих, навмисних і спонтанних проявів і реакцій у ставленні до оточуючих, заснованих на готовності діяти на благо іншої людини і включає в себе орієнтовну, емоційно-споживацьку і поведінкову основи.

Моральну вихованість дітей старшого дошкільного віку розуміємо сформовану в процесі виховання здатність свідомо відтворювати власну поведінку на засадах загальноприйнятих моральних якостей, норм і правил, адекватно оцінювати власну поведінку та поведінку однолітків, розуміти, доречно й адекватно використовувати в мовленні слова, що позначають моральні категорії.

Отже, реалізуючи моральне виховання, вихователі мають усвідомлювати його сутність, структуру та дотримуватися основних принципів: цілеспрямованості, неперервності, багатофакторності, цілісності та визначальної ролі дорослого у вихованні моральності дитини.

Література та джерела

1. Бех І. Виховання особистості : навч.-метод. видання. Київ. Либідь, 2003. 280 с.
2. Богуш А., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ, 2002. 407 с.
3. Лохвицька Л. Феномен морального виховання у вимірах морального розвитку особистості: історична канва засадничих основ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, № 6, 2018. С. 32–38.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 456 с.

СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ НАРОДНОГО КАЛЕНДАРЯ УКРАЇНЦІВ

Мирослава Кульчицька, Тетяна Дейна,
студентки 41 ПО групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Розглянуто філософські засади українського народного календаря. Вивчено та проаналізовано суть поняття «народний календар» в етнографічній літературі. З'ясовано, що основою народного календаря є традиції, звичаї, обряди та свята українців.

У родинному і громадському вихованні на ідеях і принципах педагогіки народного календаря необхідно брати до уваги те, що Україна має майже половину запасів світових чорноземів та інших найродючіших земель. Цим важливим природним чинником визначається головна життєва, трудова спрямованість нашого народу – його землеробська, хліборобська праця. Могутніми скарбами духовності вона позначена на датах, святах народного календаря українців [1].

З часу виникнення давньоукраїнський народний календар ґрунтується на стійких традиціях матеріального і духовного буття людей праці. Разом із національним розвитком народу відповідно збагачується і календар, його традиції і звичаї. За нових часів виникають і нові потреби у вихованні підростаючих поколінь, у поглибленні духовної культури рідного народу.

Так, у роки сучасного відродження в життя і побут народу входять такі знаменні, ідейно і морально насичені свята, урочистості, як День Української державності (28 липня), День незалежності України (24 серпня), День соборності України (22 січня), День Українського козацтва (14 жовтня) та ін. Широке відзначення в сімейному колі, освітніх закладах цих дат, урочистостей, в основі яких події, доленосні для українського народу, сприятиме тому, що вони стануть національними святами.

Національна школа, яка реформується, доповнить народний календар такими загальнонаціональними святами, як День знань, День матері, День батька, День родини, Свято квітів, Свято Каліни, Січове Свято.

Нами здійснено аналіз поняття «народний календар» (табл. 1) та з'ясовано такі його суттєві ознаки: досягнення наших предків; система історично обумовлених дат, подій, народних свят; енциклопедія знань про життя людей праці, їх побут, спосіб життя, виховну мудрість, природні явища.

Таблиця 1

Аналіз поняття «народний календар»

Джерело	Визначення (зміст) поняття
Лозко Г. С. Українське народознавство. 3-є вид., доповнене та переробл. Київ: АртЕк, 2006. 472 с.	Потреба вимірювати час виникла багато тисячоліть тому. Критеріями виміру часу служили небесні світила, які, за легендами, були надані людям саме для цього. Періодичність появи місяця і сонця складає добу.
Ковальчук О. В. Українське народознавство. Книга для вчителя. Київ: Освіта, 1992. 176 с.	Досягнення наших предків астрономії та космогонії, поєднуючись із списком сільськогосподарських робіт, доповнюючись багаторічними народними спостереженнями, складають календар астрального культу.
Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ: Видавництво ім.	Народний календар – це система історично обумовлених дат, подій, спостережень за навколишньою дійсністю, народних свят, інших урочистостей, які у відповідності з природними явищами в певній послідовності

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

О. Теліги, 2003. 328 с.	відзначаються протягом року.
Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. Українська минувшина: іл. етнограф. довідн. Київ: Либідь, 1993. 182 с.	Календар українського селянина XIX – початку XX ст., являв собою своєрідну енциклопедію народної мудрості, неписаний розпорядок життя хлібороба. Календарні звичаї та обряди формально узгоджувалися з річним літургічним циклом православної церкви, проте дійсною основою «побутових святців» був трудовий сільськогосподарський календар.
Шкода М. Н. Традиції і свята українського народу. Донецьк: ТОВ ВКФ «Бао», 2007. С. 6.	«Реєстр» свят відбувався накладанням церковних традицій та народних, їх досить-таки своєрідне та органічне злиття. Релігійний календар свят протягом століть співіснував із народним календарем, а тому відбулося своєрідне злиття двох дуже різних систем. Можна навіть сказати, що християнські свята «пристосовувались» до більш давніх, а тому й більш міцних язичницьких свят.
Скуратівський В. Т. Місяцелік: укр. нар. календар. Київ: Мистецтво, 1992. С. 7.	Річний календар українців розподілено на чотири пори року. Кожна з них має свою систему свят. Той чи той празник, у свою чергу, відповідав персонізованим покровителям, себто богам, що опікали природні дії або явища.

Таким чином, глибоке знання і практичне продовження традицій, звичаїв і обрядів народного календаря створює той національний колорит, ту цілісну культурно-історичну життєдіяльність, національну самобутність, яка є:

- 1) могутнім стимулятором творчості народу, невичерпним джерелом його мистецької, культурної діяльності;
- 2) оригінальним внеском народу в світову історію, у взаємозбагачення культур, духовності народів світу;
- 3) фундаментальною природовідповідною основою виховання підростаючих поколінь, створення національної системи виховання [2].

Знання філософського змісту, закладеного в традиціях, звичаях і обрядах народного календаря, – це джерело глибокого осмислення вихованцями економічних, екологічних, моральних і естетичних проблем, які стоять перед кожною людиною, сучасним суспільством. Народна філософська думка лежить в основі української духовності, культури, народної мудрості, зокрема виховного потенціалу народного календаря.

Осмислюючи протягом століть дати, події, явища календарного року, набутий життєвий досвід, що передавався з покоління в покоління, як дорогоцінний заповіт наших дідів і прадідів, як скарбниця мудрості буття, український народ постійно поглиблював своє філософське світосприймання. Пізнаючи навколишню дійсність, він відкривав і обґрунтовував закономірності її розвитку, виявляв взаємозв'язок і взаємозалежність багатьох природних явищ, подій. Саме з глибин народної філософської думки випливають ідеї гуманного ставлення до природи, її багатств, збереження її первозданності і цілісності.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Найдавніші філософські уявлення, поняття, переконання, що дійшли до нас у міфологічних, фольклорних, етнографічних традиціях, викликають в учнів посилений інтерес. Готуючись до відзначення певних дат, свят народного календаря, учні поринають у захоплюючий дивосвіт народного філософського бачення навколишньої дійсності. Їх захоплює світ фантастичних образів, міфологічних персонажів, моральних, емоційно-естетичних цінностей, які були пов'язані ще в дохристиянську добу з іменами богів (Дажбог, Перун, Велес, Жива, Лад, Лель, Березина, Коляда, Купало, Стрибог, Ярило та ін.). Народне міфологічне мислення – цінне джерело пізнання, світосприймання і світорозуміння наших предків, осмислення ними пір року, циклічних змін у природі, взаємозв'язку людини і природи. Землі і Всесвіту, відчуття гармонійності життя, чого так бракує сучасній молоді [1].

Дуже важливим у пізнавально-виховному відношенні є той факт, що давня українська етнософія, відображена в етнографічних, міфологічних матеріалах, присвячених певним датам, урочистостям народного календаря, найвище підносить культ Роду, Родини, сімейних цінностей. Праукраїнські боги утверджують як найвищі життєві цінності родинні стосунки, що за змістом і характером і нині притаманні українській нації як найдорожчі родовідні традиції.

Взаємозв'язки людини з природою, навколишнім середовищем глибоко і всебічно осмислювалися та фіксувалися народом у датах, урочистостях народного календаря. У його традиціях і звичаях сконцентрована багатогранна філософська думка, пізнавальне і виховне значення якої важко переоцінити.

Так, неоціненне виховне значення мають народні філософські ідеї, що лежать в основі традицій і звичаїв календаря: безкінечність світу, безперервність і вічність життя та його постійне оновлення, циклічність природних явищ, всепроникність сонячної енергії, Сонце як джерело життя. Земля як годувальниця всього живого, взаємозв'язок людини (мікрокосму) і природи всесвіту (макрокосму) та ін.

Із запровадженням християнства релігійна філософія взяла на озброєння багато ідей народної філософської думки наших предків. Народний календар поповнився новими датами, урочистостями. Відбулося багато в чому поєднання народної, етнічної і релігійної філософії, моралі, естетики, що сприяло цілісному впливу на особистість. Кращі ідеї, цінності християнської філософії сприяли збагаченню ідейної основи народного календаря.

Отже, педагогіка народного календаря – скарбниця виховної мудрості [3]. Українська педагогіка матиме високу ефективність тоді, коли її непорушними засадами стануть перевірені тисячоліттями і століттями народна виховна мудрість, її традиції, положення про виховання молодих поколінь у природному дусі.

Література та джерела

1. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ: Видавництво ім. О. Теліги, 2003. 328 с.
2. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ: Знання України, 1993. 112 с.
3. Стельмахович М. Г. Мудрість народної педагогіки. Київ: Знання України, 1971. 80 с.

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Куцик,

студентка групи МЗ – 17М спеціальності 014 Середня освіта Музичне
мистецтво факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
**Науковий керівник – Тетяна Медвідь, к. пед. н., доц. кафедри
вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва**

У запропонованому матеріалі розкрито особливості музично-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку на основі програм, запропонованих МОН України та визначено концептуальні підходи до музичного виховання дітей цих вікових категорій.

Одним із ефективних та незамінних засобів розвитку дитячої творчості є мистецтво, зокрема музичне, з його розмаїтим неповторним світом, здатним зворушувати душу, пробуджувати творчу активність, розвивати психічні пізнавальні процеси, виховувати повагу до культурних надбань тощо. Тому серед пріоритетних напрямів освітньої роботи в сучасному закладі дошкільної освіти чільне місце посідає забезпечення достатнього рівня художньо-естетичного та креативного розвитку особистості у процесі музичних видів діяльності.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» [2], вимоги до рівня розвиненості, вихованості, навченості дітей дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти (Державним стандартом дошкільної освіти України) [1] і реалізуються програмами розвитку дітей, що затверджуються Міністерством освіти і науки України в установленому порядку [3].

Музичні заняття у закладах дошкільної освіти містять різноманітні види діяльності: спів, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах, творчі вправи, музичні ігри та ін. Програми розвитку дітей, запропоновані МОН України, визначають концептуальні підходи до музичного виховання дошкільнят. Змістове наповнення програм щодо різних видів діяльності передбачає вироблення у дітей світоглядних, комунікативних компетентностей та формування елементарних виконавських умінь і навичок відповідно до вікових та психологічних особливостей дошкільнят.

Психологи розподіляють вік дитини до 7 років на декілька періодів: вік немовляти – від одного місяця до одного року; ранній дитячий вік – від одного до двох (трьох) років та дошкільний вік – від чотирьох до шести (семи) років. Власне дошкільний вік умовно поділяють: на молодший дошкільний вік (4 роки); середній дошкільний вік (5 років); старший дошкільний вік (6 років).

Ранній дитячий вік характеризується підвищеною емоційною чутливістю до сприймання всього, що оточує малюка. Все нове, що з'являється в полі зору такої дитини, відразу викликає у неї інтерес та захоплення. За допомогою відчуттів вона отримує найпростіші уявлення про предмети, явища та музику у навколишньому світі. Тому в цьому віці особливого значення треба надавати розвитку сенсорних

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

здібностей. Також варто пам'ятати, що твори мистецтва, зокрема пісня, картина, лялькова вистава дивують дітей, насамперед, своєю яскравістю, колоритністю, новизною. Однак, за відсутністю практичного досвіду, дітям цього віку дуже складно відтворити образи у конкретній діяльності (образотворчій, музичній). Тому на цьому віковому етапі малята дуже схильні до наслідування дій дорослих. Повторюючи за ними, вони вчаться співати, танцювати, малювати, розповідати вірші. З першими вміннями з'являються і перші вподобання, які в майбутньому проявляються у схильностях до певних видів художньо-естетичної діяльності.

Світ мистецтва, зокрема пісні, танці, малюнки, аплікація, лялькові вистави дуже цікавить дитину *молодшого дошкільного віку*. Вона не просто співає, бачить, чує, відчуває на дотик твори мистецтва, вона намагається зрозуміти їх зміст. Саме у віці 4-х років починає формуватися критичне ставлення дитини до дорослих та однолітків, до самої себе, до світу природи, культурних надбань. На основі емоційної чутливості та сенсорних здібностей формується художнє мислення. Дитина починає співвідносити художні образи з реальним життям, робити перші узагальнення. Молодший дошкільник здатен цілісно сприймати твори мистецтва, виявляти емоційну зворушливість та власні уподобання, передавати певний образ, використовуючи відомі засоби виразності (міміку, рух, жест, темп, динаміку, художні епітети, колір, форму, лінію тощо) та різні матеріали (олівці, фарби, папір, пластилін, природний матеріал тощо) у різних видах дитячої діяльності – музичній, образотворчій, театралізованій.

У *середньому дошкільному віці* діти вирізняються особливою допитливістю та спостережливістю. Варто зазначити, що цей період є сензитивним для формування естетичних смаків, суджень та проявів індивідуальних музичних здібностей дошкільника, які є дуже важливими у подальшому шкільному та дорослому житті. Дитина цього віку може проявляти бажання займатися творчою діяльністю, самостійно обирати матеріали, атрибути, костюми, способи зображення при створенні власних образів (знайому техніку виконання пісні, танцю та ін.). Музичний керівник при цьому має враховувати індивідуальні бажання та можливості своїх маленьких вихованців, створювати сприятливі умови для їх реалізації та поважати вибір і думку кожної дитини. З цією метою в освітньому процесі пропонується застосовувати музичні ігри на засвоєння певних уявлень та оволодіння художніми вміннями й навичками. Особливу увагу варто приділяти створенню умов для виникнення самостійної музичної, образотворчої, театралізованої діяльності дітей.

Старший дошкільний вік – це вік найбільш інтенсивного розвитку та збагачення різних видів творчої діяльності, яка вирізняється більшим ступенем усвідомленості, стійкості естетичних почуттів, уявлень, оцінок, переконань. На цьому етапі продовжується активне засвоєння дитиною сенсорного досвіду, вдосконалення вмінь з оволодіння різними засобами виразності, а також подальше пізнання краси навколишнього оточення й формування естетичної «картини світу». Створені дітьми цього віку образи характеризуються наївністю та щирістю естетичних почуттів, яскравістю барв. У старшому дошкільному віці формуються найпростіші узагальнені способи побудови образу: поєднання різних технік виконання роботи, інтеграція різних видів мистецтв, зокрема музичного та образотворчого тощо. У віці 6 років дитина вже володіє певними уявленнями і способами дій, які сприяють формуванню

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

її практичної вмінності, художньої сприйнятливості, естетичного ставлення до навколишньої дійсності, розвитку креативних здібностей. Розвиток творчості є однією з провідних характеристик активності старшого дошкільника, в основі якої лежать естетично-емоційне сприймання, художні та музичні вміння, навички, здібності загального та специфічного характеру. Завдяки цьому вона втілює в життя свої фантазії, задовольняє власні потреби та інтереси, накопичує інформацію про навколишній світ і стверджує свою індивідуальність.

Сучасний зміст дошкільної освіти передбачає гармонійний та всебічний розвиток дитини за умови здійснення педагогічного процесу на засадах гуманізації та демократизації. Зокрема, Базовий компонент та чинні програми розвитку дітей дошкільної освіти орієнтують педагогів на впровадження у практику цілісного підходу до розвитку, виховання і навчання дитини, який передбачає формування життєздатної, свідомої, всебічно розвиненої, творчої особистості. З огляду на це, особливого значення набуває питання розвитку в дітей раннього і дошкільного віку креативних здібностей та формування творчого ставлення до життя.

Висновки. Музично-естетичний розвиток дітей на різних вікових етапах має свої особливості, які визначають специфіку організації музично-виховної роботи. Притаманні малюкам певної вікової категорії уявлення, уміння, навички, що стосуються різних видів музичної діяльності, проявляються у сформованості важливих складових художньо-естетичної компетентності. Саме тому сьогодні у педагогічних та батьківських колах стає актуальним питання раннього художньо-естетичного та креативного розвитку дітей. Зрозуміло, що від того, наскільки правильними будуть підходи до розв'язання цієї проблеми та організовано відповідну освітньо-виховну роботу, залежить і успішність маленьких вихованців у подальшому житті.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 27.02.2023).
3. Програми розвитку дітей. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 28.02.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Катерина Литвинюк,

студентка 41ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Валентина Триндюк,*
к. пед. н., старший викладач кафедри філології

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У статті проаналізовано вікові особливості формування граматичних навичок у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови. Встановлено, що граматичні навички можна розвивати у дітей 5-6 років, що пояснюється психолінгвістичними дослідженнями науковців. Домінуючим видом діяльності у дошкільному віці є гра.

У сучасній лінгводидактиці все більше уваги приділяється ранньому навчанню іноземних мов. Постійне звернення до мовного досвіду дитини, особливостей сприйняття нею дійсності обумовлюють необхідність дослідити особливості формування англomовних граматичних навичок дітей старшого дошкільного віку. Актуальність проблем оволодіння мовами в ранньому віці забезпечується постійним пошуком ефективних шляхів удосконалення методики викладання, пошуком резервів в організації навчання, щоб повною мірою скористатися перевагами старшого дошкільного віку.

Раннє навчання іноземних мов є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти. Ця проблема є невичерпним джерелом для досліджень, свідченням чого є праці таких учених, як Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Венгер, Дж. Брунер (теорія взаємозв'язку процесів навчання і психічного розвитку), Л. Виготський, В. Дронов, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, І. Зимня (відкритість молодших школярів до спілкування), Н. Імідадзе, С. Кулачківська, О. Кононко, Г. Костюк, В. Котило, С. Ладивір, Н. Лейтес (чутливість дітей молодшого шкільного віку до новизни), О. Леонт'єв, С. Максименко, В. Мухіна, Р. Пенфілд, Ж. Піаже, Т. Піроженко (гуманітарний (дитиноцентричний) підхід до організації дошкільної освіти), С. Рубінштейн, М. Сухолуцька, Н. Чепелева, А. Шамне (врахування у навчанні дошкільників системи психологічних новоутворень), Е. Цирер. Але на сьогоднішній день не існує цілісного аналізу цієї проблеми.

За останні роки віковий поріг початку навчання англійської мови знижується. Як правило, дитина чотирьох років вважається вже цілком підготовленою до занять, деякі батьки прагнуть віддати в групи англійської мови трирічних дітей. Тому, наше дослідження присвячено вивченню праць педагогів і науковців з метою визначення оптимального віку для формування англomовних граматичних навичок.

На сьогоднішній день не існує одностайної думки щодо віку, в якому слід починати формування граматичних навичок. Деякі вчені свідчать про великі можливості дітей 5–6-ти років, про особливий вплив навчання і виховання на всебічний розвиток особистості дитини, про схильність малюків до засвоєння іноземних мов. Характерними особливостями психології дітей 5–6-річного віку є конкретність мислення, нестійкість уваги, перевага мимовільного запам'ятовування над довільним, добре розвинута здатність до імітації. Тому, врахування психолого-фізіологічних особливостей дітей дошкільного віку уможливорює формування граматичних навичок на високому рівні.

Щоб охарактеризувати граматичні навички, розглянемо поняття «навичка». За визначенням Л. Панової, навичка – це дія з мовним матеріалом, доведена до автоматизму внаслідок вправлення. Граматична навичка – це автоматизований компонент мовленнєвої діяльності, психофізіологічну основу якого становлять так звані граматичні стереотипи, які формуються і функціонують як наслідок постійного вживання мовлення, тобто у процесі набуття людиною індивідуально-мовленнєвого

досвіду. Результативність та висока ефективність навчання дітей англomовним граматичним навичкам значною мірою залежить від знання й урахування педагогом усіх умов та особливостей старшого дошкільного віку.

У дітей 5–6-ти років формується лінгвістичне ставлення до слова. Словник дітей старшого дошкільного віку збільшується швидкими темпами [1, с. 113-114]. До 6-ти років словниковий запас дитини охоплює 14 тисяч слів. Паралельно вона здобуває умінням сполучати слова у речення за законами граматики, у 4–5-річному віці без спеціального навчання засвоює елементарні правила граматики і синтаксису рідної мови. Мовлення стає знаряддям мислення. У дошкільному віці дитина є найчутливішою до мовних явищ [2, с. 148]. Сучасні досягнення психології свідчать про великі можливості дітей 5–6-ти років, про особливий вплив навчання і виховання на всебічний розвиток особистості дитини, про схильність малюків до засвоєння іноземних мов. Характерними особливостями психології дітей 5–6-річного віку є конкретність мислення, нестійкість уваги, перевага мимовільного запам'ятовування над довільним, добре розвинута здатність до імітації [4, с. 31].

А. Загороднова вказує основні параметри психологічної готовності дитини до засвоєння іноземної мови:

- сформованість свідомого сприйняття, стійкої уваги;
- здатність до перемикавання, спостережливості;
- розвинена зорова і слухова пам'ять, логічне мислення;
- вміння уважно слухати і чути вчителя, розуміти і приймати навчальну задачу, виразно і чітко відповідати на питання по ходу навчальної роботи, дотримуватися мовного етикету при спілкуванні;
- сформованість навички самоконтролю – вміння виявляти вольове зусилля для досягнення навчальної мети (робити те, що повинно, а не те, що хочеться), вміння працювати в заданому темпі [2].

Досліджуючи мовлення дітей 6-ти років, А. Гвоздьов, Н. Гаврилова, А. Павлова зробили висновок, що засвоєння граматичного матеріалу в дитини починається з речення, тобто із суб'єктно-предикатних відносин, які, за словами В. Адмоні, є структурним каркасом висловлювання [4, с. 67].

Як зазначалося, довільне ставлення до навчання у дошкільному віці лише формується. Для дитини 4–5-ти років провідним видом діяльності залишається ігрова. Тому єдиним шляхом формування у дошкільників пізнавальних мотивів та інтересу до вивчення другої мови має стати суголосність цих мотивів та інтересів в ігрову ситуацію, бо ігрова мотивація діяльності у цьому віці є домінуючою. Аналізована система навчання іноземної мови цього чинника повного мірою не враховувала. Окрім цього, важливим є висновок психолінгвістів про те, що імітація не є основним механізмом оволодіння мовою. За зовнішньою легкістю оволодіння дітьми мовою стоять складні психічні процеси, пов'язані з величезною аналітико-синтетичною роботою мозку дитини: дитина розчленовує сприйнятий мовленнєвий матеріал, узагальнює почуту інформацію, самостійно виводить систему правил і відповідно до них формулює і висловлює власну думку, наміри. М. Попова, Ф. Сахін, А. Тамбовцева вважають, що основний механізм мовленнєвого розвитку – не імітація та запам'ятовування готових висловлювань, а неусвідомлений аналіз дитиною цих висловлювань. О. Леонтьєв наголошує, що мовлення дитини не має спонтанного,

неконтрольованого характеру, воно є довільним, тобто спочатку оволодіння мовленням дитині властиве аналітичне, усвідомлене оперування мовою. С. Ніколаєва та Г. Рогова вважають, що завдяки усвідомленню виконуваних дитиною дій мовленнєві навички й уміння формуються швидше, стають більш гнучкими і сталими.

Висновки. Формування англомовних граматичних навичок у дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови вважається комплексним процесом, який має бути активним, безперервним, інтенсивним, цілеспрямованим та обумовлений обставиною спілкування. Навчання граматиці англійської мови корисно для всіх дітей, незалежно від їх початкових здібностей. Раннє оволодіння граматичними навичками англійської мови сприяє якісному оволодінню першою іноземною мовою та створює позитивну основу для її подальшого вивчення. Ранній початок вивчення іноземних мов призводить до більш раннього входження дитини в загальнолюдську культуру. Оволодіння дітьми дошкільного віку граматиною англійської мови психологічно готує їх до поглиблення знань про мову, формує у дитини розуміння важливості мови як засобу спілкування та допомагає уникнути упередженого ставлення до представників інших народів.

Література та джерела:

1. Мачуська Ю.Ю. «Особливості формування англомовних граматичних навичок дітей старшого дошкільного віку». *Вісник психології і педагогіки. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка*. Випуск 22. *Матеріали VII щорічної науково-практичної студентської конференції «Сучасна іношомовна освіта очима студентів»* Київ, 2018. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_22 (дата звернення 20.02.2023).
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-е вид. Київ: Слово, 2010. 374 с.
3. *Вікова психологія: навч. посіб.* / М. В. Савчин, Л. П. Василенко; ред. Т. А. Дічевська. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2011. 382 с.
4. Шкваріна Т. *Англійська мова для дітей дошкільного віку: прогр., метод. реком.* Київ: Шкільний світ, 2008. 112 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Катерина Літвінцова,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Наталія Семенова, к. пед. н.,*
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Сьогодні процес реформування дошкільної освіти в Україні — це спроба застосування нових форм роботи, які б дозволили виховувати людей нової формації, здатних ефективно соціалізуватися у швидкозмінних реаліях сьогодення. Таким чином, результативність у роботі досягається шляхом упровадження новітніх технологій.

Таким чином дошкільна освіта – як перша ланка системи безперервної освіти, що закладає підґрунтя розвитку особистості дитини, є передумовою її самореалізації в подальшому навчанні та розвитку впродовж життя. Відповідно до Міжнародної класифікації стандартів освіти (ISCED), нульовий рівень освіти – рання дитяча освіта – охоплює два стратегічно важливі періоди: ранній вік (від одного року до трьох років) та дошкільний вік (від трьох до шести-семи років).

Варто зазначити, що вихідним науковим положенням, на якому базується процес оновлення змісту дошкільної освіти України XXI століття, є визнання пріоритету розвитку зростаючої особистості, цінності й смислу її буття. Саме аксіологічні, ціннісні засади покладено в основу модернізаційних процесів, пов'язаних з гуманізацією цілей і принципів дошкільної освіти. Найважливішими цінностями нашої національної культури є самостійність, самобутність, самосвідомість, самодіяльність, індивідуальність і унікальність дитини, її особистісний спосіб буття.

Розвиток дошкільника, становлення його як особистості – кардинальна для дошкільної освіти проблема. Новий зміст освіти пропонує освітянам переглянути звичний погляд на дитину як задану ззовні істоту, як проекцію дорослих. Становлення особистості в дошкільному віці не можна класифікувати як виключно керований ззовні процес, оскільки це суперечить суті розвитку особистості як саморуку.

Дослідження свідчать, що діти, які отримали якісну дошкільну освіту, мають кращі результати з читання у початковій школі та з математичної компетентності в підлітковому віці, а також більше можливостей для самореалізації та саморозвитку в дорослому житті.

Метою дошкільної освіти є – забезпечення права дитини раннього віку (від одного до трьох років) та дошкільного віку (від трьох до шести-семи років) на якісне навчання, виховання та розвиток, що створює можливості для зайнятості батьків та розвитку сталого суспільства в цілому.

Слід зазначити, що доступна якісна дошкільна освіта у світі розглядається як інвестиція держави у людський капітал та суспільство сталого розвитку. Забезпечення широкого доступу до якісної дошкільної освіти також є можливістю вирішення питання ефективнішої участі жінок на ринку праці.

Основними завданнями дошкільної освіти сьогодення є:

- забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти шляхом створення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, збереження та розширення мережі закладів, визначення змісту їх діяльності відповідно до освітніх запитів населення;

- зміна організаційної структури дошкільного навчального закладу відповідно до принципів варіативності, індивідуального підходу, доступності, співробітництва з сім'єю та соціальними партнерами;

- модернізація змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб;

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

– удосконалення науково-методичної і функціональної підготовки працівників дошкільної освіти.

Таким чином, підсумовуючи усе вище наведене, можна стверджувати, що процес модернізації змісту дошкільної освіти спрямовується на розвиток дошкільника, як активного, свідомого та компетентного суб'єкта життєдіяльності, виховання уміння жити у злагоді з довкіллям та згоді з собою, формування фізичної та психологічної готовності до навчання у школі.

Література та джерела

1. Богиніч О. Л. Оздоровчу ідеологію в життя малят. *Дошкільне виховання*. 2006. № 7.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітній процес. *Дошкільне виховання*. 2009. № 11.
4. Дошкільна педагогіка / за ред. В. І. Ядешко і Ф. А. Сохіна. Київ: Вища школа, 1981. 366 с.
5. Історія української педагогіки / за ред. М. Г. Стельмаховича. Київ, 1999. 356 с.
6. Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р. *Дошкільне виховання*. 2010. № 9.
7. Концепція розвитку дошкільної освіти на 2010–2016 рр. (проект) *Дошкільне виховання*. 2010. № 2.
8. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку / наук. кер. автор. кол. З. П. Плохій. Київ, 1999. 286 с.

АВТОРИТЕТ БАТЬКІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ

Олена Лозін, Катерина Вознюк,

студентки 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії,
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито вплив авторитету батьків на формування особистості дитини. Здійснено аналіз хибного та істинного авторитетів батьків.

Провідну роль у формуванні особистості відіграє соціальний фактор, оскільки особистість є мірою соціального розвитку людини. Суттєве місце у формуванні особистості, особливо у дитячому віці, посідає сім'я. В ній відбувається первинна соціалізація дитини, усвідомлення того, що добре і що погано, формування морального фундаменту, життєвих настанов і ціннісних орієнтацій, визначення кола інтересів, життєвих перспектив тощо [1].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від того, якою вона є. Головними умовами сімейного виховання є непорушний авторитет сім'ї, подружня вірність, любов до дітей, відданість обов'язку їх виховання, відповідальність батька за створення домашнього затишку, забезпечення на власному прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя.

Авторитет (від лат. *autoritas* – влада, вплив) – це відмітні особливості окремої особи, групи чи організації, завдяки яким вони заслуговують довір'я і можуть в силу цього здійснювати вплив на погляди і поведінку інших людей у певній галузі життя.

Під авторитетом слід розуміти глибоку повагу дітьми батьків, добровільне і свідоме виконання їх вимог, прагнення наслідувати їх у всьому і прислухатися до їхніх порад.

На авторитеті заснована вся сила педагогічного впливу батьків на дітей. Але він не дається від природи, не створюється штучно, не завойовується страхом, погрозами, а виростає з любові і прихильності до батьків. Роль батьківського авторитету в сімейному вихованні дітей є дуже високою. Адже діти ще не мають достатнього соціального досвіду, відбувається активний процес соціального успадкування, і прояви авторитету батька та матері можуть відчутно позитивно чи негативно впливати на збагачення дітей їхнім соціальним досвідом [2, с. 23].

Важливим у формуванні авторитету є:

- шанобливе ставлення батьків до оточуючих людей, прояв до них уваги, потреба надавати допомогу;

- зацікавленість батьків не лише навчанням, а й позанавчальною діяльністю своїх дітей. За таких умов інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства, формується свідомий громадянин країни;

- спільна трудова діяльність батьків і дітей. Далекоглядні батьки змалку залучають дітей до сімейної праці, дбають, щоб вони мали адекватні віковим можливостям трудові обов'язки. Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання;

- належна організація домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання сімейних правил (кожна річ має своє місце, прийшов з прогулянки – помий руки тощо);

- інтерес батьків до життя дітей, їх маленьким справам, радощів і смутку. Діти поважають тих батьків, які завжди готові їх вислухати і зрозуміти, прийти на допомогу, які розумно поєднують вимогливість із заохоченням, справедливо оцінюють їхні вчинки, вміють своєчасно врахувати бажання і інтереси, налагодити спілкування, сприяють зміцненню дружніх відносин.

Авторитетні батьки не ставлять перед собою завдання покарати дитину, для них важливим є усвідомлення дитиною провини як такої. Авторитет батьків – не в тому, щоб підвищувати голос або брати в руки пасок, а в тому, щоб без зайвих істерик проаналізувати ситуацію та висунути до дитини цілком зрозумілі та обґрунтовані вимоги. Авторитет батьків багато в чому залежить від того, наскільки вони самі вміють вибачати й вибачатися [3, с. 14].

А. С. Макаренко розглядає «сене батьківського авторитету в тому, що він не

потребує ніяких доказів, що він приймається як безсумнівне достоїнство старшого, як його сила і цінність, яка видна, так би мовити, простим дитячим оком. Батько і мати в очах дитини повинні мати цей авторитет. Часто доводиться чути запитання: що робити з дитиною, коли вона не слухається? Ось це саме «не слухається» і є ознакою того, що батьки в її очах не мають авторитету. Дитина незалежно від того, мала вона ще чи доросліша, постійно потребує батьківської любові. Педагог, на основі довготривалих спостережень за сім'ями, виділив хибний та істинний авторитет батьків.

Види хибного авторитету:

1. Авторитет придушення – батьки завжди сердиті, за кожну дрібничку вибухають громом, часто хапаються за палицю чи пасок, кожну провину дитини відзначають покаранням.

2. Авторитет чванства – батько або мати вважає себе начальством і на роботі, і дома, тільки й розмови про свої достоїнства, заслуги, зверхньо ставляться до інших людей, дивлячись на пихатих батьків, діти також вихваляються: мій тато – начальник, мій тато – знаменитість.

3. Авторитет педантизму – батьки переконані, що діти повинні з трепетом їх вислуховувати; розпорядження дають холодним офіційним тоном, виявляють прискіпливість до дітей з приводу найменших дрібниць. Такі батьки більше всього бояться, аби діти не подумали, що вони помилилися. Якщо батько сказав: «завтра буде дощ, гуляти не можна», то буде гарна погода, все ж вважається, що гуляти не можна. Батько покарав дитину, потім виявилось, що дитина не винна, проте він ні за що не скасує свого покарання: раз я сказав, так і має бути.

4. Авторитет резонерства – батьки «з'їдають» дитину своїми повчаннями, безкінечними повчаннями, привносять у сім'ю надмірну серйозність. Замість того щоб сказати дитині кілька слів, може бути, навіть у жартівливому тоні, батько саджає його проти себе і починає нудну і набридливу мову. Такі батьки впевнені, що в повчаннях полягає головна педагогічна мудрість. У такій родині завжди мало радості і посмішки. Батьки з усіх сил намагаються бути добродіями, вони хочуть в очах дітей бути непогрішними. Але вони забувають, що діти – це не дорослі, що у дітей своє життя і що потрібно це життя поважати.

5. Авторитет любові – щоб діти слухалися батьків, треба, на їх думку, на кожному кроці виказувати їм свою любов, тому вони надмірно вдаються до ніжних слів, пестощів, вимагають від дітей ніжності і любові, якщо дитина не слухається, її негайно питають: «Значить, ти тата не любиш?».

6. Авторитет доброти – дитяча слухняність викликається не поцілунками та ласкавими словами, а поступливістю, лагідністю, добротою, батьки усе дозволяють дітям, уникають будь-яких конфліктів, ладні пожертвувати чим завгодно, аби тільки все було гаразд.

7. Авторитет дружби – батьки проголошують, що вони друзі для своїх дітей, зникає різниця у віці, авторитеті, діти починають виховувати батьків, насміхаються над батьками, грубо обривають, не поділяють думки батьків.

8. Авторитет підкупу – слухняність купується подарунками та обіцянками, навіть грішми, за добрі оцінки платять дітям за встановленою таксою, заявляють: якщо будеш слухатися – куплю велосипед.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Звичайно, існує і справжній батьківський авторитет, підґрунтям якого, на думку А. С. Макаренка, є якнайкраще виконання батьківської справи. Батьки повинні знати, чим живе, цікавиться, що любить, чого не любить, чого хоче й чого не хоче їх дитина. Батьки повинні знати, з ким вона дружить, з ким грається, що читає, дивиться як сприймає прочитане, почуте. Коли дитина навчається в школі, батьки повинні знати, як вона поводить себе в класі, як ставиться до школи й до вчителів, які в неї труднощі.

Види істинного авторитету батьків:

1. Авторитет любові до дітей, здатність творити духовне тепло, радість.
2. Авторитет знання передбачає обізнаність батьків з особливостями фізичного і соціально-психічного розвитку дитини, її повсякденними успіхами й труднощами у навчанні, знання інтересів та уподобань, кола друзів, товаришів.

3. Авторитет допомоги має проявлятися не в поспішному виконанні за дитину її обов'язків у сфері праці, навчання, а в методичній пораді – як доцільніше виконати те чи інше завдання, у створенні сприятливих умов для подолання труднощів. Адже лише в самостійній наполегливій діяльності відбувається активний розвиток особистості. Виконання за дитину її обов'язків ослаблює, збіднює особистість [3, с. 24].

4. Авторитет вимогливості передбачає достатній і об'єктивний контроль з боку матері та батька за ретельним виконанням дочкою чи сином своїх обов'язків, а також доручень у всіх сферах діяльності. Якщо це робиться систематично, в дитини поступово формуються звички відповідальності за виконання обов'язків і доручень.

5. Авторитет правди ґрунтується на загальнолюдській моральній нормі: «Не обмануй». Лише правда у взаєминах батька з матір'ю, з дітьми, іншими членами сім'ї найвище цінується дітьми. Брехні приховати не можна. Рано чи пізно вона стає видимою, приносить дитині страждання і розчарування у тих, хто виявився автором неправди.

6. Авторитет поваги ґрунтується на гуманістичній сутності виховання. Маленька дитина – це не просто біологічна істота, а Людина, Особистість. Вона перебуває на шляху активного розвитку, в неї ще мало соціального досвіду, знань, вона вступає у взаємини з іншими людьми (старшими, молодшими), припускається помилок. Однак її треба поважати як найвищу цінність: вона – Людина.

Все треба знати про дітей, але це зовсім не означає, що дорослі мають набридати їм постійним і надокучливим розпитуванням, дешевим і настирливим шпигунством. Батьки повинні з самого початку створити такі умови, щоб дитина хотіла розповідати про себе. Тож серед істинних видів авторитету педагог виділяє:

Авторитет обізнаності – передбачає обізнаність батьків з особливостями фізичного і соціального розвитку дитини, її повсякденними успіхами й труднощами.

Авторитет вимогливості – передбачає достатній і об'єктивний контроль з боку матері та батька за ретельним виконанням донькою чи сином своїх обов'язків, а також доручень у різних сферах діяльності.

Авторитет допомоги – в житті кожної дитини буває багато випадків, коли вона не знає, як треба зробити, коли вона потребує поради і допомоги. Батьківська допомога не повинна бути набридливою, надокучливою, втомливою. В деяких випадках абсолютно необхідно дати змогу дитині самій вибратися з труднощів, треба, щоб вона навчилася долати перешкоди і розв'язувати складні завдання. Але завжди

знати, як дитина справляється з труднощами, не можна допускати, щоб вона заплуталась і дійшла до відчаю. Іноді навіть треба, щоб дитина бачила батьківську стурбованість, увагу і віру в її сил [4].

Батьківський авторитет не з'являється автоматично з появою дитини: він напрацьовується роками самовідданою, щоденною працею. Батьки, які прагнуть до піднесення педагогічної культури, мають постійно аналізувати свої дії, критично ставитися до фальшивого авторитету, витіснити його прояви з власної поведінки.

Література та джерела

1. Будз П. Виховання характеру. Шлях виховання й навчання. Кив, 2000. 156 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 268 с.
3. Лавриненко Н. В. Батьківський авторитет. Київ: Просвіта, 1996. 92 с.
4. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ВІДНОСИН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Олена Малишевська,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Олександр Семенов, д. пед. н.,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Діяльність трудового колективу пов'язана з дотриманням етичних норм, правил поведінки і взаємовідносин зі своїм зовнішнім оточенням (колегами та підлеглими). Дотримання етики ділових відносин є одним із основних критеріїв оцінки професіоналізму як окремого працівника, так і організації в цілому.

Особливе місце в діловій етиці посідає етика поведінки педагога в педагогічному колективі. Перед педагогічною етикою стоїть цілий ряд завдань (які можуть бути розділені на теоретичні і прикладні), у числі яких: дослідження проблем методологічного характеру, з'ясування структури і вивчення процесу формування моральних потреб педагога, розробка специфіки моральних аспектів педагогічної праці, виявлення пропонованих вимог до морального вигляду педагога і т. д.

Особливість етичних взаємостосунків напряду залежить від наявного соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, який являє собою стан між особистісних стосунків, що виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній діяльності колективу. Соціально-психологічний клімат в трудовому колективі належить до сприятливого типу, що створює підґрунтя для налагодження етичних взаємовідносин між всіма його членами.

Управління трудовим колективом здійснює директор школи закладу дошкільної освіти. Взаємодія керівника з колективом розгортається на засадах діалогового спілкування, ознаками якого є: партнерські взаємовідносини;

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

акцентування на діалогічно-дискусійних технологіях взаємодії (диспути, дискусії, співбесіди, самоаналіз, «мозкові атаки», моделювання, конструювання, ситуаційні та проблемні завдання, пошук альтернативних рішень); рефлексивне спілкування; прагнення бачити в кожному суб'єкті комунікації унікальну особистість; демократична і гуманістична атмосфера педагогічного спілкування; позитивний емоційний настрій; педагогічна спостережливність як чинник цілеспрямованого й систематичного вивчення внутрішнього світу колег, їхніх особистісних і професійних якостей.

Стиль керівництва директора закладу дошкільної освіти можна визначити як такий, що ґрунтується на синтезі двох стилів – демократичного та ліберального. Це сприяє створенню в колективі сприятливого морально-психологічного клімату, що позитивно впливає на здійснення трудової діяльності всіх його членів.

Серед основних причин неетичної поведінки в слід відзначити наступні: недостатність законодавчої та нормативно-правової бази; відсутність належного стимулювання етичної поведінки керівників; загальне зниження ролі етики в суспільстві; певний тиск на рядових працівників з боку організації з метою пошуку компромісів між їхніми цінностями вищого керівництва; низькі моральні якості членів суспільства.

Удосконалення організації етичних відносин в трудовому колективі доцільно створювати у *трьох напрямках: шляхом використання принципів соціального партнерства в контексті поліпшення морально-етичного клімату колективу, запровадження самоменеджменту як інструменту самовиховання та самовдосконалення членів трудового колективу та вдосконалення методів управління конфліктними ситуаціями в трудовому колективі досліджуваної організації.*

До основних інструментів поліпшення етичної поведінки в трудовому колективі можна віднести: етичні стандарти (кодекси), які описують загальну систему цінностей, етичні правила, яких мають дотримуватися працівники закладів дошкільної освіти; комітети з етики, які роблять повсякденну оцінку практики з позиції етичних вимог. Можна замість створення такого комітету, до складу якого включають авторитетні працівники, запровадити посаду адвоката з етики; соціальні ревізії, які проводяться для аналізу й оцінки звітів і програм соціальної відповідальності організації; навчання етичній поведінці керівників і рядових працівників.

Для покращення морально-етичних відносин в трудовому колективі доцільно запровадити принципи соціального партнерства, зокрема шляхом налагодження дієвої співпраці між школою та органами державної влади та органами місцевого самоврядування, вищими навчальними закладами, наукою, культурою, бізнесом, громадськими організаціями тощо.

Основою організаційного забезпечення повинна стати Координаційна рада соціального партнерства, до складу якої повинні входити: директор закладу дошкільної освіти, голова профспілкового комітету та члени батьківської ради. Координаційна рада повинна спрямовувати всі свої зусилля на забезпечення навчальної та виховної роботи, яка спрямована на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці. Не менш важливим є вироблення у педагогів умінь і

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

навичок самоосвіти, розвиток творчих здібностей, організація дозвілля, культурного відпочинку.

Удосконалення організацій етичних відносин в трудовому колективі доцільно здійснювати шляхом запровадження інструменту самоменеджменту як інструменту самовиховання та самовдосконалення членів її трудового колективу. Самоменеджмент являє собою послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів роботи в повсякденній практиці, для того, щоб оптимально і зі змістом використовувати свій час [1].

Планування робочого часу можна здійснювати із використанням різних методів планування, до яких належить: принцип Парето (у процесі роботи за перші 20% часу, що витрачається, досягається 80% результатів. Це означає, що не слід відразу братися за найлегші, цікаві або потребуючі мінімальних витрат часу справи. Необхідно приступати до питань, розмежовуючи їх за значенням і важливістю), встановлення пріоритетів за допомогою аналізу АБВ (найважливіші задачі складають приблизно 15% усієї кількості справ, якими займається керівник. Внесок цих задач для досягнення цілі складає близько 65%; на важливі задачі приходится близько 20% загального числа справ, значимість яких також близько 20%, менш важливі і несуттєві задачі складають близько 65% усіх справ, а значимість їх складає усього лише приблизно 15%), прискорений аналіз за принципом Ейзенхауера (усі справи підрозділяються на чотири групи: термінові (важливі справи) – їх необхідно виконувати самому керівнику; термінові (менш важливі справи) – їх варто делегувати; менш термінові (важливі задачі) – їх не обов'язково виконувати відразу, але виконувати їх треба самому; менш термінові (менш важливі справи) – від їх виконання варто утриматися).

Управління часом стосується в більшому ступені організації робочого часу. Керівник та працівники повинні прагнути до правильного розподілу часу, виходячи з особистих інтересів і інтересів бізнесу. Потрібно так використовувати час, щоб забезпечити виконання максимального числа завдань, що у свою чергу обумовлюють виконання проміжних завдань, що ведуть до реалізації основної цілі. Свої власні плани часу працівники повинні погоджувати з планами підлеглих і безпосереднього керівника, щоб досягти максимального ефекту. Те, наскільки успішно працівники будуть успішно перетворювати у свою роботу принципи ефективного використання часу, залежить у першу чергу від них самих і від його бажання працювати раціонально, тому що для того, щоб шляхом постановки ясних цілей, правильного вибору пріоритетів і планування свого часу, домогтися більшої ефективності в роботі, потрібно прикласти певні зусилля і затратити небагато часу.

Для ефективного подолання конфліктної ситуації педагогу необхідно обрати поведінку, враховуючи власний стиль, стиль інших, втягнутих до конфлікту людей. Психолого-педагогічна наука виокремлює п'ять стилів поведінки в конфліктній ситуації.

- *Конкуренція або суперництво*, прагнення стати центром ситуації. За цієї позиції погляди, потреби інших учасників ситуації не сприймаються як значущі. Кожен обстоює свою думку, поведінку як єдино правильну, ігноруючи міркування інших. Це активний, майже агресивний наступ, намагання вирішити конфлікт,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

ігноруючи інтереси інших осіб. Виявляється в діях, задоволенні своїх інтересів на шкоду іншим учасникам конфлікту;

- *Уникнення*. Пов'язаний з намаганням відсунути конфліктну ситуацію якомога далі, сподіваючись, що вирішиться само собою. Часто при цьому послуговуються тезою, що «поганий мир кращий за добру сварку». Така стратегія не завжди свідчить про намір ухилитися від вирішення проблем. Вона може бути й конструктивною реакцією на конфліктну ситуацію, коли вирішення її доцільніше відкласти на пізніше. Проте захоплення стратегією уникнення може призвести до втрати особистісних позицій в колективі.

- *Пристосування*. Йдеться про взаємне пристосування партнерів, за якого людина діє, не відстоюючи своїх інтересів.

- *Співробітництво*. Головне для цього – прагнення пазом підійти до ефективного вирішення ситуації, конфлікту з урахуванням інтересів, потреб обох сторін, пошуку взаємовигідних умов і шляхів досягнення порозуміння. Ця стратегія є найефективнішою для налагодження добрих стосунків, але вимагає більше часу, ніж інші. Крім того, обидві сторони повинні вміти пояснити свої бажання, висловити свої потреби, вислухати одне одного, виробити альтернативні варіанти дій.

- *Компроміс*. Виявляється у намаганні не загострювати ситуації у конфлікті за рахунок взаємних поступок інтересів. Він схожий на співробітництво, але його досягнення відбувається на поверхневому рівні стосунків. Партнери не враховують глибинних потреб, інтересів, а задовольняються зовнішньою стороною поведінки [2].

Педагог повинен вміти успішно використовувати кожен зі стилів вирішення конфліктної ситуації, враховуючи конкретні обставини: вміти поступатися, йти на розумний компроміс, встановлювати партнерські стосунки й водночас обстоювати власну позицію, розширюючи арсенал стилів, а не діяти єдиним стандартом.

Література та джерела

1. Комінко С. Психологія в менеджменті: навч. посібник для студ. екон. спец. Тернопіль, 1999. 395 с.
2. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 2002. 349 с.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З НОВОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ШКОЛОЮ

Аліна Матвійчук,

студентка 31ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Лілія Боремчук, старший методист,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти*

У статті розглянуто взаємозв'язок закладу дошкільної освіти та Нової української школи. Проаналізовано особливості готовності дитини старшої групи до навчання в школі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

У закладі дошкільної освіти важливо забезпечити зв'язок вихованців і педагогів зі школою. Для цього використовують екскурсії до школи, відвідування уроків, спільні з першокласниками розваги, а молодших школярів запрошують у заклад дошкільної освіти для зустрічі з випускниками старшої групи. Побутує також практика взаємовідвідування вихованцями ЗДО та учнями початкових класів свят у дошкільному закладі та початковій школі.

Мета статті – розкрити зв'язок закладів дошкільної освіти із Новою українською школою.

Нова українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до думки дітей, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами.

Особливо важливою для майбутніх учнів є фігура першого вчителя, якого вони сприймають як надзвичайну людину. Він повинен розуміти дітей, виявляти душевну турботу про них, зацікавленість у їхніх успіхах; повинен створювати оптимістичний настрій, приязну, доброзичливу атмосферу.

У закладі дошкільної освіти доцільно розвивати практику попереднього знайомства з майбутнім учителем, а також ознайомлення педагога з роботою випускної групи, вивчення індивідуальних особливостей дітей, участь у їхніх справах.

Взаємозв'язок педагогів дошкільного закладу і школи здійснюється на інформаційному та діяльнісному рівнях. Усі вони мають усвідомлювати, що підготовка дітей до школи, яка є одним з головних завдань дошкільної освіти, має спрямовуватися на всебічний розвиток особистості.

Період життя дитини від одного року до шести років вирізняється цілісними змінами її особистості, формуванням новоутворень у ході провідної ігрової діяльності, які дозволяють перейти до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації. У старшому дошкільному віці пріоритетом є формування особистісних якостей дітей. Елементи навчальної діяльності, що формуються у дитини старшого дошкільного віку під час спеціально організованої навчально-пізнавальної діяльності (заняття), а також у ході будь-яких специфічних для даної вікової групи видах дитячої діяльності, забезпечують успішність оволодіння новими компетентностями. Школа і ЗДО – дві суміжних ланки в системі освіти. Успіхи в шкільному навчанні багато в чому залежать від якості знань і умінь, сформованих в дошкільному дитинстві, від рівня розвитку пізнавальних інтересів і пізнавальної активності дитини. Старша група працює за оновленою програмою «Впевнений старт». Це якісно новий документ, розроблений для забезпечення успішного розвитку дитини на передшкільному етапі життя. Основним концептуальним принципом програми є діяльнісний підхід. Матеріал програми узгоджений із положеннями Базового компонента дошкільної освіти, він сприятиме створенню фундаменту успішності дитини в умовах Нової української школи та спрямований на реалізацію особистісно орієнтованої моделі освітнього процесу. Головною метою діяльності вихователя визначено змістовну організацію життєдіяльності дошкільників у специфічних видах дитячої діяльності [2].

Оновлена програма містить чітко визначені освітні завдання, що структуровані за такими видами дитячої діяльності: комунікативна, здоров'язберігальна й рухова,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

пізнавально-дослідницька (у світі предметів, у світі людей, у світі природи, елементарні математичні уявлення, досліди та експерименти), мовленнєва, ігрова, господарсько-побутова, художньо-естетична, а також завдання з особистісного розвитку. Окремими розділами подані характеристики психологічної зрілості дошкільника, показники засвоєння програми, поради для батьків дітей старшого дошкільного віку. Зміст програми не переобтяжений методичними порадами, уточненнями, рекомендаціями, переліками вправ, ігор тощо та передбачає свободу професійної діяльності вихователів у виборі форм, методів, засобів у реалізації освітніх завдань.

НУШ – це комбінація знань, умінь, навичок, способу мислення, а також поглядів і цінностей [1]. При цьому в рамках одного шкільного предмета учні залежно від форми подачі того чи іншого матеріалу можуть опанувати одразу кілька компетентностей. Тут формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті. Діти частіше щось робитимуть, замість сидіння за партами й слухаючи вчителя. Йдеться про найрізноманітніші форми, серед яких можуть бути навчальні ігри, екскурсії, експерименти, групові проекти, моделювання життєвих ситуацій тощо.

Для зарахування дитини до першого класу не проводиться жодних тестувань чи співбесід, тож ніхто не перевірить рівень знань та вмінь дитини. А отже, при подачі повного пакета документів у визначений термін, дитину обов'язково приймуть до школи. Готовність дитини до школи, з точки зору психолога, не передбачає знання цифр і букв, а є комплексом різних навичок, які охоплюють фізичну й психологічну готовність.

Сучасній дитині необхідно опанувати навички ефективного комунікації – розвивати вміння обмінюватися інформацією, вчити формулювати свої думки та доносити їх до співрозмовника, аргументовано доводити власну точку зору, просити іншого про допомогу, формулювати власні питання та коректно відмовляти.

Навчити дитину нестандартно мислити та виходити за рамки, розвивати креативний потенціал на початковому етапі, заохочувати її поступово виходити за межі шаблонного мислення. Потрібно дозволяти дитині помилятися та самостійно виправляти власні помилки, це навчить сміливо самовиражатися в колективі однолітків. Це сприяє формуванню у майбутніх школярів командності – вміння працювати в команді, можливості зважати на точки зору інших людей, адекватно оцінювати власні можливості та бажання і можливості інших людей [3].

Особливо важливо розвивати комунікацію, креативність, командність та критичне мислення, через освітню та розвивальну діяльність, пізнавати світ разом, робити відкриття, вчити читати, опанувати математичні знання та розвивати пізнавальний інтерес майбутнього першокласника. Така підготовка до навчання упродовж всього життя, дозволяє повноцінно насолоджуватися дошкільним дитинством, між тим, із радістю та інтересом здобувати нові знання.

Дитину, яка вперше йде у школу, перед стартом навчання потрібно налаштувати на позитив, обговорювати різні варіанти розвитку подій і шляхи їх вирішення.

Висновки. Таким чином, сучасні діти – вони інші в усьому, оскільки зростають у зовсім іншому світі – світі гаджетів, інтернету та новітніх технологій. Саме тому майбутні покоління українців потребують нового підходу до навчання. Тож дуже сподіваємось, що Нова українська школа стане саме тим необхідним середовищем, якого потребують наші майбутні першокласники, – новою школою, адаптованою до сучасних потреб та націленою на майбутній результат.

Література та джерела

1. Концепція «Нова українська школа» <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 24.12.2022).
2. <https://mamovediya.com.ua/pidgotovka-do-shkoly-ochyma-bat-kiv-gotuyemos-vchytysya-po-nush> (дата звернення 24.12.2022).
3. <https://dnzkik.shedu.vn.ua/gotuiemos-do-shkoli/yak-gotuvati-ditinu-do-shkoli-v-umovah-reformi-nush-nova-ukrainska-shkola.html> (дата звернення 24.12.2022).
4. <https://naurok.com.ua/konceptsiya-nova-ukra-nska-shkola-chinniki-yakisno-pochatkovo-osviti-235953.html> (дата звернення 24.12.2022).

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ

Оксана Радчук,

студентка 3-го курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Наукова керівниця – Лілія Боремчук, старший методист,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти**

У статті розкрито особливості співпраці вихователя з батьками. Форми взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'ями.

Василь Сухомлинський писав: «Позитивний вплив виховання на дитину значною мірою залежить від стосунків між педагогом і батьками дитини. І саме від результатів такої співпраці залежить становлення і виховання дитини як особистості».

Формування особистості дошкільника відбувається під час різних видів діяльності, які він виконує, розвитку мовлення та пізнавальної сфери, але найважливішим у цьому процесі є розвиток самосвідомості, самооцінки, спонукальної сфери, емоцій, почуття.

Відповідно до Положення про заклад дошкільної освіти учасниками освітнього процесу є не лише педагогічні працівники та діти, а й батьки. Важливу роль у розвитку дошкільника відіграють люди, які його оточують – це батьки та вихователі. Тому, для успішного виховання дитини потрібна тісна взаємодія вихователя та батьків.

Дослідження співпраці сім'ї із закладом дошкільної освіти знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних педагогів: Б. Сліверський,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

А. Савіцька, Р. Домбровська, Н. Мойсеюк, Я. Дрош, Н. Кот, О. Рудицька, Б. Бета та ін.

Успішне здійснення теоретичних і методичних основ навчання і виховання відбувається тільки за умови об'єднання виховних зусиль закладу дошкільної освіти, сім'ї та громадськості. Саме заклад дошкільної освіти має стати організуючим центром спільної виховної роботи. Це зумовлено низкою факторів:

- сьогодні тільки заклад дошкільної освіти забезпечує необхідний рівень розвитку дитини, який обумовлюється вимогами сучасності та прискоренням науково-технічного прогресу;

- заклад дошкільної освіти має спеціально підготовлені кадри, більшість же батьків не мають належної педагогічної підготовки;

- значну частину свого часу більшість дітей проводять в закладі освіти, його вплив позначається також на їх поведінці в сім'ї.

Зазначені фактори, пов'язані з визначальним впливом дошкільного закладу на виховання дитини, зберігають своє значення і відносно впливу суспільних умов. Саме тому заклад дошкільної освіти і має бути організуючим центром, об'єднуючим виховну діяльність сім'ї та громадськості [1, с. 127].

Основною умовою в організації правильної і ефективної співпраці є пізнання дітей і їх родинного середовища. З метою пізнання сімейного середовища дитини вихователь повинен здобути таку інформацію: тип сім'ї (повна, неповна, реорганізована, тимчасова); хто найчастіше займається дитиною; скільки є дітей в сім'ї; оснащення дому засобами культурного впливу; активність дитини вдома (проведення вільного часу, домашні обов'язки); психологічна атмосфера в сім'ї (згубні звички, нагороди і покарання); умови проживання (гігієнічні умови).

Важливою умовою ефективної співпраці вихователів з батьками є контакт, який базується на довірі, відкритості, щирості, суб'єктному сприйманні, готовності до змін. Вихователь повинен дотримуватися певних правил, а саме: під час розмов уникати коментарів і оцінок, передавати свої почуття згідно з відчуттями співрозмовника, не давати поспішних порад, чітко і переконливо передавати власні погляди і аргументувати свою точку зору, задовільняти потреби батьків.

Традиційними формами взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'ями є:

- колективні – тематичні зустрічі за «круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, перегляд ранків, спільні свята (у тому числі й родинні), спортивні змагання (сімейні) тощо.

- групові – консультації, практикуми, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі зі спеціалістами тощо;

- індивідуальні – анкетування, попередні візити батьків з дітьми до закладу дошкільної освіти, співбесіди, консультації, телефонний зв'язок, електронне листування тощо;

- наочно-письмові – батьківські куточки, тематичні стенди, папки-пересувки, дошки оголошень, інформаційні листи, тематичні виставки, анкетування тощо [2].

У педагогів і батьків єдині завдання: зробити все, щоб діти росли щасливими, активними, здоровими, життєрадісними, товариськими, щоб вони вирости гармонійно розвиненими особистостями. Сучасні дошкільні заклади багато роблять для того, щоб спілкування з батьками було насиченим і цікавим.

Кому належить провідна роль в організації спілкування? Звичайно вихователю. Щоб вибудувати вдале спілкування, важливо володіти комунікативними вміннями, орієнтуватися в проблемах виховання і потребах сім'ї, знати останні досягнення науки. Педагог повинен дати батькам відчуття своєї компетентності і зацікавленості в успішному розвитку дитини, показати батькам, що він бачить у них партнерів, однодумців.

Зразковий кодекс спілкування вихователя:

1. Завжди прагнути бути в хорошому настрої і бути приємним у спілкуванні.
2. Намагатися відчуття емоційний стан батьків.
3. Знаходити можливість щоразу говорити батькам щось позитивне про дитину – це найкращий спосіб налаштувати батьків до себе.
4. Давати батькам можливість висловитися, не перебиваючи їх.
5. Бути емоційно врівноваженим під час спілкування з батьками, подавати приклад ввічливості й такту [4].

Важливим напрямком співпраці закладу дошкільної освіти та батьків є мовленнєва підготовка дошкільників. Успіх взаємодії батьків і вихователів, а отже позитивний вплив на розвиток мовлення дитини значною мірою будуть залежати від взаємостосунків, які складатимуться між вихователем і батьками дітей.

Основними завданнями взаємодії педагогів і батьків з питань мовленнєвого розвитку дошкільників: об'єднання зусиль дорослих для забезпечення успішного мовленнєвого розвитку кожної дитини; показ найбільш ефективних методів і прийомів роботи мовленнєвого виховання; розкриття можливості перенесення отриманих педагогічних знань в умови сімейного виховання; формування у батьків бажання і вміння спілкуватися з дітьми, правильно реагувати на проблеми (допомагати долати їх) і досягнення дітей (радіти успіхам) [3, с. 140].

Отже, співпраця закладу дошкільної освіти та батьків є головною умовою успішного розвитку особистості дошкільника. Вихователю потрібно використовувати цілий арсенал форм, методів та прийомів роботи для взаємодії, серед яких групові, колективні, індивідуальні, наочно-письмові.

Література та джерела

1. Довженко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до роботи з сім'єю. *Педагогіка та психологія*. Вип. 52, 2016. С. 124–133.

2. Колосова О. В. (2017). Форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю у контексті формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/2406/1/004.pdf> (дата звернення: 24.12.2022).

3. Новоселецька Н. І., Ковалевська Н. В. (2019). Форми взаємодії вихователів з батьками з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО. *Дошкільна освіта в сучасному соціокультурному просторі*. Вип. 3, 2019. С. 138–143.

4. Спілкуємось з батьками вихованців. URL: http://www.dnz57.ck.sch.in.ua/metodichna_storinka/konsuljtacii/spilkuyemosya_z_batjka_mi_vihovanciv/ (дата звернення 24.12.2022).

РОЗВИТОК СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ

Аліна Самолюк,

студентка 21 ФДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцького педагогічного коледжу» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Ольга Стельмащук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Подано особливості розвитку сенсорних здібностей дітей молодшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти. Охарактеризовано основні педагогічні ідеї Марії Монтессорі та особливості їх застосування щодо сенсорного розвитку дітей.

Сучасна дошкільна освіта акцентує увагу на розвиток нових якостей особистості, вміння вчитися і бути готовою до самозміни та саморозвитку протягом усього життя. Одним із пріоритетних цільових орієнтирів стає пошук нових форм і методів роботи з дітьми, які засновані на грі й дитячому експериментуванні в різних видах дитячої діяльності.

Поряд із традиційним педагогічним підходом у змісті, формах і методах виховання дітей дошкільного віку все більшу роль набувають альтернативні технології навчання, однією із яких виступає педагогічна система Марії Монтессорі (1870 – 1952), – італійської педагогині, яка реалізувала ідеї вільного виховання й раннього розвитку дітей дошкільного віку. Методи навчання і виховання М. Монтессорі заснована як на власних спостереженнях за дітьми, так і гуманістичних ідеях Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, які також визнавали значущість вродженого потенціалу дитини, а також її здатності розвиватися в умовах свободи й любові.

Провідною ідеєю педагогіки М. Монтессорі виступає необхідність створення педагогом предметно-просторового середовища, в якому діти дошкільного віку можуть розкривати свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності за власним темпом. Колектив дітей і педагогів працюють під девізом: «Допоможи мені це зробити самому». [3].

На сучасному етапі система М. Монтессорі відображена у дослідженнях І. Дичківської, І. Кардаш, Т. Поніманської, С. Якименко, Г. Міленіної, О.Сторонської, Т. Войтко та ін.

Загальний психічний розвиток дитини значною мірою визначає ступінь її сенсорного розвитку. Саме виховання відчуттів є одним з базових принципів системи Марії Монтессорі, що ґрунтується на засадах антропології, фізіології, анатомії та психології. Велике значення сенсорного виховання вчена пояснює тим, що саме відчуття є початковим джерелом усіх знань дитини про світ і про себе.

Сенсорне виховання (від лат. «sēnsus» – почуття, відчуття) розвиває весь спектр відчуттів дитини. М. Монтессорі, не лише видатний педагог, а й антрополог, зазначала: у маленької дитини сенсорна сфера далеко недосконала, в результаті чого

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

в її свідомості виникають не зовсім точні образи предметів та явищ навколишнього світу. Саме тому для задоволення потреб дитини в розвитку відчуттів і для дослідження навколишнього середовища вона створила унікальні сенсорні матеріали – своєрідні еталони тих чи інших ознак предметів навколишнього світу [1].

Марія Монтесорі розробила спеціальну систему розвитку сенсорних навичок для дітей дошкільного віку. Завдяки багаторічній праці і досвіду вона розробила спеціальні сенсорні матеріали для формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, величину, положення в просторі, запах і смак. Усі ці дидактичні засоби розділені в окремі групи для розвитку тактильного, термічного, стегностичного сприйняття, сприйняття нюху, слуху, зору та смаку. Тобто сенсорні матеріали Марії Монтесорі допомагають дітям навчитися розрізняти і засвоювати усі властивості предметів. Діти котрі працюють за методикою Монтесорі вміють визначити, що предмети бувають широкими і вузькими, високими та низькими, звуки мають різні тони, кольори – відтінки. Працюючи з такими засобами, діти легко і швидко сприймають складні поняття, вчаться класифікувати, визначати характеристики та ознаки [2].

Сензитивний період для розвитку сенсорних здібностей – молодший дошкільний вік. В цей час, дитина найповніше може пізнавати світ через звуки, запахи, кольори, форми і тактильні відчуття. Для того щоб цей процес проходив цікаво та з максимальною користю для дітей педагогам варто застосовувати у своїй діяльності, наприклад, такі сенсорні ігри з Монтесорі-матеріалами:

1) Сортування предметів. У 2-3 роки діти починають розуміти, що речі належать до різних груп. Під час цієї гри педагог можете показати різні сенсорні властивості предметів: колір, розмір або форму.

2) «Вивчаємо аромати». Ця гра спрямована на розвиток нюхових відчуттів дитини. Для неї використовують набір з 12 маленьких однакових пластикових чи скляних контейнерів з кришками, виготовляють два однакових набори по 6 баночок в кожному і декорують їх у різні кольори та поміщають ватну кульку з нанесеним на неї запахом.

3) «Галерея текстур». Для розвитку тактильних відчуттів чудово підійдуть сенсорні картки, в основі яких може бути навіть звичайний картон. На нього наклеюють щось м'яке, жорстке, колюче, гладеньке, рельєфне, металеве і дерев'яне.

Це можуть бути тканини різної фактури, обидві частини стрічки-липучки, канцелярські скріпки, мереживо, плівка з пухирцями, шматочки губки для миття посуду, шнурки, палички від морозива. Для початку дитина може просто торкатися різних текстур, знайомлячись з ними. З часом можна ускладнювати завдання і пропонувати дитині відгадувати текстури з заплющеними (зав'язаними) оченятами.

4) «Розпізнаємо звуки». Для цієї гри необхідно підготувати 4-6 предметів, які видають різні звуки – сильні та слабкі. Це можуть бути металеві кришки, банка з кавою, коробка з макаронами, дерев'яні ложки і металеві тощо. Також можна підготувати кошик або коробку для розміщення обраних об'єктів. Сядьте разом перед кошиком з предметами. Спершу можна показати дитині, що деякі предмети можна потрясти, створюючи звук, який може бути сильним або слабким (банка з кавою, коробка з макаронами).

Ось такі незвичайні ігри з доступних матеріалів допомагають розвивати сенсорні відчуття дітей молодшого дошкільного віку і накопичувати їх уявлення про навколишній світ. Паралельно з сенсорним розвитком Марія Монтесорі вважала, що з раннього віку важливо вчити дитину ставитися до іграшок, матеріалів з особливою повагою – вони не мають бути розкиданими по кімнаті, після гри (заняття) їх потрібно відразу класти на місце.

Отже, розвиток сенсорних здібностей є фундаментом розумового розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Марія Монтесорі зробила значний внесок в успішний розвиток дітей багатьох поколінь її методика є актуальною і сьогодні, а матеріали, які вона розробила допомагають дітям рости успішними, різносторонніми особистостями.

Література та джерела

1. Бондар В. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі. Полтава: РВВ ПДАА, 2013. С. 125.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. Київ: Академвидав, 2013. С. 311–312.
3. Чепіль М. , Дудник Н. Педагогіка Марії Монтесорі: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово», 2017. С. 110.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Юлія Стасюк,

студентка ДО-53М групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Наталія Семенова Наталія, к. пед. н,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти*

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовано актуальність розгляду проблеми формування позитивного іміджу дошкільного навчального закладу. Розкрито зміст та структуру іміджу дошкільного навчального закладу, визначено шляхи його формування.

Імідж навчального закладу – поняття в педагогічній літературі не є новим. Проте до середини 80-х років минулого століття, йому не приділялося достатньо уваги через переконання влади у тому, що це лише насадження стереотипів західного способу життя, а не потреба суспільства. Однак в сучасних умовах заклади дошкільної освіти опинилися перед вибором низки пріоритетів, один з яких – формування власного іміджу серед інших на ринку освітніх послуг.

Питання формування позитивного іміджу закладу представлено у працях українських дослідників О. Кононко і Н. Погрібняка. Сучасні педагоги, такі як Т. Живаєва, Л. Іхонкіна, В. Кузьменко, Г. Нижник, у своїх дослідженнях та нерідко звертаються до поняття «імідж закладу дошкільної освіти».

На нашу думку, щоб проаналізувати питання іміджу закладу дошкільної освіти варто розібратися зі змістом, яке вкладається у це поняття. Імідж в перекладі з латинської – образ, видимість. А точніше – це цілеспрямовано сформований образ якої-небудь особи, об'єкта, явища, предмета, який покликаний збільшити емоційно-психологічний вплив на кого-небудь з метою популяризації, реклами тощо. Імідж сучасного дошкільного навчального закладу - це емоційно забарвлений образ дошкільного закладу, часто свідомо сформований, який має цілеспрямовано задані характеристики і покликаний чинити психологічний вплив певної спрямованості на конкретні групи соціуму [4, с. 31]. Таким чином, формується внутрішня й зовнішня аудиторія іміджу ЗДО. Внутрішня аудиторія представляє собою працівників дошкільного закладу. Зовнішня аудиторія складається зі споживачів, тобто дітей, їх батьків й навколишніх структур [4, с. 19].

Передумовою успіху закладу дошкільної освіти є формування позитивного іміджу. Це пов'язано з тим, що в Україні розвинена мережа ЗДО різних форм власності, які надають освітні послуги. Цей факт дає можливість вибору батькам в питанні влаштування малюка до дитсадка, тим самим створюючи конкуренцію між закладами. Заклади дошкільної освіти всіх типів і форм власності змушені докладати чимало зусиль до того, щоб зацікавити особливостями своєї освітньої діяльності батьків нових здобувачів освіти. З цією метою вони розробляють і вживають різноманітних заходів, серед яких важливими є дії щодо створення та підтримання привабливого іміджу організації.

О. Кононко перераховувала такі показники позитивного іміджу ЗДО: матеріально-технічна база, яка включає в себе просторі приміщення, з достатнім освітленням, зручні меблі, різноманітність іграшок та дидактичних матеріалів для навчання та розвитку дітей, незаплямована репутація закладу протягом тривалого часу. Також складовими позитивного іміджу ЗДО є висококваліфіковані працівники, які в роботі використовують інноваційні технології. Розвивальне середовище закладу позитивно впливає на формування у дітей життєвої компетентності. А найголовніше заклад прагне встигнути за часом, а саме: навчання іноземних мов, азам комп'ютерної грамотності тощо [2, с. 3–6].

Структура іміджу дошкільного навчального закладу включає такі компоненти [3, с. 45-51]:

1) Імідж послуги – це обізнаність батьків у переліку освітніх послуг, які надає заклад. Їх зміст залежить від матеріально-технічної бази, наявності додаткових послуг у ЗДО.

2) Імідж споживачів освітніх послуг – це соціальний статус споживачів, їх матеріальна забезпеченість, особистісні характеристики їхніх дітей: стан фізичного і психічного здоров'я.

3) Імідж директора (завідувача) закладу включає особистісно-психологічні характеристики керівника, його ціннісні орієнтації, наявність лідерських якостей, індивідуальність та стиль керівництва.

4) Внутрішній імідж ЗДО – це уявлення працівників про установу, де вони працюють. Основними детермінантами внутрішнього іміджу є культура організації та соціально-психологічний клімат.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

5) Імідж працівників – це узагальнений образ про педагогічний колектив, що розкривається через характерні для нього якості: професійна компетентність, комунікабельність, соціально-демографічні особливості (вік, стать) і т. д.

6) Візуальний імідж – це уявлення про заклад дошкільної освіти, з точки зору забезпеченості матеріально-технічною базою: комфортні групи, рівень оснащення ігрових, спортивних майданчиків, зовнішній вигляд будівлі та території, інтер'єр приміщень.

7) Бізнес імідж - уявлення про дошкільний навчальний заклад як суб'єкт ділової активності. В якості складових бізнес-іміджу установи виступає ділова репутація, відомі випускники, інноваційні технології, освітні проекти.

Головними суб'єктами формування позитивного іміджу ЗДО є директор, педагоги, інші працівники, різні соціальні групи, зацікавлені в наданні освітніх послуг. До цих груп належать батьки та їхні діти, вчителі початкової школи, які приймають випускників садка, працівники гуртків, які надають освітні послуги, працівники органів управління освітою тощо.

В своїх дослідженнях І. Зуєвська пропонує виділити 3 етапи формування і утвердження позитивного іміджу ЗДО.

1 етап – активне формування іміджу сучасного дошкільного закладу.

2 етап – підтримка, коригування, утвердження позитивного іміджу.

3 етап – оновлення сформованого іміджу, що призводить до відмирання або до чергового інноваційного витка [1, с. 10–13].

Для формування позитивного іміджу ЗДО були визначені наступні напрямки роботи:

- підвищення якості освіти, шляхом створення умов для професійного розвитку педагогів. Впровадження інноваційних освітніх технологій;
- покращення матеріально-технічного оснащення, удосконалення предметно-розвивального середовища;
- покращення мікроклімату в колективі;
- оптимізація роботи з батьками вихованців, шляхом надання своєчасної психологічної допомоги, впровадження інтерактивних форм роботи з батьками;
- співпраця закладу з різними установами міста, участь в благодійних акціях, заходах, організованих районною та міською радами;
- висвітлення результатів роботи в мережі Інтернет;
- ознайомлення суспільства із роботою закладу під час сімейних свят, «днів батьківства», «днів відкритих дверей» тощо [5].

Підсумовуючи усе вище сказане, варто зазначити, що кожен дошкільний навчальний заклад при формуванні свого позитивного іміджу повинен прагнути досягти образу, який би асоціювався у свідомості суспільства з ідеальним. Імідж сучасного ЗДО – це його «обличчя», «привабливий образ» закладу, тому його формування виступає однією із складових модернізації освіти, є на сьогодні дуже важливим і необхідним.

Література та джерела

1. Зуєвська І. Критерії ефективності позитивного іміджу школи. *Директор школи*. 2006. № 2. С. 10–13.

2. Кононко О. Л. Сучасний дитсадок: який він? *Дошкільне виховання*. 2006. №7. С. 3–6.
3. Піскунов М. С. Імідж освітньої установи: структура і механізми формування. *Моніторинг і стандарти в освіті*. 1999. № 5. С. 45–51.
4. Формування позитивного іміджу ЗДО. веб-сайт URL: <http://105.dnz.zp.ua/2019/1/> (дата звернення: 12.03.2023).

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Черняк,

студентка 21 ФДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцького педагогічного коледжу» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Ольга Стельмащук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Подано підходи до художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Визначено різновиди нетрадиційних технік малювання та їх вплив на художньо-естетичний розвиток дітей.

Сприйняття і розуміння краси починається ще в дитинстві. «Все прекрасне, що існує в навколишньому світі і створене людиною для інших людей, має торкнутися серця дитини та його збагатити», стверджував В. Сухомлинський.

Перші кроки в безмежному, складному та загадковому світі, дитина робить у дошкільному віці. Дорослий допомагає їй знайти, відчутти і зрозуміти красу поезії, музики, живопису та через мистецтво глибше зрозуміти все, що її оточує: природу, предмети, людську працю та його духовне багатство. Краса невіддільна від доброти, вона облагороджує життя, надихає людину на добрі справи. Впровадження дитини у світ краси та гармонії є важливим завданням естетичного виховання.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що дитина повинна вміти реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, прагнути відійти від шаблону, виявляти вигадку та фантазію, винахідливість, експериментувати, вдосконалювати. При цьому вона має вміти передавати свої думки, почуття, стан, настрої, фантазії через образотворчу діяльність [1].

Естетичне виховання – це послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприйняття та розуміння краси в мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до її відтворення.

Проблема художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку висвітлена у працях таких відомих педагогів і психологів, як В. Баранова В. Сухомлинський, В. Шацька, Г. Сухорукова, О. Дронова, О. Половіна та інших.

О. Половіна розглядає естетичне виховання в нерозривному зв'язку з іншими компонентами освіти, зокрема моральними, відзначаючи, що мистецтво є великою силою, і байдуже, в якому напрямку воно використовується [3].

В. Ягупов та С. Гончаренко, зазначають, що естетичне виховання є невід'ємною частиною змісту освіти, безпосередньо спрямованого на формування та впровадження естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей, що розвиває здатність сприймати і трансформувати реальність відповідно до законів краси у всіх сферах діяльності [4, с. 95].

Кожен засіб естетичного виховання, крім загального естетичного впливу, має свій специфічний вплив на дитину, але саме нетрадиційні техніки малювання сприяють формуванню та розвитку багатьох якостей особистості, її психічних та естетичних можливостей.

Нетрадиційні методи викликають швидке засвоєння навіть молодших дошкільників, які не мають досвіду роботи з художніми матеріалами. Досягнення швидких результатів за допомогою нетрадиційних методик дає дітям радість і стимулює пізнавальний інтерес до образотворчої діяльності [2, с. 53].

Це нові художні техніки, використання яких може дати цікаві та несподівані ефекти на відображенні певних зображень для виявлення розвитку образотворчої діяльності дітей. На противагу традиціоналізму, нетрадиціоналізм пропонує широкі можливості для відходу від стереотипу та індивідуальності дитини в кожному творі.

Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку завдяки нетрадиційним технікам малювання є процесом природним, а тому і високоефективним. Саме завдяки зображувальній діяльності, фахівці дошкільної освіти навчають дітей дошкільного віку основам творчого вирішення художньої проблеми, надають можливість для прояву активності, творчості та самостійності.

Нині існує безліч видів нетрадиційної техніки малювання, які стають засобом художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку дітей у процесі образотворчої діяльності. Наприклад: кляксографія, ниткографія, крапковий малюнок, поролонові малюнки, восковою крейдою, свічкою, розмальовка камінців, метод пальцевого живопису, монотипія, малювання на мокрому папері, коллаж.

Заняття із застосуванням нетрадиційних технік, засновані на творчій уяві, цікаві тим, що малюнки у всіх дітей виходять несхожими між собою. Вони дають можливість пофантазувати, уявити, подумати, винайти щось своє, незвичайне. Кожен із методів, що застосовуються на заняттях – це маленька гра, яка приносить дітям радість, позитивні емоції.

Отже, перевагами нетрадиційних технік малювання як засобу художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку є те, що дані техніки прості для освоєння, дозволяють досягти позитивних результатів при малюванні, сприяють розвитку творчого потенціалу дітей, для малювання використовуються доступні підручні матеріали, техніки малювання можна поєднувати з будь-якою іншою образотворчою технікою. А також, нетрадиційні техніки малювання пропонують дітям старшого дошкільного віку унікальні можливості для експериментів, для дослідження образів, сміливих втілень на папері, незвичайних фантазій і передачі вражень. Нетрадиційний малюнок, як і мистецтво, доступний як дорослим, так і

дітям. По-перше, це легко навчитися, а по-друге, потрібно тільки один матеріал – природні відходи, доступні кожному.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Кушнерук Т. Виховуємо креативну особистість. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 5. С. 53–58.
3. Половіна О. Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 6. С. 49.
4. Сухорукова Г.В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 376 с.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В НЕПОВНИХ СІМ'ЯХ

Анжела Шпак,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито головні проблеми виховання у неповних сім'ях та їх вплив на розвиток, навчання та соціалізацію дитини. Наголошено на недостатній розробці ефективних програм підтримки неповних сімей в Україні.

Сучасна сім'я виступає сферою формування прояву політичних ідеалів, поглядів, а також інтересів людини. У сім'ї та через неї формуються перші ціннісні орієнтації та соціальні установки дитини. На жаль, за неофіційними даними, в Україні кожна четверта дитина виховується у неповній сім'ї. Тому такі сім'ї займають особливе положення в нашому суспільстві.

Аналіз наукових досліджень з проблематики неповної сім'ї (Т. Алексеєнко, І.Гребенніков, І. Зверева, Б. Ковбас, І. Кон, В. Костів, Б. Нусхаєва, В. Постовий, І. Трубавіна, В. Сатір, В. Целуйко, Л. Шнейдер та ін.), а також праць класиків вітчизняної педагогіки (А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича) свідчить, що їх автори відносять неповну сім'ю як до потенційно несприятливого фактору соціалізації особистості дитини, так і до неблагополучної у цьому аспекті. Так, І. Кон підкреслює, що неповна сім'я створює труднощі різного характеру у адекватній соціалізації дітей в сім'ї, але водночас висловлює думку, що відсутність одного з батьків не виключає можливості нормального розвитку дитини .

Науковці виділяють наступні типи неповної сім'ї: позашлюбна, що осиротіла, розлучена, розпалася; батьківська і материнська сім'ї .

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Однією з головних проблемою неповної сім'ї є, звичайно, відчуття родинного дискомфорту, яке переживають діти в таких сім'ях. Відсутність батька (або матері) призводить до того, що у дитини з неповної сім'ї розвивається ряд комплексів, пов'язаних з неповноцінністю, психологічні зрушення щодо створення в майбутньому власної сім'ї. Діти з таких сімей почуваються обділеними долею, відчувають заздрість до тих, у кого є хороші і дружні сім'ї.

Також проблемою сучасних українських неповних сімей є проблеми матеріального достатку. У неповних сім'ях, як правило, побутові умови далекі від ідеальних. Лише незначна частина неповних сімей може мати все необхідне для основних людських потреб. Сукупний бюджет родини, як правило, складається з індивідуального трудового доходу, допомоги, пенсій, компенсаторних виплат і пільг, аліментів на дітей після розлучення тощо. Відсутність матеріальної стабільності негативно відображається на усіх членах неповної сім'ї. Такі фактори нерідко викликають схильність дітей з неповних сімей до крадіжок і т. ін. [2, с. 7].

Одним з найважливіших параметрів, що визначають ступінь ефективності виконання основної функції сім'ї, її соціальний статус. У неповних сім'ях діти дуже гостро відчувають гостру потребу займати певне положення в суспільстві, бажають мати обох батьків.

Дитині з неповної сім'ї знайома практично (найчастіше) одна соціальна роль – матері або батька. У суспільстві існують статеві ролі – це соціальні норми, які визначають, чим повинні і не повинні займатися представники кожної статі. Формування здорової статевої ідентифікації має починатися з дошкільного віку, інакше неминучі відхилення в розвитку, які пізніше завадять успішно та ефективно виконувати сімейну і суспільну функції [4, с. 89].

Існує ряд проблем, які стосуються дітей з неповних сімей в тій чи іншій мірі:

- економічні проблеми;
- емоційні проблеми;
- проблеми з поведінкою;
- погіршення відносин з батьками (з обома);
- вживання наркотиків і проблеми з законом;
- підвищена ймовірність фізичного та сексуального насильства та інші.

Багато дітей не можуть впоратися зі своїми проблемами, які пов'язані з відсутністю одного з батьків. Діти, які виховувалися одним біологічним батьком, мають менше шансів на щасливе доросле життя. Не всі діти з неповних сімей мають згадані проблеми, проте, багато дітей із зруйнованих сімей відчувають труднощі у зближенні з протилежною статтю, у формуванні міцної сім'ї, мають складнощі з працевлаштуванням. [1, с.65]

Ще однією важливою проблемою сучасної сім'ї є зростання частки дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі. Ознайомившись з даними «Статистичного щорічника України за 2020», можна зробити висновок, що відсоток народжених дітей поза шлюбом щорічно зростає: в 2018 році – 18,7%, в 2019 році – 19,8 %, 2020 року – 20,2% [5].

Наступна проблема, що вимагає уваги суспільства до неповної родини з неповнолітніми дітьми, пов'язана з якістю здоров'я дітей. За статистикою, діти з неповних сімей значно частіше страждають на гострі та хронічні захворювання.

Жінка змушена, насамперед, виконувати функції матеріального забезпечення сім'ї, що перешкоджають традиційно материнським обов'язкам виховання й зміцнення здоров'я дітей.

Згодом така дитина починає жадати від матері більшої уваги, але через те, що вона вже не в змозі виконувати зростаючі запити, це стає причиною численних конфліктів та переживань; перешкоджання контактам дитини з батьком тощо. Причини таких ситуацій можуть бути різноманітними, починаючи від безвідповідальності, надлишку інтересів, задоволенню яких дитина заважає, недобррозичливого ставлення до дитини, і аж до крайніх випадків: алкоголізму матері, безладності в сексуальних відносинах тощо. Всі ці проблеми та помилки призводять до формування у дітей різноманітних комплексів та часто стають причиною їх асоціальної поведінки [2, с. 42].

Така «неповноцінність» виховання у неповній родині провокується кількома основними помилками: по перше, це гіперопіка, коли дитина й проблеми, пов'язані з нею, висуваються на перше місце в системі життєвих цінностей; по друге, відстороненість матері від виховного процесу й надмірна орієнтація на матеріальну турботу про дитину.

Отже, сім'я є важливим інструментом формування свідомості дитини, вона істотно впливає на його подальше життя, тому виховання дитини в неповній сім'ї вельми проблематично і має ряд недоліків. А також характеризується меншою ефективністю всіх його елементів.

Таким чином, на даному етапі слід більше звертати увагу на проблеми неповних сімей, в яких підрастають неповнолітні діти. Перш за все сімейна політика має полягати в тому, щоб допомогти батькам, які самостійно виховують дітей, успішно поєднувати виховання дітей і роботу. На жаль, на сьогоднішній день в країні немає продуманої, цілеспрямованої політики щодо проблем неповних сімей.

Література та джерела:

1. Демиденко Т. М. Виховний потенціал – провідна характеристика сім'ї як педагогічної системи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2011. С. 58–63.
2. Нечипоренко С. В. Проблеми неповних сімей у контексті демографічного розвитку. *Демографічні та демосоціальні проблеми*. 2006, №2 С. 37–43
3. Отравенко О. В. Розлучення батьків та його вплив на успішність навчання дитини у школі. *Вісник Луганського національного університету. Педагогічні науки*. 2011. №20. Ч. II. С. 319–325.
4. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / за ред. І. Д. Звереві. Київ. Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
5. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm

**СПІВЗВУЧНІСТЬ НАРОДНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД
СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВ, РІДНИХ, БЛИЗЬКИХ
У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО
ТА МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА**

Ольга Щербюк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти та соціальної роботи Коломийського
педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради
Науковий керівник – *Михайло Ходак, викладач психолого-педагогічних
дисциплін, викладач вищої категорії, викладач-методист*

У дописі розглядаються етнопедагогічні погляди Василя Сухомлинського та Мирослава Стельмаховича щодо духовно-морального виховання дітей засобами української народної педагогіки.

Українська родина з давніх-давен культивувала та дотримувалась в житті таких духовно-моральних засад виховання, як щира любов і повага до батьків, глибока пошана бабусь і дідусів, збереження пам'яті про предків, культ матері й батька, доброзичливі стосунки між родичами та свояками.

Ці моральні сентенції, вироблені людством і успадковані нашим народом, стали основою української виховної системи. У поглядах на дане явище в українській педагогічній думці найближчими один до одного «за духом» були Василь Сухомлинський та Мирослав Стельмахович. Двох учених власне і об'єднує глибоке проникнення у світ народної педагогіки.

Винести такий заголовок даного допису дають підстави того, що в багатьох своїх публікаціях Мирослав Гнатович Стельмахович робить посилання на думки та ідеї Василя Олександровича Сухомлинського; присвятив 8 статей аналізу його творчості, серед яких 2 статті етнопедагогічного змісту «В. О. Сухомлинський і народна педагогіка» та «Використання досвіду народної педагогіки в творах В. О. Сухомлинського». А в брошурі «Педагогіка життя» охарактеризував Василя Сухомлинського як гідного вченого і пропагандиста кращих надбань народної педагогіки, навівши висловлювання самого Василя Олександровича: «Народ – живе вічне джерело педагогічної мудрості» [4].

В цьому ж виданні Мирослав Гнатович зазначає, що В. О. Сухомлинський глибоко вивчав народну педагогіку, яка була одним із життєдайних джерел його творчості і наводить слова дослідника історії педагогіки О. Дзевєріна, що стали своєрідним кредо етнопедагогічних пошуків обох науковців: «Народна педагогіка безперестанно надихала думку й працю В. О. Сухомлинського, орієнтувала його на пропаганду ідей виховання в дітей і молоді безмежної любові до Батьківщини, глибокої любові до матері, батька, рідних, поваги до старших, сердечної чуйності до трудової людини, дійової готовності надати їй допомогу в біді, пошани до праці, старанності в роботі, трудової майстерності й кмітливості, дбайливого ставлення до

природи, її багатств, виявлення патріотичних почуттів у повсякденній діяльності й поведінці» [4].

Для Василя Сухомлинського і Мирослава Стельмаховича серед основних питань народної педагогіки провідне місце займає моральне виховання – «один з найважливіших напрямів формування справжньої людини («Совість чиста – краще всякого намиста»). Воно передбачає прищеплення молоді моральних якостей відповідно до моральних устоїв трудового люду» [4]. Серед цих якостей – шанобливе ставлення до батьків, дідусів і бабусь, родичів, старших, – що знайшли «розгорнуту конкретизацію у народних моральних нормах, представлених...» [4] у фольклорі, обрядах, звичаях, традиціях.

У публікаціях, присвячених питанням народної педагогіки, академік Мирослав Стельмахович відтворює цикл казок, притч, байок, пісень, приказок, прислів'їв, народних дум, де висвітлено стосунки між батьками і дітьми, йдеться про обов'язок дітей перед батьками.

Розкриваючи сутність синівського обов'язку, Мирослав Гнатович зазначає, що згідно народних моральних устоїв, діти зобов'язані піклуватися про батьків, а в разі необхідності утримувати їх. Адже, «Народна педагогіка, – пише вчений, – пильно стоїть на сторожі здійснення цих справедливих вимог у житті, засуджує тих дітей, які цураються своїх батьків, забувають про свій синівський чи дочірній обов'язок перед ними» [3].

«Про обов'язок дітей перед батьками, – вказував М. Стельмахович, – йдеться в багатьох прислів'ях і приказках». «Як батька покинеш, то й сам загинеш», «Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько» [3].

Змістом прислів'їв і приказок академік доводить, що народна педагогіка вчить шанувати батька-матір: «Шти отця-матір, будеш довголітен на землі» [3]. Нехтувати своїми батьками, а тим більше кривдити їх ніхто не сміє: «Куля мине, а материне слово не мине», «Батькова та матчина молитва і з моря викидає, а прокльони в калюжі топлять». «Хто скривдить батька чи матір, братів чи сестер, – стверджує вчений змістом проповідки, – того сумління гризтиме все його життя» [3].

В цьому сенсі М. Г. Стельмахович звертається до думки Василя Сухомлинського, який писав: «Невдячний син ... невдячна дочка ... – у скарбниці народної моралі, це, мабуть, найгостріше, найглибше осудження людських пороків... Трудовий народ нещадно засуджує синівську невдячність і підносить благородство синівської любові і відданості» [3].

Особливої уваги і пошани, на думку, Мирослава Стельмаховича, заслуговують бабуся і дідусь, адже за добрими народними традиціями вони є активними вихователями дитини в сім'ї поряд з батьками, вносять особливо вагомий вклад у виховання дітей, залишають незгладимий слід на все життя в душах онуків, і «хіба можна уявити дитинство, скажімо, без бабусиної чи дідусевої казки, і не тільки дитинство, а й отрочтво, юність» [3]. І в цьому сенсі Мирослав Гнатович звертається до спогадів Василя Олександровича: «Найближчою людиною в роки ранньої юності була для мене бабуся Марія – чудова людина, якій я зобов'язаний усім, що увійшло в мою душу гарного, чесного, мудрого. Вона відкрила переді мною світ казки, рідного слова і людської краси. Усе найскладніше вона вміла пояснювати казкою» [3].

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Яким має бути ставлення дітей до батьків, рідних, близьких, як їм домогтися моральної обґрунтованості своїх «кроків» і «вчинків» – вчать юне покоління і щирі мудрі поради Василя Сухомлинського.

«Будьте добрими дітьми своїх батьків і матерів. Три нещастя є в людини: смерть, старість і погані діти – говорить українська народна мудрість. Старість – невідворотна, смерть – невблаганна, перед цими нещастями ніхто не може зачинити двері свого дому. А від поганих дітей дім можна вберегти, як від вогню. І це залежить не тільки від твоїх батьків, а й від вас самих – дітей.

Що означає бути добрим сином, доброю дочкою? Це означає приносити в сім'ю тільки мир і спокій, радість і щастя. Не приносити тривоги, горя, прикрості, ганьби. Не допустити, щоб старість батька й матері була отруєна твоєю ганебною поведінкою. Турбота про мир і спокій в сім'ї, про радість щастя батьків повинна стати головним бажанням твого життя, яке, як кермо, керувало б усіма іншими бажаннями.

«Хороші діти – спокійна старість, погані діти – старість стає пеклом, – говорить українська народна мудрість. Пам'ятайте: як ви, діти, шануєте своїх батьків, так і ваші діти шануватимуть вас, коли ви станете батьками і матерями).

«Бережи здоров'я батьків. Пам'ятай, що рано старіють і хворіють твої батьки не стільки від праці і втоми, скільки від сердечних хвилювань, переживань, прикростей, кривд. Серце батька й матері завжди уражають невдячність, байдужість дітей».

«Дорожи честю сім'ї. Знай, що твоя сім'я – це не тільки батько й мати. Це й ви, діти Це твоя поведінка, твої вчинки».

«Пам'ятай, що й ти будеш старим. Придивися уважно до дідуся і бабусі – таким станеш і ти через кілька десятиліть. Дорожи здоров'ям дідуся і бабусі, вони на схилі життя, їм залишилося жити менше, ніж тобі.

Дідусеві і бабусі – почесне місце в домі. Не соромся і не бійся поділитися з ними своїми радощами або горем. Твоє звернення до них за порадою – само по собі для них велика радість.

На старості людина особливо дорожить тим, що про неї не забувають. У свята поздоровляй дідуся й бабусю.

Якщо дідусь і бабуся залишили після смерті дорогі для їх серця речі-реліквії, свято бережи їх, передавай своїм дітям і внукам. Пам'ять поколінь – це жива історія народу».

«Завжди залишайся дитиною своєї матері, тому що ти для неї навіть 60-річним, навіть 70-річним завжди дитина. Питай у неї поради, неси їй свої радощі й печалі.

Ставлення твоє до матері і батька – перша школа честі, гідності». «Старість не може бути щастям. Старість може бути спокоєм або бідною. Спокоєм вона стає тоді, коли її поважають. Бідною її роблять забуття і самотність. Не роби старість дідуся й бабусі, батька й матері бідною» [6].

Розвиваючи культ матері, батька, бабусі, дідуся, родичів, старших у народно-педагогічних поглядах – Василь Сухомлинський та Мирослав Стельмахович обґрунтували цілісну систему роботи з утвердження цього культу в духовному житті дітей, юнацтва, дорослих, створили своєрідну «азбуку моральної культури», яка органічно поєднує «14 Законів дружби», «Десять не можна», «Дев'ять негідних речей» Василя Сухомлинського; «Народну педагогіку», «Українську родинну

педагогіку», «Українське родинознавство», «Народне дитинознавство» Мирослава Стельмаховича.

Успіхам у практичній педагогічній і творчій науково-педагогічній діяльності В. О. Сухомлинському та М. Г. Стельмаховичу сприяло глибоке знання народної педагогіки. Вийшовши з глибини народу, вони усвідомили можливості народної педагогічної мудрості у навчанні і вихованні дітей, учнівства, юнацтва, дорослих.

У багатьох своїх творах знані вітчизняні педагоги-науковці (Сухомлинський Василь Олександрович і Стельмахович Мирослав Гнатович) радили батькам, вчителям, іншим вихователям брати в користування все цінне з народної педагогіки і створювати умови правильного виховання дітей, що століттями діяли в українських родинах.

Література та джерела

1. Стельмахович М. Г. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т. 1: Українське національне виховання / упоряд.: Л. В. Калуська, В. І. Ковтун, М. М. Ходек / За заг. ред. Л. В. Калуської. Івано-Франківськ–Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2011. 520 с.

2. Стельмахович М. Г. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т. 2: Українська етнопедагогіка / Упоряд.: Л.В. Калуська, В.І. Ковтун, М.М. Ходек / за заг. ред. Л. В. Калуської. Івано-Франківськ–Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2012. 464 с.

3. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ: Рад. школа, 1985. 312 с.

4. Стельмахович М. Г. Педагогіка життя. Київ: Знання, 1980 48 с.

5. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.

6. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибр. твори: в 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1976. Т 2. С. 201–220.

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

Надія Ющук,

студента 42ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Алла Бубін, к. пед. н.,
завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Обґрунтовано актуальність економічного виховання, акцентовано увагу на ігрових засобах формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку.

Елементи початкової економічної освіти дітей в умовах сьогодення слід розглядати як основний фактор їхньої соціалізації, що має важливе значення для становлення особистості дитини, формує її ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства. Починаючи з дошкільного дитинства зростає увага до формування соціально активної, життєво компетентної особистості, здатної розумно

розпоряджатися наявними ресурсами. Відтак актуалізуються завдання фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти передбачено формування у дітей дошкільного віку соціально-фінансової грамотності, що передбачає участь у плануванні бюджету родини, дотримання економічно доцільної поведінки, культури споживання доступних ресурсів, раціонального використання коштів та виявлення вміння помірковано їх витратити [2, с. 29].

Важливого значення даній проблемі надавали Сократ, Аристотель, Я.-А. Коменський, Й.-Г. Песталоцці, К. Ушинський, В. Сухомлинський, які розглядали економічне виховання як управління домашнім господарством, наголошували на необхідності формування у дітей уміння розпоряджатися грошима, виховання таких рис як бережливість, ощадливість, раціональність. У дослідженнях сучасних науковців (Н. Грама, Р. Жадан, Л. Лохвицька, А. Пілатова, М. Романова, А. Сазонова, І. Сverdлова, С. Чорна, А. Шатова та ін.) розкрито теоретико-методичні основи ознайомлення дітей дошкільного віку з основами економіки, що свідчить про актуальність упровадження економічної освіти дітей із дошкільного віку.

Сазонова А. зазначає, що економічне виховання передбачає «цілеспрямовану взаємодію дорослого та дитини з метою засвоєння доступних віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки» [4, с. 7].

Головним завданнями економічного виховання є ознайомлення дитини дошкільного віку з способами соціально-економічної поведінки, основами економіки та розвиток особистісних якостей, які сприяють успішній економічній діяльності.

Економічне виховання розглядається сучасними науковцями як один із важливих компонентів економічної соціалізації. Складовими економічної соціалізації Сазоною А. визначено елементарні економічні знання, сформовані способи поведінки, особистісні утворення, що визначають необхідними для успішної економічної діяльності [4, с. 18].

Старший дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для реалізації завдань економічного виховання. У цей період відбувається формування нового типу психічної організації, яка забезпечує більш ефективну адаптацію до соціальної реальності; у дитини формується та самооцінка, яка дозволяє їй усвідомлювати свої можливості, тобто об'єктивно ставитися до себе і результатів своєї діяльності. Діти добре орієнтуються у грошових знаках та легко можуть оперувати ними при покупці в «магазині», під час сюжетно-рольової гри в закладі дошкільної освіти, а далі включаються в планування сімейного бюджету, швидше і ефективніше засвоюють математичні операції: рахунок, додавання, віднімання [3, с. 297].

Запорукою повноцінної економічної освіти й економічного виховання виступає сформований первинний економічний досвід дитини, який указує на компетентність дитини в економічній галузі життєдіяльності. Отриманий досвід дозволяє дитині краще орієнтуватися в повсякденному житті, де дитина зустрічається з різноманітними елементарними економічними поняттями, адекватно оцінювати ситуацію, приймати правильні рішення, виконуючи різноманітні соціально-економічні ролі.

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

Ігрова діяльність може забезпечити найбільш природні умови для формування первинного економічного досвіду дітей дошкільного віку. Завдання економічного виховання вирішується через ігрові дії, ігрові прийоми, за допомогою яких закладаються основи економічного образу мислення у дитини, пізнання який «Я» у світі економічних цінностей.

Гру-стратегію можна визначити як складну багатопланову групову діяльність з чітко визначеною цільовою перспективою, яка передбачає спільне планування, проектування дій, з наступним розподілом обов'язків і ролей та покроковою реалізацією задуму, надає вихователю унікальну можливість спостерігати за процесом збагачення соціального досвіду дітей, їхніми ціннісними пріоритетами, особистісними проявами в непростих, найближчих до реальних ситуаціях. Вона характеризується такими позитивними моментами: створює позитивну економічну площу для формування первинного економічного досвіду, спирається на освоєнні знань з економічної сфери, формує особистісні якості, необхідні для успішної економічної діяльності, орієнтується на розвиток корпоративних взаємовідносин дітей [1, с.10].

Для визначення рівня сформованості первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку закладу дошкільної освіти № 33 ми використали методики, запропоновані А. Сазоною.

Результати констатувального етапу дослідження виявили, що лише 20 % дітей старшого дошкільного віку мають високий рівень сформованості первинного економічного досвіду, 45 % – середній рівень, 35 % – низький рівень (рис. 1).

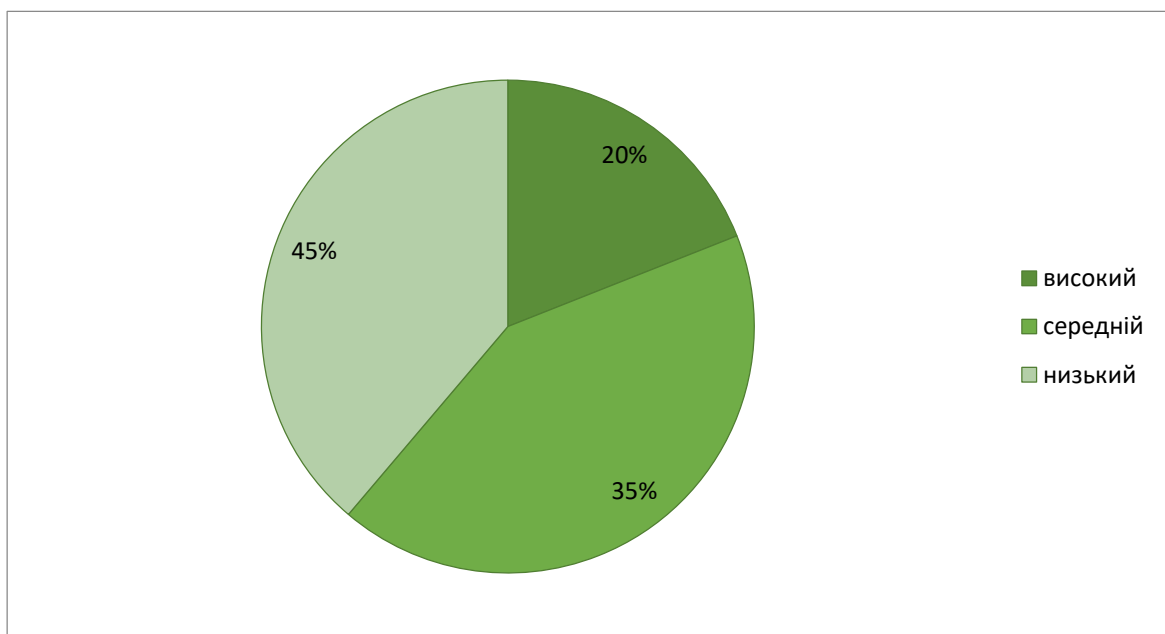

Рис 1. Рівні сформованості первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап)

Важливою умовою формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку ми вбачаємо в організації різних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку: комунікативно-мовленнєвої (бесіди за сюжетними малюнками, загадки, прислів'я, приказки, оповідання), пізнавальної (досліди,

Секція 2. Проблеми сімейної та дошкільної педагогіки

спостереження), предметно-практичної (ознайомлення дітей з предметами праці та способами їх застосування), трудової (самообслуговування), художньої (музична, театралізовано-ігрова, художньо-мовленнєва діяльність).

З метою розширення, узагальнення, систематизації сформованих економічних знань ми організовували дидактичні («Хто продавець», «Правильний вибір», «Обираємо найкращий товар», «Якісний та неякісний товар», «Подарунок на день народження», «Кому що подаруємо», «Які бувають доходи», «Вибери товар»), сюжетно-рольові («Супермаркет», «Ринок», «Банк», «Модельне агентство», «Салон краси», «Кафе», «Рекламне агентство») ігри.

Театралізації економічної тематики проводилася з метою повторення різних способів соціально-економічної поведінки. Відзначимо окремі з них: «Відвідування крамниці», «Мандрівка на потязі», «Купівля квитка для проїзду трамваєм», «Відвідування кафе». Перед початком гри діти розподілялися на акторів і глядачів. Усі глядачі, спостерігаючи за процесом гри, могли втручатися в її хід. Діти ускладнювали завдання, знаходили помилки, допомагали акторам гри. Після гри підводилися підсумки та робилися висновки, а глядачі з акторами мінялися своїми ролями.

Під час проведення дослідження ми також організовували ігри-стратегії: «Магазин іграшок», «Поїздка на острів», «Кругосвітня подорож», «Мандрівка до великого міста», «Наш бізнес», «Збудуємо місто мрій».

З дітьми старшого дошкільного віку поряд із іграми економічного спрямування систематично проводили заняття економічної спрямованості: «Потреби людини», «Лабіринт удачі», «Лісова крамниця», «Професії економічної спрямованості», «В гостях у Економіки».

Таким чином, проблема економічного виховання дітей дошкільного віку є однією з найактуальніших у сучасній дошкільній освіті. Важливим засобом економічного виховання є ігрова діяльність. У результаті систематичного використання в роботі з дітьми ігор економічної спрямованості вони виявляють ініціативність у здобутті та осмисленні нових знань з основ економіки, інтерес до економічної сфери життєдіяльності, уміють формулювати запитання та аргументувати відповіді економічного змісту, використовувати економічні поняття в активному мовленні; виявляють інтелектуальні здібності.

Література та джерела

1. Атрощенко Т. О. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами мовленнєво-ігрової діяльності : зб. наук. пр. *Педагогіка та психологія*. Харків, 2015. Вип. № 47. С. 3–11.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Богдан Т. М., Н. В. Найдзон Н. В. Формування економічного досвіду старших дошкільників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. Чернігів, 2015. Вип. 125. С. 296–299.

4. Сазонова А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників : навч-метод. посіб. Луганськ : СПД, 2009. 208 с.

Секція 3

Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Олександра Басюк,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Ольга Гнепа, к. пед. н., викладач циклової комісії
викладачів шкільної педагогіки, психології та окремих методик*

Стаття присвячена аналізу особливостей використання танцювально-рухової терапії як методу впливу на дітей з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. Сьогодні все більш актуальним стає використання танцю як засобу танцювальної терапії. Значною мірою це зумовлено проблемою збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів, їх всебічному та гармонійному розвитку. В Україні все частіше організують семінари та міжнародні зустрічі, де значне місце займають питання розвитку танцювальної терапії. Хоча у нашій країні досі немає спеціалізованих освітніх центрів з підготовки танцювальних терапевтів, міжнародне співробітництво у цій сфері створює перспективи для їх появи та розвитку в найближчому майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання танцювально-рухової терапії окреслено у працях К. П. Білкур, Т. І. Вільховченко, О. О. Гладіліна, І. О. Люблінської, Л. В. Мови, Я. Реви.

Метою дослідження є вивчення особливостей впливу танцювально-рухової терапії на дітей з особливими освітніми потребами.

Результати дослідження. Танцювально-рухова терапія (далі – ТРТ) – це вид терапії, який використовує рух для зміцнення фізичного і психічного здоров'я. Цей вид арт-терапії може використовуватися педагогами для зменшення стресу у молодших школярів, профілактики захворювань та управління їх настроєм. ТРТ стала популярним і успішним терапевтично-педагогічним методом [1; 2].

Варто зауважити, що ця арт-терапевтична техніка може застосовуватися з усіма віковими групами школярів, а також з окремими особами, парами, сім'ями або

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

групами. Загалом, танцювально-рухова терапія сприяє підвищенню самосвідомості, самооцінки та безпечного простору для вираження почуттів.

Аналіз джерельної бази свідчить, що ТРТ виникла як напрям у 1940-х роках, коли психотерапевти, більшість з яких були досвідченими танцюристами, почали усвідомлювати користь використання танцю і руху як засобу психолого-педагогічного впливу. Це цілісний підхід до гармонії, заснований на твердженні, що розум, тіло і дух є нероздільними і взаємопов'язаними; зміни в тілі сприяють всебічному розвитку особистості [3].

Щороку кількість дітей з особливими потребами в Україні зростає. На жаль, у реальному житті якогось одного відхилення від "норми" у розвитку таких школярів немає. Одне відхилення провокує інше, одна група відхилень нашаровується на іншу. І саме танцювально-рухова терапія є універсальним засобом впливу на учнів з інклюзією.

Власний хореографічно-педагогічний досвід як волонтера дозволив зробити висновок, що танець допомагає дітям з особливими потребами подолати комунікативний та психологічний бар'єри у спілкуванні з однолітками, а також через неприйняття себе такими, якими вони є.

Танцювально-рухову терапію ми поєднували із музикотерапією. Для зацікавлення вихованців нами використовувалась різна музика: швидка та повільна, зі словами та без них. На нашу думку, більш ефективною є саме жвава музика зі словами. Під час її звучання молодші школярі з особливими освітніми потребами зосереджувалися на виконанні танцю, заглиблювалися у власні почуття та емоції та імпровізували. Проте учні були настільки збудженими, що пояснити їм щось у цей час було неможливо. Тому на допомогу приходила повільна, майже монотонна, музика без слів. Школярі заспокоювалися, їм значно легше було зосередитися на поясненні інструкцій вчителя щодо виконання певних танцювальних рухів, які вимагали розуміння та запам'ятовування.

Під час парних танців вимагався тілесний контакт, учні бралися за руки, обіймалися тощо. Все це позитивно впливало на комунікативні здібності дітей з особливими освітніми потребами. З іншого боку молодші школярі вчилися контролювати свої емоції, бо це могло заважати танцювальному процесу партнера. Таким чином розвивалися стриманість, повага до інших, вміння цінувати особистий простір.

Завдяки танцювально-руховій терапії у дітей з особливими освітніми потребами стало чітко видно прогрес у розвитку координації рухів; у них розвинулось відчуття рівноваги та ритму, покращилась пам'ять та вміння сприймати інформацію, з'явилося відчуття впевненості у своїх силах, сформувався комунікативні навички.

У зв'язку із впровадженням в українські навчальні заклади освітньої інклюзії, танцювально-рухову терапію доцільно застосовувати під час проведення фізкультурних вправ, у ранковому колі, під час ігор на перервах, на уроках фізкультури та мистецтва.

Висновки. Танцювально-рухова терапія є ефективним комплексним методом покращення фізичного та психічного здоров'я молодших школярів з особливими освітніми потребами. Цей вид арт-терапії впливає на нервово-психічний стан та адаптаційні можливості в суспільстві, дає чітке розуміння власного тіла по

відношенню до нього самого і в просторі, здатність краще координувати рухи, дає відчуття задоволення і впевненості в собі.

Література та джерела

1. Вільховченко Т. І. Розвиток танцювально-рухової терапії в Україні. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. №2 (307). Ч. 1, 2017. С. 25–31.
2. Мова Л. В. Танцювально-рухова терапія як засіб формування творчого потенціалу хореографів. *Збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 148. С. 130–138.
3. What to know about dance movement therapy URL: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/dance-therapy> (дата звернення: 08.03.2023).

**ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК
У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ**

Ангеліна Григоренко,

студентка 11ОПНм групи, спеціальності 011 Освітні педагогічні науки
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій

Луцького національного технічного університету

Науковий керівник – Тетяна Полухтович, к. пед. н.,

доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Розкрито особливості формування когнітивних навичок у дітей з порушенням слуху. Зокрема описано особливості формування та розвитку уваги, мислення, мовлення, пам'яті.

Питання розвитку когнітивних навичок та пізнавальної сфери дитини із порушеннями слуху розкрито у працях таких дослідників: Р. Боскіса, Л. Головчица, Т. Григор'євої, Г.Зайцевої, Е. Речицької, Т. Розанової, J. Braden, M. Marschark, K. Meadow, M. Vernon.

Когнітивні навички є розумовими здібностями, пов'язаними з тим, як мозок обробляє інформацію про навколишній світ. Іншими словами, це те, що людина сприймає за допомогою органів чуття, а також її міркування та думки. Когнітивні навички дітей з порушенням слуху відрізняються від нормотипового розвитку. На основі аналізу наукових досліджень виділено такі когнітивні навички: різноманітні навички мислення, такі як міркування, пам'ять і сприйняття; концентрація уваги, сформованість мовлення. В основі цих навичок лежать психічні процеси, які у дітей з вадами слуху мають свою особливість формування. Тому у контексті дослідження вважаємо за необхідне розкрити особливості формування уваги, мислення, сприйняття, мовлення у дітей з порушеннями слуху.

Увага. У дітей з порушеним слухом більше значення, ніж у дітей з нормо типовим розвитком, мають зорові подразники, а значить, основне навантаження з переробки інформації, що надходить, лягає на зоровий аналізатор. Наприклад, сприйняття словесного мовлення за допомогою зчитування з губ вимагає повної зосередженості на особі людини, що говорить. Щосекундна фіксація міміки обличчя

та положення губ мовця вимагає напруження уваги, що веде до втоми та втрати стійкості уваги.

У дітей з вадами слуху відзначаються труднощі перемикування уваги. Це призводить до зниження швидкості виконуваної діяльності, збільшення кількості помилок [3, с. 96].

Продуктивність уваги в дітей з порушеннями слуху великою мірою залежить від образотворчих якостей матеріалу, що сприймається. Чим вони виразніші, тим легше діти виділяють інформативні ознаки об'єктів, роблять менше помилок.

Найбільший темп розвитку довільної уваги припадає у дітей із порушеним слухом на підлітковий вік. Пізніше становлення вищої форми уваги пов'язані з відставанням у розвитку мовлення [1, с. 29].

Мовлення. Діти з порушеним слухом можуть опанувати словесне мовлення лише обхідними шляхами, за умов спеціального навчання. При цьому вони спираються на візуальне сприйняття, підкріплене мовними руховими відчуттями. Вони не мають можливості сприймати на слух інтонацію та зразки мови, наслідування яких, контрольоване слухом, визначає мовленнєвий розвиток дитини, що чує.

Пам'ять. Дослідження особливостей пам'яті дітей із порушеним слухом мають важливе значення для психології, оскільки дозволяють виявити, якою мірою порушення слуху (первинне порушення) і особливості розвитку мовлення (вторинні відхилення) впливають на розвиток різних видів пам'яті [4, с. 49].

Образна пам'ять. Специфічні особливості зорового сприйняття дітей з порушенням слуху впливають на ефективність їх образної пам'яті, в навколишніх предметах і явищах вони відзначають часто несуттєві ознаки. При довільному запам'ятовуванні наочного матеріалу діти з порушеннями слуху за всіма показниками розвитку образної пам'яті відстають від дітей, що нормально чує. За характером довільного запам'ятовування можна зробити висновок, що в пам'яті дітей з порушенням слуху образи предметів меншою мірою організовані, ніж у тих, хто чує. Діти з порушеннями слуху рідше користуються прийомами опосередкованого запам'ятовування, що негативно впливає на збереження образів у пам'яті.

Усі ці особливості мимовільного і довільного запам'ятовування наочного матеріалу дітьми з порушеннями слуху накладають відбиток і міцність запам'ятовування, тобто, тривалість зберігання матеріалу у пам'яті [2, с. 21].

Словесна пам'ять. У розвитку цього виду пам'яті в дітей із порушеннями слуху спостерігаються великі складнощі, оскільки в умовах спеціального навчання відставання у розвитку словесного мовлення призводить до відставання у розвитку словесної пам'яті. Труднощі, які відчувають діти з порушеннями слуху в запам'ятовуванні слів, пов'язані з особливостями оволодіння ними словесним мовленням.

По-перше, під час навчання мовлення слово сприймається дітьми з порушеннями слуху не як одна смислова одиниця, а як послідовність елементів (складів, букв), на фіксацію яких вони витрачають значні зусилля, тобто, суб'єктивно збільшується і загальна кількість елементів, що запам'ятовуються (звідси спотворення буквеного складу слова, пропуски і перестановки букв і складів).

По-друге, заміни можуть бути результатом недостатньої диференційованості значень слів, які стосуються однієї ситуації (звідси такі заміни, як хокей – шайба, горщик – миска).

По-третє, діти з порушеннями слуху набагато рідше використовують прийоми опосередкованого запам'ятовування, такі, наприклад, як групування слів за змістом та інших [2, с. 22].

Таким чином, пам'ять у дітей з порушенням слуху удосконалюється в ході формування словесного мовлення, у процесі ігрової та навчальної діяльності.

Мислення. У дітей з порушенням слуху, які опановують словесне мовлення набагато пізніше тих, хто чує і на іншій сенсорній основі, саме в розвитку мислення спостерігається значно більше специфічних особливостей, ніж у розвитку інших пізнавальних процесів.

Домовленнєве мислення – інертне, позбавлене рухливості. Діти з порушенням слуху набувають уміння вирішувати наочно-дієві завдання більш старшому віці і елементарнішими способами, ніж діти з нормо типовим розвитком.

У початку наступної стадії – наочно-образному мисленню – важлива роль належить мовленню. Засвоюючи позначення предметів, їх ознак, відносин, дитина набуває здатності здійснювати уявні дії з образами цих предметів.

У зв'язку з пізнішими термінами формування наочно-образного мислення, з уповільненим розвитком словесного мовлення в дітей з порушеннями слуху перехід на стадію словесно-логічного мислення відбувається протягом тривалого часу, завершується до сімнадцяти років і навіть пізніше [2, с. 27].

Отже, когнітивні навички у дітей з вадами слуху мають свої особливості, які пов'язані із особливостями розвитку пізнавальних процесів. В процесі розвитку онтогенезу необхідно здійснювати ранню корекцію когнітивних навичок для нормальної адаптації дитини до умов навколишнього середовища.

Література та джерела

1. Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 92 с.
2. Дитина з порушенням слуху / С. В. Литовченко, В. В. Жук, О.М. Таранченко. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56 с.
3. Дитина зі світу тиші: на допомогу батькам нечуючої дитини: науково-методичний посібник / за ред. С.В. Кульбиди. Київ: «СПКТБ УТОГ», 2011. 328 с.
4. Засенко В. Шляхи інтеграції дітей з порушеннями слуху у суспільство. Громадянська освіта та соціалізація дітей з вадами слуху : збірник науково-методичних матеріалів. Київ, 2002. С. 48–50.
5. Класифікація дітей з вадами слуху. URL: https://stud.com.ua/78619/psihologiya/klasifikatsiya_ditey_porushennyam_sluhu (дата звернення: 20.02.2023).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПРОБЛЕМАМИ

Ірина Дмитрук,

студентка 11ОПНмз групи спеціальності 011Освітні педагогічні науки
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Тетяна Полухтович, к. пед. н.,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Найважливішою проблемою в процесі адаптації дітей з особливими потребами стало питання здобуття ними освіти на всіх щаблях – дошкільної, шкільної, спеціальної та вищої. Соціальна адаптація дитини-інваліда включає такі чинники, як уміння жити у суспільстві, сім'ї та діяти групі. Спільне навчання дає можливість встановлення контактів та вправ у спілкуванні як дітям з порушеннями здоров'я, так і здоровим учням.

Діти-інваліди, а також хворі діти, які не можуть ходити до звичайної школи через обмеження за станом здоров'я, часто позбавлені можливості отримати якісну освіту. Система освіти у сучасній інформаційній Україні переживає глибокі зміни. Різні освітні установи трансформуються в результаті реформ та під впливом інноваційних технологій та потреби у їх впровадженні. При цьому актуалізуються цінності дистанційної освіти дітей, у тому числі для дітей з інвалідністю, для яких «дистанційка» часом єдина можливість реалізувати себе, бути успішним у житті нарівні зі здоровими однолітками.

На сьогоднішній день стає актуальним висловлювання Ж.-Ж. Руссо «Навіщо пристосовувати дитину до системи освіти, чи не краще пристосувати цю систему до дитини», це допомагає визначитися з ідеєю навчання дітей-інвалідів. У сучасному світі важливо відійти від інтеграції, яка передбачає адаптацію учня до освітньої системи, а перейти до інклюзії – адаптації системи освіти до потреб дитини з обмеженими можливостями. Система адаптується до кожної дитини-інваліда, з їх подальшою абілітацією, реабілітацією та соціалізацією [1].

Найважливішою проблемою в процесі адаптації дітей з особливими потребами стало питання здобуття ними освіти на всіх щаблях – дошкільної, шкільної, спеціальної та вищої. Зі зростанням значущості освіти населення стало тісно пов'язане ним, оскільки воно набуло форми однієї з головних конкурентних переваг в умовах сучасного суспільства. Проблема освіти дітей з обмеженими можливостями набула форми однієї з ключових для інтеграції їх у суспільство. Виняткову роль у сучасному світі у професійній діяльності відіграє освіта, оскільки вона розширює коло інструментів для сходження соціальними сходами, набуття важливішого статусу. Важливо відзначити, що соціальна адаптація дитини-інваліда включає такі чинники, як уміння жити у суспільстві, сім'ї та діяти групі. У зв'язку з подібною специфікою життєдіяльності дітей з особливими потребами вони мають гостру необхідність звертатися до здорових осередків суспільства. Під інклюзивною освітою розуміється форма організації освітнього процесу, при якій діти з особливими

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

освітніми потребами навчаються за відповідними їх можливостями програм в одному класі з однолітками, що нормально розвиваються, в умовах масової загальноосвітньої школи.

Інклюзивна освіта – шлях до інтеграції у суспільство. Спільне навчання дає можливість встановлення контактів та вправ у спілкуванні як дітям з порушеннями здоров'я, так і здоровим учням. Але при цьому інклюзивна освіта неможлива без соціального партнерства, співпраці, компромісу [2].

Сучасна школа ж досі ґрунтується на конкуренції, у ній цінується результат (наприклад, отримані бали за ЗНО, зайняті місця на олімпіадах), а не особистість сама по собі. Немає зацікавленості вчителя масової школи та вихователя звичайного дитячого садка у появі серед їхніх підопічних дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Більшості батьків здорових дітей складно прийняти факт того, що в одному класі з їхньою дитиною може бути дитина з особливостями розвитку. Суспільство не готове прийняти людей з обмеженими можливостями здоров'я як рівних. Ми ментально орієнтовані на допомогу слабким, малообезпеченим, нужденним, на видачу допомоги, на відправлення коштів у черговому зборі коштів на операцію хворій дитині, але не на забезпечення рівних можливостей для здобуття освіти та роботи людьми з обмеженими можливостями здоров'я.

Флоранс Міжон, спеціаліст ЮНЕСКО в галузі освіти зазначає: «Найбільші перешкоди на шляху до інклюзивності спричинені особливостями суспільства, а не якоюсь формою інвалідності. Негативне ставлення до відмінностей призводить до дискримінації і може призвести до серйозної перешкоди для навчання. Кожен із нас має змінити свій погляд на людей, які від нас відрізняються. Створення інклюзивних суспільств – це спільна відповідальність». У Саламанкській Декларації наголошується, що заслуга шкіл з інклюзивною орієнтацією полягає у побудові інклюзивного суспільства. Інклюзивне суспільство сприймається як суспільство, у якому для людей з особливими потребами і обмеженими можливостями створюються умови ведення незалежного способу життя та активної участі в усіх його аспектах, а також розвитку такого суспільства [3].

Література та джерела

1. Інвалідність як соціальна проблема сучасного українського суспільства / Н. М. Комарова, Р. Я. Левін, О. В. Вакуленко. *Український соціум*, 2003, № 1(2). 38 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Безпалько. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208с.
3. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2493/Semigina_etychnyy_kodeks_spetsialistiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.03.2023).

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Христина Козимка, Ярина Шийка,

студентки 31-ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. ек. наук, завідувачка кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Розкрито сутність інклюзії та інклюзивної освіти, що розглядаються в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Описано педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо реалізації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Педагогічна наука та практика розробляють і впроваджують інноваційні підходи до навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами, що включає надання кожній дитині незалежно від соціального стану, расової приналежності, фізичних і розумових здібностей рівні права в отриманні адекватної рівню її розвитку освіти.

Сьогодні дітям з особливими освітніми потребами (далі – ООП) не обов'язково навчатися в спеціальних установах: у типовій загальноосвітній школі вони не тільки можуть отримати якісну освіту, а й успішно адаптуватися до умов життя, реалізувати потребу в емоційному і фізичному розвитку. На нашу думку, ефективність впровадження інклюзивного підходу в освітню систему залежить перш за все від підготовки педагогів, які усвідомлюють важливість їхньої професії та розуміють вікові особливості дітей з ООП.

На жаль, практика показує, що питання про організацію процесу розвитку і навчання дітей з ООП в «масовій» школі до сих пір залишається актуальним.

Так, питання виховання здорової дитини хвилювало багатьох вітчизняних учених, філософів, педагогів. У контексті нашого дослідження актуальними є погляди В. Сухомлинського (1918-1970) – видатного педагога, новатора, мислителя. Розроблена ним система формування, виховання та розвитку особистості дитини була заснована на ідеї гармонізації фізичного та духовного розвитку, глибокій турботі про збереження, відновлення, зміцнення здоров'я кожного учня. На думку В. Сухомлинського: «...духовне життя дитини – інтелектуальний розвиток, розвиток усіх психічних процесів – залежить від її стану здоров'я та фізичних сил. Здоров'я величезною мірою залежить від духовного життя, зокрема від культури розумової праці. Навчання має бути і серйозною працею, і радісною працею, що зміцнює духовні та фізичні сили будь-якої дитини...» [2, с. 155].

У той же час, видатний педагог В. Сухомлинський багато років присвятив вивченню особливостей навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами. В. Сухомлинський зазначав: «Я переконаний, що вчити і виховувати таких дітей треба в звичайній школі: повноцінне інтелектуально насичене середовище, яке постійно збагачується – одне з найважливіших умов їх порятунку»

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

[4, с. 196]. Отже, В. Сухомлинський вважав, що дітей з особливостями психофізичного розвитку треба навчати та виховувати в умовах загальноосвітнього навчального закладу: «В школу щороку приходять окремі діти зі зниженою здатністю до навчання, спостереження приводять до висновку, що для таких дітей потрібні особливі заходи. Але вчити і виховувати таких дітей потрібно у масовій загальноосвітній школі» [5, с. 85].

Так, у Павлиській середній школі проводили спостереження за дітьми з різним фізичним та розумовим розвитком з метою вивчення індивідуальних особливостей кожної дитини: особливостей її сприйняття, мислення, розумової праці, вивчення внутрішнього духовного світу дітей. Даний аспект був важливим для вираховування розвитку дитячого організму в освітньому процесі.

В. Сухомлинський сформулював умови, властиві комфортному освітньому середовищу в школі: почуття безпеки та комфортності усіх учасників освітнього процесу (навчання учнів у своїй школі має виключати нові, незвичні предмети); важливо, щоб дитина не боялася покарання за нерозуміння навчального матеріалу; учень не має відчувати сором перед учителем чи однокласниками; для уважного вчителя завжди є вірні ознаки стомлення учня, які необхідно враховувати; урок має бути посильний для учня (не надто легкий, але й не надто важкий); якщо учень стомлений, треба переключитися на інший вид діяльності (краще помилитися й відпустити учня, коли він ще не стомлений, ніж помилитися у зворотному). Варто зазначити, що в сучасній інклюзивній освіті описані вище умови доповнюються психопрофілактичними заходами, орієнтованими на формування в педагогів потреби в готовності до своєчасного запобігання можливих порушень у становленні особистості дитини та її фізичного розвитку [3, с. 130].

Означені умови реалізації інклюзивної освіти в поглядах В. Сухомлинського мають реалізовуватися наступним чином: проведення роботи з адаптації дітей до навчання; консультативна робота з батьками, що полегшуватиме процес вступу дитини до школи і наступні рівні шкільної освіти; проведення психолого-педагогічного обстеження дітей на різних щаблях шкільного навчання з метою виявлення труднощів у розвитку та визначення способів їхнього нівелювання; оціночна діагностика готовності дитини до шкільного навчання з метою раннього виявлення можливих відхилень та їхньої корекції; реалізація індивідуальної роботи з учнями для забезпечення всебічного та гармонійного розвитку в процесі шкільного навчання; проведення роботи з попередження у дітей психологічного перевантаження та невротичних зривів, пов'язаних з умовами життя, виховання та навчання; створення сприятливого психологічного клімату в закладі освіти; реалізація роботи щодо попередження та зняття психологічного перевантаження в суб'єктів освітнього процесу.

В. Сухомлинський велику увагу приділяв питанню стимулювання у дітей бажання вчитися. Учителю необхідно створювати в учнів внутрішній стан емоційної піднесеності, інтелектуальної наснаги, інакше знання викликають тільки байдужість, а байдужа, розумова праця приносить втому, а це, своєю чергою, негативно позначається на працездатності внутрішніх органів і всього організму в цілому. Для запобігання появі цих негативних наслідків В. Сухомлинський створював такі ситуації, в яких дитина відчувала себе успішною, він намагався захопити дитину тим,

що їй цікаво (створення ситуації успіху для учнів). Згідно В. Сухомлинського успіх і мотивація тісно пов'язані між собою: бажання знати більше й краще посилюється, якщо процесу пізнання нового сприяє особистісна мета учня. У зв'язку з цим особлива увага в школі В. Сухомлинського приділялася такому аспекту, як радість учіння, радість пізнання, творчості, що сприяє емоційному комфорту та благополуччю школяра, розкриттю його потенціалу [1, с. 128].

У своїй діяльності педагог-новатор використовував індивідуально-диференційований підхід до учнів. Диференціація давала можливість кожному учневі з урахуванням його психологічних і фізіологічних особливостей переживати радість успіху в навчанні, що є необхідною умовою комфортної та продуктивної навчальної діяльності дітей у інклюзивній освіті. Він виокремлював важкоуспішних, високообдарованих і дітей із середніми здібностями. Останні поділяються на три групи: перша – це старанні, старанні учні, які самостійно справляються з навчальними завданнями, для яких відмінне виконання завдання пов'язане з певною напругою розумових сил, з пошуком, з подоланням труднощів; друга – діти, які без допомоги справляються із завданнями середньої складності, але складні завдання інколи не можуть розв'язати; третя група – учні, які повільно осмислюють завдання, повільно розв'язують, повільні учні, їм потрібна не стільки стороння допомога, скільки значно більше уваги. У поглядах В. Сухомлинського важливе місце відводилося ролі вчителя. Так, педагог має володіти такими якостями: почуттям гумору; оптимізмом; вірою в людину; доброзичливістю; володіти високою мовленнєвою та емоційною культурою та ін. [3].

Таким чином, розглянуто погляди В. Сухомлинського щодо виховання здорового та гармонійно розвиненого учня, які є актуальними в процесі інклюзивного навчання сучасної школи. Аналіз педагогічної практики та напрацювань В. Сухомлинського підтверджує взаємозв'язок між успішністю дитини в школі та станом її здоров'я, між станом здоров'я педагога та психічним комфортом учня. У даному контексті В. Сухомлинський розглядав психологічний комфорт, урахування індивідуальних особливостей кожної дитини, диференційований підхід у навчанні, створення ситуації успіху для учнів.

Література та джерела

1. Боровець О. Ідеї інклюзивного навчання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 8. С. 126–132.
2. Прядко Л. Використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського в інклюзивній педагогіці. *Дидаскал : часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст»*, 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С. 154–156.
3. Пустовіт Г. Актуалізація ідей Василя Сухомлинського у контексті організації інклюзивної освіти. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 171. С. 126–131.
4. Сухомлинський В. Вибр. тв. : в 5 т. К.: Радянська школа, 1976. Т. 1. 654 с.
5. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибр. тв. : в 5 т. К.: Рад. шк.*, 1976. Т. 1. С. 85–86.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ СОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анастасія Лахтюк,

студентка КПЛ-35 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

**Науковий керівник – Зоряна Мацюк, к. філол. н., доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти, кандидат філологічних наук**

У статті проаналізовано методика розвитку мовлення дітей з особливими потребами засобами художнього слова, зокрема казки, що розширює світогляд, розвиває ерудицію, естетичні смаки, фантазію, творчі здібності та мовлення. Для зацікавлення сучасної дитини з особливими освітніми потребами під час вивчення казки, використано різні інноваційні методики, зокрема: кроссенси, ілюстрації, цікаві факти та завдання.

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства [8]. Головними засобами розвитку виразності дитячого мовлення є твори художньої літератури та усної народної творчості, у тому числі й малі фольклорні форми (прислів'я, приказки, загадки, потішки, лічилки, фразеологізми тощо), тому ці жанри використовують як важливий засіб виховання мовленнєвої культури дітей [7].

На нашу думку література відіграє важливу роль для розвитку дитини. Літературний герой навчає дітей жити та долати труднощі на прикладі своєї поведінки та ставлення, переважно віддаючи перевагу цінним моральним та виховним цінностям.

Кожному з нас мабуть важко уявити своє життя без книги, а особливо це важливо для дитини. Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами спостерігаємо, що багатьом дітям подобається література. Наприклад, на уроках української мови та літератури, потрібно заохочувати таких дітей до читання, і для хорошого настрою, і для впевненості в житті, і для формування довіри до старших.

У різні часи казка була об'єктом дослідження вчених-лінгвістів, фольклористів, народознавців, філологів, психологів і педагогів. У психолого-педагогічній та соціально-педагогічній науці та практиці останнім часом спостерігається посилення інтересу до теоретичного дослідження та практичного застосування казок.

Досвід народної педагогіки з використання казки у вихованні дитини був застосований такими видатними педагогами, як К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, дитячими письменниками, на чий творчості виховувалося не одне покоління. Ідею використання казки як засобу пробудження та розвитку дитячої фантазії відстоював В. Жуковський. За його словами, казка повинна бути живою, пробуджувати найкращі душевні прагнення. Для цього не варто відшукувати в казці мораль і нав'язувати її дитині. Найкращим для неї буде саме читання чи слухання

казки, у процесі якого чутлива дитяча душа розвиватиметься та збагачуватиметься [9].

Найкращим інструментом для раннього виховання особистості дитини називав казку А. Макаренко. Видатний педагог дотримувався вікового принципу використання казок: так, для малюків корисними будуть казки про тварин, доросліші діти із задоволенням слухатимуть казки про людські відносини та чарівні казки. При виборі казки, за словами А. Макаренка, слід керуватися як бажаннями дитини, так і її актуальними потребами [2].

Одним із перших, хто відродив професійний інтерес вчителів до казки, став В. Сухомлинський. Педагог приділяв значну увагу використанню казки при роботі з дітьми: «Я не уявляю навчання у школі не тільки без слухання, а й без створення казки» [4 с. 164]. Саме використання казки в педагогічній роботі з дітьми дає можливість розвитку уяви та фантазії, виховання естетичних почуттів та оволодіння мовою. Особливістю застосування казки у виховній системі видатного педагога є її гармонійне та природне використання у процесі щоденного навчання та виховання учнів [5, с. 30].

Необхідним та дієвим засобом виховання вважають казку також такі дослідники, як С. Бакуліна, А. Богуш, С. Литвиненко, С. Русова, М. Чумарна та інші. Однак були й такі вчені, які висловлювалися проти використання казки у вихованні дітей. Один із них – видатний радянський психолог Л. Виготський, який визнавав лише естетичну функцію казки. На його думку, казка заважає дитині реально сприймати навколишній світ, формує в неї хибне уявлення про життєві процеси та явища. Учений стверджував, що, оскільки поведінки без психіки не існує, то, вводячи у психіку дитини фантастичне, неправдиве уявлення про дійсність, ми тим самим виховуємо в неї невідповідну до дійсності поведінку. Фантастичний світ казок пригнічує дитину, яка залишається байдужою до реального світу, відбувається виховання «сліпоглухонемоти відносно світу» [1, с. 296]. Поряд із цим Л. Виготський наводить і вагомий аргумент на користь казки – «закон емоційної реальності фантазії», який свідчить про те, що будь-яка емоція викликана і реальною, і нереальною дійсністю, є реальною. Таким чином, незважаючи на події, що відбуваються в казці, основою її впливу на дитину є реальна емоція [1, с. 298].

У фольклорному жанрі казка є вагомим засобом впливу. Вона є найулюбленішим, найпопулярнішим народним твором для дітей, який розкриває «безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих» [3]. Одним із більш точних, на наш погляд, є визначення: «Казки – це колективно створені, колективно збережені народом усні художні епічні оповідання в прозі з таким морально-етичним, соціально-побутовим змістом, який за своєю суттю потребує повного або часткового використання засобів неправдоподібного зображення дійсності і тому вдається до фантастичної вигадки, різні і традиційні форми якої, не повторюючись більш ні в якому іншому жанрі фольклору, склалися протягом віків у тісному зв'язку з усім укладом народного життя, мали первісний зв'язок із міфологією» [9, с. 20].

Для вирішення педагогічних та виховних завдань педагогом використовувалися різноманітні прийоми роботи з казками: читання та слухання казок; виготовлення дітьми казкових героїв з паперу, тканини тощо; дописування та створення дітьми

власних казок; групове вигадання казки; інсценування дітьми відомих і вигаданих казок з використанням власноруч виготовлених ляльок та ін.

Для зацікавлення та урізноманітнення роботи з казками можна використовувати ілюстрації із казок для того, щоб дитина могла встановити послідовність подій після прослуханого твору. Такий метод кроссенсу подобається дітям, тим більше, що ілюстрації можна доповнити запитаннями, на які можна відповісти жестами, мімікою, написати чи намалювати відповідь.

Під час читання книги у дитини з особливими освітніми потребами збільшується словниковий запас і розвивається вміння висловлювати власні думки. У багатьох дітей із порушенням психофізичного розвитку наявне недорозвинене мовлення, що часто призводить до неповного розуміння педагогами чи батьками чого хоче дитина, які її думки. Власне художня література може допомогти розвинути комунікативні здібності дитини з особливими освітніми потребами.

Самостійне створення казок – дієвий шлях розвитку творчості й дитячого мовлення. Під умілим керівництвом педагога діти починають самостійно складати казки ще задовго до школи. Рідна природа, «подорожі до джерел рідного слова» викликають у дітей творче натхнення [6].

Можна стверджувати, що казка та дитина взаємопов'язані та їх неможливо розділити. Це насамперед моральне виховання. Спостерігаючи за літературними персонажами дитина наслідує найкращі їхні риси, спонукаємо її до мовленнєвого розвитку, роздумів, бажання говорити. Активність дітей яскраво виражено вже під час прослуховування казок, що супроводжено спілкуванням, репліками, запитаннями, протестами, спробами словом і вчинками змінити хід подій, допомогти улюбленим героям. Кожна казка має мораль, за допомогою якої діти вчать мудрості, поваги, любові, формуються соціальні навички та норми поведінки в суспільстві. За допомогою казки дитина вчиться розрізняти такі поняття, як добро і зло, справедливість і несправедливість.

На нашу думку, казка буде як засобом соціалізації дітей з ООП у суспільстві. На сьогоднішній день ми бачимо, що багато дітей з порушеннями психофізичного розвитку є закритими, ніби у «вакуумі», завдяки творам діти вчать бути чуйними, мати повагу до старших та один одного, вміння ділитися та піклуватися про інших. Отже, використовуючи у своїй роботі з дітьми казку, є тим інструментом, що здатен не лише наблизити дітей одне до одного, спрямувати їх фантазію й уяву, а й розвинути творче мислення та інтелектуальну сферу дітей, зокрема й дітей з уповільненими процесами мислення.

Підсумовуючи все вищесказане можна зробити висновок, що важливо розвивати мовлення в дітей з особливими потребами засобами казки, бо від цього залежить їхня соціалізація в суспільстві. Проведений аналіз основних досліджень казки дає нам підстави вважати, що її використання в сучасній психолого-педагогічній науці має достатнє наукове підґрунтя і є перспективним та цілком виправданим.

Література та джерела

1. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. Київ, 1991. 480 с.
2. Макаренко А. С. Зібрання творів у п'яти томах. Київ, 1971. Т. 4. 216 с.

3. Машовець М. Вплив казки на формування особистості дитини: моральний аспект. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 7. С. 20–24.
4. Сухомлинський В. О. Про виховання. Київ, 1982. 270 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Рад. школа, 1988. 271 с.
6. Сухомлинський В. О. Кімната казки. *Вибрані твори у 5-ти т.* Київ: Рад. школа, 1980. Т. 3. С. 188–200.
7. Теоретико-методологічні засади розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення засобами художньої літератури. URL: Vogachuk.pdf (pri.edu.ua) (дата перегляду 09.03. 2023).
8. Формування комунікативних компетентностей дітей дошкільного віку: методи інтерактивної взаємодії URL: Головна - Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 354 комбінованого типу Харківської міської ради» (edu.kh.ua) (дата перегляду: 10.03. 2023).
9. Якименко С. І. Формування основ світогляду у дітей молодшого шкільного віку засобами казки: теорія і практика. Київ : Знання, 1999. 152 с.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Катерина Олійник,

студентка групи КПЛ-26 спеціальності 016 Корекційна психопедагогіка та логопедія факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Людмила Стасюк, к. пед. н.,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Розглянуто роль вчителя-дефектолога в системі виховної діяльності освітніх закладів. Визначено особисті якості корекційного педагога, які необхідні для його професійної діяльності.

Вибір та обґрунтування основних теоретичних підходів у розвитку професійної компетентності вчителя-дефектолога зумовлені показниками її сформованості та сучасними вимогами до побудови освітнього процесу в спеціальних закладах освіти [1].

Незалежно від різних факторів педагог виконує у суспільстві дві функції: 1) задовольняє освітні потреби його членів, 2) виконує культурно-просвітницькі функції. Звичайно дефектолог також виконує вище зазначені соціальні функції. Однак його професійна діяльність виходить за межі традиційної учительської діяльності, оскільки зорієнтована на особливу кінцеву мету – соціальну адаптацію та інтеграцію дитини з вадами психофізичного розвитку в систему суспільних стосунків. Для початку з'ясуємо хто ж такий вчитель-дефектолог та чим він займається.

Спеціальний педагог (дефектолог, корекційний педагог) – це фахівець, який працює з дітьми з особливостями розвитку, та займається питаннями навчання і виховання таких дітей.

Ключові завдання діяльності :

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

- педагогічна діагностика – оцінка рівня знань, умінь та навичок, мотиваційної складової навчання;
- розробка та проведення корекційно-розвиваючих занять з урахуванням вікових, індивідуальних і психологічних особливостей дитини;
- робота з психічними процесами дитини (інтелект, мислення, пам'ять);
- допомога у вихованні дитини;
- оцінка процесу і результатів навчально-виховної діяльності;
- педагогічний контроль – оцінка освітньої і виховної діяльності, рівня знань дітей [2].

Не дивлячись на те, що для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні глибокі знання, для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно значущі особистісні якості.

Вивчення цього питання показали, що педагогічно обдаровані вчителі здібні не тільки адекватно розуміти своїх учнів, але й цілеспрямовано впливати на них в процесі дидактичної комунікації. Це дозволило виділити два взаємопов'язаних рівня соціального відображення характеристик педагогічної діяльності: рефлексивний і проєктивний. Рефлексивний рівень включає емпатію педагога, почуття міри або такту і самоконтролю. Проєктивний рівень виділяє п'ять видів специфічного проєктування результатів впливу на учня:

- гностичний;
- власне проєктивний;
- конструктивний;
- комунікативний;
- організаторський.

Сферами професійної компетенції спеціального педагога є: педагогічна діагностика, профілактична робота, консультування, спеціальна педагогічна просвіта, освітня, виховна, корекційна і соціально-педагогічна діяльність, окремі аспекти психологічної і психотерапевтичної допомоги, організація і керівництво освітою, науково-дослідна діяльність в галузі спеціальної педагогіки і психології.

Ключовою, звичайно, є освітня педагогічна діяльність, яку вчитель-дефектолог виконує як у спеціальних навчальних закладах, так і при організації індивідуального навчання дітей з особливими освітніми потребами [3].

Перелік конкретних професійно-особистісних якостей, які необхідні для роботи це – переконаність і самокритичність, щирість і здатність володіти собою, цілеспрямованість та гнучкість. Без цих якостей навряд чи можливо оволодіти професійною майстерністю, навчитися діяти вільно і доцільно.

Також важливими є і особистісні якості педагога такі як: вміння збудити асоціації, активізувати роботу уяви та фантазії учня, перцептивні якості: спостережливість, вміння визначати психічний стан здобувача освіти за зовнішніми ознаками – і відповідно реагувати, корегуючи свою поведінку, змінюючи способи впливу, здібність до емоційного перемикавання і до використання палітри всіх емоційних засобів впливу, вміння знаходити і нестандартно використовувати мовленнєві засоби для вирішення конкретної навчальної мети, для досягнення конкретного комунікативного завдання.

Учитель – творець, він в безперервному пошуку нестандартних підходів, та постійно розвивається як особистість. Він не тільки здатний чітко і безпомилково діяти за зразком, але й володіє індивідуальним стилем педагогічного людинознавства.

На завершення хочу сказати, що особистісні якості корекційного педагога як складник його педагогічної майстерності, виражені у таких словах В. Сухомлинського: «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна риса – повсякчас відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення – один з тих коренів, які живлять покликання до педагогічної праці. Я твердо переконаний, що цей корінь закладається в людині в дитинстві й отрочстві, закладається і в сім'ї, і в школі. Він закладається турботами старших – батька, матері, вчителя, – які виховують дитину в душі любові до людей, поваги до людини» [4].

Література та джерела

1. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с.
2. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка): навч.-метод. посіб. / укл. О. В. Гаяш. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 255 с.
3. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: науково-методичний збірник. Вип. 12 / за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєва. НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Київ, 2017. 184 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. *Вибрані твори в п'яти томах*. Т. 2. Київ: Рад. школа, 1976. С. 418–658.

ОСОБЛИВОСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ

Іванна Пилипчук,

здобувачка вищої освіти 1 курсу спеціальності 016 Спеціальна освіта факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Ірина Брушневська, к. пед. н., доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Проаналізовано особливості та принципи упровадження інклюзивної форми навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. Однією з умов ефективної соціальної адаптації дітей, які мають особливі потреби, є інклюзивна форма навчання. Адже європейська практика свідчить, що більшість із них можуть навчатися у закладі загальної середньої освіти за моделлю інклюзивної освіти, яка передбачає надання якісних освітніх послуг школярам з особливими потребами у звичайних класах закладів загальної середньої освіти за умови відповідної підготовки вчителів і підтримки сімей.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Інклюзивна освіта – це такий процес навчання та виховання, за якого будь-яка дитина може здобути освіту незалежно від фізичних чи розумових особливостей, національності, соціального походження та інших відмінностей. Цей підхід до освіти осіб з ООП докорінно відрізняється від організації навчання в особливих спеціалізованих установах, тобто не виокремлення із суспільства як особливої категорії дітей, а навпаки, включення в суспільство на всіх етапах освітнього процесу – від дитячого садочка до вищих закладів освіти [1, с. 10].

Інклюзивна форма навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Воно передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку, забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчального методичного забезпечення [2, с. 5].

Мета інклюзивної форми навчання – реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі.

Основними завданнями інклюзивної форми навчання є: здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти; забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їх здібностей; створення освітньо-реабілітаційного середовища для задоволення освітніх потреб учнів з особливостями психофізичного розвитку; створення позитивного мікроклімату у загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими учнями; забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання [4, с. 59].

Сьогодні інклюзивний процес в освіті розуміється як спеціально організований освітній процес, що забезпечує включення і прийняття дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середу звичайних однолітків в загальноосвітньому закладі, навчання за адаптованими або індивідуальним освітнім програмам з урахуванням його особливих освітніх потреб [5].

Інклюзивна форма навчання дітей з особливостями розвитку спільно з їх однолітками – це навчання різних дітей в одному класі, а не в спеціально виділеній групі (класі) при ЗЗСО.

При інклюзивному підході необхідно не адаптувати учнів з тими чи іншими труднощами в навчанні до існуючих вимог стандартного ЗЗСО, а реформувати ЗЗСО і шукати інші педагогічні та психологічні підходи до навчання таким чином, щоб було можливо найбільш повно враховувати особливі освітні потреби всіх тих учнів, у яких вони виникають.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Основний критерій ефективності інклюзивної освіти – успішність соціалізації, введення в культуру, розвиток соціального досвіду всіх дітей, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 107].

Реалізація системи інклюзивної освіти передбачає подолання бар'єрів в навчанні учнів з ООП:

– бар'єрів «архітектурного» оточення учня – фізична недоступність навколишнього середовища (наприклад, відсутність пандусів та ліфтів будинку і в школі, недоступність транспорту між будинком і школою, відсутність звукових світлофорів на переході через дорогу по шляху до школи і т.д.).

– фінансовий бар'єр в разі необхідності додаткових витрат на організацію спеціальної педагогічної підтримки;

– бар'єри, що виникають в результаті взаємин учнів і соціальних контекстів їх буття, – бар'єри соціальних відносин («стосункові» або соціальні бар'єри) [2].

Найбільш значущими для реалізації системи інклюзивної освіти є соціальні бар'єри. Тому ЗЗСО, яка вибрала для себе шлях реалізації інклюзивного процесу, перш за все, повинна прийняти, як свою шкільну культуру, дотримання основних принципів інклюзивної освіти. Їх вісім:

1. Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень.
2. Кожна людина здатна відчувати і думати.
3. Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутим.
4. Всі люди потребують один одного.
5. Справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин.
6. Всі люди мають потребу в підтримці і дружбу однолітків;
7. Для всіх учнів досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, що не можуть.
8. Різноманітність підсилює всі сторони життя людини [3].

Реалізація основних принципів інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами в ЗЗСО базується на наступних змістовних і організаційних підходах, методах, формах:

- індивідуальний навчальний план та індивідуальна освітня програма учня-дитини з ООП – з розвитку академічних знань і життєвих компетенцій;
- соціальна реабілітація дитини з ООП в закладі освіти і поза ним;
- психолого-педагогічний супровід дитини з ООП в процесі навчання і соціалізації;
- психолого-педагогічний консилиум закладу освіти;
- індивідуальна психолого-педагогічна карта розвитку дитини з ООП;
- портфоліо учня – дитини з ООП;
- компетентність вчителя в області загальної освіти з елементами спеціальної освіти, в області соціальної адаптації та реабілітації;
- підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО в області інклюзивної освіти;
- робочі програми освоєння предметів освітньої програми в умовах інклюзивної освіти дітей з ООП відповідно до освітніх стандартів;
- тьюторський супровід дитини з ООП в процесі навчання;
- адаптивне освітнє середовище – доступність класів та інших приміщень установи (усунення бар'єрів, забезпечення дружності середовища установи);

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

– адаптивне освітнє середовище – оснащення освітнього процесу асистуючими засобами і технологіями (технічними засобами забезпечення комфортного і ефективного доступу);

– адаптивне освітнє середовище – корекційно-розвиваюче предметне середовище навчання і соціалізації;

– згуртування учнівського колективу, розвиток навичок співпраці, взаємодії та взаємодопомоги;

– орієнтація виховної системи закладу на формування та розвиток толерантного сприйняття і відносин учасників освітнього процесу [1, с. 29].

Насамкінець варто зазначити, що запровадження інклюзивної форми навчання в масову практику неодмінно має супроводжуватися кваліфікованою допомогою та підтримкою педагогів на всіх рівнях системи освіти – дошкільної, загальної, середньої професійної та вищої освіти. Вчителям необхідно відчувати підтримку всієї вертикалі управління освітою і знати, що ті, хто визначають освітню політику, поважають права людини та соціальну справедливість. Своєю чергою завдання педагогів і психологів – забезпечити усвідомлення ціннісно-смыслових засад інклюзивної освіти учнями та їхніми батьками і сприяти формуванню інклюзивної культури в сучасному суспільстві. Єдність зусиль психолого-педагогічної фахової спільноти та батьківської громадськості є потужним каталізатором змін на краще.

Отже, перехід до інклюзивної освіти, як найбільш сучасної форми соціально-педагогічної реабілітації дітей з обмеженими можливостями, має стати пріоритетом у розвитку національної освіти України.

Література та джерела

1. Аніщук А. М. Інклюзивна освіта : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 227 с.

2. Будяк Л. В. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Черкаси: Вид. ЧНУ. 2009. 90 с.

3. Буйняк М. Г. Особистість вчителя як суб'єкта інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Суми: Видавництво. 2013. С. 103–114.

4. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами: стан упровадження в Черкаській області; укладач Литвин І. М., методист лабораторії розвитку освіти та педагогічних інновацій КНЗ «ЧОПОПП ЧОР». Черкаси, 2016. 121 с.

5. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 02.03.2023).

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА СІМ'Ї ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Іванна Савенко,

студентка ІІОПНм групи спеціальності 011Освітні, педагогічні науки
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
**Науковий керівник – Тетяна Полухтович, к. пед. н.,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій**

Розглянуто соціальну проблему: подано етапи, які проходить сім'я, що виховує дитину з інвалідністю; практичні дослідження фахівців у галузі психології, що дозволяють розглядати соціалізацію не тільки дітей з обмеженими можливостями, а й батьків, які їх виховують; пріоритетну моральну цінність як любов.

У рамках дослідження моделей соціальної допомоги дітям з особливими потребами, нами аналізується питання підтримки різними фахівцями сім'ї, яка виховує таку дитину. Психологи, психіатри, педагоги пропонують різноманітні програми дій, готові відповіді, поради. Інколи рятуємо людей з інвалідністю, забуваючи про їхні сили і можливості. А важливим, насамперед, є краще їх розуміння [1, с. 7]. Зазначимо, неповносправність може бути фізичною, розумовою чи психічною. Важливим є питання як ми говоримо про інвалідність, вживаємо слова: «дитина з інвалідністю», «дитина з особливими потребами» чи «неповносправна дитина».

Німецька психолог Еріка Шуххардт, яка є людиною з інвалідністю, описала 8 стадій процесу прийняття батьками дитини, яка народилась з інвалідністю. Назвемо їх.

Першу стадію вона називає шоком. Важливим є питання етичного ознайомлення батьків з діагнозом, бо прірва незнання охоплює зненацька.

Друга стадія – заперечення. Батьки кажуть: «Ні! Це не про нас». Піддаються сумніву висновки лікаря. Батьки приховують проблему роками.

Третя стадія називається пошук. Батьки не шкодуватимуть ні часу, ні зусиль, ні грошей, щоб врятувати свою дитину. Знаходячи лікарів, починають розглядати можливість раннього втручання. Це – програма максимальної адаптації; формуються навички спочатку.

Четверта стадія – агресія. Батьки залишаються з невирішеними проблемами. Окремим аспектом можуть бути стосунки чоловіка і дружини. Сім'я майже не комунікує з оточенням. Подружжя розлучається. Проте, на ранньому етапі втручання передбачений психологічний супровід сім'ї. Сьогодні фахівці застосовують сімейноцентрований підхід, тобто акцентують увагу не тільки на дитині з особливими потребами, а й на сім'ї. Однак, сім'я, у якій є така дитина, може злитися. Коли злість поєднується з мовчанням, то призводить до порушення стосунків.

П'ята стадія – депресія. Це час, коли батьки, спробувавши абсолютно все, опускають руки від втоми й зневіри. На цьому етапі вони налякані майбутнім, не знають що робити. Варто зробити крок у бік життя.

Шоста стадія – примирення. Настає, коли ситуація приймається такою, якою вона є. Усвідомлення того, що життя матері і батька завжди буде крутитися навколо дитини. Цей етап робить можливим рух уперед. Батьки налагоджують своє життя.

Сьома стадія – прийняття. Цей етап настає, коли батьки за інвалідністю починають бачити свою дитину. Дитину ставлять на перший план, а діагноз – на другий. Батьки сприймають інвалідність як виклик, а не як вирок. Повертаються до нормального активного життя. З'являється почуття гумору, здорова самооцінка. Ніхто не заперечує діагнозу, але, на переконання Еріки Шуххардт, діагноз перестає бути головним чинником настрою і способу життя.

Восьма стадія – солідарність. Батьки об'єднуються з іншими сім'ями, де є теж такі діти. Вони починають думати на іншому рівні. Відстоюють права на гідне життя своєї дитини [2, с. 204].

Розглядаючи сім'ю, у якій народилася дитина з особливими потребами, варто повернутися до моральної складової виховання дітей – любові, яка допомагає віднайти позитивну самооцінку, подолати всі труднощі. Любов є основою дитячої психотерапії. Любові «вимагають» здорові діти і діти з особливими потребами. Формула любові включає увагу, доведення, в першу чергу собі, що ви поряд зі своєю дитиною, що ви присутні у її житті. Отже, любов – це найважливіше!

Література та джерела

1. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві. Львів: Джерело, 2008. 334 с.
2. Станчишин В. Для стосунків потрібні двоє. Київ: Віхола, 2022. 280с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ольга Савчук,

студентка 331 групи спеціальності 013 «Початкова освіта»
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – Оксана Гордійчук, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У публікації розглянуто ключові поняття «взаємність», «дія» та «взаємодія». Розкрито важливість педагогічної та міжособистісної взаємодії. Зроблено відповідні висновки організації продуктивної взаємодії всіх учнів інклюзивного класу з дитиною з особливими освітніми потребами.

Актуальність публікації зумовлена стрімким зростанням залученості «всіх і кожного» в освітній сфері. Практика діяльності інклюзивних класів окреслює нові орієнтири – організацію продуктивної взаємодії між усіма учнями.

Важливим чинником для реалізації інклюзивного навчання є формування здорових відносин серед усіх учасників освітнього процесу. З метою створення безпечного середовища в класі, вагомим значення набуває оптимальна організація продуктивної взаємодії у мікросоціумі.

Насамперед зануримося в тлумачення ключових дефініцій окресленої проблеми, зокрема: «взаємність», «дія» та «взаємодія».

Взаємність – це дія, яка спонукає відповісти людиною чи річчю взаємністю, давати та отримувати з обмеженнями, наприклад, коли одна людина допомагає іншій, тоді отримує те саме від них як компенсацію або подяку [6].

Дія – це робота, діяльність, здійснення чого-небудь; сукупність вчинків когонебудь [2].

Взаємодія – широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, спільноти), при якій результат дії одного з них впливає на інші, що змінює їхню динамічну поведінку [1].

Для людини притаманно прагнути до взаємодії з різними об'єктами навколишнього світу. Через взаємодію вона орієнтується в оточуючому світі, досягає природні й суспільні явища, процеси, закономірності, визначає способи свого мислення й поведінки, із цим поняттям зв'язана й потреба людини у спілкуванні, навчанні, освіті, власному розвитку[4].

Термін «педагогічна взаємодія» трактується по-різному. У філософії це поняття тлумачиться як категорія, що відображає вплив різних об'єктів один на одного, їх взаємоперехід, взаємообумовленість, зміну стану. Науковці, досліджуючи соціально-психологічну взаємодію, розглядають її як механізм спілкування і прирівнюють її з процесом співтворчості. На їхню думку, педагогічне спілкування – це соціально-психологічна взаємодія, під час якої відбувається «взаємозараження». Його основою є педагогічне співпереживання, емоційна спільність переживання педагога і дитини [5].

Педагогічна взаємодія реалізується у двох напрямках:

- 1) індивідуальна взаємодія педагога з учнем;
- 2) фронтальне спілкування вчителя з учнями класу.

Слід зазначити, що дані форми взаємозалежні одна від одної. Індивідуальний підхід варто переключати на фронтальний і навпаки. Міжособистісна взаємодія передбачає від педагога використання різних засобів комунікації і спирається на внутрішньоособистісні ресурси.

У психології вживається термін «міжособистісна взаємодія», який трактується як сукупність зв'язків і взаємовпливів людей, що здійснюється в процесі спільної діяльності. Педагогічна взаємодія стає дієвою за умовою, якщо технічні прийоми, які використовує вчитель, сповнені гуманістичного та толерантного відношення до здобувачів освіти і спрямовані на розвиток їхньої особистості. В. О. Сухомлинський підкреслював навчально-виховний процес як «багатогранний процес постійного духовного збагачення й оновлення». Поняття «взаємодія» передбачає як і вплив з боку педагога, так і активність з боку учня. Тому педагогічна взаємодія є важливою умовою для створення продуктивного мікроклімату в класі.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

На нашу думку, головними чинниками, від яких залежить створення продуктивної взаємодії між учнями інклюзивного класу, є:

- організація навчального процесу на основі добровільності й спільних інтересів;
- повага та рівноправність всіх учасників, враховуючи ціннісні орієнтири та, дотримуючись прав і обов'язків кожної зі сторін;
- активне залучення всіх учасників освітнього процесу в реалізацію спільних цілей;
- готовність брати на себе відповідальність за їхні результати.

Також цінним буде проведення попередньої та безпосередньої виховної роботи класним керівником, використовуючи такі форми, як бесіди, круглий стіл, індивідуальні консультації, тренінги, майстер-класи. Ми вважаємо, що організувати продуктивну взаємодію можна за умови розвіяння стереотипних думок про осіб з особливими освітніми потребами, визначення коректної термінології та сформованого толерантного ставлення в усіх учасників освітнього процесу.

Якщо вчитель проведе в період адаптації бесіду з батьками та учнями про цінність кожної людини і її право на життя та освіту та окреслить переваги навчання в інклюзивному класі, вважаємо, це покращить загальну атмосферу між батьками, учнями та вчителями.

На уроках варто залучати нормотипових та дітей з особливими освітніми потребами до спільної справи, створювати ситуації для активного спілкування та взаємодії, використовувати нетрадиційні методи навчання, різноманітні технології, говорити компліменти, делегувати обов'язки та запобігати булінгу.

За умови якщо однокласники будуть сприймати дитину з особливими освітніми потребами як звичайну, рівну в правах особу, якщо клас буде дружнім, то продуктивна взаємодія учнів інклюзивного класу гарантована.

Отже, вище окреслена спроба дефінітивного аналізу ключових понять, викликає потребу у виокремленні ключової дефініції.

Так, за науковими міркуваннями О. Гордійчук «продуктивна взаємодія всіх учнів класу з дитиною з особливими освітніми потребами – це усвідомлене толерантне прийняття всіма учнями інклюзивного класу дитини з особливими потребами, прояв позитивного особистісного ставлення до неї та охоче залучення до продуктивної взаємної діяльності» [3]. За словами авторки, перш за все, між усіма учнями інклюзивного класу має відбуватися ефективна міжсуб'єктна комунікація. Проте, як засвідчує практика, саме в цьому аспекті – найбільша складність для дітей, загалом, та для дитини з особливими освітніми потребами, зокрема.

Висновки. Важливим чинником для реалізації інклюзивного навчання є організація продуктивної взаємодії учнів інклюзивного класу. Оскільки саме через взаємодію людина орієнтується в оточуючому світі, осягає природні й суспільні явища, процеси, закономірності, визначає способи свого мислення й поведінки. Вчені розглядають її як механізм спілкування і прирівнюють її з процесом співтворчості. Тому педагогічна взаємодія є важливою умовою для створення продуктивного мікроклімату в класі. Головними умовами організації навчального процесу є добровільність, повага, рівноправність, активність та спільна ціль. Попередня та

безпосередня виховна діяльність класного керівника лишень підкріпить ефект продуктивної взаємодії.

Література та джерела

1. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Гордійчук О. Є. Робота вчителя в класі з інклюзивним навчанням: проблеми і пошуки. Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții", conferință științifico-practică internațională, Бельці, 2017. С. 164-169. URL: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3742/1/ed_inluz.pdf
4. Козубовська І., Розлуцька Г., Савко О. Взаємодія школи і родини у вихованні молодших школярів: вітчизняний і зарубіжний досвід: Ужгород, 2021, С. 28
5. Черепаня Н. І. Взаємодія педагога і дітей як психолого-педагогічна проблема *Педагогічні науки*: Херсон, 2015. С. 411–416.
6. WARBLETONCOUNCIL. URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/reciprocidad-2088>

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ВОЛОДИМИРІ НА ВОЛИНІ

Ірина Самчук,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Ольга Гнепа, к. пед. н., викладач циклової комісії
викладачів шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

Стаття присвячена залученню громадян з особливими потребами у соціокультурне середовище завдяки діяльності ІРЦ «Жовта парасоля» та ГО «Берег надії» у Володимирі.

Постановка проблеми. Однією з глобальних причин реформування освіти є цивілізаційні зміни, пов'язані зі зміною ставлення суспільства до людей з особливими потребами. Саме тому модернізація сучасної української освіти пов'язана із задоволенням потреб, інтересів та особистісного розвитку кожного громадянина суспільства, в тому числі з особливими потребами, а це можливо лише за умови впровадження у навчальні заклади освітньої інклюзії.

Метою дослідження є вивчення особливостей соціалізації осіб з особливими потребами у Володимирі на Волині.

Результати дослідження. Під інклюзією розуміємо процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціокультурне середовище. У ході наукового пошуку встановлено, що інклюзія означає повноцінне залучення дітей з особливостями розвитку у навчально-виховний процес освітнього закладу, створення з цією метою ефективного освітнього середовища. Загалом інклюзивне навчання передбачає

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

перебудову всієї системи освіти з метою забезпечення освітніх потреб усіх дітей [1; 2].

Впродовж багатьох років студенти та викладачі Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради співпрацюють із Інклюзивно-ресурсним центром Володимирської міської ради «Жовта парасоля» та громадською благодійною організацією «Берег надії» міста Володимира.

«Берег надії» – місце для соціальної та психологічної реабілітації дітей, підлітків та молоді з інвалідністю. Ініціаторами його створення стали батьки особливих дітей – С. Янущиц, Л. Лучинець та О. Мартинюк. За дванадцять років успішної роботи ця громадська організацією стала другою домівкою для своїх вихованців та їхніх родин.

Завдяки засновникам організації та волонтерам реалізовано безліч різноманітних проектів, проведено понад тисячу навчальних занять. З перших днів існування «Берегу надії» психолог ВВПК ім. А. Ю. Кримського Ігор Поліщук проводить корекційні заняття, викладачка Валентина Залуніна організовує мистецькі майстер-класи. Студенти коледжу проводять заняття з малювання, ліплення, витинання, створення вітражів та колажів, керують вокальним, театральним та хореографічним гуртками.

Вихованці «Берегу надії» разом відзначають свята, завдяки спонсорам подорожують, відпочивають у літніх таборах. Все це дає можливість особам з особливими потребами навчатись, розвиватись, відпочивати, відчувати себе потрібними та повноцінними у соціумі [4].

Окрім «Берегу надії» налагоджено співпрацю з інклюзивно-ресурсним центром «Жовта парасоля», де студенти та викладачі коледжу активно працюють над розвитком комунікативних та творчих здібностей дітей з особливими потребами. Варто зауважити, що 6 березня 2023 року Володимирський ІРЦ відсвяткував п'яту річницю із дня створення. Зараз на обліку у цій інклюзивній установі перебуває 528 дітей з інвалідністю. За роки свого існування в ІРЦ проведено комплексну оцінку для визначення особливих освітніх потреб 722 дітей. Колектив інклюзивно-освітнього закладу нараховує чотирнадцять осіб, серед яких – реабілітологи, логопеди, вчитель-дефектолог та практичні психологи, які працюють під керівництвом справжнього професіонала своєї справи Олени Токаревої [3].

Аналіз науково-педагогічної літератури та досвід О. Токаревої дали нам змогу поглибити власні знання про організацію інклюзивного освітнього середовища у навчальних закладах. Варто зауважити, що асистент вчителя та асистент дитини виконують різні функції та мають різні обов'язки. Асистент вчителя обов'язково повинен мати педагогічну освіту і створити атмосферу в класі, в якій дитина буде себе комфортно почувати. Водночас потрібно пам'ятати, що інформація стосовно стану здоров'я дітей з особливими потребами є конфіденційною. На відміну від асистента вчителя асистент учня (дитини) не є педагогічним працівником і не має права втручатися в освітній процес. Асистент дитини може допомагати учневі у пересуванні, відвідуванні туалету, переодяганні, харчуванні в школі тощо.

Аналіз джерельної бази свідчить, що все більше батьків обирають для своїх особливих дітей заклади загальної середньої освіти замість спеціальних шкіл або

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

інтернатів. Проте, як асистентам вчителя, так і батькам, потрібно пам'ятати про правильно організоване інклюзивне середовище для їхніх дітей. Наприклад, для дітей з розладами аутичного спектру звичайний шум у класі рівнозначний шуму пролітаючого літака над головою. Аутисти можуть просто злякатись і почати кричати. Для того, щоб знизити гіперчутливість до звуків у таких дітей, іноді доцільно одягати їм спеціальні навушники, які приглушують звуки ззовні.

Висновки. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами, громадськими організаціями для дітей з інвалідністю, введення у навчальні плани педагогічних коледжів та університетів дисциплін інклюзивного спрямування сприятимуть модернізації української освіти, зокрема її інклюзивної складової.

Література та джерела

4. Єфімова С. Інклюзивна освіта в теорії та практиці діяльності школи. *Педагогічна думка*. 2012. № 4. С. 46–52.

5. Кузава І. Актуальні проблеми навчання та виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 1. С. 97–102.

6. У Володимирі відзначив річницю інклюзивно-ресурсний центр «Жовта парасоля». URL: <https://volynonline.com/u-volodymyri-vidznachyv-richnyczyu-inklyuzyvno-resursnyj-czentr-zhovta-parasolya/> (дата звернення: 10.03.2023).

7. Десять років на «Березі надії». URL: <https://slovopravdy.com.ua/desyat-rokiv-na-berezi-nadiyi/> (дата звернення: 10.03.2023).

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ МЕТАФОРИЧНОЇ АСОЦІАТИВНОЇ КАЗКИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сніжана Сіліч,

студентка КПЛ-35 групи спеціальності 016 Спеціальна освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Зоряна Мацюк, к. філол. н.,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,

Наукова публікація присвячена унікальним методам створення асоціативної метафоричної казки, використання якого дає змогу безпосередньо впливати на емоційно-почуттєву сферу дитини з особливими освітніми потребами, змінювати моделі поведінки, актуалізувати приховані ресурсні можливості особистості.

На фоні активного формування та розвитку гуманістичної парадигми в освіті підготовка кваліфікованих фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної діяльності, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці, є одним із пріоритетних напрямів розвитку системи вищої освіти в Україні. Проблема навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами – актуальна. Унікальним методом розвитку комунікації та творчих здібностей вважаємо арттерапевтичний метод казкотерапії, використання якого дає змогу безпосередньо впливати на емоційно-почуттєву сферу

дитини, змінювати моделі поведінки, актуалізувати приховані ресурсні можливості особистості.

Діагностичні та терапевтичні можливості казки були предметом наукового пошуку психологів і педагогів у різні історичні періоди. Однак на сьогодні ще не достатньо досліджено та науково обґрунтовано створення казки за допомогою метафоричних асоціативних карток для розвитку комунікативних здібностей дітей з порушенням мовлення. Ефективність використання казкотерапії в корекційному навчанні підкріплюється широким спектром наукових праць Т. Зінкевич-Євстигнєвої, В. Мурашевського, А. Міллера, О. Рау. Вивченням казки та її лікувальним впливом на дітей займалися Т. Вохмяніна, М. Осоріна, Н. Пезешкіан, О. Петрова, Д. Соколов. Їм вдалося довести, що казкотерапія дає позитивні результати в корекційній діяльності з дітьми, які мають різноманітні емоційні та поведінкові проблеми, труднощі в сприйнятті своїх відчуттів, у комунікативно-рефлексивних процесах. Останнім часом казкотерапія активно інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу для дітей із особливостями психофізичного розвитку. Потужні можливості казки, як фольклорного жанру, зумовлюють її терапевтичний ефект у різних ситуаціях: казкотерапію розглядають і в освіті, і у вихованні, і у розвитку, і у тренінгах, і як інструмент психотерапії [2].

Казки навчають дитину знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Вони спонукають до побудови висловлювань, формують комунікативні вміння й навички, розширюють словниковий запас, сприяють розвитку творчих здібностей особистості. Казка здатна оптимізувати процес розвитку мовленнєво-комунікативних здібностей дітей з порушеннями мовлення, надаючи їм чуттєвої спрямованості – через емоційну взаємодію з образами діти засвоюють певні знання й уявлення, виробляють конкретні судження, формулюють особистісні умовисновки. Тому, так важливо сьогодні досліджувати вплив казки в психокорекційній та логокорекційній роботі з дітьми з особливими потребами [4].

Мовленнєву компетентність виявляють в умінні дітей розвивати комунікацію за допомогою створення казок із використанням метафоричних карток. Важливе місце у процесі розвитку комунікації належить арттерапевтичним технологіям. Розроблення цих методів свого часу було розпочате психологом Пропом, а потім підхоплено Джані Родарі, який спонукав вигадувати казки маленьких італійців, щоб прищепити їм любов до навчання [1].

Арттерапевтичні техніки засобами казкотерапії відкривають безболісний доступ до глибинного психологічного матеріалу, стимулюють опрацювання несвідомих переживань, забезпечуючи додатковий захист і знижуючи опір змінам. Згідно з думкою дослідниці й практика арттерапії Т. Колошиної, арттерапія має три специфічні особливості: метафоричність; тріадичність; ресурсність. А. Осипова аналізуючи філософський універсалізм казки, справедливо зауважує: «У казкових сюжетах зустрічаються ситуації та проблеми, які переживає у своєму житті кожна людина... Перемога добра над злом, у казках забезпечує дитині психологічну захищеність: щоб не відбувалося у казці – все закінчується добре. Випробування, що випали на долю героїв, допомагають їм стати мудрішими, добрішими, сильнішими.

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

Таким чином, дитина засвоює: усе, що відбувається в житті людини, сприяє її внутрішньому зростанню» [3].

На практиці методику розвитку асоціативного мислення, комунікативних і творчих здібностей, регулювання емоційного стану та вдосконалення взаємодії з навколишнім світом впроваджували за допомогою метафоричних асоціативних карток «Дідусеві казки». Варіантів використання даних картинок може бути безліч, оскільки творчість людини є необмеженою категорією. Усі зображення на картках, як правило, неоднозначні і, відповідно, не передбачають єдиного правильного трактування. У зображеннях карт зашифровано безліч послань. Розглядаючи, аналізуючи малюнок, описуючи карту, дитина із особливими освітніми потребами може зрозуміти те, чого не розумів раніше. Відкриваються можливості сприйняття, які виходять за межі свідомості. Незважаючи на те, що зображення на картці містить різні дрібниці, деталі, дитина побачить саме те, що відповідає його актуальному стану [3].

Технологію складання метафоричних асоціативних казок проводили з використанням різних методичних прийомів. Словесна творчість дітей з ООП під час складання казок за допомогою метафоричних карток проявлялася в знаходженні слів і мовних виразів, які можливо більш точно допомагали утворювати складні речення та зв'язний текст. Варто зауважити, що для сучасного дитини, а особливо дитини з ООП, висловити свою думку буває дуже важко, а методика створення власних казок за допомогою метафоричних асоціативних карток сприяла розвитку комунікативних компетентностей та словесної творчості.

На початку заняття здобувачам освіти розповідали зміст методу перетворення, який необхідний під час використання для створення метафоричної казки. Варто зазначити, що в роботі з метафоричними картками є одне правило для всіх: «Усе, що я бачу на картці – це моє, все, що бачиш на картці ти – це твоє!». Ніхто не має нав'язувати своїх думок і бачень. Кожен працює індивідуально, кожен розвиває свою комунікацію. Діти з особливими освітніми потребами самі здатні розвивати сюжет казки, вигадувати і фантазувати. Педагогові іноді досить лише пояснити зміст прийому і попросити їх обрати картку для створення власної казки. Цікаво, що після ознайомлення із методикою учні здебільшого порівнюють себе із героєм, зображеним на картці. Під час складання власних казок, діти отримували впевненість у творчих силах, сміливо проголошували свої казки перед однокласниками, виховали риси не тільки творців, а й лідерів.

Діти використовували різноманітні методи і прийоми фантазування для створення власних казок за такими техніками: а) картинка, на яких можна виділити суб'єкт і виконану ним дію; б) картинка із зображенням одного або декількох персонажів і чітко позначеного місця дії. Від складання казок за окремою карткою, а в подальшому можна переходити до написання розповіді за кількома метафоричними картками: спочатку за трьома-чотирма, потім – за шістьма.

Робота із дітьми з особливими освітніми потребами показала, що діти описують створену казку тезисно і обмежено, із кількістю персонажів – до трьох. Однак, коли казка складалася гуртом, то кожен прагнув додати свого героя та подію, яка з ним відбулася, тому метафорична казка набувала фантастики, збільшувалося кількість героїв та подій. Для того, щоб відпрацювати всі прийоми, варто разом із дітьми

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

підбирати ті казки, у яких можна їх реалізувати. Тобто, готуючись до заняття для відпрацювання конкретного прийому, слід продумати, у якій з казок такий прийом можна найбільш ефективно і показово застосувати.

Методика складання метафоричних асоціативних казок дала змогу залучити всіх дітей з ООП до роботи з картками, відповідати на запитання, створювати свої історії, фантазувати, розвивати комунікативні здібності та активно працювати на занятті. Зокрема, ця методика корисна для всіх здобувачів освіти, яким складно висловити свою думку, змістовно та логічно доповідати. Звернемо увагу на те, що під час спілкування в парах і невеликих групах діти легше адаптувалися до соціуму.

Отже, для успішного впровадження технології складання метафоричної казки, ми навчали дітей з ООП ефективно взаємодіяти у групах, приділяти увагу виробленню соціальних навичок. Коли діти починали розуміти прийоми групової роботи та опановувати комунікативні навички, їхня навчальна діяльність була ефективнішою та раціональнішою, що дозволило всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, робити помилки, вчитися слухати думку іншої дитини та продовжувати її, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї.

Література та джерела

1. Бушанова Т. А., Волошина С. В. Використання метафоричних асоціативних зображень у професійній діяльності. URL: [Використання метафоричних асоціативних зображень у професійній діяльності - Генезум \(genezum.org\)](#) (дата звернення: 06.03.2023).
2. Мойсеєнкова І. Ю. [Казкотерапія як один із засобів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку](#). URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=219> (дата звернення: 06.03.2023).
3. Пелешенко О. В., Гордієнко К. В. Метафоричні асоціативні карти як сучасний метод консультаційної роботи психолога. URL: [scientific-achievements-of-modern-society_9-11.10.19.pdf \(sci-conf.com.ua\)](#) (дата звернення: 06.03.2023).
4. Харченко Т. Г., Матрунич Н. А. Значення казкотерапії в роботі з дітьми із порушеннями мовлення. URL: [Сучасні проблеми логопедії та реабілітації \(15 лютого 2019 року, м. Суми\) \(sspu.edu.ua\)](#) (дата звернення: 06.03.2023).

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО ЯКІСНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Вікторія Тарасюк,

студентка 11ОПНм групи, спеціальності 011 Освітні педагогічні науки
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Тетяна Полухтович, к. пед. н.,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Проаналізовано теоретичні аспекти підготовки педагогів до впровадження інклюзивного навчання в умовах реформування освіти Подано професійну та психологічну

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

характеристику готовності педагогів до реалізації інклюзивного навчання в умовах сучасного загальноосвітнього простору.

На початку XXI століття інклюзивна освіта є найвищим щаблем інтеграційних процесів в освітньому просторі. Нового розвитку набуває практика педагогічної діяльності на інклюзивній основі і визначається як найважливіший інноваційний освітній рух.

Проблема інклюзивної освіти в сучасному українському освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами в соціокультурне й загальноосвітнє середовище є сьогодні надзвичайно актуальним. У наукових дослідженнях і в накопиченому практичному досвіді педагогів ще досить недостатньо розроблено питання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, а також питання підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Проблемі професійної готовності майбутнього педагога до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, присвячено багато досліджень науковців, зокрема К. Бовкуш, О. Вознюк, А. Колупаєва, В. Хитрюк, С. Черкасова та ін. Отже, педагоги повинні бути готовими до змін у своїй професійній діяльності, особливо що стосується здоров'я дітей.

Багатогранною проблемою є готовність вчителя до професійної діяльності, які мають особливі освітні потреби в навчання. Вона базується на сучасній системі знань із загальної педагогіки, психології та методик навчання учнів, а також на системі медичних і дефектологічних знань [6, с. 131].

Забезпечення освітнього процесу кваліфікованими кадрами передбачає наявність у вчителів готовності до якісного інклюзивного навчання. На думку Л. Прядко, «це мають бути вчителі, які приймають нову систему цінностей, творчо реалізують нові технології навчання, здатні розв'язати проблему соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, володіють методами психолого-педагогічної діагностики, стабільно прагнуть до високих результатів у професійній діяльності, розуміють специфіку освітніх програм, володіють методиками і технологіями навчання таких дітей, ефективно взаємодіють у навчальному закладі і з соціумом» [7, с. 45].

Як зазначає О. Вознюк, основними характеристиками готовності педагога до реалізації інклюзивної освіти є комплексність, системність та особистісна спрямованість. В професійно-педагогічній культурі педагога потрібно звернути увагу на три взаємопов'язаних компонента:

1. Технологічний компонент – сукупність інтелектуальних та операціональних умінь і навичок, які забезпечують високу якість професійної діяльності педагога.
2. Інформаційний компонент – наявність нормативно-правових і предметно-спеціальних знань, які дозволяють приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності.
3. Аксіологічний компонент – загальнолюдські та групові цінності, які взаємопов'язані між собою вміннями та навичками, і включає світогляд, в тому числі засвоєння і прийняття цінностей педагогічної роботи, визнання свободи особистості

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

всіх учасників педагогічного процесу і особистісну спрямованість, яка проявляється в самореалізації сутнісних сил педагога [4, с. 78].

В. Хитрюк інклюзивну готовність педагога розглядає як сукупність когнітивного, емоційного, конативного, комунікативного та рефлексивного компонентів.

1. Когнітивний компонент охоплює наміри і здатність педагога сприймати й усвідомлювати інклюзивну освіту як об'єкт настанови, її концептуальну ідею, сутність, фактори, що зумовлюють її ефективність, а також знання щодо характеристики «особливих» дітей, особливості їхньої навчальної діяльності, уявлення про організацію та зміст освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти, ролі суб'єктів освітнього середовища для кожної – дитини.

2. Емоційний компонент позначає намір і здатність педагога прийняти (надати позитивну емоційну оцінку) умови інклюзивної освіти, особливості освітнього процесу, учнів із особливими освітніми потребами та інших учасників інклюзивного освітнього простору.

3. Конативний компонент інклюзивної готовності педагога визначено як спонування до безпосереднього вираження настанови у професійній поведінці (мотиви, усвідомлення доцільності та прийняття цінностей інклюзивної освіти, наміри самореалізації в освітній інклюзії); ціннісне ставлення до особистості кожного учня; педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти та ін.; планами, задумами, діями, виявами компетентності, а також збудниками, що випереджують способи планування, ухвалення рішень у професійних ситуаціях в умовах освітньої інклюзії.

4. Комунікативний компонент визначає наміри та здатність педагога організувати взаємодію і спілкування з учасниками інклюзивного освітнього простору, знаходити і використовувати адекватні засоби і техніки комунікації та проектувати її. В основі наміру лежать знання, уміння, компетенції, адекватні бажанню здійснити комунікативні дії або вчинок.

5. Рефлексивний компонент визначає наміри здійснювати аналіз педагогічної діяльності, об'єктами якого виступають: процес взаємодії і спілкування суб'єктів інклюзивного освітнього простору (учнів, їх батьків, учасників групи супроводу дітей із особливими освітніми потребами); освітні результати (знання і компетенції); власна педагогічна діяльність, її компоненти й результати; навчальна діяльність учнів, її компоненти та етапи [48].

С. Черкасова зазначає, що готовність педагога до інклюзивного навчання свідчать такі показники як «толерантне ставлення до людей з проблемами у розвитку, високий рівень емпатії, перевага установок на альтруїзм та працю та сформованість уявлень про форми, методи і засоби роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» [6, с. 49].

А. Колупаєва, розглядаючи готовність педагога як системоутворюючу установку до діяльності з позитивним результатом та прагненням до вирішення педагогічних завдань, доходить висновку, що вона є складним, багаторівневим, різноплановим особистісним утворенням людини [2, с. 17]. Зазначає про важливість психологічної підготовки педагогів закладів загальної середньої освіти. Нею доведено, що мотивація вчителя щодо інклюзії, впевненість у її правильності та

доцільності як форми навчання дітей з ООП буде сприяти підвищенню його професійної компетентності. На думку А. Колупаєвої, психологічну готовність педагога до інклюзивної освіти слід розглядати як «інтегровану здатність особистості, яка включає систему мотивів, станів, знань, умінь і навичок, певного досвіду вчителя, особистісних якостей, які забезпечують успішну педагогічну діяльність». У рамках дослідження нею було виділено п'ять функціонально пов'язаних та взаємообумовлених компонентів – мотиваційний, когнітивний, операційний, оціночний та особистісний, проте не було конкретизовано показники сформованості кожного з них [3, с. 41].

К. Бовкуш у своєму дослідженні зазначає, що процес розвитку професійної готовності вчителя до інклюзії – це складний і багатогранний процес, який здійснюється протягом усього життя особистості педагога і визначає завдання готовності вчителя до інклюзивної освіти:

1. Взаємодоповнення професійного й особистісного зростання.
2. Розширення ступеня розуміння педагогом подій, що відбуваються на всіх рівнях співдіяння із суспільством.
3. Створення сучасного стилю мислення.
4. Опанування ефективних стратегій і методик самореалізації.
5. Самовдосконалення складових професійної діяльності, які раніше не були засвоєні.
6. Розробка та постійний розвиток кожним педагогом власної унікальної індивідуальної системи діяльності [1, с. 434].

Вимоги до діяльності і професійного розвитку педагога до інклюзивного навчання зумовлені процесами модернізації освіти, впровадженням компетентнісної моделі освітньої діяльності, педагогіки партнерства, орієнтацією на нові стандарти та результати навчання. Все це вимагає перегляду традиційних уявлень про роль учителя в умовах інклюзивної освіти, яка характеризується розширенням участі дітей з особливостями психофізичного розвитку в освітньому процесі.

С. Миронова наголошує, що формування психологічної готовності педагогів «...є не лише однією з умов запровадження інклюзивної освіти, її ефективності, а й шляхом до суспільної інтеграції різних верств населення» [6, с. 45].

Отже, готовність педагога до впровадження інклюзивної освіти повинна проявлятися в здатності у системі освоювати теоретичний матеріалу тому числі нормативно-правову інформацію, дидактичні та методичні засади педагогічної взаємодії з різними групами учнів. Педагог повинен уміти впроваджувати і ефективно використовувати в освітньому процесі нові педагогічні технології, нові форми організації навчального процесу. Володіти навичками надання різних видів педагогічної підтримки і створення ситуації успіху для всіх учнів.

Література та джерела

1. Бовкуш К. Інклюзивна компетентність як важлива складова частина професійної компетентності педагога. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (14-15 трав. 2014 р.). Луцьк, 2014. Т. 2. С. 434–435.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта – якісна освіта для всіх. *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи* : монографія. Київ, 2009. С. 5–31.

3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Крикун А. Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу в сучасній інклюзивній освіті. *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 77–80.
5. Кузава І. Б. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки* / [редкол.: І. О. Смолюк та ін.]. Луцьк, 2010. № 14 : Педагогічні науки. С. 40–43.
6. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.
7. Савчук З. Психологічна готовність учителя до роботи в інклюзивному просторі: теоретичний аспект. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. № 2. С. 42–46.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ВАДАМИ СЛУХУ

Вікторія Шемейко,

студентка 4-В групи спеціальності 013Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито питання інтеграції та соціалізації дітей з вадами слуху в освітньому середовищі та особливостях формування їхньої особистості. Охарактеризовано специфіку та проблеми інтеграції осіб з вадами слуху у соціумі.

Проблема інтеграції осіб з обмеженими можливостями в Україні є надзвичайно актуальною. Передусім, це стосується молоді з сенсорними чи руховими порушеннями.

Внаслідок цього з'являється суперечність між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з функціональними обмеженнями та відсутністю відповідних психологічних і соціально-педагогічних умов, необхідних для їх належного функціонування та розвитку. Йдеться, перш за все, про створення комплексної системи, що сприяла б ефективній соціалізації та інтеграції осіб з обмеженими можливостями в соціум.

Інтеграція в суспільство у психолого-педагогічній літературі розглядається як центральне структурне поняття, що зумовлює на сучасному етапі тенденцію розвитку теорії й практики фахової освіти як процес, засіб та результат супроводу дітей і дорослих з обмеженими фізичними можливостями в їх соціалізації й самореалізації.

Як зазначають такі вчені як Н. Агеєва, Л. Вавіна, І. Волкова, Т. Єгорова, А. Колупаєва, І. Лукомська, Ю. Моздокова, Є. Синьова, М. Соловйов, Л. Шипіцина,

Секція 3. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти

якщо на ранніх етапах людської історії в різних регіонах світу можна відзначити лише окремі епізодичні випадки інтеграції людей із обмеженими фізичними можливостями у соціум, то сьогодні процес інтеграції таких осіб перетворився у світовий рух і регулюється законодавчими актами в межах державної соціальної й освітньої політики.

Особливу категорію в структурі осіб з обмеженими можливостями становлять сьогодні особи з порушенням слуху, чисельність яких має стійку тенденцію до зростання.

За статистичними даними, до 3% населення страждає порушенням слуху такою мірою, за якої ускладнено соціальне спілкування [6, с. 63]. Зазвичай це молодь у віці до 25 років, для яких інтеграція в суспільство стає проблематичною. Ефективність залучення в суспільстві таких осіб передбачає вдосконалення теорії й практики освіти, а також супровід осіб різного віку для їх успішної соціалізації та самореалізації.

Сучасне українське суспільство не оминає увагою вирішення вищезгаданої проблеми, тому всіма зусиллями намагається дбати за вирішення ключових проблем таких осіб, щоб вони відчували себе повноцінними громадянами і могли примножувати матеріальні та духовні цінності суспільства.

Процес інтеграції (з лат. – «з'єднання», «відновлення») являє собою об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин і елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності.

Парсонс Т., описуючи процеси інтеграції індивіда в соціальну систему, як основу цього процесу вважає інтерналізацію загальноприйнятих у суспільстві норм. Він доводить, що функція соціальної інтеграції забезпечується завдяки діяльності соціальних підсистем. До того ж основа процесу соціальної інтеграції базується в інтерналізації культури суспільства, у якому народився індивід.

Інтеграцію поділяють на педагогічну і соціальну.

Педагогічна інтеграція – це доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості [2]. Соціальна інтеграція – процес встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними соціальними об'єктами.

На думку вітчизняних та зарубіжних науковців найважливішим у соціальній інтеграції контекст соціалізації, який передбачає, що людина включається у всі соціальні процеси, завдяки яким засвоює та відтворює певну систему знань, норм і цінностей, що дозволяють їй функціонувати як повноправний член суспільства, засвоює соціальні норми і культурні цінності.

У осіб з порушеним слухом процеси формування особистості загалом та їх інтеграція та соціалізація зокрема, мають свої особливості. Обтяжуючим фактором у цьому виступає проблема соціальної взаємодії/комунікації через порушене мовлення, ускладнене порушенням слуху. Дефект слуху визначає коло друзів, інтересів та, здебільшого, заклад освіти, у якому буде навчатися дитина з порушеним слухом.

Процес включення дитини з порушеним слухом у середовище пересічних людей відбувається поступово. Спочатку він протікає на рівні фізичного суміщення, коли здійснюється адаптаційний період підготовки дитини до реалізації своїх можливостей у новому для неї середовищі. Цей етап змінюється взаємодією на

функціональному рівні, метою якого є цілеспрямована і результативна взаємодія в процесі спільного вирішення певного завдання. На наступних етапах відбувається перехід до усвідомленого спілкування з оточуючими, набуття і використання соціального досвіду, оскільки такий перехід супроводжується не тільки зміною соціальної ролі, але й виробленням нової особистісної позиції [3, с. 40].

Обов'язковою умовою успішної інтеграції та соціалізації виступає раннє виявлення порушення і рання психолого-педагогічна корекція, обґрунтований відбір дітей, яким може бути рекомендовано інтегроване навчання (враховуються вік, характер первинного дефекту, особливості прояву вторинних відхилень, рівень інтелектуального розвитку, здатність до навчання дитини, особливості її особистості, комунікабельність, індивідуальні ознаки дитини, її соціальне оточення) [4, с. 58]. Також на успішність соціальної інтеграції в середовище однолітків впливає стать і тип порушення. Чим старші діти з обмеженими можливостями, тим складніша інтеграція.

У зв'язку з тим, що задана проблема тісно пов'язана не тільки з психологією і педагогікою, які вивчають вікові особливості соціалізації, але і з суспільно-політичним устроєм людського суспільства, його функціонуванням та розвитком – під впливом різноманітних факторів у різні періоди розвитку вікової психології змінюються цілі, завдання, методи залучення дитини до соціального світу.

Отже, процес інтеграції є комплексним та багаторівневим і його ефективність обумовлюють різноманітні фактори, які в нашому суспільстві ускладнюють успішність адаптації осіб з певними обмеженнями до суспільного життя: це недосконалість законодавчої бази, небажання індивіда позитивно ставитися до ситуації, шукати внутрішні й зовнішні ресурси, а часто не використовувати запропоновані, а також залежність процесу інтеграції від особистісних особливостей індивіда і досвіду сімейних взаємин.

Література та джерела:

1. Дікова-Фаворська О. М. Особа з функціональними обмеженнями: основні теоретико-методологічні підходи. *Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології*. Київ, 2009. С. 13–51.
2. Іванчук М.Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). Чернівці: Рута, 2004. 360 с.
3. Калька Н., Цибрівський Я. Психологічні аспекти інтеграції в суспільство людей з вадами слуху. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*, 2018. №1. С. 33–43.
4. Служби раннього втручання в Україні: шлях до інтеграції / за ред. Н. А. Бастун. Київ: Леста, 2005. 184 с.
5. Шестаков В. М. Навчання глухих дітей сьогодні: збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з питань навчання глухих в Україні. Київ, 2001. С. 50–53.
6. Ярмаченко М. Д. Проблеми інтеграції глухих у суспільство: збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з питань навчання глухих в Україні. Київ, 2001. С. 63–66.

Секція 4

Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ

Ольга Вишневська,

студентка 41 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Світлана Ткачук, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Розглянуто особливості морально-естетичного виховання учнів початкової школи як одне із важливих завдань виховання. Схарактеризовано роль українських композиторів-класиків та їхнього доробку у виховному процесі закладу загальної середньої освіти. Розкрито методичні аспекти залучення творчої спадщини українських композиторів-класиків у процес морально-естетичного виховання здобувачів освіти, оволодіння ними цілісною системою знань про мистецтво.

У сучасному інформаційному суспільстві актуалізувалася проблема культурного колапсу, що виникла під впливом щоденного потоку різноманітної інформації. Підростаючому поколінню важко відрізнити цінності від антицінностей, естетичне від безглузлого, ексклюзивне від масового. У зв'язку зі зміною напрямку сучасної освіти Концепція Нової української школи спрямована на залучення учнів до морально-естетичного виховання шляхом включення у освітній процес різних видів мистецтва – живопису, скульптури, музики, хореографії, театру тощо. Тобто сучасний освітній процес спрямований на поглиблення вивчення тих аспектів культури, які спроможні викликати позитивні почуття та емоції, принести естетичну насолоду учням. Це завдання реалізується шляхом входження школяра у світ літератури, образотворчого мистецтва та музики; розвитком художньої ерудиції та культури учня, ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, традицій і свят; розвитку досвіду сприйняття музичних, літературних, художніх, образотворчих творів, співпереживання художнім образам, настроям і почуттям.

Особливе значення в художньо-естетичному вихованні молодших школярів відіграє музика, яка володіє специфічними можливостями впливу на формування особистості дитини.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Дослідження проблеми естетичного виховання учнів шляхом залучення різних видів мистецтва розкрили І. Амброжак, С. Бакай, О. Гаврилук, А. Гордійчук, Т. Довженко та ін. Роль музики у контексті морально-естетичного виховання учнів початкової школи розглядають Е. Брилін, Я. Гордейчук, І. Єгорова, О. Калюжна та ін. Автори підкреслюють, що музична творчість слугує ефективним засобом морально-естетичного виховання особистості. З її допомогою людині передаються моральні, соціальні, світоглядні позиції. Проте проаналізовані літературні джерела засвідчили практичну відсутність досліджень, які б стосувалися впливу творчої спадщини українських композиторів-класиків на морально-естетичне виховання учнів початкової школи.

Згідно Т. Довженко, морально-естетичне виховання реалізується в системі освіти різного рівня, набуваючи повноцінності лише в разі самоосвіти, саморозвитку особистості, що підводять до усвідомлення себе учасником і суб'єктом естетичної діяльності. У вузчому розумінні морально-естетичне виховання – напрям, зміст, форми виховної та методичної роботи, орієнтовані на естетичні об'єкти реальності та їхні властивості, що викликають морально-естетичні емоції та оцінки [2].

Морально-естетичне виховання, на думку Т. Іванцової, спрямоване на сприяння до розкриття діапазону морально-естетичної свідомості особистості (почуттів, оцінок, смаків, суджень, ідеалів, цінностей, поглядів), її потреб, емоційно-чуттєвих, оціночних, естетичних стосунків, їхньої реалізації в поведінці, вподобаннях та діяльності (сприйнятті, оцінюванні, творчій діяльності, аналізі) [3].

Отже, «морально-естетичне виховання» особистості – це процес цілеспрямованого впливу; це формування здатності сприймати й бачити красу в мистецтві та житті, оцінювати її; завдання морально-естетичного виховання – формування естетичних смаків та ідеалів особистості; розвиток здатності до самостійної творчості та створення прекрасного.

Основною метою морально-естетичного виховання учнів є різнобічний розвиток особистості за допомогою посилення емоційно-виховного впливу мистецтва, формування естетичної культури як складової всієї духовної культури особистості (Л. Московчук) [6].

До завдань морально-естетичного виховання учнів початкової школи включають:

1) формування емоційного ставлення до мистецтва на основі його сприйняття. У школяра необхідно розвивати емоційну чуйність, пробуджувати активне прагнення до засвоєння знань, набуття вмінь і навичок, бажання слухати і виконувати музику;

2) формування усвідомленого ставлення до мистецтва. Учневі важливо набути досвіду усвідомленого сприйняття, вміти не тільки відчувати, а й розуміти характер художніх образів, логіку їхнього розвитку;

3) формування діяльнісно-практичного ставлення до мистецтва в процесі його освоєння, приміром, у процесі хорового співу, як найдоступнішої форми музикування (М. Красевич) [4].

В. Левицька вважає, що морально-естетичне виховання має свої спеціальні завдання, у межах яких виокремлюють ті, що спрямовані на формування морально-естетичного ставлення до навколишнього світу, і ті, що сприяють формуванню естетичних умінь у царині різних мистецтв. Перша група завдань пов'язана з

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

необхідністю розвивати в дитини вміння бачити красу в природі, вчинках, мистецтві, розуміти прекрасне. Реалізація цих аспектів неможлива без роботи з виховання художнього смаку дитини, формування в неї потреби й усвідомленої мотивації пізнання світу краси. Друга група завдань спрямована на навчання учнів конкретних навичок – малювання, ліплення, конструювання, співу, руху під музику. Важливе завдання морально-естетичного виховання школяра – формування його культури мовлення, а також розвиток словесної творчості [5].

На уроках музичного мистецтва учні вивчають творчу спадщину українських композиторів-класиків, твори яких знайомлять їх з народною музичною та хореографічною культурою, а музичний репертуар відображає народні традиції.

Важливе місце в морально-естетичному вихованні має бути відведено розвиткові уміння відбирати високохудожні музичні твори, розвивати потребу постійної активної музичної творчості, поглиблювати свою духовну культуру. Потрібно підкреслити, що вивчення народно-пісенної творчості українських композиторів-класиків М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, В. Косенка та ін. в школі є основою методичної роботи.

Наприклад, у рамках такої роботи у процесі ознайомлення із творчістю М. Леонтовича учням пропонується ритмічне та мелодичне музикування основного мотиву «Щедрика»; ознайомлення з життєвим та творчим шляхом М. Леонтовича; розучування та спів пісень «Щедрик», «Дударик», «Гра в зайчика», «Пливе човен».

Під час проходження педагогічної практики у ході прослуховування музичних творів ми звертали увагу учнів на застарілі слова, які траплялися у вокальних творах, пояснювали їхнє значення; обговорювали засоби музичної виразності, співали пісні, розучували рухи, грали на дитячих музичних інструментах («Дударик» М. Леонтовича, фрагменти із опер «Пан Коцький», «Зима і Весна» М. Лисенка, «Лисичка, Котик і Півник» К. Стеценка; «Колискова» Я. Степового, «Не хочуть купити ведмедика», «Купили ведмедика» В. Косенка) [1].

З метою розширення естетичного досвіду молодших школярів та розвитку стійкості інтересу до мистецтва, формування емоційної чуйності, на уроках музичного мистецтва у початкових класах пропонується прослуховування творів українських композиторів-класиків: «Боже великий, єдиний», «Колискова», «Баркарола» (М. Лисенко), «Івасик-Телесик» (К. Стеценко), «Дощик» (В. Косенко), «Колискова» (Я. Степовий), при цьому необхідно звертати увагу учнів на характер творів, пропонувати прислуховуватися до почуттів та образів, що виникають у них під час прослуховування музики, здійснювати обговорення особливостей творчої спадщини українських композиторів-класиків, добираючи епітети та порівняння. Так, наприклад, учні можуть охарактеризувати пісні словами: «добрі», «співучі», «веселі», «жартівливі» тощо. Також доречно з учнями визначити особливості засобів музичної виразності, характерних для творів українських композиторів; зазначити, що в народних піснях використовуються такі інструменти як сопілка, скрипка, кобза, бандура, цимбали, ліра. Обговорити, якого характеру надає мелодії той чи інший інструмент, використати гру на дитячих музичних інструментах, наприклад: дати завдання учням самостійно розподілити ролі та організувати гру «Оркестр», співати пісні, супроводжуючи свій спів грою [4].

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Отже, формування естетичного досвіду учнів молодших класів засобами творчої спадщини українських композиторів-класиків здійснюється шляхом включення школярів в педагогічно скеровану морально-естетичну діяльність. Це передбачає набуття дитиною не лише чуттєвого, а й інтелектуального та практичного досвіду в процесі спілкування з музичними творами.

Досвід емоційно-чуттєвого реагування здобувається при сприйнятті учнями кращих творів українських композиторів-класиків та оволодінні навичками переносу здобутого чуттєвого досвіду на розуміння явищ навколишнього життя. У цьому випадку педагог має можливість активно транслювати національні культурні традиції. Такий вплив і становить головну мету виховання. Сприйняття учнями творчої спадщини українських композиторів-класиків має супроводжуватися специфічною поведінкою, діями, що відбивають їхню реакцію на використання народних мотивів, формуванням ціннісного ставлення до народної культури. Через включення учнів у різні види музичної діяльності – співи, гру на музичних інструментах, різні методи опрацювання матеріалу відбувається розширення естетичного досвіду школярів та розвитку стійкості інтересу до мистецтва.

Література та джерела

1. Гордейчук Я. Музично-морально-естетичне виховання учнів молодших класів на прикладах дитячої музики українських композиторів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. №125. С. 304–307.

2. Довженко Т., Небитова І. Духовно-моральне виховання молодших школярів у контексті нової української школи (НУШ). *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті : міжнародний періодичний збірник наукових праць*. Харків : Вид. ВННОТ, 2021. С. 56–59.

3. Іванцова Т. Морально-естетичне виховання молодших школярів на у процесі вивчення казок на уроках літературного читання. *Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах: збірник наукових праць*. 2017. С. 114–118.

4. Красевич М. Використання народної пісні як засіб морально-естетичного виховання учнів. *Новини науки та прикладні наукові розробки: зб. наук. праць «ЛОГОΣ» з матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 28 жовтня 2018 р.* Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2018. Т. 1. С.12.

5. Левицька В. Художньо-морально-естетичне виховання молоді засобами мистецтва. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2014. 23. С. 12–18.

6. Московчук Л. Методика діагностики морально-естетичної вихованості учнів загальноосвітніх шкіл у процесі вивчення духовної музики українських композиторів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2014. Випуск 16(21). Частина 2. Browsing. С. 190–195.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО РОДИННЕ ВИХОВАННЯ

Владислав Гайчук,

студент 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*
завідувач кафедри педагогіки та психології

Вивчено та проаналізовано погляди Г. Сковороди на проблему сімейного виховання. Визначено ключові питання досліджуваної проблеми за притчами філософа «Вдячний Єродій» та «Убогий Жайворонок».

Великий просвітителю й захисник українського народу, філософ і поет, автор «Симфонії про народ» Г. Сковорода виступає з обґрунтуванням ідей народності та природовідповідності у вихованні та освіті загалом. У своїх поетичних творах, поемах, байках він учить народ як жити, працювати, виховувати дітей, урахувавши їхні природні та індивідуальні здібності. Г. Сковорода виступає з різкою критикою на адресу представників заможних класів, у родинях яких дітей виховували найняті вихователі, що надавали їм штучну освіту, не готуючи до справжнього життя («Вдячний Єродій», «Зозуля та Косик» та ін.) [4, с. 160].

Г. Сковорода вважав, що народження дітей – велика подія, яка повинна плануватися, продумуватися залежно від природних умов, оточуючого середовища всіма членами сім'ї. Усі родини, про які пише у своїх притчах філософ, мають щонайменше двоє дітей. Так, сім'я Мавпи-Пішек має четверо дітей, сім'я Єродія – троє («Вдячний Єродій» [2]), у сім'ї дядька Сабаша – двоє («Убогий Жайворонок» [3]) тощо.

Проаналізувавши творчу спадщину філософа Григорія Сковороди, науковці Л. Вовкочин, С. Захаренко виокремили такі системні погляди на виховання дитини в сім'ї, зокрема на обов'язки батьків щодо своїх дітей.

По-перше, філософ наголошував на ролі батьків, вимагаючи від них серйозного ставлення до народження дітей, усвідомлення своєї відповідальності перед майбутньою дитиною і суспільством. Він ставить здоров'я дитини, її фізичний і розумовий стан у пряму залежність від фізичного і розумового стану та поведінки батьків.

Другий батьківський обов'язок – мати в собі чесноти. Адже від того, як вони виховані, що і як вони роблять, залежить майбутнє дитини. Приклад є найдієвішим методом виховання.

І, по-третє, почесний обов'язок батьків – виховання. Якщо батьки відмовляються від виховання власних дітей, кажучи, що їх справа лише народити й прогодувати, а для виховання й навчання є школи або спеціально найняті люди, то від такого ставлення до свого обов'язку, на думку Г. Сковороди, деформується інститут батьківства і сім'ї загалом [1, с. 171].

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Узагальнимо погляди Григорія Сковороди на основі вивчення та аналізу його філософсько-педагогічної притчі «Вдячний Єродій» (табл. 1).

Таблиця 1

Ідеї родинного виховання Г. Сковороди у творі «Вдячний Єродій»

Ідея	Змістове наповнення
Задум Творця, щодо майбутнього життя	«Живе в нас щось прекрасне, чудесне, дивовижне й преславне, що мусить з'явитися, як тільки настане його час» [2, с. 116].
Виховання серцем	«Якщо ти виплекаєш у своїх пташенят серце, то будеш їм батьком удруге, тобто по-справжньому, а твої діти стануть правдивими, вдячними, доброчесними й самодостатніми» [2, с. 117].
Найголовніші обов'язки батьків	«... двома найголовнішими обов'язками батьків є такі: <i>Добре народити й добре навчити</i> ». «Коли ж хто не виконав жодної із цих двох заповідей, тобто ані <i>добре</i> навчив, – той не батько дитини, а винуватець її вічної погибелі. Коли ж хто <i>добре</i> народив, та не навчив, такий є, каже, напівбатько, так само, як породілля котра не дає дитині свого молока, а ділиться материнством і любов'ю до немовляти з годувальницею, є матір'ю тільки на половину» [2, с. 121].
Важливість доброго народження	«Однак нема нічого кращого за добре виховання: ані чин, ані багатство, ані рід, ані ласка вельмож, хіба що добре народження». Воно є кращим за все, бо це насіння щастя й зерня виховання» [2, с. 121].
Причина доброго народження	«Божа благодать є причиною доброго народження, що шляхетність не набувається з плином часу – її зернятко рождається разом із нами» [2, с. 121].
Вплив спадковості	«Батьки – це Божий, а діти – батьківський портрет, подоба, копія. Як соки від яблуні йдуть у її гілля, так батьківський дух і норів переходить у дітей, аж доки ті не відлучаться й не вкоріняться самі» [2, с. 123].
Природовідповідність виховання	«Народженого на добро неважко навчити добра. Хоч навчити, хоч привчити, хоч вивчити ... Від природи, як від матері, легесенько йде наука сама собою» [2, с. 123]. «Добра природа – це початок усього, без неї не буває нічого, що є добре» [2, с. 124]. «Добра природа і врода – це добре серце» [2, с. 125].
Вдячність як результат виховання	«Вдячність – ось вам початок і кінець мого народження» [2, с. 125]. «Учися самої лиш вдячності!». «Вдячність же – твердь і здоров'я серця, яке приймає все на добро і міцніє. Плоди блаженного життя – це радість, веселість і задоволення ...» [2, с. 126].

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Плоди невдячності	«З невдячності – сум, нудьга й жадоба. Із жадоби – заздрість. Із заздрості – спокуса, крадіж, виривання, кровопролиття у сяка безодня беззаконня» [2, с. 128].
Умови виховання	«Основою виховання є 1) добре народити; 2) зберегти молоде здоров'я; навчити вдячності» [2, с. 136].

Отож, Г. Сковорода у творах «Вдячний Єродій», «Убогий Жайворонок» показує, що батьки повинні виховувати своїх дітей особистим прикладом. Завданнями родинного виховання, на думку Г. Сковороди, є розвиток внутрішніх якостей особистості – працелюбності, товариськості, самостійності, гуманності, допитливості, чесності, самовдосконалення, поваги до старших, вдячності.

Література та джерела

1. Вовкочин Л. Ю., Захаренко С. О. Актуальність ідей Григорія Сковороди щодо сімейного виховання у концепції Нової української школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 3. С. 169–175.

2. Сковорода Г. Вдячний Єродій. Буквар миру. *Книга для сімейного читання / упоряд. Л. Ушкалова*. 2-ге вид. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. С. 116–138.

3. Сковорода Г. Убогий Жайворонок. *Буквар миру. Книга для сімейного читання / упоряд. Л. Ушкалова*. 2-ге вид. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. С. 139–156.

4. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб / за заг. ред. З. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. 511 с.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Вікторія Зленко,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Алла Бляшевська, к. пед. н.,
доцент, голова циклової комісії словесних дисциплін**

У тезах-есе подано наше бачення важливості національно-патріотичного виховання школярів та можливості його реалізації засобами іноземної мови.

«Ми воюємо за культуру в першу чергу» – британський прем'єр та політичний діяч Вінстон Черчіль.

Російсько-українська війна змінила світ. Потужні зрушення в свідомості українського та світового суспільства призвели до потреби реформувати культуру та освіту, а вивчення російської мови та літератури стало ворожим навіть для наймолодших школярів. Гуманізм став нашим прогресом і регресом, бо після звірств російської армії стався зсув в ментальності всього світу. Як люди, з якими ми себе

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

утожднювали, могли настільки низько впасти? Тімоті Шнайдер писав: «Європейська інтеграція протривала достатньо довго, щоб європейці сприймали її як належне й забули, якими могутніми можуть бути інші політичні моделі». Ми, живучи за демократичною ідеологією, забули, що таке диктатура, і тепер шляхи до боротьби з нею здаються нам занадто примарними, а населення не вважає реформи освіти (зокрема, школи) частиною національно-визвольної війни.

Мова, література, мистецтво, спорт та навіть церква ніколи не були, й не будуть поза політикою. Кожна з цих структур, так чи інакше впливає на громадськість: продукує ідеї, диктує інформаційну повістку, сплачує податки та бере участь у державотворенні. Люди продовжують відокремлювати політику від життя, а це призводить до катастрофічних наслідків.

Освіта в Україні переживає нелегкі часи. Учні ставлять питання, на які часто в дорослих не знаходиться відповіді. Цей етап розвитку, характерний саме для початкової школи. Він закладає фундамент формування дитини як особистості, а особистість в наших реаліях – це ідентифікація.

З методичної точки зору, ми не можемо диференціювати мови, виокремлюючи якусь конкретну. Методика навчання іноземних мов - це не лише наука, яка вивчає цілі, зміст, методи та засоби навчання, але й способи навчання й виховання дітей на основі іноземних мов та культур. Вчитель для дитини - це лідер думок, авторитет, думки якого вона використовує для формування власного світобачення. Іноземна мова, а особливо англійська та німецька, сприймаються дітьми як щось модерне, неординарне та нове, і думка вчителя, який розмовляє іноземною мовою з легкістю, володіє матеріалом, є коучем та мотиватором дитини, буде сприйматися нею автоматично, і закладе підґрунтя для усвідомлення себе як особистості. Учень, під час навчання має чітко усвідомлювати свою цінність як людини, мислити себе в контексті.

Ми часто не усвідомлюємо масштаби русифікації. В багатьох з нас, досі існує переконання про «велику російську культуру», як взірець, що так чи інакше нав'язане нам пострадянським суспільством, а особливо вчителями, яких вчили за русифікованою програмою. У 2016 році, за режисури Акіма Галімова, була знята документальна стрічка, в якій було віднайдено таємний список спеціальної комісії з редакції українських та іноземних літературних творів. Коли здавалося, що навіювання наративів про один народ не може зайти далі редакції творів навіть для дітей, ми бачимо що тоталітарна влада окупувала навіть іноземну мову.

Велика частина власних назв, при перекладі на англійську мову, читаються на російський манер. Наприклад: слово «Kіev» трапляється в літературі частіше, ніж «Kyiv».

Це найпростіший приклад поступового зросійщення населення, але свого апогею це може сягнути за відсутності визнання української айдентості на уроках іноземної мови. В навчальній програмі передбачено осмислення своєї культури іноземною мовою, а отже під іншим кутом. Для такого уроку, вчитель і сам має володіти твердими переконаннями, мати чітку позицію і структуровано описувати менталітет українського народу та володіння базовими знаннями історії України.

У Новій українській школі немає окремих уроків для виховання (зокрема патріотичного), але ним повинна бути просотана уся діяльність учнів. Навчальна

програма складена таким чином, щоб дитина отримувала перші знання про світ з сукупності фактів, які представлено в кожній дисципліні: математиці, українській мові, читанні, інтегрованому курсі «Я досліджую світ», інформатиці тощо.

Стверджуємо, що іноземна мова в початковій школі представляє учневі культуру іншої країни і дає можливість проаналізувати іноземну культуру через призму своєї.

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Владислав Калашян,

студент 11ФК ск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,

завідувач кафедри педагогіки та психології

З'ясовано народні уявлення про важливі чинники розвитку особистості. Вивчено та проаналізовано народно-педагогічний зміст найважливіших чинників формування людини – спадковості, середовища та виховання.

Загальновідомо, що народна педагогіка пройнята глибокою людяністю. Вона високо підносить гідність людини, її життєву місію. В українському фольклорі оспівуються велич людини, краса її духовних якостей. Народ-педагог послідовно бореться за право кожної людини розкрити свої найкращі риси. Водночас повсякденність не раз спонукала задуматися над тим, чому все те краще, що досягло людство, не завжди властиве окремій особі, чому одна людина добра, а інша – зла, один щасливий, а інший прожив ціле життя, так і не знайшовши щастя. Народ своїм допитливим розумом прагнув збагнути причину цих явищ, заглибитись у духовний світ людини, виявити ті чинники, від яких насамперед залежить становлення людської особистості. І погляди спрямовував до сім'ї як першоджерела життя людини [2, с. 158].

У результаті багаторічних педагогічних пошуків визрівали народні уявлення про основні чинники формування особистості. Великого значення народ надавав чинникам спадковості, середовищу (взаємини в сім'ї, розпорядок життя, побут, звички, традиції, матеріальне становище, побутові умови), вихованню [1, с. 19].

За твердженням М. Стельмаховича, великого значення в родинній педагогіці надавалося чиннику спадковості. Народна педагогіка в основних аспектах дає об'єктивне трактування суті спадковості та її місця у формуванні особистості. Багаторічні спостереження переконують, що в спадковість передаються лише певні фізичні ознаки (будова тіла, колір шкіри, очей, волосся), природні зачатки яких-небудь рис, здібностей або властивостей, деякі риси характеру. Проте більшість рис у спадковість не передається, а набувається.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Другим важливим чинником впливу на особистість родинна педагогіка висуває середовище – стан взаємин у сім'ї, розпорядок її життя, побут, звичаї і традиції, матеріальне становище, житлові умови. Сім'я впливає на дитину з першого дня народження. Ідея залежності характеру людини від середовища, побутових умов, домашнього оточення, всього укладу життя сім'ї висловлена в багатьох українських народних прислів'ях і приказках. Наприклад: «З ким поведешся, від того й наберешся», «З розумним будеш розумним, а з дурним і сам будеш таким», «Ниточка веде до клубочка», «Який стук, такий грюк», «Кожна птичка свою пісню співає і своє гніздечко має» [3, с. 42].

Вплив на дитину таких чинників, як домашнє оточення, уклад життя родини, особливо зростає тоді, коли вона починає ходити й оволодівати мовленням. Адже саме тоді в неї з'являється більше можливостей для фізичного і духовного контакту з навколишнім світом («Перший крок дитини – радість для родини», «Як говорить дитя, то вирує в хаті життя») [3, с. 43].

Сім'я позитивно впливає на дітей тільки тоді, коли в ній панує здоровий дух єдності. Родинні чвари, постійні сварки між батьками, а ще гірше негідна поведінка когось із них, погані житлові умови, невпинна гонитва за збагаченням негативно впливають на поведінку дітей, знижують виховні можливості сім'ї.

Чітко визначився в народних уявленнях і такий, могутній чинник формування особистості, як виховання, особливо виховання прикладом. Це виражено, зокрема, в народних афоризмах: «Добрий приклад кращий за сто слів», «Бурчання наскучить, приклад научить», «Приклад кращий за правило» [3, с. 43]. У цих висловленнях відбиті результати спостережень над схильністю дитини наслідувати старшого брата чи сестру, матір чи батька, сильнішого чи розумнішого товариша, а також народна виховна практика привернення дітей до наслідування за принципом «роби так, як я».

У табл. 1. узагальнено народні уявлення про основні чинники формування особистості.

Таблиця 1

Народні чинники розвитку та формування особистості

Чинники	Народні трактування
Спадковість	«Кожна пташка свою пісню співає і своє гніздечко має», «Соловей може вирости у воронячому гнізді, але каркати не навчиться», «Викопаний батько», «Чисто тобі матінка» [1, с. 19].
Середовище	«Одна диня поряд з іншою змінює свій колір», «Як у сім'ї згідливе життя, то виросте і дитя до пуття», «З ким поведешся, від того й наберешся» [1, с. 19].
Виховання	«Добрий приклад кращий за сто слів», «Бурчання наскучить, приклад научить», «Приклад кращий за правило», «І у дурних батьків бувають розумні діти», «Здібності від народження – тільки половина, інша половина – виховання» [1, с. 19]. «Виховання – безцінне багатство», «Дитина – дорогоцінність, а ще більша дорогоцінність – її виховання», «Камінь шліфують, а людину виховують», «Причина – у батькові, а результати – у дітях», «М'якосердий батько – сину воля», «Сміх без причини – ознака дурного виховання», «Невихованість – виліковна хвороба, а дурість

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

– безнадійна», «Малі діти – малий клопіт, а підростуть – буде великий», «Легше нанизати на нитку цілу мірку пшона, ніж виховати одного сина» [1, с. 18–19].

Отож, чинники в народній педагогіці розглядаються як однаково важливі, проте в різних ситуаціях кожний з них може стати вирішальним:

- спадковість («Яке коріння – таке й насіння», «Яке зіллячко, таке й сім'ячко», «Від лося – лосята, від свині – поросята»);
- середовище («Як зайдеш між реп'яхи, то й реп'яхів наберешся»);
- виховання («Що виховаєш, то й матимеш»);
- спадковість і виховання («Яке дерево, такі його віти, які батьки, такі й діти», «Яка гребля, такий млин: який батько, такий і син»).

Література та джерела

1. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2005. 176 с.
2. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори: у двох томах. Т. 2. Українська етнопедагогіка. Івано-Франківськ–Коломия: Вік, 2012. 464 с.
3. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ: Рад. школа, 1985. 312 с.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Ольга Климюк, Діана Динь,

студентки 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Описано види контролю та оцінювання знань, умінь та навичок учнів в різні історичні часи: від епохи конфуціанства до сучасності.

У різні періоди життя суспільства проблема контролю та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності досягнень учнів завжди викликала живий інтерес не тільки педагогів, а й громадських діячів та мислителів.

Історія становлення та розвитку оцінювання як процесу та результату сягає в глибоку давнину. Перші згадки про контроль знань та результатів навчання учнів описані в епоху конфуціанства (551-479 рр. до н.е.) у Китаї. Навчання, за Конфуцієм, мало ґрунтуватися на діалозі вчителя з учнем, на класифікації та порівнянні фактів і явищ, наслідуючи зразки.

У трактаті «Книга обрядів», створеній послідовниками Конфуція, детально викладено його уявлення про зміст шкільного навчання, що має починатися у віці 7-8 років. У розділі книги, під назвою «Про вчення», мова йде про зміст та порядок

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

перевірки ступеня засвоєння знань. Після першого року учень повинен оволодіти вмінням читання та набути здатності до навчання. Через 3 роки перевіряли, чи має учень схильності до навчання, чи приємно йому товариство однолітків. Через 5 років перевіряли широту знань та прихильність до наставника. Через 7 років учень має бути підготовлений до осмисленого міркування. І, нарешті, через 9 років, після завершення навчання, учень мав уміти робити самостійні висновки, «твердо стояти у науці». Шкільне навчання визнавалося необхідним у житті людини: «Тільки почавши вчитися, дізнаєшся про власну недосконалість і матимеш можливість саморозвиватися» [5, с. 32].

У давнину навчання будувалося на страху фізичного покарання учнів за неуспішність та погану поведінку. В той час оцінки були відсутні, а застосовувалися лише словесні форми оцінювання.

Учням прищеплювали почуття покірності та поваги. Розвиток прагнення до пізнання не було метою навчання та виховання.

Бальні позначки визначення успішності учнів стали використовувати ще в єзуїтських школах у XVI–XVII ст. У цих школах навчальний процес будувався на основі «батога та пряника», нагорода передбачалася за успішне навчання та різні покарання за погане навчання (надурочні роботи, ганебні ковпаки та ін.). З метою заохочення та покарання єзуїти ввели до шкіл систему оцінок – балів. Під час навчання провадився постійний контроль – письмові випробування, а навчальний рік закінчувався проведенням іспитів. Усіх учнів ділили на «найгірших», які сиділи на задніх лавках, та «найкращих», які сиділи спереду та були помічниками вчителя.

Одна з перших систем оцінок з'явилася в Німеччині, і вона була трибальною. Кожен бал позначав розряд, місце учня по успішності серед інших учнів у класі. За кількістю балів усі учні ділилися на найкращих, середніх та гірших. Пізніше середній розряд, до якого належала більша кількість учнів, був розділений на класи. У результаті вийшла п'ятибальна шкала. Тільки одиниця мала значення вищого балу і була найвищим показником успіхів, а п'ятірка, навпаки, була однією з найнижчих оцінок. Показуючи високі досягнення у навчально-пізнавальній діяльності, учень міг отримати кращий розряд, що давало учням ряд привілеїв та переваг [1, с. 36].

Вперше ідею контролю навчально-пізнавальної діяльності теоретично обґрунтував Я. А. Коменський у своїй роботі «Велика дидактика» у XVII ст.

Саме Я. А. Коменський запровадив класно-урочну систему та вважав необхідним стежити за успішністю учня. Для перевірки міцності засвоєння знань вчитель повинен перевіряти завдання на кожному уроці (годинні випробування), денні випробування (бесіди з учнями, на яких він оцінював, як засвоїли учні (урок); тижневі випробування (змагання між школярами, за допомогою яких учень, що сидить на задній лаві, міг помінятися з однокласником, що сидить спереду); щомісячні випробування (письмові роботи, за результатами яких вчитель пересаджував учнів: із добрими результатами – ближче до себе, з поганими – назад); а в чверті та наприкінці навчального року проводити публічні випробування, на яких визначалися найсильніші учні (триместрові та річні) [4, с. 49].

З кінця XVII ст. на початок XX в. найдавнішим способом оцінювання була система словесних оцінок. За відмінні успіхи у навчанні учня хвалили, говорили, що результати його навчально-пізнавальної діяльності надійні, похвальні, добрі, чесні,

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

гарні. До другої групи належали ті, хто мав середні успіхи і про тих говорили – навчання посереднє, помірне, не погане. Про неуспішних лінивих учнів говорили – навчання слабке, підле, безнадійне, ледаче.

Подібна словесна система оцінки існувала і в багатьох закладах України. У Київській духовній академії (XVII ст.) застосовувалися словесні оцінки («навчання добре», «навчання надійно-бадьоре», «навчання охоче», «навчання ретельне», «навчання всенадійне», «підле», «прекепське», «малонадійне»).

Оцінки ставилися за іспити, заліки, практичні завдання та поведінку. Письмові відгуки являли собою опис можливостей та темпів розвитку учня, і включали в себе опис успіхів та неуспіхів, моральних якостей, старанність.

В Україні до бальної системи навчання дійшли пізніше, ніж у Європі.

Протягом усього наступного часу точилися гострі дискусії навколо бальної системи. Небагато прихильників зазначали, що бали дозволяють вчителю швидко та легко оцінити навчально-пізнавальну діяльність учнів; дають можливість стежити за їхніми успіхами. Це проста та зручна форма сповіщення батьків про успіхи їхніх дітей. На підставі балів дирекція школи може судити про успішність учнів того чи іншого вчителя.

До революції в Росії 1917 р. існувала шестибальна система оцінки знань з балами від 0 до 5.

В історії розробки системи оцінок у радянській школі було три поворотних моменти: в травні 1918 року були відмінені бальні оцінки знань і поведінки учнів; у вересні 1935 року в школі було встановлено п'ять словесних оцінок: «дуже погано», «погано», «посередньо», «добре», «відмінно»; 1944 рік характеризується прийняттям рішення про заміну словесної системи оцінювання успішності учнів цифровою п'ятибальною: «5», «4», «3», «2», «1». П'ятибальна система оцінювання знань учнів існувала досить довго. У 1993 році діапазон оцінювання успішності звузили до 4-бальної шкали («5», «4», «3», «2»).

У 60 - 90-ті роки ХХ ст. склалися три основні підходи до модернізації та гуманізації бальної оцінки, що використовується, в більшій або меншій мірі, в рамках традиційної класно-урочної системи:

1. На початку 1960-х років педагоги запропонували «поурочний бал», де оцінювалися разом всі види активності учня під час уроку, а також учневі надавалася можливість для виправлення первісної, можливо невдалої відповіді.

2. У 1990-ті роки. у різних навчальних закладах почали апробуватися нові підходи до оцінювання навчально-пізнавальної діяльності школярів. Вони полягали у переході з п'ятибальної на багатобальну систему (від 100 до 1000), відому як модульно-рейтингова.

3. Наприкінці 90-х років. стали застосовуватися підходи до оцінювання знань, поширені у США. Це «суб'єкт-суб'єктна» система шкільної оцінки, Така система отримала назву навчальне «портфоліо» [3, с.8].

З 2000 року в школах України діє 12-бальна система оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

А з реформуванням змісту освіти та переходом на новий державний стандарт початкової школи оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової освіти здійснюється словесно у вигляді формувального оцінювання.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Отже, оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів бере свій початок із давнини. Цей процес пройшов достатньо великий шлях і трансформувався на різних історичних етапах: від системи покарань та заохочень; бального оцінювання до сучасного формувального оцінювання. Процес контролю та оцінювання у початковій школі складний та відповідальний, оскільки безпосередньо впливає на формування особистості молодшого школяра та досвід його навчально-пізнавальної діяльності. Тому сучасна система контролю та оцінювання спрямована на гуманізацію освітньої діяльності та всебічний розвиток здобувача початкової освіти.

Література та джерела

1. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання: навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ: Майстер-клас, 2007. 170 с.
2. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Народна освіта*. Вип. 1. С. 88–95.
3. Кривко Я. П. Проблема контролю навчальних досягнень школярів в українських періодичних фахових виданнях (друга пол. ХХ ст.) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2012. 20 с.
4. Остапчук С. С. Оцінювання навчальних досягнень учнів у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах кінця ХІХ–початку ХХ ст. *Історико-педагогічний альманах*. 2015. Вип. 2. С. 48–52.
5. Яценко В. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів. Історичний аспект. *Географія та основи економіки в школі*. 2002. № 6. С. 31–33.

ЯПОНІЯ У 1945-1960 РР. ЯПОНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ «ДИВО»

Кирило Коломієць,

студент групи ВСфмб -1-22-4.0д спеціальності 061 Журналістика
факультету видавнича справа та редагування Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – Олександр Казаков, к. і. н., доцент

Розглянуто історію Японії після Другої світової війни, а також модель японського економічного «дива» як ту, що зробила японську економіку однією з провідних ХХІ столітті.

Японія у 1945-1947 рр. 2 вересня 1945 року, 9.02 ранку за токійським часом. На борту лінкора «Міссурі» Японія (Сігеміцу Мамору, Йосідзіро Умезу) та представники 9 країн (Австралія, Нова Зеландія, Вільна Франція, СРСР, Китайська Республіка, Канада, Нідерланди, Велика Британія та США) підписують Акт капітуляції Японії, що завершує Другу світову війну. Паралельно з тим, США розуміли необхідність у демілітаризації переможеної країни та створення країни з демократичними цінностями. Так, вже 25 вересня Держдепартамент США видає документ «Основні принципи політики США відносно Японії у початковий період окупації». У документі йшлося про те, що окупаційний уряд не має права підтримувати імператора або, навпаки, виступати проти нього. Це право надавалося японському народу. Крім цього

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

вказувалося, що в країні має відбутися повна демілітаризація, ліквідація ідеї мілітаризму [1, с. 21].

Але оскільки у війні проти Японії брала участь не тільки США, з'явилася потреба у створенні міжнародного органу, яка б розпочала процеси облаштування післявоєнної Японії. Таким органом стала Далекосхідна консультативна комісія (ДКК), і була створена в жовтні 1945 року. До її складу входили усі країни, що підписали Акт капітуляції Японії. Функції ДКК полягали у наданні рекомендацій Дугласу Макартуру (він був головою окупаційного уряду) щодо політики демілітаризації. Іншими словами, це був дорадчий орган.

Однак вже тоді, між СРСР та західними країнами, розпочалися серйозні дискусії щодо виняткового права США на суверенний контроль над Японією. На Московській нараді міністрів закордонних справ СРСР, США та Великобританії в грудні 1945 р. було прийнято рішення про розпуск ДКК та створення двох органів: Далекосхідної комісії до складу якої увійшли б усі країни що перебували в ДКК і яка розміщувалася у Вашингтоні та приймала рішення щодо заходів та демократизації Японії; і Союзна рада для Японії з представників США, СРСР, Великобританії та Китаю під керівництвом представника США, яка знаходиться в Токіо і має бути дорадчим органом при Д. Макартурі, який мав ставитись до її рекомендацій за своїм розсудом [2, с. 10].

У 1947 році Союзна Рада разом із Далекосхідною комісією розпочала роботу над конституцією Японії. На відміну від досвіду Німеччини, де ще десятиліття діятиме окупаційна влада, американська адміністрація вирішила покинути уряд. 3 травня 1947 р. Конституція Японії вступила в силу. Згідно неї, Японія ставала конституційною монархією, а влада імператора стала чисто символічною [3, с. 12].

Після затвердження конституції, американська адміністрація вирішила одразу проводити реформи. Основних виділяють три: трудова, аграрна і антимонопольна.

Аграрна реформа (1946-1950 рр.). Проведення аграрної реформи переслідувало дві мети: політичну та економічну. Політична полягала у зміні структури японського села, де великі землевласники мали владу над дрібними орендарями. У довоєнній Японії великі землевласники отримували близько половини врожаю дрібних орендарів, які становили близько 1/3 всіх господарств. До числа великих землевласників можна віднести священників, торговців, чиновників, лікарів. У їхніх руках концентрувалася майже половина земельного фонду країни [3, с. 55]

Економічна мета полягала у збільшенні виробництва продовольства в країні. Японська аграрна реформа вважається однією з наймасштабніших у світі, оскільки її проводили в умовах високої інфляції, а зрештою вона позитивно вплинула на економічний і політичний стан країни.

Антимонопольна реформа (1946-1950 рр.). Антимонопольна реформа зводилася до знищення дзайбацу – японських монопольних утворень. Передбачалося, що дзайбацу – винуватці японської мілітаризації та агресії, призвідники війни на Тихому океані. Їх підозрювали в постачанні озброєння японській армії. Крім того, концентрація капіталу являв собою антидемократичний показник. Саме тому основною метою стало забезпечення захисту ринкової конкуренції, створення інституту селян-власників та інституту вільних підприємців і менеджерів, тобто те, що називається малим бізнесом. 1945 року розпочався процес розпуску усіх дзайбацу,

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

який триватиме до червня 1947 р. Як результат, було розпущено 18 монопольних компаній. Власники дзайбацу змогли отримати невелику компенсацію. Від тепер, великі корпорації перестали бути виключно сімейними, з'явилися нові власники[4, с. 70].

Трудова реформа (1945-1947 рр.). В основу трудової реформи лягли 3 трудові закони: 1) «Закон про союзнуну працю», базований за американським актом Вагнера та оприлюднений у грудні 1945 р.; передбачав право робітників збиратися й вести колективні переговори, звільняв профспілки від дії цивільного права; 2) «Закон про регулювання трудових відносин», ухвалений у вересні 1946 р., визначив процедури регулювання спорів на виробництві, знизивши вірогідність страйків; 3) «Закон про трудові стандарти», квітень 1947 р., що покращив умови праці. Він передбачав заборону примусової праці, виплати компенсацій у разі отримання виробничих травм, запровадження 8-годинного робочого дня[2, с. 100].

Усі три реформи, проведені адміністрацією, були успішно інтегровані в економіку. Але без одного фактора, що мала місце бути в післявоєнний час, ці всі успіхи не стали б реальністю - фінансова стабілізація, що розпочалася завдяки двом постатям – Йосіди Сігеру (голова уряду Японії з Ліберальної партії, який не підтримав планову економіку) та Джозефу Доджу.

Джозеф Додж – унікальна особистість. З 1933 по 1953 рр. – директор Детройтського банку. Потім, він здійснював контроль над грошовими реформами в окупованій Німеччині. Був направлений президентом США Гаррі Труменом до Японії, щоб скласти бюджетну реформу. Його план реформи був схвалений і ухвалений парламентом 20 квітня 1949 р. На конференції 7 березня 1949 р. Д. Додж виклав суть реформи: «Уряд відкриває крани інфляції, і уряд же зобов'язаний їх закрити, - сказав він. Уряду важко скоротити свої витрати – субсидії, інвестиції тощо. Проте, це треба зробити, не уникаючи нелегких рішень. Витрати уряду повинні покриватися тільки податковими зборами... Уряд може змусити простих людей економити тільки своїм власним прикладом. Американська допомога – це гроші американських платників податків. Вони давалися Японії як тимчасова заміна і доповнення до того, що Японія повинна виробляти сама. Ваше виробництво вже зростає і його не можна підтримувати субсидіями. Збільшуючи виробництво, ви збільшуєте субсидії. Зараз японська економіка стоїть на двох ходулях: одна – американська допомога, інша – бюджетні субсидії. Ці ходулі занадто високі, з них можна впасти, їх треба вкоротити» [3, с. 32].

Іншими словами, «лінія Доджа» базувалася: 1) балансуванні консолідованого національного бюджету з метою зниження інфляційного тиску; 2) призупинення діяльності Фінансового банку реконструкції, створений урядом Й. Сігеру; 3) зниження рівня державного втручання в економіку (особливо субсидії, контроль за цінами); 4) введення єдиного твердого обмінного курсу – 360 ен до 1 долара; 5) повернення до міжнародної торгівлі не через урядові торговельні агентства, а через приватні канали [1, с. 199].

Таким чином, до 1951 р. за показниками промислового виробництва, Японія вийшла на довоєнний рівень. Це стало підґрунтям для золотої доби Японії - економічне «диво».

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Японське економічне диво. 1955 р. Японія вступила в новий етап – період високих темпів зростання. Її успіхи були настільки неймовірними, що утворилася нова модель економічного розвитку країни, яку називають японським економічним «дивом». Темпи зростання були найвищими порівняно з розвиненими капіталістичними країнами, вони становили близько 11% на рік [4]. Поділити цю епоху можна на два етапи: з 1955–1965 рр. (коли країна тричі пережила бум економіки) та з 1966–1973 рр. (коли підйом економіки був рівномірним до нафтової кризи 1973-го).

Саме в цей період високих темпів економічного зростання Японія перебувала в процесі впровадження технологічних інновацій і була зайнята економічною гонитвою за західними країнами. Швидкий розвиток економіки прискорила накопичення капіталу, значно поліпшила конкурентоспроможність японських виробників на міжнародному ринку. До 1960 р. Японія стала п'ятою країною за обсягом валового національного продукту (ВНП), поступаючись Америці, Західній Німеччині, Великій Британії та Франції. До 1968 р. Японія посіла друге місце за ВНП після США [2, с. 64]. Таке незвичайне зростання економіки мало далекосяжні наслідки, вплинуло не тільки на міжнародний статус та імідж країни, а й на японський народ і політику.

З добою «дива» пов'язують інтенсивну урбанізацію. В кінці 1950-х, багато жителів селищ, сіл прагнули переїхати в місто. У результаті, до середини десятиліття багато сіл спорожніли, тоді як міські райони, особливо навколо Токіо, Осака, Нагоя, страждали від перенаселення. До кінця 1960-х рр. потік мігрантів у ці три великі міста трохи зменшився. Тепер сільські жителі віддавали перевагу меншим міським центрам: Саппоро, Сендай, Хіросіма, Фукуока, північ острова Кюсю. Однак, згодом ця проблема сама себе вгамувала.

1968 р. газета «Ніхон кейдзай сімбун» провела дослідження. Було опитано 1200 чоловіків віком від 25 до 30 років із різних великих фірм, $\frac{3}{4}$ були задоволені умовами роботи та життя [5, с. 190]. А в результаті дослідження Міністерства праці 1971 р., коли було опитано близько 26085 робітників, старших за 20 років, щодо умов праці, з'ясувалося, що більшість задоволена роботою. Загалом, робітники 1960-х рр. були задоволені життям в умовах високих темпів економічного зростання [6].

Висновок. Японське економічне «диво», як модель економіки, давно увійшла в підручники з історії, економіки та політології. Японія довела світові, що країна, яка ще нещодавно була агресором у Другій світовій війні, може «відродитися» не тільки на економічному і політичному рівні, але й стати країною, що поєднує вестернізовану економіку з національними традиціями.

Література та джерела

1. Cambridge History of Japan: in 6 vol. Vol. 6. The Twentieth Century. Edited by Peter Duus. Cambridge University Press, 2008. 350 с.
2. Дружинин Н. Л. Японское экономическое чудо. СПб. : Питер, 2003. 264 с.
3. История Японии (1945-1975) / под ред. В. А. Попова. Москва: Наука, 1978. 541 с.
4. Лебедева И. П., Тимонина И. Л. Экономика Японии: учеб. пособ. Москва : Восточная Литература, 2008. 300 с.
5. Эйдус Х. Т. История Японии с древнейших времен до наших дней (краткий очерк). Москва: Наука, 1968. 223 с.

6. Японія після 2-ї світової війни: проблема мирного врегулювання. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19219/> (дата звернення : 24.01.2023).

СВІТ ФЕНТАЗІ ЗА СВИТОГЛЯДОМ НІЛА ГЕЙМАНА

Вікторія Коршунова,

студентка 1-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Світлана Вірста,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

На прикладі повісті «Кораліна» розглянуто особливості творчості Ніла Геймана – сучасного англійського письменника-фантаста. Наголошено на можливостях пізнавальної й виховної функцій сучасної зарубіжної прози у формуванні підліткового світогляду.

Художня література – це омана, яка врешті-решт виявляється правдою.
Ніл Гейман

Існує поширена думка, що книга для дітей має повчати, передавати досвід поколінь, виховувати саме молоде покоління. Сучасний погляд на літературу свідчить, що у класичному конфлікті батьків і дітей художня література – не лише засіб виховання. Це унікальна можливість спілкування між людьми. Художня література – це не лише знання, але й емоційний заряд любові, який в однаковій мірі необхідний кожному у будь-якому віці, звертаючись як до дитини, так і до дорослого.

Сучасна зарубіжна література нового тисячоліття стерла невидимі грані між дитинством і дорослістю. Про це свідчать книги Ульфа Старка і Марії Гріпе (Швеція), Корнелії Функе і Пауля Маара (Німеччина), Філіпа Пулмана, Ніла Геймана (Англія) [4].

Повість «Диваки і зануди», напевно, можна назвати візитною карткою сучасного шведського письменника Ульфа Старка. Усі його герої – диваки, які впевнено втілюють у життя власні ідеї дивацтва і примушують дуже дорослих і правильних (у тому числі й читачів) по-іншому подивитися на сучасний світ. У Берра немає дідуся, тому й вибирає хлопець його для себе у будинку для людей похилого віку («Чи вмієш ти свистіти, Йоханна?»).

Одна з найвидатніших німецьких письменниць сучасності Корнелія Функе багато років працювала з дітьми-інвалідами і стала письменницею для того, щоб розфарбувати яскравими барвами фантазії світ для тих, хто з дитинства обділений радістю повноцінного життя і спілкування. Корнелія Функе розглядає книжки як рівноправну частину нашого життя, об'єкт любові, турботи. У трилогії «Чорнильне серце» реальний світ переплітається із химерним та фантастичним. Палітурник Мо, батько дванадцятирічної Мегі, володіє чарівною властивістю оживляти героїв тих книжок, які він читає вголос.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Дуже популярною серед сучасних підлітків стала повість Ніла Геймана «Кораліна». У лютому 2009 року вийшов на екрани анімаційний фільм «Кораліна в країні жахів» режисера Г. Селіка за однойменним романом письменника.

Ніл Гейман – сучасний англійський письменник-фантаст, автор графічних романів і коміксів, сценаріїв до фільмів. Чимало його романів відзначено літературними преміями та екранізовано – «Зоряний пил», «Американські боги», «Книга кладовища», «Добрі ознаки» та інші. У статті «Чому наше майбутнє залежить від читання» письменник зазначав: «...художня література породжує емпатію. Емпатія – це інструмент, який збирає людей разом і дає їм змогу поводитися не так, як поведуться самозакохані одинаки.

Ви також знаходите в книжках дещо життєво важливе для існування в цьому світі. Ось воно: світ не конче мусить бути саме таким. Усе може змінитися. Ви починаєте відчувати речі, відвідувати місця й світи, про які й не дізналися б. Ви дізнаєтеся, що зовнішній світ – це теж ви. Ви стаєте кимось іншим, і коли повернетесь у свій світ, то щось усередині вас трішки зміниться» [2].

В одному із своїх інтерв'ю Н. Гейман розповів, як виник задум повісті «Кораліна»: «А «Кораліну» я написав тому, що ще дитиною задумувався над тим, що буде, якщо, скажімо, одного разу я прийду додому, а мої батьки взяли і переїхали, зовсім мені нічого не сказавши. Таке цілком могло статися. Люди вони заклопотані. А якби батьки переїхали, а замість них в'їхали інші люди, які зовні були б абсолютно схожі на моїх батьків? Щоб я тоді робив? І що, цікаво, насправді приховано за таємничими дверима у вітальні, за якими, якщо їх відкрити, побачиш цегляну стіну?» [1].

Дитячі страхи залишитися наодинці із цілим світом, бурхлива уява та бажання пізнати захоплюючі таємниці спонукали Ніла Геймана до написання вражаючої історії про пригоди дівчинки Кораліни в «іншому світі».

Взаєморозуміння поколінь є надскладною проблемою, з якою людство все ще не може впоратись. Особливо це помітно у відносинах батьків і дітей. Батьки Кораліни дуже заклопотані – у них горять дедлайни, переїзд, побутові дрібниці їх дратують. Дивовижний фентазі-сюжет, у якому дорослі можуть побачити себе у батьках дівчинки. Діти ж бачать, як важливо цінувати те, що маєш, робити власний вибір.

Сюжет «Кораліни» нагадує чарівну казку. Історія розпочинається з переїзду родини головної героїні у новий будинок. У той момент читач дізнається про ще одну рису характеру дівчинки: вона дуже допитлива і не може всидіти на одному місці. Кораліна, дізнавшись про існування небезпечного колодязя, вирушає на його пошуки, щоб «непомильно обходити лихий колодязь» стороною.

Дівчинка знаходить і дверцята, що ведуть, на перший погляд, прямісінько на голу стіну. Але таким прохід є лише при мамі – дорослі не вміють бачити у звичайних речах незвичайне, оскільки їх враження завжди спираються на визначені очікування і досвід. Згодом саме ці дверцята відкривають коридор в «інший світ», світ, що повторює риси справжнього, маючи лише деякі відмінності. Смілива Кораліна проходить крізь двері, минає темний коридор і потрапляє... до себе додому. Проте дуже швидко вона розуміє, що це – світ-навпаки, де живуть інша мама та інший тато.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Цікаво, що ці інші мама й тато виглядають так, як справжні, але замість очей у них гудзики.

У цьому світі також живуть і сусіди: Фірсібїлла та Примула, містер Бобо, але вони всі звать себе іншими. Кожен житель цього світу відрізняється від оригіналу своєю добротою і увагою до Кораліни.

У цій родині інша мати готує смачні страви, а інший тато займається музикою. Кімната у Кораліни яскраві, а іграшки цікавіші. Кораліна потрапляє ніби в іграшкову сім'ю, де все абсолютно добре. Згодом інша мати пропонує Кораліні лишитись з ними. Перед маленькою дівчинкою відкривається важливий вибір – залишитись зі своєю мамою чи потрапити в іншу родину. Насправді ж, таку ситуацію можна помітити і в повсякденному житті. Часто дітям здається, що в іншій сім'ї краще, адже там цікаві іграшки, смачна їжа й інші правила [2].

Кораліна змогла зрозуміти, що за цікавими розвагами, хорошим ставленням та за дивним правилом пришити гудзики замість очей ховається щось неладне. Вона подорослому робить свій вибір і залишається зі своєю рідною мамою, не признаючи іншої. Але не все так просто: за власне рішення прийдеться позмагатися із чаклункою Більдаж.

Цікавий у творі і голос оповідача: хоча йдеться про пригоди підлітка, не героїня сама розповідає про себе, а безіменний дорослий «за кадром». Це погляд зрілої людини, що говорить і про ті моменти, які Кораліна воліла б приховати. Проте цей дорослий не оцінює і не засуджує Кораліну, він цілком на боці героїні. Такий прийом оповіди цікавий і дорослим, і підліткам: дорослі зможуть побачити й розгледіти дитину з іншого незвичного їм ракурсу, а підліток нарешті отримає у союзники друга зі світу дорослих. Адже дітям так часто не вистачає розуміння як з боку підлітків-однолітків, так і старшого покоління [4].

Важливість діалогу між поколіннями – один з головних меседжів цієї книжки. Батьки Кораліни віддають перевагу екранам комп'ютерів, майже не звертають уваги на дочку, і це її неймовірно засмучує.

Інша важлива ідея – право підлітків на власний вибір. На перший погляд, здається, ніби саме справжні батьки не дають Кораліні вибору: змушують носити сірі светри, їсти несмачні напівфабрикати. А інші батьки у світі-навпаки і смачно готують, і дозволяють дівчинці обирати ігри. Проте це все – ілюзія вибору, адже глобально у світі-навпаки Кораліна нічого не вирішує. Найвиразніше це проявляється в епізоді з гудзиками, коли інша мама пропонує героїні рожеві, зелені чи чорні гудзики замість очей. Кораліна може обрати лише форму, проте не зміст, саме тому інші батьки стверджують, що скоро Кораліна бачитиме речі так само, як бачать вони. Йдеться про нав'язування свого погляду на світ, що втілено у метафорі гудзиків замість очей. Дитина у світі-навпаки не має права голосу і права вибору, і з такого світу Кораліна тікає.

Улюбленець багатьох читачів кіт – один з найцікавіших персонажів твору. Кіт – істота, що може подорожувати між різними світами, адже він має ореол загадковості, потойбіччя. Якщо решта істот у світі-навпаки фальшиві, то кіт лишається справжнім, і саме він стає союзником Кораліни.

Отже, Нілу Гейману вдалося втілити сучасний тип дорослої казки – казки для всіх. У творі поєднано кілька класичних жанрів: містика – загублені душі, руки, які

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

існують без тіла, потойбічні істоти, чарівні колодязі і детектив, де провівши розслідування, Кораліна має зрозуміти, що з цим світом не так і як їй врятувати загублені душі дітей. Шанс Кораліни не лише прожити цікаво останні дні літа, а, головне, навчитися самостійно визначати власне майбутнє.

Література і джерела

1. Ніл Гейман. Біографія Ніла Геймана. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/author.php?id=512> (дата звернення: 20.01.2023).
2. УкрЛіб. Ніл Гейман. Чому наше майбутнє залежить від читання. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8129> (дата звернення: 02.02.2023).
3. Ніл Гейман. Кораліна. Київ : КМ-Букс. 2020. 192 с.
4. Особливості сучасної літератури для підлітків. URL: <http://surl.li/fgesa> (дата звернення: 02.02.2023).

ІВАН ФИЛИПЧАК – ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК, ІСТОРИК, КРАЄЗНАВЕЦЬ, ПІДПРИЄМЕЦЬ

Наталія Ляхович,

студентка 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової освіти,

Вікторія Сеник,

студентка 3 курсу спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
відділення фізичного виховання

КЗЛОП «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»

**Науковий керівник – Олег Кругляк, к. пед. н.,
завідувач відділення початкової освіти**

У статті представлено нашого земляка Івана Филипчика – педагога, галицького вченого-просвітителя, письменника, історика, краєзнавця, підприємця, борця за українську народну освіту.

З приходом незалежності в Україну почали повертатися з небуття імена тих, які були винищені російсько-більшовицькою системою. Повертаються у світ імена українських людей, мучеників, борців за волю і незалежність нашої держави. Для відновлення історичної справедливості потрібно роки, сумлінна праця цілого покоління.

Надзвичайно важкий шлях випав на долю українського народу Галицького краю, який зазнав багато чужинських окупацій. Але край завжди «народжував» відомих людей і борців за долю його існування. Заслужують визнання та повагу завдяки жертвній праці багато представників української національно-свідомої інтелігенції, окремі постаті нашого краю. До таких визначних особистостей належить наш краянин Іван Филипчак.

Завдяки пошуковій діяльності нами пропонуються основні віхи життєвої і творчої діяльності Івана Филипчика.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Метою нашого дослідження є розкриття життєвої та просвітницької діяльності громадського діяча, письменника, представника плеяди українських галицьких педагогів Івана Пилиповича Филипчак.

Яким був Іван Филипчак? На жаль, сьогодні у нашій країні мало хто знає про його творчість. І як людині, і як письменнику, педагогу Филипчаку судилася тяжка доля. Народився Іван Филипчак 27 січня 1871 р. в с. Лішня Сяніцького повіту на Лемківщині (тепер територія Польщі) в багатодітній селянській сім'ї Пилипа і Анни. Після закінчення Сяніцької гімназії та Станіславської вчительської семінарії вчителював на Коломийщині. У 1895 р. Іван Филипчак навчався на вищих педагогічних курсах у Львові та одночасно навчав української мови у Львівській школі імені А.Міцкевича.

У 1898 р. вже професійного педагога, якому присвоєно звання «професора», перевели на посаду викладача вчительської семінарії у Самборі. У 1900 р. Іван Филипчак одружився з Ярославою Мащак. Молоде подружжя придбало земельну ділянку, на якій збудували будинок (зараз це вул. Филипчак, 20).

Доля Филипчак була непроста: вчительська праця у семінарії і гімназії та додаткова робота у банку. Під час Першої світової війни – вимушене безробіття, навчання на курсах у Петрограді, згодом праця у Вінницькій учительській семінарії, на Буковині, у Києві. У 1917 р. помирає дружина Филипчак – Ярослава. Він залишився з п'ятьма дітьми (старшому – 16 років, найменшому – неповних два).

Великою заслугою Івана Филипчак було заснування у Самборі музею «Бойківщина» і постійна опіка над ним. У благородній справі йому допомагали громадські діячі й однодумці: В.Кобільник, В.Гуркевич, А.Княжинський, М.Скорик. Наприкінці 30-х років минулого століття у музеї налічувалося понад 2000 експонатів, серед них чимало вартісних і навіть унікальних.

Наш земляк був організатором самбірського періодичного видання «Літопис Бойківщини», у якому друкувалися дослідницькі статті та матеріали з історії, педагогіки, культури та українського мовознавства.

Наукові напрацювання Івана Филипчак складають велика кількість наукових досліджень і краєзнавчих розвідок: «Про церковно-приходську школу в Галичині» (1915), «Питання про народну школу в Галичині» (1915), «Учительські курси українознавства на Великій Україні в 1918 році» (1925), «З історії шкільництва на західній Бойківщині» (1931), «Цісарсько-Королівська Окружна Головна школа в Лаврові 1788/1789 – 1910/1911» (1936), «Школа в Стрільбищах» (1936), «Шкільництво на Радянщині» (1936), «Учительська семінарія в Самборі» (1938), «Школа в Гордині» (1938), «З історії села Лішня Сяніцького повіту» (1929), «Історія села Береги Самбірського повіту» (1935), «Де поділися лемки за 100 літ» (1936), «Історія української книжки» (1938). Наукові пошуки в галузі шкільництва є яскравим відображенням його національних переконань.

Вважаємо, що наукові праці Івана Филипчак потребують вивчення студентами вищої освіти та фахової передвищої освіти, українськими вченими і педагогами. Просвітницько-педагогічна діяльність Івана Филипчак охоплює три аспекти. У першому педагог постає як вчений-дослідник історії заснування шкіл у Галичині, в другому – вчитель середніх навчальних закладів, у третьому – автор соціально-побутових повістей з життя вчительства. Його перу належать також такі надзвичайно

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

цікаві історичні та соціально-побутові повісті: «Княгиня Романова» (1927), «За Сян» (1928), «Сила волі» (1930), «За вчительським хлібом» (1932), «Кульчицький – герой Відня» (1933), «Іванко Берладник» (1936), «Братня любов» (1937).

У 1919 р. родина Филипчаків знову оселяється в Самборі й Іван Пилипович поновлює роботу у Самбірській вчительській семінарії та займається підприємницькою діяльністю. У 1933 р. його обрано головою кооперативу «Шовк». Важливе значення для розуміння системи шкільництва у Галичині мають узагальнення педагога про підготовку майбутніх учителів до парафіяльних шкіл.

Надзвичайно важкими були для педагога 40-і роки минулого століття під час німецької та московсько-більшовицької окупації. Життя Іван Филипчак закінчив трагічно. За активну і плідну громадську роботу (критику діяльності НКВС) у 73-річному віці окупаційною радянською владою професор Филипчак був засуджений на 15 років каторги у московський Сибір. Спочатку його висилають у табір біля Омська, потім у Тайшетський табір Іркутської області. Там Іван Филипчак осліп, а 21 жовтня 1945 р. помер. Місце поховання невідоме. Так трагічно закінчилося життя людини, яка присвятила себе служінню своєму українському народові.

Зрозуміло, що на творчість письменника було накладено табу. І тільки тепер воскрешаємо його ім'я. Багато науковців (П.Сорока, М.Чепіль, Г.Савчин, В.Семчишин, М.Синиця, Р.Коритко) присвятили власні дослідження цій прекрасній українській особистості [1-4].

Іван Филипчак залишив помітний слід в історії Галицького краю. Він напружено і плідно працював, дбаючи не про власну популярність, а про користь, яку міг принести рідному народові.

Усе своє свідоме життя Іван Филипчак цікавився історією рідної Лемківщини. Педагогу вдалося відшукати історичну згадку про першу на Лемківщині школу, яка діяла у 1551 році. Ця школа була у Сяноку, де за дивним і щасливим збігом обставин у той час жив один із творців Пересопницького Євангелія – святині українського народу – Михайло Василевич [2].

У 1999 р. Кабінет Міністрів України присвоїв нашому Самбірському педагогічному коледжу ім'я крайянина Івана Филипчака. У закладі освіти розгорнулася велика пошукова робота, до якої залучені творчі групи викладачів і студентів. Іван Филипчак залишив помітний слід у культурі нашого краю. У педагогічному коледжі організовано музей-світлицю, проводяться науково-педагогічні конференції, започатковані регіональної премії літературного конкурсу. На території закладу освіти урочисто відкрито та освячено пам'ятник Івану Филипчаку. Його іменем названо вулицю, де знаходиться будинок, у якому проживав педагог. У педагогічному коледжі частими є зустрічі з Іриною Дибко-Филипчак (невісткою), нині званою українською поетесою, що проживає у США. Саме завдяки спілкуванню з нею нам привідкрились такі його людські якості, як рішучість, наполегливість, сила волі і водночас товариськість, людяність, доброта і скромність. Пані Ірина Дибко-Филипчак передала нашій бібліотеці численні твори педагога, зокрема: «За вчительським хлібом», «За Сян», «Іванко Берладник», «Кульчицький – герой Відня» [1].

Наводимо його прекрасні слова, які надзвичайно актуальні на теперішній час: «Не надійтеся ні на кого, вірте в свої сили, викрешіть в себе вогонь до оборони, до

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

незалежності, і ніяка сила в світі вас не переможе!» та «Найбільше достоїнство в Україні – бути вчителем народу!»

Висновки. Іван Филипчак дорогий і близький нам як учений-просвітитель, педагог, письменник, історик, краєзнавець, підприємець, як борець за українську народну освіту. Науковий доробок Івана Филипчака повинен увійти до скарбниці історії української культури, педагогіки як цінний вклад у світову культуру і педагогічну думку.

Переконані, що потрібно продовжувати дослідження щодо життєвої та культурно-просвітницької діяльності громадського діяча, письменника, представника плеяди українських галицьких педагогів Івана Пилиповича Филипчака.

Література та джерела

1. Самбірський державний педагогічний коледж імені Івана Филипчака: історія і сьогодення : Ювілейна книга / [В.Вантух, В.Тесак, І.Білинська та ін.]; за ред. В. Вантуха, О. Кругляка. Дрогобич: Коло. 2009. 204 с.
2. Сорока П. Іван Филипчак. Літературний портрет. Тернопіль: Джура. 2001. 488 с.
3. Синиця М. Учитель під більшовицьким чоботом. *Самбірські вісті*. 1941. Ч. 24. С.1.
4. Чепіль М., Савчин Г. Педагогічні погляди та культурно-освітню діяльність Івана Филипчака : монографія. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. І. Франка. 2013. 284 с.

ЗНАЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОДИМИРА ЯВОРІВСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Софія Михайлова,

студентка I курсу спеціальності 061 Журналістика Фахового коледжу
«Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – *Олена Груздьова, старший викладач циклової комісії
видавничої справи, культури та української філології*

Подано аналіз радіопередачі «20 хвилин з Володимиром Яворівським». З'ясовано значення публіцистики письменника у формуванні почуття патріотизму в населення України.

Одне з найактуальніших питань сьогодення – це національно-патріотичне виховання сучасних дітей та молоді. Найважливішим пріоритетом якого є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1]. Саме це завдання поставив перед собою Володимир Яворівський – письменник, журналіст, політик.

Мета розвідки – дослідити роль та значення авторської програми «20 хвилин з Володимиром Яворівським» [2] для формування патріота з метою зміцнення української державності. *Завдання розвідки* – проаналізувати радіопередачі «20

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

хвилин з Володимиром Яворівським», визначити актуальність їх тематики, виховне значення, з'ясувати роль у розвитку пізнавальних інтересів сучасного покоління.

Актуальність дослідження зумовлене викликами доби – російсько-українською війною, усвідомленням українцями своєї правдивої історії, культури, світового значення.

Виклад основного матеріалу. Упродовж багатьох років в ефірі Першого каналу Українського радіо о 18 год 40 хв, повторення наступного дня – о 11 год 40 хв звучала авторська передача «20 хвилин з Володимиром Яворівським», мета якої дати відповідь на питання: «Що ж ми за народ такий?..».

Історія передачі починається 2017 року: тоді в ефірі «Центрального каналу» (Київська державна регіональна телерадіокомпанія (КДРТРК) вперше вийшла авторська програма.

Режисерами телепрограми були Максим Яковчук та Магер Барвахан. Передачу двічі закривали. Спочатку за президентства Леоніда Кучми, а потім у 2010 року рішенням Ради національної радіокомпанії України в рамках переформатування. Всупереч всьому передача продовжила життя. Останній її випуск відбувся 18 квітня 2021 року, а 19 квітня 2021 року країна прощалася з великим патріотом України – Володимиром Яворівським, письменник помер 16 квітня 2021 року.

Перш ніж розглянути тематику та проблематику радіопередач «20 хвилин з Володимиром Яворівським», подамо коротку довідку про письменника, журналіста, політика.

Володимир Олександрович Яворівський народився 11 жовтня 1942 року в селі Теклівка Крижопільського району на Вінниччині. Працював редактором Одеського радіо, кореспондентом редакції газети «Запорізька правда», «Прапор юності», кіносценаристом львівського телебачення. З 1969 року – член Спілки журналістів України, а з 1971 року – Спілки письменників України. Борець за незалежність України у ХХ столітті, лауреат Шевченківської премії, депутат України багатьох скликань. Упродовж 1996 – 1999 років очолював Комітет із Державних премій України імені Тараса Шевченка. У 2001 – 2011 рр. був головою Національної спілки письменників України, мав авторські програми на радіо та телебаченні. Автор творів «Марія з полином у кінці століття», «Криза», «У мене вечеряв Ісус. Княгиня Ольга – велика грішниця, яка стала святою» та п'ятитомного видання публіцистики «Що ж ми за народ такий?» (2002 – 2010) [3].

У ефірах радіопередач «20 хвилин з Володимиром Яворівським» за 2020 – 2021 рр. автор читає уривки про видатних українців з власних творів: княгиню Ольгу; кохання Тараса Шевченка з Лукерою Полусмак, останній рік життя Катерини Білокур та ділиться із слухачами спогадами про талановитих людей, життя і творчість яких заслуговує на увагу: Левка Лук'яненко, Анатолія Дімарова, Миколи Вінграновського, Григора Тютюнника, Романа Іваничука, Романа Лубківського та інших.

До цих приватних історій письменник додає роздумами про долю козацької України, її вкраденої історії та намагається з'ясувати значення української церкви. Для прикладу візьмемо тематику кількох виступів: роздуми про національну гідність, найкращу Землю, якою Бог наділив Українців, та брата-самозванця (20.02.2021; 21.02.2021), обличчя ненависті, російська сутність зблизька (28.02.2021), події після Переяславської ради 1654 року, спотворена історія (24.10.2020; 25.10.20;

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

17.10.2020; 18.10.2020), аналіз забороненої роботи Карла Маркса «Секретна дипломатія XVIII віку» (03.10.2020; 04.10.2020; 26.09.2020; 27.09.2020), щоденникові записи Павла Халепського «Україна – земля козаків» (08.08.2020; 15.08.2020; 16.08.2020) ін.

Завдання, яке журналіст ставив перед собою, дати відповіді на наболілі питання, пояснити причини ненависті до українського народу, яка триває від Переяславської ради до сьогодення: «цар Олексій видає «указ крепкой, чтобы люди польские и литвинские [це й про нас з вами, бо для царя ми вже не мали імені – коментар автора тез] печати и книги никто у себя в доме не держал, а приносили бы и отдавали воеводе». Інший приклад – 1677 рік: Патріарх Іохим наказує видерти з українських книжок аркуші, «не сходные с книгами московскими». 1689 рік: у Києво-Печерській лаврі забороняється друкувати книги без патріаршої цензури з Петербурга» [3, С. 33].

Передачі Володимира Яворівського давали можливість отримати правдиву інформацію, зацікавлювали історією рідного краю, виховували любов до України.

І хоча радіоефіри слухали переважно люди літнього віку, але вони були розраховані на широке коло слухачів. Як відомо, виховання розпочинається в сім'ї, від старшого до найменшого передаються думки, переконання, формується світогляд. Тому подібні передачі заслуговують на життя і мають продовжуватися, адже вони не втрачають своєї актуальності.

Тож, авторська програма Володимира Яворівського «20 хвилин з Володимиром Яворівським» є надзвичайно актуальною в наш час, оскільки допомагає зрозуміти суть історії, впливає на переконання, знайомить з життям і творчістю відомих українців, дає можливість отримати відповідь на поставлені запитання, забезпечує наступність у вихованні (від батьків до дітей), формує почуття патріотизму в населення України.

Література та джерела

1. МОН України: Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 11.03.2023)
2. Українське радіо. 20 хвилин з Володимиром Яворівським. Передачі з архіву. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/prog.html?id=317> (дата звернення: 11.03.2023).
3. Яворівський Володимир Що ж ми за народ такий? Книга четверта. Хроніка розчарування і надії. Київ: Український письменник, 2010. 591с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yavorivskyi_Volodymyr/Scho_zh_my_za_narod_takyi_zb.pdf (дата звернення: 11.03.2023).

СВОБОДА Й НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ – КЛЮЧОВІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Богдан Олексюк,

студент 41ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,*
завідувач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто провідні ідеї української козацької педагогіки. Захист свободи і незалежності особистості, народу, держави, єдності та соборності українських земель є важливими у кодексі честі козаків-лицарів.

Відродження незалежної України має ґрунтуватися на історичних, національно-духовних традиціях козацтва у галузі народотворчої, націотворчої та державотворчої діяльності. Видатний учений-історик М. Грушевський підкреслював, що велика Козацька доба відіграла особливу, надзвичайно важливу роль в історії нашої Батьківщини. І це справді так. Українське козацтво, його духовна та військова колиска, серцевина – Запорізька Січ найглибше втілили в собі волелюбний національний дух українців, піднісши його в багатьох відношеннях до світових висот [5, с. 6].

Однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби українського народу за свою незалежність був козацький рух. Козаки стали тією силою, що впродовж століть пильно стояла на сторожі свободи і гідності України як незалежної, суверенної держави [3, с. 6].

Дослідники стверджують [1-5]:

- українське козацтво є високодуховним національним явищем, одним із найцікавіших в історії України;
- українські козацькі традиції, духовні цінності протягом століть були вищим виявом національного духу, культури, звичаїв;
- Україну століттями називали «козацька земля», «козацька країна», «козацька нація»;
- історична оборонно-захисна місія українського козацтва з його військовим інтелектуальним і духовним розвитком забезпечила багато національних пріоритетів.

Для сучасних і майбутніх поколінь представники козацтва дали високі взірці подвижництва і героїзму, любові до рідної землі та свого народу. Іван Підкова, Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Пилип Орлик, Петро Калнишевський та інші провідники козацтва є для дітей та юнацтва високим взірцем глибокого патріотизму, героїзму, відданості національним інтересам України [4, с. 3].

Питання організації виховання дітей та молоді в умовах змін в освіті та суспільних викликів є надзвичайно актуальним для системи освіти держави й закладів освіти. Юне покоління, яке зберігає історичну пам'ять, українські традиції, має духовні цінності, готове до виконання обов'язку із захисту Батьківщини,

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

незалежності та територіальної цілісності України, буде рушійною силою, яка змінить майбутнє країни на краще [1, с. 54].

Козацька педагогіка – це частина народної педагогіки у вершинному її вияві, яка формувала в молоді синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Це народна виховна мудрість, що своєю головною метою ставила формування в сім'ї, школі і громадському житті козака-лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю й самосвідомістю [2, с. 23].

Високим показником лицарських чеснот, сили духу козаків було те, що вони над усе, цінуючи свою лицарську честь. У козацькій системі навчання та виховання якості лицарської честі гармонійно доповнювались кодексом лицарської звитяги:

- готовність боротися до загибелі за волю, честь і славу України;
- нехтування небезпекою, коли справа стосується життя рідних, друзів, побратимів, долі Матері-України;
- презирство і ненависть до ворогів, прагнення визволити рідний край від завойовників;
- уміння доводити наукову неспроможність ворожих ідей і теорій, спрямованих на послаблення української держави;
- здатність захищати за будь-яких обставин рідну мову, культуру, мистецтво, духовні традиції, гідність і гордість свого та інших народів;
- героїзм, подвижництво у творчій праці і в бою в ім'я свободи і незалежності України;
- захист свого права бути господарем на рідній землі, володарем національних багатств, готовність нікому не давати на поталу своєї материзни і дідизни;
- здатність і готовність займатися постійно, зокрема і в години можливого лихоліття, народотворчою і націотворчою діяльністю, будівництвом і зміцненням Української держави [5, с. 243].

Провідні ідеї козацького руху (свобода й незалежність України, непорушність прав людини й народу, суверенність особистості, народовладдя та ін.) були найважливішими в національній системі освіти і виховання. Педагогічна мудрість козаків сприяла зміцненню української системи виховання, яка в той час досягла апогею свого розвитку. Виникали перші українські академії (Острозька – в 1576 р., Києво-Могилянська – в 1615 р.), що стали визначними центрами розвитку вищої освіти, науки й культури України, усіх східнослов'янських земель. Чимало козацьких лідерів (гетьманів, полковників, сотників, кошових отаманів та ін.) мали вищу освіту, вивчали українську народну і світову філософію, логіку, психологію, історію, риторику, поетику, оволодівали латинською, грецькою, старосврейською, польською, німецькою та іншими мовами. Під могутнім захистом козацьких збройних сил в Україні були різні типи навчальних закладів. Поряд з академіями, братськими, дяківськими, церковними, монастирськими школами, колегіумами, народними професійними школами мистецтв і ремесел (кобзарства, гончарства, бортництва та ін.) працювали й козацькі, січові школи на території Січі, земель Війська Запорізького, на Гетьманщині. Основу вітчизняної системи виховання складала козацька виховна ідеї, які були відомі далеко за межами України [2, с. 24].

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Таким чином, традиції козацтва передбачають формування в молоді героїчних, лицарських якостей, пов'язаних із військовою справою, захистом Батьківщини. Козаки були глибоко людяними, великодушними і милосердними до всіх, хто потребував співчуття, допомоги. В кожному середовищі українців утверджувались кращі здобутки української нації, прикмети лицарськості і у вихованні.

Література та джерела

1. «Козацтво – традиції через роки!»: збірн. тез доповідей VII регіональної конф. науково-творчих робіт здобувачів освіти. Кривий Ріг: КРФК НАУ, 2021. 70 с.
2. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти : науково-методичний збірник / уклад. В.Є. Берека, І. К. Гіджеліцький, Н. М. Орловська. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. 472 с.
3. Козацькі забави: навч. посіб. / В. І. Завацький, А. В. Цьось, О. І. Бичук, Л. І. Пономаренко. Луцьк: Надстир'я, 1994. 109 с.
4. «Ми роду козацького діти» : метод. рекомендації щодо проведення заходів з козацького виховання / О. В. Ругаль. Суми: [б. в.], 2008. 24 с.
5. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність / Ю. Руденко, О. Губко. Київ : МАУП, 2007. 384 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ СИСТЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ: СПАРТА І АФІНИ

Олександр Пікула,

студент ІІФК ск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,

завідувач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто особливості фізичного виховання дітей та молоді у Давній Греції. Здійснено порівняльну оцінку давньогрецьких виховних систем – спартанської та афінської. Вивчено традиції фізичного виховання чоловіків та жінок у давньогрецьких полісах.

Відомо, що Стародавня Греція складалася з низки невеликих держав-міст (так званих полісів), багато в чому подібних, багато в чому відмінних, своєрідних. З них найвідоміші в контексті педагогічної проблематики були Лаконія з столицею в Спарті і Аттика з столицею в Афінах. Відмінність в системах виховання цих двох країн була обумовлена деякими особливостями економічного і політичного розвитку, а також станом культури цих держав [1, с. 11].

У Спарті одружуватися дозволялось із двадцяти років, але чоловік до тридцяти років мав мешкати в «чоловічому домі» й поводитись у подружжі так, ніби це діло незаконне й таємне. Після тридцяти років він ставав повноправним громадянином.

Становище жінок у Спарті було своєрідне. Вони жили не ізольовано, як жінки в Афінах. Дівчата проходили таке саме фізичне тренування, як і хлопці; дівчата вправлялися в гімнастиці разом з хлопцями, ті й ті були голі. І хоч дівчата виступали

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

таким чином голі перед усіма, ніякої ганьби в тому ніхто не вбачав і нікого тим не соромив, але всі ці вправи були чудовою розвагою й грою, без ніякої юнацької розпусти» [3, с. 92]. Тих чоловіків, котрі не хотіли одружуватись, закон оголошував знеславленими, і їх змушували навіть у найбільші холоди ходити голими довкола того місця, де вправлялась і танцювала молодь.

Одностатеве кохання як між чоловіками, так і між жінками було в Спарті узаконеним звичаєм, і йому приділялась певна роль у вихованні підлітків. Коханець того чи того хлопця ніс певну відповідальність за його вчинки; Плутарх відзначає, що якимось, коли один хлопець у бійці скрикнув з болю, його коханця покарали за хлопецьку легкодухість [3, с. 98].

У Спарті існував, на відміну від більшості старогрецьких держав, парний шлюб дислокального поселення, що урівнювало жінку в правах з чоловіком.

Своєрідно здійснювалося у Спарті антиалкогольне виховання спеціально напоювали спиртним і показували молодим спартіатам, щоб усі бачили, наскільки жалюгідна і смішна ця людина. То було тяжке покарання – бути посміховиськом в очах інших. Щодо виховання спартанських дівчат, то воно мало чим відрізнялося від виховання юнаків. Вони також отримували військово-фізичну підготовку, щоб разом з дорослими жінками, під час воєнних походів чоловіків, тримати в покорі рабів і охороняти місто. Спартанська жінка повинна була бути фізично здоровою і давати здорове потомство. Мораль жінок стояла дуже високо; їх відданість державі і патріотизм найкраще зазначений у словах матері, яка, відправляючи сина на війну, передавала йому щит із словами: «З ним або на ньому» [2, с. 42].

Афіни завдяки зручному географічному місцеположенню в VII–VI ст. до н.е. стали торговельним центром Греції. Поряд з торгівлею розвивалася і промисловість (вироблення оливкової олії, видобування срібла, гончарна промисловість, виноробство, зброярство). Афіни, на відміну від Спарти, стають демократичною рабовласницькою республікою, де боротьба за владу ведеться між земельною аристократією і плутократією (торгівці). Афінська культура досягає вищої точки процвітання. Розвивається смак до краси, розумових занять, філософії, мистецтва. Набувають розвитку природознавство, математика, історія. Високої досконалості досягли афіняни в скульптурі, живописі та архітектурі [2, с. 42].

На відміну від Спарти афінська жінка була позбавлена багатьох прав. Вона проживала на жіночій половині будинку (гінекеї), без дозволу не могла виходити з дому, тим більше без супроводу. Сім'ї була надана повна свобода у вихованні: батьки могли виховувати своїх дітей як завгодно чи у відповідності зі своїми можливостями. Метою афінського виховання було досягнення калокагатія – гармонії тіла і духу. Виховання спрямовувалося на розвиток духовних обдарувань особистості: розвиток розуму, художнього смаку і моральних почуттів.

До семи років виховання відбувалося в сім'ї під наглядом матері чи годувальниці. Разом з батьками діти бували в гостях, на урочинах, прислуховувалися до пісень матері і служниць тощо, тобто отримували перші уроки виховання. З двох років до хлопчика прикріплюється педагог (пайс+аго = «дітоводій»), раб, що супроводжував його скрізь, носячи за ним різні речі тощо. Педагог повинен був спостерігати за моральністю дитини: оберігати від випадкових вуличних знайомств, вражень, навчати її світських манер, правил поведінки за столом і на вулиці. Коли

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

хлопчик підростав, педагог супроводжував його до школи, носив за ним його книжки, таблички, писало, а також ліру (або кіфару).

Освітній шлях повноправного афінського громадянина закінчувався відбуванням військової служби в умовах ефебії. У V ст. до н.е. – це обов'язковий акт. Зарахування до ефебії співпадало з громадянським повноліттям і було ним обумовлене. Прийняття присяги на вірність державі перетворювало молоду людину в повноправного громадянина, даючи їй право спадковості, право опіки, право бути членом народних зборів. Текст присяги звучав так: «Клянуся ніколи не зганьбити священної зброї і не залишити свого місця в бою. Клянуся битися за моїх богів і за свій дім один і разом з усіма. Клянуся після моєї смерті залишити батьківщину не приниженою, але більш могутньою і міцною. Клянуся виконувати накази, що виходять від мудрих представників держави. Клянуся дотримуватися як нині діючих, так і наступних законів держави. Клянуся не допускати порушень цих законів мого батька і у свідки моєї присяги закликаю богів». Ця ж присяга робила юнака повноправним ефебом. У залежності від майнового стану він потрапляв або в категорію вершників, або в категорію важко озброєних [5, с. 437].

Протягом першого року ефеби проводили різноманітну підготовку що включала гімнастичні тренування і військові вправи: боротьба, біг з факелами, верхова їзда та їзда на колісницях метання списів, дисків, каменів, стрільба з лука, плавання. Поряд з цим вивчалися питання військової техніки того часу: використання військових машин, мистецтво побудови таборів, основи кораблебудування.

У відповідності із становищем жінки в Афінах дівчата здобували домашнє виховання під наглядом матерів або інших жінок на жіночій половині будинку-гінекеї. Тут вони здобували елементарні навички рукоділля, гри на музичному інструменті, часом і читання та письма.

Іван Франко захоплювався досягненнями стародавніх греків у галузі освіти. Він писав, що грецька освіта стала «сонцем, що освітило весь світ, схід і захід, мішаючи своє проміння з дотліваючою загравою старинних азійських та єгипетських огнищ» [4, с. 34].

У табл. 1 подано порівняльну характеристику спартанської та афінської освітніх систем.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика
спартанської та афінської освітніх систем

Характеристики виховання	Спартанське виховання	Афінське виховання
Характер освіти і виховання	Державний	Привітний, індивідуальний
Провідна мета виховання	Підготовка воїна	Досягнення калокагатії – гармонії тіла і духу
Система виховання (етапи, ланки)	Домашнє виховання (до 7 років). Навчання в агелах – державних закладах (7–18 років).	Домашнє виховання (до 7 років, хлопчики; з 2-х років до хлопчика прикріплювався раб – педагог). Мусична школа (граматиста, кифариста, 7–14

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

	Військова служба – ефебія (18–20 років)	років). Палестра – гімнастична школа, школа боротьби, 14–16 років. Гімнасія (14–16 років). Військова служба – ефебія (18–20 років)
Основні напрями (зміст) виховання.	Фізичне, моральне, антиалкогольне, музично-естетичне, військове.	Розумове, фізичне, моральне, музично-естетичне, військове.

З табл. 1 можна побачити, що спільними характеристиками в освітніх системах Спарти і Афін є: домашнє виховання (до 7 років), посилена фізична підготовка, проходження військової служби (ефебії), музично-естетичний розвиток спартанців та афінян, моральне виховання, формування патріотичних почуттів та громадянської відповідальності.

Таким чином, поміж відмінностей у зазначених давньогрецьких системах можна виділити наступне: відсутність організованої розумової освіти у Спарті; різні підходи до організації життя та здобуття освіти, у Спарті – державний характер освіти, безкоштовне навчання, у Афінах – приватність життя, платне навчання; рівноправність чоловіків та жінок у Спарті, обмеженість прав у афінських жінок та права здобувати освіту, військово-прикладна підготовка дівчат та жінок у Спарті. Спартанське виховання характеризується замкненістю, вихованням жорстокості та витривалості, афінське – спрямоване на гармонійний (калокагатія) та творчий розвиток вільних громадян.

Література та джерела

1. Історія педагогіки / за ред. М. С. Гриценка. Київ: Вища школа, 1973. 448 с.
2. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Тернопіль: Тернопіль, 1996. 436 с.
3. Рассел Б. Історія західної філософії: курс лекцій. Харків: Основи, 1995. 759 с.
4. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки: посіб. Київ: Смолоскип, 2011. 376 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка давнього світу. *Педагогіка*. Київ: Академвидав, 2003. С. 436–450.

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Юлія Спринь,

студентка групи ПОІз-41Б спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – *Руслана Даниляк, к. пед. н.,*
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У статті висвітлено педагогічні погляди Григорія Савича Сковороди, проаналізовано основні педагогічні ідеї, акцентовано увагу на надзвичайно важливій ролі у розвитку освіти і педагогічної думки в Україні.

Григорій Сковорода – найвидатніша постать у культурному, а також педагогічному житті України у 18 ст. «Перший розум наш...» – так високо оцінив Григорія Савича поет М. Вінграновський. Великий патріот України, філософ і поет, просвітитель – гуманіст, співак і музикант, байкар і мандрівний учитель – таким ми уявляєм і сприймаємо Г. С. Сковороду.

У педагогічних поглядах Григорія Сковороди простежуємо віддзеркалення основних напрямків прогресивної на цей час педагогіки: гуманізм, демократизм в освіті, високий рівень моральності, патріотизм, який проявлявся у любові до України і українського народу [3].

Свої педагогічні погляди Григорій Сковорода висловлював у діалогах, віршах, байках, притчах, листах, у музиці. Він сприйняв дух тогочасного просвітителства, дух простолюду, традиції народної педагогіки, народні погляди на освіту і виховання. «Розумом пізнає людина світ, – писав Сковорода. – Пізнаючи світ, людина пізнає себе, а це є частиною пізнання народом своєї історії» [5, с. 112].

Знання і мудрість, на думку Григорія Сковороди, повинні породжувати добродішність, зокрема, він писав: «Як глупота є мати всіх пороків, у тому числі пихи, якій властиво брати на себе тягар непосильний і почесні не по заслугі, – так мудрість є справжня мати як інших чеснот, так і скромності, яка, міряючи себе, як кажуть, своєю власною мірою, швидше спускається вниз, ніж підноситься догори» [5, с. 138].

Особливу увагу Сковорода звертав на патріотичне виховання, на виховання у дітей любові до України і свого народу.

Проблемам виховання присвячені його притчі «Благодарний Еродій», «Убогий жайворонок», інші твори. І хоч у цих творах його персонажі є алегоричними, у них простежуються образи живих людей тодішнього суспільства. Еродій – це тип людини, відданої національним ідеям, традиціям народного виховання, потрібного українській нації. Другий персонаж – Тетервак – обмежена людина з міщанськими поглядами, ворожими до власного народу. У листі до Федорова Диського Сковорода писав, що тетерваками називають тих українців, які зрадили інтереси свого народу, своєї нації, вони готові служити колонізаторам і при цьому особисто наживаються. Жайворонком Сковорода називає тих людей, які своєю трудовою діяльністю наближають волю і свободу. Вовком автор називає душевну й амбітну пристрасть

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

людини до закабалення, а не творчих пошуків виходу з тяжкого становища, в якому опинилась українська нація [5].

Викладацько-педагогічна діяльність Г. С. Сковороди проходила в Переяславському і Харківському колегіумах, що вже досить докладно проаналізовано у вітчизняній історії педагогіки, а також у приватних осіб по поміщицьких маєтках. Всюди він надзвичайно сумлінно ставився до виконання своїх обов'язків [6, с. 12].

Г. С. Сковорода перший в історії української педагогічної думки і освіти висунув ідею природного виховання. Він вважав, що формування людини має бути спорідненим з її природою. У байці «Собака та Кобила» педагог-мислитель висловлює думку про те, що природа має вплив на людину; без урахування цього людина не може мати успіху в житті, адже «без природи – як на манівцях: чим далі йдеш, тим більше заплутаєшся».

Принцип природовідповідності характеризує генетичну спадковість родоvodu, тому під час виховного процесу треба зважати не тільки на соціальне становище дітей, а й на їх природу, нахили, інтереси, здібності, бо «воспитание истекает от природы», яка є «самий лутший учитель». З того випливає, що вчителі у виховній роботі повинні враховувати індивідуальні та вікові особливості дітей, їх анатомічні, фізіологічні, психологічні, національні та релігійні особливості [4].

Принцип природовідповідності орієнтує учителів і батьків навчати дітей рідною мовою. Адже рідна мова від народження дитини впливає на її розвиток, її мислення і мовлення та є природним засобом навчання учнів.

Григорій Савич високо цінував працю і трудове навчання. Згідно з його вченням, праця – категорія етична. Вона може вирішально вплинути на формування особистості, виховання моральних почуттів, сильного характеру, волі. Бездіяльність, лінощі – джерело виникнення багатьох моральних вад. Він вважав, що від природи в кожній людині закладено таємний «закон сродності», інакше кажучи, природні нахили до певного виду діяльності. Спорідненість – це входження в гармонію з природою. А для цього треба пізнати себе. «Копай в середині себе криницю для тієї води, – писав Сковорода, – що зростить і твою оселю, і сусідську». Таким чином, кожен має стати яскравою індивідуальністю, щоб не розчинитись у юрбі. Він стверджував, що нахили природні, що люди від природи далеко не однакові. «Живи по-натурі», – писав він [5, с. 234].

Заклик пізнати самого себе набуває у Сковороди гуманістичного звучання. Смысл цього заклику полягає у створенні права кожної людини на своє щастя на основі пізнаних у собі природних здібностей. Щастя треба шукати не поза собою, а в собі, в самовдосконаленні, в задоволенні, в сумлінні, доброму розумі. Адже якщо людина вибере для себе вид діяльності, який не відподає її інтересам і здібностям, то вона стає нещасливою. Праця не приносить їй радості, а лише розчарування. У праці, яка найбільше відповідає уподобанням людини, полягає її щастя.

Григорій Сковорода висував ідею відповідної ієрархії праці. На перший план ставив хліборобську працю, слідом за нею «честное ремесло», а також купецьку справу, торгівлю за допомогою посередників, що керуються «честними» правилами. У праці «Природженість до землеробства» він писав: «Берися орати землю, заготовляти для людей і худоби, водити череди чи бджоли, чи що звелить тобі твій Господь» [5, с. 179].

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Важливо відзначити, що Г. С. Сковорода приділяв увагу вихованню здорового покоління людей. А здоров'я майбутнього покоління залежить від здоров'я батьків. Батьки, як перші вихователі, повинні створювати сприятливі умови для розвитку природніх сил дитини, а також сприяти розвиткові природніх задатків.

Сковорода вважав, що головне у вихованні: благо народити, зберегти вихованцеві молоде здоров'я, навчити вдячності.

Моральне виховання за Сковородою повинно впливати з принципів християнської моралі, з віри в Бога. Людина ж наділена Богом вільною волею, отже, за цією волею живе й має змогу сама себе будувати [7].

Г. С. Сковорода, мабуть, першим з українських просвітителів висунув, обгрунтував ідею всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Дуже високо оцінював Сковорода працю учителя. Він образно порівнював її з працею дбайливого садівника. Для справжнього вчителя понад усе повинна бути чесність, скромність, любов і повага до учня, служіння добру. Адже той, хто бажає навчати інших мудрості, на думку Сковороди, повинен довго і постійно навчатися сам, бути авторитетним, вміти поєднувати слово і дію, любити і поважати учнів. «Долго сам учишь, – писав він, – если хочеш учить других». Звичайно, ця порада вчителя не втратила своєї актуальності і в наші дні [6].

Григорій Сковорода збагатив і продовжив традиції української педагогіки, відіграв велику роль у розвитку освіти і педагогічної думки в Україні.

Його спадщина належить до визначних надбань української культури XVIII ст. Скромна людина у своїй простій одежі, без своєї домівки, без матеріального достатку, весь скарб якої вміщувався у сумці, освітила свою епоху, а його спадщина перейшла в наступні віки.

Література та джерела

1. Міністерство культури та інформаційної політики України. Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди 1972-2022. <https://restore.mkip.gov.ua/objects/naczionalnyj-literaturno-memorialnyj-muzej-g-s-skovorody> (дата звернення 04.03.2023).

2. Булда М. І. Край Григорія Сковороди: історичний нарис. Гадяч: Видавництво «Гадяч», 2013.

3. Кондрашова В. М., Максимов О. С. Гуманістичні ідеї Г. Сковороди. *Початкова школа*. 1996. № 2.

4. Осмир О. Б. Сучасність мудрости Г. Сковороди: світоглядний нарис. Львів: Література та мистецтво, 2020.

5. Сковорода Г. С. Твори у 2 томах. Т. 1: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. Український науковий інститут Гарвардського університету. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної Академії наук України (Гарвардська бібліотека давнього українського письменства). Київ: АТ «Обереги», 1994.

6. Стадниченко В. Я. Учитель життя. Сковорода як гасло часу. Київ: Успіх і кар'єра, 2016.

7. Стогній І.П. Про силу духу і вчення Г. С. Сковороди. Київ: Освіта, 1996.

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Анна Фоменко,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Оксана Кузьмич,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Подано особливості освіти у Великій Британії, рівні системи середньої освіти, цікаві відомості про середню школу та університетську освіту, підготовка до університету.

«Закон про освіту», прийнятий у 1944 році, в цілому впорядкував систему освіти у Великій Британії. Вона є обов'язковою для всіх громадян у віці від 5 до 16 років.

Система середньої освіти має три рівні:

- початковий (Elementary School) – 5-11 років;
- середній (Secondary School) – 11-16 років;
- післяшкільний (Further Education) – 16-18 років [1].

Використовують окремі шкільні програми: англійські та шотландські. Шотландська програма відрізняється тим, що в початковій школі навчаються до 12 років.

До 1980 року система шкільної освіти Великої Британії характеризувалася значною децентралізацією, навчальні плани розроблялися на рівні шкіл. Міністерство освіти надавало тільки рекомендації, а вчителі самостійно готували навчальні програми. Акт Бейкера, прийнятий у 1988 році ввів національні навчальні програми, рівні навчальних досягнень учнів кожного класу з кожного предмета, національні тести з англійської мови, математики та природничих наук для учнів 7, 11, 14, 16-річного віку. Були визначені предмети «ядра» — математика, англійська мова, природознавство, а також географія, технологія, мистецтво, на освоєння яких відводиться до трьох чвертей навчального часу. Один урок на тиждень вивчення релігії є обов'язковим згідно із законом 1944 року. Державний секретар освіти отримав право контролювати освіту за рахунок частини функцій місцевих органів влади.

Шкільне навчання починається з 5 років у школах, де навчання є максимально наближеним до домашніх ігрових умов. Від 7 до 11 років діти відвідують початкову школу. Дітей, у залежності від рівня інтелектуальних здібностей та навчальних умінь, розділяють на потоки: група «А» – здібні, підготовані діти, «В» – з посередніми здібностями, «С» – з низьким рівнем здібностей, недостатніми навичками читання, письма, лічби.

Середня школа є обов'язковою до 16 років. Середні школи поділяються за типами:

- граматична;
- об'єднана;

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

- сучасна;
- технологічна.

Крім того існують елітні приватні «паблік скулз» – школи інтернатного типу з роздільною системою навчання [2].

У середній граматичній школі учні отримують повну середню освіту і мають право на вступ до вищого навчального закладу на будь-який факультет. До шкіл такого типу поступає до 15 % найкращих учнів початкових шкіл, як правило вихідців із середнього стану. У процесі навчання учнів часто перегруповують згідно з рівнем здібностей. Ця школа відноситься до класичних навчальних закладів. Навчання здійснюється по гуманітарних, так і природничо-математичних напрямках. Для старшокласників передбачене вивчення предметів за індивідуальними планами.

Переважає кількість учнів навчається в середніх сучасних школах і після закінчення отримують довідку, а не атестат (як у граматичній), що не дає права на вступ до вишу. У цих школах робиться акцент на отримання найбільш масових професій, тому загальноосвітня підготовка зведена до мінімуму.

Створення середніх об'єднаних шкіл має на меті об'єднувати всі типи середніх шкіл. Формально вони єдині навчальні плани, проте на практиці учні навчаються у потоках та групах, що мають різний рівень складності.

Згідно з реформою 1988 року, утворено нові типи середнього навчального закладу – місцеві технологічні коледжі. Вони, отримуючи додаткові субсидії від уряду та великих фірм, повинні готувати спеціалістів вищого рівня для промисловості. Навчання в цих школах спрямоване на вивчення природничих наук і технології.

Паблік скулз мають на меті підготовку учнів для вступу в університети та зайняття посад у політиці, економіці, армії, церкві. У Великій Британії нараховується близько 120 чоловічих шкіл цього типу, де навчається 50 тис. учнів. Зміст навчання, що раніше носив гуманітарний характер, розширюється за рахунок природничо-математичних дисциплін та практичної спеціалізації.

Шкільне навчання в Англії триває тринадцять років на відміну від дванадцяти років в Україні.

Істотна частина приватних англійських шкіл організована за системою роздільного навчання та проживання хлопчиків і дівчаток. У цієї системи є свої прихильники і противники, але незмінним залишається факт, що перші рядки рейтингів традиційно займають школи з роздільним навчанням дітей.

У британських школах обов'язкова шкільна форма – у кожній школі свої колір і фасон: для хлопчиків костюм, для дівчаток – блузка, джемпер і спідниця і для всіх – краватка кольорів школи.

У британських приватних школах панує дуже сувора дисципліна. Забороняється грубити вчителям і виходити за територію школи без спеціального дозволу. За такі провини, як куріння або вживання алкоголю, слідує дуже суворе покарання – аж до виключення зі школи.

Університетська освіта в Англії триває три роки для отримання ступеня бакалавра й чотири роки для магістра. У Шотландії для отримання бакалавра треба вчитися чотири роки.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

У британських університетах відсутні вступні іспити. Зарахування студентів відбувається на основі успішного складання іспитів на сертифікат про середню освіту у старших класах середньої школи або на програми підготовки до ВНЗ – Foundation.

Серйозний акцент робиться на самостійній роботі студентів, на здатності до самонавчання та вмінні здобувати знання без допомоги викладача. Успішність студентів оцінюється за результатами складання письмових робіт, головним чином академічних есе.

У Великій Британії та більшості інших англомовних країн шкільний атестат України та країн СНД не визнається еквівалентним атестатом про середню освіту. Тому випускникам з України не дозволяють відразу після школи поступати в університет.

Щоб прирівняти свою освіту до стандарту, необхідного для вступу в англійський університет, школярі можуть закінчити дворічну програму A-level у приватній школі-пансіоні, поступити на аналогічну програму в коледж або закінчити програму Foundation при університеті.

На відміну від приватних шкіл у програмі коледжів немає театральних вистав, спортивних змагань та інших додаткових дисциплін, покликаних дати дитині хорошу фізичну підготовку і розвинути в неї таланти. Основна мета коледжу – підготувати студента до здачі іспитів та вступу у британський університет з максимально високим результатом. Зарахування в університети відбувається на підставі результатів здачі іспитів на A-level або IB [2].

Здати ці іспити можна як у старших класах британської школи, так і в коледжі.

У коледжі здатні й добре підготовлені учні зазвичай отримують можливість пройти програми швидше: GCSE за рік, A-level – за півтора року.

Є в міжнародних коледжах і спеціальна, більш швидка програма підготовки до університету, що передбачає особливий – так само більш швидкий спосіб зарахування в університет. Це програма Foundation.

Література та джерела

1. Вища освіта Великобританії. URL:
https://osvita.ua/abroad/higher_school/england/4955/
2. Освіта Великобританії. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Освіта_у_Великій_Британії

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Тетяна Хом'як,

студентка 21 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Алла Бубін, к. пед. н.,
завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

У статті розкрито педагогічні погляди В. Сухомлинського щодо підготовки молоді до створення сім'ї, акцентовано увагу на важливості сімейного виховання, визначено провідну роль батьків у процесі соціалізації дитини.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості [1]. Саме в сім'ї за допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його багатогранних проявах, проходить громадянське становлення, формує світогляд та естетичні смаки. Здійснюючи сімейне виховання, батьки повинні створити умови для повноцінного фізичного та психологічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, сформувати активне, зацікавлене ставлення до довкілля. Поряд з цим, ефективність сімейного виховання залежить від педагогічних поглядів батьків, сформованої в їхній уяві ідеальної моделі особистості, яку вони прагнуть реалізувати у дитині, від тих виховних методів і прийомів, якими користуються батьки.

У своїх творах В. Сухомлинський визначив мету, принципи сімейної педагогіки, науково обґрунтував зміст, методи, засоби ефективного виховання дітей. Сімейне виховання, на думку педагога, повинно здійснюватися з урахуванням природних, соціальних і духовних чинників, ґрунтуватися на принципах природовідповідності, індивідуалізації, гуманізації, демократизації, етнізації.

В. Сухомлинський акцентував увагу на проблемі підготовки молоді до сімейного життя, до майбутніх сімейних обов'язків, бо кожна дитина в майбутньому повинна стати добрим сім'янином, мудрим гуманним батьком чи матір'ю, тим самим залишити визначний слід в історії свого народу. Педагог розробив цілу систему гуманного виховання дівчинки – дівчини – жінки – матері й хлопчика – юнака – чоловіка – батька, в основу якої покладено любов, повага, взаємні відповідальність, підтримка, взаємодопомога, а в центрі уваги – людина добра, яка поважає і любить людей, вміє працювати творчо на їх благо.

За переконання В. Сухомлинського немає нічого важливішого у сфері виховання, ніж навчити батька і матір виховувати своїх дітей. «Без турбот про педагогічну культуру батьків, – зазначав педагог, – неможливо розв'язувати жодного питання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною, – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії і практики» [6, с. 366].

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Вважаючи сім'ю первинним осередком суспільства й одночасно головним інститутом виховання, педагог наголошував, що саме в ній «шліфуються найтонші грані людини-громадянина, культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання, тут, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [2, с. 22]. Усе те, що дитина набуває в сім'ї, вона зберігає протягом усього свого життя. Від гармонійності відносин у сім'ї, її духовної атмосфери, морального здоров'я, панування естетичних смаків та етичних норм поведінки залежить і рівень розвитку суспільства, бо «якщо дитина виростає в оточенні безсердечності, вона стає байдужою до добра і краси» [4].

У праці «Батьківська педагогіка» В. Сухомлинський зазначав: «Виховання дітей – це віддавання духовних сил. Людину творимо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, любов'ю батька і матері до людей, глибокою вірою в красу і гідність людини. Чудові діти виростають у тих сім'ях, де батько і мати посправжньому люблять одне одного і водночас люблять і поважають людей. У цієї дитини – мир і спокій в душі, глибоке душевне здоров'я щиросерда віра в добро, віра в красу людську, віра в слово вихователя, тонка чутливість до тонких засобів впливу – доброго слова і краси» [5].

В. Сухомлинський вважав дитину віддзеркаленням моральності батьків. Найцінніша моральна риса гарних батьків – душевна доброта, бажання і вміння робити людям добро, передається дітям, причому передається без жодних зусиль. Любов і дружба, взаємна підтримка матері і батька – наочний приклад для дитини моральних відносин між людьми.

У працях педагога матір огорнута ореолом любові, чуйним ставленням та глибокою повагою до дитини. Матір – це Берегиня, джерело загальнолюдських цінностей, чеснот. В. Сухомлинський створив «Культ матері», який будувався на розумінні дітьми невичерпності і безмірності материнської любові. Матір – звичайна людина, яка потребує уваги, чуйного ставлення, поваги, ласки, любові у відповідь. Ні школа, ні суспільство не може замінити матір. А тому любов до матері, вважав педагог, потрібно починати й одночасно продовжувати виховувати в закладах освіти. Необхідно хлопчиків навчити з повагою ставилися до дівчаток, спонукати їх до таких стосунків, які б приносили їм радість. Наприклад, педагог радив відзначати «День дівчаток», до якого б хлопчики готували зроблені власними руками вироби, вирощені квіти та ін. Не менш важливою у вихованні дитини має бути і роль батька, особливо коли в сім'ї підростає син. Для хлопчиків батько – перший еталон мужності, хоробрості, сміливості, тому вони мріють бути схожими на своїх батьків.

Вважаючи сім'ю первинним осередком суспільства, Василь Сухомлинський наголошував, що саме в ній «шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання, тут, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [3].

Материнська і батьківська любов не повинна бути сліпою, вона має виховувати в маленькій людині Людину, слугувати підтримкою, вірою в себе, у свої сили, захищати і водночас рухати вперед, а не бути своєрідним ковпаком, ізолятором.

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Видатний педагог був переконаний, що виховувати у дітей чесність, правдивість, доброту і чуйність, любов і повагу до старших потрібно ще змалку, тому що дитячий світ особливий. Діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, про честь і безчестя, про людську гідність. Справжня гуманність не може бути вихована без розуміння необхідності того, щоб діти були правдивими. Для цього потрібно формувати у них звичку постійно говорити правду. І найкращим зразком у цьому для дітей є дорослі, їхня глибока повага до правдивості як цінної людської якості.

На думку В. Сухомлинського, діти є рівноправними членами сімейних справ, вони можуть чинити взаємний позитивний вплив на сім'ю, поведінку батьків, старших та їх ставлення до всіх сімейних і громадських обов'язків. Вони не повинні відчувати своєї нерівності, неповноцінності, приниженої гідності [4].

Таким чином, аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського щодо сімейного виховання дає змогу стверджувати, що його погляди на сьогодні є досить актуальними, мають велике теоретичне, історико-культурне і практичне значення у підготовці молоді до сімейного життя.

Література та джерела

1. Закон «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
2. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. Київ, 1987. 264с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. Т. 2. Київ, 1977. С. 369–370. URL: <https://bit.ly/3JptK5k>
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. Т. 3. Київ, 1977. URL: <https://bit.ly/3LphIeS>
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. Т. 4. Київ, 1977. URL: <https://bit.ly/42fuQc6>
6. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: навч. посібник. Харків : Діса плюс, 2016. С. 365–377.

ПОГЛЯДИ К. Д. УШИНСЬКОГО НА ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Дмитро Чміль,

студент ІІФК ск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,

завідувач кафедри педагогіки та психології

Розглянуто та проаналізовано мету та завдання фізичного виховання в спадщині К. Ушинського. Конкретизовано освітні, виховні та оздоровчі завдання фізичного виховання дітей та молоді за Ушинським.

У педагогічній спадщині видатного українського педагога Костянтина Ушинського міститься чимало ідей про фізичний розвиток людини у різні вікові

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

періоди. Науковець у праці «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» розгортає проблеми фізичного виховання дітей та молоді як в теоретичному плані, так і практично-прикладному.

Дослідник означеної проблеми С. Марчук детально обґрунтовує питання фізичного виховання школярів у науковому доробку К. Ушинського [1].

На основі спеціальних наукових досліджень вчених, вивчення психолого-педагогічних статей та праць К. Ушинського, ми намагалися окреслити цілі та головні завдання фізичного виховання, які зафіксовані у спадщині видатного педагога (табл. 1).

Таблиця 1

Мета та завдання фізичного виховання за К. Ушинським

Цільовий компонент	Обґрунтування положень К. Ушинським
Мета фізичного виховання	Прагнення людини до щастя, до досконалості фізичної і духовної. Щастя – вільна улюблена праця, яка необхідна для душевного здоров'я людини, як чисте повітря для її фізичного здоров'я [5, с. 352].
Освітні завдання	– оволодіння вихованцями базовими науково-практичними знаннями, нагромадженими у сфері анатомії, фізіології, гігієни, психології, педагогіки, медицини («раціональне розуміння гігієнічних правил» [3, с. 16]; – забезпечення раціонального формування індивідуальних рухових умінь і навичок у школярів з метою доведення їх до необхідного рівня досконалості в повсякденному житті («удосконалення самої природи людини – її душі й тіла, й прагнення до ідеалу – довершеної особистості» [2, с. 22]; – засвоєння кожним вихованцем знань і навичок, здобутих у життєвій практиці з метою його самовдосконалення («зробити людину щасливою, кращою, довершеною» [2, с. 26]).
Виховні завдання	– соціальне формування особистості («вплив сильних, ненавмисних вихователів: природи, сім'ї, суспільства, народу, його релігії та мови» [4, с. 25]); – виховання гармонії фізичного і духовного розвитку особистості («різностороннє пізнання людини» [4, с. 28]; – розвиток інтелекту й утвердження життєвого оптимізму («виробити зрозумілу та позитивну мету виховання») [4, с. 50]); – патріотичне й моральне загартування молоді, виховання волі («гуманне ставлення до людей, виховання почуття правди, справедливості і моральності», «розвиток волі як могутнього засобу лікування душі та тіла» [4, с. 38]); – виховання любові до праці, «найкорисніше було б для здоров'я людини, коли б фізична і розумова праця поєднувалися в її діяльності» [5, с. 390]).

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

Оздоровчі завдання	– зміцнення і збереження здоров'я, «привчання до витривалості, необхідність м'язової діяльності та тривалого відпочинку для нормального розвитку людини» [3, с. 26]); – «формування в людини такого характеру, який би рятував її від шкідливого впливу» [2, с. 31); – забезпечення творчого довголіття з метою свідомої активної діяльності людини («загальний стан здоров'я впливає на психічне життя» [5, с. 312]).
--------------------	--

Таким чином, К. Ушинський чітко формулює мету фізичного виховання особистості. Услід за філософом Г. Сковородою, він метою називає прагнення до щастя, до улюбленої праці, яка в Сковороди визначається як «сродна праця».

Література та джерела

1. Марчук С. С. Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Луцьк, 2015. 27 с.
2. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання (Спроба педагогічної антропології). *Твори. В 6 т.* Т. 4. Київ : Рад. школа, 1952. С. 21–454.
3. Ушинський К. Д. Програма педагогічного курсу для жіночих навчальних закладів. *Твори. В 6 т.* Т. 6. Київ: Рад. школа, 1955. С. 16–38.
4. Ушинський К. Д. *Твори. В 6-ти т.* Т. 4. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ: Рад. школа, 1952. 518 с.
5. Ушинський К. Д. *Твори. В 6-ти т.* Т. 5. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ: Рад. школа, 1952. 430 с.

ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ У ДАВНІЙ ГРЕЦІЇ

Софія Яремчук,

студентка 2-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Сергій Марчук, к. пед. н.,
завідувач кафедри педагогіки та психології*

Розглянуто питання освіти та виховання в Стародавній Греції. Виявлено, що освіта стародавньої Греції була розвиненою і мала великий вплив на подальший розвиток західної культури. У давнину грецька освіта та виховання були зорієнтовані на розвиток розуму і духовності, на формування моральних цінностей.

Проблему античної освіти і виховання в історико-педагогічній науці вивчала низка вчених – В. Кравець, О. Смолук, Є. Мединський, О. Мешко, Б. Рассел, В. Третьяков та ін. Вони розглядали особливості давньогрецьких освітньо-виховних систем, значення педагогічних поглядів стародавніх мислителів у розвитку педагогічної думки.

Секція 4. *Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення*

Освіта стародавньої Греції була однією з найбільш розвинених у світі того часу. Греки прагнули до знань та розвитку розуму, і вони вірили, що освіта є ключем до успіху.

Уже в античних філософів Сократа, Платона, Аристотеля та Демокрита зустрічаємо гуманістичні підходи до виховання особистості, які ґрунтуються на засадах справжніх загальнолюдських цінностей, прагненнях досягти людського щастя й мудрості, досконалого фізичного розвитку [6].

Стародавня Греція складалась у IV–VI столітті до н.е. із багатьох невеликих міст – держав (полісів). Найбільш впливовими серед них були Лаконія з головним містом Спартою та Аттика – з Афінами. В кожній із них склалися свої системи виховання – спартанська й афінська. Вони визначалися потребами рабовласницького суспільства, а відрізнялися особливостями економічного й політичного розвитку, станом культури. У грецьких містах-державках проявилось прагнення до теоретичного осмислення набутого досвіду. Вчені намагались обґрунтувати процес виховання як розвиток людської особистості. Так, у Стародавній Греції зароджуються перші педагогічні теорії, які ґрунтуються на узагальненні існуючої практики особистості. Серед їх авторів виділяються насамперед Сократ, Платон, Аристотель і Демокрит, які залишили людству глибокі думки про виховну цінність освіти та гуманістичні підходи до виховання [2, с. 11].

Спартанське виховання ставило мету підготувати з дітей-спартіатів мужніх воїнів, стійких і загартованих майбутніх членів військової общини. Система спартанського державного виховання включала сімейне виховання; навчання в агелах; ефебію (військову підготовку). За внутрішнім змістом виховання в Спарті було військово-гімнастичним. Воно передбачало такі завдання: досконалий розвиток тілесних сил; розвиток войовничого мужнього духу; розвиток суворого підкорення цілям і волі держави. Недостатність розумового виховання в Спарті компенсувалось музичним військово-прикладним вихованням. Спартанців вважали одночасно наймузичнішими і найвойовничішим народом, підтвердженням цього є слова спартанського поета: «Кіфари звук мечу не стане поступатись» [4].

Виховання в Афінах було індивідуальним і вільним, сім'ї надавалась повна свобода у вихованні дітей. Метою афінського виховання було досягнення калокагатії – гармонії тіла і духу. Виховання спрямовувалося на розвиток духовних обдарувань особистості: розвиток розуму, художнього смаку і моральних почуттів. Система афінського виховання хлопчиків мала такі ланки: сімейне виховання; навчання у музичній школі, палестрі, гімнасіях, проходження військової служби (ефебії). Дівчата в Афінах здобували домашнє, сімейне виховання під наглядом матерів або інших жінок.

Давньоафінська освіта включала етапи, які б ми сьогодні назвали як початкова, середня та вища освіта (рис. 1).

Початкова освіта розпочиналася у віці сім років і тривала до підліткового віку. Діти навчалися читанню, письму, грамотності та основам арифметики. Перші школи були присвячені навчанню грамотності, щоб діти могли читати та розуміти закони та інші документи, а також щоб вони могли стати грамотними громадянами. Початкову освіту забезпечували грамотії, які вчили дітей читати, писати та рахувати. У навчанні використовувалися алфавіт і мнемонічні прийоми для запам'ятовування різних

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

інформаційних даних. Наприклад, для навчання дітей алфавіту використовували набір мнемонічних прийомів, таких як вірші та розмальовки, щоб діти могли запам'ятати літери та їх звуки.

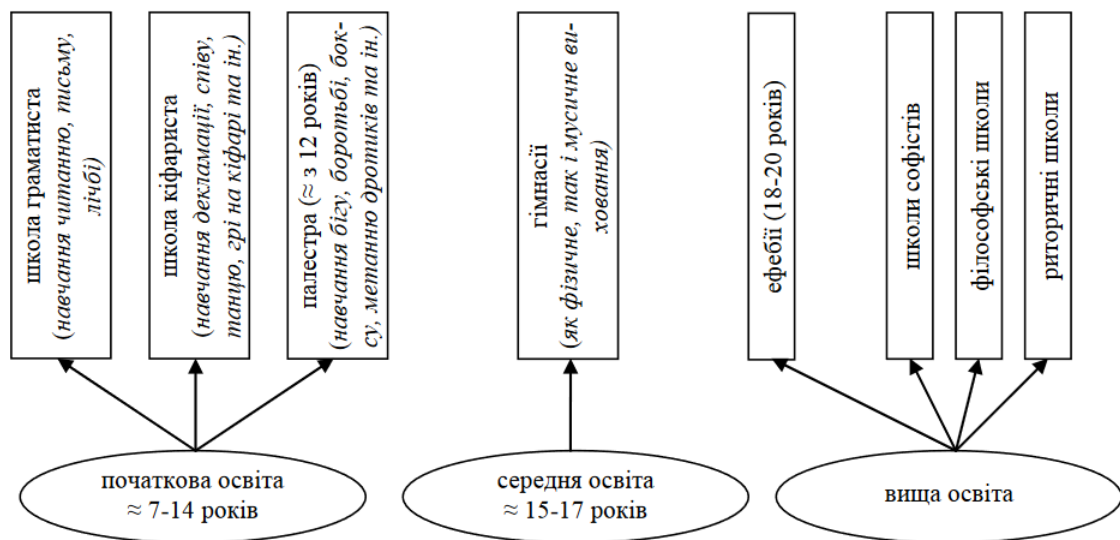

Рис. 1 – Освіта у Стародавній Греції (Афіни) [5]

Середня освіта була доступна не всім громадянам, зазвичай для синів заможних аристократичних сімей. Дівчата та раби не мали можливості отримати середню освіту. Середня освіта включала в себе вивчення граматики, логіки, риторики, математики, музики та геометрії. Основними предметами були граматика та логіка, що розвивали критичне мислення та допомагали у формуванні аналітичних навичок. Риторика була важливою складовою середньої освіти, оскільки греки вважали, що вміння переконувати та висловлювати свої думки є ключовим для успіху у політиці та суспільстві.

У Стародавній Греції вища освіта була доступна лише обмеженому колу людей – головним чином чоловікам з високих аристократичних сімей. Вища освіта була спрямована на формування глибоких знань та експертної компетенції у конкретних галузях знання [5].

Спільними характеристиками в освітніх системах Спарти і Афін є: домашнє виховання (до 7 років), посилена фізична підготовка, проходження військової служби (ефебії), музично-естетичний розвиток спартанців та афінян, моральне виховання, формування патріотичних почуттів та громадянської відповідальності.

Нами виявлено елементи спартанського та афінського досвіду у філософсько-педагогічних концепціях давньогрецьких мислителів.

Платон (427–347 до н.е.), учень Сократа, видатний афінський філософ. У працях «Держава» і «Закони» накреслив проект нової системи виховання дітей і молоді в рабовласницькій державі, при цьому поєднав елементи афінського і спартанського виховання (афінська система – ідея гармонійного розвитку, широке коло наук, музичне виховання, система шкіл; спартанська система – державний характер виховання, суворість виховання, пильний добір музики і пісень, виховання дівчат та їх рівні права на освіту); велику увагу приділяв фізичному вихованню дітей та молоді засобами різних систем гімнастичних вправ; висловив низку цінних думок про виховання: виховання дітей дошкільного віку, фізичне виховання, розширення

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

програми навчання, створення державної системи навчання, освіти дорослих та ін. [4].

Педагогічна система Платона відзначається стрункністю, кожне положення своєї педагогіки він послідовно обґрунтовує своїми методологічними настановами. Низку окремих положень його педагогічної системи сприйняв, як побачимо далі, його учень Аристотель.

Аристотель (384–322 до н. е.) – один із визначних мислителів античного світу, вчений-енциклопедист. Він – учень Платона, видатний філософ і вчений Стародавньої Греції, автор багатьох творів із філософії, політики, етики, естетики, природознавства [2, с. 16]. У своїх працях «Етика», «Політика» [1] Аристотель досить детально розглядає багато важливих педагогічних питань. Метою людського життя він вважає прагнення до земного щастя, блаженства і насолод, але будь-яке блаженство нерозривно пов'язане з діяльністю («Без діяльності не буває насолоди; насолода закінчує усяку діяльність») [3].

В основі психологічних поглядів Аристотеля лежить уявлення про єдність душі і тіла як форми і матерії і про наявність у людини трьох видів душі: рослинної (функції харчування і розмноження), тваринної (функції відчуття і бажання), розумної (функції мислення). Відштовхуючись від цих уявлень, вчений вбачав завдання виховання у розвитку цих видів душі, чому відповідає фізичне, моральне і розумове виховання в їх гармонічній єдності [3, с. 39].

Аристотель вперше в історії педагогіки зробив спробу вікової періодизації. Він поділяє життя молодого людини на три періоди: від народження до 7 років; від 7 років до настання статевої зрілості; від настання статевої зрілості до 21 року. Актуальні ідеї Аристотеля подано в табл. 1.

Таблиця 1

Виховані ідеї Аристотеля (за працею «Політика»)

Виховне положення	Обґрунтування Аристотеля
Виховання юнацтва – головний засіб збереження державного ладу	– завдання державного виховання полягає не в тому, щоб догоджати олігархам або прихильникам демократії, а щоб дати змогу першим підтримувати олігархічний лад, другим – демократичний; – у демократичних державах ... справу виховання організовано зовсім не в інтересах держави, і причина цьому та, що там погано розуміють, що таке воля [3, с. 41]
Проти виснажливих фізичних вправ	– для нормального фізичного стану громадянина як такого, для його здоров'я та його продуктивних сил як батька зовсім не треба мати фізичну міць атлетів; – організм має бути розвинений, але не виснажливими вправами [3, с. 42]
Годування і загартовування дитини	– давати багато молока – найкраще для зміцнення фізичних сил дітей; – корисно відразу ж, змалку, привчати дітей до холоду;

Секція 4. Історико-педагогічні питання в контексті сьогодення

	– краще привчати її безпосередньо «з пелюшок», але привчати поступово [3, с. 42-43]
Поділ дітей за віком	– коли діти досягнуть п'яти років, наступні два роки, до семи, вони мають вже бути на уроках з тих дисциплін, які їм пізніше доведеться вивчати самим; – усе виховання має поділятися за ступенями віку на два класи: 1 – від семи років до статевої дозрілості й 2 – від настання статевої зрілості до 21 року; – звичайний спосіб поділяти вік людського життя на семиріччя, може, й непоганий, але все-таки й при цьому поділі треба зважати на природу [3, с. 44]
Фізичне виховання має передувати інтелектуальному	– розвивати навички треба раніше, ніж розвивати розум; – не слід одночасно примушувати надто напружено працювати й інтелектуальні, і фізичні сили; – фізичне напруження перешкоджає розвиткові інтелектуальних сил, напруження інтелектуальне – фізичних [3, с. 46-47].

Отже, як бачимо, можна виявити чимало елементів спартанського та афінського досвіду у філософсько-педагогічних концепціях давньогрецьких мислителів Платона та Аристотеля.

Загалом, освіта стародавньої Греції була дуже значущою в історії західної цивілізації і залишила свій слід у багатьох аспектах нашого сучасного світу. У сучасному світі грецька освіта вважається важливою для розуміння культурної спадщини Заходу.

Література та джерела

1. Аристотель. Політика / пер. з давньогр. О. Кислюка. Київ: Основи, 2000. 239 с.
2. Історія педагогіки / за ред. М. С. Гриценка. Київ: Вища школа, 1973. 448 с.
3. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. Київ: Центр навч. літер., 2006. 664 с.
4. Марчук С. С. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2014. 147 с.
5. Шама О. І. Історія Стародавньої Греції. Хрестоматія. Посібник для студентів історичного факультету. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 256 с.
6. Ярошук Л. Історія педагогіки : навч.-метод. Бердянськ: Берд. держ. пед. ун-т, 2013. 392 с.

Секція 5

Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗИКИ Й РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Карина Абрамович,

студентка 31 ММ групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури*

У роботі розглядається інтеграція музики й рухової діяльності в процесі фізичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти. Застосування функціональної музики на уроках фізкультури й під час позакласних спортивних занять сприяє покращенню емоційного стану, більш якісному виконанню учнями фізичних вправ, підвищує рухову активність, позитивно впливає на розвиток естетичних почуттів, сприяє поєднанню музики та рухової діяльності в процесі фізичного виховання школярів.

Багаторічний досвід учителів фізичного виховання та наукові дослідження свідчать про те, що музика стимулює активність нервової системи, викликає зміни у функціональному стані організму, змінює напруження м'язів, швидкість роботи серця, ритм дихання й ін. Слухання музики створює в учнів певний емоційний стан (залежно від її характеру). Вона також є важливим засобом підвищення мотивації школярів до занять фізичною культурою та спортом.

Мета дослідження – визначити специфіку інтеграції музики й рухової діяльності в процесі фізичного виховання школярів.

Аналіз літератури з педагогіки музичного виховання, теорії та методики фізичного виховання; анкетування учнів і вчителів; психолого-педагогічні спостереження на уроках фізкультури.

Результати дослідження. Аналіз педагогічного досвіду із застосуванням музики на заняттях з фізичної культури та спорту в школах різних європейських країн свідчить про те, що музику нерационально застосовувати протягом усього уроку (45 хв). Її використовують у підготовчій частині, 6-10 хв основної частини (у разі її

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

відповідності вправам, запропонованим учням), на коротких етапах 5-8 хв та в завершальній частині до 3-5 хв.

Інтеграція музики й рухової активності в процесі фізичного виховання школярів спрямована на гармонійний розвиток особистості у фізичному, психічному та естетичному аспектах, активізації музично-рухового навчання, підвищенні ролі музичного мистецтва у сфері загальної життєдіяльності дітей. Застосування функціональної музики на уроках фізкультури й позакласних спортивних заняттях сприяє підвищенню емоційного стану, більш якісному виконанню учнями фізичних вправ, підвищує рухову активність, позитивно впливає на розвиток естетичних почуттів, сприяє поєднанню музики та рухової діяльності в процесі фізичного виховання школярів [1; 4].

Музика настроює рушійний апарат на ритм навчально-тренувального процесу, вносить у роботу елементи гармонізації, привабливості та комфорту, допомагає більш успішному вирішенню поставлених завдань. Програма музики складається в основному із спортивних, народних і танцювальних мелодій з виразним ритмічним малюнком, який відповідає особливостям фізичних вправ. Така музика допомагає без додаткових вольових зусиль «укладати» елементи вправ, що виконуються, в рамки часу обмеженими музичними мотивами. Динамічно підібрана музика (нарощування або ослаблення гучності, плавність або переривчастість звучання) рефлексивно стимулює ступінь напруження і розслаблює м'язи, що працюють, створює повільність або поривчастість рушійних дій.

Дослідники вказують, що безконтрольне використання музичного супроводу може викликати негативний вплив, особливо серед молоді, викликаючи агресивність, підвищену збудливість, особливо рок-музика [3]. Хоча в інших літературних джерелах підкреслюється, що при правильному дотримуванні гучності та тривалості звучання можна досягти піднесеного емоційного стану [5]. Широко музичний супровід застосовується і в освітньому процесі для профілактики розумового стомлення, для тонізуючого та релаксаційного впливу на заняття та на перервах.

Грецький філософ Платон писав про те, що важко собі уявити кращий метод виховання, ніж той, який відкрито й перевірено віковим досвідом. Він складеться з двох положень – гімнастики для тіла та музики для душі. Платон також уважав, що заняття гімнастикою без музичного супроводу формує міцну, проте бездушну людину. Поєднання гімнастики з музикою дає змогу виховувати всебічно й гармонійно розвинуту молодь [2]. Античний історик Плутарх у трактаті «Про музику» відзначає, що в Греції у змаганнях із пентатлону (біг, стрибки в довжину, метання диска та списа, боротьба) задля стимулювання атлетів музиканти виконували на флейті мелодії, відповідно до виду змагань. Треба зазначити, що в I тис. до н. е. стимулювання виступів атлетів музикою відбувалося на всіх масових змаганнях: Олімпійських, Піфійських, Істмійських, Немейських та ін. іграх.

На жаль, незважаючи на те, що у музичній і педагогічній літературі подається методична система музично-рухового виховання дітей та молоді, а також переконливо доведено ефективність інтеграції музики й фізичної культури для психофізичного та естетичного розвитку підростаючих поколінь, у наш час педагогічні системи Е. Жак-Далькроза й К. Орфа не мають реалізації в більшості освітніх закладів України та Польщі. Заняття з фізичного виховання з музичним

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

акомпанементом і ритмічна гімнастика здебільшого проводяться в дитячих садках та приватних школах, де присутній фахівець із музики (тобто під живу музику).

За даними анкетування вчителів, вони мають значні труднощі зі складанням музичних програм для уроків фізкультури та шкільних спортивних секцій. За тематикою ці програми складаються з популярних народних, танцювальних, пісенних мелодій, музики з кіно й мультфільмів, які мають чіткий ритмічний малюнок. Він повинен відповідати характеру виконання фізичних вправ. Ця музика допомагає учням більш чітко виконувати вправу, особливо щодо її темпу. Таке поєднання музики з рухом сприяє покращенню якості виконання вправ, дає учням насолоду від рухової діяльності й підвищує їхнє емоційне задоволення від занять фізкультурою та спортом. До програми спокійної музики включають ліричні твори, які виконуються в повільному темпі, із метою зниження психофізичного навантаження після виконання динамічних вправ (особливо спрямованих на розвиток сили та витривалості, рухливих і спортивних ігор) із метою приведення організму учнів у спокійний стан, що прискорює відновлювальні процеси. Важливою умовою відбору музичних творів для занять фізкультурою та спортом є також те, щоб вони подобалась учням і викликали в них позитивні емоції. Така музика ефективно впливатиме на їхній психофізичний стан і створюватиме підстави для підвищення рухової активності, сприятиме більш швидкому опануванню запропонованих фізичних вправ [5].

Застосування музики під час проведення рухливих ігор на уроках фізичної культури та в позаурочний час є одним з активних засобів спілкування дітей із музикою. Рухлива гра (особливо сюжетного характеру), яка супроводжується музикою, викликає в дітей більшу зацікавленість і проходить значно жвавіше. Музика покращує настрій учнів, стимулює їх рухатись енергійніше, відповідно до їхнього характеру й форм музичного твору, а також формує артистичні здібності вираження рухами внутрішніх відчуттів музики та емоційних переживань. При цьому одночасно реалізується завдання фізичного й музичного виховання [2]. Однак потрібно пам'ятати, що ігри під музику є корисними для учнів лише тоді, коли розвиток сюжету гри, її характер та рухові дії учасників відповідають змісту, характеру музики й засобам її вираження. На цей аспект звертали увагу відомі музикознавці та педагоги Е. Жак-Далькроз і К. Орф [6].

У завершальній частині уроку пропонуються вправи, спрямовані на зниження фізичного та психічного навантаження школярів: ходьба й біг у повільному темпі, вправи на розслаблення м'язів, які пов'язані з глибоким вдихом і повним видихом. Ефективність впливу на організм учнів цих вправ посилюється застосуванням функціональної музики, яка характеризується повільним темпом, спокійним ритмічним малюнком, відсутністю перепадів гучності звуків. Це можуть бути пісні, інструментальні твори, мелодії повільних вальсів. Тривалість звучання цього музичного супроводу – у межах 3-5 хв.

Отже, проблема інтеграції музики й рухової діяльності школярів у процесі різних організаційних форм фізичного виховання є актуальною для сучасної шкільної освіти. Її розв'язання дасть змогу посилити вплив музичного мистецтва на особистість дітей і молоді, а також підвищити інтерес до навчальних та позакласних занять фізкультурою й спортом, покращити їхній фізичний та психічний стан, здоров'я й рухову підготовленість.

Інтеграція музики й рухової діяльності в процесі фізичного виховання школярів спрямована на гармонійний розвиток особистості у фізичному, психічному та естетичному аспектах, активізацію музично-рухового навчання, підвищення ролі музичного мистецтва у сфері життєдіяльності дітей і учнівської молоді.

Застосування функціональної музики на уроках фізкультури й під час позакласних спортивних занять сприяє покращенню емоційного стану, більш якісному виконанню учнями фізичних вправ, підвищує рухову активність, позитивно впливає на розвиток естетичних почуттів, сприяє поєднанню музики та рухової діяльності в процесі фізичного виховання школярів.

Перспектива подальших досліджень інтеграції музики та рухової діяльності школярів передбачається в експериментальному обґрунтуванні музичних програм для занять фізичною культурою та спортом різного типу та змісту.

Література та джерела

1. Вільчковська А. Е. Музичне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (історичний аспект): монографія. Пйотрков Трибунальський: WSP, 2013. 293 с.
2. Вільчковський Е. С. Рух і музика. Київ: Муз. Україна, 1986. 49 с.
3. Євстігнєєва Н. І. Музика як засіб саморегуляції. *Постметодика*. 2007. № 2 (73). С. 37-40.
4. Кумскова С. Я., Орленко Н. А. Педагогічні умови впливу музичного супроводу на психологічний стан студентів під час занять з фізичного виховання. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту*. Л., 2006. Вип. 10, т. 4, Кн. 2. С. 381-385.
5. Ротерс Т. Теорія і методика розвитку особистості школяра на заняттях з ритміки у загальноосвітній школі. Луганськ: АльмаМатер, 2001. 279 с.
6. Orff K., Keeneman K., Shulwerk für Kinder. Mainz, 1954. 252 s.

ДИНАМІКА ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ДІВЧАТ ПІД ВПЛИВОМ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ ЗА ПРОТОКОЛОМ ТАБАТА

Яна Башук¹, Роман Березовський²

¹студентка 21 ФКс групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури,

²студент 41 ФК групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,

**Науковий керівник – Олеся Дишко, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

З'ясовано, що спеціальна витривалість допомагає учнівській молоді протистояти тривалий час втомі, переносити її, не знижуючи якість роботи. Серед методів, які сприяють розвитку спеціальної витривалості, провідне місце належить різновиду фітнес-тренування, а саме виконання вправ за протоколом Табата, що є модним та прийнятним у сучасному суспільстві.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Останнім часом спостерігається погіршення стану фізичної підготовленості учнівської молоді, зокрема частка учнів, що мають негативну оцінку рівня фізичної підготовленості, зростає майже втричі. Недостатня рухова активність є тією причиною, яка призводить до високої кількості захворювань серед школярів. Пошук ефективних шляхів, які сприяють підвищенню рівня фізичної підготовленості та спеціальної витривалості в процесі фізичного виховання, є однією з актуальних проблем.

Спеціальна витривалість – це здатність протистояти стомленню в умовах специфічних навантажень, особливо при максимальній мобілізації функціональних можливостей організму для досягнень в обраному виді спорту. Рівень її розвитку залежить від багатьох чинників і визначається специфічною підготовленістю всіх органів і систем спортсмена, рівнем його фізіологічних і психічних можливостей відповідно виду рухової діяльності [2].

Важливу роль у вдосконаленні фізичного стану старшокласниць відіграє зацікавлення за допомогою використання інноваційних методів, які, з одного боку, будуть мати високу ефективність, а з іншого – не вимагати занадто багато часу на тренування. Серед таких методів провідне місце належить різновиду фітнес-тренування, а саме виконання вправ за протоколом Табата.

У 1996 році японський фізіолог і доктор наук І. Табата здійснив дослідження у пошуках ефективного способу підвищення витривалості спортсменів. У ході досліджень було встановлено, що інтенсивне інтервальне тренування за запропонованою методикою значно поліпшує функціональні можливості як аеробних, так і анаеробних систем організму. Якщо описувати сутність системи Табата коротко, то можна сказати, що це виконання максимально можливої кількості рухів за короткий час [4].

Серед переваг даної системи, що дозволяють рекомендувати її як ефективний метод підвищення та збереження фізичного стану учнівської молоді, можна віднести: опрацювання багатьох м'язових груп за короткий час; зрозумілість та зручність, чітке дозування роботи та відпочинку; мінімальна травмонебезпечність за умови використання класичного протоколу Табата та дотримання правил техніки безпеки; малий час тренування; швидкий результат; можливість тренуватися без додаткового інвентарю, спеціального приміщення, часто тренування відбуваються лише із залученням ваги власного тіла; відносно проста техніка вправ; можливість використовувати спеціальні програми на популярних електронних приладах (смартфонах, планшетах), що дозволяють слідкувати за хронометражем заняття та добирати відповідне музичне оформлення [1; 3].

До особливостей проведення заняття (тренування) належить послідовність наростаючого навантаження. З початку проводиться підготовча частина (розминка), вона сприяє збільшенню частоти серцевих скорочень, ударного та хвилинного об'єму серця, легеневої вентиляції та постачання киснем працюючих м'язів, а також частіше дихання. Відбувається психоемоційне налаштування на роботу в основній частині заняття. Розвиток витривалості методом Табата в основній частині здійснюється за допомогою підбору вправ на різні м'язові групи. Табата – це інтервальне тренування тривалістю чотири хвилини. Воно складається з 8 сетів (повторень) наступною схемою: фаза спринту 20 секунд; фаза відпочинку 10 секунд. У сеті підбираються

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

вправи будь-якої форми, прості за виконанням і доступні для повтору, можуть виконуватися з додатковим інвентарем та без нього. Важливим моментом є багаторазове повторення вправ у достатньо швидкому темпі (спринтерська робота) 20 секунд, далі відпочинок 10 секунд та повтор. У фазі відпочинку бажано максимально розслабитися, але психологічно бути готовим до перемикавання на швидкісну роботу. Вправи виконуються протягом чотирьох хвилин, після закінчення кожного сету – вправи стрейчінг (розтяжка) або ходьба, що дозволяє швидко відновитися та підготуватися до наступного серійного виконання. Така робота дозволяє збільшити аеробні та анаеробні можливості організму та цілеспрямовано тренувати витривалість [5].

На сьогодні виконання вправ за протоколом Табата відноситься до сучасних напрямків у фітнесі та є «модним» серед молоді. Метод дозволяє за невеликий часовий відрізок збільшити аеробні та анаеробні можливості організму та цілеспрямовано виховувати спеціальну витривалість.

Тому, нами було проведено дослідження щодо динаміки змін спеціальної витривалості дівчат старших класів (12 осіб) під впливом комплексу вправ за протоколом Табата. На початку експерименту проведене тестування виявило такі середньоарифметичні показники вправ: біг з високим підніманням колін за 30 с становив 42,25 рази; піднімання в сід за 30 с – 23,17 разів; вистрибування з положення присівши за 30 с – 16,83 рази.

Згідно розробленої програми, дівчата двічі на тиждень виконували запропоновані вправи за протоколом Табата протягом двох місяців. Наприкінці дослідження, провівши повторне тестування, отримали наступні середньоарифметичні результати, а саме біг з високим підніманням колін за 30 с покращився на 32 %, піднімання в сід за 30 с – на 27 %, вистрибування з положення присівши за 30 с – на 31 %. Також учасниці експерименту зауважили про тенденцію покращення загального самопочуття та зниження маси тіла.

Отже, дослідження, яке було проведено після 8-тижневого терміну впровадження вправ за протоколом Табата, виявило поліпшення спеціальної витривалості серед дівчат.

Література та джерела

1. Арешина Ю. Б., Звіряка О. М., Руденко А. М. Фітнес-тренування за системою Табата як засіб вдосконалення фізичного стану студентів на пряму підготовки «Фізична терапія, ерготерапія». *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2020. Том 5, № 2 (24). С. 210-217.

2. Мадяр-Фазекаш Е.О., Окопний А.М., Ворончак М.Т. Виховання загальної витривалості методом «Табата» на заняттях фізичної культури студентів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2022. Вип. 7 (152). С. 83-87.

3. Bartram S. High-intensity interval training for women: Burn more fat in less time with HIIT workouts you can do anywhere. NY: DK Publishing. 2015. 224 p.

4. Tabata I, Irisawa K, Kouzaki M, Nishimura K, Ogita F, Miyachi M. Metabolic profile of high intensity intermittent exercises. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 1997; 29(3). DOI: 10.1097/00005768- 199703000-00015

5. Tabata I. Effects of moderate-intensity endurance and high-intensity intermittent training on anaerobic capacity and VO₂max. 1996. № 28(10). P. 27-30. URL:

<http://www.bodyrecomposition.com/research-review/effects-of-moderate-intensity-endurance-and-high-intensity-intermittenttraining-on-anaerobic-capacity-and-vo2-max.html/> (дата звернення: 17.02.2023)

ВИКОРИСТАННЯ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ СТАРШОКЛАСНИЦЬ

Діана Бейда¹, Тетяна Бобік²

¹студентка 21ФКс групи, спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» факультету початкової освіти та фізичної культури

²студентка 3 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) Луцького педагогічного фахового коледжу

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олеся Дишко, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Розкрито поняття «фітнес-технологій», їх використання на уроках фізичної культури у старшій школі. Висвітлено вплив вправ з використанням фітнес-технологій на фізичну підготовленість старшокласниць.

Пріоритетними напрямками розвитку України на сучасному етапі є питання освіти та здоров'я підростаючого покоління. Це пов'язано з погіршенням стану здоров'я населення, у тому числі дітей та підлітків. Тому одним із шляхів зміни ситуації, що склалася, буде впровадження в освітній процес фізичної культури учнівської молоді сучасних форм проведення занять.

Для залучення школярів до фізичної активності необхідно добирати такі засоби та методи проведення занять, які будуть не тільки ефективними для здоров'я, але й привабливими з емоційної сторони, задовольняти потреби тих, хто займається. Тому на сьогодні існує багато різновидів фітнес-технологій, і з кожним роком їх кількість і різноманітність збільшується [3].

На сучасному етапі оздоровчих технологій індустрія фітнесу стрімко розвивається, беручи для вирішення методики, програми, як традиційних, так і інноваційних технологій, модернізується і на цій основі створює фітнес-технології, опис яких можна знайти в дослідженнях, методичних розробках, навчальних програмах з фізичної культури [1].

Фітнес-технології – це, перш за все технології, що забезпечують результативність у заняттях фітнесом. Їх можна визначити як сукупність наукових методів, кроків, прийомів, сформованих в певний алгоритм дій, який реалізується в інтересах підвищення ефективності оздоровчого процесу, що забезпечує гарантоване досягнення результату, на основі занять фізичними вправами з використанням інноваційних засобів, методів, організаційних форм занять фітнесу [4].

У працях О. Томенка розглядаються сучасні методи запровадження фітнес-технологій на уроках фізичної культури, які сприяють підтриманню та

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

удосконаленню фізичного здоров'я учнів, а також постійний пошук нових шляхів залучення учнів до фізичних вправ в умовах навчальних закладів [2].

Особливості виховання та навчання дітей на уроках фізичної культури із використанням фітнес-технологій вивчалися О. Кабільником. У напрацюваннях Є. Франкова детально описано особливості мотиваційної сфери учнів для залучення до занять фізичною культурою. Л. Левадінська здійснила дослідження особливостей нормування різних видів рухової активності в залежності від індивідуальних особливостей організму в ході заняття фітнесом [1].

Провівши аналіз науково-методичної літератури, О. Цвік [4] виділила ряд загальних ознак, характерних для сучасних науково-обґрунтованих технологій з фітнесу, а саме:

- спрямованість на досягнення цілей фітнесу (оздоровлення, підвищення рівня фізичного та психічного розвитку, фізичної дієздатності, розвиток фізичних здібностей і т.д.);
- інноваційність (пріоритетне використання інноваційних засобів, методів, форм проведення занять, сучасного інвентарю та обладнання);
- інтегративність і модифікація (інтеграція засобів і технологій з різних видів фізичної культури як вітчизняної, так і зарубіжних країн; їх модифікація);
- варіативність (різноманітність засобів, методів, форм проведення занять);
- мобільність (швидка реакція: на попит населення на ті чи інші види рухової активності; на появу нового інвентарю та обладнання; на зміну зовнішніх умов);
- адаптивність до контингенту що займаються, простота і доступність;
- естетична доцільність (використання засобів мистецтва (музичний супровід, елементи хореографії і танцю), орієнтація на виховання «школи рухів»);
- емоційна спрямованість (підвищення настрою, позитивний емоційний фон);
- моніторинг (педагогічний і лікарський контроль);
- результативність, задоволеність від занять [4].

На основі аналізу науково-методичної літератури з фізичної культури встановлено, що розробка та застосування сучасних фітнес-технологій можуть бути ефективними у вирішенні проблеми підвищення фізичної активності та оздоровлення. Інтеграції цих технологій серед школярів фізичного виховання є перспективним напрямком для вдосконалення [1].

Тому, нами було проведено дослідження щодо впровадження фітнес-технологій у сучасний процес фізичного виховання учениць 9 класу. На початку нашого експерименту ми дослідили показники фізичної підготовленості 15 старшокласниць, для цього нами було проведено тестування. Отримали наступні середньоарифметичні дані фізичної підготовленості досліджуваного контингенту: 11,6 разів за тестом «Згинання і розгинання рук в упорі лежачи»; 18,8 см – «Нахил тулуба вперед з положення сидячи»; 19,2 рази – «Піднімання тулуба в сід за 30 с»; 160,3 см – «Стрибок у довжину з місця»; 14,9 м/с – «Біг 100 м».

Після закінчення експерименту, протягом якого ми використовували комплекси вправ з використанням фітнес-технологій, нами було проведено повторно тестування дівчат старшого шкільного віку. Таким чином, за тестом «Згинання і розгинання рук в упорі лежачи» отримали середні результати 16,2 разів, за тестом «Нахил тулуба вперед з положення сидячи» – 22,1 см, дані тесту «Піднімання тулуба в сід за 30 с»

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

становили 21,9 рази, за тестом «Стрибок у довжину з місця» – 165,7 см, за тестом «Біг 100 м» – 15,6 м/с. Отже, на кінець експерименту спостерігається висока результативність фізичної підготовленості використання фітнес-технологій на уроках в учнів старших класів.

Таким чином, отримані результати свідчать про позитивний вплив фітнес-технологій на фізичну підготовленість дівчат старшого шкільного віку за усіма проведеними тестами.

Література та джерела

1. Васкан І. Г., Єремія Я. І., Батюк А. М. Впровадження фітнес-технологій в сучасний процес фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип.44. Том. 3. С. 19–22.
2. Венський В., Тукач А. Корекція постави учнів молодшого і старшого шкільного віку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 1999. 288 с.
3. Москаленко Н. В., Кожедуб Т. Г., Савченко В. А. Активізація пізнавальної діяльності школярів на уроках фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. №1. С. 77-80.
4. Цвік О. Фітнес-технології на заняттях фізичної культури. URL: http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7744/1/1_2021.pdf. (дата звернення: 17.01.2023)

ПЕРЕДУМОВИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Бесарабчук,

студентка 42 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Іванова, д. філос. н., доцент, декан
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва**

Означено питання ціннісного ставлення дітей до здоров'я в контексті виховання в умовах закладу дошкільної освіти. Проаналізовано принципи формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та передумови формування здорового способу життя.

Актуальність дослідження. Проблема виховання основ здорового способу життя в дітей є надзвичайно актуальною. Адже саме від усвідомленого розуміння дитиною необхідності бути здоровою залежить її подальша життєдіяльність. Багато педагогів та науковців у своїх роботах відзначають, що в сучасній освіті недостатньо приділяється увага дуже важливій складовій людського життя, а саме здоров'ю людини та ціннісного ставлення до нього. Дослідження показують, що процес навчання та виховання в закладі дошкільної освіти не в повній мірі розкриває усю

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

важливість питання ціннісного ставлення до власного здоров'я та недостатньо впливає на мотивацію дітей щодо збереження свого здоров'я.

Виклад матеріалу. Питання виховання культури здорового способу життя, валеологічного виховання дітей дошкільного віку вивчали такі науковці: Т. Андрущенко, О. Богініч, Е. Вільчковським, Н. Денисенко, С. Юрочкиною та ін.

Стан здоров'я підростаючого покоління актуалізує потребу у формуванні в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, починаючи з дошкільного віку. У перспективі воно буде основою ціннісного ставлення особистості до здоров'я інших людей, сприятиме свідомому вибору нею здорового способу життя і впливатиме на здоров'я суспільства в цілому[1, с.8].

Фізичне здоров'я – це головний аспект розвитку морального та духовного здоров'я малюка. Від того, як ставиться людина до свого здоров'я буде залежати подальше його збереження. Навчати малюків ще з дитячого садочку зміцнювати власне здоров'я – одне з пріоритетних завдань сучасного виховання дітей дошкільного віку.

У закладі дошкільної освіти педагоги ще з ранніх літ виховують у дітей дбайливе ставлення до свого здоров'я, свідоме ставлення до природи та суспільства; формують особистісні якості кожного дошкільника; навчають безпечному поведженню в навколишньому середовищі, навичкам особистої гігієни; використовують загартовуючі процедури.

У ході дослідження проблеми нами встановлено, що педагогічний процес з формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку передбачає розкриття істотних зв'язків і залежностей, які існують між станом здоров'я людини та її способом життя, рівнем знань про здоров'я, настроєм, стосунками з іншими людьми. Пріоритети в загальній системі роботи мають бути віддані навчально-виховній діяльності. Основне її завдання – розвиток у дітей усвідомлення цінності здоров'я і здорового способу життя, що сприяють становленню активної особистості. Ми вважаємо, що дитина, в якій буде сформоване сприйняття власного здоров'я як особистісної цінності, намагатиметься свідомо корегувати свою поведінку щодо здорового існування. Тобто, буде бережно ставитися до власного здоров'я і здоров'я оточуючих; прагнути до адекватного сприйняття знань і навичок по його охороні, їх втіленню у повсякденне життя [4]. Для досягнення поставленої цілі потрібно дотримуватись виконання таких завдань:

- дати дітям знання про фізичну складову здоров'я (будова власного тіла, органів та їх функції, здоровий спосіб життя);
- про психічне здоров'я (емоційна сфера та почуття);
- про соціальну сферу здоров'я (вплив умов життя на стан здоров'я, вплив шкідливих звичок на організм тощо).

Аналіз наукових праць свідчить про те, що виховний процес формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку педагогам рекомендовано будувати за такими принципами: науковості (уся інформація, яка подається дошкільникам, повинна ґрунтуватися на науково-фактологічному матеріалі); доступності (адаптація нової інформації до сприймання дошкільниками, її логічне структурування); наочності (супроводження інформації наочним матеріалом для кращого засвоєння дітьми); системності (нова інформація

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

має подаватись послідовно, спиратись на ті знання, які вже має дитина); індивідуальний підхід (урахування індивідуальних особливостей кожної дитини); активності особистості (закріплення теоретичних знань в практичній діяльності).

Нами також з'ясовано, що важливим фактором успішної життєдіяльності є знання дітей старшого дошкільного віку про передумови формування здорового способу життя:

- сформованість світоглядних позицій та основ культури, зорієнтованість на здоровий спосіб життя;
- прагнення до фізичного вдосконалення в процесі рухової діяльності;
- дотримання правил гігієни (чистота тіла й думок, загартовування тіла та духу);
- забезпечення повноцінного сну, збалансованого харчування із широким використанням продуктів рідної землі, дотримання раціонального розпорядку дня;
- прагнення до досягнення фізичної, духовної й психічної гармонії в житті;
- вилучення із власної поведінки саморуйнівних дій (негативні емоції, негативне мислення, лінощі, переїдання, малорухливість) тощо [3, с. 199].

Отже, як висновок, нами стверджено, що проблема формування ціннісного ставлення підростаючого покоління до здоров'я є дуже актуальною. Щоб досягти високих показників з цієї проблеми серед дітей старшого дошкільного віку педагоги повинні насамперед забезпечити: 1) оптимальний руховий режим в середовищі дошкільного закладу, 2) фізичні навантаження, виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку тощо.

Реалізація вище зазначеного можлива лише за умови тісної співпраці з родинами вихованців, адже саме у родині здійснюється значна частина будь-якої сфери виховання і лише сумісна праця закладу дошкільної освіти та сім'ї може дати хороші результати.

Література та джерела

1. Андрющенко Т. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Т. Андрющенко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2007. 20 с.
2. Лохвицька Л. Психолого-педагогічні засади формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку. *Формування відповідального ставлення до здоров'я підростаючої особистості* : кол. монографія. В. Оржеховська (кер. авт. кол. і наук. ред.) та ін. Київ : Міленіум, 2018. С. 151–192
3. Циплюк А. Науково-педагогічні засади формування відповідального ставлення до здоров'я в дітей дошкільного віку.. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 4. С. 197–200.
4. Ціннісне ставлення до здоров'я URL: <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/cinnisne-stavlennya-do-zdorovya-u-ditey.html> (дата звернення:05.03.2023).

ОЗДОРОВЧА ФУНКЦІЯ ОСВІТИ

Ольга Богдан,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Оксана Кузьмич,
Викладач циклової комісії словесних дисциплін

Розповідається про основні засади, на яких будується оздоровча функція освіти, подано назви основних документів, в яких йдеться про дану функцію та про мету оздоровчої функції освіти.

У сучасному суспільстві життя й здоров'я людини визначаються як найвищі людські цінності. Батьків і педагогів сьогодні надзвичайно хвилює питання, як допомогти дітям бути здоровими, сильними, витривалими. Адже, на жаль, несприятливі соціально-економічні умови сучасної України, важка екологічна ситуація, інформаційне перенасичення та інтенсифікація освітнього процесу викликають тенденції до погіршення здоров'я дітей і підлітків.

Здоров'я цієї вікової групи особливо важливо, тому що, за оцінкою фахівців, приблизно 75% хвороб дорослих є наслідком умов життя в дитячі та юнацькі роки. Майже 90% дітей та підлітків мають відхилення в здоров'ї, а більше 50% – незадовільну фізичну підготовку. Україні необхідне покоління з високим рівнем освіченості, культури і здоров'я, здатне сприймати загальнолюдські цінності, творчо, продуктивно та довго діяти в будь-якій галузі соціальної практики.

Головне завдання дорослих полягає в тому, щоб сформувати у дітей свідоме ставлення до власного здоров'я. Утвердження загальнолюдських цінностей, збереження здоров'я громадян України є винятково актуальною проблемою сьогодення.

Модернізація освітньої галузі, що відбувається у державі, має на меті створення умов для особистісного розвитку та самореалізації кожного громадянина України. Одним із шляхів досягнення цієї мети є навчання школярів відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я людей, що їх оточують, як до найвищої цінності, формування через освіту здорового способу життя. Вироблення належного ставлення до свого здоров'я є важливою умовою оздоровлення суспільства. І здійснювати його важливо зі школи, бо це єдина структура, через яку «проходить» усе населення країни, а освітній процес – систематизований процес, за допомогою якого можливо формувати мотивацію на здоровий спосіб життя. Тому роль школи у збереженні і зміцненні здоров'я визначальна.

В Україні розроблена і функціонує освітня нормативно-правова база, що має важливе значення для означеної проблеми, а саме – закони України «Про загальну середню освіту», «Про професійну освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», Постанова Кабінету Міністрів «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

навчання», Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа), Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Національна доктрина розвитку освіти України тощо. Національною доктриною розвитку освіти України, як і іншими зазначеними документами, передбачено створення умов для реалізації оздоровчої функції освіти і розгляду здоров'я як мети, змісту і результату навчання. У Концепції загальної середньої освіти для 12-річної школи визначені перспективні орієнтири і шляхи формування освіченої, вихованої, фізично і духовно здорової української нації [1].

Формування здорового способу життя через освіту виокремлено як один з пріоритетних напрямів державної політики у розвитку освіти. Основна мета оздоровчої функції освіти:

- виявлення тенденцій у стані фізичного і психічного здоров'я учасників освітнього процесу, прогнозування і корекція його розвитку на основі моніторингових досліджень;

- надання наукової, навчально-просвітницької і методичної допомоги педагогам у роботі з виховання в учнів відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я громадян як до найвищої цінності, формування навичок здорового способу життя;

- забезпечення впровадження державного стандарту оздоровчої функції освіти.

Завдання оздоровчої функції освіти:

- зняття навчальних перевантажень школярів;
- організація фізичної активності учнів, профілактика гіподинамії;
- організація правильного харчування школярів під час їхнього перебування в школі;
- попередження шкідливого впливу на здоров'я учнів факторів, які безпосередньо пов'язані з навчальним процесом (профілактика шкільних хвороб);
- збереження і зміцнення психічного здоров'я учнів (попередження стресів, поширення серед учнів шкідливих звичок, залежностей тощо);
- формування культури здоров'я учнів і компетентності педагогів з питань здоров'я і здоров'язберігаючих технологій;
- організація співпраці з батьками з питань збереження та зміцнення здоров'я дітей.

У свідомість освітян закладається розуміння здоров'я як багатовимірного компонента життя людини. У результаті учні опановують навчальні і життєві компетентності, здатність до творчого розвитку і самовдосконалення. Це необхідно молодій людині для майбутньої успішної професійної діяльності, життя в суспільстві.

Література та джерела

1. Вакуленко О. В. Умови формування здорового способу життя в Україні. *Стратегія формування здорового способу життя*: Матеріали конф., Київ, 19-20 жовт. 2000. 168 с.

2. Ващенко О. М. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. 2006. № 8. 250 с.

3. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріж. держ. ун-т. Запоріжжя, 1999. 308 с.

СУТНІСТЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Денис Воробей,

студент 31 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури**

У статті розглядаються аспекти здоров'язбережувальної компетенції: її місце, сутність та значення у підготовці здобувачів вищої освіти. Відмічено, що сучасний фахівець повинен мати не тільки високий рівень професійної підготовки, але й міцне здоров'я.

Аналіз наукових літературних джерел засвідчує, що в сучасних умовах ведеться активний пошук шляхів зміцнення здоров'я студентської молоді. Зокрема, пропонується вдосконалити методи й форми процесу фізичного виховання, покращити санітарно-гігієнічне забезпечення освітнього процесу, підвищити рухову активність студентів, удосконалити систему тестування та оцінювання.

У наукових працях констатується, що ефективним шляхом зміцнення та збереження здоров'я студентської молоді є організація освітнього процесу на основі компетентнісного підходу, який створює стійку мотивацію до здоров'язбереження, самовизначення особистості в здоровому способі життя, озброює засобами й методами, що забезпечують фізичне й психічне благополуччя індивіда.

Сучасні умови соціальної, екологічної й радіаційної ситуації все частіше висувають на перший план проблему формування здоров'язбережувальної компетенції як передумову й запоруку здорового способу життя, а значить – як одну з найважливіших перспектив теорії й організації фізичного виховання. Формування здоров'язбережувальної компетенції засобами фізичного виховання й спорту особливо важливе для такої категорії молоді, як студенти закладу вищої освіти, оскільки сучасний фахівець повинен мати не тільки високий рівень професійної підготовки, але й міцне здоров'я.

Особистісно-орієнтована освіта в галузі фізичного виховання створює стійку мотивацію до здоров'язбереження, самовизначення особистості в здоровому способі життя, озброює засобами й методами, що забезпечують фізичне й психічне благополуччя індивіда.

У різних літературних джерелах [4; 5 та ін.] компетентність як наукова проблема ще не отримала свого вичерпного аналізу, тому в літературі зустрічається широке тлумачення поняття «компетентність», яке найчастіше інтуїтивно вживають для вираження достатнього рівня кваліфікації і професіоналізму. Проте, відмінність компетентного фахівця від кваліфікованого в тому, що перший володіє не лише знаннями, уміння, навиками певного рівня, але і здатністю і готовністю реалізувати їх в роботі. Компетентність передбачає наявність у індивіда внутрішньої мотивації до

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

якісного здійснення своєї професійної діяльності, а також професійних цінностей і відношення до своєї професії як до цінності. Компетентний фахівець має бути здатний виходити за рамки предмету своєї професії, а також повинен володіти творчим потенціалом для саморозвитку.

Теоретико-методологічні засади та психолого-педагогічні аспекти питань здоров'я і здорового способу життя учнівської молоді та умови їх оптимізації сформульовані в працях О. М. Балакіревої, Т. І. Андреевої та інших. Проблема формування валеологічної компетентності в учнівської молоді знайшла своє відображення у працях В. М. Азаренко [1], В. І. Бобрицької [2], В. В. Нестеренко [6]. Зазначені вище науковці також розглядають теоретичні основи здоров'язберігаючої компетентності вчителя.

Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття «компетентність» як здатність застосовувати знання й уміння, що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях. Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти визначає поняття компетентності як спроможності кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. Згідно з цим, поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або діяльності [3].

Аналізуючи напрацювання ОЄСР (Організація європейського співробітництва та розвитку) з питань компетентісно орієнтованої освіти вказує, що «саме набуття життєвоважливих компетентностей допоможе людині орієнтуватися в сучасному суспільстві, інформаційному просторі, дальшому здобутті освіти й на ринку праці». Одним із положень ОЄРС, що визначають компетентісний підхід, є те, що сучасне життя вимагає від людини набуття певного набору компетентностей, які називають ключовими.

Узагальнюючи результати дослідження можна констатувати, що передумовами успішного формування здоров'язбережувальної компетенції здобувачів вищої освіти у процесі фізичного виховання є: їхній інтерес та мотивація до здоров'язбереження та регулярного виконання оздоровчих фізичних навантажень; психологічні особливості; належний фізичний стан; рівень спеціальних знань, умінь та навичок.

До основних педагогічних умов формування у студентів здоров'язбережувальної компетенції належать систематичність, неперервність занять фізичними вправами, реалізація особистісно-діяльнісного підходу, орієнтація на самовиховання та саморозвиток, міждисциплінарна інтеграція навчальних дисциплін, створення атмосфери співпраці та взаємонавчання.

Література та джерела

1. Азаренко В. М. Підвищення рівня готовності молоді до педагогічної діяльності засобами фізичної культури. *Шляхи підвищення ефективності підготовки педагогічних працівників: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Ч. 1. 1993. С. 3 - 5.

2. Бобрицька В. І. Валеологія в запитаннях, тестах, задачах. *Рецепти здорової їжі. навчально-методичний посібник*. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: ІПППО АПН України, 2003. 40 с.

3. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Проектне бачення компетентнісно спрямованої 12-річної середньої школи. Запоріжжя: Центрікон, 2005. 112 с.

4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / ред. І. Г. Єрмаков. Запоріжжя: Центріон, 2005. 640 с.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та української перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. В. Овчарук та ін. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.

6. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2003. 267с.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК У МОДУЛІ «ВОЛЕЙБОЛ» ЯК ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Юлія Гаврилевич, Оксана Максимчук

студентки 21ФКс групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олесь Дмишко, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

Простежено стійку тенденцію до зниження рівня рухової активності учнів середніх класів. Розкрито поняття «мотивація», проаналізовано використання інноваційних методик у модулі «Волейбол» як засіб мотивації учнів середніх класів до занять фізичною культурою і спортом

Останнім часом в Україні простежено стійку тенденцію до зниження рівня рухової активності й погіршення стану здоров'я учнівської молоді. Серед основних причин цього – малорухливий спосіб життя, знижений інтерес до фізичної культури та, як наслідок, зростання рівня захворюваності, зниження фізичної працездатності й погіршення фізичного розвитку. У зв'язку з цим необхідно підвищувати у середній школі інтерес до фізичного виховання та формувати мотивацію до активного та здорового способу життя [2; 5].

Мотивація – це психофізіологічний процес, який під дією зовнішніх або внутрішніх факторів, стимулює у людей бажання займатися тією чи іншою діяльністю. Іншими словами, мотивація – це те, що спонукає людину до певних дій. У цілому інтерес до занять фізичною культурою і спортом прогнозує наявність процесів та чинників, які здатні спонукати до усвідомлених дій у відношенні до фізичної активності [3].

Особливості структури мотивів до занять фізичною культурою та спортом хлопців і дівчат 11– 17 років виявила Г. Безверхня, яка вважає, що вона має вікову динаміку з різним факторним внеском та особливості прояву залежно від певних констант (стать, тип вищої нервової діяльності, місце проживання). Однак пріоритетними мотивами названо зміцнення здоров'я (51 %), удосконалення форми

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

тіла (42 %), досягнення високого спортивного результату (24 %) та спілкування з друзями й активний відпочинок (18–19 %) [1].

Волейбол широко використовується як засіб фізичного виховання серед дітей шкільного віку. Це пояснюється значним інтересом дітей до ігрових видів спорту, зокрема і волейболу, оскільки участь в них сприяє всебічному розвитку дітей, особливо позитивно впливає на розвиток таких фізичних якостей, як швидкість, сила, спритність і координація, а також покращується емоційна сфера [4].

Як зазначає І. Рогаль: «Волейбол складається з конструктивних, творчих, інтуїтивних елементів, взаємозв'язаних між собою, які безпосередньо впливають на набуття майстерності кожним гравцем команди. Завдяки своїй емоційності гра у волейбол є не тільки засобом фізичного розвитку, але й активного відпочинку. Висока динамічність, емоційність та інші її особливості представляють великі вимоги як до фізичного розвитку, так і до виконання технічних і тактичних прийомів гри» [3].

Проте, враховуючи популярність даного виду спорту, недостатньо вивченими зостаються питання щодо його застосування у фізичному вихованні учнів 7-8 класів. Тому, з метою ефективності використання волейболу для підвищення мотивації до занять фізичною культурою і спортом нами було здійснено дослідження.

З метою з'ясування мотивів у середньому шкільному віці до занять фізичною культурою і спортом нами було проведено анкетування 31 учня 7-8 класів Луцького ліцею № 18. Щоб визначити основну мету відвідування уроків фізичної культури, ми запитали у школярів: «З якою метою ви відвідуєте уроки фізичної культури?». Опитування респондентів 7-8 класів виявило такі дані їх мотивів відвідування уроків фізичної культури: 41,93 % – отримати позитивну оцінку, 16,13 % – не мати проблем, 29,04 % – покращити фізичну підготовку, 12,9 % – зміцнити здоров'я. Для визначення фізкультурно-спортивних інтересів дітей ми запропонували обрати з переліку найбільш популярні види фізкультурно-оздоровчої діяльності у гімназії. Опитані віддали перевагу волейболу – 29,03 %, футболу 25,81 %, баскетболу – 12,9 %, гімнастиці – 6,45 %, інші види – 25,81 %. Таким чином, значна кількість дітей проявила інтерес до занять волейболом. Також ми виявили, що з 31 одного опитаного 8 дітей займаються спортом та додатково відвідують спортивні секції у школі. Під час проходження практики з фізичного виховання у модуль «Волейбол» пріоритетним для нас було введення нетрадиційних та інноваційних засобів у процес навчання фізичної культури, адже, вони збільшують зацікавленість дітей.

Отже, впровадження будь-яких нових технологій чи методик з волейболу на уроках з учнями середніх класів може підвищити їх інтерес і мотивацію до занять фізичною культурою і спортом, сприяти зміцненню їхнього здоров'я та збільшенню рівня рухової активності.

Література та джерела

1. Безверхня Г. В., Маєвський М. І. Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 2(46). С. 28–33.

2. Кашуба, В., Гончарова, Н., Бутенко, Г. Досвід використання рекреаційно-оздоровчої технології у фізичному вихованні школярів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 20. С. 54–59.

3. Рогаль І. Волейбол як засіб удосконалення фізичного стану студентів у закладах вищої освіти. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 14-16 вересн. 2021 р.). Вінниця, 2021. С. 298-304.

4. Шалар О.Г., Свирида В.С., Любашенко Д. Роль освітньої складової під час проведення уроків волейболу у 5-х класах. *Медико-біологічні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини: XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція*. Миколаїв, 2018. С.91-94.

5. Bielikova, N., Indyka, S., Ulyanytska, N. Perspectives for implementation of new variative modules of «physical culture. grades 5–9» training program. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. 2017. № 3 (39). P. 140–146. URL: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2017-03-140-146> (дата звернення: 08.02.2023)

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

Наталіна Дуль,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу
ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – Андрій Гаврилюк, доцент, к. пед. н.,
викладач циклової комісії природничих дисциплін,
фізичного виховання та окремих методик

У роботі розглядаються структура та сутність здоров'язберігаючої компетентності здобувачів початкової освіти. Проведено аналіз наукових досліджень про здоров'язберігаючі компетентності, обґрунтовується важливість та актуальність здоров'язберігаючої компетентності.

Проблема становлення здорової нації та формування здоров'язберігаючих компетентностей, а особливо щодо дітей, є однією з найбільш актуальних та активно обговорюваних на сучасному етапі.

Ключові підходи до збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління відображено в низці законодавчих документів, зокрема: в Конституції України (1996), Законах України «Про освіту» (2019), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Національній доктрині розвитку середньої освіти України в XXI столітті (2002), державному проєкті «Здоров'я через освіту» (2006); Законі України «Про охорону дитинства» (2008); державній програмі «Основні виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (2011); стратегії ВООЗ «Здоров'я–2020» (2012), Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» (2011), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013), Указі президента України №894/2019 «Про невідкладні заходи щодо покращення здоров'я дітей» (2019), Державному стандарті початкової освіти (2018), Концепції Нової української школи (2016) та ін.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблемі здоров'язбереження присвячені численні наукові дослідження. Зокрема Г. Власюк, О. Дубогай, М. Зубалій, Л. Волкова, І. Петренко, Н. Хоменко розглядали у своїх працях проблему формування здорового способу життя у дітей та молоді. Проблема впровадження та реалізації здоров'язберігаючих технологій в галузь фізичної культури знайшла відображення в теоретичних доробках А. Вокалюк, М. Балонь, С. Моїсеева, В. Гузар, О. Шалар, В. Подгорної, К. Дроздової, І. Регіни та багатьох інших.

В науковому дискурсі є значна кількість підходів до визначення сутності поняття «здоров'язберігаючі компетентності». Так, О. Ващенко досліджуваний феномен потрактовує як «сукупність знань, умінь, установок і ціннісних орієнтацій, що спрямовані на збереження як свого здоров'я, так і здоров'я оточуючих» [2, с. 4].

В свою чергу Т. Шаповалова під здоров'язбережувальною компетентністю молодшого школяра пропонує розуміти інтегральний динамічний комплекс якостей особистості, що виявляється в її здатності до організації здорового способу життя та регуляції діяльності, спрямованої на збереження здоров'я [4, с. 196].

Натомість, Н. Башавець досліджуване поняття визначає як здатність особистості до здійснення здоров'язбережувальної діяльності на високому рівні і рефлексивній основі, з опорою на глибинні знаннями щодо збереження та зміцнення здоров'я, здатністю вільно оволодівати здоров'язберігаючою діяльністю та відповідними компетенціями. Це супроводжується переконанням у важливості організації власних здоров'язберігаючих дій [1, с. 121].

Як зазначає Б. Качур, структура здоров'язберігаючої компетентності містить сукупність життєвих навичок, а саме:

1) життєві навички, що впливають на фізичну складову здоров'я: дотримання правил здорового харчування; рухова активність; санітарно-гігієнічні навички; дотримання режиму праці й відпочинку;

2) життєві навички, що впливають на соціальне здоров'я: навички ефективної комунікації; здатність до емпатії; вміння розв'язувати конфлікти; здатність протидіяти тиску, погрозам, дискримінації; навички взаємодії іншими на засадах співпраці;

3) життєві навички, що впливають на духовне та психічне здоров'я: здатність до рефлексії та самооцінювання; навички самоконтролю; умотивованість на розвиток вольових якостей; здатність аналізувати проблеми та приймати раціональні рішення тощо [3].

Таким чином, під здоров'язберігаючою компетентністю доцільно розуміти сукупність знань, умінь, установок і ціннісних орієнтацій, що спрямовані на збереження як свого здоров'я, так і здоров'я оточуючих. Структура здоров'язберігаючої компетентності містить сукупність життєвих навичок, що впливають на різні складники здоров'я (фізичне, психічне, моральне, соціальне). Саме заклад освіти повинен допомогти учням у визначенні життєвих пріоритетів, спрямувати їх на ціннісне ставлення до власного здоров'я, озброїти школярів необхідними засобами й методами, що забезпечують формування здоров'язберігаючих компетентностей підростаючої особистості. Тому перспективи подальших пошуків вбачаємо в дослідженні здоров'язберігаючих технологій, їх видів та особливостей впровадження на уроках фізичної культури з метою формування

здоров'язберігаючих компетентностей молодших школярів.

Література та джерела

1. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*, 2013. № 1–2. С. 120–121.
2. Ващенко О. М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2012. 192 с.
3. Качур Б. М. Особливості формування навичок здорового способу життя в учнів молодших класів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. Вип. 35. С. 78–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiped_2015_35_25 (Дата звернення: 14.01.2023).
4. Шаповалова Т. Г. Формування здоров'язбережувальної компетентності гуртківців у позашкільному навчальному закладі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2012, № 2 (20). С. 191–199.

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Софія Кондратюк,

студентка 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Поліщук, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Розглядається проблема формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи. Виділені основні компоненти здоров'язбережувальної компетентності та визначені умови її формування.

Конституцією України визначено право на здоров'я як одне з головних громадянських прав, а захист життя людини – як обов'язок української держави. Заклади освіти як державні установи покликані опікуватися проблемами дитинства та надавати соціально-психологічну і реабілітаційну допомогу дітям, тим самим удосконалюючи впровадження і забезпечення прав дітей, чітко визначених у ратифікованій Україною Конвенції ООН про права дитини.

Навчити дітей берегти та зміцнювати своє здоров'я – одне з найважливіших завдань сучасної школи, яке має стати атрибутом будь-якої освітньої діяльності у навчальному закладі і поза його межами. На сьогодні саме у процесі навчання важливо закласти фундамент культури здоров'я, підвести учнів до усвідомлення самої сутності поняття здоров'я та його цінності для кожної людини [4].

З огляду на те, що організм людини є багатокомпонентною складноорганізованою системою, її здоров'я не може характеризуватися будь-якою однією ознакою і є багатовимірним поняттям [3], а тому через систему здоров'язбереження повинно увійти все, що необхідно людині для розвитку здорової особистості. Будучи складовою частиною здоров'я, здоров'язбереження

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

проявляється в усіх видах життєдіяльності людини, спеціально організованих для повноцінно здорового життя на кожному етапі її вікового розвитку.

Варто зазначити, що здоров'я людини формується, зміцнюється, і, на жаль, інколи втрачається. Тому як категорія компетентна здоров'я характеризується наявністю досвіду здоров'язбережувальної діяльності, що тісно пов'язує узагальнені характеристики властивостей здоров'я людини, за допомогою яких організм забезпечує збереження сталості внутрішнього середовища по відношенню до зовнішнього.

Звідси здоров'язбережувальна компетентність являє собою процес трансформації основних сторін фізичного виховання і самовиховання та їхніх компонентів, що виражає практичну орієнтацію особистості на основі сформованих знань та умінь у напрямі збереження й зміцнення як індивідуального, так і суспільного здоров'я, формування здорового способу життя, що проявляється в загальній спроможності й готовності до здоров'я та самозбереження.

Згідно І. Іонової, з метою формування здоров'язбережувальної компетентності школяра, поряд із традиційними для педагогіки засобами словесної та наочної дії, використовуються специфічні засоби. Основною серед них є фізична вправа. Застосовувані в комплексі з оздоровчими силами природи, гігієнічними факторами, загальнопедагогічними та іншими засобами, фізичні вправи як перцептивна діяльність впливають не тільки на функціональні можливості органів і організму загалом, а й на психіку та інтелект людини. За допомогою фізичних вправ можна цілеспрямовано впливати на форму тіла і здоров'я людини. Усі ці впливи можуть давати позитивні й негативні для людини результати [1].

На думку М. Кобан та Ю. Лимар в умовах процесів демократизації суспільства, для яких характерним є посилення автономності особистості, всі компоненти фізичного виховання мають проектуватися і реалізовуватися з урахуванням здоров'язбережувальних змін. Це означає, що фізичне виховання має привертати до себе учня, бути потрібним, цікавим і корисним для нього, усвідомлюватися як необхідне явище для збереження і зміцнення здоров'я. Це вимагає виходу за рамки сформованого підходу, коли учня розглядають в процесі виховання переважно як організм. На сучасному етапі здійснюється перехід до різнобічного врахування особливостей учня як суб'єкта виховання, індивіда, індивідуальності, особистості [2].

Так, згідно Т. Пашинської, здоров'язбережувальна компетентність нерозривно пов'язана зі здоров'ям. Відповідно, неможливо знайти сталий критерій, який в інтегральний спосіб дав би змогу виміряти певну сукупність, тож доцільно як показники використати закономірності функціонування організму за результатами діяльності учня, які притаманні усім системам організації виховання, що залежать від рівня функцій життєво важливих органів та систем, а саме узагальнені характеристики певних уявлень про здоров'я: адаптованість, раціональність, адекватність, мобілізованість, розвивальність [5]. Розглянемо їх детальніше.

Адаптованість – процес спрямованої адаптації організму до тренувальних впливів. Адаптованістю, на відміну від адаптації, можна керувати, тобто сприяти підвищенню витривалості свого організму.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Раціональність – процес самоорганізації, що дозволяє динамічно й адекватно пристосовувати організм до змін обстановки для задоволення виниклої потреби. Це можливість моментальної побудови будь-яких дрібних комбінацій, що забезпечують функціональній системі одержання корисного продуктивного результату.

Відновлюваність – властивість організму, що відбувається після припинення роботи і полягає в поступовому переході фізіологічних і біохімічних функцій до початкового стану. Це не тільки процес повернення організму до передробочого стану, до тих змін, які забезпечують підвищення функціональних можливостей організму, входячи в стадію відновлення. Це насамперед час, протягом якого відбувається відновлюваність після виконання певної роботи.

Мобілізованість – це знання про методи та засоби здорового способу життя, а також регламентовані ним постійні дії, що повторюються: ранкова руханка, регулярні тренування, організація харчування, відпочинку, відновлення, фізична завантаженість та оцінювання результатів їхнього застосування, об'єктивна самооцінка можливостей та здібностей фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізичного самовдосконалення.

Розвивальність – якісний стан організму людини, що виступає як можлива хаотична зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів чи зв'язків) у сферах серцево-судинної системи, системи дихання та системи крові, у статичній і динамічній діяльності. Як діагностичний механізм слід використовувати адаптаційний потенціал учнів у стані відносного спокою і після навантаження.

Отже, здоров'язбережувальна компетентність інтегральним чином дає змогу оцінити здоров'я школяра не за окремою ознакою, на підставі якої здійснюється оцінювання, а за комплексною характеристикою показників – сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості, які задаються стосовно здоров'я і які створені в процесі розв'язання завдань навчання й виховання.

Крім того, слід враховувати також таку обставину, що більшістю учнів процес збереження здоров'я сприймається у відриві від процесу навчання, незважаючи на те, що ці педагогічні процеси являють собою дидактичне ціле. Формування здоров'язбережувальної компетентності надає процесу фізичного виховання учнів наукових рис об'єктивності та достовірності, методологічно зближуючи його з процесом освіти. Переведення процесу фізичного виховання в рамки здоров'язбережувальної компетентності стосовно більшості учнів, а не тільки вузького кола фізично обдарованих школярів, істотно підвищує їхні когнітивні можливості, акцентуючи увагу учня на творчому ставленні дитини до власного здоров'я, розширюючи їхні знання дієвими інструментами збереження та розвитку здоров'я [1].

Серед форм роботи з учнями щодо формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя практикуються наступні: виступи агітбригади; виховні години; години міркування; години спілкування; дні, тижні, місяці профілактики шкідливих звичок; обмін думками та обговорення матеріалів книг; усні журнали; спортивні розваги, ігри, турніри «Козацькі забави»; вікторини, турніри; конкурси, виставки дитячих робіт, залучення учнів до розробок інформаційних матеріалів тощо.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Великого значення має організована робота з екологічного виховання учнів: екскурсії на природу, акції зі збереження довкілля, прокладення маршруту екологічної стежки, на якій проводяться заняття мислення серед природи та заняття милування природою, екологічні походи тощо.

Вагомим доповненням є позакласна робота в її різноманітних формах, які сприяють формуванню культури здоров'я школярів: шкільні спартакіади, Малі олімпійські ігри, Дні здоров'я, Дні туризму, різноманітні спортивні свята («Нумо, хлопці!», «Нумо, дівчата!», «Веселі старти», «Зимові розваги», «Тато, мама і Я – спортивна сім'я» тощо), позакласні заходи з предметів та виховні заходи різноманітного спрямування, різні види праці школярів (побутова, ручна, художня, технічна, сільськогосподарська, суспільно корисна та ін.), спортивно-оздоровча робота та художньо-естетична діяльність.

Застосування таких форм роботи сприяє утворенню у дітей адекватної самооцінки, організації дієвої роботи з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Таким чином, однією із ключових компетентностей сучасного учня є здоров'язбережувальна, яка окреслює його характеристики, спрямовані на збереження фізичного, соціального, духовного та психічного здоров'я – свого та оточення. Складовими цієї компетентності є знання, життєві навички, мотиви, що сприяють здоровому способу життя.

Література та джерела

1. Іонова І., Площик Н.. Формування здорового способу життя школярів як наукова проблема. *About the problems of practice, science and ways to solve them*. 2021. №14. С. 185
2. Кобан М., Лимар Ю. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка : зб. наук. праць*. Одеса, 2019. Вип. 12. С. 41–44.
3. Кондратюк С., Пращеник Г. Педагогічні умови формування в молодших школярів здоров'язбережувальної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. №9. С. 101–108.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Пашинська Т. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*. 2021. № 31. С. 56–59.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Надія Котельчук,

студентка ПО-51м групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Наукова керівниця – Раїса Пріма, доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти*

Проаналізовано деякі аспекти проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності у науковому дискурсі. Акцентовано увагу на концепціях збереження здоров'я, здоров'язбереження, обговоренні складових здоров'язбережувальної роботи, напрямів формування здоров'язбережувальної компетентності.

Питання збереження здоров'я в умовах сьогодення актуалізується і в Україні, і у світі. На сучасному етапі розвитку початкової школи – це складна проблема, яка потребує розв'язання на рівні багатьох держав. Серед важливих причин здоров'язбереження на сьогодні у законодавчих документах названо: погіршення екології на всій планеті, науково-економічний прогрес, засилля агресії у соціумі, низький рівень здоров'я людей, низька якість продуктів харчування, низька культура здоров'язбереження [2].

Особливої уваги потребують проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності, студійовані Т. Бойченко, Н. Вадзюк, В. Горошук та ін. Ними розроблена Концепція валеологічної освіти, яка є складовою загальної Державної програми національної освіти й ураховує досвід країн світу з порушеної проблеми [5].

Відомими є концепції збереження здоров'я, здоров'язбереження В. Оржеховської. В їх основі боротьба з поганими звичками, збереження фізичної, моральної, інтелектуальної сфер здоров'я [6].

На початку ХХІ ст. поширеною стала оздоровча педагогіка, метою якої є вироблення здатностей до збереження і правильного використання здоров'я у щоденному житті.

Звертаємо увагу на те, що у сучасних наукових дослідженнях обговорюються складові здоров'язбережувальної роботи. Вони передбачають створення спеціальних навчальних програм, спостереження за станом здоров'я школярів, накопичення знаннєвого капіталу про здоров'я й здоров'язбережувальні цінності.

Науковцями розроблені основи здоров'язбереження у початковій школі, моделі «Школи сприяння здоров'ю», концепції позитивної мотивації до ведення здорового способу життя в Україні [3–5] та ін.

Т. Андрющенко у своїх дослідженнях наголошує на необхідності дотримання здорового способу життя, формування здоров'язбережувальної компетентності, правил життя, які сприяють розвитку всіх видів здоров'я, сприяють адаптації організму [1, с. 40].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності різноаспектно студійована у наукову дискурсі. Так, сучасна педагогіка працює над питаннями формування здоров'язбережувальної компетентності (Т. Бойченко, В. Горощук, Є. Булич, А. Погребняк, В. Оржеховська, С. Юрочкіна та ін.). Психологи аналізують її з точки зору свідомості, поведінки, впливу на особистість (С. Коршок, Л. Малишева, В. Оржеховська, та ін.). Філософи (Р. Гусєв, М. Руткевич) визначають дану компетентність в якості культурного та політичного розвитку. Медичні дослідження з питань формування здоров'язбережувальної компетентності подані у наукових розвідках Є Вільчковського, Н. Денисенко, А. Макеєвої та ін. Суттєво, що медики характеризують означену компетентність з урахуванням біології, санітарно-гігієнічних норм (Л. Амосов, О. Яременко).

М. Зубалій, О. Мельник та ін. аналізують здоровий спосіб життя у контексті гігієни. Ними розкрито зміст, методи гігієнічної освіти як основи здоров'я. Вчені розглядають взаємодію організму дитини з навколишнім світом. Основним завданням здоров'язбереження є формування у дітей гігієнічних навичок, прищеплення знань з гігієни, спрямованих на охорону здоров'я.

Детально проблеми здоров'язбережувальної компетентності молодшого школяра проаналізовані Н. Бібік, О. Лукашенко, В. Оржеховською, О. Савченко та ін. Формуванню у молодших школярів потреби у фізичному вдосконаленні присвячено наукове дослідження В. Цись. Автор розглядає фізичне виховання молодших школярів як один із напрямів формування здоров'язбережувальної компетентності і вбачає його можливість в:

- оволодінні учнями цілісною системою знань на міжпредметній основі;
- вихованні позитивного ставлення до занять фізичною культурою;
- формуванні мотивації до фізичного вдосконалення;
- вихованні сталої звички до систематичних занять фізичною культурою [7, с. 69-72].

У цілому, на думку дослідників, здоров'язбережувальна компетентність потребує здатностей, що відтворюють усіх сфери здоров'я.

Найбільш розробленим напрямом у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів є фізичне вдосконалення. Ця проблема розкривається у дослідженнях Т. Волобуєвої, М. Зубалія, Н. Коротун, І. Костенко та ін.

Отже, на основі аналізу наукової літератури здоров'язбережувальну компетентність характеризуємо як інтегративне утворення, що сприяє усвідомленому і ефективному вибору особистісного здоров'язбереження як життєвого шляху. Воно виявляється у здатності молодшого школяра вирішувати завдання збереження й удосконалення власного здоров'я.

Література та джерела

1. Андрющенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку: дис. ... д-ра пед. наук. Одеса, 2014. 503 с.

2. Джуринський П. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-розвивальної діяльності у загальноосвітній школі С. 148–151. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?... (дата звернення: 02.03.2023).

3. Концептуальна модель «Школи сприяння здоров'ю»
URL:<http://beevoschool.io.ua/s205383/> (дата звернення: 06.03.2023).
4. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні. *Початкова школа*. 2005. №1. С.57 – 60.
5. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. *Інформ. збірник МОН України*. 2013. №3. С. 12-16.
6. Оржеховська В. Духовність і здоров'я: Навч.-метод. посібник / Київ: Ін-т проблем виховання АПН України, 2009. 168 с.
7. Цись В. Реалізація здоров'язбережувальних технологій в початковій школі. *Нові технології навчання*. 2020. Вип. 63. №2. С. 69-72.

СУТНІСТЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Софія Михалевич,

студентка 31 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту,*
доцент, завідувач кафедри фізичної культури

У статті визначено складові здоров'я, чинники, які впливають на нього. Показано роль та значення здоров'язбережувального освітнього середовища для виховання здорової та успішної молоді людини.

Фізичне виховання молоді на сучасному етапі розвитку суспільства має відображати нові підходи до формування особистості. Активність у фізкультурно-оздоровчій діяльності – необхідна умова гармонійного розвитку студентської молоді, що набуває якості цілеспрямованого впливу на конкретну людину згідно її потреб. Фізичне виховання покликане формувати в студентства дбайливе ставлення до власного здоров'я та фізичної підготовленості, комплексно розвивати фізичні й психічні якості, сприяти творчому використанню засобів фізичної культури в організації здорового способу життя [3; 7].

Існує більше 300 визначень поняття «здоров'я». Згідно з визначенням ВООЗ, здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів. У нашому дослідженні ми виділили 5 основних складових здоров'я (рис 1.)

Фізичне здоров'я – це досконалість саморегуляції в організмі, гармонія фізіологічних процесів, максимальна адаптація до навколишнього середовища (педагогічне визначення); цей стан росту і розвитку органів і систем організму, основу якого складають морфологічні і функціональні резерви, що забезпечують адаптаційні реакції (медичне визначення) [1].

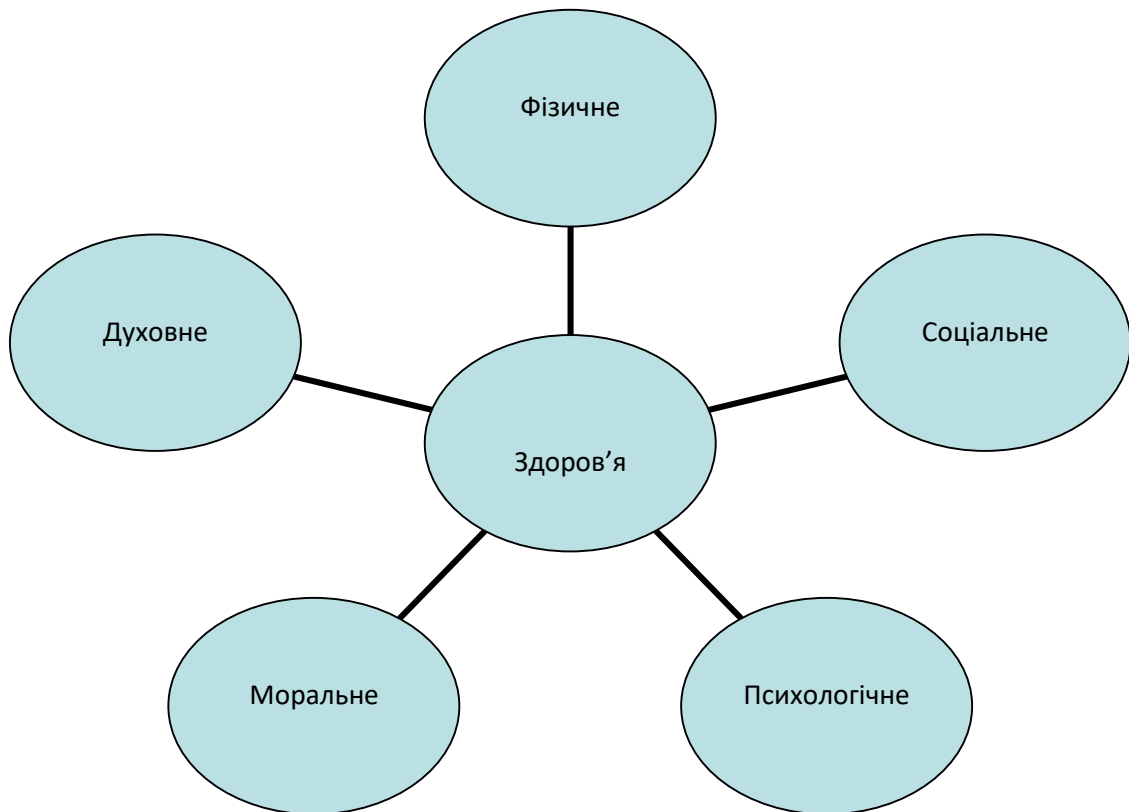

Рис. 1 Складові здоров'я

Психічне здоров'я – це висока свідомість, розвинене мислення, велика внутрішня і моральна сила, що спонукає до творчої діяльності (педагогічне визначення); це стан психічної сфери, основу якої складає статус загального душевного комфорту, адекватна поведінкова реакція (медичне визначення).

Соціальне здоров'я – це здоров'я суспільства, а також навколишнього середовища для кожної людини.

Моральне здоров'я – це комплекс характеристик мотиваційної і потребово-інформативної сфери в життєдіяльності, основу якого визначає система цінностей, установок і мотивів поведінки індивіда в суспільстві.

Духовне здоров'я – система цінностей і переконань.

У характеристиці поняття «здоров'я» використовується як індивідуальна, так і громадська характеристика.

У відношенні індивіда воно відображає якість пристосування організму до умов зовнішнього середовища і представляє підсумок процесу взаємодії людини і довкілля. Здоров'я формується в результаті взаємодії зовнішніх (природних і соціальних) і внутрішніх (спадковість, стать, вік) чинників [2].

Процес створення здоров'язберезувального середовища можна визначити як комплекс змін традиційної системи, націлених на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення життєздатності студентів і педагогів у взаємозв'язку з корекцією їхньої внутрішньої картини здоров'я [4; 5]. Під час створення здоров'язберезувального середовища на підставі акмеологічного підходу

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

особлива увага приділяється таким проблемам, як: закономірності розвитку і саморозвитку людини; самореалізація творчого потенціалу, потенціалу здоров'я і розвитку готовності до майбутньої професійної діяльності; суб'єктивні та об'єктивні фактори, що сприяють і перешкоджають збереженню здоров'я, досягненню вершин професіоналізму; самоосвіта, самоорганізація і самоконтроль у галузі збереження здоров'я; самовдосконалення, самокорекція і самоорганізація своїх вчинків і дій під впливом нових вимог професії, суспільства, розвитку науки, культури; усвідомлення своїх здібностей і можливостей, достоїнств і недоліків своєї діяльності із здоров'язбереження [6].

Здоров'язбережувальне освітнє середовище закладу вищої освіти ми розглядаємо як цілеспрямовану систему умов навчальної діяльності, що не шкодить здоров'ю; застосування активних форм і методів навчання, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я учасників педагогічного процесу; наявність комфортної психологічної атмосфери під час навчальних занять; обізнаність педагогів і студентів зі способами збереження здоров'я і дотримання ними здоров'язбережувальної поведінки; вироблення в майбутніх фахівців ціннісного ставлення до свого здоров'я і здоров'я вихованців.

У нашому дослідженні ми визначили показники ефективності управління розвитком здоров'язбережувального середовища (рис. 2).

Зі схеми видно, що основними показниками ефективності управління здоров'язбережувальним середовищем виступають:

- динаміка захворюваності студентів, яка вказує на кінцевий результат формування здоров'язберігаючої компетенції. Динаміка зменшується – сигнал на поліпшення, погіршується – є необхідність вносити корективи у освітній процес;

- комфортність та рівень тривожності студентів ми відносимо до психологічних аспектів, які відіграють значну роль у структурі психологічного здоров'я молоді;

- працездатність студентів (фізична і розумова) є тим інтегральним показником, який вказує на спосіб життя студентів та їхню здоров'язберігаючу діяльність, яка залежить прямо від знань та умінь раціонального поєднання розумової праці з фізичною, з навчанням та відпочинком, знанням своїх біологічних ритмів, тощо;

- компетентність викладачів в питаннях здоров'язбереження – це невід'ємна складова успішного формування здоров'язбережувальної компетенції студентів, адже для успішного навчання викладач має бути висококваліфікованим професіоналом;

- участь батьків у здоров'язбережувальній діяльності є важливим і невід'ємним фактором успішного формування здоров'я студентів на сучасному етапі розвитку суспільства;

- сформованість здорового способу життя є найголовнішим у цій структурі показником, який водночас є і кінцевим результатом формування у студентів відповідної компетенції.

Рис. 2. Показники ефективності управління здоров'язбережувальним середовищем у закладі вищої освіти

Формування здоров'язбережувальної компетентності починається з моменту народження людини й триває все життя. На рівень її розвитку впливає безліч факторів: родина, колектив, засоби масової інформації тощо. Значну роль у цьому відіграють усі навчально-виховні заклади й відповідальність за успішність процесу формування здоров'язбережувальної компетентності лягає на педагога. Виховання відповідного ставлення до свого здоров'я, здоров'я навколишніх, формування потреби в пізнанні самого себе, самовдосконаленні фізичних, психічних і розумових здібностей є безпосереднім завданням вищих навчальних закладів. Формування у студентів спрямованості мислення на збереження та зміцнення здоров'я – невід'ємний компонент здоров'язбережувальної компетентності майбутніх спеціалістів.

Література та джерела

1. Ляпін В. П. Шляхи вирішення фізичного виховання у вузах: матеріали науково-методичної конференції. Донецьк: ІППШ «Наука і освіта». 2003. С. 66–68.
2. Ващенко О., Свириденко С. Організація здоров'язберігаючої діяльності початкової школи. *Початкова освіта*. 2005. № 46 (334). С. 2–4.
3. Глагощук О. В., Тонконог В. М., Бейгул І. О. Валеологічна освіта та ціннісний потенціал у професійній підготовці студентів технічного університету. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. № 2. С. 49–52.
4. Дубогай О. Д., Джурицький П. Б. Компетентнісний потенціал педагогіки здоров'язбереження молоді при формуванні її особистості засобами фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15 «Науково-

педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)». К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. № 10. С. 275–278.

5. Іонова О. М., Лукьянова Ю. С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХДАДМ, 2009. №1. С. 69–72.

6. Мешко Г. М. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища як аспект діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник ужгородського університету «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. №1(40). С. 157–161.

7. Осипенко Т. В. Формування у молодіжному середовищі мотиваційних потреб здорового способу життя. *Матеріали Четвертих Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти»*. Ірпінь, 2006. С. 402–404.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНІЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Катерина Новосад,

студентка 21 ФДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Аліна Циплюк, к. пед. н., викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглянуто особливості формування культурно-гігієнічних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито змістову сутність поняття «культурно-гігієнічні навички». Наведено орієнтовну тематику занять, спрямованих на формування культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти одним з основних завдань фізичного розвитку дітей визначено становлення цінностей здорового способу життя, оволодіння його елементарними нормами та правилами (у харчуванні, руховому режимі, загартуванні, формуванні корисних звичок) [4].

Аналіз праць Т. Андрющенко, Г. Беленької, О. Богініч, В. Ворощук, Л. Гаращенко, Н. Денисенко, О. Кислої, А. Кошель, М. Машовець, В. Нестеренко, Н. Пангелової, А. Сіренко, І. Тукач, А. Циплюк, С. Швидкої засвідчує, що формування культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку є невід'ємною складовою процесу фізичного виховання, формування звички до здорового способу життя.

Так, Ж. Ципляк пише, що культурно-гігієнічні навички – важлива складова культури поведінки, а виховання у дітей навичок особистої та суспільної гігієни відіграє найважливішу роль в охороні їхнього здоров'я [2]. Зрештою, за словами Н. Денисенко, А. Михайліченко, Л. Лихолід та С. Лупінович, від знання та виконання

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

дітьми необхідних гігієнічних правил і норм поведінки залежить не тільки їхнє здоров'я, а й здоров'я інших дітей та дорослих. У закладі дошкільної освіти у дітей виховуються навички щодо дотримання чистоти тіла, культури їжі, підтримання порядку в оточуючій обстановці [3].

На думку Н. Денисенко, у процесі повсякденної роботи з дітьми потрібно прагнути до того, щоб виконання правил особистої гігієни стало їм природним, а гігієнічні навички з віком постійно вдосконалювалися [3].

Принагідно відзначимо, освоєння культурно-гігієнічних навичок впливає не тільки на ігрову та трудову діяльність, але й на взаємини дитини з дорослими та однолітками. Методика роботи з дітьми старшого дошкільного віку, на думку Г. Беленької та С. Кондратюк повинна будуватися на основі діяльнісного підходу та особистісно-орієнтованої взаємодії. При цьому головний акцент ставиться на самостійне експериментування та пошукову діяльність самих вихованців через спонукання їх до творчого ставлення під час виконання практичних завдань під час фізичного виховання [1].

На думку вчених (Н. Денисенко, Ж. Ципляк, Г. Штурко) важливу роль у формуванні культурно-гігієнічних навичок у дітей старшого дошкільного віку у процесі фізичного виховання мають заняття. При цьому, як зауважують науковці, всі заняття повинні містити пізнавальний, творчий матеріал, який відповідає віковим і психічним особливостям дітей старшого дошкільного віку при неодмінному поєднанні з практичними завданнями (хвилинки здоров'я, оздоровчі паузи, що включають спеціальні вправи для очей, для профілактики порушень постави, дихальні вправи), які так необхідні для розвитку культурно-гігієнічних навичок у вихованців старшої групи.

Ж. Ципляк вважає, що зміст занять варто урізноманітнити казковими та ігровими сюжетами та персонажами. Однак на заняттях пропонується використовувати й інші методи (експериментування, театралізація). При цьому слід забезпечити розвиток притаманних віку видів діяльності та пізнання. Теоретичні знання відразу треба підкріплювати практичними діями [2].

За словами Г. Штурко, на заняттях варто інтегрувати різні способи та прийоми роботи: бесіди, ігри, комплекси вправ, складання правил культурно-гігієнічної поведінки тощо [5]. Бесіди, які вихователь проводить з дітьми, включають питання гігієни, культури поведінки за столом, харчування, загартовування, будови людини.

Ж. Ципляк вказує, що оздоровчі хвилинки включають фізичні вправи, вправи на формування емоційної сфери дитини. Оздоровчі паузи комбінують за допомогою включення вправ для постави, очей, рук або стоп [2].

На думку Н. Денисенко, А. Михайліченко, Л. Лихолід та С. Лупінович, усі заняття необхідно побудувати таким чином, щоб діти отримували знання про те, від чого залежить здоров'я людини, набували навичок самовдосконалення [3].

Г. Штурко вважає, що особливе місце у системі роботи слід приділяти роботі з батьками вихованців. При цьому вихователі використовують такі форми роботи з батьками: батьківські збори, семінари-практикуми, консультації; педагогічні бесіди з проблем, дні відкритих дверей, показ занять для батьків, спільні заняття для дітей та батьків, круглі столи із залученням фахівців закладу дошкільної освіти, батьківський

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

лекторій, клуб «Гігієна та культура», організація спільних справ, пам'ятка для батьків «Як навчити дитину навичкам самообслуговування» [5].

На основі узагальнення поглядів та рекомендацій науковців, ми пропонуємо вибудувати систему занять щодо формування культурно-гігієнічних навичок у дітей старшого дошкільного віку у процесі фізичного виховання: «Сонце, повітря та вода – мої найкращі друзі», «Гігієна тіла. Правила особистої гігієни», «Як живе моє тіло», «Очі – головні помічники людини», «Як живе моє тіло. Щоб вуха чули», «Догляд за зубами. Щоби зуби були здоровими», «Фізичне здоров'я. Сон – найкращі ліки», «Головна опора мого тіла», «Гартування», «Як живе моє тіло», «Рости здоровим», «Внутрішня «кухня» людини. Правильне харчування», «Абетка харчування» [3].

У системі роботи, передусім, пропонуємо орієнтуватися на формування у дітей старшого дошкільного віку усвідомлення необхідності культурно-гігієнічної поведінки, з обов'язковим застосуванням засвоєних дітьми знань і уявлень у реальній поведінці. Необхідно забезпечувати неодмінне врахування вихованцями знань про свій власний організм, які дадуть змогу їм психологічно підготуватись до того, щоб здійснювати активну культурно-оздоровчу діяльність, усвідомлювати свою власну здорову поведінку.

Таким чином, робота з дітьми в системі фізичного виховання є загальним комплексом заходів, спрямованих на формування культурно-гігієнічних навичок у вихованців протягом усього їх перебування в закладі дошкільної освіти. Формування культурно-гігієнічних навичок у процесі фізичного виховання дає змогу вихователям стимулювати підвищення рівня уваги вихованців та їхніх батьків до питань гігієнічної поведінки, культури прийому їжі, здорового способу життя.

Література та джерела

1. Беленька Г., Кондратюк С. Запрошуємо до столу, або як виховувати культуру харчування. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №. С. 36–42.
2. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку. / упор. Ж. А. Ципляк. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2010. 76 с.
3. Денисенко Н., Михайліченко А., Лихолід Л., Лупінович С. Витоки здоров'я дитини : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 160 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 09.03.2023).
5. Штурко Г. І. Виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути* [зб. наук. пр.] : матеріали X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 13 листопада 2020 р.). Київ, 2020. С. 454–457.

АНТИЧНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ІДЕЇ

Роман Новосад,

студент 11ФК ск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Сергій Марчук, к. пед. н.,

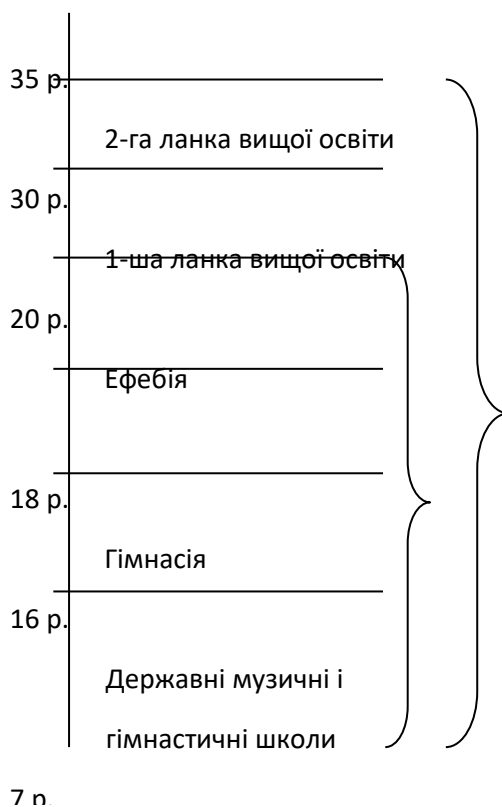
завідувач кафедри педагогіки та психології

З'ясовано погляди античних мислителів на проблему здоров'я людини. Визначено валеологічні ідеї у спадщині видатних грецьких філософів та лікарів.

Питання здоров'я людини – одне з провідних проблем не тільки в медичній, філософській, а й педагогічній науці. Так, Сократ (469–399 до н.е.), давньогрецький філософ античності вважав, що здоров'я людини залежить від морального самовдосконалення, пізнання самого себе [3, с. 51–52]. Давньогрецький мислитель не тільки теоретично розвивав уявлення про здоров'я, а й демонстрував здоровий спосіб в своєму житті. У бесідах з учнями він пропагував здоровий спосіб життя і захоплювався юнаками, які займалися в палестрах (гімнастичних школах) і гімнасіях.

Платон (427–347 до н.е.), учень Сократа, видатний афінський філософ у своїй педагогічній системі (рис. 1) чільне місце відводив фізичному розвитку дітей. Правильний спосіб життя, на думку Платона, полягає в тому, щоб не ганятися за радощами і не уникати смутку, а дотримуватися середини. Платон називав

культурами тих, хто не навчився читати, писати, бігати і плавати. Музику Платон вважав найкращим засобом для духовного самовдосконалення, а атлетику – для вдосконалення тіла. Навчання в школах, за Платоном, не повинно бути примусовим і дозволяти старшим спостерігати нахили і успіхи учнів, особливо при відборі найздібніших і найкращих. Ідеї здорового фізичного розвитку Платон відобразив у працях «Держава», «Закони». Держава, про яку мріяв Платон, повинна була являти собою щось на зразок комуністичної общини: філософи-керівники і воїни-захисники держави живуть за рахунок продуктів праці землеробів і ремісників, у них же самих нема ні приватної власності, ні сім'ї. Вихованням дітей цих каст, що володіють повнотою влади, на думку Платона, повинна займатись держава. Після народження діти передаються в громадські виховні будинки, де вони

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

повинні знаходитися до 7-річного віку під наглядом спеціальних осіб. Головним засобом виховання в цей період є різноманітні ігри, розповіді казок і легенд, музика. З 7 років діти повинні відвідувати школи на зразок афінських. Характер фізичного виховання повинен наближатися до спартанського. Платон – прихильник рівності виховання хлопчиків і дівчаток. В ідеальній державі Платона молоді люди, що досягли 20 років і виявили нахил до філософії, займаються науками і далі, щоб після 30 років взяти участь в управлінні державою. Решта після 20 років стають воїнами. Платон в своїх працях детально зупиняється на обґрунтуванні змісту виховання і навчання. При цьому він відштовхується від свого вчення про існування світу вічних, незмінних ідей і світу, в якому ми живемо і який є тільки відображенням світу ідей [2, с. 15–16].

Аристотель (384–322 до н.е.), учень Платона, відстоював необхідність різностороннього виховання: фізичного, розумового і морального у відповідності з поділом душі людини на три частини – рослинну, тваринну, розумну. Аристотель вважає, що найважливіше завдання виховання – розвиток розуму, починати треба з виховання фізичного. Він вимагав, щоб метою фізичного виховання був гармонійний розвиток сильного і красивого тіла.

На думку Аристотеля, для нормального фізичного стану громадянина, для його здоров'я та його продуктивних сил як батька зовсім не треба мати фізичну міць атлетів. Організм має бути розвинений, але не виснажливими вправами. Це стосується однаково як чоловіків, так і жінок. Вагітні жінки також повинні стежити за своїм організмом, вони не повинні перебувати в неробстві, не повинні їсти важких страв [2, с. 42]. Філософ вважає, що корисно відразу ж, змалку, привчати дітей до холоду: це чудовий засіб і для здоров'я, і для військової діяльності.

Аристотель вважав, що «фізичне виховання має початися раніше від виховання інтелектуального. Звідси випливає, що хлопчиків треба, насамперед, віддавати в руки вчителів гімнастики та педотрибів: перші доведуть до належного стану їхній організм, а другі будуть відповідно скеровувати їх заняття гімнастикою» [2, с. 46]. При вихованні молоді необхідно навчати її гімнастики. До періоду статевої зрілості треба надавати перевагу легшим гімнастичним вправам. Молоді люди, на думку Аристотеля, «від постійних надмірних гімнастичних вправ втрачають свої сили» [2, с. 47].

З особою Гіппократа (460–377 до н.е.) пов'язують витоки всіх медичних знань. У своїй лікарській діяльності і працях він рекомендував застосовувати, поряд з фізичними вправами, дієтою, масажем та водними процедурами, також і лікарські препарати. Пріоритетними принципами в діяльності цього вченого було використання оздоровчих, а не лікувальних засобів. Гіппократу належить думка про те, що зціляє організм природа, а лікар має лише допомагати природі.

Подальший розвиток валеологічні ідеї дістали в діяльності видатного лікаря і мислителя античного світу Клавдія Галена (131–200). З його ім'ям пов'язаний ряд крупних досягнень у пізнанні здоров'я і граничних станів між здоров'ям та хворобою. Галену також належить ряд важливих вказівок про використання фізичної праці в лікувально-профілактичних цілях. Його праці містять прогресивні для того часу рекомендації щодо застосування гімнастики, дієти й масажу в лікуванні та профілактиці захворювань [1, с. 167].

Отож, проаналізувавши думки видатних античних мислителів та педагогів можна з впевненістю твердити, що здоров'я – найвища цінність людини, яку треба берегти, виховувати і плекати змалку.

Література та джерела

1. Валеологія. Київ: Знання України, 1996. 336 с.
2. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. Київ: центр навч. літератури, 2006. 664 с.
3. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва Тернопіль: Тернопіль, 1996. 488 с.

ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Катерина Оніщук,

студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Аліна Циплюк, к. пед. н.,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Розглянуто особливості формування рухової компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито змістову сутність поняття «рухова компетентність». Наведено методи, спрямовані на формування рухової компетентності у дітей дошкільного віку.

У сучасних умовах одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти є збереження, зміцнення та підвищення стану здоров'я дітей, формування та вдосконалення знань, навичок та умінь стосовно їхнього здоров'я. Акцентуємо, що важливою умовою нормального зростання та розвитку дитини старшого дошкільного віку, підвищення опірності її організму є рухова діяльність. Саме рухова діяльність як основа життєзабезпечення дитячого організму впливає на зростання та розвиток нервово-психічного стану, функціональні можливості та працездатність дитини.

Рухова діяльність активізує роботу органів чуття, сприяє розвитку системи аналізаторів, мовлення, формуванню розумових дій. Рухаючись, дитина вчиться пізнавати природне та соціальне довкілля, у цей час формується і її світогляд. Заняття фізкультурою і спортом загартовують організм, активізують емоційно-вольову сферу [3].

Чисельними дослідженнями вчених: О. Аксьонової, Є. Аркіна, Е. Вільчковського, Л. Волкової, Т. Глушанок, О. Гнізділової, Н. Денисенко та інших встановлено безперечний вплив рухів на здоров'я дитини, оскільки вони є біологічною потребою її організму від народження та природною необхідністю в її розвитку.

На необхідності формування рухової компетентності у дітей дошкільного віку акцентовано в інваріантній частині Базового компоненту дошкільної освіти

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

освітнього напрямку «Особистість дитини» [1]. Тут зазначено, що рухова компетентність – це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях [3]. А результатом сформованої рухової компетентності є задоволення природної потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, засвоєння та використання елементарних знань у галузі фізичної культури, сформованість умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях [3].

Варто зауважити, що у Державному стандарті дошкільної освіти зазначено показники сформованості рухової компетентності у дітей дошкільного віку: емоційно-ціннісне ставлення: виявляє інтерес та потребу у фізичному вдосконаленні, емоційно реагує на власні досягнення у руховій сфері, демонструє стійку позитивну мотивацію до активної рухової діяльності, цінує чесність, товариську, підтримку в командних спортивних іграх, виявляє спритність, вміння боротися, вигравати і програвати; сформованість знань: знає назви основних рухів, предметів та спортивних знарядь, усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму; навички: має сформовані життєво необхідні рухові уміння та навички, розвинені фізичні якості, достатній руховий досвід, який дозволяє застосовувати адекватні фізичні зусилля відповідно до ситуації. Володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму, витримує відповідно до віку фізичне навантаження. Виявляє вольові зусилля у руховій діяльності, координує рухи, уміє орієнтуватися в просторі. Здатна самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла. Володіє основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння, метання) [2, с. 7].

У зв'язку з вищевказаними фактами виникає необхідність удосконалення рухового режиму дітей старшого дошкільного віку. На нашу думку, ефективними методами формування рухової компетентності у дітей старшого дошкільного віку будуть:

1. Спортивні ігри. Діти з великим задоволенням займаються фізкультурою, люблять рухливі ігри. Найвищою формою звичайних рухливих ігор є спортивні ігри – футбол, баскетбол, теніс, бадмінтон. Спортивні ігри мають велике значення у вирішенні освітніх та виховних завдань. Вони сприяють розвитку точності, спритності рухів, орієнтації у просторі. У грі дітям доводиться швидко приймати рішення, що сприяє розвитку мислення, швидкості рухової реакції на зорові та слухові сигнали. У результаті спортивних ігор в дітей формуються позитивні морально-вольові риси характеру [4].

2. Спортивно-ігрові вправи – це рухові дії, створені задля зміни фізичного стану дитини, зміни якості виконуваних вправ і засновані на активних рухових діях довільного (свідомого) характеру. Мають ряд характерних особливостей: спрямовані на формування постави (завдяки їм зміцнюються м'язи), для розвитку органів черевного преса, окремих частин тіла, для розвитку окремих рухових якостей та здібностей (сили, гнучкості, координації, спритності, витривалості), для розвитку психіки (увага, кмітливість, орієнтування у просторі та часі). Наприклад, ходьба на носках, врозтіч, за сигналом діти знаходять своє місце; ходьба по колу, зі зміною напрямку; чергування ходьби з бігом, біг невеликими групами, парами, змійкою між

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

предметами, широким кроком; бігають з прискоренням і уповільненням темпу; виконання стрибків з короткою скакалкою; підкидання м'яча угору і ловіння його по черзі [2, с. 7].

3. Ритмічна гімнастика. Основу становлять фізичні (загальнорозвивальні, силові, акробатичні вправи, біг, стрибки) та танцювальні вправи різної спрямованості з елементами художньої гімнастики, що виконуються у узгодженості та взаємозв'язку з музикою, передаючи її ритм, темп, характер за допомогою рухів. Комплекси ритмічної гімнастики рекомендовано вводити у структуру заняття. Використання ритмічної гімнастики сприяє підвищенню працездатності, розвитку основних фізичних якостей, вдосконаленню почуття ритму і культури рухів, розвитку всіх м'язів і суглобів. Поряд із цим ритмічна гімнастика викликає позитивні емоції, знижує психологічну втому, стимулює у дитини бажання займатися фізичними вправами [3].

Важливим моментом у формуванні рухової компетентності дітей дошкільного віку є активна взаємодія з дорослими. На нашу думку, підтримка батьками цього може відбуватися шляхом дотримання спільних вимог щодо розпорядку дня, який відповідає віковим особливостям дитини, допомоги дитині у виконанні щоденних гігієнічних та загартовувальних процедур, доступних в домашніх умовах, заохочення до активної рухової діяльності вдома та на вулиці, проведення спільних ігор, розваг, інших форм спортивного дозвілля, прогулянок на свіжому повітрі за різних погодних умов.

Отже, формування рухової компетентності у дітей старшого дошкільного віку – одне з важливих завдань фізичного виховання. Реалізація цього завдання потребує комплексного системного підходу та тісної співпраці закладу дошкільної освіти з родинами вихованців.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція 2021) Електронний ресурс. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (Дата звернення 07.03.2023).

2. Вимоги Базового компонента дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021, №8. С. 7-13.

3. Левінець. Н. Рухова та здоров'язбережувальна компетентності дитини. Електронний ресурс. URL : file:///C:/Users/dt/Downloads/dv2021-8_p7.pdf (Дата звернення 07.03.2023).

4. Полякова Т. М. Спортивні ігри – як ефективний засіб фізичного виховання дошкільників. Електронний ресурс. URL : https://liyalno1.blogspot.com/2020/06/blog-post_39.html (Дата звернення 13.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Аріна Остапчук,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
Науковий керівник – *Наталія Хомюк, викладачка природничих дисциплін,
викладачка вищої категорії, старша викладачка*

Розглянуто педагогічні освітні технології, спрямовані на формування особистісного ставлення до здорового способу життя, обізнаності дітей цінності здоров'я та вироблення позитивної моделі поведінки.

Здоров'я – цінний людський ресурс, який дозволяє людині насолоджуватися життям і досягати успіху в різних сферах діяльності. На жаль, в наш час, більшість людей не дотримуються здорового способу життя, що призводить до виникнення різноманітних хвороб, проблем зі здоров'ям. Тому важливим завданням освіти є формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності з раннього віку.

Державний стандарт початкової загальної освіти визначає ключові компетентності, які мають формуватися в учнів у процесі навчання. Це громадські та соціальні компетентності, що пов'язані з ідеями справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя [1].

У молодших школярів формування ключових компетентностей виявляється актуальною вимогою забезпечення якості освіти як суспільного замовлення, що визначає необхідність перегляду обов'язкових результатів навчання на основі компетентнісного підходу та розроблення навчально-методичного забезпечення формування у дітей ключових, предметних компетентностей [2].

Інтегровані дисципліни, зокрема «Я досліджую світ», мають на меті розширення в учнів уявлення про навколишнє середовище, про взаємозв'язок предметів і явищ, про взаємодопомогу, про існування різноманітного світу матеріальної та художньої культури.

У початковій школі формуються світогляд дітей, їх цінності, ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших. Зважаючи на це, важливо забезпечити ефективні методи та прийоми формування здоров'язбережувальної компетентності на заняттях з курсу ЯДС.

Здоров'язбережувальна компетентність – це здатність учнів застосовувати в дієво практичній формі сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, щодо фізичного, духовного, соціального і психічного складників здоров'я в умовах конкретної ситуації, бережно ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших.

Питання охорони та зміцнення здоров'я учнів є багатограним і складним. Піклування про збереження здоров'я учнів – важливий обов'язок школи, певного

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

вчителя та самої дитини. Тільки завдяки комплексному підходу до створення здоров'язбережувального середовища можуть бути успішно вирішені завдання формування і зміцнення здоров'я здобувачів освіти.

Для досягнення цієї мети необхідним є виконання таких завдань [3]:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, рухову активність та про взаємозв'язок організму з природним та соціальним середовищем;

- виховання в учнів потреби у здоров'ї, як важливої життєвої цінності, свідоме прагнення до ведення здорового способу життя, розвиток умінь самостійно приймати рішення;

- формування активної мотивації дбайливого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших, заняття фізичною культурою, вдосконалення фізичного, духовного, соціального та психічного складових здоров'я;

- розвиток навичок основних загальнорозвиваючих рухових дій;

- набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду враховуючи свій стан здоров'я;

- використання досвіду здоров'язбережувальної компетентності у повсякденному житті.

Проте, пріоритетним завданням сучасної системи початкової освіти є виховання дитини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я як найвищої цінності у житті. Для досягнення цієї мети вчителям необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування усіх складових здорового способу життя. Успішне застосування міжпредметних зв'язків на уроках є визначальним чинником у формуванні в дітей здоров'язбережувальних компетенцій.

Інформацію про здоров'язбережувальні компетенції діти повинні отримувати на регулярній основі. На кожному уроці вчитель повинен закладати необхідні життєві установки та базові біологічні й соціальні компоненти здорового способу життя, використовувати традиційні та інноваційні здоров'язбережувальні освітні технології [4].

Під здоров'язбережувальними технологіями мають на увазі сукупність прийомів, форм та методів організації навчання школярів без шкоди для їхнього здоров'я, задля забезпечення сприятливих умов фізичного, духовного, соціального та психічного комфорту, що сприяють продуктивній пізнавальній та практичній діяльності дітей, заснованих на організації праці та культурі здорового способу життя особистості.

Здоров'язбережувальні освітні технології можна поділити на три групи:

- організаційно-педагогічні (визначення структури освітнього процесу, що сприяє запобіганню станів перевтомлення);

- навчально-виховні (програми, що стосуються формування культури здоров'я, навичок здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок, позакласні заходи та робота з батьками);

- психолого-педагогічні (безпосередня робота вчителя на уроці).

Формування здоров'язбережувальної компетенції – це цілеспрямований і систематичний процес, який передбачає формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності, регулярної рухової активності, набуття

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

теоретичних знань і практичних навичок, покращення фізичної підготовки та функціональних можливостей. Завданням інтегрованого курсу ЯДС – в першу чергу, є виховання компетентної особистості, здатної до набуття необхідних знань, умінь та навичок, а також застосування їх на практиці [5].

Тому, використання сучасних форм, методів, прийомів та способів організації уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» має велике значення у формуванні здоров'язбереження, оздоровлення та зміцненню здоров'я учнів. Це також допомагає педагогу в умовах освітнього закладу у вирішенні головних завдань, а саме у підвищенні якості освіти, формуванні здоров'язбережувальної компетентності в молодших школярів та всебічний розвиток особистості.

Фізіологічний розвиток молодшого школяра зумовлений формуванням організму, що відкриває нові можливості для його діяльності, розгортання та поглиблення зв'язків з соціальним оточенням. Водночас дозрівання стимулюється і впливами зовнішнього середовища, про що свідчить загальне прискорення фізіологічного розвитку дітей. Ці висновки можна зробити на основі проведеного нами анкетування.

На окремі запитання анкети ми отримали такі відповіді (рис. 1):

1. Чи ваша дитина відвідує фізкультуру та робить фізичне навантаження? Так – 82%; ні – 18%.

2. Ваша дитина реагує на прохання вчителя, вчитель є авторитетом для вашої дитини? Так – 100%.

3. Чи втомлюється ваша дитина протягом уроку? Так – 96%; ні – 4%.

4. Чи ваша дитина приймає активну участь під час проведення фізкультхвилинок? Так 100%.

5. Чи ваша дитина розмовляє чітко? Так – 86%; ні – 14%.

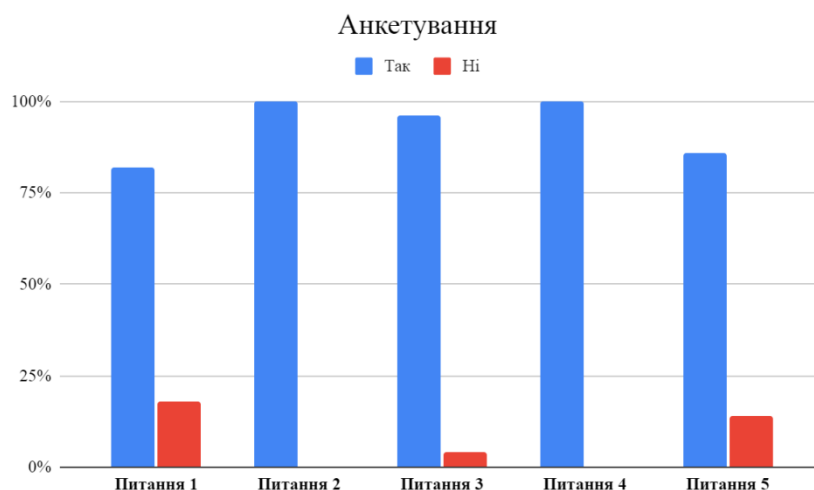

Рис. 1 Результати опитування

Висновуємо, що діти першого класу сприймають вчителя та концентрують на ньому увагу, в більшості чітко говорять, люблять фізичні навантаження, ігри і активно приймають участь у фізкультхвилинках, що являється профілактикою втоми протягом уроку і запорукою формування їхньої здоров'язбережувальної компетентності.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.02.2023).
2. Створення здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу як умова забезпечення евристичної освіти. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1966/1/Stvorennia%20zdoroviazberezhuvalnoho%20seredovyshcha.pdf> (дата звернення 20.02.2023).
3. Здоров'язбережувальна компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. URL: http://www.pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_1/30.pdf (дата звернення 20.02.2023).
4. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах ЗВО. URL: http://www.apnjournal.in.ua/archive/27_2020/part_4/18.pdf (дата звернення 20.02.2023).
5. Педагогічні умови формування у молодших школярів здоров'язбережувальної компетентності. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1578/4.pdf> (дата звернення 20.02.2023).

МЕТОДИ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ У ВИХОВАННІ

Анжеліка Павляшик,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито історичний аспект методів покарання та заохочення та їх вплив на культуру поведінки та формування особистості вихованця.

Процес виховання неймовірно складний і вимагає від вихователя титанічних зусиль і неймовірної витримки, вибору правильного змісту, форм та методів впливу на вихованця. За допомогою заохочень і покарань можна сформувати дисциплінованість, відповідальність, культуру поведінки дитини. Але при цьому слід враховувати, що заохочення слід використовувати з дотриманням вимогливості та об'єктивності, а покарання – через виявлення поваги.

Поняття «заохочення» і «покарання» сприймаються зазвичай як антиподи. Разом з тим смислова, семантична гама цих понять надзвичайно широка. Якщо, наприклад, порівнювати корінні значення слів «заохочення» та «покарання» лише в деяких європейських мовах (українською, німецькою, французькою, англійською), то неважко помітити, одні з цих значень сильно розходяться, інші ж, навпаки, дуже зближуються. Так, наприклад, «заохочення» означає «схвалення», «сприяння», «прискорення», «надання хоробрості» («куражу»), «стимулювання» тощо. «Покарання», свою чергу, означає «навчання», «догана» («реприманд»), «обтяження», «кару», «вимогу», «рекламацію», «штраф», «стимулювання» та ін. У

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

етимології цих понять є і загальне поняття стимулювання, що допомагає бачити їх єдність у виховному процесі. Заохочення несе у собі позитивний емоційний заряд та є стимулюючим засобом, тоді як покарання є негативним допоміжним виховним засобом, який використовується, коли позитивні засоби не приносять бажаного успіху.

Виховання дисципліни та застосування покарань пройшло свій тривалий історичний шлях разом із розвитком людського товариства. У первіснообщинному суспільстві люди жили у складних, важких умовах боротьби за виживання. Маленьким членам громади надавалась значна свобода у поведінці, а фізичне покарання обмежувалося ляпасом, загрозою, ударом палицею по дитині.

В епоху, перехідну від общинно-родового ладу до рабовласницького, в давніх цивілізаціях Сходу зберігалися і видозмінювалися колишні традиції сімейного виховання. Школа та виховання в державах Стародавнього Сходу та Європи розвивалися в логіці еволюції конкретно-історичних культурних, етичних, ідеологічних цінностей. Людина формувалася у межах жорстких соціальних норм, обов'язків та особистої залежності. Ідея людської індивідуальності була розвинена вкрай слабо. Особистість як би розчинялася в сім'ї, касті, соціальному середовищі. Звідси і акцент на жорстких формах та методах виховання.

В епоху Середньовіччя у школах Європи були поширені тілесні покарання. З цим не могли миритися передові педагоги, але «палична» дисципліна зберігалася у школі до XV–XVI ст. Поступово середньовічний аскетизм витісняється ідеями гуманізму. Відомі класики педагогіки XVII ст. Я. А. Коменський, Дж. Локк виступали проти тілесних покарань, але разом з тим вони допускали їх застосування в окремих випадках. Таким чином, у складних історичних умовах традиційне та нове вступало у протиріччя.

У використанні заохочень та покарань первісними в побуті були покарання, але поступово з часом вироблялися та включалися до практики виховання дітей заохочення. У кожному історичному епоху в систему заохочень вкладався певний сенс і зміст, окремі заохочення носили антигуманне забарвлення, наприклад, добре успішним учням доручалося фізично карати менш встигаючих учнів, іноді заохочення та покарання перебували у співвідношенні «батога та пряника».

Вперше в історії педагогіки цінні думки про значущість заохочень висловив римський педагог М. Ф. Квінтіліан. Як противник фізичних покарань, М. Ф. Квінтіліан до заохочення відносив похвалу, нагороди, змагання.

Пізніше німецький педагог І. Ф. Герbart розглядав заохочення та покарання як засоби дисциплінування. Дитину треба насамперед дисциплінувати, ввести до кола елементарних норм та правил поведінки. За твердженням І. Ф. Герbart, це завдання не власне виховання, а «управління», що здійснюється, головним чином, за допомогою системи покарань та заохочень. Інший німецький педагог А. Дістервег був супротивником покарань. Він вважав: «Покарання взагалі має ставити собі за мету усунення покарань» [4, с. 15]. Ж.-Ж. Руссо став родоначальником ідеї «вільного», «природного» виховання, воно протиставлялося класичним методам заохочення та покарання [4, с. 16]. Спроба використовувати «природні» покарання та заохочення як універсальний виховний засіб поведінки особистості була невірною і піддавалася критиці як у зарубіжній, так і в українській педагогіці.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Слід зазначити, що деякі демократично налаштовані педагоги ще наприкінці XIX ст. вказували на єдність функцій заохочення та покарання як виховних засобів.

Ідею про те, що «справжнє» виховання – це виховання без покарань і нагород, це свого роду ідеальна гармонія взаємин вихователя та вихованця, у єдиному пориві прагнучих до пізнання добра і краси, висловлювали багато видатних педагогів минулого. Така була точка зору педагога К. Д. Ушинського що писав: «якщо ми дотепер застосовуємо заохочення і покарання, то це показує недосконалість нашого мистецтва виховання. Краще, якщо вихователь досягне того, що заохочення і покарання стануть непотрібними».

У теорії та практиці виховання широко поширена точка зору, згідно з якою всяке схвалення, похвала, вираз довіри та інший подібний педагогічний вплив, розрахований на стимулювання позитивних емоцій вихованця, прийнято називати заохоченням. З іншого боку, до покаранням часто відносять будь-який осуд, загрозу. Заохочення та покарання розглядаються як необхідні у виховному процесі засоби педагогічної корекції поведінки особистості. Заохочення та покарання не можна звести лише до етичної оцінки поведінки дітей, тобто до схвалення чи осуду. Не всяке схвалення є заохочення в повному розумінні слова, і не всякий осуд є покаранням. Між етичною оцінкою поведінки дітей та заохоченням або покаранням є певна відмінність. Схвалення та засудження є повсякденними, рядовими впливами на поведінку вихованців. При заохоченні чи покаранні педагог чи дитячий колектив приймає рішення, яке відомим чином виділяє одного вихованця чи групу із загальної маси, здійснює певну зміну у їхніх правах та обов'язках, у взаєминах з ними.

В даний час під покаранням у системі навчання та виховання розуміється міра впливу на вихованця чи дитячий колектив, що допустили провину. Покарання містить елемент кари, але його основне його завдання – виховний вплив на особистість. Такий вплив на особистість дитини висловлює засудження дій та вчинків, що суперечать нормам суспільної поведінки, та примушує дітей неухильно слідувати їм. Покарання коригує поведінку дитини, дає їй ясно зрозуміти, де і в чому вона помилилася, викликає почуття незадоволеності, дискомфорту, сорому. А. С. Макаренко називав цей стан «виштовхуванням із загальних рядів» [5, с. 3]. Цей стан породжує у дитини потребу змінити свою поведінку. Тобто покарання є засобом гальмування та затримки негативних спонукань та неправильних форм поведінки особистості.

Заохочення – міра педагогічного впливу, що виражає позитивну оцінку вихователями (батьками, педагогами та ін.) поведінки та діяльності дітей та спонукає їх до подальших успіхів. Його стимулююча роль визначається тим, що в ньому міститься громадське визнання того способу дій, який обраний та проводиться дитиною у житті.

Переживаючи почуття задоволення, дитина відчуває підйом енергії, впевненість у своїх силах. Таким чином, заохочення служить засобом підкріплення та стимулювання правильних мотивів та правильних форм поведінки.

Покарання вимагає педагогічного такту, гарного знання вікової психології, а також розуміння того, що одними покараннями справі не допоможеш. Тому покарання застосовується лише у комплексі з іншими методами виховання.

Таке розуміння умов, що створюють передумови для успішного використання заохочень та покарань, допомагає відповісти на питання: чи завжди треба заохочувати

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

та карати. Очевидно, що насамперед при вирішенні цього питання слід виходити з аналізу конкретної педагогічної ситуації

Загальні правила, якими слід керуватися при вирішенні питання про доцільність заохочення та покарання наступні.

По-перше, аналіз конкретної ситуації повинен показати вихователю необхідність внесення таких коректив у взаємовідносини з цим вихованцем, до його прав та обов'язків в колективі, які можуть бути досягнуто лише за допомогою заохочення або покарання.

По-друге, запланованим виховним результатом використання заохочення або покарання має бути відомий рух вихованця та колективу загалом у моральному відношенні. Допомогти дитині вибрати правильну лінію поведінки у складній ситуації – ось основне призначення заохочення та покарання як засобів педагогічної корекції.

По-третє, за своїм змістом та характером заохочення та покарання повинні відповідати змісту та характеру тих педагогічних вимог, які є найбільш суттєвими для роботи з конкретною віковою категорією вихованців, із даними конкретними дітьми. Таким чином, розгляд сутності провідних понять «заохочення» та «покарання» показує, що незважаючи на те, що ці два поняття частіше сприймаються як антиподи, водночас впродовж розвитку всієї історії педагогіки ці два поняття нерозривно пов'язані. Разом з розробкою методів покарань формувалися методи заохочень, вироблялися вимоги щодо їх використання. Їх спрямованість, сутність визначалися громадськими, історичними, політичними умовами. Цими умовами обумовлюється погляд на дитину, її розуміння, ставлення щодо неї. Дисципліна, заохочення та покарання завжди розглядалися у тісному взаємозв'язку.

Отже, відзначаючи, безумовно, важливе значення та актуальність проблеми використання методів заохочення та покарання у вихованні культури поведінки дітей, ми вважаємо, що на сьогодні вона ще недостатньо вивчена як у педагогічному, так і у психологічному аспекті морального виховання, особливо у плані формування передумов самодисципліни на віковому етапі 5–7 років життя. Дуже важливо з дитинства сформувати у дітей уявлення про правила поведінки та виховувати позитивне ставлення до їх виконання. Діти повинні усвідомити значення потреби виконання норм та правил поведінки, зрозуміти їх доцільність, навчитися керувати своїми вчинками.

Література та джерела

1. Бойко А. М. Виховання людини: нове і вічне. Полтава: Техсервіс, 2006. 558 с.
2. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація: навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів / за ред. О. М. Полякової. Суми: Університетська книга, 2009. 346 с.
3. Довбня Н. Г. Роль похвали та покарання у вихованні підростаючого покоління. Херсон: Айлінг, 2002. 32 с.
4. Зайченко І. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ : Освіта України, 2009. 620 с.
5. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. URL: http://library.sspu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/02/Metod_organizacii_vihovn_procesu.pdf (дата звернення 12.01.2023).

БОРОТЬБА З ТУБЕРКУЛЬОЗОМ НА ВОЛИНІ

Богдана Пашук,

студентка Мб-11 групи спеціальності Сестринська справа

Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут»

**Науковий керівник – Юрій Валецький, доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри медсестринства та екстреної медицини**

Досліджено епідеміологічну ситуацію з туберкульозу у Волинській області у 2022 році, шляхом аналізу статистичних даних щодо туберкульозу у Волинській області та в Україні і зроблено висновки.

Актуальність. Туберкульоз не подоланий в жодній країні світу та є складною медико-біологічною та соціальною проблемою всього людства. На сучасному етапі розвитку медицини спостерігаємо тенденцію до активного зростання поширеності захворювання, про що свідчать статистичні дані, які є вкрай невтішними і неабияк насторожують. Майже половина населення світу інфікована мікобактеріями туберкульозу. Передбачається погіршення щонайменше на найближчих 5–8 років епідеміологічних показників щодо контролю над туберкульозом через пандемію COVID-19. Тому не слід послабляти протитуберкульозні заходи й боротьбу з цією недугою [1–9].

Мета – дослідити та проаналізувати епідеміологічну ситуацію з туберкульозу у Волинській області за 2022 рік.

Методи дослідження. Нами здійснено викопіювання, систематичний та статистичний аналіз даних із офіційних статистичних звітів і аналітичних збірників щодо туберкульозу в Україні та Волинській області за 2015–2022 роки; проведено статистичну обробку матеріалу.

Результати. Протягом 2022 року на всі форми активного туберкульозу (нові випадки та рецидиви) захворіло у Волинській області 616 осіб, що становить 60,47 на 100 тис. населення (2021 рік - 614 хворих або 59,92 на 100 тис. населення; Україна – 44,0); відмічається ріст захворюваності на 0,9 %.

На нові випадки туберкульозу захворіло 466 пацієнтів, що склало 48,69 на 100 тис. населення (2021 рік – 48,02 на 100 тис. населення; Україна - 35,5 на 100 тис. населення). Зростання даного показника склало на 1,4%. Показник рецидивів туберкульозу знизився порівняно із минулим роком на 1,1% та складає 11,78 на 100 тис. населення (2021 рік – 11,91 на 100 тис. населення; Україна – 8,58 на 100 тис. населення).

Відмічається зниження випадків дитячого туберкульозу в період з 2015 по 2022 рік – кількість зменшилась із 26 (2015 рік) до 19 (2022 рік). А оскільки загальна кількість випадків реєстрації нових та рецидивів туберкульозу знизилася, це призвело до збільшення частки випадків дитячого туберкульозу з 3,4% в 2015 році до 3,8% в 2022 році.

Захворюваність на нові випадки та рецидиви туберкульозу серед міського та серед сільського населення області наступна:

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

- міське населення – 56,50 на 100 тис. населення (ріст на 9,9 %);
- сільське населення – 64,74 на 100 тис. населення (зниження на 6,3 %).

Даний показник може свідчити про недостатню профілактичну роботу та раннє виявлення туберкульозу серед населення в сільській місцевості.

Захворюваність на поєднану патологію туберкульоз/ВІЛ серед нових випадків в області зросла на 35,6 % і становить 5,69 на 100 тис. населення, проти 4,20 на 100 тис. населення у 2021 році (в абсолютних цифрах – це 58 осіб виявлено у 2022 році).

В порівнянні з минулим роком, показник захворюваності на бацилярний туберкульоз зріс в області на 10,5 %: із 32,79 на 100 тис. населення до 36,23 на 100 тис. населення. Питома вага бактеріологічно підтвердженого туберкульозу легень зросла на 1,2 %: із 84,0 % у 2021 році до 85,2 % - у 2022 році, і на 0,5 % зросла питома вага деструктивного туберкульозу: із 54,5 % до 55,0 % у 2022 році, що свідчить про пізнє звернення пацієнтів за медичною допомогою, незадовільну роботу первинної мережі по виявленню туберкульозу та низьку настороженість стосовно цієї недуги, особливо в умовах російської військової агресії та захворюваності на COVID-19.

Станом на 01.01.2023 року у Волинській області на обліку в протитуберкульозних закладах перебуває 405 хворих на всі форми активного туберкульозу (у 2021 році – 461). Показник поширеності склав 39,76 на 100 тис. населення (в тому числі діти віком 0 – 14 років включно – 1,53 (3 особи), діти віком 15 – 17 років включно – 5,28 на 100 тис. відповідного населення (2 особи).

Смертність від туберкульозу у 2022 року склала 5,69 на 100 тис. населення (58 осіб), проти 8,88 (91 особа) у 2021 році. Зниження даного показника відмічається на 35,9 %. Смертність від туберкульозу осіб, що не перебували на обліку становить 1,08 на 100 тис. нас. (11 осіб) і складає 19,0 % від усіх померлих (2021 рік – 25,3 %).

В області відмічається підвищення ефективності лікування чутливого туберкульозу порівняно із когортою 2020 року на 6,0 % (вилікувані +1,0% та завершене лікування +5,0 %), а також зменшення невдач лікування на 4,0 % та перерваного лікування на 2,0 %. У той же час смертність від різних причин зросла на 1,0 %.

По Волинській області відмічається покращення ситуації із лікуванням хіміорезистентного туберкульозу, так у порівнянні із 2020 роком ефективність лікування зросла із 13,0 % до 64,0 % та значно знизилась «невдача лікування»: із 18,0 % у 2019 році до 7,0 % - у 2020 році, хоча це значно нижче цільового показника ВООЗ (75 %).

Висновки:

1. Згідно даних статистики, у Волинській області відмічається зменшення показника рецидивів туберкульозу в порівнянні із минулим (2021) роком. Також, відмічається зниження випадків дитячого туберкульозу в період з 2015 по 2022 рік.

2. Виявляти нові випадки туберкульозу слід проводити шляхом профілактичних оглядів.

3. Відмічається зростання ефективності лікування хворих, як з чутливими так і з хіміорезистентними формами туберкульозу.

Література та джерела

1. ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України». URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/tuberkuloz/statistika-z-tb/analitichno-statistichni-materiali-z-tb> (дата звернення 12.01.2023).
2. Глобальний звіт про туберкульоз 2020. Женева: Всесвітня організація охорони здоров'я; 2020/ URL: (<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336069/9789240013131-eng.pdf>) (дата звернення 14.01.2023).
3. Перепелиця, А. В. Дитяча захворюваність на туберкульоз як актуальна проблема сьогодення. *Медсестринство*. 2016. № 1. С. 44—48.
4. Досягнення та складні питання щодо подання туберкульозу в Україні (консолідований погляд з різних регіонів) / Л. Д. Тодоріко та ін. *Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція*. 2020. № 1 (40). С. 10-17.
5. Колотило Т. Р. Сучасні погляди на імунопатогенез ВІЛ-інфекції та туберкульозу. *Інфекційні хвороби*. 2019. № 2. С. 58—65.
6. Особливості перебігу туберкульозу в умовах пандемії COVID-19 / Л. Д. Тодоріко та ін. *Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція*. 2020. № 4 (43). С. 52—63.
7. Веселовський Л. В. Смертність хворих на туберкульоз легень, її структура, причини та організаційні заходи щодо зниження: дис. ...канд. мед. наук : 14.01.26. Київ, 2018. 21 с.
8. Феценко Ю.І., Мельник В.М., Опанасенко М.С. Неefективне лікування хворих на туберкульоз легень і його попередження: монографія. Київ : Ліра-К, 2019. С. 6.
9. Особливості перебігу туберкульозу в умовах пандемії covid-19. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/osoblivosti-perebigu-tuberkulozu-v-umovah-pandemiyi-covid-19/> (дата звернення: 06.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ ІЗ ШКОЛЯРАМИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Оксана Пилипчук,

студентка 41ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільного виховання та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Богдана Жорняк, к. пед. н., завідувач кафедри теорії,
методики музичної освіти та інструментальної підготовки*

У статті висвітлюються особливості використання музикотерапії у процесі роботи із школярами підліткового віку; автором подані узагальнені методичні рекомендації щодо використання музикотерапії у процесі занять із підлітками.

У сучасних надскладних умовах розвитку суспільства, коли стрімко розвиваються новітні технології, в різних сферах життєдіяльності людини можна спостерігати багато стресових ситуацій, які спричиняють різні вади розвитку дітей –

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

емоційні, мовленнєві, розумові, фізичні, психічні. Особливо яскраво це може проявлятися у підлітковому віці, коли організм дитини стає особливо чутливим до різних емоційних відхилень.

На сьогоднішній день вже на багатьох фактах доведено, що музика здатна благотворно впливати на організм, а музикотерапія – покращувати його стан, позбавляти від широкого спектру хвороб без хірургічного втручання й негативних побічних наслідків. Музика призводить також до певних гормональних і біохімічних змін [2, с.59].

Важливо, що музика – це безпосередній вплив на підсвідомість, а тому – один із наймогутніших засобів трансформації психіки людини. За допомогою різних форм і методів музикотерапії педагог може корегувати поведінку, психоемоційний стан, активізувати інтелектуальну діяльність, підвищувати увагу та загалом збільшувати інтелектуальний потенціал своїх учнів.

Нами були узагальнені методичні рекомендації для використання музикотерапії у процесі занять із підлітками:

1. Музикотерапія може використовуватися як прийом на уроках художньо-естетичного циклу і як допоміжний засіб «рятування» від «шкільних стресів» у позаурочні години. Пропонуються такі її напрями як механізми виховного і психотерапевтичного впливу:

- емоційне активування в ході уроку;
 - музичний катарсис (емоційне очищення, підняття, оздоровлення);
 - емоційна розрядка або регулювання емоційними станом;
 - розвиток комунікативних здібностей;
 - підвищення художньо-естетичних потреб;
 - набуття нових засобів емоційної експресії;
 - формування установок на позитивні відносини з собою, з колективом, зі світом
- [3, с.6].

2. Формами застосування музикотерапії можуть бути:

Активна музикотерапія – досягається через власну музичну діяльність вчителя та учнів, через відтворення музичного художнього образу, фантазування учнів після його сприйняття, спільну імпровізацію мелодії голосом і музичними інструментами (для цього підійдуть шумові інструменти, за допомогою яких учні можуть виразити свої почуття, які викликані музикою, а також мовою інструментальних звуків відтворити діалогове спілкування); одним із варіантів може бути хорове виконання твору, що створить атмосферу довіри між учнями.

Рецептивна музикотерапія – припускає процес сприйняття музики з терапевтичним ефектом (існує в трьох формах: комунікативній – спільне прослуховування музики, що спрямовано на підтримку взаємодій, взаєморозуміння; реактивній – спрямоване на досягнення учнями катарсису; регулятивній – сприяє зниженню нервово-психологічної напруги).

3. Програму музичних творів побудовано на основі поступової зміни настрою, динаміки і темпів з урахуванням їх різного емоційного навантаження. На одному занятті використовувати не більше трьох музичних творів або закінчених музичних тем, що застосовуються відповідно до «емоційного портрету класу»:

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

- *перший музичний твір* має сформувати певну атмосферу заняття (з метою налагодження контакту з учнями). Він має формувати певну атмосферу для всього заняття, виявляти настрій учнів, налагоджувати контакти та входження в музичне заняття, готувати до подальшого прослуховування. Це спокійний твір, що відрізняється розслаблювальною дією;

- *другий* – динамічний за змістом, має стимулювати емоційний стан і спрямовувати на комунікацію між учнями. Його функція полягає у стимулюванні інтенсивних емоцій, спогадів, асоціацій проєктивного характеру з власного життя учнів. Після його прослуховування в групі приділяється значно більше часу обговоренню переживань, спогадів, думок, асоціацій, що виникають у дітей;

- *третій* – заспокоюючий або енергійний, має знімати напругу спілкування, створювати атмосферу спокою або надавати заряд бадьорості, мажорності, оптимізму.

У процесі групової психокорекції активність учня може стимулюватися за допомогою різних додаткових завдань. Наприклад:

- пропонується зрозуміти, в кого з членів групи емоційний стан більшою мірою відповідає музичному твору;

- з наявної фонотеки підібрати власний музичний портрет, тобто твір, що відображає емоційний стан когось з членів групи.

Для використання активного варіанта музикотерапії потрібний набір нескладних музичних інструментів: дзвіночки, барабан, марокаси, цимбали та ін. Учні пропонуються певні ситуації, теми, подібні до тем програвання ролей, малюнка, наприклад важка розмова з особою з найближчого оточення. Учень обирає музичний інструмент та інструмент для свого партнера, а потім за допомогою звуків створюється діалог.

Як варіант активної музикотерапії може розглядатися хоровий спів. Метою використання цього прийому є створення відповідної емоційної атмосфери, необхідної для функціонування групи, зниження рівня напруження, скутості, відчуженості, створення згуртованості, формування співробітництва, взаєморозуміння, емоційного контакту.

Групова пасивна музикотерапія проводиться у формі регулярного групового прослуховування творів інструментальної класичної музики. Мета прослуховування – змінити настрій учнів, відвернути їх від переживань, зменшити тривогу. Програма прослуховування складається з урахуванням попереднього апробування п'єс на групових сеансах, аналізів самозвітів учнів та спостереження за ними під час прослуховування.

4. Підсилити ефект музикотерапії можна за допомогою ароматерапії, дихальних і рухових вправ, залучення живопису, поезії, танцю, кольоротерапії. Вільне малювання під певну музику допомагає виразити почуття через малюнок, танець – рухами, аромати трав допоможуть оздоровитись, а поетичне і колірне сприйняття набагато підсилить вплив музики на психофізіологічний стан школяра. Дуже важливо, щоб музичний твір подобався учням, сприймався ними, тільки в цьому випадку музикотерапія «запрацює» і принесе позитивні результати.

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

5. Ефект музичного впливу значно підсилюється, якщо сама людина починає підспівувати тому вібраційному ряду, на заклик якого відгукуються всі клітинки її організму. Підспівувати можна вголос або ментально [3, с.7].

Методи музикотерапії поділяють на такі, що спрямовані на емоційну активізацію, тренінгові, релаксуючі, комунікативні, а також творчі методи у формі інструментальної, вокальної, рухової імпровізації, музичний тренінг чутливості для вироблення здатності бачити виявлення життя в музиці.

Активна музикотерапія є корекційно спрямованою на активну музичну діяльність: відтворення, фантазування, імпровізацію за допомогою людського голосу і вибраних музичних інструментів. Активна музикотерапія може бути індивідуальною (вокалотерапія) і груповою (вокальний ансамбль, хор), або ж у формі гри на музичних інструментах чи музичної творчості.

Активне прослуховування передбачає дискусію в групі. Тому необхідно фіксувати увагу учня на виконуваному творі. Можна заздалегідь розповісти про характер і зміст п'єси, її автора, пропонуючи все це запам'ятати з метою полегшення запам'ятовування музики. П'єси повинні бути контрастними за темпом і ритмічним малюнком. Заняття можуть мати вигляд музичних вікторин, за допомогою яких легше вдається залучати підлітків у розмову, фіксуючи їх увагу на предметі обговорення.

Форми роботи, що застосовуються в музикотерапії – рухове розслаблення і злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри і вправи; психічна й соматична релаксація за допомогою музики; вокальні вправи-співи; гра на музичних інструментах і ритмічна декламація; рецептивне сприймання музики; музичне малювання; пантоміма; рухова драматизація під музику; музична розповідь; дихальні вправи з музичним супроводом [1, с. 151].

Проведення психокорекційної роботи з підлітками доцільно планувати таким чином, щоб вона мала виховну і оздоровчу спрямованість, здатну зберегти їхнє психологічне здоров'я, збагатити емоційний досвід, сформувати вміння та навички конструктивних відносин з людьми, позитивно ставитись до себе.

Література та джерела

1. Гарбузюк Т. В. Музична терапія або лікувальні властивості музики. *Еколого-валеологічне виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в сучасному освітньому просторі: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Суми, 09-10 грудня 2015 року). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 150–153

2. Піскорська Т. Естетичне виховання та естетична свідомість школярів. URL : <http://www.rusnauka.com> (дата звернення 20.01.2023)

3. Побережна Г. Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку. *Вища освіта України*. Київ, 2010 №3. С. 5–8.

4. Черкасов В.Ф. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-музикантів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. *Наукові записки / Ред. кол.: В. В. Радул, В. А. Кушнір та ін. Вип. 139. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 316 с.

АУТОГЕННЕ ТРЕНУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЯ У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Богдана Себало¹, Олеся Заєць²

¹студентка 41 ФК групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт факультету початкової освіти та фізичної культури, ²студентка 3 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олеся Дишко, кд. пед. н., доцент, доцент кафедри фізичної культури*

Вивчено поняття «інновація», проаналізовано аутогенне тренування як інноваційна технологія фізичного виховання у закладі загальної середньої освіти. Досліджено вплив аутогенного тренування на рівень тривожності одинадцятикласників.

Сучасний стан молодого покоління характеризується низьким рівнем рухової активності та недостатнім розвитком фізичних якостей. Використання традиційних методів і засобів розвитку фізичних якостей на уроках фізичної культури є не достатньо ефективними. Тому для підвищення у дітей інтересу до занять фізичною культурою, актуальним є впровадження у процес фізичного виховання інноваційних технологій [3].

Інновація (відновлення, новинка, зміна) – система або елемент педагогічної системи, що дає змогу ефективно вирішувати поставлені завдання, які відповідають прогресивним тенденціям розвитку суспільства. Основним інструментом для задоволення фізкультурно-спортивних потреб і мотивів служить комплексне використання інноваційних технологій базового і профільного фізичного виховання, оздоровчої фізичної підготовки, адаптивної фізичної культури спортивного тренування в різних видах фізичної активності [1].

На сучасному етапі розвитку ЗЗСО значне місце приділяється пошуку нових освітніх і виховних технологій та впровадження в освітньо-виховний процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективну розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення, що допоможе учням встановити зв'язки з природою, навчитись керувати своїми емоціями, тривожністю, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом [3].

Актуальність проблеми тривожності учнів у складних життєвих ситуаціях, її практична значущість, зумовлена соціальним запитом у зниженні емоційної напруги в сучасному суспільстві й підвищенні психологічного благополуччя школярів, й зумовила спрямованість наших наукових розвідок на аналіз та узагальнення наукових підходів щодо дослідження подолання тривожності за допомогою аутогенного тренування в умовах закладу загальної середньої освіти.

Історія виникнення аутогенного тренування пов'язана з ім'ям психіатра І. Шульца. У 1930-х роках в Індії він вивчав різні прийоми йоги – складної системи, пов'язаної з роботою над своїм тілом і духом. Вивчаючи показники йогів, що займалися культовою гімнастикою, і своїх пацієнтів після сеансів лікування гіпнозом,

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

І. Шульц зауважив однотипність їхніх відчуттів тепла й важкості у м'язах тіла. Приблизно те саме відчуває людина після напруженої фізичної праці, коли її м'язи добре розслаблені та зігріті через розширення кровоносних судин. Такі явища спостерігаються під час м'язового розслаблення, пов'язаного із перебуванням у дрімотному стані. І. Шульц узагальнив ці спостереження і розробив метод аутогенного тренування, що був визнаний не лише в медицині, а й у сфері фізичної культури і спорту та в інших видах діяльності людини [4].

Суб'єктом нашого дослідження стали школярі одинадцятих класів де проходили практику студенти коледжу. Так, для учнів 11 А класу (28 осіб) на уроках фізичної культури було застосовано аутогенне тренування, а для порівняння отриманих результатів паралельно були обстежені учні 11 Б класу (26 дітей) (змін у навчальному процесі яких не було). Під час дослідження для перевірки рівня ситуативної та особистісної тривожності у процесі навчальної діяльності ми обрали опитувальник Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна [2].

Визначивши рівні ситуативної та особистісної тривожності на початку експерименту, можна стверджувати, що у школярів 11 класів показники помірної ситуативної та особистісної тривожності майже не відрізняються, що зумовлено однаковими умовами навчання та впливу зовнішнього середовища. Також на початку експерименту встановлено, що учні 11 класів мають дуже високий рівень ситуативної (11 А – 64,29 %, 11 Б – 61,54 %) та особистісної тривожності (60,71 % опитуваних учнів 11 А класу і 57,69 % 11 Б класу), які мали схильність до постійної тривоги, причинами якої могли бути не тільки вплив освітнього процесу, а й сьогоденні події в країні. Виявивши у результаті запровадженого в межах експерименту аутогенного тренування зміни: ситуативна тривожність в учнів 11 А класу – зменшилася із високим рівнем тривожності до 42,86 %, збільшилася із помірним до 50 % та з низьким – до 7,14 %; особистісна тривожність зменшилася із високим рівнем до 39,28 %, збільшилася із середнім та низьким рівнями на 53,58 % і 7,14 % відповідно. Підкреслимо, що спостерігається тенденція однакового впливу застосованого методу на ситуативну й особистісну тривожність учнів. Щодо дітей 11 Б класу, то особливих змін у рівнях тривожності не було помічено так як вони навчалися у звичному для себе режимі і не використовували аутогенне тренування.

Отже, переважна більшість респондентів, які застосували аутогенне тренування вкінці експерименту мали помірний рівень тривожності, а це дає змогу учнівській молоді адекватним чином переборювати тривожний стан, контролювати емоційність, а також нормалізувати основні фізіологічні функції організму.

Література та джерела

1. Гільова І. Впровадження інноваційних технологій та їх елементів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в школі*. 2007. №3 С. 22–24.
2. Психологічні чинники конфліктної поведінки особистості : методичні рекомендації для самостійної роботи / укл. О. Г. Мирошник Полтава, 2012. 55 с.
3. Ячнюк І., Ячнюк Ю. Використання нетрадиційних засобів на уроках фізичної культури. *Матеріали і міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах»*. Дніпропетровськ, 2015. С. 385 – 386.
4. Schultz J. H. *Das Autogene Training*. 1968. 256 p.

ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ПРОПАГАНДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД ШКОЛЯРІВ

Яна Собко,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкової освіти
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Світлана Бахомент*, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної, педагогіки, психології та методик

Стаття присвячена проблемі пропаганди здорового способу життя. Аналіз і вивчення проблеми пропаганди здорового способу життя в освітньому середовищі дозволили розглянути різні методи пропаганди здорового способу життя. Установлено, що тренінг є дієвою формою пропаганди здорового способу життя серед школярів.

Питання здорового способу життя мають неабияку актуальність у сучасному суспільстві. Не дивлячись на те, що в сучасному суспільстві молодь захоплена здоровим харчуванням, відвідує спортивні зали, тощо, але при цьому спостерігаються й такі негативні аспекти сучасного життя, як: нерегулярний сон, куріння, алкоголь, вживання хімічних речовин, стреси та вигоряння. Нагальною потребою постає формування знань про здоровий спосіб життя, розуміння компонентів здорового способу життя, формування культури здорового способу життя. Усі ці процеси мають бути реалізовані вже з початкової школи. Активна робота з учнями дає змогу виростити розумне та фізично здорове покоління дітей, які зможуть реалізувати себе за сучасних умов.

Здоровий спосіб життя – це система життєвих цінностей і настанов, які спрямовані на ведення активного способу життя, а також на правильне харчування та запобігання різним захворюванням; це зміцнення і підвищення імунітету організму. Важливим елементом здорового способу життя є здоров'я. У сучасній науці виокремлено такі чинники, що впливають на нього: людина та спосіб її життя (50%); спадкові фактори (20%); екологія (20%); робота закладів охорони здоров'я (10%) [1].

На думку Г. Титової, основним фактором збереження життя та здоров'я є правильний, здоровий спосіб життя. Основою здорового способу життя є вмотивованість людини на розвиток самої себе. У глобальному сенсі, люди, які дотримуються здорового способу життя, менше хворіють. Формування здорового рівня життя є складним процесом, який діє на кількох рівнях людської діяльності:

- 1) соціальний: пропаганда, інформаційно-просвітницька робота;
- 2) інфраструктурний: конкретні умови в основних сферах життєдіяльності, профілактичні установи, екологічний контроль;
- 3) особистісний: система ціннісних орієнтирів людини [5].

Усе це розглядається на рівні держави, представниками різних служб, а також науковцями. Так, згідно В. Шепітько, пропаганда здорового способу життя – це особлива система заходів, яка спрямована на розкриття сутності здорового способу життя у рамках суспільства. На сучасному етапі велику увагу приділяють вихованню

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

здорового способу життя у школярів. Пропаганда здорового способу життя серед учнів – важливий етап у формуванні різноманітних звичок і захоплень у підростаючого покоління [6].

Ю. Носенко вважає, що пропаганда здорового способу життя серед учнівської молоді – важливий процес, дієвість якого можлива за умов безперервної педагогічної роботи не тільки в освітніх установах, а й громадських місцях, які відвідують учні. Ю. Носенко зазначає, що адекватна пропаганда має обов'язково проводитися серед учнів, бо надалі вони формують суспільство та його поведінку [3].

Відповідно до Концепції НУШ пропаганда здорового способу життя є обов'язковим елементом процесу навчання й виховання [2]. У цьому контексті виділяють дві групи форм пропаганди здорового способу життя: традиційні та нетрадиційні. До традиційних форм належать консультації, розміщення інформаційних стендів, організація виставок, свят тощо. До нетрадиційних форм відносять: семінари-практикуми, тренінги, проєктну діяльність, інтернет-журнали, інтерактивні та дозвілєві заходи, майстер-класи, ігрове моделювання тощо.

Тренінг являє собою активну форму роботи з учнями, які хочуть на практиці реалізувати різноманітні методи формування знань та навичок про здоровий спосіб життя. Тренінг дає змогу емоційно та в режимі реального часу програти різноманітні хвилюючі ситуації, обговорити проблеми, що стосуються здорового способу життя. Тренінг може містити в собі: арт-терапію, ігротерапію, казкотерапію, психодраму тощо. У тренінг можна включати елемент дискусії, фрагменти відео- та фотоматеріалів і потім обговорити та програти ті моменти, які є актуальними для групи. Груповий тренінг дає змогу збоку подивитися на власні вчинки, отримати зворотний зв'язок від педагога. У тренінгу відпрацьовуються навички спілкування, встановлюються продуктивні форми стосунків [4].

У контексті нашого дослідження розглянемо детальніше тілесно орієнтований тренінг як форму пропаганди здорового способу життя серед школярів. Тілесно орієнтований тренінг – це комплекс вправ, що дає змогу розвинути учня через пізнання себе в процесі роботи над рухом власного тіла [5].

Істотною характеристикою всіх вправ, включених до тренінгу є постійне самопізнання і рефлексія в процесі їхнього виконання. Ю. Носенко пропонує використовувати такі вправи тілесно-орієнтованого тренінгу оздоровчої спрямованості:

1. Вправи на самопізнання себе в русі, розширення самовідчуттів, розвиток тактильної чутливості, «почуття руху». Вправи цієї групи дають змогу дослідити своє тіло, виявити нові для себе відчуття, відновити й підвищити чуттєву орієнтацію у своєму тілі та навколишньому просторі; отримати новий сенсорний досвід, на основі якого згодом здійснюється перебудова уявлень про себе, про оточення.

2. Вправи на взаємодію з партнером, що розвивають «почуття партнера», позитивне емоційне ставлення до оточуючих, що змінюють наявні стереотипи взаємин. При цьому переживання позитивних емоцій у невербальній взаємодії створюють позитивну мотивацію на розширення і поглиблення контактів із партнером. Через тактильний контакт долається страх спілкування і пов'язана з ним тривожність. Знижується агресивність учня.

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

3. Вправи на розвиток комунікативності, групової взаємодії розширення арсеналу засобів спілкування, зняття бар'єрів у спілкуванні.

4. Вправи на розвиток творчої уяви, рухової експресії, здатності самовираження через рух. При цьому підкреслюється можливість невербального прояву особистості. Подолання скутості в руховій сфері призводить до зняття психічної напруженості. Розвиток експресивних механізмів покращує орієнтацію в навколишньому середовищі та знімає страх спілкування, зростання тривоги.

5. Тест-прави для виявлення типів реагування в різних ситуаціях, усвідомлення учасниками взаємозв'язку між особистісними проблемами та «відчуттями тіла» [3].

Таким чином, здоровий спосіб життя є важливою складовою повноцінного існування в світі. Важливим завданням суспільства та держави є впровадження в освітні стандарти якомога більше аспектів, пов'язаних зі здоровим способом життя. Саме тому профілактика здорового способу життя не менш важлива, ніж пропаганда. Тренінг як форма пропаганди здорового способу життя передбачає активне залучення всіх учасників до діяльності (гри, вправи та обговорення), на відміну, від семінарів або круглих столів, де основна роль призначена ведучому. Застосування тренінгу як форми пропаганди здорового способу життя допомагає вирішити низку педагогічних і соціальних завдань: подолання пасивності, байдужості до проблеми збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я нації; формування уявлень про здоровий спосіб життя, а також про необхідність профілактики шкідливих звичок та охорони здоров'я; об'єднання учасників тренінгу в процесі вироблення реальних спільних дій для розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я. Учасники тренінгу мають змогу розглянути проблему з різних боків, почути різні думки, приклади з життя інших учасників, не тільки усвідомити, а й пропустити «крізь себе» проблему, замислитися над її важливістю та необхідністю розв'язання для всього суспільства, майбутнього країни.

Література та джерел

1. Ажиппо О. Роль і місце фізичного виховання школярів у формуванні навичок здорового способу життя. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 47. С. 290–300.
2. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 13.02.2023).
3. Носенко Ю., Сухих А. Тренінг «Здоров'язбережувальне використання інформаційно-комунікаційних технологій»: рекомендації для вчителів». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2020. С. 135–142.
4. Прахова Т., Пелюх Л. Тренінг як засіб профілактики негативних психічних станів молодших школярів. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2019. №9. С. 189–193.
5. Титова Г. Соціально-педагогічний тренінг як засіб формування здорового способу життя у загальноосвітній середній школі. *Молодь: освіта, наука, духовність*, 2014. С. 203–204.
6. Шепітько В., Лисаченко О. Пропаганда та профілактика здорового способу життя молоді України. *Perspectives of world science and education «Abstracts of International Scientific and practical conference»*. Osaka, Japan. 2019. P. 73–77.

ГОТОВНІСТЬ МЕШКАНЦІВ КИЄВА ДО НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Дарина Старинець,

студентка першого курсу групи Дизайн (графічний дизайн)
Фахового коледжу «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – Тетяна Настека, к. біол. н.,
викладач циклової комісії природничих дисциплін;

Ольга Орлова, викладач циклової комісії природничих дисциплін

Наведено результати досліджень рівня обізнаності киян з питань надання долікарської допомоги в кризових ситуаціях. Перевіряли знання з техніки накладання пов'язок, надання допомоги при травмах опорно-рухової системи, голови, живота та серцево-легеневій реанімації.

Надання першої домедичної допомоги – важливі навички для сучасних громадян. Людина ніколи не може бути впевненою, що не потрапить в дорожні пригоди, чи нещасні випадки на виробництві. Від того чи вчасно нададуть їй домедичну допомогу у значній мірі залежить збереження здоров'я, а інколи і життя.

Особливо актуальними ці вміння стають у час військових дій, коли ворожі обстріли руйнують будинки, ховають під завалами цілі сім'ї, ракети та дрони готові забрати життя як вдень, так і у ночі, а ворожі міни та розтяжки все ще калічать та вбивають уже і на визволених територіях. В таких екстремально небезпечних умовах життя людей прямо залежить від вчасно наданої допомоги, адже відомо, що від втрати крові людина помирає продовж години після поранення.

Враховуючи вище сказане, студенти Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка провели дослідження серед мешканців Києва з метою виявити рівень готовності населення до надання домедичної допомоги в кризовій ситуації. В дослідженні приймали участь верстви населення від 15 до 70 років. Дослідження проходило методом анкетування.

Анкета включала такі питання:

1. Вік _____
2. Стать _____
3. За яким номером можна викликати медичну допомогу _____
4. Чи знайомі Ви з правилами надання першої допомоги при травмах кінцівок _____
5. Чи знайомі Ви з правилами надання першої допомоги при травмах голови _____
6. Чи знайомі Ви з правилами надання першої допомоги при травмах живота _____
7. Чи вмієте Ви надавати першу допомогу при травмах кінцівок _____
8. Чи вмієте Ви надавати першу допомогу при травмах голови _____
9. Чи вмієте Ви надавати першу допомогу при травмах живота _____
10. Чи знайомі Ви з правилами накладання пов'язок _____

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

11. У якому положенні бинтують ногу - зігнутому____; випрямленому____;
 12. У якому положенні бинтують руку- зігнутому____; випрямленому____;
 13. Для перев'язки використовують: стерильний бинт____; нестерильний бинт____;
 14. Правильно накладена пов'язка повинна забезпечувати: нерухомість кінцівки____; можливість вільно рухатись;
 15. Які симптоми виникають при **розтягненні (потрібно підкреслити)** набряк, суглобова голівка виходить із суглобової западини, болючість в області суглоба, можливий крововилив,
 16. Перша допомога при вивихах (**потрібно підкреслити**): **зробити холодний компрес і туго забинтувати місце травми**, нагрівати пошкоджену кінцівку, обережно доставити до лікаря, витягати, смикати пошкоджений суглоб.
 17. На місце перелому кісток кінцівок **накладають (потрібно підкреслити): шину**, рейки, трубки, міцні дощечки, джгут, кругову пов'язку.
 18. Серцево-легенева реанімація це (**потрібно підкреслити**): 20; 30; 40 натискань на грудну клітку глибиною не менше 5; 6; 7; 8 см (не більше 5; 6; 7; 8 см), з частотою 100; 110; 120; 130; 140 натискань за хвилину;
 19. При серцево-легеневій реанімації виконання двох вдихів повинно тривати не більше 4; 5; 6; 7 секунд.
- З'ясувалося, що кияни найкраще вміють надавати допомогу при травмах опорно-рухової системи. 75% респондентів дали вірні відповіді (рис 1).
- Погані результати відповідей отримали на питання про допомогу при травмах живота (15% вірних відповідей) та голови (21% вірних відповідей).
- Практично всі респонденти знають про необхідність використання стерильного матеріалу накладанні пов'язок, але з правилами їх накладання знайомі лише 18%.

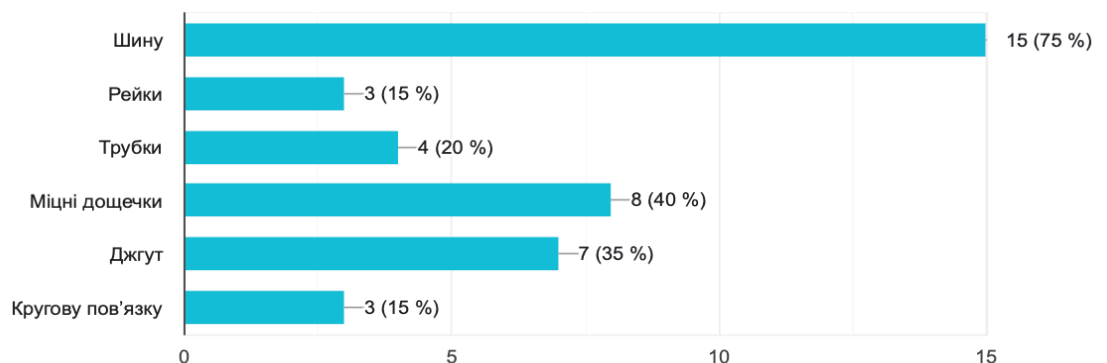

Рис.1. Результати відповідей на питання з надання першої допомоги при переломах кісток кінцівок

Знання з правил надання першої допомоги при серцево-легеневій реанімації значно різнилися. Правильних відповідей було від 75% до 40-20% (рис. 2).

Погані результати відповідей отримали на питання про допомогу при травмах живота (15% вірних відповідей) та голови (21% вірних відповідей).

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

Практично всі респонденти знають про необхідність використання стерильного матеріалу накладанні пов'язок, але з правилами їх накладання знайомі лише 18%.

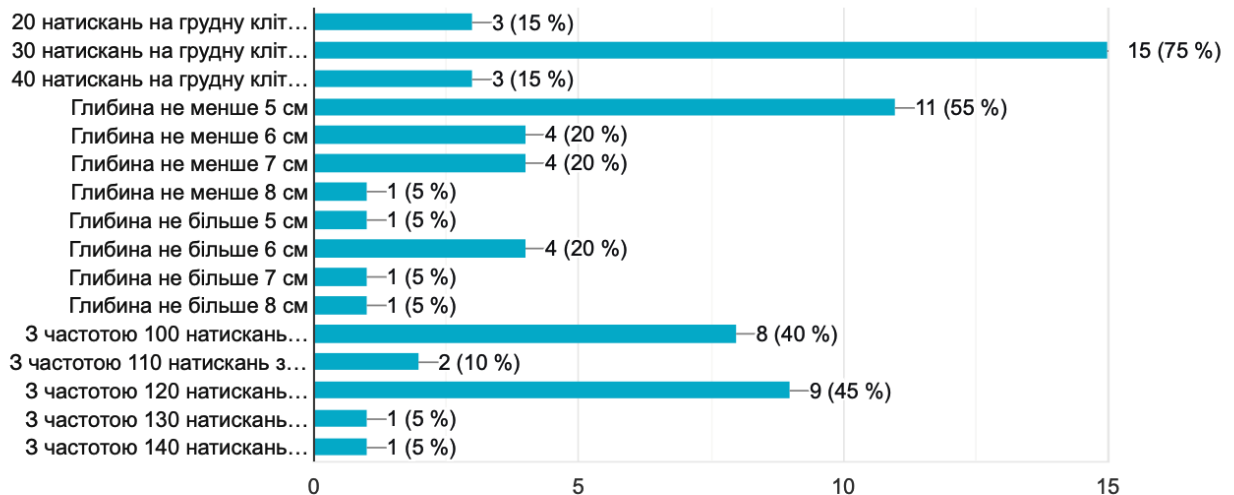

Рис. 2. Результати відповідей на питання з серцево-легеневої реанімації

Стосовно статевих розбіжностей у знаннях з домедичної допомоги – ми їх не виявили. Респонденти середнього і старшого віку дали 58% вірних відповідей. Відповіді киян у віці від 15 до 35 років були на 43% вірними.

Аналізуючи відповіді респондентів, ми прийшли до висновку про те, що обізнаність мешканців Києва з правил надання домедичної допомоги недостатня і потребує термінової корекції.

Література та джерела

1. Ляхов В. В., Мирошниченко С. М., Наконечний А. П. Дії людини у надзвичайних ситуаціях та надання першої (долікарської) допомоги: практ. посіб. Нац. ун-т «Львів. політехніка», Штаб цивіл. оборони. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2014. 104 с.

2. Переломи та інші Травми Кінцівок. Перша Допомога. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=3yp9nzVZwrU> (дата звернення 14.01.2023).

3. Основні правила накладання пов'язок (бинтування). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=dEpEe2YuB5I> (дата звернення 16.01.2023).

4. Травма голови. URL : <https://empendium.com/ua/chapter/B27.III.23.8>. (дата звернення 15.01.2023).

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Іванна Табак,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 012 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури**

*Проаналізовано історичні та педагогічні аспекти формування здорового способу життя.
Визначено основні складові здорового способу життя людини.*

Життя та здоров'я людини в сучасному суспільстві є невід'ємною складовою загальнолюдських цінностей. Науковими дослідженнями [3, с. 84] встановлено, що стан здоров'я великою мірою залежить від способу життя людини, адже за всі часи саме здоров'я було необхідною передумовою повноцінного життя особистості в трудовій, навчальній та інших сферах діяльності. Ідеї формування здорового способу життя беруть свої коріння зі стародавніх часів, коли суспільство потребувало фізично міцних та здорових людей і воїнів, що здатні забезпечити функціонування устрою та захищати суспільство від сторонніх нападників.

Проблема збереження здоров'я людини завжди була актуальною в історії людства, але в різні історичні формації людина ставилася до здоров'я по-різному. Проблеми здоров'я та здоров'язбереження людини цікавили видатних філософів, медиків і педагогів минулого: Аристотеля, Авіценни, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороду, Я. Коменського, Я. Корчака, Дж. Локка, С. Русова, Г. Сковороду, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших. Так, в епоху античності проблема здоров'я людини вирішувалась через досягнення балансу духовних і фізичних сил. В епоху Середньовіччя та Відродження здоров'я ототожнювали з гармонією душі і тіла людини.

У Преамбулі Статуту ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) зазначається, що здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороби або фізичних вад [6, с. 25].

Додатковий аналіз характеристик дозволяє виокремити низку ознак, через які феномен здоров'я розкривається як процес формування, збереження, зміцнення, споживання (використання), відновлення і передачі фізичної, психічної, соціальної і духовної складових людини, групи людей, спільнот та суспільства загалом. Аби довести, що здоров'я є філософською категорією, слід звернутися до певних критеріїв, усталених у методологічних дослідженнях [1, с. 350–352].

Отже, на відміну від уже відомого нам визначення здоров'я (ВООЗ), його слід сприймати ще й як філософську категорію: не лише як стан, а й як процес та явище, взаємоузгодженість та взаємозумовленість фізичної, психічної, соціальної та духовної складових [7, с. 85].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Отже, фізичне здоров'я характеризується особливостями анатомічної будови тіла, рівнем фізичного розвитку органів і систем організму, тобто здатністю зберігати та використовувати своє тіло. Духовне здоров'я включає в себе рівень свідомості, особливості світогляду, життєвої самоідентифікації, ставлення до сенсу життя [8, с. 160].

Соціальне здоров'я будується на взаємовідносинах із соціумом залежно від цінностей та мотивів поведінки індивіда і зумовлене характером та рівнем економічної, політичної, соціальної та духовної сфер суспільного життя [7].

Психічне здоров'я – суб'єктивна здатність людини адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні подразники, уміння врівноважувати свої стосунки з навколишнім світом [4, с. 126].

На підставі аналізу науково-педагогічної літератури можна сказати, що здоров'я значною мірою пов'язане зі способом життя. При цьому під поняттям «спосіб життя» у філософському розумінні слід розуміти синтетичну характеристику сукупності типових видів життєдіяльності людей (індивідів та соціальних утворень) у поєднанні з умовами життя суспільства. Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя і культуру, поведінку (стиль життя) людей та їх духовні цінності. Тобто, поведінка, або стиль, є одним із найважливіших елементів способу життя в цілому, який не може не впливати на здоров'я окремої особи або тих чи інших соціальних груп населення.

Основоположник теоретичної педагогіки Я. Коменський наголошував на необхідності формування міцного здоров'я дітей для реалізації навчальних цілей. У своїй відомій праці «Материнська школа» він писав: «Навчати дітей можна лише в тому випадку, якщо вони будуть живі та здорові (адже з хворими та хирлявими не досягнеш ніякого успіху), то перша турбота батьків оберігати здоров'я дітей» [7, с.213].

У своїх роздумах про педагогічну культуру видатний педагог В. Сухомлинський наголошував на взаємозв'язку здоров'я і духовного життя дитини: «Треба пам'ятати, що від повноти цього останнього – гордості від успіху, радості виконаного обов'язку, життєрадісних інтелектуальних почуттів – від усього цього величезною мірою залежить здоров'я дитини. Не тільки здоров'я впливає на дух, а й навпаки [2].

Глобальна актуальність проблеми виникнення нових загроз здоров'ю людства внаслідок зміни природних і соціальних умов життя населення за часів науково-технічної революції зумовила особливо активне розгортання досліджень за цією тематикою приблизно з другої половини ХХ ст. Було досліджено, що головним чинником, котрий найбільше зумовлює стан здоров'я, є спосіб життя, який ведуть люди; вперше було окреслено перспективу поліпшення громадського здоров'я шляхом формування здорового способу життя населення; доведено, що це може бути набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя (чим змушена найбільше опікуватися традиційна система охорони здоров'я), яке не забезпечує бажаного результату. Одним з найбільш вагомих результатів у сфері охорони і збереження здоров'я того часу стала розробка концепції досягнення здоров'я для всіх

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

людей світу, яка вперше була оприлюднена на Всесвітній асамблеї з охорони здоров'я у 1977 р.

Поняття здоров'я має безліч визначень. Але самим популярним, і, мабуть, найбільш ємним слід визнати визначення, дане Всесвітньою організацією охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб або фізичних дефектів» [5, с. 97].

Отже, більшість науковців до основних складових здорового способу життя відносять: збалансоване харчування, оптимальний руховий режим, відмова від шкідливих звичок, сприятливий психологічний настрій у суспільстві, бажання опанувати мистецтво бути здоровим; дотримання режиму праці і відпочинку, раціональне харчування, самоконтроль за станом здоров'я, профілактика наркоманії, токсикоманії та алкоголізму, особиста гігієна.

За результатами проведеного теоретико-історичного аналізу проблеми формування здорового способу життя особистості можна підсумувати, що обрана проблема була і залишається актуальною протягом усього періоду існування людства. За результатами проведеного узагальнення вдалось визначити ключові поняття нашого дослідження: здоров'я, спосіб життя, здоровий спосіб життя.

Література та джерела

1. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів. Полтава : Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. 432 с.
2. Бойченко Т. Є. Валеологія в сучасній системі гуманітарної науки та освіти. *Філософські проблеми гуманітарних наук*: Вид. 3-тє, 2004. С. 82–92.
3. Булич Є. Г, Мурахов І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології : навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1997. 224 с.
4. Гончаренко М. С., Бойчук Ю. Д. Екологічна валеологія : словник-довідник. Харків : [б. м.], 2007. С. 126.
5. Карпова І. Б., Корчинський В. Л., Зотов А. В. Фізична культура та формування здорового способу життя : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 104 с.
6. Лях В. В. Моделювання та впровадження програм щодо формування здорового способу життя : *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. № 5. С. 24–36.
7. Христова Т. Є., Пюрко В. Є., Казакова С. М. Стан здоров'я у вищих навчальних закладів та шляхи його поліпшення. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : кол. монографія* / за заг. ред. проф. ю. д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
8. Яременко О. О., Вакуленко О. В., Галустьян Ю. М. Формування здорового способу життя молоді : стратегія розвитку українського суспільства. Частина 1. Київ: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 164 с.

ЧЕРЛІДИНГ ЯК НОВИЙ НАПРЯМ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ З ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Олександра Ткачук,

студентка 4бс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Педагогічного фахового коледжу ім. Ю. Федьковича

Науковий керівник – Мацулюк Ольга, керівник фізичного виховання

Подано новий вид спортивної індустрії – черлідінг. Розглянуто впровадження та використання нових та цікавих методів в процесі освітньої діяльності.

Сьогодні через високий та швидкий розвиток технічного прогресу сучасні школярі все менше часу приділяють руховій активності і як результат через малорухомий спосіб виникають проблеми зі здоров'ям та мозковою активністю, з'являються захворювання опорно-рухового апарату, хвороби шлунково-кишкового тракту та падають енергетичні резерви у нервових клітинах.

Досліджуючи проблему малорухомості вчені доводять, що розумова активність школяра вдвічі скорочується, якщо він є фізично неактивним. Відсутність рухливості молоді проявляються у підвищенні втомлюваності, іноді пригніченому стані, з'являється роздратованість, знижується увага до оточуючого [1, с. 45].

Вихід із ситуації заохочення дітей шкільного віку до більш активного способу життя гостро стоїть у сучасному світі та потребує шляхів вирішення.

Таким чином, існує потреба у впровадженні та використанні нових, різноманітних форм, засобів, методів навчання в процесі освітньої діяльності. На уроках фізичної культури за основу потрібно брати не нормативи, а задоволення, яке отримують школярі. Сьогодні метою сучасних уроків фізичної культури є формування умінь та навичок, керування своїми емоціями, поведінкою, рухами, а також досягати гармонії між тілом і духом. Програма з використанням черлідінгу спрямована на підвищення інтересу дітей до уроків фізичної культури, залучення їх до систематичних занять фізичними вправами, підвищенню рівня фізичної підготовленості [3, с. 413].

Черлідінг (від *cheer* – схвальний, закличний вигук і *leading* – «ведення», «спрямування») – це вид спорту, який поєднує у собі елементи шоу і танці, гімнастику та акробатику. Він зародився в 70-ті роки дев'ятнадцятого століття і прийшов до нас із Америки та розвивається вже понад 100 років і є одним із символів спорту в США. Існує міф, що черлідінг – чисто жіночий вид спорту. Насправді ж його створили саме чоловіки. Під час матчу з футболу вболівальники підтримували свою команду, але незвичайним способом. Вони брали в руки шматки сіна і з ними виконували різні рухи. Початок був покладений. Уже потім з черлідінгом стали асоціювати красивих дівчат у коротких спідничках [2, с. 12-20].

В останні роки черлідінг набуває популярності у фізичному вихованні учнівської молоді і в Україні. Включення такого засобу в роботу зі школярами надає можливість:

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

- створити міцне підґрунтя для підвищення функціональних можливостей організму, розвивати координацію, гнучкість, силу, швидкість і витривалість;
- розвивати життєві уміння і навички, руховий досвід, вправи загального танцювального і технічного спрямування, творчість через музичні рухи;
- формувати базові навички у галузі фізичної та естетичної культури особистості, їх значення в житті кожної людини, фізичного розвитку і зміцнення здоров'я;
- удосконалювати життєві уміння і навички, руховий досвід, вправи загального танцювального і технічного спрямування;
- впроваджувати спортивну і фізкультурно-оздоровчу діяльність [3, с. 415].

Чим різноманітнішою є фізична підготовка окремих учасників, тим цікавіше виглядає команда як єдиний колектив. Привабливість цього виду діяльності зумовлюється поєднанням складності й краси рухів, емоційним контактом із глядачами.

Виходячи із вищесказаного у межах реалізації навчальної програми з фізичного виховання в школі засвоєння різних видів черлідінгу має здійснюватися поетапно [3, с. 411–423].

На початок перевага має надаватися вивченню техніки базових рухів, танцювальних елементів, простих комбінацій у черлідінгу. Перелік елементів, що підлягають розучуванню, може бути таким: базові рухи черлідінгу, рівноваги (передні, бокові); піруети на двох ногах, малі піруети на одній нозі; елементи на активну і пасивну гнучкість; акробатичні елементи (стійки, перекиди) [2, с. 60].

Надалі в процесі навчання учням доцільно пропонувати більш ускладнені комбінації даного модуля, розучування більш складних варіантів із додаванням акробатичних елементів, пірамід.

Важливо, щоб освітній процес у школі охоплював теоретичні і практичні складові, включаючи елементи хореографії, акробатики, гімнастики і танців. Для організації занять використовувати ритмічну музику, а заняття проводити у спортивній залі з дотриманням правил техніки безпеки і гігієни, враховувати рівень фізичного розвитку, стан здоров'я та рівень фізичної підготовки учнів.

На нашу думку, було б доцільним, використовувати черлідінг як складову освітніх програм в навчальних закладах середньої освіти.

Заслуговує нашої уваги черлідінг як новий окремий самостійний вид спорту.

Як спортивна дисципліна черлідінг в Україні досить молодий вид спорту, який стрімко набирає обертів у своєму становленні і розвитку. Уже 24 листопада 2004 року в Україні офіційно зареєстрована Всеукраїнська федерація черлідінгу, а 22 лютого 2005 року відповідно до наказу Держкомспорту України черліденгу був наданий статус офіційно визнаного в Україні виду спорту [4, с. 12].

Як результат, з 2005 року щорічно почали проводитися чемпіонати і Кубок України з черлідінгу [4, с. 4–10].

Основні види програми – cheer і dance. Перший ближче до початкової суті черлідінгу (включає «кричалки», плакати тощо. Засоби, що закликають глядачів підтримати команду), більш насиченою і різноманітніше з технічної точки зору: акробатичні елементи (колеса, перекиди і ін.), Підтримки, піраміди, стрибки. Ще один обов'язковий його елемент – танцювальний блок (блоки). Данс є танцювальною

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

програмою із використанням піруетів, стрибків, шпагатів та ін. Крім того, є парний (підтримки) і індивідуальний види програми, а також талісман.

За регламентом, час виступу зазвичай становить не більше 2,5хв (в індивідуальних і парних видах – менше). Розміри майданчика – 12 × 12 м. Виступ проходить під підібране самими учасниками музичний супровід (в запису).

Судді оцінюють складність програми, техніку і артистизм виконання (в cheer оцінюється також скандування і реакція глядачів). Переможці визначаються за загальною кількістю набраних очок.

Заняття черлідінгу неможливі без хорошої загально фізичної підготовки, артистичних даних, сили волі і задатків лідера.

Костюми для черлідерів повинні бути яскравими, привертати увагу та не повинні сковувати рухи. Костюми для номінації «чир» шиються зі спеціальної нековзною тканини. Спіднички і барвисті жилетки, згідно з правилами безпеки, дійсно шиються з подібною тканини, щоб уникнути ковзання під час трюків. Для напряму «данс» навпаки кращі ковзаючі матеріали, щоб без праці виконувати акробатичні елементи на підлозі.

Для кожного танцю шийється костюм на замовлення. Помпони швидко зношуються – їх часто доводиться оновлювати.

Для чемпіонатів образ черлідерів буває різним: гладке волосся, облягаючий костюм і м'які джазовки – атрибути «чир-данс». А ось для шоу-програм фантазії немає меж – одні черлідери розфарбовують волосся в різні кольори. Загалом, в хід йде все – аби привернути увагу глядача і зірвати оплески.

Тренувальні заняття черлідінгом сприяють цілеспрямованому вихованню позитивних почуттів, емоцій, творчої активності під час складання змагальних вправ, допомагають перебороти сором'язливість і замкнутість. Розвиваються не тільки фізичні можливості спортсменів, але й забезпечують формуванню упевненості в собі, адекватної самооцінки та досягненню професійної зрілості, а також забезпечують соціальний розвиток через співпрацю, конкуренцію та високоморальні стандарти поведінки. Цінність та вагомість психологічної підготовки полягає у її впливі на формування властивостей психіки спортсмена, які забезпечують високу результативність його діяльності [1, с. 35].

Отже, зважаючи на командний (груповий) характер спортивної діяльності черлідерів, він стає членом групи ровесників, об'єднаних спільними фізкультурними і спортивними інтересами, цілями діяльності. Така спільність інтересів і цілей учасників групи сприяє міжособистісному об'єднанню й згуртуванню колективу. Кожен учасник групи виконує в ній певну роль, яка являє собою індивідуально окреслене коло функцій, що реалізуються в певному спортивному контексті [1, с. 40].

Ми переконані, що і організація занять черлідінгу на уроках з фізичної культури та у спортивних секціях вирішує низку оздоровчих, виховних, розвиваючих завдань, а саме: підвищення мотивації до занять фізичними вправами, оптимізація рухової активності, покращення фізичної підготовки забезпечення розвитку витривалості, гнучкості, швидкості, виховання організованості, толерантності, комунікабельності, товариськості, організаторські здібності, інтерес до здорового способу життя.

Я не покидаю думку, що і спортивна спільнота Буковини з часом стане активним учасником впровадження в життя черлідінгу як нового засобу рухової активності, що сприятиме зменшенню звернень до медиків.

Література та джерела:

1. Боляк А., Боляк Н. вплив занять черлідінгу на формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів, 2016 року. 67 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78041121.pdf> (дата звернення 18.01.2023).
2. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії: *Матеріали V Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Київ, 31 травня 2022р.) / ред. О. А. Шинкарук. К.: НУФВСУ, 2022. С. 131.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Фізична культура. 5–9 класи. Київ : Освіта, 2013. 438 с.
4. Черлідінг: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/cherlideng_dlya_dussh.pdf с. 71 (дата звернення 22.01.2023).

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Марта Троць,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – Андрій Гаврилюк, доцент, к. пед. н.,

викладач циклової комісії природничих дисциплін,

фізичного виховання та окремих методик

У роботі розглядаються принципи та завдання олімпійської освіти в НУШ. Проводиться аналіз головних вимог до побудови освітнього процесу з врахуванням олімпійської освіти. Наводиться важливість та актуальність інтеграції олімпійської освіти в систему сучасної української освіти.

Кардинальні зміни в характері сучасної освіти полягають у її спрямованості, цілях, змісті, дедалі чіткішій орієнтації на «вільний розвиток людини», на творчу ініціативу, самостійність учнів, змагальність, мобільність майбутніх фахівців. В дискурсі цього, в Новій українській школі активно впроваджується принцип олімпійської освіти.

В загальному вигляді, олімпійська освіта є комплексом знань та уявлень про Олімпійські ігри, традиції Античного світу та Давньої Греції зокрема, поширення сталих уявлень про здоровий спосіб життя, принципи та ідеали сучасного спорту. Не менш важливим є залучення здобувачів освіти до фізичної культури, активного способу життя.

Інтеграція олімпійської освіти в НУШ є важливою та актуальною проблематикою. Можемо відзначити, що олімпійська освіта стала частиною

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

державної політики формування пріоритетів, спрямованих на збереження здоров'я нації, на моральний і громадянський розвиток особистості, створення умов для самореалізації.

На сучасному етапі ми спостерігаємо якісно нові напрями олімпійської освіти в НУШ, зокрема вдалось підписати Договір про співробітництво між Національним олімпійським комітетом України та Міністерством освіти і науки України, що значно розширило можливості для зазначеної стратегії [1, с. 133].

Слід відзначити, що в освітньому процесі олімпійська освіта може відбуватись у теоретичній та практичній площині, що дозволяє зробити навчання більш комплексним, наочним та всебічним. Зважаючи на те, що олімпійський урок – це насамперед педагогічний процес, учитель повинен вирішувати освітні, виховні та оздоровчі завдання.

Необхідним є розуміння того, що олімпійська освіта в НУШ може здійснюватися лише у дискурсі дотримання певних вимог, серед яких:

- визначальні умови формування цілісної особистості дитини;
- дотримання суб'єктивно-суб'єктивних відносин між усіма учасниками освітнього процесу (вчителі, учні, батьки);
- особистісний підхід у вихованні та навчанні;
- навчання і виховання повинні проводитись у відповідному середовищі, де створюється атмосфера емоційного піднесення, активності, згуртованості [2, с. 248].

Дотримання цих головних вимог допоможе побудувати дієвий та практично успішний процес, що відповідатиме основним засадам олімпійської освіти.

Слід також додати, що олімпійська освіта є найбільш доступною та поширеною системою для учнів шкільного віку, насамперед через емоційну забарвленість засобу та інноваційність подачі матеріалу вчителем. Олімпійська філософія освіти полягає в балансі інтелектуального навчання, культурного розвитку та фізичного виховання. Олімпійська освіта в НУШ базується на концепції олімпізму, яка не лише поєднує спорт з культурою та освітою, але й формує необхідні навички взаємодії та комунікації, здатності приймати рішення та досягати поставлених цілей.

Виходячи з наведеного вище, основними цілями олімпійської освіти в НУШ є:

- Поширення олімпійських ідеалів;
- Заохочення дітей і молоді до занять спортом та навчання через спорт;
- Формування гармонійної, творчої та відповідальної особистості;
- Оздоровлення українських дітей;
- Підвищення значення спорту в системі освіти та суспільстві;
- Розвиток фізичної грамотності українських учнів [3, с. 344].

Впровадження ідей олімпійської освіти в роботу з вихованцями позначається на їх самостійній діяльності – діти стають активно використовувати вміння, набуті на заняттях і в інших видах діяльності. Стають більш активними вчителі та батьки, адже так само починають ставати активними учасниками освітньо-виховного процесу.

Таким чином, олімпійська освіта як форма соціальної спрямованості формування особистості українця визначається історичними, морально-етичними, естетичними та патріотичними уявленнями, нормами і правилами, які впливають на розвиток освіти. Залучення цієї системи в НУШ є цілком виправданим та доцільним кроком, який формує більшу усвідомленість учнів, підвищує їхню залученість до

освітнього процесу, пропагує здоровий спосіб життя та олімпійські цінності, серед яких дружба, витримка, допомога та сумління. На нашу думку, слід продовжувати інтегрувати олімпійську освіту у сучасну систему навчання, адже її позитивний вплив призведе до збільшення свідомих здобувачів освіти та майбутніх фахівців нашої держави.

Література та джерела

1. Галан Я., Кошура А., Байдюк, М. Патріотичне виховання дітей засобами олімпійської освіти в Новій українській школі. *Теорія і методика виховання*. 2020. Вип. 30. Т. 2. С. 131–135.
2. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи. Київ : Слово. 2015. 632 с.
3. Маляренко І. В., Кострікова К. С. Олімпійські цінності у формуванні соціально-громадянських компетентностей школярів нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 3(110). С. 341–346.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ З ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Діана Федоренко,

студентка групи ПП-15 спеціальності 053 Психологія

(«Практична психологія») факультету психології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

**Науковий керівник – Людмила Магдисюк, кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри практичної психології та психодіагностики**

Подано теоретичний аналіз особливостей зростання впливу інтернет-мережі на формування особистості дітей і підлітків, виокремлено індивідуально-психологічні особливості підлітків з інтернет-залежною поведінкою. Відмічено, що поруч з підлітковою інтернет-залежністю відбувається зниження впливу інституту сім'ї.

Останні два десятиліття все більше зростає значимість Інтернету як інформаційного, комунікативного, смислового, та ігрового простору, що призводить до широкого впровадження інтернет-ресурсів практично в усі сфери людської діяльності. Інтернет став потужним фактором середовища, під впливом якого відбувається формування особистості сучасних дітей і підлітків. Зазвичай, саме особи підліткового і юнацького віку є найбільш активними інтернет – користувачами.

Водночас, поряд з позитивним впливом, зумовленим зручністю використання ресурсів Інтернету, гострішою стає проблема інтернет-залежної поведінки. Підлітки в силу вікової незрілості особистості і нестійкості її структури найбільш вразливі для різного роду негативних впливів. Негативні наслідки надмірної захопленості підлітків Інтернетом, охоплюють всі сфери його життя. Виникають труднощі у навчальній діяльності, проблеми спілкування з однолітками, зростає конфліктність в сім'ї, відзначається загальна інфантилізація особистості.

Незважаючи на актуальність проблеми, вона достатньо висвітлена лише на теоретичному рівні і майже не досліджується на практиці. Це зумовило вибір теми

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

нашого дослідження: «Індивідуально-психологічні особливості підлітків з інтернет-залежною поведінкою».

Незважаючи на всі переваги масової комп'ютеризації населення, даний процес має серйозні соціальні наслідки, включаючи проблему інтернет-залежності, яка набула глобального значення [1].

Так, порівнюючи інтернет-залежність з іншими видами залежностей, можна виділити велику кількість спільних особливостей. Багато терапевтів погоджуються з думкою, що залежність з'являється не через безпосереднє користування інтернетом, а людина зі схильністю до адикцій обирає його об'єктом своєї залежності. Деякі автори вважають, що існує сукупність рис, притаманних людям із залежним типом особистості. Сюди відносять такі риси, як, по-перше, максимальна несамостійність, чутливість до критики або несхвалення; по-друге, невміння відмовити через страх відторгнення.

Проте, інтернет-залежність має власний механізм виникнення, на відміну від алкогольної, наркотичної чи тютюнової залежностей, оскільки термін їх формування є тривалішим. Про це свідчать дослідження К. Янг: формування хімічних залежностей відбувається протягом кількох років, на противагу залежності від інтернету, яка, в свою чергу, формується впродовж року.

Інтернет-адикція, або інтернет-залежність в даний час стає глобальною проблемою, охоплюючи все більшу кількість людей. До групи ризику розвитку даного типу залежності потрапляють в основному підлітки, а, як відомо, підлітковий вік є критичним періодом, важливими особливостями якого є виникнення рефлексії та пошук своєї індивідуальності. Інтернет-простір дає можливість підлітку реалізувати більшу частину своїх потреб і в першу чергу, пов'язаних із самореалізацією, з можливістю заявити про себе на весь світ [2].

У підлітковому віці, який сам по собі є найбільш особистісно-суперечливий період в житті людини, адиктивна поведінка часто є регресивною формою психологічного захисту або задоволення адаптаційних потреб.

В ситуації кризи підліток з низькою здатністю до пристосування і соціальною некомпетентністю відчуває дефіцит в способах вирішення конфліктів соціального середовища і не вміє перебудуватися, швидко відреагувати на зміни, що відбуваються в житті, сприймає їх як нездоланну перешкоду і може виявитися в групі ризику.

Чинником, який зумовлює розвиток адиктивної поведінки, також є емоційне відторгнення зі сторони батьків, особливо матері. Підлітку в сім'ї не вистачає емоційного тепла, турботи, любові, розуміння тощо. Емоційне відторгнення призводить до порушення соціалізації в сім'ї, що, в свою чергу, зумовлює спотворення образу власного «Я», заниження самооцінки, появи проблем в мотиваційній сфері і формування адиктивної поведінки, як однієї із форм психологічного захисту [2].

Виділяють такі можливі причини виникнення інтернет-залежності у підлітків: недостатня увага батьків; невпевненість в собі і своїх силах, сором'язливість; брак спілкування з однолітками і значущими людьми; комплекси і труднощі в спілкуванні; схильність підлітків до швидкого «вбирання» всього нового, цікавого; відсутність захоплень або хобі, будь-яких уподобань, не пов'язаних з комп'ютером; бажання бути «як усі» [1].

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

Відмінності між індивідуально-психологічними особливостями підлітків з інтернет-залежною поведінкою і нормативних підлітків можна узагальнити й об'єднати в три категорії: особливості регулятивно-вольової сфери (збудливість, імпульсивність, труднощі самоконтролю, надмірна активність на слабкі провокують стимули); особливості емоційної сфери (занепокоєння, тривожність, схильність до почуття провини, напруженість, емоційна нестійкість); особливості в сфері спілкування (боязкість в міжособистісних контактах у юнаків, зниження інтересу до справ у дівчат).

Для інтернет-залежних підлітків характерні такі особистісні особливості, як відчуття самотності і низька самооцінка, що тягнуть за собою проблеми в спілкуванні; схильність до уникнення проблем і відповідальності, що сприяє їх відходу в віртуальний світ. Дані особливості є факторами ризику соціальної дезадаптації, оскільки відносяться до категорії патологічних пристрастей, що призводять до деформації особистості [2].

В. Л. Малигін в своїй статті «Інтернет залежна поведінка у підлітків» виявив, що у підлітків, залежних від Інтернету, знижено відчуття задоволеності і наповненості життя, найчастіше залежність формується у підлітків з низькою або сильно диференційованою самооцінкою [3].

Інтернет-залежні підлітки відчувають гостру потребу приналежності до різних груп, потребують відчуття «включення» в групу, проте демонструють крайню настороженість і труднощі в створенні теплих, довірчих, близьких стосунків, їм важче проявляти турботу і відкриватися іншим [1].

У поведінковій сфері, на думку Г. Е. Бриніна, відбуваються такі зміни: інтернет-залежні потурають своїм бажанням, не роблять зусиль по виконанню групових вимог і норм. Неорганізованість, безвідповідальність, імпульсивність, відсутність згоди з загальноприйнятими моральними правилами і стандартами, гнучкість по відношенню до соціальних норм, свобода від їх впливу, іноді безпринципність і схильність до асоціальної поведінки є характерними рисами інтернет-залежних підлітків [3].

Емоційна сфера інтернет-залежних підлітків характеризується емоційною відчуженістю, нестійкістю емоційних проявів, зниженням здатності керувати емоціями і настроями, знаходити їм адекватне пояснення; боязкістю в міжособистісному спілкуванні; низькою стресостійкістю; підвищеним ступенем заклопотаності; схильністю до почуття провини; залежністю від групи.

Більшість підлітків-користувачів соціальних мереж (64%) відчувають прикрість, образу та інші неприємні емоції, якщо хтось із користувачів видаляє їх з контактної групи або не приймають в свою групу контактів.

У когнітивній сфері у інтернет-залежного спостерігаються такі зміни: посилення механізації раціоналізації – інтелектуального виправдання залежності («всі сидять в Інтернеті»), при цьому відбувається формування магічного мислення (у вигляді фантазій про власний могутність або всемогутність Інтернету) і «мислення за бажанням». Внаслідок чого знижується критичність до негативних наслідків свого адиктивної мислення.

О. В. Гришина досліджувала комунікативні здібності молодших підлітків, які надавали перевагу ігровій активності в Інтернеті. Автором було виявлено, що такі підлітки, на відміну від своїх однолітків, «повільніше знаходять друзів, частіше

Секція 5. Формування здоров'язберезувальної компетентності особистості

губляться в новій обстановці, менше прагнуть розширювати коло своїх знайомств, рідко займаються громадською діяльністю і допомагають своїм близьким, друзям, слабо виявляють ініціативу в спілкуванні, намагаються не брати участі в організації громадських заходів, іноді не здатні прийняти самостійних рішень у важкій ситуації» [1].

На підставі теоретичних описів був складений психологічний портрет підлітка, залежного від інтернету, який має ряд ознак: агресивні сплески, викликані необхідністю відволіктися від комп'ютера; зневажливе ставлення до членів сім'ї, здоров'я, навчальної діяльності, роботи по дому; відсутність інтересу до інших сфер життя, крім знаходження біля комп'ютера; неухайність і задумливість в діалогах з оточенням; розлади сну; неохайність у зовнішньому вигляді; порушення апетиту, неконтрольоване вживання рідин, що містять кофеїн, таурин; яскраво виражене емоційне піднесення, що виникає під час перебування в інтернеті [3].

Наслідки інтернет залежності у дітей і підлітків можуть виражатися в наступних ознаках: вільний час дитина проводить за комп'ютером, відмовляючись від живого спілкування, активного способу життя; втрачається інтерес до подій навколо подій; знижується апетит; порушується сон; виникає емоційна нестабільність; з'являється дратівливість і гнів при примусовому відключенню комп'ютера або гаджетів [3].

Отже, індивідуально-психологічні особливості підлітків з інтернет-залежною поведінкою характеризуються зниженням здатності до поведінкової та емоційної саморегуляції (підвищена імпульсивність, над-активність на слабкі стимули, відволікання, труднощі самоорганізації), порушенням емоційної сфери (нестійкість, труднощі в ідентифікації та розумінні власних емоцій) тощо.

Література та джерела

1. Малеева Н. С. Залежність від соціальних мереж як соціально-психологічний феномен. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. *Психологія*. Одеса, 2015. Вип. 3. С. 62–70.
2. Турецька Х. І. Особистісна ідентичність схильних до Інтернет-залежності осіб: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Х. І. Турецька ; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ, 2011. 225 с.
3. Шугайло Я. В. Інтернет-залежність та проблема її профілактики серед дітей та підлітків. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2015. №2. С. 17–24.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНТЕРЕСУ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ

Іван Ярмолюк¹, Степан Павлусь²

¹студент 41 ФК групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури,

²студент 3 ФК групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
Луцького педагогічного фахового коледжу

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олесь Дишко, к. пед. н., доцент,
доцент кафедри фізичної культури**

З'ясовано роль фізичного виховання як організованого педагогічного процесу, який покликаний мінімізувати негативний вплив гіподинамії на здоров'я дитини у період навчання. Досліджено формування інтересу у молодших школярів до занять фізичною культурою засобами баскетболу.

Важливою умовою створення сприятливих умов навчання та становлення дитини є збереження та зміцнення її здоров'я. На сучасному етапі розвитку нової української школи актуальними є питання інтелектуального, духовного, психічного збагачення та фізичного удосконалення особистості, а особливо молодших школярів. Адже фізичне виховання є організованим педагогічним процесом, який покликаний мінімізувати негативний вплив гіподинамії на здоров'я дитини у період навчання у закладі загальної середньої освіти. Одним із пріоритетних завдань ЗЗСО повинно бути заповнення вільного часу школярів дієвою руховою активністю та підвищенням інтересу до систематичних занять фізичною культурою.

Надзвичайно відповідальним періодом у формуванні та розвитку дитини є молодший шкільний вік. Тому що в цей період закладається основа її майбутнього загального фізичного розвитку, інтересів та звичок, формується характер і навички. Фізкультурно-оздоровча робота має сприяти прищепленню кожному школяреві інтересу і прагнення до занять фізичною культурою і спортом, адже це запорука здоров'я і гармонійного розвитку особистості [1].

Професійні вміння вчителя повинні спрямовуватися на формування і розвиток пізнавального інтересу учнів, що обумовлює пошук засобів та методів, які б приваблювали учнів до спільної діяльності з вчителем та розвитку. Інтерес у свою чергу виступає як могутній чинник активності особистості, під його впливом всі психічні процеси здійснюються більш інтенсивно, а діяльність стає продуктивнішою, що в кінцевому рахунку призводить до підвищення якості знань. Активізація пізнавальної діяльності на уроках фізичної культури – один із напрямів сучасної концепції фізичного виховання, який спрямований на те, щоб домогтися більш високих результатів у фізичній підготовленості, на поєднання виконання фізичних вправ та удосконалення знань з інших предметів на основі реалізації принципово нових підходів, засобів, технологій, де головним є не отримання тільки рухового результату, а складна та дієва робота з формування зацікавленого ставлення до

Секція 5. Формування здоров'язбережувальної компетентності особистості

процесу самовдосконалення [2]. Саме завдання полягає в тому, щоб зробити активну рухову діяльність більш осмисленою, цілеспрямованою, найбільшою мірою відповідною індивідуальним особливостям кожного, хто цим займається. Важливим є акцентування уваги на елементах, які сприяють формуванню у школярів з найменшого до найстаршого віку гармонійного ставлення до себе, свого тіла, усвідомлення необхідності зміцнення свого здоров'я, дотримання здорового способу життя, фізичного удосконалення [3].

Покращення рухової активності на уроках і в позаурочний час засобами баскетболу, що знаходиться у межах оптимальних фізичних навантажень, надає ефективний вплив на дитячий організм дітей молодшого шкільного віку і допомагає розвитку основних рухів, зміцненню опорно-рухового апарату, підвищенню фізичної працездатності та покращенню психолого-фізичного стану.

З метою з'ясування інтересу у молодших школярів до занять фізичною культурою ми провели опитування 24 школярів 4 класу КЗЗСО «Луцька гімназія № 4 імені Модеста Левицького» на початку експерименту, який тривав шість тижнів. Першим питанням анкети було «Для чого ви відвідуєте уроки фізичної культури?», на яке діти відповіли наступним чином: бути сильним(ою) – 37,5 %, побігати та погратися – 41,7 %, бути здоровим(ою) – 12,5 %, отримати похвалу від учителя – 8,3 %. Аналізуючи результати опитування помітно, що більшість четвертокласників відвідують уроки фізичної культури з метою погратися та побігати. Також ми з'ясували чи цікаві уроки фізичної культури дітям, на що 75 % респондентів відповіли, що вважають їх цікавими. Таким чином, 3/4 частини дітей зацікавленні уроками фізичної культури. Для визначення фізкультурно-спортивних інтересів дітей 4 класу ми запропонували їм обрати з переліку найбільш популярні види фізкультурно-оздоровчої діяльності у гімназії. Опитані віддали перевагу футболу 37,5 %, волейболу – 25 %, баскетболу – 20,8 %, гімнастиці – 8,3 %, інші види – 8,3 %, проте саме футболу надали перевагу молодші школярі.

Протягом шести тижнів діти відвідували урочні заняття з фізичної культури, які включали елементи баскетболу. На кінець експерименту ми запропонували школярам знову обрати з переліку найбільш популярні види фізкультурно-оздоровчої діяльності і помітили, що більшість дітей надали перевагу баскетболу.

Заходи, які покращують руховий режим дітей молодшого шкільного віку в умовах навчання у закладах загальної середньої освіти є ті, що ґрунтуються на сучасних пріоритетах фізичного виховання, а саме мотивах та інтересах дітей. Тому використання будь-яких інноваційних засобів у процесі навчання фізичної культури покращують зацікавленість учнів.

Література та джерела

1. Вільчковський Е. С. Система фізичного виховання у школах Швеції. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2014. №4. С. 33–37.
2. Лозова В. І. Пізнавальна активність школярів. Харків, 1990. 348 с.
3. Островерхова Н. М. Аналіз уроку: концепції, методики, технології. Київ, 2003. 352 с.

Секція 6

Актуальні питання соціальної роботи

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ШВЕЦІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ росії

Ірина Артисюк,

студентка групи СЗ-41 спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Оксана Жук, к. і. н., доц.,
завідувач кафедри соціогуманітарних технологій

Висвітлено особливості соціального захисту українських біженців у Швеції після повномасштабного вторгнення росії на територію України.

З 24 лютого 2022 року, коли росія розв'язала повномасштабну війну і вторглася на українські території з кількох напрямків, Україна зіткнулася з найбільшою міграційною кризою від часів Другої світової війни. Понад третина українців вимушені були залишити свої домівки. Для Західної Європи ці події також спричинили найбільшу міграційну кризу, починаючи з середини ХХ століття.

Понад 7,9 мільйонів українців виїхали за кордон через війну. Про це йдеться на сайті управління у справах біженців ООН. «Ще 5,9 мільйона людей є внутрішньо переміщеними», – додала Катаріна Лумп. Посадовиця зазначає, що загалом це майже 14 мільйонів, тобто орієнтовно третина загального населення країни, яке становить приблизно 41 мільйон [1].

Від кожної країни українські біженці отримують величезну допомогу, підтримку та захист, однак сьогодні в роботі хочу акцентувати увагу на соціальному захисті біженців саме у Швеції.

Понад 42 тисячі українців знайшли прихисток у Швеції, серед них 13 тисяч дітей. Українці, які прибули до країни після 24 лютого або перебували у державі певний час до початку війни, мають право на оформлення статусу «тимчасового захисту». Для отримання дозволу на проживання у Швеції необхідно надати паспорт громадянина України або інші документи, які підтвердять Вашу потребу у захисті. Заявку можна подати онлайн або прийти до офісу Шведського міграційного управління (Migrationsverket) особисто. Офіси розташовані у шести містах країни: Боден, Мальмо, Норчопінг, Стокгольм та Сундсвал. Обробка заявки та оформлення

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

статусу триватиме декілька днів. Коли рішення буде прийнято, Міграційна служба відправить вам лист на поштову адресу, яку ви вказали у своїй заяві. Після оформлення статусу Ви зможете отримати шведський персональний номер (Personnummer). Він може полегшити контакти з роботодавцями, банками, державними службами [2].

Українці у Швеції можуть отримати два види фінансової допомоги: добові або цільова допомога. Гроші видаються на їжу, одяг та особисті витрати. Сума добових залежить від того, чи отримує заявник харчування від держави або забезпечує себе самостійно. Становить від 24 до 71 крони на день (від 2 до 6,5 €). Цільова допомога виплачується у випадку, коли у заявника є гостра потреба у чомусь, що не покривається добовими виплатами, наприклад зробити окуляри, купити зимовий одяг або дитячий візочок. Вам потрібно довести, що потреба невідкладна та Ви не в змозі сплатити самостійно [2].

У країні для українців працює багато центрів, які надають гуманітарну допомогу: Харчування, одяг, засоби гігієни – Продовольча місія, Huldás hus, TrappaNér, Кафе Vasa, Farmers for Peace. Волонтерські центри – Центри Crossroads, Unga Station Söder, Källan Flemingsberg [2].

Країна забезпечує житлом усіх українців, які безпосередньо цього потребують. В цілому пошук житла триває не довго - в середньому місяць. Спочатку українці проживають в одному з пунктів тимчасового прихистку, а далі вам запропонують постійне місце проживання. Вам запропонують місце, яке буде в той момент вільне, власноруч регіон обирати не можна. Це може бути як квартира, так і кімната, тобто все індивідуально від умов і до місця розташування.

Якщо ви працюєте або у вас є збережені кошти, ви повинні заплатити за житло, яке ви отримуєте від Міграційного управління або муніципалітету. Якщо виявиться, що ви заробляли гроші, не повідомивши про це Міграційне управління або муніципалітет, можливо, вам доведеться заплатити компенсацію за житло заднім числом [2].

Особи, які мають статус тимчасового захисту у Швеції, мають право на невідкладну медичну та стоматологічну допомогу, яка надається всім без виключень безкоштовно. Українські діти також мають право на медичну та стоматологічну допомогу, як і діти у Швеції. Допомога зазвичай надається безкоштовно, ліки можна отримати за наявності рецепта від працівника та доступ до інших лікарських препаратів можливий за тієї умови якщо медичний працівник вважатиме це за потрібне.

Діти, яким було надано дозвіл на проживання з тимчасовим захистом мають право відвідувати шкільні та дошкільні заклади. Шкільна освіта безкоштовна, а для того щоб записати дитину до школи слід звернутись до муніципалітету.

Для пошуку роботи можна звернутись до Державної служби зайнятості Швеції (Arbetsförmedlingen). Також наразі уряд Швеції працює над доступом до безкоштовних курсів шведської мови (SFI) для українців, які отримали статус тимчасового захисту. Поки вивчати мову можна у безкоштовному додатку Duolingo, читати короткі новини шведською на сайті Klartext чи слухати радіо Swedish radio. Багато волонтерських організацій допомагають біженцям вивчати мову під час спілкування. Інформацію щодо таких курсів ви можете знайти на сторінках

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

громадських організацій, які працюють у вашому муніципалітеті, в соціальних мережах [2].

Проаналізувавши дане питання в першу чергу хочеться висловити подяку усім країнам, котрі підтримали українців у такий тяжкий час, безпосередньо і Швеції. Країна забезпечує українських біженців тимчасовим захистом, надає житло, грошову та мовну підтримку, доступ до роботи та медицини. Також є можливість продовжувати навчання дітям, країна не зобов'язує відвідувати заклади, але якщо підлітки бажають, то це цілком можливо, тобто надає для українців хороші умови життєдіяльності, настільки хороші наскільки це можливо.

Література та джерела

1. Найбільша криза біженців із часів Другої світової: скільки українців поїхали з дому через війну? URL: <https://evacuation.city/articles/259146/najbilsha-kriza-bizhenciv-iz-chasiv-drugoi-svitovoi-skilki-ukrainsiv-poihali-z-domu-cherez-vijnu> (дата звернення 07.03.2023).

2. Переїзд до Швеції: правила в'їзду, тимчасовий захист, соціальна підтримка, фінансова допомога. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1087/pereezd-v-sveciyu-pravila-vezda-vremennaya-zashhita-socialnaya-podderzka-finansovaya-pomoshh> (дата звернення 07.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Ірина Величко,

студентка СЗ-28 групи спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Вікторія Петрук, к. пед. н.,

доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Подано різні підходи до визначення поняття «соціально-педагогічне консультування», принципи та види соціально-педагогічного консультування.

Консультування є одним із напрямів роботи соціального педагога, у процесі якого він допомагає клієнтові проаналізувати і зрозуміти сутність його важкої життєвої ситуації і запропонувати різноманітні варіанти, які можуть бути використані для розв'язання проблеми.

Соціально-педагогічне консультування – це особлива складова соціальної педагогіки, яка передбачає надання фахівцем соціально-педагогічної допомоги клієнтам, які потребують її у вигляді консультацій, порад та рекомендацій.

А. Капська визначає соціально-педагогічне консультування як вид соціальної послуги клієнту. Консультативні послуги, на її думку, мають сприяти поліпшенню взаємин клієнта з соціальним середовищем, створенню психологічного комфорту в соціумі [3].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Л. Завацька розглядає соціально-педагогічне консультування як технологію надання соціальної допомоги шляхом цілеспрямованого інформаційного впливу на людину чи малу групу з метою їх соціалізації, відновлення і оптимізації соціальних функцій, орієнтирів, розробки соціальних норм спілкування [1].

Клієнтами соціального педагога є діти дошкільного віку, учні початкової школи та їхні батьки; родичі (розлучення, конфлікт, насильство в сім'ї; алкогольна залежність і емоційні розлади; родини, які виховують дітей з обмеженими можливостями; безробітні батьки; жертви деструктивних сект і багато інших). Рекомендації та поради соціального педагога спрямовані на попередження та профілактику конфліктних ситуацій та запобігання кризових ситуацій в освітньому процесі та поза його межами.

Принципи, на яких базується соціально-педагогічне консультування:

- добровільна участь клієнта в консультуванні;
- безоцінне ставлення до клієнта;
- орієнтація на норми і цінності клієнта;
- заборона давати пораду клієнту;
- конфіденційність;
- клієнт повинен бути включений в процес консультування;
- розмежування особистих і професійних відносин [4].

У процесі консультації соціальний педагог зазвичай використовує спеціально-психологічні та соціально-педагогічні прийоми і методи роботи, які безпосередньо допомагають впливати на клієнта.

Соціальному педагогу необхідно правильно здійснювати педагогічне спілкування з дітьми, підлітками та молоддю, а також орієнтувати на продуктивне педагогічне спілкування педагогів та батьків у процесі консультативної та просвітницької діяльності.

Досвідчений соціальний фахівець намагається направити клієнта в правильне русло, для того, щоб він зрозумів як діяти в таких ситуаціях. Під час ознайомлення з ситуацією/випадком, фахівець спільно із клієнтом аналізують, дивляться на ситуацію з різних кутів та шукають оптимальне рішення, або вихід із ситуації. Важливо, щоб сам клієнт був зацікавлений в результаті та намагався дослухатись до соціально-педагогічного консультанта. В цих випадках саме консультація є незамінним інструментом в наданні соціально-психологічної допомоги.

Говорячи про соціально-педагогічне консультування потрібно розуміти, що в більшості таке консультування не обмежується 1-2 сеансами. Саме час необхідний для того, щоб проконтролювати кроки, спрямовані на вирішення проблеми, дати оцінку одержуваних результатів і довести розпочату справу до кінця, тобто отримати те, що повністю задовольнило б як клієнта, так і консультанта-соціального педагога. Зазвичай людина приходить до консультанта через безвихідь, коли перебуває в стані душевного розладу, коли їй здається, що з нею або з близькими їй людьми відбувається щось жахливе і матиме неприємні наслідки. Саме тому соціальний педагог повинен неупереджено та толерантно ставитись до своїх клієнтів, незалежно від ситуації.

В. Сорочинська виділяє 4 види соціально-педагогічного консультування:

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

- інтимно-особистісне (взаємини з близькими, особистісні проблеми, статеві тощо);
 - сімейне (з проблем сімейного неблагополуччя);
 - психолого-педагогічне (з проблем навчання і виховання дітей, взаємостосунків з учителями, професійного вибору);
 - ділове (з питань професійного становлення, взаємин у трудовому колективі)
- [2].

Незалежно від виду, соціально-психологічне консультування має виконувати конкретні завдання, зокрема: уточнення проблеми клієнта, інформування клієнта про реальний ступінь її серйозності, вивчення особистості клієнта з метою з'ясування його можливостей самостійного подолання проблеми, вироблення стратегічної лінії подальших дій клієнта, психопрофілактика, запобігання можливих подальших життєвих ускладнень аналогічного типу.

На сьогоднішній день соціально-педагогічне консультування є не тільки актуальним я й необхідним. Теперішні часи диктують нові правила і ситуації, з якими соціальні фахівці не стикались. Тому соціальні педагоги повинні бути мобільними, підлаштовуватись до ситуацій та постійно вчитись та удосконалювати свої навички.

Отже, у процесі консультування соціальний педагог не повинен нав'язувати клієнтові своє розуміння проблеми, а домагатися максимальному розширенню свободи вибору варіанта розв'язання проблеми. Тому соціальний фахівець виступає медіатором між ресурсами і можливостями клієнта.

Література та джерела

1. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навчальний посібник для ВІЗ. 2-е видання. Київ: Слово, 2010. 240 с.
2. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Кондор, 2005. 198 с.
3. Соціальна педагогіка : підручник. 5-те вид. перероб. та доп. / за ред. А. Капської Київ: Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
4. Харченко С. Я., Краснова Н. Л., Юрків Я. І. Соціально-педагогічне консультування : наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 403 с.

ЕТИЧНА СКЛАДОВА У ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРА

Вікторія Доротюк,

студентка групи СЗ-41 спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх і соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – *Оксана Сільвестрова, к. філос. н., доцент,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій*

Описано етичну складову роботи волонтера у контексті масового волонтерського руху і проблематику, яку цей процес за собою тягне. Досліджено мотивацію такої діяльності з точки зору деяких науковців.

Безумовно, волонтерський рух став масштабним явищем, особливо в останні роки. Він дуже швидко розвивається і до цього руху долучається все більша кількість усвідомлених людей по всьому світу. І українські волонтери, які надзвичайно швидко та систематизовано здійснюють свою діяльність, також є чітким підтвердженням цього факту. Повномасштабна війна в Україні створила низку небезпек і проблем, з'явилась величезна кількість запитів на допомогу, валову частину якої беруть на себе саме громадські і волонтерські організації. Їх кількість та обсяг постійно зростають і кожен волонтер має власну чітку мотивацію щодня займатись цією справою, використовуючи власні часові, енергетичні, інтелектуальні та інші ресурси. Це стало чинником для виживання і подолання різноманітних суспільних проблем, що стали відчуватись ще гостріше із початком повномасштабного вторгнення в Україну.

З лютого 2022 року волонтерство переросло в один із найдієвіших чинників допомоги українському соціуму, який веде виснажливу та криваву боротьбу за власне виживання. Мільйони українців стали вимушеними переселенцями. Вони або втратили свої домівки, майно та роботу, або втікали від страхіть війни. Більшості з них необхідна допомога волонтерів. Найпотужнішими напрямками волонтерської діяльності є збір коштів і закупівля товарів для потреб фронту та цивільних, координація роботи центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, підготовка потенційних місць розміщення людей, надання психологічної допомоги для дітей та підлітків, здача крові на донорство, організація допомоги людям похилого віку, авто-волонтерство тощо [2].

За дуже короткий проміжок часу волонтерський рух набув справжньої масовості. У ньому беруть участь не тільки зареєстровані організації, соціальні служби та підготовлені волонтери, але й особи, які не мають жодної підготовки, але вважають своїм обов'язком надання допомоги потребуючим. Інтенсивність роботи волонтерів, нестандартність ситуацій, перевтома, «емоційне вигорання» і розчарування, спустошеність, втрата енергії, дистанціювання, неусталеність етичних норм часто стають причиною внутрішніх моральних і психологічних конфліктів [3].

Коли будь-яке явище набуває масового характеру, можуть порушуватись деякі моменти через неможливість абсолютного контролю усіх аспектів і напрямів, волонтерство не є виключенням. Як наслідок, до лав волонтерських об'єднань можуть

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

потрапляти люди, погляди яких відрізняються від загальноприйнятих принципів волонтерства: добросовісність, безкорисливість, відповідальність, чесність, милосердя, наявність високих етичних цінностей тощо. Річ іде про мотивацію, у деяких людей вона може дещо не відповідати пріоритетам і цілям волонтерської діяльності.

Мотивація – система мотивів, яка визначає конкретні форми діяльності або поведінки людини. Це стимулювання себе самого або інших до виконання діяльності, скерованої на досягнення індивідуальних та спільних цілей організації. С. Маккорлі та Р. Лінч визначають такі основні фактори мотиваційної стратегії щодо залучення волонтерів [1]:

Право власності. Тобто, волонтер займається чимось, за що він несе пряму відповідальність, вважає це своєю справою.

Відповідальність за досягнуті результати. Як і всі інші люди, волонтер здійснюючи свою діяльність, прямує до якоїсь конкретної цілі, працює на результат і робить усе можливе, аби він був найкращим, адже відчуває свою відповідальність за це.

Оцінка результатів. Щоб належно оцінити свою виконану роботу, волонтер буде певну відповідність, щоб знати як саме потрібно робити і наскільки добрим є кінцевий результат.

Наступний дослідник мотивації волонтерів Е. Кларі припустив, що важливі мотиваційні фактори, які впливають на подальшу участь добровольців у волонтерських проектах відкривають два види егоїстичної мотивації: мотиви збагачення (enrichment motivations); мотиви приналежності (affiliation motivations). Мотиви збагачення визначаються як ті, які засновані на бажанні отримувати та розвивати певні знання та навички, необхідні для переваг у майбутньому. Мотиви приналежності, в свою чергу, базуються на бажанні волонтерів спілкуватися та розвивати соціальні відносини з іншими людьми. Для студентів коледжу мотиви приналежності виявилися більш важливішими за мотиви збагачення [4].

На нашу думку, етична складова є важливим елементом у роботі волонтера, оскільки вона визначає його мотивацію, рівень відповідальності і чесності по відношенню до своїх обов'язків та колег. Тим самим впливає на ефективність кінцевого результату. Оскільки, кожен волонтер є частиною масштабного явища, то його усвідомленість та відповідальність, безпосередньо, впливає на загальну ефективність і результативність волонтерського руху в цілому. Сучасна наука не так багато приділяє уваги дослідженню саме етичної сторони практичної діяльності волонтера.

Література та джерела

1. Маккарлі С. Управління діяльністю волонтерів. Як залучити громадськість до вирішення проблем суспільства. *Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт»*. Київ. 1998. 160 с.

2. Перспективи розвитку волонтерського руху у контексті проблем ВПО: результати якісного дослідження. URL : <https://activegroup.com.ua/2022/09/22/perspektivi-rozvitkuvolonterskogo-ruxu-u-konteksti-problem-vpo-rezultatiyakisnogo-doslidzhennya> (дата звернення 03.03.2023).

3. Як волонтерам запобігти емоційному вигоранню – поради психолога. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricsociety/3535903-ak-volonteram-zapobigti-emocijnomuvigorannu-poradi-psihologa.html> (дата звернення 03.03.2023).

4. Clary C. D., Snyder M. A functional analysis altruism and prosocial behavior: The case of volunteerism. *Prosocial behavior*. Newbury Park CA. 1991. P. 485–505.

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Яна Духницька,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

*Розкрито суть, мету та завдання громадянського виховання підрастаючого покоління,
ефективні шляхи його реалізації.*

Актуальність громадянського виховання в Україні зумовлюється процесом відродження нації. Для України, яка є поліетнічною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти формуванню соборності України, що є серцевиною української національної ідеї. Саме на базі демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України задля розбудови й вдосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства.

Громадянське виховання є важливою складовою процесу виховання, яке має на меті формування у дітей громадянських якостей та цінностей. Особливо важливо це завдання для молодших школярів, адже саме в цьому віці вони формують життєві погляди та ставлення до світу. Громадянське виховання молодших школярів сприяє формуванню патріотичних почуттів, поваги до законів та прав людини, усвідомлює важливість демократії та розвиває активну громадянську позицію. У цьому контексті важливо відзначити завдання та шляхи громадянського виховання, які допоможуть створити ефективну систему освіти та виховання, спрямовану на формування майбутніх громадян, які повинні бути успішними у суспільстві та здатні долучитися до його розвитку [1, с. 35].

Громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політико, юридично дієздатною та захищеною [1].

Звідси громадянськість – багатоаспектне поняття. Це фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядно-психологічна характеристика особистості, що має культурологічні засади. Громадянськість – це також реальна можливість втілення в життя сукупності соціальних, політичних і громадянських прав особистості, її інтеграція в культурні й соціальні структури суспільства.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Мета громадянського виховання – формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток.

Набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування в молодших школярів рис громадянина України, розвиненої духовності, моральної, художньої, естетичної, правової, економічної культури [1].

Основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи.

Важливе місце в громадянському вихованні належить громадянській освіті – навчанню, спрямованому на формування знань про права та обов'язки людини. Вона пов'язана з формуванням соціально-політичної компетентності, передбачає політичну, правову й економічну освіченість.

Мета громадянського виховання реалізується через систему виховних завдань, до яких належить [2]:

- визнання й забезпечення в реальному житті прав людини як гуманістичної цінності та єдиної норми всіх людей без будь-яких дискримінацій, на чому будується відкрите, демократичне, громадянське суспільство;

- усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю;

- формування національної свідомості, належності до рідної землі, народу; визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; виховання почуття патріотизму, відданості у служінні Батьківщині;

- утвердження гуманістичної моралі та формування поваги до таких цінностей як свобода, рівність, справедливість;

- формування соціальної активності особистості на основі соціальних умінь: готовність до участі у процесах державотворення, здатність до спільного життя та співпраці у громадянському суспільстві, готовність взяти на себе відповідальність; здатність розв'язувати конфлікти у відповідності з демократичними принципами, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей;

- формування працелюбності особистості, відповідальності за свої дії;

- формування політичної та правової культури засобами громадянської освіти, яка забезпечує знання про політичні системи та владу на всіх рівнях суспільного життя, про закони та законодавчі системи; виховання поваги до Конституції України, законодавства, державної мови;

- розвиток критичного мислення, що забезпечує здатність усвідомлювати та відстоювати особисту позицію в тих чи інших питаннях, вміння знаходити нові ідеї та критично аналізувати проблеми, брати участь у дебатах, вміння переосмислювати дії та аргументи, передбачати можливі наслідки дій та вчинків;

- вміння визначати форми та способи своєї участі в житті суспільства, спілкуватись з демократичними інститутами, органами влади, захищати і підтримувати закони та права людини, бути обізнаним зі способами соціального захисту;

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

– формування інтеркультурного менталітету, сприйнятливості до культурного плюралізму, загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення до інших культур і традицій;

– вироблення негативного ставлення до будь-яких форм насильства; активне попередження тенденцій до виявлення деструктивного націоналізму, проявів шовінізму, фашизму, месіанських налаштованостей [2, с. 78].

Педагоги повинні формувати у вихованців патріотичні почуття, повагу до законів та прав людини, розуміти важливість демократії та розвивати активну громадянську позицію. Такий підхід до громадянського виховання в допоможе створити умови для формування майбутніх громадян, які остаточно будуть успішними у суспільстві та здатні долучитися до його розвитку. Тому розвиток громадянської культури у молодших школярів є завданням не тільки для шкільної громадськості, а й для розвитку державного суспільства в цілому.

Основні шляхи громадянського виховання школярів.

Забезпечення оволодіння школярами системою знань про людину та суспільство певними вміннями у процесі вивчення освітніх предметів: історії України, всесвітньої історії, географії а ін.

Організація позакласної та позашкільної виховної роботи, що сприяє не тільки збагаченню учнів знаннями й вміннями, а й залученню школярів до безпосередньої діяльності, яка розвиває якості громадянина; проведення різноманітних заходів, які завжди формують значення патріотизму та відповідальності перед державою. Використання різноманітних методів та форми роботи з дітьми, серед яких пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості [3, с. 4].

До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри, соціодрама, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації тощо.

Крім цих методів доцільно долучати також традиційні: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, з періодичною пресою, самостійне рецензування і т. ін.;

Громадянське виховання повинне бути постійним та системним процесом, який не обмежується окремими уроками чи заходами, а охоплює всю навчальну діяльність учнів молодших класів; повинне сприяти формуванню у дітей активної громадянської позиції, яка забезпечує їм успішну соціалізацію та добре майбутнє у громадському житті.

Література та джерела

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Науково-методичний журнал*. Вип. 1. Харків: ХОНМІБО, 2005. С. 35–8.

2. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. 2-е вид. Харків: «ОВС», 2002. 400 с.

3. Скемська А. Формування громадянської компетентності учнів. *Початкова освіта*. 2010. №37. С. 2–5.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА

Людмила Карпінчук,

студентка групи СЗ-41 спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Оксана Сільвестрова, к. філос. н., доцент,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Висвітлено поняття насильства за ознакою статі. Відображено питання захисту жінок у Стамбульській конвенції. Охарактеризовано особливості та механізми соціальної допомоги жінкам, які зазнали насильства, та описано завдання закладів, що надають таку допомогу.

Проблема насильства над жінками, на жаль, не є новим явищем в Україні. Але з початком повномасштабного вторгнення росії ситуація щодо факту насильства стала набирати обертів. Статистика звернень українок за останній період вказує на те, що такі особи потребують невідкладної юридичної, соціальної та психологічної допомоги та стороннього втручання фахівців.

Саме поняття «насильство» різні науковці характеризують по-різному, але доречно буде звернутися до чинного законодавства, де є чітке визначення цього феномена. У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» Ст. 1 цей термін має таке трактування: «насильство за ознакою статі – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті» [4]. Відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» [6] до 2025 року необхідно розробити соціальну програму, що би гарантувала ефективну допомогу кваліфікованих фахівців для осіб, які зазнали насильства.

Питання відстоювання прав жінок висвітлює Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (або, як її називають, Стамбульська конвенція) [5]. У ній засуджено будь-який прояв гендерної дискримінації, яка є чи не в кожній країні, застерігаючи проти будь-якого вияву насильства за ознакою статі, наголошує на необхідності захисту кожної громадянки та гарантує допомогу у складній ситуації. Цілями цієї Стамбульської конвенції є:

- захист прав усіх жінок;
- надання допомоги жінкам, які постраждали від насильства;
- ліквідація різних проявів насильства та дискримінації стосовно жінок;

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

- заохочення різних сторін, зокрема правоохоронних органів щодо допомоги жінкам;
- формування нових позитивних стереотипів, спрямований на руйнування уявлень про насильство [5].

Жінки – особливо вразлива група населення, і під час війни гостро потребує належної допомоги та захисту, оскільки за різними показниками прояви насильства над жінками зросли у небезпечний для всіх період в рази [1].

В першу чергу постраждала повинна звернутися до правоохоронних органів, щоб зафіксувати факт вчинення насильства. В компетентності працівників поліції за необхідності є направлення жінки та, за потреби, її дітей до установ, які нададуть притулок та потрібну допомогу. Жінка може зателефонувати на цілодобову «гарячу лінію» і отримати належне консультування та психологічну допомогу. Таке звернення є анонімним так і психологічна допомога [3].

Існує ряд установ, до яких можуть звернутися постраждалі особи: Департамент соціального захисту населення; Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; Центр безоплатної вторинної правової допомоги; Денний центр соціально-психологічної допомоги; Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги та ін. Для отримання допомоги потрібно звернутися до фахівця, написати заяву, вказати на факт насильства, який буде вказувати, що особа є постраждалою.

У цих закладах переважно надають соціально-психологічну допомогу, але й юридичну, медичну та соціальну. Здійснюється консультування, інформування та діагностика на основі комплексного підходу до кожної особи, враховуючи її потреби. У складних випадках можуть постраждалі жінки направляються у шелтери – заклади, які створені для проживання осіб, які зазнали насильства за ознакою статі. У такі притули жінки можуть брати дітей та перебувати разом з ними [3].

Жінки, які стали жертвами насильства, завжди потребують відновлення. Це забезпечує соціальна реабілітація, метою якої є повернення жінки до звичного психологічного, фізичного, морального стану для комфортного перебування у соціумі і та відсутності страху повторного прояву насилля [2, с. 33-34]. Відповідно, є необхідність вироблення чіткого алгоритму та методів соціальної реабілітації для цієї вразливої категорії населення [2 с. 34].

Перед соціальними працівниками стоїть важливе завдання – надання швидкої та ефективної допомоги та усунення або мінімізація негативних наслідків насильства. І соціальна сфера повинна гарантувати жінкам, постраждалим від насильства, належну допомогу.

Література та джерела

1. Домашнє насильство крізь призму війни. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/11/29/251536/> (дата звернення 02.03.2023).
2. Кравченко О., Заболотна О., Скочко М. Аспекти соціальної роботи з жінками, які зазнали насилля. *Соціальна робота та соціальна освіта*. № 3. 2019. С. 26–34.
3. Куди звернутися. *Розірви коло*. URL: <https://rozirvykolo.org/kudi-zvernutisya/> (дата звернення 02.03.2023).
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 02.03.2023).

5. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: Конвенція Ради Європи від 11.05. 2011р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251> (дата звернення 01.03.2023).

6. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21 вер. 2020 р. № 398. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982020-35069> (01.03.2023).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тетяна Карпук,

студентка 41 групи спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Ірина Сушик, к. іст., н.,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Розглянуто головні аспекти організації психолого-педагогічного супроводу здобувачів вищої освіти у процесі навчання в ЗВО. Доведена актуальність проблеми супроводу і його зв'язку з сучасними змінами в освітньому середовищі, де найбільш повно розкриваються когнітивні здібності та особистість кожного студента.

Заклади вищої освіти є системою, покликаною створювати умови для становлення та розвитку особистості як суб'єкта професійної діяльності, пізнання та спілкування. У зв'язку з цим зросла роль психолого-педагогічних служб закладів вищої освіти (далі – ЗВО), які забезпечують умови для розвитку суб'єктного потенціалу особистості, усвідомлення молодою людиною шляхів свого особистісного та професійного розвитку у період навчання у ЗВО, для підвищення власної психологічної стійкості у подоланні різних емоційних станів.

Психологічні служби, створені у низці ЗВО, досі ще не стали обов'язковим структурним підрозділом на національному рівні, а через економічну нестабільність у країні почала спостерігатися зворотна тенденція, і фахівцям доводиться знову доводити необхідність наявності такої служби у ЗВО, та зберігати орієнтацію на підвищення якості освіти.

Різні аспекти психолого-педагогічного супроводу є актуальними в питаннях психологічного супроводу професійної адаптації студента, формуванні професійної самостійності та стійкості, профілактики професійних деформацій, адаптації та реадаптації професорсько-викладацького складу [1]. Проте проблема психологічного супроводу діяльності ЗВО загалом, психолого-педагогічного супроводу як системи та процесу, що охоплює всі структурні елементи вищої освіти, нині не знайшла достатньої розробки.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

У визначенні поняття «психолого-педагогічний супровід» думки українських науковців, переважно розподілені у двох контекстах: науково-теоретичному та практико-методичному. У першому випадку йдеться про наукову розробку системи супроводу або окремих його елементів, визначення його завдань, функцій тощо. У другому – поняття «супровід» використовується у зв'язку з конкретними завданнями за рішенням соціально-психологічних проблем.

Психолого-педагогічний супровід також визначається як постійний, тривалий процес участі спеціально підготовленого педагога-психолога у діагностиці та вирішенні особистісної проблеми студента. Так, В. Панок вважає, що основна проблема психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки студента у ЗВО це, насамперед, створення системи умов для саморозвитку молодої людини. Він зазначив, що для вищої освіти особливо важливою є система загальних, особистісних, психічних якостей та процесів студентів: мотивація, здібності, рефлексія тощо. При цьому найкраще, коли студенти опановують відповідні психологічні знання та психотехніку на основі власного життя та життя своїх близьких, тобто, реальних проблемних ситуацій, що виникають у ході їх діяльності та спілкування [2].

Так, головна мета психолого-педагогічного супроводу – дати можливість педагогу допомогти кожному студенту бути успішним. Педагог має сам володіти ситуацією, визначати перспективи свого розвитку та тактику взаємодії з кожним студентом. Завдання психолого-педагогічного супроводу: надання психологічної та педагогічної допомоги в успішній професійній підготовці студентів ЗВО у нових соціальних умовах, створення атмосфери безпеки та довіри в системі викладач–студент.

Сутність професійно-психологічного супроводу у процесі здобуття освіти можна визначити як комплекс заходів, що проводяться фахівцями в галузі психофізіології та профвідбору з психологічної діагностики та психолого-педагогічного тренінгу, виявлення та поглибленого вивчення індивідуально-психологічних особливостей осіб, які відчувають Проблеми в освіті та адаптації, і навіть корекції їх функціонального стану та працездатності.

Психолого-педагогічний супровід спрямований на підвищення адаптаційного потенціалу та ефективності навчальної діяльності, формування та розвиток особистісних професійно-важливих якостей, підвищення якості підготовки фахівців загалом. Основні заходи психолого-педагогічного супроводу включають: оцінку структури інтелекту та типу інтелектуальної діяльності; визначення професійної спрямованості та розробку диференційованих психологічних рекомендацій щодо вибору майбутньої професії; прогнозування якості та соціально-психологічної адаптації у ЗВО; формування та підтримка мотивації до освітнього процесу та професійної діяльності; виявлення осіб, які вимагають психологічної допомоги в процесі підготовки до вступу та початковому етапі навчання у ЗВО; проведення психологічних тренінгів та психолого-педагогічних занять; проведення заходів психофізіологічної корекції з особами, які мають проблеми адаптації.

Основні методи, що використовуються у заходах професійно-психологічного супроводу та корекції, включають: навчання прийомів психічної саморегуляції; навчання прийомам підвищення рівня емоційного контролю за різними життєвими ситуаціями; навчання методики ефективного спілкування; вдосконалення навичок

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

довільного керування диханням та ритмом серцевої діяльності; навчання методики самомасажу біологічно активних точок; тренування оперативної пам'яті та ін.

У результаті основним завданням заходів психофізіологічного супроводу є досягнення функціонального комфорту, при якому спостерігається відповідність умов освітньої діяльності функціональних можливостей організму, навчання супроводжується позитивним до неї ставленням при мобілізації фізіологічних та психічних функцій, що забезпечує збереження здоров'я, та високого рівня працездатності.

Таким чином, у визначенні сутності поняття «психолого-педагогічний супровід» найбільш важливими можна виділити наступні критерії: особливий вид міжособистісної взаємодії супроводжувачого та супроводжуваного, що має на меті активізацію внутрішніх ресурсів розвитку особистості останнього; передбачає надання допомоги та підтримки особистості, що розвивається, на певному етапі її життєвого шляху; є технологією, яка створює комфортні умови для розвитку особистості студента, викладача, співробітника ЗВО та успішнішого виконання ними своїх особистісних та професійних функцій; система організаційних, соціально-психологічних та психолого-педагогічних заходів, спрямованих на оптимізацію професійного та особистісного розвитку майбутнього спеціаліста та здійснюваних у рамках діяльності психологічної служби ЗВО; важливою є недирективність психолого-педагогічного супроводу, його «не обов'язковість» для супроводжуваного, добровільність та повна свобода останнього у зверненні за підтримкою; передбачає включення у свій простір не тільки контингенту студентів, а й інших елементів та структур ЗВО: професорсько-викладацького складу, співробітників управління та адміністративних служб.

Отже, психолого-педагогічний супровід визначається як постійний і тривалий процес участі спеціально підготовленого педагога-психолога у діагностиці та вирішенні особистісної проблеми студента.

Література та джерела

1. Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-diyalnosti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-v-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення 20.01.2023).

2. Панок В.Г. Психологічна служба. Навчальний посібник. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.

3. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : Наказ МОН, від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text> (дата звернення 22.01.2023).

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Марія Купрійчик,

студентка групи СЗ-41 спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету

**Науковий керівник – Валентин Малиновський, д. політ. н., професор,
професор кафедри соціогуманітарних технологій**

Подано визначення внутрішньо переміщених осіб. Зазначено їх основні потреби при переїзді. Висвітлено фінансову допомогу на проживання від держави для таких осіб. Охарактеризовано соціальну допомогу для такої категорії населення та роботу соціального працівника з ними. Проаналізовано таку соціальну послугу як соціальна адаптація.

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України наша держава зіткнулась з безліччю проблем, але такою особливою і новітньою виступає проблема соціального забезпечення тих осіб, які були вимушені покинути своє місце проживання та переїхати у більш спокійне місце, але в межах території країни. Перед нашою державою та соціальною сферою постав виклик забезпечення нормальних умов для життєдіяльності такої категорії населення.

Поняття внутрішньо переміщеної особи (далі – ВПО) з 2014 р. набуло особливої актуальності. Деякі науковці використовують власне визначення такої категорії населення, проте вважаю, що доцільніше брати до уваги поняття, прописане в чинному законодавстві. Так, згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод ВПО», «ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [2].

Згідно офіційних даних, на сьогодні в Україні зареєстровано 4 867 106 ВПО, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 млн громадян [1]. І всі ці люди потребують різних видів допомог від держави. Першочерговими потребами внутрішньо переміщених осіб можуть бути: отримання тимчасового притулку та забезпечення харчуванням, одягом, гігієнічними засобами; медичне обстеження та лікування; психологічна підтримка; інформація про право на отримання допомоги, її види і порядок надання, організації, що надають таку допомогу тощо; узгодження питань щодо отримання соціальних виплат відповідно до чинного законодавства; правова допомога (юридичні консультації, відновлення втрачених документів, реєстрації, встановлення (відновлення) опіки над дітьми, представництво інтересів в суді тощо); допомога в питаннях зайнятості та працевлаштування; пошук членів сім'ї, яких роз'єднав збройний конфлікт [3, с. 21].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Держава для ВПО пропонує щомісячну фінансову підтримку на проживання у розмірі 2000 грн. для дорослого та 3000 грн. для дітей та осіб з інвалідністю. Ця матеріальна допомога надається протягом усього періоду воєнного стану. Кошти перераховуються щомісяця на вказану при оформленні банківську картку. Вважаю таку підтримку для ВПО необхідною, адже при переїзді на нове місце люди потребують засобів для мінімального забезпечення себе та своєї сім'ї. Для того, щоб отримати допомогу від держави, необхідно мати основний документ – довідка про взяття на облік ВПО. Такий документ особи можуть оформити в структурних підрозділах з питань соціального захисту, або в ЦНАП, або ж дистанційно – у застосунку Дія.

Що стосується соціальної сфери, то ВПО можуть звертатись до різних інституцій соціального захисту. Так, соціальні працівники цих закладів можуть надавати допомогу як індивідуально, так і в груповому форматі. Серед основних соціальних послуг для ВПО виокремлюють такі: екстрене кризове втручання, представництво інтересів, консультування та інформування, соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна терапія, інтеграція, адаптація та реабілітація тощо. Також можуть надавати інформацію щодо різних психологічних програм для сім'ї в цілому та кожному члену сім'ї окремо. Ці послуги можуть бути як короткострокові, так і довгострокові. Соціальна робота з ВПО здійснюється за такими принципами: повага, добровільність, своєчасність, комплексність та індивідуальний підхід.

Соціальний працівник за своєю спеціальністю може надавати такі послуги для ВПО:

- «проведення оцінки потреб;
- організація перебування у центрі тимчасового проживання, допомога у пошуку житла;
- інформування про отримання гуманітарної допомоги;
- взаємодія з місцевими органами соціального захисту, медичними установами, волонтерськими організаціями, психологами, зокрема дитячими, для перенаправлення, у разі потреби, до цих фахівців;
- супроводження, за потреби, до надавачів соціальних послуг;
- допомога у вирішенні питань з документами (довідка ВПО тощо);
- допомога у отриманні медичних послуг (інформування щодо підписання декларації з сімейним лікарем, надання контактної інформації про ЦПМСД/інші заклади охорони здоров'я);
- сприяння в організації транспортування до місця проживання (за потреби);
- сприяння влаштуванню дитини до дитячого садка/школи;
- інформування щодо можливостей працевлаштування» [4].

Усі соціальні послуги для ВПО є по-своєму важливі, але хочеться звернути увагу на соціальній адаптації, що є однією з головних проблем таких осіб. Соціальна адаптація ВПО потребує багато часу та бажання таких людей адаптуватися до нового середовища та умов, адже якщо така потреба відсутня, людина почувається пригніченою, засмученою, злою та стає конфліктною серед місцевих жителів. У такій ситуації багато залежить і від оточення, яке є поруч з такою особою, і від можливостей, які пропонує сама громада. В першу чергу їм необхідно позбавитись

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

від шоку та стресу, які були викликані переїздом на нове місце. Наступним кроком є опанування своїх думок та пошук корисної інформації для підтримки життєдіяльності (пошук житла, роботи, навчальних закладів, закладів соціальної сфери, медичних закладів тощо).

Підсумовуючи зазначимо, що соціальним працівником для ВПО може надаватись різнобічна допомога, пов'язана із вирішенням різних соціальних, правових, юридичних, медичних та економічних проблем, а сам працівник в межах своїх функцій може виступати посередником, соціальним терапевтом, конфліктологом, медіатором та помічником. Зазначимо, що соціальна робота з ВПО та їх сім'ями сприяє здійсненню соціального захисту цих осіб, забезпечує соціальну підтримку, створює сприятливі умови для відновлення життєдіяльності та проводить їх соціалізацію.

Література та джерела

1. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України : підсумки 2022 року. URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/prezentaciya_za_2022_rik_5_nova.pdf (дата звернення: 27.02.2023).

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 26.02.2023).

3. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посібник для практиків соціальної сфери / Мельник Л. А. та ін. ; за ред. Волинець Л. С. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Калита». 2015. 72 с.

4. У Луцьку переселенці можуть отримати допомогу психолога та соцпрацівника. *Волинські новини*: веб-сайт. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/u-lutsku-pereselentsi-mozhut-otrymaty-dopomohu-psykholoha-ta-sotspratsivn/> (дата звернення: 27.02.2023).

АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Роман Куцай, Дарина Шишолік,

студенти СЗ-28 групи спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Вікторія Петрук, к. пед. н.,

доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Розглядається проблема, адаптації та соціалізації внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах.

Станом на сьогодні, в нашій країні кожному пересічному громадянину відоме поняття «внутрішньо переміщена особа». Внаслідок збройних агресій Російської Федерації 2014 та 2022 років, кількість осіб, котрі змушені були покинути свої

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

домівки суттєво зросло. Масштаби цих явищ досить відчутні та вимагають значних фінансових витрат та організаційних зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування. У науковій публікації «До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика» М. І. Малиха вказує, що актуальні питання науки і практики, визначає «внутрішньо переміщених осіб, як громадян держави, які через військові дії та їх наслідки змушені покинути постійне місце проживання задля забезпечення свого життя, при цьому не перетинаючи межі державного кордону» [2, с. 10].

Згідно з цим визначенням, ми розуміємо, що виникає потреба в адаптації та соціалізації даних осіб на рівні місцевого самоврядування, громадських організацій як міжнародних так і місцевих. Мобілізація суспільства в країні під час збройної агресії РФ також надала свої ресурси в допомогу внутрішньо переміщених осіб.

На початку повномасштабного вторгнення, ми мали змогу помітити збільшення активізації та кількості волонтерських рухів, котрі в свою чергу надавали ресурси та власну допомогу особам, які були змушені переїхати на нові місця перебування.

Згідно даних міжнародної організації з міграції, в Україні наразі зареєстровано більше 7 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. За територіальним розподілом найбільше внутрішньо переміщених осіб у Центральній (близько 1,4 млн.) та Західній (близько 3 млн.) частині України. Також важливо відзначити, що переважна більшість внутрішньо переміщених осіб (близько 70%) переїхали в невеликі міста та села. Що стосується питання повернення додому, то згідно останнього дослідження групи Рейтинг, третина з тих, хто покинув домівку, планують повертатись вже найближчим часом, чверть – ще трохи почекають. Близько 40% висловлюють готовність повернутися, але тільки після закінчення війни. Висновок наступний: потреба у соціальному включенні внутрішньо переміщених осіб в життя громад залишатиметься актуальною протягом достатньо тривалого часу, адже навіть якщо активна фаза війни закінчиться досить скоро – багато місць не будуть безпечними ще протягом тривалого часу.

Адаптація ВПО – це процес, під час якого індивіди прагнуть задовольнити свої потреби, переслідують власні цілі та відповідають вимогам нового суспільства після переміщення [3, с. 7].

У широкому аспекті під адаптацією розуміють будь-які взаємодії індивіда та середовища, у яких відбувається узгодження їх структур, функцій та поведінки. Адаптація сприймається як спосіб зв'язку особи і макросоціуму, підкреслюється зміна суспільного становища людини, придбання нової соціальної ролі, тобто адаптація співвідноситься з соціалізацією.

Адаптація у вузькому, соціально-психологічному, значенні – це процес входження особистості в малу групу, засвоєння нею сформованих норм, відносин, займання певного місця у структурі відносин між її членами.

Соціальна адаптація – активний процес пристосування до соціального середовища, спрямований на збереження й формування оптимального балансу між особою, її внутрішнім станом і навколишнім середовищем тут і тепер та з перспективою майбутнього. Успішність адаптації залежить не стільки від особливостей та об'єктивних властивостей ситуації, скільки від особливостей та наявності індивідуальних ресурсів, адекватності й ефективності стратегій їхнього

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

застосування: здатність до адаптації є водночас інстинктом власне життя та набутими навичками [4, с. 442].

До соціальної адаптації відноситься зближення цілей з ціннісними орієнтаціями групи, яка входить у неї, засвоєння групою норм, традицій, груповій культурі.

У результаті соціальної адаптації здійснюється як пристосування індивіда до нових соціальних умов так й реалізація його потреб, інтересів і прагнень. Особистість входить у нове соціальне оточення, стає його повноправним членом, самостверджується і розвиває свою індивідуальність. Через війну соціальна адаптація формує соціальну якість спілкування, поведінки й предметної діяльності, прийняті суспільством, внаслідок чого особистість реалізує свої прагнення, потреби, інтереси і може самовизначитися.

Соціальна адаптація до сучасних умов існування є досить складним процесом. Будь-який вид діяльності поєднує в собі елементи матеріального та ідеального, оскільки навіть найпростіша фізична праця (не говорячи вже про розумову) здійснюється за участю свідомості людини.

Важливу роль в соціалізації ВПО в територіальних громадах грає соціально-економічний підхід. Н. Е. Мазіна, Н. С. Скок вважають, що соціально-економічна адаптація внутрішньо переміщених осіб – це об'єктивно необхідний процес входження індивіда у оновлене соціальне середовище, з перебігом якого особистість не тільки задовольняє свої потреби та досягає життєвих цілей, але й стає спроможною для здійснення прогресивних змін самого середовища [1, с. 136].

З точки зору ресурсного підходу, вимушене переміщення несе за собою втрату рухомого та нерухомого майна, або ж втрату можливості доступу до нього. Втрати в випадку становища в нашій державі зумовлене військовими діями в деяких регіонах країни. Саме надання матеріальної допомоги зі сторони територіальних громад наближає адаптацію ВПО. Також варто зазначити програми започатковані на місцевому рівні у вигляді грошової допомоги, надання тимчасового або ж постійного житла, забезпечення продуктовими наборами.

Один з прикладів в підтвердження вищесказаного слугує робота відділів соціального захисту в громадах, котрі залучають в громади проекти та програми від міжнародних організацій таких як наприклад:

- Продовольча програма від Організації об'єднаних націй – надає допомогу у вигляді продуктових наборів;
- ЮНІСЕФ – надає психологічну підтримку, матеріальну та інші;
- БФ Рокада – надає соціальну підтримку біженцям, гуманітарну допомогу, соціальний супровід та інші;
- АСТЕД – надає гуманітарну допомогу, матеріальну допомогу та інші.

Адаптація мігрантів до нових умов багато в чому залежить від їх здатності повернути втрачені ресурси (наприклад, соціальну підтримку) та отримати нові, що є важливими для середовища, яке приймає мігрантів (зокрема, володіння місцевою мовою). Таким чином, адаптація ВПО – це процес, під час якого індивіди прагнуть задовольнити свої потреби, переслідують власні цілі та відповідають вимогам нового суспільства після переміщення.

В умовах воєнного стану територіальні громади вимушені були пристосовуватись до нових реалій. Масове переселення внутрішньо переміщених

осіб в різні територіальні громади понесло за собою нові виклики. Безліч різних громад та міст розпочали переглядати місцеві бюджети задля мобілізації коштів на реалізацію програм по забезпеченню внутрішньо переміщених осіб. Саме тому сьогодні ми маємо мінімум проблем «на місцях» у адаптації ВПО.

Проте проблема соціалізації переміщених осіб матиме наслідки і в майбутньому. Адже якщо в територіальних громадах індивіди з числа переміщених не зможуть повноцінно проводити свою господарську діяльність, не матимуть доступу до навчання, дозвілля, психологічної підтримки та т.п. Як наслідок, ми отримаємо групи осіб, які на основі незадоволення базових соціальних, культурних, матеріальних потреб виїжджатимуть з країни в пошуку кращого життя та розвиток демографічної кризи.

Отже, адаптація внутрішньо переміщених осіб важливий компонент збереження чинної кількості населення країни та зменшення числа соціально вразливих осіб.

Література та джерела

1. Мазіна Н. Є. Соціально-економічна адаптація внутрішньо переміщених осіб: підходи до виміру. *Вісник Маріупольського державного університету*. Маріуполь, 2016. С. 131–138.

2. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. Луцьк, 2015. С. 6–11.

3. Дермот А. Раян. Теоретичні погляди на постміграційну адаптацію та психологічне благополуччя серед біженців: на шляху до моделі, що базується на ресурсах. *Журнал досліджень біженців*. 2008. С. 1–18.

4. Галецька І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації. *Вісник Львівського університету*. Сер. «Філософські науки». 2003. Вип. 5. С. 433–442.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ДИТИНИ

Іванна Нечипорук, Марія Рогак

студентки 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Подано короткий історичний опис розвитку засобів масової інформації. Розглянуто вплив засобів масової інформації на несформовану особистість дітей молодшого шкільного віку.

Сучасне суспільство характеризується широкою інформатизацією та великими обсягами інформаційних потоків, які надходять до особистості з різних джерел. Живучи у сучасному світі, ми постійно стикаємося із засобами масової інформації. Вони настільки міцно інтегрувалися у наш побут, що ми навіть уявити собі не можемо

свого існування без них. Для нас стало, досить, буденним дивитися останні новини по улюбленому телеканалі, дізнаватися рахунок футбольного матчу на спортивному сайті через Інтернет, слухати прогноз погоди на день на хвилях FM - радіостанції. Зростання аморальних тенденцій, поширення жорстокості та насильства на екрані телевізора або в Інтернеті, а також доступність мас-медіа для всіх вікових категорій викликають занепокоєння як батьків, так і багатьох педагогів. На сьогодні збільшилася розважально-компенсаторна та фонова функції ЗМІ через неглибоке сприйняття соціально значимої інформації. Це ставить перед педагогами серйозну проблему формування в учнів критичного ставлення до різних масових інформаційних процесів у нашому суспільстві.

Питання впливу засобів масової інформації на людину та її світогляд у різних аспектах досліджували Н. Костенко, Л. Губерський, В. Вергун, В. Іванов, А. Москаленко та ін. Позитивні та негативні аспекти впливу засобів масової інформації, передусім, на молоде покоління вивчав В. Степанов. В роботах М. Матвійчук представлені дослідження організації медіаосвіти в соціально-педагогічній сфері.

Засоби масової інформації – це система установ, які спрямовані на якнайбільше поширення різної інформації для максимально великого кола людей, що здійснюється за допомогою різних технічних засобів [1, с. 33].

ЗМІ – це певна сукупність суб'єктів журналістської діяльності, що включає:

- цифрові видання – видання на компакт-диску;
- друк: збірки, газети, бюлетені, альманахи, журнали;
- телерадіомовлення: відеопрोगрами, кінопрोगрами, радіо, телебачення;
- масові (понад 1000 конкретних адресатів) періодичні розсилки з використанням телекомунікаційних мереж (як телефонної, так і мереж ЕОМ, у тому числі SMS розсилки) [2];
- різні інформаційні агентства.

Засоби масової інформації можуть нав'язувати молодшим школярам свої «ідеали» як позитивні, і негативні, і цим керувати їх смаками. Дитина, яка ще не орієнтується в сучасному «інформаційному просторі», як правило, наслідує відомим на сьогоднішній день героям (мультиплікаційним героям, інтернетблогерам, поп-зіркам), які стають її життєвим ідеалом, визначають переваги, а надалі і естетичний смак. Дуже важливо, щоб саме зараз поруч з дитиною була людина, готова підказати їй вірний вибір. Тому одержувана дітьми інформація має грамотно коментуватися дорослими (батьками, вчителями), а проведення часу за джерелами ЗМІ та кількість одержуваної інформації має дорослими обмежуватися, а якість перевірятися.

Тисячу років тому людина володіла чотирма видами комунікації – усною мовою, музикою, живописом та писемністю. Потім, наростаючи за темпами, відбуваються «розмноження» засобів комунікації. У XV столітті з'являється друкована книга, у XVII – газети та журнали. У XIX столітті починається новий революційний етап – винайдено фотографію, радіо, телефон, кіно, грамзапис. У XX столітті темпи «розмноження» наростають лавиноподібно: широко поширюються телебачення, магнітозапис, відео, комп'ютерні системи, оперативна поліграфія (ксерокс тощо), космічний зв'язок. Причому зараз на перше місце вийшли електронні засоби масової інформації, значно потіснивши письмові. Можна, натиснувши кнопку

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

сидячи перед телевізором, замовити товар, висловити думку (так, ні, не знаю), отримати на екрані інформацію про ціни товарів, розклади руху транспорту.

У нашій реальній дійсності багато часу люди приділяють своїй кар'єрі, покращенню свого матеріального достатку, а сім'я та виховання дітей перестають займати важливе місце у житті людини. Сьогодні батьки мало приділяють часу своїй дитині. Тому на виховання дітей починає впливати не його мати і батько, а телевізор, який, за великим рахунком, хорошому навчити їх не може, як і замінити батьків. І вчені в галузі психології стурбовані, що ми можемо незабаром отримати покоління некерованих, агресивних та жорстоких людей з деформованою психікою. Велику роль цієї деформації свідомості дитини грають і засоби інформації. Ще несформована психіка дитини часто не готова витримати інформаційну атаку.

У віці від 3 до 11 років у дітей розвиваються уявлення про навколишній світ, складаються пізнавальні та комунікативні вміння та навички. І в цей період, коли дитина тільки починає формуватися як особистість, на неї впливають не тільки її батьки, а й засоби масової інформації. Зайвий перегляд телевізійних програм, мережі Інтернет створює у дітей тривогу і хвилювання. Надалі така ситуація викликає заміну індивідуального мислення на групове, формується залежність. Внаслідок цього перегляд телевізора гальмує особистісний розвиток дитини, її здатність мислити самостійно [4, с.49].

Діти як найбільш сприйнятливі та некомпетентні глядачі переживають вплив з боку візуальних засобів масової інформації. Так 20% дітей віком від 9 місяців уповільнюються у розвитку, якщо їхні батьки замінюють живе спілкування телевізором. Якщо діти продовжують дивитись телевізор, то до 3 років вони відстають від однолітків уже на рік. За даними статистики, хлопчики та дівчатка віком від 4 до 10 років дивляться телевізор близько 2,5 години на день; від 11 до 14 років – 3 години на день. Старше 15 років – 4 години на день. З цього віку дівчатка витрачають на перегляд телевізора на півгодини більше за хлопчиків. Психологи вирахували: підлітки до дванадцяти років стають свідками 100 тисяч сцен насильства та вбивств на телебаченні та в мережі Інтернет [3].

Нині у Канаді та США всі телепередачі та кінофільми, які містять епізоди насильства, жорстокості, сексу, показують тільки на спеціальних каналах, за які має додатково сплачувати сім'я, тобто батьки в таких випадках беруть на себе частину відповідальності. На жаль, в Україні така практика відсутня і дітям будь-якого віку доступна всі можлива інформація, яка є на телебаченні та у мережі Інтернет. Без батьківського контролю вони не можуть переглядати контент, до якого їх свідомість ще не готова.

У кожній дитині формуються певні стереотипи. Рекламні ролики відображають непристойні зразки поведінки – її герої, непристойні, двозначні, агресивні. Засоби масової інформації обмежують свободу та роботу мислення дитини та негативно позначаються на її інтелекті. Телевізійна інформація має велику силу навіювання. Якщо дорослі люди можуть провести кордон між реальним і віртуальним світом реклами, то діти не можуть цього зробити. Так поступово дитина звикає до насильства і навчається сама спокійно та витримано її відтворювати.

Хоча не можна викреслювати позитивного впливу на свідомість дитини засобів масової інформації. Це стосується пізнавальних телепередач, повчальних фільмів,

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

наукових каналів у мережі Інтернет. Дозований перегляд пізнавальних телепередач і відео контенту сприяє розвитку особистості молодшого школяра. Звісно, що батьки не мають змоги весь час контролювати зміст передач, які дивляться їхні діти, тому буде ефективнішим сформуванню в дитини певне ставлення до телебачення. Добре, коли вся сім'я обговорює побачене на телеекрані, коли батьки висловлюють ставлення до того, що відбувається у фільмі. Отже, протидіяти негативному впливові телебачення на свідомість дитини можна й потрібно, і робити це необхідно різними способами й на кількох рівнях: суспільства, сім'ї, окремої людини.

Отже, засоби масової інформації не тільки відображають процеси, що відбуваються в країні, але й впливають на формування світогляду у дітей молодшого шкільного віку, приймають на себе поширення та створення відповідних норм поведінки, соціальних цінностей і цілей. Роль ЗМІ може бути зведена до простої маніпуляції, якщо особистість не готова до критичної оцінки інформації. Позитивний вплив засобів масової інформації на свідомість учня молодшого шкільного віку теж є. Але цим процесом повинні керувати дорослі, які зможуть правильно спрямувати особистість дитини в плані розвитку свідомості засобами науково-популярних програм, відео контенту і дозуванням часу на їх перегляд.

Література та джерела

1. Демідова А. А., Ярова А. Б. Засоби масової інформації як «четверта неформальна гілка публічної влади». *Матеріали 63 II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки»* (30 жовтня 2017 р.). Полтава: РВВ ПДАА, 2017. С. 33–34.

2. Лемко Г.І. ЗМІ як засіб духовного виховання підлітків. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/2464/1/11.pdf> (дата звернення 20.01.2023).

3. Смирнова М. Створення стереотипів засобами масової інформації в добу інформаційного суспільства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2016_15_11 (дата звернення 24.01.2023).

4. Чорна Л. Психологічний вплив телебачення на дітей і дорослих. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 4. С. 48–52.

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ПРО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Вадим Охман,

студент 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти
Луцького педагогічного фахового коледжу

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито мету, завдання народної педагогіки, окреслено основні принципи, форми, засоби народної педагогіки та їх значення у вихованні підростаючого покоління.

Одним з найбільших надбань кожного народу є його педагогіка. Відомий вітчизняний педагог Костянтин Ушинський був переконаний, що виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях. Мирослав Стельмахович стверджував, що педагогіку творить народ, а науковці, учителі тільки її досліджують, дають теоретичне й наукове тлумачення, обґрунтування; з огляду на це педагогіку в кабінеті написати неможливо.

Народна педагогіка – це педагогіка, яку створив народ, це галузь емпіричних педагогічних знань народу у поглядах на мету, завдання виховання, сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання та навчання. Вона створювалася протягом століть, збагачувалася, удосконалювалася та є результатом колективного творчого внеску багатьох поколінь у духовну скарбницю народу, багатим і невичерпним джерелом людяності, гідності, мудрості, гуманності.

Кожен народ творить свою педагогіку, яка є глибоко національною за змістом, відображає його економічний, історичний, культурний, національний шлях розвитку, включає загальнолюдські основи.

Мета виховання в народній педагогіці – навчити кожного бути людиною. («Дивись, не забудь, людиною будь!»). Мета реалізується через систему завдань:

1. Розвиток особистості через пізнання історії та культури свого народу. Ознайомлення зі своїми коріннями та традиціями сприяє формуванню у підростаючого покоління почуття національної гідності та патріотизму.

2. Формування моральних якостей. Народна педагогіка акцентує увагу на вихованні чесності, справедливості, поваги до старших та інших людей, дбайливого ставлення до природи та інших навколишніх речей.

3. Розвиток самостійності та творчості. У педагогіці народів світу великий акцент робиться на тому, щоб діти та підлітки навчилися самостійно мислити, приймати рішення та вирішувати проблеми. Також важливо розвивати творчі здібності дітей та створювати умови для їх реалізації.

4. Виховання здорового способу життя. У народній педагогіці важливе місце займає виховання здорового способу життя. Педагоги навчають дітей здорової харчової поведінки, правильному режиму дня та здорового способу життя в цілому.

5. Розвиток фізичних та психічних здібностей. У народній педагогіці велика увага приділяється розвитку рухових та інтелектуальних здібностей дітей [1].

Ефективності виховання в народній педагогіці залежить від дотримання принципів, основних положень щодо організації, змісту, форм, засобів та методів виховання, які знайшли своє відображення у народних прислів'ях та приказках:

- 1) принцип гуманізму («Діти, як квіти: полий, то ростимуть!»);
- 2) принцип природовідповідності («Гни дерево, доки молоде, вчи дитя, поки мале»);
- 3) принцип зв'язку виховання з життям («Хто як знає, так і хліб заробляє»);
- 4) принцип виховання в праці («Праця – краса людини»);
- 5) принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей («Малі діти не дають спати, а великі жити»).

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Традиційні форми та засоби народної педагогіки є важливим джерелом виховання підростаючого покоління. Вони передають культурні та моральні цінності, традиції та звичаї, формують світогляд та ідентичність молодого покоління.

Традиційні засоби, форми народної педагогіки та їх значення в процесі виховання підростаючого покоління:

1. Казки та легенди. Казки та легенди є невід'ємною частиною культури багатьох народів світу. Вони не тільки розважають, але й передають мудрість та цінності. Казки вчать дітей моральним принципам, навчають розрізняти добро та зло, формують уяву та творчу уяву.

2. Народні обряди. Народні обряди та традиції є важливим елементом культури та національної ідентичності. Вони навчають дітей поваги до старших, вчать традиціям та звичаям народу, підтримують колективний дух та спільноту.

3. Етнічна музика та танці. Етнічна музика та танці допомагають зберігати культурну спадщину народу та розвивати національний характер. Вони навчають дітей ритмічному руху, розвивають координацію та гнучкість, а також викликають позитивні емоції та настрої.

4. Народні ігри та забави. Народні ігри та забави є чудовим способом розважання та розвитку дитини. Вони навчають координації рухів, сприяють розвитку мислення, уяви та творчості. Такі ігри та забави покращують фізичне здоров'я дітей та зміцнюють здоровий спосіб життя.

5. Родинні свята та обіди. Родинні свята та обіди є важливою складовою частиною народної педагогіки. Вони навчають дітей родинним цінностям, формують позитивні стосунки в родині та сприяють розвитку дитини як індивіда. Родинні свята та обіди сприяють збереженню культурних традицій та цінностей, формують родинний колектив та взаємовідносини між його учасниками.

6. Фольклорні вистави та концерти. Фольклорні вистави та концерти допомагають популяризувати народну культуру та традиції. Вони розвивають творчі здібності дітей та формують у них почуття національної гідності та патріотизму.

7. Майстер-класи та творчі заняття. Майстер-класи та творчі заняття є важливим елементом народної педагогіки. Вони допомагають розвивати творчі здібності дітей, вчать новим технікам та навичкам, формують культурну компетентність та естетичний смак [2, с. 56].

Усі форми та засоби народної педагогіки мають важливе значення у вихованні підростаючого покоління, допомагають зберегти культурну спадщину нації, формують патріотичні почуття, навчають творчості та сприяють фізичному й моральному розвитку дітей.

У сучасному світі, де все швидко змінюється, народна педагогіка відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності та збереженні культурної спадщини. Такі форми, як народні забави та ігри, пісні та танці, родинні свята та обряди, стають все більш важливими у сучасному світі, де діти мають менше можливостей відчути себе часткою культурного спадку своєї нації.

Отже, традиційні форми та засоби народної педагогіки, такі як народні забави та ігри, пісні та танці, родинні свята та обряди, фольклорні вистави та концерти, майстер-класи та творчі заняття, мають велике значення у вихованні підростаючого покоління. Вони сприяють розвитку дитячих талантів та здібностей, формують

патріотичні почуття, розвивають фізичні та моральні якості дітей, та допомагають зберегти культурну спадщину нації.

Завдання народної педагогіки у сучасному світі полягає в розвитку особистості, яка має бути спроможна до самостійної діяльності в суспільстві та здатна до взаємодії з іншими людьми. Однак, на сьогоднішній день народна педагогіка має свої проблеми, які необхідно вирішувати для подальшого розвитку цього напрямку [3, с. 208].

Однією з проблем народної педагогіки є її адаптація до вимог сучасної соціальної дійсності. Народна педагогіка базується на традиційних знаннях та досвіді, але в сучасному світі з'являються нові форми життя, які вимагають нових підходів до виховання підростаючого покоління. Наприклад, з'являються нові технології, які впливають на менталітет та стиль життя молоді, тому народна педагогіка повинна адаптуватися до цих змін [1].

Іншою проблемою є відсутність належного фінансування досліджень та розробок в галузі народної педагогіки. Більшість наукових досліджень проводяться за рахунок власних зусиль науковців, що ускладнює розвиток наукового потенціалу в цій галузі та попереднє застосування отриманих результатів в практичній діяльності.

Проте, народна педагогіка має значний потенціал для подальшого розвитку, оскільки вона базується на народних знаннях та досвіді, які передаються з покоління в покоління. Народна педагогіка здатна зберегти культурну спадщину та традиції свого народу.

Література та джерела

1. Бабій І. Народна педагогіка про виховання підростаючого покоління. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Вишневецький О.І. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси. Львів: Львів, обл. наук.-метод. ін-т освіти, 1996. 238 с.
3. Ломонос О. О. Виховання підростаючого покоління у педагогічній спадщині К. Ушинського. Дидаскал, 2018. С. 208–210.

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Анастасія Пономаренко,

студентка 41 групи спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – Сушик Ірина, к. іст., н.,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Досліджено основні принципи ефективної комунікації соціального працівника. Визначено види комунікації та її функції. Розглянуто етичні аспекти комунікації соціального працівника. Відзначена важливість вдосконалення комунікаційних навичок для підвищення ефективності професійної діяльності.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

У загальнонауковій та психолого-педагогічній літературі погляди вчених щодо тлумачення та розуміння поняття «комунікація» неоднозначні. У словникових джерелах зазначено, що комунікація – це «обмін інформацією, підтримання взаємних стосунків» [1, с. 1728]; «смісловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії» [2, с. 344]; «риса особистості, її здатність до спілкування з іншими людьми, товариськість, що формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі» [3, с. 376]. Ми ж погоджуємося з думкою О. Ковальчук, яка узагальнює, що «комунікація є специфічною культурною формою спілкування, обміном інформацією між людьми за допомогою знаків, символів, при якому інформація передається цілеспрямовано, сприймається вибірково, а взаємодія здійснюється за певними правилами та нормами» [4, с. 624].

Комунікативні здібності є передумовою опанування майбутніми соціальними працівниками комунікативних знань, умінь і навичок, оскільки вони охоплюють сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, що існує на основі комунікативних задатків та зумовлює успішність комунікативної діяльності. На основі взаємозв'язку між комунікативними здібностями та вміннями людини встановлено, що наявність знань, умінь і навичок є умовою формування здібностей, і навпаки, наявність комунікативних здібностей є умовою оволодіння комунікативними вміннями та навичками.

Розвиток комунікативної компетентності у соціальних працівників за допомогою спеціальних наукових методів передбачає відповідні форми навчання. Одна з них – активне соціальне навчання в умовах групової навчально-тренувальної діяльності. Навчально-тренувальна група – одна з організаційно-дидактичних форм, діяльність якої спрямована на формування загальної та професійної компетентності.

Один із показників компетентності спілкування соціального працівника – вміння слухати. Уміння прислухатися до слів інших має першорядне значення в людському співжитті. Соціологи підраховали: з усього часу, необхідного нам для спілкування з колегами та близькими нам людьми, 9% іде на записи, 16 % – на читання, 30 % – на розмову, 45% – на те, щоб вислухати інших (точніше, на те, що ми мали б вислухати) [5, с. 23].

У своїх професійних цінностях соціальний працівник орієнтується на дотримання та виконання певних обов'язків, професійну відповідальність за власну діяльність. Соціальні працівники безпосередньо стикаються з людськими проблемами та стражданнями. Тому найважливішим для цієї професії є повага до людської гідності, незалежно від відмінностей за расовою, етнічною, суспільною, віковою, релігійною, сексуальною, політичною, соціально-економічною, мовною ознаками, від внеску в суспільний розвиток, здібностей чи інших особливостей, стану, статусу, особистих характеристик.

Соціальні взаємодії соціального працівника з клієнтом формуються з урахуванням психологічних характеристик клієнта. Однак ця вимога не єдина, що враховується в соціальній роботі. Сутність взаємодії та спілкування соціального працівника з клієнтом можна визначити як процес інформаційно-інструментального, насамперед мовленнєвого спілкування.

Аналіз соціальної взаємодії соціального працівника з клієнтом дає змогу зрозуміти, що цей процес двосторонній: один його бік – обмін духовними і

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

матеріальними цінностями, інший – реалізація внутрішніх сил клієнта. Професійний соціальний працівник має вміння персоніфікувати, об'єднати два ці компоненти і допомогти клієнту у розв'язанні головного для нього завдання, гармонізації його стосунків, приміром, із членами сім'ї або соціальною групою.

Характер взаємодій соціального працівника з клієнтом багато в чому базується на тому, наскільки міцно і глибоко фахівець володіє технологіями і методами соціальної роботи. Соціальна взаємодія вибудовується на основі чинного законодавства, а її характер багато в чому визначається нормами професійної діяльності та етичними принципами. Взаємодія соціального працівника з клієнтом будується з урахуванням цілої низки базових принципів:

- у кожній людині цінна її унікальність, яку необхідно враховувати і ставитися до неї з належною повагою;
- у кожної людини є право на самореалізацію;
- соціальні працівники підтримують принципи соціальної справедливості;
- соціальні працівники надають допомогу всім, хто до них звертається, незалежно від гендерних, вікових, інтелектуальних, фізичних, соціальних, расових, релігійних, мовних та інших особливостей;
- соціальні працівники тісно співпрацюють зі своїми клієнтами для їхнього блага, але не на шкоду іншим [6, с. 48].

Важливим у роботі соціального працівника є оволодіння комунікативними техніками спілкування, що є ознакою професійної придатності фахівця. Цілий перелік характеристик визначає комунікативний портрет працівника соціальної сфери, який називають комунікативною професіограмою. Вона, по суті, відображає систему кваліфікаційних вимог, які висуваються до фахівця у сфері соціальної роботи. Соціальний працівник повинен:

- володіти мовленнєвим етикетом і вміти ним грамотно користуватися;
- організувати необхідний вид спілкування і спрямовувати його;
- аналізувати предмет спілкування, визначати його цілі та завдання;
- грамотно формулювати запитання і точно відповідати на них;
- уміти вести бесіду, ділову розмову, суперечку, дискусію, дебати, круглий стіл, командну ділову гру, ділову нараду, переговори;
- уміти аналізувати конфлікти, кризові ситуації та вирішувати їх;
- мати навички доведення, обґрунтування, критики, спростування, аргументації, переконання, досягнення компромісів і угод;
- володіти технікою мовлення, вміти застосовувати риторичні прийоми;
- уміти грамотно будувати промову та публічні виступи;
- знати службовий етикет і застосовувати його правила;
- володіти психотерапевтичними навичками у спілкуванні [7, с. 318].

Серед видів професійного спілкування виділяють: ділове – спілкування ділового характеру з метою розв'язання житлових та інших проблем своїх клієнтів тощо; консультативне – спілкування з метою надання допомоги клієнтам, найчастіше психологічної; особистісне – засноване на довірчих, дружніх стосунках між соціальним працівником і клієнтом. Зазначені види спілкування можуть перетинатися і застосовуватися за допомогою як мовних (вербальних), так і немовних (невербальних) засобів.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Таким чином, спілкування як вид соціальної діяльності є обов'язковим особистісно формуючим чинником. Розвиток комунікативних умінь пов'язане з постійною роботою над собою. Завдання, що стоять перед соціальним працівником, вирішуються за допомогою комунікації з клієнтом. Створення доброзичливої атмосфери, вибір правильної манери поведінки і спілкування дозволить соціальному працівнику професійно виконувати свої обов'язки.

Література та джерела

1. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2015. 172 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ: Академія, 2014. 344 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 2007. 376 с.
4. Ковальчук О. Основи психології та педагогіки: Львів, 2009. 624 с.
5. Бодров В. А. Розвиток системного підходу в дослідженнях професійної діяльності. *Психологічний журнал*. 2017. № 3. С. 23–28.
6. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості. *Психологія праці та професійної підготовки особистості*. 2011. №4. С. 48–67.
7. Кліманська М. Б. Психологічні особливості ставлення до професії соціального працівника. *Збірник наукових праць КІНУ імені Івана Огієнка*. 2016. № 4. С. 318–326.

ІНВАЛІДНІСТЬ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Анна Приступа,

студентка групи СЗ-41, спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій
Луцького національного технічного університету
Науковий керівник – *Оксана Жук, к. і. н., доц., завідувач
кафедри соціогуманітарних технологій*

Проаналізовано особливості соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни. Досліджено основні проблеми і виклики, з якими стикаються особи, що отримали інвалідність через воєнні дії в Україні.

Жорстока та несправедлива військова агресія росії проти України поставила перед нашим суспільством надзвичайно велику кількість проблем, завдань та викликів, з якими нам щоденно доводиться боротись. Однією з таких проблем є значне збільшення осіб, що отримали інвалідність внаслідок війни. Тому дедалі більшого значення набуває дослідження питань стосовно соціального захисту та державної підтримки людей, чиє життя і здоров'я було понівечене російськими загарбниками.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

В незалежній Україні коріння цієї проблеми сягає ще 2013-2014 років, і пов'язане з трагічними подіями Революції Гідності та початком антитерористичної операції (АТО) на сході держави. Тоді в національному законодавстві з'явилась категорія осіб, які отримали інвалідність в наслідок поранень, отриманих під час участі в протестах проти режиму Януковича, а також осіб, які отримали інвалідність під час безпосередньої участі в АТО [1].

На сьогоднішній день, найбільш актуальним є питання соціального захисту осіб, що отримали інвалідність внаслідок повномасштабного вторгнення росії. В цьому контексті, держава гарантує широкий спектр соціальних пільг, пенсії та допомоги для осіб, які з 24 лютого 2022 року брали участь в необхідних для забезпечення оборони України заходах, у зв'язку з військовою агресією росії проти України [1]. Для прикладу, можна навести такі пільги для осіб з інвалідністю внаслідок війни, як безоплатне одержання ліків, знижка на користування житлом та комунальними послугами, безкоштовний проїзд, позачергове працевлаштування, позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду тощо [1]. Також, такі особи мають право на підвищений розмір пенсії, державної соціальної допомоги та щомісячного довічного грошового утримання на 50, 40 або 30 відсотків, залежно від групи інвалідності.

Окрім цього, 16 лютого 2023 року стартував спільний проект Міністерства у справах ветеранів України та Червоного Хреста України, спрямований на підтримку ветеранів війни, які отримали інвалідність I або II групи внаслідок війни. Проект діє для повнолітніх громадян України, яким відповідно до законодавства, надано статус особи з інвалідністю внаслідок війни. Допомога буде виплачуватись заявникам в розмірі 4000 гривень протягом чотирьох місяців, незалежно від отримання інших видів допомоги. Заяву на отримання грошової допомоги можна подати на сайті eveteran.gov.ua [2].

Тож, як бачимо, держава добре дбає про соціальний захист людей, що мають статус особи з інвалідністю внаслідок війни. Проте, підводним каменем у цій проблемі є те, що такий статус надається лише тим, хто безпосередньо брав участь у бойових діях, тобто військовим. З іншого боку залишається цивільне населення, котре страждало і отримувало інвалідність через ті ж самі бойові дії. Цивільна особа, яка під час військового конфлікту отримала поранення яке спричинило інвалідність, не прирівнюється до особи з інвалідністю внаслідок війни і не може претендувати на той самий набір пільг та допомог. Таким людям надається допомога по інвалідності на загальних засадах.

Важливим елементом соціального захисту як військовослужбовців так і цивільного населення, стало надання можливості безкоштовного протезування осіб, що втратили кінцівки під час бойових дій. Протезування здійснюється відповідно до індивідуальних потреб людини та повністю за рахунок держави. Кожен, хто потребує такої допомоги може звернутись для консультації на «гарячу лінію» з питань протезування кінцівок: 050-177-68-39 [3].

Отримавши інвалідність, людина стикається зі складними викликами, до яких їй потрібно звикати та адаптуватись. У сучасному українському суспільстві досі залишаються актуальними чисельні стереотипи та явища, що негативно впливають на життя осіб з інвалідністю. Здавалось би, що абсолютно кожен громадянин нашої

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

держави повинен проявляти до людини, яка отримала інвалідність, захищаючи нас на полі бою, усю свою повагу, теплоту та толерантність. Проте, нікому не відомо, де в такі часи знаходиться совість нахабного водія автобуса, котрий відмовляє в безкоштовному проїзді ветерану війни, або про що думають люди, які відмовляються позачергово пропустити до каси в супермаркеті чоловіка у військовій формі на милицях.

Повага до осіб з інвалідністю проявляється не лише у моральних якостях, які ми транслюємо через нашу поведінку. Важливе значення має фізичний простір, що оточує цих людей. Вже давно небайдужими активістами порушується питання про доступність і рівноправність. Тому сьогодні, коли проблема інвалідності в Україні набуває дедалі більших масштабів і специфічних рис, просто недопустимими в нашому суспільстві мають бути усі види дискримінації стосовно осіб з інвалідністю, а також чисельні бар'єри у громадському просторі кожного населеного пункту.

Отже, можна сказати, що система соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні в більшій мірі справляється з покладеними на неї завданнями, та здатна забезпечити достойний рівень життя цієї категорії населення. Актуальними залишаються питання стосовно процедури отримання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, а також щодо проблеми інвалідності цивільного населення, яке постраждало від воєнних дій.

Література та джерела

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 27.02.2023).

2. Ветерани можуть отримати 16 тисяч гривень: стартував проект Мінветеранів і Червоного Хреста України. *Урядовий портал*. Веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/veterany-mozhut-otrymaty-16-tysiach-hryven-startuvav-proekt-minveteraniv-i-chervonoho-khresta-ukrainy> (дата звернення: 27.02.2023).

3. В Україні працює «гаряча лінія» з питань протезування кінцівок: 050-177-68-39. *Урядовий портал*. Веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-pratsiuie-hariacha-liniia-z-pytan-protezuвання-kintsivok-050-177-68-39> (дата звернення: 28.02.2023).

ВИКЛИКИ СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вікторія Спасенко,

студентка групи СЗ-41 спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій

Луцького національного технічного університету

Науковий керівник – Оксана Сільвестрова, к. філос. н., доцент,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Висвітлено проблеми розвитку системи соціального захисту та соціального забезпечення в умовах викликів сучасності. Звернено увагу на нові виклики та ризики, що постали перед вітчизняною системою соціального захисту у період воєнного стану. Окреслено шляхи модернізації системи соціального захисту та соціального забезпечення.

На рівні вітчизняного законодавства за період незалежності Верховною Радою було прийнято низку законів («Про соціальні послуги», «Про пенсійне забезпечення», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» тощо), які спрямовані на регулювання питань соціального забезпечення населення, його захисту від соціальних ризиків.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну стало викликом для всіх сфер суспільного життя – політичної, економічної, соціальної, духовної. На жаль, в умовах війни вітчизняна система соціального захисту та соціального забезпечення не встигає швидко реагувати на соціально-політичні та соціально-економічні виклики, які мають тенденцію до зростання та загострення (тимчасова окупація частини території України, демографічні виклики, пов'язані сьогодні не лише зі зниженням народжуваності та підвищенням смертності, активізацією процесів трудової міграції, але й вимушена міграція та біженство, підсилені внаслідок війни в Україні; структурні зміни в економіці та на ринку праці; зміна характеру умов та організації оплати праці тощо). У ситуації посилення загроз і соціальних ризиків опинилися практично усі категорії населення України, проте саме вразливі, мало захищені та незахищені категорії населення опинилися у найбільш складному становищі.

Вказані виклики та ризики посилюють наявні проблеми у вітчизняній системі соціального забезпечення, такі як бідність, низький рівень зайнятості і масовий характер безробіття, незадовільний стан пенсійного забезпечення та низький рівень пенсій, низький рівень соціальної інклюзії для осіб з інвалідністю, посилення диференціації суспільства тощо. За час повномасштабного вторгнення російської федерації спостерігається різке зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, що покладає додаткове навантаження на органи соціального забезпечення у громадах на окупованих та деокупованих територіях.

В умовах війни перед мільйонами українців постала нагальна потреба у соціальному захисті. Окупація окремих територій, руйнування приміщень організацій та установ соціального захисту, переміщення органів соціального захисту у безпечні області, евакуація громадян України як до інших областей, так і за кордон, поставили перед Урядом завдання негайного вживання заходів для забезпечення можливості громадян здійснювати свої права у сфері соціального забезпечення. Примітно, що у таких складних умовах не було припинено своєчасне отримання пенсій, допомог та інших соціальних виплат [3].

На місцеві бюджети, які були створені із врахуванням потреб місцевого населення та не могли передбачити різке зростання кількості отримувачів соціальних послуг, лягло додаткове навантаження. Надання допомоги, яке і в мирний час не

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

завжди здійснювалося у необхідному обсязі через брак коштів, ще більше ускладнилося із введенням воєнного стану.

Як зазначається у постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану» [2], держава буде здійснювати виплати призначених державних соціальних допомог громадянам України упродовж усього воєнного стану плюс один місяць після його припинення або скасування. Особам, які отримують державну соціальну допомогу, не потрібно звертатися за її перепризначенням або підтвердженням права на отримання [5].

Руйнування критичної, енергетичної та цивільної інфраструктури України (в тому числі, закладів інституційного догляду, освіти, охорони здоров'я) через артилерійські та ракетні обстріли, що ведуться російською федерацією, вимагає евакуації місцевого населення у безпечні території. Відповідно, на місцях зростає потреба у фахівцях через зростання кількості потребуючих допомоги та догляду, що покладає додаткове фінансове навантаження на заклади системи соціального захисту [1].

Режим надання соціальних послуг під час війни також зазнав змін – за рекомендацією Мінсоцполітики щодо режиму екстреного (кризового) надання послуг [4] скорочено інтервал між часом виявлення потреби та часом прийняття рішення.

Отже, в умовах війни перед державними органами влади, органами місцевого самоврядування та територіальними громадами постали завдання вироблення ефективних механізмів для вирішення нагальних соціальних проблем. Мова йде не лише про фінансову складову соціальної допомоги, а й про допомогу психологічну та загалом про соціальну підтримку. Таким чином, потребує вдосконалення комунікація між державою та громадянським суспільством задля вироблення нових підходів до реалізації заходів соціального захисту та соціальної підтримки в умовах воєнного стану.

Література та джерела

1. Війна вимагає негайного покращення моделі надання соціальних послуг в Україні. *UNDP*. 30 August 2022. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/viy-na-vymahaye-nehaynoho-pokrashchennya-modeli-nadannya-sotsialnykh-posluh-v-ukrayini> (дата звернення: 07.03.2023)

2. Деякі питання надання державної соціальної допомоги на період введення воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 214. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2022-p#Text> (дата звернення: 07.03.2023)

3. Краснов Є. В. Щодо здійснення прав у сфері соціального забезпечення в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 521–523.

4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 560. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2022->

[%D0%BF#Text](#) (дата звернення: 07.03.2023)

5. Соцдопомоги під час воєнного стану виплачують, за перепризначенням не потрібно звертатися. URL : https://buh.ligazakon.net/ru/news/209878_sotsdopomogi-pd-chas-vonnogo-stanu-viplachuyut-za-perepriznachennyam-ne-potrarno-zvertatis (дата звернення: 07.03.2023)

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Дарина Шишолік, Роман Куцай,

студенти СЗ-28 групи спеціальності 232 Соціальне забезпечення
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Вікторія Петрук, к. пед. н.,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Подано основні компоненти, стадії професійного вигорання, причини виникнення та наслідки синдрому професійного вигорання.

Вимоги до працівників сфери соціального захисту залишаються високими протягом багатьох років. У зону їх відповідальності входить: консультування та супровід клієнтів, допомога з вирішення кризових ситуацій, представлення інтересів клієнтів, оформлення документів з надання соціальної допомоги, постійне звітування і документування зробленої роботи, розгляд різного виду скарг та заяв. З усіма цими видами діяльності фахівці зіштовхуються щодня і проблематика навіть не в монотонності роботи, а в емоційному стані, адже до центрів надання соціальних послуг щодня звертаються люди, які потрапили у скрутне становище. Це особи з інвалідністю, люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи та багато інших. Оскільки, соціальні працівники є емпатами, то зазвичай проблеми, про які розповідає клієнт, можуть емоційно відображатись на особистому стані фахівця і виражатись у переживаннях, тривожності, стані постійного стресу, які згодом ведуть і до професійного вигорання.

Професійне вигорання – це психологічний стан, який з'являється через виснаження емоційних ресурсів людини, супроводжується хронічним стресом та втратою цікавості до професійної діяльності.

Основними компонентами професійного вигорання є:

1. Емоційне вигорання – стан виснаження, постійна нестача енергії через тривалу дію стресових ситуацій на роботі чи в особистому житті.

2. Деперсоналізація – проявляється у байдужому, негуманному ставленні до клієнтів, які звертаються за допомогою.

3. Редукція професійних досягнень – відчуття власної некомпетентності у працівників соціальної сфери, відчуття безсилля перед складними ситуаціями на роботі [3].

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

У 2019 році на 144-му з'їзді асамблеї World Health Organization (Всесвітня організація охорони здоров'я) синдром емоційного вигорання було включено до категорії факторів, які мають серйозний вплив на здоров'я людини [1].

На тлі хронічного стресу на робочому місці виникають психосоматичні захворювання, які можуть переростати у хронічні. Науковці відносять працівників сфер типу «людина-людина» до групи найбільшого ризику в розвитку професійного вигорання, адже в їх обов'язки входить професійне консультування, яке потребує постійної емоційної включеності фахівця.

Сам стан вигорання супроводжується втратою енергії на фоні постійних стресових ситуації і навіть після тривалого відпочинку, мотивація і сили для роботи не з'являються. Соціальні працівники прикладають багато зусиль аби допомогти людям, які до них звертаються, але при тому забувають про власний моральний стан, який впливає як на особисте життя, так і на професійне. Якщо фахівець перебуває у стані професійного вигорання, то надати якісну підтримку клієнту він не зможе, адже сам потребує допомоги.

У працівників сфери соціального захисту може виникнути професійне вигорання через ситуації, в яких фахівець виявляє глибоке співчуття до клієнта, але при цьому можливості вирішити його проблему є обмеженими, на тлі цього виникає почуття власного безсилля та втрата віри, а тобто і головний сенс професії соціального працівника, який повинен допомагати у вирішенні проблемних ситуацій, втрачається.

Причини виникнення синдрому професійного вигорання можна поділити на дві категорії: зовнішні та внутрішньоособисті.

До зовнішніх причин відносяться: велика навантаженість на роботі, відсутність перерв на відпочинок, понаднормований графік, надмірно вимогливе керівництво, монотонність роботи, негативно налаштований колектив.

Внутрішньоособисті причини: перфекціонізм, нерозділений робочий та особистий час (робота, позаробочий час) ігнорування проявів втоми, невмотивованість (втрата сенсу професійної діяльності), персональні схильності до тривожності, агресії, рівень стресостійкості, особисті проблеми у житті.

Окрім вказаних вище причин, також важливими залишаються і біологічно зумовлені фактори, такі як наявна нервова система працівника, від якої залежить як особа здатна справитись зі стресом та складнощами на роботі. Знання власної нервової системи дозволяє укріпити свої позитивні сторони та підібрати такий вид діяльності в робочому процесі який буде підходити більш за все. Науковці зазначають такі схеми опису психологічних проявів темпераменту: холерик (має велику наполегливість, важко переключає увагу, стійкість прагнень), флегматик (малоемоційний, висока працездатність, активний, терплячий, інтровертований), сангвінік (енергій та працездатний, екстравертований, швидко переключається від однієї роботи до іншої), меланхолік (висока чутливість, низька активність, інтровертований)

Також виділяють ще врівноважений тип або амбівертний (середня активність, енергійність та працездатність, дисциплінований, поступово переключається між справами).

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Зайнятість, яка відповідає темпераменту особистості значною мірою знизить моральне навантаження й збільшить ефективність роботи працівника, оскільки в його зону відповідальності будуть входити ті справи, які він може виконувати з мінімальними емоційними затратами для себе, а отже і причин для виникнення професійного вигорання менше.

Аби зрозуміти чи є наявність професійного вигорання, достатньо знати його стадії та постаратись об'єктивно оцінити свій моральний стан. Кандидат медичних наук Світлана Савка виділяє 5 стадій професійного вигорання:

1. Людина зацікавлена в своїй роботі, але після завершення справ немає відчуття задоволення.

2. Виникає постійна нестача енергії, збільшення втомлюваності.

3. Перепрацювання, коли робота займає весь простір у житті, немає особистого часу.

4. Виникають проблеми зі здоров'ям, яких раніше не було, симптоми хронічних захворювань. Хвороби «Чиказької сімки» (артеріальна гіпертензія, виразкова хвороба, бронхіальна астма, нейродерміт, тиреотоксикоз, виразковий коліт, ревматоїдний артрит).

5. Гострі захворювання, психологічні проблеми [2].

З наявними ознаками вигорання, ефективність роботи соціального працівника знижується в рази, а це означає, що реалізація соціального захисту також під загрозою. Адже, коли людина звертається у заклад соціального захисту, найперше, що вона потребує це підтримки та розуміння, а фахівець, який має свої внутрішні проблеми, не зможе надати належної допомоги. Тому важливо, щоб працівник був психологічно стабільною людиною, в якій клієнти будуть бачити помічника та професіонала своєї справи.

Кінцевою стадією синдрому професійного вигорання є досить серйозні хронічні та психологічні захворювання, саме тому важливо прослідкувати виникнення вигорання і запобігти його розвитку вже на ранніх стадіях.

Мета. Якщо у вас є симптоми емоційного виснаження від роботи перш за все потрібно зрозуміти мету своєї діяльності, згадати чому ви захотіли працювати саме у сфері з людьми, якою була ваша мотивація та якою вона є зараз.

Саморефлексія. Також важливо підводити підсумки зроблених вами справ, хвалити себе за зусилля, яких ви постійно докладаете, зробити підсумок того, що ви уже змогли досягнути і чого ще хотіли б. Подивіться на себе збоку, які поради ви дали б самому собі.

Заземлення. Іноді соціальні працівники повністю занурюються у роботу і забувають відволікатись та просто розслабитись, навіть по дорозі додому спробуйте подумати про те, що вас оточує та знайти у цьому красу: в погоді, архітектурі чи навіть людях. Спосіб заземлення повертає до реальності і допомагає помічати красу в деталях, які нас оточують, звільняє мозок від напруги та нав'язливих думок.

Медитації. Теж один з методів аби розслабити мозок, достатньо виділяти 10 хвилин на день просто сидячи з заплющеними очима та сконцентрованими на диханні. Такі практики на постійній основі допомагають мозку звільнитись від зайвих думок і націлити вас лише на дійсно важливі речі.

Секція 6. Актуальні питання соціальної роботи

Підтримка фахівця. Звернутись до психолога, ймовірно найефективніший спосіб боротьби з вигоранням, адже завжди краще звернутись до професіонала у сфері вирішення психологічних питань.

Відпочинок. Активний відпочинок – це найкраще для розслаблення, оскільки робота соціального працівника зазвичай є сидячою та ще й постійний контакт з комп'ютером виснажують наш організм. Фізична активність тільки додасть сил для виконання монотонної роботи. Тому навіть маленька розминка в перервах між робочим часом допоможе знизити фізичну напругу у всьому тілі.

Розпланування. Розділяйте великі плани на етапи, це допоможе простіше сприймати енергозатратні задачі.

Здорове харчування та сон. Для успішного функціонування організму нам необхідні вітаміни та мінерали, достатня кількість води та звичайно сон. Якщо у вас є проблеми зі сном спробуйте медитації, зазвичай це або звичайна розслабляюча музика або із супровідним мовником, який допомагає зосередитись на важливому.

Розмови з близькими. Діліться своїм внутрішнім станом з близькими, це допоможе зняти напругу та принесе відчуття легкості.

Хобі. Знайдіть хобі або справу, яка вас розслабляє і приносить радість, якщо такої немає, то пробуйте те, що вас давно цікавить або чим хотіли б зайнятись.

Соціальні працівники вкладають багато емоційних і фізичних сил аби допомогти суспільству, але потрібно пам'ятати і про свій внутрішній стан, покращення якого веде до ефективнішої роботи та щасливішого особистого життя. Важливо виконувати профілактичні заходи аби легка втома не перейшла в стадію хронічних захворювань.

Таким чином, знання про професійне вигорання, його стадії та наслідки уже є профілактикою виникнення цього синдрому, адже розуміння важливості проблематики дає фундамент для власного захисту від розвитку професійних психологічних хвороб.

Література та джерела

1. Супрун У. Що таке емоційне вигорання та як його розпізнати. URL: <https://suprun.doctor/mifi/emocziijne-vigorannya-%E2%80%93-xvoroba.html> (дата звернення 20.01.2023).

2. Савка С. Емоційне та професійне вигорання. URL : <https://youtu.be/JQSMQcpXXOs> (дата звернення 22.01.2023).

3. Гавришак Л. Сутність та особливості синдрому професійного «вигорання». URL : <https://zolotyjwik.info/biblioteka/materialy-ii-konferentsii/31-sutnist-ta-osoblyvosti-syndromu-profesiynoho-vyhorannya.html> (дата звернення 18.01.2023).

Секція 7

Актуальні проблеми початкової освіти

ВПЛИВ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НАВЧАННЯ НА ЕКОЛОГІЧНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Оксана Адамчук,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Узагальнено формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти у математичній освітній галузі. Проаналізовано вплив змішаної форми навчання на екологічну компетентність, що дає змогу здобувачам освіти краще зрозуміти екологічні питання.

Питання гуманного ставлення до природи стає нагальним в умовах постійного наукового та технічного прогресу. Активний розвиток виробничих процесів та використання людиною усіх благ цивілізації зумовлює незворотні зміни в навколишньому середовищі, що безпосередньо створюють загрозу екологічному благополуччю і умов безпечного життя людини у взаємозв'язку з природою [2, с. 15]. Екологічна катастрофа, яка донедавна вважалася нереальною, сьогодні стає все більшу імовірною. Прикладом незворотних процесів в природі є екологічні проблеми, що існують, як в певних регіонах планети, так і в загальних масштабах.

Екологія сьогодні постає поряд з іншими надважливими проблемами нашої країни. Адже зараз майже 20% мешканців України живуть в небезпечних екологічних умовах, а 40% – в екологічно важких умовах існування. Тому сучасна школа є одним з основних напрямків процесу підготовки молодого покоління, зокрема на уроках математики, що буде здатне врівноважити своє співіснування з природою.

Реалізація екологічної лінії на уроках математичної освітньої галузі відбувається безпосередньо за рахунок завдань і задач з реальними інформаційними відомостями щодо використання природних ресурсів, їх збереження та відновлення. Саме в процесі роботи з такими завданнями здобувачі освіти навчаються критично сприймати і осмислювати наявні проблеми, вчать оцінювати перспективи

технічного розвитку і його вплив на навколишнє середовище, отримують навички бережливого ставлення до природи.

Роль змішаного навчання на уроках математичної освітньої галузі з метою формування екологічної грамотності полягає в тому, що вчитель, використовуючи тематичний матеріал, дає змогу учням самостійно робити необхідні висновки в межах конкретної компетентності. В свою чергу, здобувачі освіти, шляхом самостійних досліджень і міркувань, осмислюють певні екологічні питання, отримують навички розумного використання природних благ, формують власне бачення наукового світогляду [3, с. 264].

Формування екологічної компетентності в умовах змішаного навчання на уроках математики варто реалізовувати в наступних напрямках:

- узагальнювати математичні закономірності природи через відповідні завдання, відеоролики, інфографіку, тощо;
- надавати можливість дитині досліджувати роль математики в рішенні екологічних проблем;
- аналізувати результати впливу життєдіяльності людини на природне середовище, складати відповідні діаграми і графіки;
- аналізувати варіанти економного та ефективного використання екологічних ресурсів на прикладі конкретних задач;
- виховувати екологічну культуру здобувачів освіти, їх відповідальності за стан природи на прикладі конкретних задач [1, с. 7].

Необхідною умовою для формування екологічної компетентності в умовах змішаного навчання є розвиток інтересу до еколого-математичної теми. Методами для реалізації вищезазначеного завдання можуть стати навчальні екскурсії (в тому числі в режимі онлайн), дискусії, створення морально-емоційних ситуацій на уроках математичної галузі.

Дидактичні матеріали, що забезпечують екологічну компетентність на уроках математичної освітньої галузі, в тому числі в умовах змішаного навчання, можна систематизувати за наступними напрямками:

- задачі з природничим змістом;
- відеоповідомлення, фотоповідомлення;
- інтегрований підхід у навчанні;
- позакласна робота учнів у відповідному напрямі;
- різноманітні екологічні ігри [1, с. 11].

Таким чином, використанням екологічної тематики в освітньому процесі на уроках математики в умовах змішаного навчання вирішуються наступні освітні проблеми: вміння аналізувати наявні екологічні проблеми і розв'язувати математичні задачі відповідної тематики, виховання любові і поваги до навколишнього середовища через самостійну аналітичну діяльність, підтримка пізнавального інтересу учнів до екологічних проблем країни, дослідження умови гармонійного життя людини в природі.

Отже, правильно організований процес змішаного навчання надає можливість здобувачам освіти критично сприймати відповідні проблеми сучасного суспільства, робити відповідні висновки, виявляти необхідні умови для подальшого розв'язання

проблеми в межах освітнього процесу. А висвітлення екологічної проблеми на уроках математичної освітньої галузі сприяє всебічному розвитку, самовдосконаленню, застосуванню сформованих компетентностей в процесі подальшої діяльності та повсякденному житті.

Література та джерела

1. Бедлінська Л. Б. Наскрізні лінії ключових компетентностей на уроках математики: збірник задач для 5-6 класів. Осламів, 2017. 30 с.
2. Корінь Г. О. Екологічні задачі як засіб реалізації міжпредметних зв'язків. *Математика в сучасній школі*. 2021. № 11-12. С. 15–20.
3. Яценко В. С. Особливості формування системи еколого-виховної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Проблеми сучасного підручника*. 2013. № 13. С. 262–268.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Софія Баласанян,

студентка 2-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – *Надія Пушкар, народний учитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

*Подано специфічність організації освітнього процесу з учнями початкової школи в умовах
воєнного стану та дотримання закладом загальної середньої освіти Луцький ліцей № 5 Луцької
міської ради» вимог МОН України.*

Місією сучасної початкової школи є різнобічний розвиток дитини з урахуванням її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей. Російське масштабне збройне вторгнення 24 лютого 2022 року в нашу країну створило безпосередню та зростаючу загрозу життю та здоров'ю 7,5 млн. українських дітей [5]. Надання освітніх послуг учням під час війни, збереження їх життя і здоров'я є важливою проблемою сьогодні. Вважаємо обрану тему для дослідження актуальною.

Дану проблему досліджували науковці: А. М. Алексюк; О. В. Гнатюк; О. В. Землянська; О. Г. Левченко; М. В. Савицький; Ю. С. Чухліб.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей організації освітнього процесу в початковій школі в період війни.

Нами було проаналізовано нормативні документи, інформаційні матеріали щодо даної проблематики [1, с. 18]. Досліджено виконання рекомендацій МОН України класоводами початкового навчання закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей №5 Луцької міської ради» під час воєнного стану.

Даній проблемі приділяється велика увага науковцями та практиками. Листи МОН України «Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу» та «Щодо організації виховного процесу в закладі освіти в 2022–2023 н. р.» спрямовують педагогів на надання освітніх послуг [2, 5].

Заклади загальної середньої освіти мають забезпечувати освітній процес усім учням у дистанційній або ж будь-якій іншій формі, яка буде безпечною для її учасників.

Більшість шкіл вимушені були переходити на дистанційну форму навчання, оскільки була загроза життю учнів. В такому разі, формування освітнього процесу має свої характерні особливості. Дистанційне навчання учитель може здійснювати з використанням електронних освітніх платформ (Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA) і комунікаційних онлайн сервісів (Zoom, Skype, Meet та інші). Опорою дистанційного навчання є повторення усього пройденого матеріалу (більший відсоток) і частина припадає на вивчення чогось нового (менший відсоток). Проведення різних мотиваційних бесід сприяє контролю над емоційним станом дитини. Подача матеріалу онлайн відбувається через безкоштовні ресурси, пізнавальні мультфільми та підручники в електронному вигляді, вводяться фізичні вправи, ігри та обговорення, які стосуються теми уроку для закріплення матеріалу на відстані. У разі сигналу повітряної тривоги, уроки дистанційно не проводяться. Діти, і вчителі повинні йти в укриття та не покидати його до відбою тривоги [2].

Деякі заклади освіти практикують змішану форму навчання. Це поєднання та чергування між собою дистанційного та очного форм здобування освіти. Батьки самі можуть обирати форму навчання для дитини.

Великого значення надається вихованню дітей, збереженню їх здоров'я і життя. Війна впливає на психічне здоров'я дітей, особливо вимушено переміщених, дітей з ООП. Одним з головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна та емоційна підтримка учасників освітнього процесу, формування у дітей ціннісних навичок та моделей поведінки [5].

Звернемо увагу на очну форму навчання під час воєнного стану. Актуальним для вчителів та батьків є забезпечення моральної підтримки учнів. Їм може бути важко швидко адаптуватися до нових змін. Батьки і вчителі повинні допомагати школярам звикнути до таких умов. Для них важливим є спілкування. Кожного дня перед початком уроків рекомендують проводити невеликі «ранкові зустрічі». У цей час вчителі мають обговорювати з дітьми погоду, позаурочні заняття, що цікавого трапилося на вихідних, як їхні справи і тому подібне. Такий метод допоможе відволіктись від теми війни, налаштувати учнів на позитив та просто підняти настрій [4].

Якщо ж під час проведення уроку оголосили повітряну тривогу вчитель повинен зупинити заняття та повідомити про це учнів, після чого послідувати з ними в укриття. В таких ситуаціях кожен школяр обов'язково мусить мати при собі так званий «тривожний наплічник», котрий має містити у собі: воду, поживні батончики чи снеки, контакти батьків або ж інших родичів, індивідуальний запас ліків, комплект одягу та білизни, улюблену іграшку. Також, абсолютно кожна школа повинна мати правильно облаштовані укриття відповідно до усіх вимог, для кращого перебування

дітей всередині. Класовод прослідковує, щоб у дітей не виникла паніка. Він не повинен покидати їх самих у приміщенні. Лише після офіційного завершення тривоги, учні можуть покинути укриття разом зі своїми вчителями та повернутися до навчального процесу [3].

Дослідження практичного втілення вимог нормативних документів МОН України педагогами початкової школи у закладі загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 5 Луцької міської ради» дозволили проаналізувати організацію освітнього процесу у воєнний період та порівняти дії з вищеозначеними.

Після того, як прозвенів дзвінок та сповістив учнів про початок першого уроку, проводиться хвилина мовчання в знак вшанування героїв України. Учителі відволікають учнів від різних тривожних новин цікавою подачею матеріалу, упроваджуючи інтерактивні ігри, загадки, кросворди, ребуси, вірші, повчальні мультфільми, пісні, казки і тому подібне. Це допомагає запам'ятати краще матеріал, зацікавлює та підбадьорює школярів. Шкільний психолог проводить відповідну роботу з дітьми, яка націлена на подолання тривожності. До нього можна звернутися в будь-який час індивідуально учню, який потребує допомоги. У разі повітряної тривоги всі заняття припиняються, діти спокійно шикуються в колони по парах із своїми «тривожними наплічниками» та слідує вказівкам вчителя. Підвальні приміщення підходять для укриттів та є безпечнішими. В укриттях наявний запас води, стільці (розраховані на кількість учнів), невеликий ящик з іграшками та розмальовками, щоб дітям було чим зайнятись і вони не хвилювалися. За можливості вчитель продовжує працювати зі школярами над темою уроку в усній формі та без посібників у вигляді обговорення аби відволікти дітей. Обширність матеріалу скорочується, більше схиляються до повторення, а тоді відбувається поступове вивчення нового матеріалу із застосуванням ігор, розповідей та мультфільмів. Організована співпраця класоводів, психолога та батьків щодо вирішення проблеми збереження здоров'я і життя дітей під час війни.

На основі вище сказаного можемо зробити висновок. В початковій школі керуються нормативними документами МОН України щодо організації освітнього процесу під час війни. Вчителі надають освітні послуги. Наявна психологічна підтримка учнів. Належним чином облаштовані укриття. Кожна дитина завжди має при собі наплічник з усіма необхідними їй речами для перебування у сховищі під час тривоги. Школярі не панікують, уважно слухають учителів і дотримуються їх настанов. Вони не покидають укриття до відбою тривоги без класовода. Діти продовжують отримувати знання, вивчаючи різні теми та повторюючи те, що вже знають, розвивають компетентності, виховуються справжніми громадянами країни. Головне завдання у період війни початкова школа вбачає у моральній та психологічній підтримці дітей з боку вчителів та батьків задля збереження їх здоров'я та отримання якісної освіти.

Означена проблема потребує подальших розвідок.

Література та джерела

1. Концепція початкової освіти. *Початкова школа*. 2016. № 6. С. 1–4.
2. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу: лист МОН України від 29.03.22 № 1/3725-22/ 2. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-pochatkovij-shkoli-v-u> (дата звернення: 09.01.23).

3. Навчання в умовах війни. Відповідаємо на 10 головних запитань про навчальний рік. URL: <https://cutt.ly/s2UsU7L> (дата звернення: 08.01.2023).

4. Освітній процес під час війни: актуальні поради для вчителів. URL: <https://cutt.ly/x2UdaLB> (дата звернення: 08.01.2023).

5. Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022–2023 н. р.: лист МОН України від 10 серпня 2022 року № 1/9105-22/. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-vihovnogo-procesu-v-zakladah-osviti-u-20> (дата звернення 15.01.23).

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Марія Бігун,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти

Ірина Поронюк,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Публікація висвітлює питання формування основ інформаційно-комунікаційної компетентності школярів початкових класів засобами змістової лінії «Досліджуємо медіа» на уроках навчання грамоти, української мови та читання.

Стратегічною метою української школи на сучасному етапі є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей; розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві [1]. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, зокрема інформаційно-комунікаційної, яка передбачає опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях [4].

Проблемі впровадження медіаосвіти присвячено дослідження зарубіжних (К. Тайнер, М. Маклюен, Р. К'юбі, С. фон Файлітзен) і українських науковців (О. Барішполець, М. Боголюбова, О. Волошенюк, О. Глазова, Н. Джинчарадзе, В. Козир, Г. Корицька, О. Криворотенко, А. Литвин Л. Найдьонова, Г. Онкович, Г. Почепцова, О. Семеног, О. Шуневич, М. Ячменник та ін.).

У початковому курсі мовно-літературної освіти виділено змістову лінію «Досліджуємо медіа», яка базується на актуальних медіапотребах учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних, соціально-психологічних особливостей, наявних медіауподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення [3]; забезпечує формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти [4].

Напрямки роботи з медіа:

1. Використання аудіальних медіа (звукзапис) у процесі формування аудіативних умінь; візуальних медіа (книжка, журнал, газета) для вдосконалення навички читання, складання розповідей, описів, есе, міркувань за візуальними медіапродуктами (малюнок, світлина, картина, комікс); аудіовізуальними (мультфільм, телепередача, фільм) з метою розвитку усного та писемного мовлення.

2. Дослідження медіатекстів передбачає сприймання, аналіз, інтерпретацію простих медіапродуктів, визначення їх мети й адресата, правдоподібності описаних у медіатексті подій і тверджень, виходячи з власного досвіду, пояснення ролі елементів форми медіапродукту (голосу, музичного супроводу, фонових шумів, кольорів, спецефектів) для розуміння їх змісту, виокремлення цікавої для себе інформації, опис вражень від змісту і форми медіапродукту, висловлення власних поглядів на події, представлені в медіатексті, оцінку впливу окремих елементів медіапродукту на власне сприйняття, пояснення, чи змінилося під впливом медіапродукту власне уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме.

3. Створення простих медіапродуктів – це створення і презентація школярами самостійно та в групі аудіальних медіапродуктів (презентація роботи групи, оголошення зі сцени, повідомлення новин через гучномовець тощо), візуальних медіапродуктів (світлина, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж), простих аудіовізуальних медіатекстів (відеозапис виступу, вистава, екскурсія, інтерв'ю) з допомогою вчителя/вчительки, враховуючи мету й аудиторію [5, с. 110-111].

Аналіз підручника «Українська мова та читання» (авт. І. Большакова, М. Пристінська) засвідчує, що його зміст забезпечує формування інформаційної культури учнів, а саме рубрика «Досліджую медіа» передбачає роботу з медіатекстами різних жанрів і створених з використанням засобів різних медіа (аудіальних, візуальних, аудіовізуальних медіа) [6; 7; 8; 9].

Програмою передбачено набуття учнями 1 класу елементарних умінь медіаграмотності: сприймати зміст і форму простих медіапродуктів (малюнки, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми); брати участь в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; розповідати про свої враження від медіапродуктів [4].

У підручнику «Українська мова та читання» для 1 класу змістова лінія «Досліджуємо медіа» реалізована, наприклад, темою «Реклама»: Розглянь рекламу йогурту. Поміркуй, для чого рекламують йогурт? До яких дій спонукає нас ця реклама? Чи виникло бажання купити цей йогурт? Що тобі подобається в рекламній листівці, а що ні? Поділися думками з другом). Як наслідок обговорення реклами йогурту, школярі усвідомлюють, що реклама має важливе значення для продавця і

покупця, що треба вміти «розшифровувати» зображення і позначки на рекламі, що від таких умінь залежить здоров'я людей [6].

Серед обов'язкових результатів навчання у 2 класі увагу акцентовано на вміннях користуватися дитячою пресою, створювати прості медіапродукти з допомогою інших осіб [4]. У підручнику передбачено тему «Журнал»: Розгляньте обкладинку та розкажіть про журнал за схемою. Як називається? Для кого створений? Рік, місяць, номер? Чому б ви хотіли ознайомитися з журналом. Що тебе може привабити в ньому? Чому? Як ти гадаєш, чому видавці журналу обрали темою номера професії? [7].

Перелік результатів навчання учнів 3 класу засвідчує досягнення більш високого рівня інформаційної культури, а саме: вміння інтерпретувати медіаповідомлення на основі власного досвіду; виділяти цікаву для себе інформацію; намагатися виявити приховану інформацію в медіапродуктах; пояснювати свою реакцію на медіаповідомлення [4]. Ефективними в цьому аспекті є вправи на розвиток початкових умінь журналіста-репортера: Чи дивився/дивилась ти коли-небудь репортажі в новинах? Про що були ці репортажі? Чим вони тебе зацікавили? Чому для репортера важливо не вигадати новину, а відшукати? Перечитайте інтерв'ю в парах. Подумайте, які запитання можна вилучити з інтерв'ю, а які додати [8].

У визначених програмою обов'язкових результатах навчання здобувачів освіти 4 класу акцент зроблено на формуванні критичного мислення щодо сприймання медіапродукції; висловленні власних поглядів на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті; створенні простих медіапродуктів з урахуванням мети й аудиторії; обговоренні (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту [4]. Рубрика «Досліджуємо медіа» пропонує завдання, виконання яких стимулює розвиток навичок XXI століття: критичного і креативного мислення, емоційного інтелекту, навичок взаємодії та співпраці, розв'язування міжпредметних проблем. Наприклад, вправа «Блогер»: Що таке блог і хто такий блогер? Проаналізуй новину за питаннями. Хто створив блог? З якою метою? Чим блог може мене зацікавити? Чи хочу я щось зробити після читання новини про блог? Чи дійсно мені це потрібно? Напиши відгук про свою улюблену книжку. Запиши відеовідгук про неї. Поділися текстом і відео з друзями онлайн. У яких ситуаціях краще записувати текст, а в яких – відео? Чи переглядаєш ти відео блогерів? Які блоги тебе цікавлять? Чому? [9].

Як переконує досвід педагогів-практиків, використання функціонального потенціалу змістової освітньої лінії «Досліджуємо медіа» у процесі опанування предметів мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі забезпечує оптимальні умови для засвоєння програмових знань, умінь і навичок учнями внаслідок зміни діяльності школярів. Учні стають активними учасниками динамічного освітнього процесу: усвідомлено читають, сприймають, аналізують медіатексти, висловлюють свої думки, розробляють власні медіатексти, працюють у команді. Така діяльність стимулює інтелектуальний та емоційний розвиток школярів, дає можливість проявити творчу активність та індивідуальність, розкрити емоційні можливості, підвищити самооцінку, виховати духовно розвинену особистість. Таким чином, використання ресурсів змістової освітньої лінії «Досліджуємо медіа», матеріалу підручників «Українська мова та читання» для 1-4 класів (авт. І.

Большакова, М. Пристінська) та інноваційних технологій навчання на уроках забезпечує ефективне формування ключових компетентностей, в тому числі інформаційно-комунікаційної компетентності, учнів початкової школи.

Література і джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення 22.01.2023).
2. Концепція Нової української школи. URL : <https://www.pedrada.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontsepsyu-novo-ukranksko-shkoli> (дата звернення 21.01.2023).
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL : <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення 22.01.2023).
4. Навчальні програми для Нової української школи (1-4 класи). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni--programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення 23.01.2023).
5. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/125.pdf> (дата звернення 22.01.2023).
6. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед освіти (у 2-х ч.) / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
7. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед освіти (у 2-х ч.) / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2019.
8. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед освіти (у 2-х ч.) / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2020.
9. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед освіти (у 2-х ч.) / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2021.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Анна Біляк,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Віктор Корнелюк, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Узагальнено формування підприємницької компетентності здобувачів початкової освіти у математичній освітній галузі. Проаналізовано прийоми, які допомагають молодому поколінню українців краще зрозуміти фінансові питання, розвинути лідерські якості, здатності ефективно діяти в швидкозмінному технологічному середовищі.

Нова українська школа – реформа, метою якої є змінити освітні традиції в Україні, які не готують особистість до вдалої самореалізації в майбутньому [3]. Головною метою НУШ є зміна підходу до навчання та змісту самої освіти, підвищуючи її якість. При цьому важливо запровадити компетентністний підхід до організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Потрібно започаткувати школу, де буде приємно і цікаво навчатися. Школу, яка не тільки даватиме знання, а також навчить використовувати їх. У Новій українській школі:

- домінують взаєморозуміння та співпраця;
- навчають критично мислити, вільно виражають власну думку;

Компетентністний підхід до навчання має на меті створити цілеспрямовану компетентну особистість, що:

- вільно володіє державною та іноземною мовами;
- культурно, математично, природничо, екологічно, технічно та технологічно компетентна;
- інноваційна, швидко орієнтується в інформаційному просторі;
- усвідомлює рівні права і можливості людей;
- підприємлива і фінансово грамотна;
- життя.

Закон України «Про загальну середню освіту» зазначає, що компетентність – це динамічне поєднання знання, уміння, навички, способу мислення, погляду, цінності, усіх особистих якостей, яке виробляє здібність особи успішно адаптуватися у суспільстві, упроваджувати у подальшому професійну та/або навчальну діяльність [1]. Метою загальної середньої освіти є забезпечення компетентностей, необхідних сучасній людині для вдалої життєдіяльності.

Ключова компетентність – комплекс характеристик (якостей) особистості, що має певну структуру, належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів, надає можливість результативно діяти у різних сферах життєдіяльності [2].

Кожен предмет, маючи власний потенціал, забезпечує цінний внесок у навчальне середовище Нової української школи [4].

У формуванні дитячих уявлень про суспільство, розвитку здатності застосовувати набуті знання у різних життєвих ситуаціях, соціально значимими темами є наскрізні лінії, які закладені у змісті кожного із предметів НУШ. Вони направляють діяльність учителя й учнів на:

- формування соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь;

- розвиток соціальної і громадянської компетентностей, виховання патріота своєї держави;

- формування духовно, емоційно, соціально та фізично повноцінного громадянина, який проводить здоровий спосіб життя, допомагає облаштовувати безпечно для життя і діяльності середовища;

- навчання молодого покоління українців ощадливості, раціонального використання коштів, планування витрат.

Наскрізні інтегровані змістовні лінії:

- громадянська відповідальність;
- здоров'я і безпека;
- екологічна безпека і сталий розвиток;
- підприємливість і фінансова грамотність розраховані на формування в учнів вміння застосувати різнопланові знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях, на виконання практичних завдань приближених до життєвих. У процесі опанування наскрізних змістових ліній формуються ключові компетентності, що характеризуються доповненням учнівського досвіду, враховуючи їхні природні нахили та здібності, професійні наміри, наявні готові знання з різних предметів.

Метою підприємницької компетентності є поведінка, що дозволить успішно втілити власний життєвий задум. Що ж для цього потрібно? Вміння спланувати власну діяльність, застосувати творчий та інноваційний підхід у роботі, а при потребі – ризикнути.

Розпочинається формування підприємницьких вмінь ще в початковій школі. Вони будуть корисні для учнів при:

- створенні проєктів;
- розв'язуванні задач практичного, економічного змісту;
- використанні інтерактивних методів навчання;
- проведенні інтеграції на уроках;
- позакласній роботі з предмета.

Наскрізна лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» під час вивчення математики втілюється завдяки:

- побудові графіків і діаграм для ілюстрації складання сімейного бюджету,;
- розв'язуванню компетентнісно зорієнтованих задач економічного, фінансового змісту;
- виконанню практичних робіт: валютний курс держав тощо;
- проведенні інтегрованих уроків;
- проведенню ділових, імітаційних ігор:
- організації проєктної діяльності:
 - «Історія української гривні»,
 - «Абетка власної фінансової безпеки»,
 - «Сімейний гаманець».

Підприємницька компетентність передбачає й ощадливість у використанні ресурсів: грошей, часу, та, зокрема, природних багатств України.

Під час роботи в групах учні вчаться відстоювати власну думку або домовлятися з тими, хто її не поділяє, брати на себе роль лідера або виконавця, а також колективно відповідати за кінцевий результат.

Підприємлива дитина уміє застосувати фінансові знання та використати здобуті фінансові навички для отримання максимальної користі від управління особистими коштами та застосування фінансових послуг.

Це є передумовою підготовки учнів виконання визначених соціальних функцій в умовах ринкових відносин. Завдяки математичним роз'ясненням фінансових понять, які використовують при розв'язуванні завдань, формується досвід школяра із

здійснення фінансових операцій, розвивається математичне мислення та зростає мотивація до навчання.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <http://rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 06.03.2023).
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 06.03.2023).
4. Сучасний урок математики компетентнісного спрямування / упоряд. Т.В. Светлова. Харків: Видавничий дім «Освіта», 2018. С. 126.

СПІВПРАЦЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї ЯК ГАРАНТ УСПІШНОГО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Ольга Бобикайло,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкової освіти
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Світлана Бахомент, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розглянуто особливості національно-патріотичного виховання школярів в умовах співпраці школи та сім'ї. Описано педагогічні умови реалізації співпраці сім'ї та школи. Виділено основні форми співпраці школи та сім'ї у контексті національно-патріотичного виховання школярів.

У становленні громадянського суспільства сучасної України дедалі більшого значення набуває формування патріотично спрямованої особистості, яка бере активну участь у житті країни, володіє життєво-значущими цінностями, готова служити суспільству.

Національно-патріотичне виховання школярів розглядається як важливий напрям сучасного освітнього процесу, що задекларовано у Державному стандарті початкової освіти [2], Концепції НУШ [6] та Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року [5].

Г. Зажарська зазначає, що на сучасному етапі розвитку системи освіти виховний процес у школі містить низку труднощів. По-перше, сьогоднішні діти живуть у вкрай агресивному інформаційному просторі, що ускладнює залучення всіх можливостей сучасної техніки; дітям нав'язуються чужі традиції, цінності. Проте, тут небезпеку містить не сама інформація, а відсутність у школярів імунітету до неї. По-друге, в умовах плюралізму думок у суспільстві неефективно пропонувати учням певні категорії ідей як єдино вірні. Сучасний учень вже має можливість самостійно сформулювати своє ставлення до подій відповідно до його особистого запиту [3].

Сім'я не може бути замінена жодними соціальними установами, тому що саме тут формується система цінностей та особистість дитини, її ставлення до себе та навколишнього світу. Значна роль у формуванні національно-патріотичного виховання школярів належить сім'ї, і значущим є те, які цінності вона транслює, наскільки ефективно співпрацює зі школою у виховному процесі. У зв'язку з особливою виховною роллю сім'ї виникає питання організації співпраці сім'ї та школи в аспекті національно-патріотичного виховання школярів.

Згідно з Я. Волковою, об'єднання зусиль школи та батьків – обов'язкова умова успішного вирішення завдань національно-патріотичного виховання школярів. Тільки разом із батьками можна результативно розв'язувати проблему формування у молодших школярів правильного ставлення до моральних цінностей [1].

Н. Калита вважає, що метою педагога у співпраці з сім'єю учня є надання їй освітньо-виховної допомоги з урахуванням досвіду, інтересів, побажань та особливостей кожної сім'ї. Взаємодію педагога із сім'єю учня авторка розглядає як процес їхньої спільної діяльності з навчання та виховання дітей, що ґрунтується на узгодженості в діях і співпраці [4].

На основі аналізу наукової літератури (Я. Волкова [1], Г. Зажарська [3], С. Цибульська [7] та ін.) виділимо основні форми співпраці школи та сім'ї у контексті національно-патріотичного виховання школярів:

– батьківські збори на теми: «Патріотичне виховання молодших школярів: мета, завдання сім'ї», «Сімейний простір як освітнє середовище», «Традиції сім'ї як основа духовно-морального виховання», «Роль краєзнавства у вихованні патріотизму»;

– відкриті уроки («Я досліджую світ» «Збережемо природу свого міста», «Знайомі незнайомці (рослини довкола нас)», читання – «Вони прославили наше місто», з дизайну та технологій – «Дім, у якому я живу»);

– консультації («Сімейні цінності як спадкоємність поколінь», «Відлуння століть», «Секрети бабусиної скрині»);

– спільні екскурсії, цільові прогулянки, заходи (екскурсії в музеї за темами: «Історія звичайних речей», «Червона книга України», «Від зернятка – до короваю», «Іграшки наших дідусів та бабусь» та ін.; цільові прогулянки «Чисто не лише там, де прибирають, а й де не сміять», «Як мешканці дбають про своє місто», «Про що розповідають вивіски», «Вулиці, які названі на честь героїв» тощо) і т.д.;

– виставки дитячих робіт («Тимчасова стрічка», колажі за визначними пам'ятками міста, альбомів, презентацій, зроблених спільно з батьками («Моє рідне місто», «Захисники України», «Моя сім'я»);

– виготовлення дидактичних ігор із краєзнавства («Знайди відмінності», «Збери з частини ціле», «Знайди на карті», «Міський лабіринт», «Вгадай за силуетом», «Так буває чи ні?», «Лото: вулиці міста»);

– узагальнення та поширення досвіду національно-патріотичного виховання та краєзнавства (випуск сімейної газети «Мій дім рідний»);

– спільна проектна діяльність («Генеалогічне дерево», «Школа майбутнього», «Розробка дитячого кодексу», створення казок про історію звичайних речей, «Календар пам'ятних дат»).

Отже, результатом педагогічної співпраці школи та сім'ї в аспекті національно-патріотичного виховання школярів є пріоритетно формовані особистісні якості, які інтегративно визначаються:

– знанням (знання історії народу, його звичаїв, традицій; розуміння процесів, що відбуваються у внутрішньому житті Батьківщини, в її зовнішній політиці, проблем науки та культури, спорту, екології, правопорядку; знання державної символіки, правил її застосування тощо).

– ставленням (чи є ставлення до Батьківщини усвідомленим; чи стали знання потребами та мотивами особистості, чи увійшли в систему її ціннісних орієнтацій та установок);

– поведінкою (якою мірою стосунки – любов до Батьківщини, гордість за свій народ, бажання бути корисним своїй країні – реалізуються особистістю в конкретних вчинках і діях, чи перетворилися на переконання).

Таким чином, педагогічна співпраця школи та сім'ї щодо національно-патріотичного виховання полягає у створенні сприятливих умов для особистісного розвитку і зростання дітей. Основне завдання школи у співпраці з батьками – активізувати педагогічну, виховну діяльність сім'ї, надати їй цілеспрямованого, суспільно значущого характеру. Першорядними стають такі завдання, як систематична різнобічна педагогічна просвіта батьків, залучення батьків до активної участі в освітньому процесі, формування у батьків потреби в самоосвіті, ознайомлення з різноманітними ефективними формами та методами національно-патріотичного виховання в сім'ї, добір, узагальнення та поширення кращого досвіду.

Література та джерела

1. Волкова Я. Досвід Фінляндії в організації співпраці школи і батьків учнів: перспективи використання в Україні. *Молодь і ринок*. 2018. № 8 (163). С. 34–37.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 01.03.2023)

3. Зажарська Г. Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів у взаємодії сім'ї та школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. №7 (1). С. 146–154.

4. Калита Н. Пантюк М. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2021. №10. С. 196.

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року. 2022. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-novu-kontseptsiyu-patriotichnogo-vyhovannya> (дата звернення: 1.03.2023)

6. Концепція НУШ. 2017. URL: <https://nus.org.ua> (Дата звернення: 1.03.2023)

7. Цибульська С. Технологія, методика патріотичного виховання молодших школярів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. №7 (1). С. 163–172.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ЕКСКУРСІЙ НА ПРИРОДІ

Тетяна Бойко,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Хомюк Наталія,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано значення та важливість екскурсій на природі молодших класів при формуванні екологічної компетентності під час вивчення інтегрованого курсу ЯДС. Визначено, що такі екскурсії є ефективними та необхідними для розширення уявлень про природні об'єкти і явища, про норми і правила екологічно доцільної поведінки, розвитку здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі, емоційної сприйнятливості і чуйності на події в навколишньому середовищі.

Дитинство – це час для формування інтересу до навколишньої природи, виникнення морально-етичних норм поведінки, розвитку емоційних вражень, які надовго залишаться в пам'яті. Чим раніше почати виховувати дітей основам екологічної культури, тим вище буде її рівень.

Екскурсії на природі дають змогу краще пізнати природне середовище місцевості, де вони мешкають [1].

Педагог-еколог Н. А. Рижова наводить приклади можливих об'єктів, включених в екологічну екскурсію на природі [2].

1. Об'єкти природи, які можуть зацікавити учнів молодших класів (галявина, ділянка скверу, парку або лісу, великі зарослі дерева, алея, дерева з підвісними годівницями для птахів або з пташиними гніздами, культурні насадження – клумби, сад, город).

2. Уздовж або поблизу екологічної стежки під час екскурсії на природі ви можете:

- висаджувати дерева і чагарники, характерні для даної кліматичної зони;
- біля хвойних дерев, якщо такі є на місці екологічної стежки, висаджувати нові види;
- висаджувати екзотичні дерева і чагарники цієї кліматичної зони.

Екскурсії на природі є обов'язковою складовою процесу формування екологічної культури, оскільки сприяють формуванню свідомого і правильного ставлення до природних об'єктів, навколишнього світу через набуття елементарних екологічних знань і навичок, характерних для цього віку [3]. Екскурсії на природі сприяють вихованню екологічно грамотної особистості, яка прагне пізнати навколишнє середовище, піклуватися про неї [4].

Практична робота з визначення рівня екологічної культури першокласників складалася з трьох етапів: констатуючого, контрольного, вікового формотворчого.

Констатуючий експеримент був проведений на базі Малоглушанської ЗОШ І -

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

III ст. с. Мала Глуша Камінь Каширського району Волинської області. В експерименті брали участь 16 першокласників: 6 хлопчиків і 10 дівчаток. Ця група поділялася на контрольну і експериментальну.

У процесі обробки отриманих матеріалів, на основі виявлення знань дітей про сезонні зміни в природі, першокласники поділялися на наступні (рис.1)

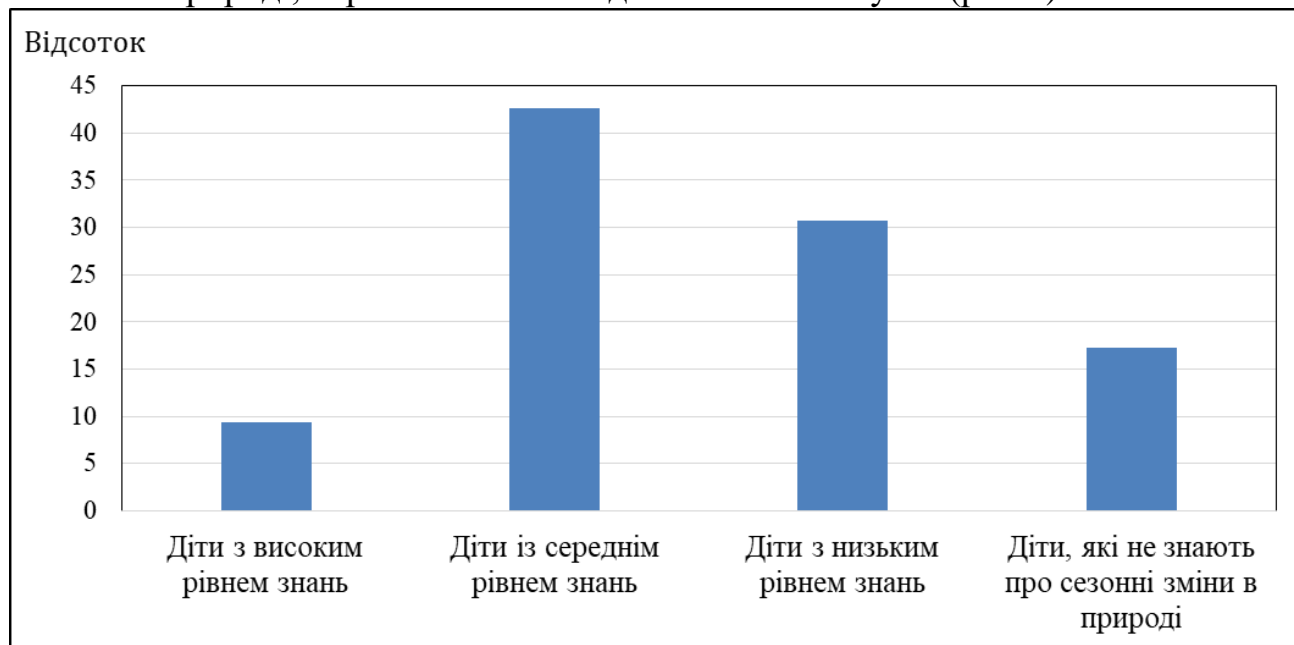

Рис. 1. Поділ першокласників за рівнями знань

Виявлення знань дітей про сезонні зміни в природі[^]

- діти з високим рівнем знань (9,4%);
- діти із середнім рівнем знань (42,6%);
- діти з низьким рівнем знань (30,7%);
- діти, які не знають про сезонні зміни в природі (17,3%).

Отримані методами дані свідчать про те, що приблизно 50% опитаних першокласників мають правильні знання про особливості життя рослин і тварин в той чи інший час року, про фактори навколишнього середовища і їх вплив на життя живих істот.

Мета екскурсій на природі – ознайомити з осінніми і зимовими змінами в природі, розвинути у дітей здатність бачити і відповідно до них причину того, що відбувається в природі. Метою контрольного етапу було визначення ефективності екскурсій на природі, що проводяться з першокласниками в експериментальній групі.

В якості основних методів використовувалися методи спостереження за дітьми на природі на майданчику дитячого садка і в парку. Додатковими методами були бесіди з першокласниками. Завдання діагностичної методики були повторні констатуючі.

В уявленнях першокласників про живе відбулися істотні зміни. Найпопулярнішою відповіддю стала зміна тварин і рослин – такою була відповідь 59% дітей. Друга за популярністю відповідь була, коли діти говорили про зміни об'єктів живої і неживої природи (19%). Відповіді дітей стали охоплювати відносини між живими і неживими предметами. Аналіз дитячих знань про адаптацію тварин до

навколишнього середовища продемонстрував наявність таких ідей у значної кількості дітей (48%).

Спектр дитячих уявлень про рослинний світ став набагато ширше. Відповіді дітей стали більш конкретними і відображали їх власний досвід роботи з рослинами. 38% дітей відзначили, що листя потрібні для того, щоб дихати. Таким чином, аналіз виконання дітьми цього завдання показав, що знання дітей в даній області стали більш глибокими. Більшість опитаних дітей (95%) відповіли на те, що повітря невидиме, необхідне для дихання і є всюди на нашій планеті. Крім того, 35% з них сказали, що повітря чистіше за якістю там, де багато рослин, так як вони очищають його від забруднень. Таким чином, зіставлення результатів діагностики уявлень дітей про природу на початку і кінці експерименту показує, що знання дітей в області природи стали глибшими, в їх висловлюваннях стали простежуватися складні ланцюжки міркувань.

Ставлення дітей до природних об'єктів діагностувалося за допомогою методів, використаних у висловлюванні: організовувалися спостереження за дітьми в побуті і спеціально створена ситуація «Закінчилася їжа».

Спостереження показали, що діти ставали уважнішими до природи, виявляли там більший інтерес до її об'єктів, в певних ситуаціях співчуття і співчуття. На екскурсіях діти вже не збирали рослини для ігор, уважно і ретельно ставитися до комах, які потрапляють на ділянку. У ситуації «Закінчення годування» діти більше не пропонували годувати птахів продуктами, які не підходили для їх раціону. Діти щиро співчували птахам, і багато дітей приносили їжу на наступний день. Всі ці прояви свідчать про те, що ставлення дітей до природи стало більш усвідомленим. Діти стали більш чуйними і відповідальними по відношенню до живих істот. Підсумковий аналіз результатів контрольного експерименту показав підвищення рівня екологічної культури у дітей.

Отже, якісно новий етап розвитку екологічної культури, до якого піднялися першокласники, пов'язаний з наступними змінами його показників: в інтелектуальній сфері – розширення уявлень про природні об'єкти і явища, про норми і правила екологічно доцільної поведінки, розвиток здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі; в емоційній сфері – розвиток емоційної сприйнятливості і чуйності на події в навколишньому середовищі.

Література та джерела

1. Доповідь на тему «Екологічне виховання молодших школярів!» - Сайт вчителя початкових класів Шрамківської ЗОШ I-III ступенів Яценко Лесі Вікторівни. Головна - Сайт вчителя початкових класів Шрамківської ЗОШ I-III ступенів Яценко Лесі Вікторівни. URL: http://www.lesia-yaschenko.ck.sch.in.ua/pro_shkolu/dopovidi/direktor_ta_admi_nistraciya/ (дата звернення: 09.03.2023).

2. Розвиток екологічної компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3737/1/educ_2022_147.p_df (дата звернення: 09.03.2023).

3. Формування екологічної грамотності молодших школярів. URL:

<https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/andrusenko-metodychni-rekomendatsiyi.pdf> (дата звернення: 09.03.2023).

4. Формування екологічних компетентностей школярів на екскурсіях у природі. «Electronic National University». URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/4961> (дата звернення: 09.03.2023).

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наталія Борчук,

студентка 2А групи спеціальності 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного фахового коледжу

Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Оглова, викладач вищої категорії

У статті розглядається проблема використання навчально-виховних технологій, які сприяють розвитку творчого потенціалу студентів. Особлива увага звертається на роль інноваційних технологій в галузі освіти і громадянського виховання.

Нові інноваційні та інформаційні технології наприкінці ХХ століття стали не тільки головною рушійною силою прогресу, засобом спілкування між державами, компаніями, університетами, новою формою торгівлі, але й потужним засобом навчання.

Використання нових педагогічних технологій в освітньому процесі дозволяє вчителям реалізувати свої педагогічні ідеї, а учням дає можливість самостійно вибирати освітню траєкторію – послідовність і темп вивчення тем, систему тренувальних завдань і задач, способи контролю знань. Так реалізується найважливіша вимога сучасної освіти – вироблення в суб'єктів освітнього процесу індивідуального стилю діяльності, культури самовизначення, відбувається їхній особистісний розвиток.

Інновація в освіті – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем; це процес оновлення чи вдосконалення теорії й практики освіти, який оптимізує досягнення її мети.

Результативність у роботі досягається шляхом впровадження інноваційних технологій, пошуками відповіді на питання: «Як навчати, як створити сприятливі умови засвоєння нового матеріалу?». Тому будь-яка педагогічна технологія буде неякісною, якщо реальні люди, котрі її втілюють, не розглядатимуть дану проблему як цілісну систему в єдності компонентів і взаємозв'язків.

Описати технологію – це одне, а реалізувати її на уроці – це зовсім інше. Адже відіграє велику роль відбиток особистості, інтелекту конкретного вчителя. Тому найсерйознішою проблемою реформування освіти є підготовка вчителів, які повинні усвідомити, що слід переходити «від передання знань» до «навчання жити».

Сучасний урок вимагає від педагога оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності учнів [3, с. 231–232].

Виховний та розвивальний характер навчально-пізнавальної діяльності на уроці поглиблюється за умови постійного включення учнів у ситуації, де вони повинні доводити власну думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватись здобутими знаннями; ділитися своїми знаннями з іншими; спонукати до знаходження не одного рішення, а декількох самостійно зроблених; вільно вибирати завдання, переважно пошукового і творчого характеру [1, с. 32–31].

Отже, процес навчання потребує напруженої розумової роботи дитини і власної активності у цьому процесі. Просто пояснити, розповісти, продемонструвати – цього мало. Справжнього результату можна досягти лише за допомогою інноваційного навчання [9, с. 76].

Саме на школу покладається велика відповідальність за підготовку людини до життя, за формування її громадянської думки. Адже тільки через діяльність в колективі людина входить у суспільство. І такими колективами є для дитини сім'я, школа.

Процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня, а його напружена розумова робота в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх стійких знань. Учні повинні мати цілком інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, практикувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати та відстоювати конкретну думку. Цього можна досягти за допомогою активного, зокрема інтерактивного, навчання.

Але кожному вчителю перш за все слід розуміти, що корінні зміни мають відбутися в його власній професійній діяльності, в роботі його учнів. Вчителю насамперед потрібні ерудиція й палке бажання позбутися всього застарілого, всього, що гальмує підготовку школярів до життя. Для реалізації цих змін, вчитель повинен застосовувати активні або інтерактивні моделі навчання. Завдяки інтерактивним технологіям засвоєння матеріалу є наслідком спілкування між тими, хто вчить і хто вчиться, тобто між тими, хто має певні знання й досвід, та тими, хто їх здобуває. Втім, лише розумітися на тих чи інших технологіях – замало. Уміння і бажання навчатися – це той фундамент, який має закласти вчитель. Тому перед кожним уроком потрібно шукати відповідь на «вічне» запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення у школярів, позитивно впливала на їхні почуття і мислення, збагачувала їх досвідом самостійних пошуків та роздумів.

Сьогодні в початковій школі впроваджується багато інноваційних технологій, серед яких виділяють наступні групи:

- технології особистісно-орієнтованого навчання й виховання;
- традиційні педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів;
- педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу;
- педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу.

У початковій школі найчастіше використовуються на практиці такі педагогічні технології: [9, с. 36].

1. Структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність формування та розв'язання дидактичних задач на основі відбору їх змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі з урахуванням поетапної діагностики результатів.

2. Інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, уроків, навчальних днів.

3. Ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних ігор, під час виконання яких формуються вміння виконувати завдання на основі компромісного вибору.

4. Тренінгові технології: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань.

5. Інформаційно-комп'ютерні технології: це технології, що реалізують у дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина - машина» за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо).

6. Діалогові технології: сукупність форм і методів навчання, базованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня: (учень-учитель, учень-автор, учитель-автор тощо) [2, с. 45–46].

Інноваційна діяльність передбачає сформованість у вчителя найвищого ступеня педагогічної творчості, оскільки суть такої діяльності передбачає оновлення педагогічного процесу, внесення прогресивного у традиційну систему навчання й виховання [1, с. 34–35].

Новий підхід до характеру й рівня професійної діяльності сучасного вчителя пов'язаний з бажанням відійти від стереотипів у навчанні, вихованні та розвитку особистості. Він передбачає індивідуально-творчу діяльність педагога, здатного створити й запровадити нові технології, що ефективно реалізують вимоги особистісно орієнтованого освітнього простору.

Інтерактивні методи у поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі. Різноманітність методів інтерактивного навчання дозволяє вчителю доцільно підібрати методи саме для конкретної теми, а також вибрати методи відповідно до рівня знань учнів класу. Переваги інтерактивного методу навчання полягають у тому, що: за один і той же проміжок часу можна виконати більший обсяг роботи; досягається високої результативності у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь. Розвивається навчальна діяльність; формуються мотиви навчання, гуманні стосунки між дітьми; формуються вміння співпрацювати.

Література та джерела

1. Белкіна О. В. Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів. *Формування гуманістичного світогляду вчителя: Уманський держ. педагог. ун-т. ім. П. Тичини*. Київ: Наук. світ, 2001. С. 80–84.

2. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа*. 2007. №7. 434 с.
3. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи. *Тема*. 2004. № 3/4. С. 229–232;
4. Даниленко Л. І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. № 3. С. 18–24.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології . Київ: Академвидав, 2004. 432 с.
6. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1–4 класи. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 160 с.
7. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3–4 (14–15). С. 71–74.
8. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. Київ: А.С.К, 2004. С. 149.
9. Сиротинко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Основа, 2003. 162 с.
10. http://mybclass.at.ua/load/statti/vikoristannja_innovacijnikh_tekhnologij_na_urokakh_v_pochatkovij_shkoli/3-1-0-3 (дата звернення: 20.01.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Бубало,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 012 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури*

У статті розглядаються особливості фізичного розвитку молодших школярів. Ці показники є дуже важливими для практики фізичного виховання, оскільки є провідними критеріями при виборі фізичних навантажень, структури рухових дій, методів впливу на дитячий організм.

Поняття «молодший школяр» включає дітей віком 6-10 років. Це вік, коли дитина навчається в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів і в неї формується новий вид діяльності – навчальна робота. Саме навчальна діяльність накладає відбиток на психологічну сутність та поведінку учня. Під дією цієї діяльності змінюються характер мислення дитини, її увага та пам'ять. Поведінка дитини приймає ознаки відповідальності, здатності дотримуватися певних правил і норм. Нове для неї поводження в суспільстві – положення людини, яка зайнята суспільно важливою справою, – несе за собою зміни в поводженні з іншими дітьми, дорослими, у тому, як вона оцінює себе та інших [1; 4; 7].

У молодшому шкільному віці повністю завершується морфологічний розвиток нервової системи, закінчується ріст і структурна диференціація нервових клітин. Однак функціонування нервової системи характеризується переважно процесами збудження.

До кінця періоду молодшого шкільного віку об'єм легенів становить половину обсягу легень дорослого. Хвилиний об'єм дихання зростає з 3500 мл/хв у 7-річних дітей до 4400 мл/хв у дітей у віці 11 років. Життєва ємність легень зростає з 1200 мл в 7-річному віці до 2000 мл в 10-річному.

Для практики фізичного виховання показники функціональних можливостей дитячого організму є провідними критеріями при виборі фізичних навантажень, структури рухових дій, методів впливу на організм. Для дітей молодшого шкільного віку природньою є потреба в високій руховій активності. Під руховою активністю розуміють сумарну кількість рухових дій, яку виконує людина в процесі повсякденного життя.

При довільному режимі в літній час за добу діти 7-10 років здійснюють від 12 до 16 тис. рухів. Природна добова активність дівчаток на 16-30% нижче, ніж хлопчиків. Дівчатка у меншій мірі виявляють рухову активність самостійно і потребують більше організованих форм фізичного виховання. У порівнянні з весняним і осіннім періодами року взимку рухова активність дітей знижується на 30-45%, а у дітей, які проживають в північних широтах - на 50-70%.

Відомо, що з віком міняються пропорції тіла. У молодшому віці відбувається подальше зменшення відносних розмірів голови. У шість років висота голови сягає 1/6 частини довжини тіла, а в 12 років – лише 1/7. Це вже майже дорослі пропорції (у них – 1/8). Якщо ріст голови з віком уповільнюється, то кінцівки, навпаки, ростуть швидше, у 6-10 років довжина тіла збільшується переважно за рахунок росту ніг [1; 3; 5]. Розвиток м'язової системи сприяє збільшенню фізичної сили дітей. Але малі м'язи кисті рук розвиваються повільніше. Першокласникам важко писати в межах рядка, координувати рухи руки, не робити зайвих рухів, які спричиняють швидку втоми. Саме тому слід проводити фізкультхвилинки, які знімають напруження дрібних м'язів пальців і кистей рук [4; 6].

На порядку денному гостро постає проблема повноцінного розвитку учнів молодшої школи відповідно до їх вікових та психофізіологічних особливостей. І тому в теперішній час наукова спільнота широко обговорює питання, пов'язані зі здоровим способом життя молодших школярів [5; 6].

Вивчення та аналіз даних літератури показало, що вчені намагаються узагальнити дані про основні гендерні відмінності, які потрібно враховувати в процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку в процесі занять руховою активністю в позаурочний час та відмінностей в самооцінці власних фізичних можливостей учнів залежно від статі [1]. Водночас, фахівцями вивчається динаміка фізичного стану дітей молодшого шкільного віку під впливом навчальних навантажень, активно досліджуються можливості використання засобів оздоровчого туризму як основи підвищення їхнього фізичного стану, реалізовується алгоритм корекційно-профілактичних заходів у процесі адаптивного фізичного виховання учнів з особливими потребами [5].

Проте слід зазначити, що першим кроком до безпосередньої реалізації засад здорового способу життя є усвідомлення людиною їхньої практичної значущості, а формування корисних звичок, які сприяють збереженню здоров'я як стереотип поведінки людини в повсякденному житті з точки зору гігієни харчування, режиму, рухової активності виробляється на основі аргументованих знань [3]. Тому науковці справедливо вважають, що в ході залучення дітей молодшого шкільного віку до засад здорового способу життя важливим етапом є формування в них сукупності знань, які забезпечують вироблення життєвих навичок, спрямованих на збереження й зміцнення фізичного, соціального, духовного та психічного здоров'я учнів загальноосвітніх шкільних закладів [5]. Відтак важливим напрямом досліджень є оцінка рівня поінформовані учнів молодшої школи з питань збереження здоров'я.

Вивчення вікових особливостей розвитку якостей дітей та підлітків дозволило визначити одну із важливих закономірностей – здібність розвивається гетерохронно, в їхньому розвитку існують періоди активного збільшення термінів приросту. Активні темпи приросту – чутливі, сенситивні, були визначені автором для педагогічної дії. Таким чином, вікова педагогіка збагатилась науковим фактом, який дозволяє розробити періодизацію вікового виховання якостей дітей та підлітків. Теоретична концепція про сенситивні періоди отримала достатньо об'єктивну оцінку в дослідженні фізичних якостей дітей шкільного віку.

У дослідженнях Ареф'єва В.Г [1] та інших авторів визначено наявність сенситивних періодів у розвитку сили, швидкості, витривалості та інших фізичних якостей у дітей шкільного віку. Ці дані і є основою для розроблення педагогічних технологій вибіркового планування засобів і методів фізичної підготовленості школярів.

Особливу цікавість для практики фізичного виховання дітей і підлітків є комплексне дослідження, яке дозволяє отримати інформацію про розвиток і виховання сили, швидкості, витривалості, гнучкості та спритності в процесі проведення уроку фізичного виховання.

Дослідники [5, 7] зазначають, що в системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку традиційно склалася структура, зміст і методика проведення занять, направлена головним чином на засвоєння конкретного об'єму рухових дій. Але разом з тим, практично не приділяється увага вихованню фізичних якостей, а тому і не вирішуються питання оздоровчої спрямованості. Це питання стало предметом нашого дослідження, що дозволило стверджувати цілеспрямовано застосовувати в заняттях з дітьми молодшого шкільного віку вправи, які тренують направленість, яка сприяє підвищенню рівня розвитку фізичних якостей у комплексі.

Отже вивчення вікових особливостей морфофункціонального розвитку дітей молодшого шкільного віку дозволяє використати ці дані у практиці фізичного виховання, оскільки вони є провідними критеріями при виборі фізичних навантажень, структури рухових дій, методів впливу на дитячий організм.

Література та джерела

1. Ареф'єв В.Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навчальний посібник для студентів навчальних закладів II-IV рівнів акредитації / В. Г. Ареф'єв,

Г.А. Єдинак. 3-є вид. Перероб і доп. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2007. 248 с.

2. Качур Б. М, Шиян М.О. Особливості формування навичок здорового способу життя в учнів молодших класів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. № 35. С. 78–81.

3. Корольчук Б. Клубна система з плавання як основна форма організації шкільного спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2019;3:33-8. DOI:10.32652/tmfvs.2019.3.33-38.

4. Коча І. А., Галайдюк М. А., Гета А. В., Шароді В., Кравченко О., Дудаш О. Здоровий спосіб життя учнів молодшого шкільного віку: ретроспективний аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. 2021; 3(133): 8-15. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3\(133\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.3(133).01).

5. Плахтій П. Д. Фізіологічні основи фізичного виховання школярів : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Вид. М. І. Мошак, 2001. 238 с.

6. Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, О. Д. Кривчикова та ін.; за ред. Т. Ю. Круцевич. 2-ге вид., переробл. та доп.. Київ : НУФВС, вид-во «Олімп. л-ра», 2017. Т. 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 384 с.

7. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології та педагогіки : посібник. Київ: Академвидав, 2003. 504 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАННЯ ДОВКІЛЛЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЧЕРЕЗ ЕКСКУРСІЇ

Софія Булік,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Оксана Раковець, к. б. н., старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Визначено методи формування дозвілєвого пізнання через екскурсії в дітей молодшого шкільного віку. Встановлено, що екскурсії є ефективним засобом формування природничих знань у початковій школі.

Метою природничої галузі є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інноваційних знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики.

Існує досить значна частина загальних праць з методики, що присвячені методології природознавчої освіти дітей молодшого шкільного віку і особливостям методу спостереження та екскурсій зокрема. Це, праці таких науковців, як М. Байбара, О. Біда, В. Городенко, Л. Нарочна та ін. Викликають нагальний інтерес і

матеріали, автори яких подають методичні рекомендації щодо проведення уроків з природничої галузі. Серед них, ми можемо виокремити: Н. Бібік, Н. Коваль, В. Оніщук та ін.

Навчити дітей бачити красу рідної природи, вдивлятися в неї, набувати навичок спілкування з нею допоможуть екскурсії в межах змісту інтегрованого навчального курсу «Я досліджую світ». Спостерігаючи різні природні та соціальні явища в реальних умовах, діти набувають знань, у них розвивається сприйняття як складних соціальних процесів так і різноманітних барв і звуків рідної природи [2].

Під час екскурсій на уроках та в позаурочний час, діти знайомляться з різноманітними рослинами і тваринами в природних умовах, вчать помічати зміни, які відбуваються в їх житті зі зміною пори року. Так, діти вчать розрізняти сезонні зміни та одночасно відзначати рад змін в житті людини. По можливості організовується практична участь дітей в охороні природи (наприклад, підгодівля птахів). При проведенні екскурсій виникає можливість в реальних умовах, на конкретних прикладах познайомити дітей з правилами поведінки в природі, формуючи екологічну компетентність, що передбачає дотримання правил природоохоронної поведінки, розумінням важливості збереження природи та довкілля.

Екскурсії на уроках природничої галузі бувають: вступними (з досліджуваної теми); поточними (в системі занять з природничої галузі); узагальнюючими (систематизуючими). На вступних екскурсіях діти отримують загальні уявлення про об'єкти і явища навколишнього світу. Прикладом вступної екскурсії може бути екскурсія по темі «Весняні зміни в природі». Так, ранньою весною вчитель звертає увагу дітей на пробудження всього живого від зимового сну – набування бруньок, поява перших, швидко зеленіючих травинок, пролісків. Діти спостерігають за сріблястими сережками вільхи, верби та ін.

Поточні екскурсії припускають знайомство з конкретними об'єктами або явищами в самій природі. Наприклад, екскурсія по темі «Мешканці водойми (ставка)». Узагальнюючі екскурсії проводяться як завершальні і передбачають конкретизацію, систематизацію соціально-природничих та екологічних понять дітей початкової школи. Прикладом може служити екскурсія по темі «Осінні подарунки».

Екскурсії дозволяють в ігровій формі організувати спостереження дітей за тим чи іншим об'єктом природи. Такі прогулянки «В гості до берізки», «На галявину метеликів», «До пташиної їдальні» та ін. сприяють чуттєвому сприйняттю дітьми світу природи та кращому засвоєнню навчального матеріалу [1].

У процесі екскурсій закладається фундамент конкретних уявлень про рідну природу. Учні знайомляться з усім багатством її фарб, звуків, запахів, форм у розвитку і зміні. Пізнання природного оточення починається чуттєвим шляхом, за допомогою зору, слуху, дотику, нюху. Так, в лісі, парку діти вчать розрізняти забарвлення осіннього листя: у берези вона лимонного кольору, у дуба – коричневого, у верби – зеленувато-жовтого, у осики – червоного або пурпурного. Картина осіннього лісу, парку сприймається ними яскравіше, повніше, якщо вчитель пропонує послухати голоси птахів, шум вітру, вчить визначати запах грибів, моху, прілої зелені та ін. Чим більше органів чуття беруть участь у такому пізнанні, тим більше ознак і

властивостей виділяє учень в досліджуваному об'єкті, явищі, а отже, багатшими стають його знання та глибше розуміння складних природних та соціальних процесів нашого життя.

Основна дидактична мета екскурсій та спостережень на уроках природничої галузі – формування нових знань головним чином шляхом безпосередніх спостережень за природними, соціальними, виробничими об'єктами і явищами. Зокрема, на екскурсіях школярі на 1 циклі навчання мають можливість не тільки спостерігати досліджувані об'єкти і явища, а й класифікувати об'єкти за різними ознаками, під безпосереднім керівництвом учителя. Так, при вивчення інтегрованого курсу або окремих предметів у 1 класі варто розпочинати з вивчення тем, що передбачають аналіз об'єктів за різними ознаками, далі – їх узагальнення й класифікацію за визначеними ознаками [3].

Таким чином, екскурсії та спостереження на уроках природничої галузі відіграють досить важливу роль, тому що вони мають велике пізнавальне, розвивальне і виховне значення, а також розширюють і поглиблюють знання учнів.

Література та джерела

1. Крамаренко А. М., Малиш, Я. В. Особливості та роль екскурсій у курсі «Я досліджую світ». 2021. *Trends in science and practice of today*. 2021. № 5. 279 с.
2. Міненко А. О., Скорик Т. В., Ананьева А. В. Роль спостережень та екскурсій в реалізації компетентнісного підходу організації освітнього процесу в початковій школі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів : НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 88–95.
3. Ткачук О. О. Екскурсія в початкових класах як форма організації навчального процесу. *Динаміка, рух та розвиток сучасної науки*. 2021. №3. 23 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ МУЗИЧНО-НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тетяна Бусько,

студентка 41ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільного виховання та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Ярослав Назар, викладач кафедри теорії, методики
музичної освіти та інструментальної підготовки**

У статті висвітлюються музично-національні традиції західної України, що вивчаються на уроках музичного мистецтва в початковій школі; подано детальний аналіз підручників «Мистецтво 1-4 класи» (автори О. Лобова, Л. Аристова, Л. Масол, Л. Кондратова).

Становлення музично-національних традицій Західної України відбувалось під впливом різних чинників: географічного (регіон межує з Румунією, Угорщиною, Словаччиною, Польщею), політичного (край був у складі Австро-Угорщини,

Чехословаччини, Угорщини), етнічного (на Західній Україні проживають українці, поляки, угорці, словаки, румуни, німці, росіяни, цигани та інші етноси). Означені чинники обумовили самобутність музичного мистецтва регіону, домінування у ньому музичних традицій різних етносів краю, які ґрунтувались на професійних засадах різних національних шкіл (української, чеської, угорської, польської та ін.).

Науковий інтерес до цієї теми поглибив і розвинув видатний український етномузиколог Володимир Гошовський. Порівняно з Ф. Колесою та К. Квіткою він значно розширив хронологічні межі вивчення історії музичного фольклору Західної України, охопивши часовий проміжок не двох десятиліть, а майже двох століть (з початку ХІХ – до середини ХХ століття).

У процесі пошукової роботи В. Гошовський віднайшов нові, раніше невідомі народнопісенні записи та архівні матеріали, зібрав та оприлюднив нові відомості про музично-фольклорні напрацювання на території Західної України. Результатом його роботи були:

1) розширення списку відомих музично-фольклорних матеріалів із Західної України: збірників, наукових робіт, польових досліджень і звукозаписів народних пісень;

2) ґрунтовний науковий аналіз кількох музично-фольклорних збірників ХІХ століття (статті про нотні збірники І. Югасевича, Н. Нодя і В. Талапковича;

3) публікація епістолярної спадщини про музичний фольклор краю (листування Філарета Колесси та Івана Панькевича [2, с.107]).

Сьогодні в Україні плідно працюють такі високопрофесійні колективи, як Національний Заслужений Академічний ансамбль танцю України імені П. Вірського, Національний Заслужений Академічний хор України імені Г. Верьовки, Закарпатський державний народний хор, Волинський державний академічний народний хор, Гуцульський національний ансамбль пісні і танцю, Ансамбль народного танцю «Козаки Поділля», Ансамбль народного танцю «Поділля», Державний ансамбль пісні і танцю Буковини та ін.; професійні фольклорні колективи: Ансамбль національного обряду «Родослав», Етнографічний фольклорний ансамбль «Берегиня», Український фольклорний етнографічний ансамбль «Калина» та інші.

Питання національної ідентичності є нині особливо актуальним для України, яка опинилася перед викликом міжрегіонального розмежування. У зв'язку з цим вже тривалий час одне з центральних місць посідає проблема становлення і розвитку етнічної та національної самосвідомості українського народу. Ця проблема є надзвичайно актуальною і належить до тих, наукове осмислення яких диктується нагальними потребами поступу української держави. Згідно точки зору А.Агаєва, нація стає справжньою тільки тоді, коли формується активне відношення людини до нації, точніше кажучи, національна самосвідомість. Без останньої нація не здатна до самостійного життя, суверенітету, розвитку, політичного самовизначення, одним словом, вона просто неможлива [1, с. 7].

Виховання естетичних почуттів засобами музично-національних традицій свого краю має починатися із сім'ї, дитячого садка, школи. Тільки в такому випадку можна виховати справжніх патріотів своєї Батьківщини.

Як зазначає Т. Турчин, «музика сприяє здатності дитини заглибитись у себе, в свої переживання, вона ніби заново відкриває для себе цілий світ емоцій, можливість з позицій прекрасного оцінити природу рідного краю, поетичне слово, звуки музики. Розвиток духовності та формування національної самосвідомості неможливо уявити без відчуття себе як представника свого народу, своєї культури. Національна музика має особливий вплив на свідомість та самосвідомість особистості, вона є ефективним засобом виховання особистості людини, формування домінуючих показників, які становлять основу її духовної та національної культури» [6, с.132].

Популяризація музично-національних традицій в процесі навчання школярів, методичне забезпечення сприймання дітьми народної музики, розуміння її інтонаційно-стильових особливостей, елементів майстерності виконавця сприяють реалізації національного виховання учнів, формуванню їх естетичних почуттів.

Зміст загальної музичної освіти визначається Державним стандартом базової й повної загальної середньої освіти й ґрунтується на положеннях Концепції загальної середньої освіти. Він вимагає науково обґрунтованих підходів у визначенні загальноосвітніх і спеціальних компонентів, співвідношення гуманістичного, естетичного, етичного, інтелектуального та музично-творчого розвитку особистості учня.

Теоретично обґрунтовуючи концепцію загальної мистецької освіти, Л. Масол наголошує, що її мета полягає в тому, щоб «у процесі перцептивно-аналітичної та художньо-практичної діяльності формувати в учнів цілісний художній образ світу як інтегральну основу світогляду, виховувати естетичне ставлення до явищ дійсності й особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, стимулювати творчий потенціал особистості, розвивати загальні й спеціальні здібності, якості й компетентності, художньо-образне мислення, потребу й здатність до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення» [3].

У ЗЗСО України, надається велика увага естетичному вихованню учнів. Створена Концепція художньо-естетичного виховання школярів, яка повною мірою закладає основи забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості дітей та молоді України.

Освітня галузь «Мистецтво» як чинник творчого розвитку учнів становить невід'ємний компонент загальної початкової освіти. У початковій школі цій освітній галузі виділено змістові лінії, що охоплюють основні види мистецтв – музичне, образотворче та мистецько-синтетичне (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), які реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів [5].

Предмет музичне мистецтво займає особливе місце серед навчальних дисциплін закладу загальної середньої освіти. Адже воно не лише сприяє формуванню естетичних почуттів і смаків, але й готує вихованців до майбутньої естетичної діяльності.

Аналіз наукових праць, підручників і посібників з педагогіки та методики виховання учнів молодших класів дає змогу стверджувати, що переважна більшість їх авторів практикують методи естетичного виховання як способи взаємопов'язаного співробітництва вчителів і учнів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований

педагогічний вплив на свідомість, поведінку останніх, на формування у них здатності сприймати і оцінювати світ, мистецтво і одночасно розвивати творчі здібності учнів, їх естетичну компетентність і почуття.

Проаналізувавши підручники «Мистецтво 1-4 класи» (автори О. Лобова, Л. Аристова, Л. Масол, Л. Кондратова), ми виявили, що музично-національні традиції Західної України в програмі підручників різних авторів зустрічаються у край рідко [4].

Так, у 1 класі (за програмами Л. Масол, Л. Кондратової), школярі знайомляться з такими народними інструментами як свищик та окарина.

О. Лобова пропонує в 1 класі слухання народних танців «Аркан», «Гопак», «Метелиця», «Козачок».

У 2 класі (програма Л. Масол) діти знайомляться з закарпатськими народними мелодіями у виконанні ансамблю «Троїсті музики», а також слухають українські народні танці «Аркан» і «Метелиця».

В 3 класі (програма О. Лобової) школярі слухають народні танці «Аркан» та «Коломийки».

В 4 класі (програма О. Лобової) школярі вивчають українську народну пісню «Верховино, світку та наш», слухають «Гуцульську рапсодію Г. Майбороди та знайомляться з музикою рідного краю.

На нашу думку, вивчення на уроках музичного мистецтва музично-національних традицій Західної України сприятиме у молодших школярів формування національних світоглядних позицій, збагачуватиме їх емоційно-естетичний досвід та розширюватиме досвід учнів у галузі музичного мистецтва, розвиватиме вміння свідомо оцінювати музичні явища та формуватиме усвідомлене ставлення до власних музичних вражень та до музичного мистецтва в цілому.

Література та джерела

1. Агаєв А.Г Нація та самосвідомість. Питання історії. Київ, 2016. №7. С.7-8.
2. Гошовський В. Листування Івана Панькевича з Філаретом Колесою. *Науковий збірник Музею української культури в Свиднику*. Братислава; Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво, 1986. Т. 4. Кн. 1. С. 107–147.
3. Масол Л. М. Програма «Мисецтво». URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/4216/> (дата звернення 20.01.2023).
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1–4 класи. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2013. 392 с.
5. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1-4 клас), від 22.02.2018 р. [URL: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>] (дата звернення 20.01.2023).
6. Турчин Т.М. Національний репертуар – основа музичного навчання сучасних школярів. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія14: Теорія і методика мистецької освіти.2010. Вип. 10. С. 130–136.

ТРИКУТНИК ПАСКАЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мар'яна Василик,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта

Коломийського педагогічного коледжу Івано-Франківської обласної ради

Науковий керівник – Василь Гречук, викладач математики,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Описано трикутник Паскаля як один з об'єктів, дослідження якого відкриває перед учнями різні галузі знань та розвиває мислення. Створено інструменти та виявлено умови, за яких молодші школярі зможуть самостійно досліджувати трикутник Паскаля.

Креативне мислення дозволяє знайти нові та нестандартні рішення, що допомагає розвивати інноваційні підходи в різних сферах. Крім того, креативне мислення є важливим для розвитку особистості. Системне мислення, у свою чергу, допомагає розуміти складні системи та взаємозв'язки між ними. Це дозволяє розглядати проблеми та завдання у комплексі, виходячи з різних факторів та умов, та знаходити комплексні рішення, що забезпечують оптимальний результат. Стає зрозумілим, що розвиток креативного та системного мислення відбувається впродовж вивчення всіх освітніх галузей, а їх інтеграція відіграє важливу роль, забезпечуючи розуміння використання здобутих знань і навичок у різних ситуаціях життя.

Необхідність розвитку системного та критичного мислення учнів обґрунтована в низці нормативних документів Нової української школи. Зокрема, у Програмі Нової української школи (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2018 № 510) зазначено, що однією з ключових компетенцій, яку повинні розвивати учні, є критичне мислення, системний аналіз та розв'язання проблем.

Однією із необхідних умов для розвитку критичного і системного мислення є системний підхід до навчання, що передбачає вивчення не окремих фактів чи явищ, а їх взаємозв'язків. Важливо відібрати об'єкти, дослідження яких відкриває перед учнями різноманітні галузі знань. Одним із таких об'єктів є трикутник Паскаля, оскільки числа, що його утворюють, виникають природно в алгебрі, комбінаториці, теорії ймовірностей, математичному аналізі, теорії чисел та інших галузях математики.

Метою нашого дослідження є створення інструментів та виявлення умов, за яких учні зможуть самостійно досліджувати трикутник Паскаля.

Ознайомлення із ним можна розпочати на уроці інформатики, запропонувавши учням відкрити Карти Google і прокласти маршрут між двома перехрестями будь-якого сітчастого міста (наприклад, на схемі Чикаго від перехрестя до перехрестя). Далі пропонуємо змінити маршрут так, щоб рух був лише на схід і північ. Звертаємо увагу, що таких маршрутів є багато.

На уроці математики формулюємо проблему про кількість можливих маршрутів та розв'язуємо її за допомогою моделі «Трикутник Паскаля» (<https://www.geogebra.org/m/gpeq4ndg>). У цій моделі, щоб дізнатися скільки шляхів

ведуть до потрібної клітинки, потрібно просто клацнути по ній. Щоб зрозуміти, чому саме така відповідь, потрібно клацати по всіх клітках, починаючи з першої. В результаті, учні отримують трикутник Паскаля. Тут можна розповісти учням про цей трикутник або запропонувати знайти інформацію про нього самостійно.

Наступні заняття можна присвятити дослідженню трикутника Паскаля за допомогою нашої моделі: <https://www.geogebra.org/m/zvzqne3f>.

Спочатку відкриваючи рядок за рядком, за допомогою бігунка, з'ясуємо алгоритм побудови трикутника Паскаля. Далі учням пропонуємо порахувати суму чисел у кожному з рядків (модель дозволяє демонструвати або приховувати відповідні суми). Важливо, щоб учні звернули увагу на те, що кожна сума удвічі більша за попередню. Бажано дати можливість учням самостійно обґрунтувати цей факт. При необхідності, можна виділити будь-який рядок і проаналізувати, як утворюється наступний. Таким чином, учні виявляють послідовність степенів числа 2.

Для введення поняття степеня, можна використати нашу модель «Процес подвоєння»: <https://www.geogebra.org/m/rmzjqa8b>. Після чого доцільно запропонувати обчислити степені числа 11 від 0 до 4. Повернувшись до моделі трикутника Паскаля, звертаємо увагу, що у перших п'яти рядках таблиці Паскаля записані коефіцієнти десяткового розкладу (цифри десяткового запису) відповідних степенів числа 11. Безперечно, що учнів зацікавить, чому так відбувається. Щоб з'ясувати причину такої закономірності, скористаємось нашою моделлю «Множення суми на суму» <https://www.geogebra.org/m/khxsnpjc>. Вона дозволяє не лише продемонструвати квадрат числа 11, але і формулу квадрата суми. Аналогічно, за допомогою предметної моделі куба можна показати куб числа 11 та формулу куба суми. Тепер можна повідомити учням, що кожен рядок трикутника Паскаля є біноміальними коефіцієнтами, тобто числовими множниками розкладу степенів суми двох чисел

Згодом пропонуємо учням переглянути відео з дошкою Гальтона [4] та теоретично обґрунтувати розподіл кульок, використовуючи модель: <https://www.geogebra.org/m/dt8v3ryp>.

Пропонована модель дозволяє учням здогадатися, що на кожному кроці приблизно половина кульок падає справа від перешкоди, а інша половина – зліва. Змінюючи їх кількість, одержуємо теоретичну модель розподілу для відповідної кількості кульок. Подібні дослідження створюють умови для введення базових понять теорії ймовірностей. Наприклад, учням можна запропонувати задачу: У сім'ї 4 дітей. Яка ймовірність того, що всі діти – хлопці, 3 хлопці і одна дівчина, 2 дівчини і 2 хлопці, 3 дівчини і 1 хлопець, усі – дівчата? Використовуючи дану модель припускаємо, що дівчатка і хлопчики народжуються з однакою ймовірністю. На пропонованій моделі другий рядок таблиці моделює народження першої дитини, третій – другої, четвертий – третьої, а п'ятий – четвертої. З другого рядка дізнаємося, що у приблизно половини сімей першим народжується хлопчик, а у іншій половині – дівчинка. З третього рядка бачимо, що у приблизно чвертині сімей, що мають двох дітей – 2 хлопчики, у чвертині – 2 дівчинки, а у 8/16 або половині сімей хлопчик і дівчинка. Аналогічно можна проаналізувати четвертий та п'ятий рядки і

встановити, що для сімей із 4 дітьми ймовірність буде відповідно $1/16$, $4/16$, $6/16$, $4/16$ та $1/16$.

Ще на одному із занять обговорюємо питання, чи можна обчислити кількості маршрутів до будь-якої точки (будь-який елемент трикутника Паскаля) без знаходження всіх його попередніх елементів. Бажано повідомити, що це комбінаторна задача (окремої галузі математики). Щоб її розв'язати, доведеться познайомитися принаймні з двома правилами комбінаторики. У цьому нам допоможе ще одна модель: <https://www.geogebra.org/m/xjd3sazk>.

Перше правило добутку розберемо на прикладі задачі: З пункту А в пункт В ведуть 3 дороги, а з пункту В в пункт С – 2 дороги. Скількома способами можна добратися з пункту А у пункт С? Ще один принцип підрахунку кількості варіантів демонструємо на прикладі задачі про зіграні партії чотирма учасниками турніру: Кожен із чотирьох учасників шахового турніру зіграв з іншими учасниками по одній партії. Скільки партій було зіграно?

На моделі стрілками показано, що перший учасник зіграв з іншими по 3 партії. Це саме продемонстровано за допомогою пар чисел. Оскільки учасників 4, то може скластися враження, що всіх партій $3 \times 4 = 12$. Однак, слід звернути увагу, що кожна партію пораховано двічі, тому загальна їх кількість у 2 рази менша: $12 : 2 = 6$. Такий спосіб підрахунку жартома називають «Правилом пастуха», адже можна порахувати ноги всіх овець і результат поділити на 4.

Тепер переходимо до встановлення правила для обчислення будь-якого елемента трикутника Паскаля. Тут слід домовитися з учнями, як будемо його фіксувати. Для цього прокладемо маршрут від початку до потрібного елемента, позначаючи крок вправо одним кольором, а вліво – іншим. Наприклад, щоб прийти до числа 56, потрібно зробити 5 кроків вліво і 3 вправо, всього – 8 кроків.

Модель дозволяє закодувати цей маршрут, проклавши стрічку довжиною 8 клітинок. На ній розкладемо 3 кружечки, що моделюють кроки вправо. Якщо буде інший маршрут, то одержимо іншу модель. Таким чином, потрібно встановити, скількома способами можна розкласти кружечки на стрічці. Для першого є 8 місць, для другого – 7, а для третього – 6, всього (за правилом добутку) $8 \times 7 \times 6$.

Але слід звернути увагу, що, якщо поміняти місцями кружечки, то код не зміниться. Це означає, що ми один і той же маршрут порахували кілька разів. Тому слід встановити по скільки разів був порахований кожен з них. Для цього звертаємо увагу, що перший круг ми можемо поставити на одне з трьох місць, другий – на одне із двох, а третій – лише на одне місце. Всього – на $3 \times 2 \times 1 = 6$ місць. Отже, існує $(8 \times 7 \times 6) : 6 = 56$ можливих маршрутів.

Далі можна показати трансформацію трикутника Паскаля у трикутник Серпинського. Для цього досить запропонувати розфарбувати парні числа у трикутнику Паскаля: <https://www.geogebra.org/m/hs8svbpy> та демонструємо модель «Трикутник Серпинського»: <https://www.geogebra.org/m/n8jzjznq>, на основі якої пояснюємо принцип побудови цього трикутника. Тепер учням слід розповісти або запропонувати знайти інформацію про фрактали самостійно. Щоб зацікавити учнів фрактальною геометрією, можна розповісти учням про гру хаосу та показати її на

прикладі моделі «Фрактал Серпинського (утворення)»: <https://www.geogebra.org/m/hj2rj9hs>.

На уроці інформатики відповідний алгоритм учні можуть запрограмувати у Scratch.

Наявність фрактальних закономірностей в природі у вигляді повторюваних форм та їх поєднання, людство помічало ще з давніх часів. Ми бачимо їх постійно протягом нашого життя: коли дивимося на дерева, гори, сніжинки, блискавку чи ураган. Все це напряду пов'язано з фракталами. Дітям буде цікаво подивитися відео [6], під час перегляду якого вони дізнаються, де ще в природі можна зустрітися з фракталами.

Отже, впродовж нашого дослідження було встановлено, що за допомогою трикутника Паскаля та всіх створених моделей є можливість ознайомити молодших школярів з поняттям степеня, елементами комбінаторики та теорії ймовірності, правилом множення суми на суму, формулами скороченого множення та фракталами. Таким чином, протягом декількох уроків інформатики, математики, образотворчого мистецтва та ЯДС учні можуть дослідити трикутник Паскаля та зрозуміти, що він має широке використання в різних галузях науки і зустрічається в повсякденному житті.

Література та джерела

1. GetAClass – Просто математика. Треугольник Паскаля 2. Свойства, 2016. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RTG0ePEkcEY> (дата звернення: 06.03.2023).

2. Василик Мар'яна – Resources. GeoGebra. URL: <https://www.geogebra.org/u/mariankavasylyk?sort=-modified> (дата звернення: 06.03.2023).

3. Глеман М., Варга Т. Вероятность в играх и развлечениях: Элементы теории вероятностей в курсе сред. школы. Пособие для учителя/Пер. с фр. А. К. Звонкина. – М.: Просвещение, 1979. – 176 с.

4. Дошка Гальтона. Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/vsesvitua/videos/1174174002935934/> (дата звернення 06.03.2023).

5. Кішук Наталія. Трикутник Паскаля: Ресурси GeoGebra. URL: <https://www.geogebra.org/m/greq4ndg> (дата звернення 06.03.2023).

6. Михайло Кравчишак. Фрактали в природі дуже красиве відео, 2017. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=n3GeHY7qx_I (дата звернення: 06.03.2023).

7. Міністерство освіти і науки України - Навчальні програми для 1-4 класів. Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 06.03.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анастасія Веснянка,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
Наукова керівниця – Галина Єрко, викладачка-методистка, голова циклової
комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін

У тексті подано особливості процесу формування вміння вчитися впродовж життя в молодших школярів/школярок. Зазначено роль цієї ключової компетентності для всебічнорозвиненої особистості та патріота(-тки) України – випускника(-ниці) Нової української школи.

Основним завданням реформування української освіти та впровадження Концепції Нової української школи є виховати інноватора(-ку) та громадянина(-ку), який/яка вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримуватися прав людини. А випусник(-ця) сучасної української школи «здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» [1].

Уміння вчитися впродовж життя – це здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації освітнього процесу (власного і колективного), зокрема, через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання [1].

Останніми роками з'явився новий термін у дидактиці – «освіта шириною за життя», який акцентує увагу не лише на постійності навчання, а і його різноманітності, широкому виборі пропозицій щодо здобуття якісної освіти. У контексті цих вихідних позицій розглядається у сучасній дидактиці і вміння вчитися як ключова компетентність шкільної та професійної освіти [2].

Щоб сформувати в особистості вміння здобувати освіту впродовж життя, Нова українська школа, насамперед, має бути орієнтована на учня/ученицю, створити відповідне сучасне освітнє середовище, яке б включало вмотивованого вчителя/вчительку, партнерську навчальну взаємодію учня/учениці як з педагогом/педагогинєю, так і з іншими учнями та виховання на цінностях [1]. Створення партнерської навчальної взаємодії ефективно в умовах інтерактивного навчання. Організація навчальної роботи в парах, малих групах сприяє реалізації основних принципів «педагогіки партнерства».

Уміння вчитися потребує, по-перше, набуття людиною фундаментальних базових умінь і навичок, таких як грамотність, спроможність до оперування числами та ІКТ, необхідними для подальшого навчання. На цій підставі учень/учениця має вміти отримувати доступ до нових знань, умінь та навичок, здобувати їх, обробляти та засвоювати. Це потребує ефективного управління навчанням, моделями кар'єри та

роботи, зокрема здатності наполегливо продовжувати навчання, концентруватися впродовж тривалих проміжків часу та критично обмірковувати навчальні цілі й завдання. Індивіди повинні вміти присвячувати час для самостійного навчання та виявляти самодисципліну, а також співпрацювати з іншими у межах освітнього процесу, отримувати користь від роботи в неоднорідних групах та ділитися набутими знаннями. Вони також повинні вміти організовувати власне навчання, оцінювати свою роботу й, у разі необхідності, звертатися за порадою, інформацією та за допомогою [2].

Науковці окреслюють три вектори формування у дитини вміння вчитися: розвиток психічних процесів (мотивація, пізнавальний інтерес, воля; мислення, увага, пам'ять), розвиток особистісних якостей (самостійність, ініціативність, відповідальність, працелюбність), формування навчальних умінь (планування, організація, самоконтроль, самооцінка) [3].

Допомогти дитині сформувати компетентність уміння вчитися можуть такі навички:

1) Формувати вміння доводити справу до кінця (мотивація і воля).

Зовнішні чинники, які впливають на бажання вчитися, – заохочення, страх покарання, бажання отримати нову соціальну роль, прагнення бути успішним тощо. Підтримувати їх легше, ніж внутрішньо мотивувати. Стимулювати пізнавальний інтерес дитини можуть цікаві завдання, незвичайні питання, зміни видів діяльності на уроці. Якщо учні чомусь дивуються, це може стати точкою зростання пізнавального інтересу. Воля передбачає вміння стримувати бажання заради виконання важливого завдання. Тут мають працювати відповідальність та розуміння мети. Досягти цього можна, поступово нарощуючи складність навчальних завдань, працюючи постійно в «зоні найближчого розвитку» – посилюючи складності. Навчатися складно, але має бути цікаво. Надто складні завдання знижуватимуть мотивацію та не забезпечать задоволення від успішного подолання труднощів, шкідливо впливатимуть на мотивацію та формування вольової регуляції.

2) Давати і виконувати вправи на розвиток психічних процесів: уваги (ігри на переключення, розподіл, розширення обсягу та стійкості уваги); мислення (завдання, вправи та ігри на аналіз, порівняння, класифікацію, пошук закономірностей, узагальнення, систематизацію); пам'яті (ігри на розвиток моторно-слухової, образної, словесно-логічної пам'яті; прийоми запам'ятовування).

3) Виховувати самостійність, відповідальність та ініціативність.

Формувати самостійність варто поетапно – від завдань невеликого обсягу, з інструкцією, до більших завдань із меншими поясненнями. Матеріали для асинхронної роботи учнів учителю/вчительці варто ділити на блоки та давати до кожного коментар, посилання на додаткові ресурси (за необхідності), завдання на опрацювання та розуміння тексту (маркування тексту, створення таблиць, інтелектуальних мап, схем тощо). Для формування відповідальності та ініціативності в учнів варто давати їм можливість вибору та ухвалення рішень у навчальній діяльності й шкільному житті.

Самостійність, відповідальність та ініціативність формуються також під час групової роботи. Для формування ініціативності кожному учневі варто давати

можливість бути в різних ролях у групі, обов'язково – спробувати роль лідера чи організатора. Ефективним буде також створення проєктів – як колективних, групових, так і індивідуальних. Корисними будуть також інтерактивні вправи, участь у дискусіях, мозкових штурмах. У таких видах діяльності формуються навички і певний досвід виявляти ініціативу, формулювати, аргументувати та обстоювати власну думку, приймати відповідальність за ухвалені рішення.

4) Навчити здійснювати самоконтроль та самооцінювання.

Тут допоможуть чек-листи – таблиці з критеріями оцінювання певного виду діяльності учнів. Базові правила роботи з чек-листами: давати чек-листи до початку вивчення теми чи виконання завдання, щоб учні розуміли чіткі вимоги; пропонувати, оцінити свою роботу чи свої вміння після вивчення теми; застосовувати для взаємооцінювання (у парах або «сліпого» взаємооцінювання); використовувати для надання зворотного зв'язку від учителя учням [4].

Набуття навичок вчитися впродовж життя надзвичайно необхідне для сучасної особистості. Роль вчителя початкової школи у процесі формування цієї компетентності надзвичайно важлива, адже випускник Нової української школи – всебічнорозвинена особистість, яка володіє одинадцятьма ключовими компетентностями, серед яких уміння вчитися впродовж життя чи не найголовніша. Тож від самого початку навчання важливо починати формувати цю компетентність.

Література та джерела

1. Коберник Г. І. Формування вмінь вчитися впродовж життя в умовах НУШ. URL: <http://surl.li/ddsel> (дата звернення: 12.03.2023).

2. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. URL: <http://surl.li/fkqny> (дата звернення: 12.03.2023).

3. Навчання в умовах війни: як сформувати в учнів уміння вчитися. URL: <http://surl.li/fkqoa> (дата звернення: 12.03.2023).

4. Навчити вчитися: як учителі можуть допомогти дітям здобути цю навичку? URL: <http://surl.li/fkqoe> (дата звернення: 12.03.2023).

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Іванна Веснянка, Юлія Корука,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта

відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Вікторія Ричко,

викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін

Розглянуто вплив уроків образотворчого мистецтва на розвиток та формування творчої особистості молодших школярів. Проаналізовано важливість створення сприятливого середовища для розвитку творчих здібностей дітей, а також роль уроків образотворчого мистецтва у початковій школі.

Молодший шкільний вік є найсприятливішим для розвитку творчості учнів, їхніх творчих здібностей. Оскільки в даний віковий період набуває активного розвитку уява, здатність фантазувати, творчо мислити, чітко проявляється допитливість, вміння спостерігати за дійсністю [1].

Одним із шляхів подолання складної ситуації, яка виникає у дітей на перших етапах адаптації до незвичного для них шкільного режиму є виявлення творчих здібностей та заохочення до занять у сфері творчості. Важливу роль у вирішенні цього питання відіграє художньо-творча діяльність під час уроків образотворчого мистецтва, адже діти люблять малювати, ліпити та розфарбовувати. Для багатьох школярів це не робота, а насолода. Заохочення до таких занять не тільки розвиває уяву, формує навички володіння технікою малювання, ліплення, а й дозволяє побачити та відчувати інтерес до процесу навчання та шкільного ритму життя [2].

Оскільки одним із ключових завдань початкової школи є формування розумово активної особистості, то від рівня розвитку сенсорного та наочно-образного мислення учня напряду залежить ступінь підвищеної усвідомленості та підвищеної чутливості до реального процесу навчання. Сьогодні існує проблема, яка полягає в тому, що в процесі навчання розвиваються переважно репродуктивні здібності дітей, тоді як більш складні та важливі здібності, такі як творчі залишаються нерозвиненими.

Уроки образотворчого мистецтва сприяють розвитку творчих здібностей молодших школярів, впливають на їх емоції, почуття, переживання, нестандартний хід мислення, здатність бачити ними красу у навколишньому світі. Образотворче мистецтво здатне допомогти учням відкрити свій творчий потенціал та розвивати навички, які будуть використовувати протягом усього свого життя. Основні завдання уроків образотворчого мистецтва полягають у створенні сприятливого середовища для розвитку творчих здібностей дітей, вихованні творчої особистості, розвитку художнього смаку та формуванні навичок сприйняття та аналізу художнього твору.

Одним з важливих елементів розвитку творчих здібностей на уроках образотворчого мистецтва є використання ігрових форм навчання. Гра допомагає дітям розслабитися та відчувати свободу вираження своїх ідей та фантазій. Крім того, важливо, щоб на уроках образотворчого мистецтва була забезпечена індивідуальна увага до кожного учня, оскільки кожен має власні особливості, і потребує індивідуального підходу.

На уроках учні вчаться сприймати навколишній світ, аналізувати його та виражати свої думки та почуття у творчому процесі, експериментувати з різними матеріалами та техніками малювання, що допомагає розвивати їх творчі здібності. Уроки мистецтва сприяють формуванню в учнів навичок креативної роботи з інформацією. Під час занять діти навчаються аналізувати різні форми мистецтва та виражати свої думки та ідеї у творчий спосіб. Вони навчаються створювати свої твори, використовуючи набуті навички та знання про техніки малювання та композиції. Також учні розвивають навички вибіркової роботи з інформацією та її обробки, що може стати корисним для їх майбутньої освіти та професійного розвитку.

Під час занять з образотворчого мистецтва необхідно пропонувати завдання, які сприяють розвитку дитини, а також мотивують вирішувати складні творчі завдання. Дуже важливо надати молодшим школярам максимальну свободу у виборі творчої

діяльності. Малювання фарбами, ліплення – ці види художньої діяльності завжди є привабливими для дітей. Саме в них дитина може вільно висловити свої почуття та думки. Якщо навчити дитину бачити поєднання фарб і узагальнити знання про квіти, навчити правильно, усвідомлено працювати олівцями та фарбами, це неодмінно призведе до появи почуття радості успіху, що є першим кроком у формуванні інтересу до образотворчого мистецтва [3].

На заняттях образотворчого мистецтва в початковій школі учні пізнають інструменти та матеріали, якими вони малюють, навчаються можливостям роботи з ними, знайомляться з різними операціями, опановують елементарні навички зображення, вчаться робити замальовки та ескізи. Зазвичай молодші школярі добре засвоюють матеріал уроку, який був для них цікавим. Для розвитку творчих здібностей учнів дуже корисно використовувати під час уроків нетрадиційну техніку малювання. Також бажано надавати дитині можливість самостійно проявляти себе, щоб випробувати радість творчої праці. Чим частіше і більше дитина малює, тим більш досконалою стає її техніка володіння інструментами та матеріалами, а малюнки виходять більш якісними [4].

Отже, молодший шкільний вік є найсприятливішим для розвитку творчості та творчих здібностей учнів. Уроки образотворчого мистецтва відіграють важливу роль у розвитку творчості та формуванні творчої особистості учнів. Вони сприяють розвитку уяви, фантазії, допитливості та вміння спостерігати за дійсністю. Такі заняття також допомагають учням адаптуватися до шкільного режиму та розвивати в них інтерес до навчання та шкільного життя. Важливо створювати сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей дітей, виховувати творчу особистість та формувати навички сприйняття та аналізу художнього твору.

Уроки образотворчого мистецтва у початковій школі допомагають виявити талановитих дітей, які потім зможуть продовжити вивчення мистецтва в гуртках, художніх школах тощо. Дитина ніколи не стане цікавою особистістю, якщо вона перестане навчатися та розвивати свої творчі здібності. Світ мистецтва має допомогти молодшому школяреві побачити у собі образ культурної людини.

Література та джерела

1. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва. URL: https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3622/1/educ_2022_169.pdf (дата звернення: 11.03.2023).

2. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали II науково-практичної інтернет-конференції здобувачів факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (11 жовтня 2022 р., м. Харків). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 36.

3. Дишловенко Л. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. *Таврійський вісник освіти*. 2019. С. 80–85. (дата звернення: 12.03.2023).

4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.03.2023).

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ

Іванна Веснянка,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Наукова керівниця – Наталія Хомюк, викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Проаналізовано умови, які відіграють важливу роль в процесі формування творчості дітей при формуванні природничих компетентностей на уроках «ЯДС». Розглянуто особливості розвитку творчих здібностей учнів початкових класів у процесі пізнання природи.

Виховання творчої особистості та процес розвитку її творчих здібностей завжди були в центрі уваги педагогічної науки [2].

Що ж таке «творчі здібності»? Творчі здібності – синонім креативності, основними показниками якої є: швидкість та гнучкість думки, точність і сміливість, оригінальність і допитливість. Творча особистість є гнучкою в процесі знаходження рішень в складних ситуаціях, здатна долати проблеми на своєму шляху, є незалежною та самостійною, а також поважає себе та людей, що оточують її.

Зазвичай процес навчання формує в учнів виконавські здібності, в той час як творчі здібності, які є складним та надзвичайно важливим аспектом, відходять на другий план. Нині потрібно дедалі більше творчих людей. Така робота вимагає від учителя справжнього подвижництва, неабияких творчих зусиль, але й приваблює, якою б складною на перший погляд не видавалася [1, с. 18].

Вчитель повинен не тільки пояснити новий матеріал дітям та перевірити рівень його засвоєння, а й співпрацювати з дітьми у формі гри, бесіди, груповій роботі, обговорювати вивчене та давати можливість дітям висловлювати свої думки. Таким чином він зможе створити у класі творчу атмосферу, позитивний психологічний клімат, а також заохотити молодших школярів до пізнання нового. Наприклад, використовуючи нетрадиційні форми на заняттях, проблемний виклад навчального матеріалу, творчі завдання в позакласній роботі вчитель може підвищити інтерес дітей, який сприятиме розвитку їхньої творчої активності.

Вважаємо, що творчі здібності молодших школярів можна розвинути у діяльності, яка передбачає, насамперед, пізнання навколишнього світу. Зокрема, спостереження за природою є важливою умовою формування творчості дитини. Таким чином вони проходять своєрідний етап розумових вправ, який полягає у баченні дитиною живого образу і створення цього образу в своїй уяві [4].

В. О. Сухомлинський у праці «Батьківська педагогіка» закликав не обтяжувати школярів різноманітними фактами та знаннями про певний предмет, а знайти в природі щось одне, щоб дитина зацікавилась у ньому і щоразу хотіла повертатися до нього, знаходячи у звичайному незвичайне, шукала відповіді на питання, формуючи мислительний пошук.

Живе спілкування з природою, коли школярі відчувають себе її частиною, розвиває у них допитливість, гнучкість та швидкість думки, оригінальність способів досягнення результату та багато інших важливих якостей, які є показниками творчих здібностей дитини. В наш час вчителі практикують подорожі у природу, екскурсії, прогулянки, різноманітні дослідження, які здатні формувати у дитини гармонійно розвинену особистість, любов до природи, а також сформувати позитивне світосприйняття та широкий світогляд.

Пам'ять – дуже важлива пізнавальна функція. Вона створює можливість для навчання та розвитку. Пам'ять лежить в основі формування мовлення, мислення, емоційних реакцій, рухових навичок, творчих процесів. Емоції мають вплив на швидкість і міцність запам'ятовування. Продуктивність цього запам'ятовування зачасти залежить від розумового розвитку, фізіологічного стану, вміння дотримуватися режиму дня і розуміння значення профілактики втоми. Обробка інформації і відтворення значно полегшується свідомим вибором стимулів і концентрації на них уваги. Одночасне врахування послідовності логічних і емоційних реакцій гарантує краще запам'ятовування матеріалу в пам'яті. А чим краща якість запам'ятовування, тим легше його відтворення.

Навчити дітей думати – основна мета уроків серед природи. Досягти цього можна, навчивши учнів спостерігати, дивуватися, перетворювати у слова свої думки. Потрібно вчити дітей думати, фантазувати серед неймовірної краси природи, яка є джерелом думок та слів. Цінність спостережень полягає в тому, що у дітей виробляється своєрідний стиль мислення, в процесі якого вони прагнуть до конкретних фактів, перевіряють стан та правильність досвідом, практикою.

Дітей можна залучити до пошукової діяльності, перетворивши звичайне спостереження за природою у гру, яка значно підвищить радість пізнання навколишнього середовища. Гра, як основна діяльність дитини в молодшому шкільному віці, є постійною її супутницею [3]. Гра є основною діяльністю, в якій виявляється її творчість. Проте, гра не тільки створює умови для такого вияву. Відштовхуючись з досліджень психологів, вона в значній мірі сприяє розвитку творчих здібностей учнів(стимулює його). В самій природі ігор для дітей закладені різноманітні можливості розвитку оригінального мислення, гнучкості, здатність розвивати і конкретизувати свої власні думки, а також і пропозиції інших. Під час проведення подорожей молодші школярі відчувають красу довкілля, зміцнюють духовний зв'язок з ним, а також можуть зібрати різні природні матеріали для аплікацій. Використання на уроках дидактичних ігор та ігрових ситуацій робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий творчий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Важливо зазначити, що такий підхід зосереджує увагу дітей не тільки на практичних цінностях природи (споживацького ставлення), але й на духовних та моральних. У школярів формуються не тільки чіткі уявлення про тварин і рослин, важливість значення природи у нашому житті, а й закладається та розвивається основа їхнього гармонійного розвитку – творчі здібності.

Отже, пізнання природи молодшими школярами є важливим аспектом розвитку їхніх творчих здібностей. Завдяки спостереженню за природою та безпосереднім

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

спілкуванням з нею діти вчать дивуватися, радіти пізнанню, розуміти її цінність та розвивати творчу активність. У школі потрібно створити таке середовище і таку систему взаємин, які стимулювали б найрізноманітнішу діяльність дитини, поступово розвивали б у неї саме те, що в даний момент може найефективніше розвиватися. Саме це і є першою важливою умовою ефективного розвитку здібностей [1, с. 18].

Для виявлення наскільки гра, руханка, зміна діяльності впливає на профілактику втоми дітей початкової школи проведено анкетування під час пробної практики на базі КЗЗСО «Луцький ліцей №9 Луцької міської ради» у 2 класі для оцінки рівня втомлюваності учнів (рис. 1-2).

Анкетування 1:

1. Чи часто ви відчуваєте втому?

А) Часто 70%; Б) Рідко 15%; В) Іноді 15%

2. Коли ви відчуваєте втому?

А) На початку уроку 0%; Б) Посередині уроку 60%; В) В кінці уроку 40%

3. Що допомагає вам подолати втому?

А) Руханка 50%; Б) Розгадування кросворду 30%; В) Проведення дослідів 20%

Часто, Рідко і Іноді

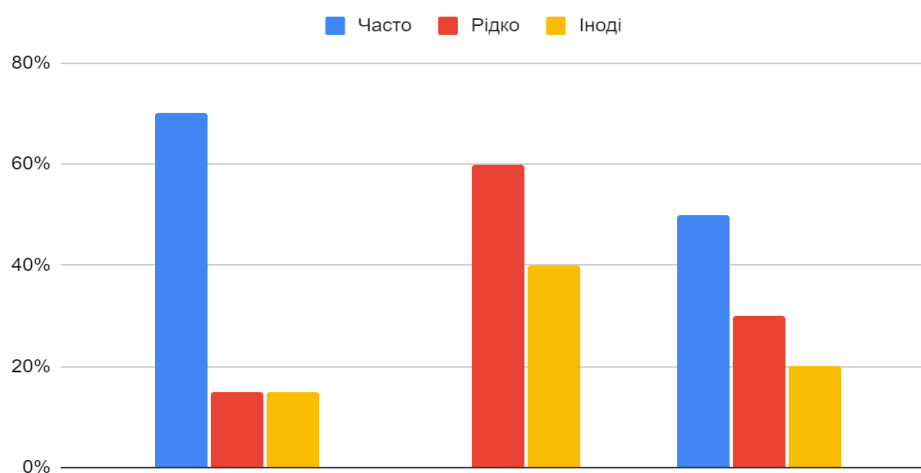

Рис. 1. Результати анкетування 1

Анкетування:

1. Чи ви погоджуєтесь з думкою про те, що дотримання дитиною режиму дня впливає на краще запам'ятовування навчального матеріалу?

Так 100%; Ні 0%

2. Чи виконує ваша дитина ранкову зарядку?

Так 70%; Ні 30%

3. Чи позитивно ставиться ваша дитина до ігрових моментів на уроках в школі?

Так 80%; Ні 20%

4. Чи робить ваша дитина перерви при виконанні домашнього завдання?

Так 90%; Ні 10%

5. Чи на всіх уроках ЯДС вашого класу використовується гра, як один з методів засвоєння навчального матеріалу?

Так 80%; Ні 20%

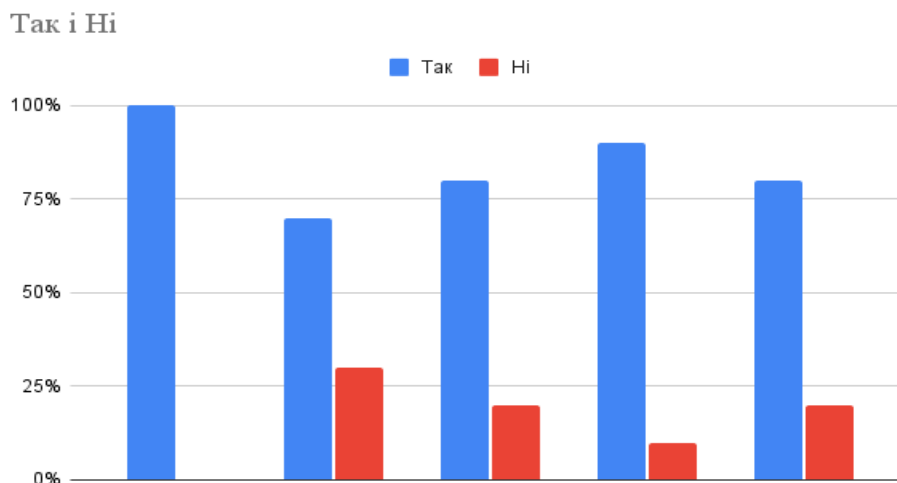

Рис. 2. Результати анкетування 2

Отже, проаналізувавши результати анкетування можна зробити висновок, що велика кількість дітей дотримується режиму дня, проте не в повній мірі. Щодо втоми, більшість дітей відчуває втому посередині уроку, але після проведення рухових дій, втома зникає. По дослідженнях бачимо, що втома заважає дітям бути уважними, концентруватися на матеріалі. Тому дуже важливо дотримуватись профілактик втоми. В цьому допомагають руханки, які необхідні не тільки для збереження здоров'я учнів, а й для того, щоб підняти їм настрій, зняти статичну напругу. Тому їх потрібно проводити на кожному уроці для зняття навантаження, що буде відчутно впливати на продуктивність праці. Крім того, на кожному уроці для профілактики втоми повинна бути постійна зміна діяльності учнів - виконання завдання повинно змінюватись творчими завданнями: грою, рішенням кросвордів, ребусів, виконанням дослідів, спостережень тощо.

Література та джерела

1. Крилевець М. П. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів: методичний посібник. Полтава: ПОППО, 2009. 92 с.
2. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-tvorchih-zdibnostey-molodshih-shkolyariv-146357.html> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-tvorcih-zdibnostej-ucniv-pocatkovih-klasiv-8609.html> (дата звернення: 23.02.2023).
4. Розвиток творчих здібностей у процесі пізнання природи. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14092/> (дата звернення: 23.02.2023).
5. Творча дитина – успіх в майбутньому. URL: <http://mytvorchict.blogspot.com/2016/11/blog-post.html> (дата звернення: 23.02.2023).

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ЖАНРІВ ФОЛЬКЛОРУ

Вікторія Вовчок,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Людмила Шуст,
к. філол. н., викладач циклової комісії словесних дисциплін

У статті розглянуто проблему розвитку мовлення школярів. Особлива увага звернута на малі фольклорні жанри та їх користь у формуванні комунікативних умінь здобувачів початкової освіти.

Оволодіння рідною мовою як засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування є актуальним на етапі модернізації освіти, оскільки пронизує усі сфери життєдіяльності дитини, перебудовує її психіку, дозволяє сприймати явища оточуючого життя більш усвідомлено і довільно [1, с. 3].

Сьогодні, у час технологічного прогресу на розвиток мовлення дитини звертається дуже мало уваги. Дитина проводить мало часу спілкуючись з рідними та знайомими. Дорослі почали надавати перевагу комп'ютерним технологіям, за допомогою яких їхні діти можуть сидіти годинами, граючи у різні ігри та повністю поринаючи у віртуальний світ. Ця сучасна тенденція зумовила низький рівень розвитку комунікативних вмінь молодших школярів. Тому відповідальність та великі надії у формуванні цих вмінь покладаються на вчителя.

Спілкування для дитини є першою школою оволодіння мовою, воно супроводжує і пронизує все її життя, всі відносини, воно по суті, є основою розвитку особистості. Нові потреби спілкування передбачають потребу і в нових засобах, які мають допомогти реалізувати нові цілі. Таким засобом є усна народна творчість, зокрема, малі фольклорні жанри [1, с. 3].

Нерідко на уроках у початковій школі ми можемо спостерігати, що під час ознайомлення дітей з фольклорними творами вчитель просить лише пояснити їх зміст або ж завчити, при цьому не звертаючи увагу на мовленнєві особливості. Вчитель не замислюється над тим, що фольклорні твори мають низку переваг для формування навичок правильного спілкування. Тому розгляд теми комунікативних вмінь засобами малих жанрів фольклору є актуальним для аналізу та розгляду питань чи справді малі жанри фольклору формують комунікативні вміння чи лише сприяють всебічному розвитку дітей.

Що ж таке фольклор? Фольклор – це усна народна творчість. До малих жанрів фольклору відносимо: прислів'я, приказки, загадки, заклички, примовки, скоромовки, лічилки тощо.

Розглянемо детальніше декілька з малих жанрів фольклору.

Окремий цикл дитячого фольклору становлять колискові пісні. Вони призначені тільки для дитини і мають одного виконавця – матір або іншого члена

родини. Уже з перших днів життя, перших колискових людина вчиться розпізнавати звуки, ритм, серцем, відчувати красу виспіваних найдорожчою людиною слів [2, с. 227].

Котику сіренький, котику біленький,
Котку волохатий, не ходи по хаті,
Не ходи по хаті, не буди дитяти.
Дитя буде спати, котик воркотати.

Ця колисанка – це звичайне висловлення зрозумілих прохань, а отже, звертання, зокрема, у нашому випадку до котика.

До найдавніших жанрів фольклору належать заклички – короткі поетичні твори, пов'язані з вірою давніх людей в магічну дію слова, в яких звучать звертання до природних явищ, стихій, об'єктів, з метою вплинути на погоду, довкілля чи саму людину [3, с. 18].

На уроках української мови за допомогою закличок, вчитель також формує в учнів молодшої школи вміння вживати звертання в мовленні. Наприклад у закличці:

Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко;

Чітко прослідковується заклик, звертання до сонця (щоб зійшло чи вийшло з-за хмари).

Прислів'я та приказки – близькі за будовою різновиди жанру паремій. У словнику вони не розмежовуються, оскільки в цьому немає особливої потреби. І прислів'я, і приказка - це влучний образний вислів, часто римований і ритмічний, який у стислій і точній формі дає оцінку подіям, явищам, обставинам, людським учинками. Фахівці-пареміографи наголошують на тому, що для прислів'їв характерними є завершеність форми, повноцінність змісту, художня образність та повчальність, моральність (наприклад, «Батькова й материна молитва із моря витягає, а прокльони в калюжі топлять»). Натомість приказка висловлює думку неповно, не містить вираженого повчального висновку, це швидше стисла констатація чогонебудь (наприклад, «Сім дочок – зятів сніпочок») [4, с. 9].

За допомогою прислів'їв та приказок діти розвивають своє мовлення, вчать говорити виразно висловлюючи свою думку, урізноманітнюючи своє мовлення, також розвивається вміння яскраво описувати предмет, надаючи йому особливу характеристику.

У прислів'ях діти вчать розрізняти слова в прямому та переносному значеннях. Прислів'я з прямим значенням: «Навчай інших – і сам навчишся», «Будь господарем своєму слову». В інших прислів'ях значення виразу є переносним. Наприклад: «Горить йому робота в руках» (Дуже скоро робить).

Також у прислів'ях використовуються протиставлення («Чорна корова, а біле молоко дає») та порівняння («Дівчина, мов у лузі калина»).

Читання прислів'їв і приказок схоже на цікаву бесіду, відвертий діалог з ерудованим, мудрим, іронічним, доброзичливим співрозмовником, до думки якого хочеться звертатися знову й знову. Після такої розмови відчуваєш бажання ставати

кращим, очищатися від душевної скверни, дріб'язкових забаганок і пристрастей [4, с. 10].

Чому малі жанри фольклору варто вивчати? Перш за все тому що, вони короткі, часто слова в них римується тому їх легко запам'ятати. Використання їх у роботі, створює основу для розвитку чуття мови, її емоційних відтінків, формує вміння дітей користуватися різними засобами відтворення й передачі мовленнєвої інформації, відбирати потрібні слова.

Отже, малі фольклорні жанри відіграють важливу роль у розвитку комунікативних навичок, вони розширюють словниковий запас дітей, активізують їх пізнавальний і розумовий розвиток, сприяють ознайомленню з навколишнім світом, готують дитину до подальшого сприйняття поетичного мовлення і формування інтонаційної виразності її мови.

Література та джерела

1. Довгань Н. Ю. Використання творів фольклору під час розвитку виразності мовлення дошкільника. Кваліфікаційна робота (проект). Херсон, 2020. 78 с. URL : http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/11700/Dovhan_ped_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 20.01.2023).

2. Руснак І. Є. Український фольклор : навч. посіб. 2-ге видання. Київ: Академія, 2012. 300 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk777331.pdf> (дата звернення 20.01.2023).

3. Український дитячий фольклор. Фольклор народів світу: хрестоматія. Частина І. Кіровоград: КДПУ імені Володимира Винниченка, 2015. 170 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk777331.pdf> (дата звернення 22.01.2023).

4. Популярні українські прислів'я та приказки: тематичний коментований словник / за ред. В. М. Северинюк. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2019. 176 с. URL : <https://bohdan-books.com/upload/iblock/00c/00cdf266c59b3331a476a724a71732af.pdf> (дата звернення 21.01.2023).

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

Вікторія Вольська,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта

Анна Мачалаба,

студентка 2-А групи спеціальності 013 Початкова освіта

відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Дмитренко,

викладач циклової комісії словесних дисциплін

Публікація висвітлює лінгвістичні, психологічні, дидактичні аспекти процесу формування орфографічної компетентності учнів початкових класів на уроках української словесності засобами традиційних та інноваційних освітніх технологій.

Сучасна початкова школа, як визначено державними нормативно-правовими актами (Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти), виконує соціальне замовлення на формування ініціативної, інтелектуальної, творчої, самостійно мислячої особистості, що вміє успішно реалізувати свій потенціал у різних сферах діяльності [4; 2].

У системі ключових компетентностей здобувачів освіти пріоритетним визначено вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [2].

Відтак особливої актуальності набуває питання розвитку і вдосконалення навичок писемної комунікації учнів початкових класів, зокрема забезпечення орфографічно правильного письма як показника рівня володіння мовою, сформованості навичок спілкування і пізнання навколишнього світу. Орфографічна компетентність є ознакою загальної мовної культури, яка в сучасному житті набуває дедалі більшого значення.

Питання формування орфографічних умінь і навичок учнів висвітлено в численних дослідженнях науковців і методистів (О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Деркач, С. Дорошенко, Г. Коваль, М. Наумчук, К. Ушинський, О. Хорошковська, Н. Шкуратяна та ін.).

Орфографія – розділ мовознавства, який вивчає правила написання слів. Під орфографічною компетентністю, яка є складовою рідномовної компетентності, розуміють вміння користуватися правилами, а відтак безпомилково писати всі слова з орфограмами, які не перевіряються [7].

Одним з основних завдань навчальної дисципліни «Українська мова та читання» в початковій школі є розвиток і вдосконалення навичок грамотного писемного мовлення учнів згідно з нормами правопису сучасної української літературної мови.

Відповідно до змістових ліній «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо мовні явища» робота над формуванням правописних знань, умінь, навичок здійснюється на пропедевтичному рівні, що сприяє розвитку орфографічної пильності школярів, умінню застосовувати окремі орфографічні правила та правильно писати передбачені програмою словникові слова, речення, грамотно писати власний текст, виявляти й виправляти недоліки письма, зокрема орфографічні [8].

Специфіка методики формування орфографічної компетентності на початковому етапі освіти виявляється в тому, що робота над орфографічними вміннями й навичками проводиться упродовж вивчення всього курсу української словесності, а не тільки при опрацюванні суто орфографічних тем. Наприклад, при вивченні теми «Дієслово» (3 клас) школярі засвоюють правила написання «не» з дієсловами [5]; у процесі засвоєння поняття про відмінки іменників (4 клас) учні

набувають орфографічних умінь і навичок вживання закінчень іменників у родовому, давальному, орудному, місцевому відмінках [6].

Такий підхід базується на урахуванні психологічної природи орфографічних умінь як дій щодо чіткого усвідомлення орфограм і правил, а також операцій із застосування цих правил. Тобто орфографічна компетентність формується внаслідок свідомого вивчення і засвоєння теорії (правописних правил) і проведення системи тренувальних вправ, що забезпечують вироблення необхідних умінь і навичок. Як зазначає О. Хома, орфографічні уміння формуються у процесі одержання знань, а механізм формування орфографічної навички є утворенням у свідомості учня ланцюжка тимчасових зв'язків (асоціацій) [9]. Тому необхідний взаємозв'язок між усіма компонентами, що утворюють фундамент будь-якого досвіду. Тільки за цієї умови учні можуть використовувати теоретичні знання для обґрунтування написання слова, тобто діяти свідомо.

Результати спеціальних досліджень і практичний досвід початкової школи засвідчують ефективність процесу формування орфографічної компетентності учнів шляхом систематичного виконання навчально-тренувальних вправ на основі мисленневих операцій: алгоритмічні дії за правилом, списування, навчальні диктанти (словникові, вибіркові, творчі, диктанти-завдання, самодиктанти), орфографічний розбір, робота з орфографічним словником [1, с. 304-315].

Важливо усвідомити, що методика навчання орфографії в початковій школі в контексті реформування освітнього процесу потребує переорієнтації на інноваційні технології, які забезпечують особистісно зорієнтований підхід у навчанні, позитивну мотивацію здобуття знань, стимулюють самостійну мовленнєву діяльність дітей, активне функціонування інтелектуальної та вольової сфери учнів, сприяють розвитку творчої особистості і формування ключових компетентностей. Зокрема технологія кооперативного навчання, а саме робота в парах («Навчаючи – учуся»), створює умови успішного засвоєння школярами орфографічних умінь, з одного боку, і навичок комунікації, з іншого боку, тому що у процесі взаємоперевірки написання слів з орфограмами відбувається обмін думками, пошук альтернативних рішень, узгодження правильного варіанту написання школярами.

Технологія «Щоденні 5», яка складається з щоденних активностей «Читання для себе», «Читання для друга», «Слухання», «Робота зі словами», «Письмо для себе», формує ключові та предметні компетентності на основі принципу систематичності, оскільки кожен школяр обирає власний обсяг і темп роботи. Активності «Письмо для себе», «Робота зі словами» сприяють розвитку критичного і креативного мислення, писемного мовлення, збагаченню словника учнів, умінь орфографічно правильного написання слів [10].

У процесі формування орфографічної компетентності учнів широко застосовуються тестові технології оцінювання та корекції знань, умінь, навичок учнів; це урізноманітнює форми й методи роботи, а також дає вчителю можливість за короткий проміжок часу отримати об'єктивну інформацію про рівень навчальних досягнень учнів із конкретного матеріалу або з теми загалом. В учнів формуються навички самоорганізації (оскільки час на виконання завдань регламентується), наполегливість, здатність до роздумів (приймати рішення, аналізувати, контролювати

свою роботу), уміння визначати орфограми, класифікувати їх і застосовувати правила в різних писемних ситуаціях [3, с. 68].

Отже, формування орфографічної компетентності учнів початкової школи є складним і багаторівневим процесом, який передбачає поетапну навчальну діяльність, що спрямована на виконання розумових операцій на початкових етапах навчання й наступну автоматизацію вироблених умінь, які забезпечують формування в учнів орфографічної грамотності. Ефективність вищезазначеного процесу забезпечується постійним педагогічним керівництвом з урахуванням лінгвістичних, психологічних, дидактичних аспектів методики навчання орфографії на основі впровадження традиційних та інноваційних освітніх технологій.

Література та джерела

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. С. 304-315.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення 20.01.2023).

3. Жигора І. Формування орфографічної компетентності молодших школярів в умовах особистісно орієнтованого навчання. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/pv_2022_1-2-66-69%20\(4\).pdfpv_2022_1-2-66-69\(4\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/pv_2022_1-2-66-69%20(4).pdfpv_2022_1-2-66-69(4).pdf) (дата звернення 21.01.2023).

4. Закон України «Про освіту». URL : <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>

5. Іщенко А., Іщенко О. Українська мова та читання. Підручник для 3 класу. Київ: «Літера ЛТД», 2020. URL : <https://www.e-litera.com.ua/ukrmova-3k-ch1/> (дата звернення 22.01.2023).

6. Іщенко А., Іщенко О. Українська мова та читання. Підручник для 4 класу. Київ: «Літера ЛТД», 2021. URL : <https://pidruchnyk.com.ua/1583-ukrmova-4-klas-schenko.html> (дата звернення 20.01.2023).

7. Попова О. Формування в здобувачів початкової освіти орфографічної компетентності на уроках української мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 3. С. 95-104.

8. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

9. Хома О. М. Формування орфографічних умінь на уроках української мови в початковій школі. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/268480796.pdf> (дата звернення 21.01.2023).

10. «Щоденні 5» – прийоми розвитку письма і читання в одній методиці. URL : <https://naurok.com.ua/post/schodenni-5-priyomi-rozvitku-pisma-i-chitannya-v-odniy-metodici> (дата звернення 22.01.2023).

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА В ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Денис Воробей,

студент 31 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано аналіз стану реалізації національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти, зокрема на уроках фізичної культури та в позаурочній діяльності. Визначено напрямки роботи щодо удосконалення занять спортом на традиціях українського народу.

*Національно-патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить
і не навидить людина, яка формується.*

В. О. Сухомлинський

У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності та складні обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни та активної громадянської позиції. В нинішніх реаліях потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. До недавнього часу українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонародному або неорядянському вимірі [4, с. 5].

Незважаючи на те, що протягом останніх десятиліть було розроблено низку концепцій: Концепція національної системи виховання (1996); Концепція національно-патріотичного виховання (2009); Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 рр.; Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012). Жодна з них не втілилася в конкретні кроки з реалізації через зміну векторів розвитку держави і, відповідно, освітньої політики, через різні погляди правлячих еліт на ідеологію і напрями розвитку освіти.

У червні 2022 року Міністерством освіти і науки була затверджена Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її

реалізації до 2025 року. Цим документом визначено стратегію цілеспрямованого процесу виховання дітей та молоді, яка реалізується шляхом комплексної співпраці органів влади, закладів освіти, громадських об'єднань та інших інститутів. Заклади освіти повинні реалізовувати заходи, що спрямовані формування нового громадянина-патріота, який діє на основі національних та європейських цінностей.

Основними складовими національно-патріотичного виховання є :

- громадянсько-патріотичне виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- духовно-моральне виховання [2].

Мета патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури полягає в тому, щоб відроджувати народні ігри та забави, видозмінюючи та пристосовуючи їх до сьогодення, розвивати у молоді почуття громадськості і патріотизму як найважливіших духовних, соціально значущих цінностей формувати свідомого громадянина, людину з рисами характеру, способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, які спрямовані на розвиток незалежної України, а саме виховання їх у дусі патріотичного обов'язку, поваги до військової служби та готовності до захисту Вітчизни, повазі до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави. Застосування на уроках фізичної культури рухливих та народних ігор, розваг, естафет, козацьких забав, спортивних ігор за спрощеними правилами сприяють вихованню патріотичних почуттів, моральних та фізичних якостей, формують свідомого громадянина України.

Формуванню та розвитку повноцінної особистості, гармонійної людини, патріота Батьківщини сприяє позанавчальна діяльність. У процесі якої учні мають змогу глибше вивчати історію, культуру, традиції українського народу. Брати участь у волонтерській діяльності та відвідувати зустрічі з військовослужбовцями.

Високопатріотичною є гра «Сокіл» («Джура»), яка сприяє формуванню в учнів позитивної мотивації до військово-патріотичного виховання, формуванню морально-вольових рис характеру, формує соціально-культурне середовище, яке виховує звички здорового способу життя, наслідування позитивного досвіду найбільш впливових особистостей, почуття гордості за їх досягнення.

Концепція Нової української школи передбачає, що її випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини. Успішна реалізація цих ідей залежить від скоординованої роботи педагогів та батьків [3].

Отже, як на уроках фізичного виховання у школі так і в позаурочній діяльності необхідно формувати в учнів не лише повагу до загальнолюдських гуманістичних цінностей, а й забезпечити виховання патріотично налаштованої свідомої, творчої особистості, здатної приймати рішення і реалізовувати їх у процесі життєдіяльності з метою збереження національної ідентичності українського суспільства та підвищення іміджу країни у глобальному просторі.

Література та джерела

1. Жевага С. І. Роль фізкультурної освіти у патріотичному вихованні молоді. *Проблеми освіти* 72. С. 46–50.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки України 6 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22> (дата звернення: 02.03.2023).

3. Концепція Нової української школи. URL: <https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (дата звернення 03.03.2023)

4. Ливацький О. В. Фізичне виховання учнів як складова національно-патріотичного виховання. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національно-патріотичне виховання дітей і молоді в контексті ствердження суб'єктності української держави. № 7 (296) жовтень 2015. Частина II. С. 56–62.*

ЗДІЙСНЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МАЛЮВАННЯ

Дарина Гедіан, Оксана Кравчук,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Вікторія Ричко, викладач
циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін

Розглянуто вплив уроків мистецтва на розвиток здійснення патріотичного виховання в учнів на уроках малювання, та формування цілісного сприйняття, дійсності за художньо-естетичними законами на уроках образотворчого мистецтва.

У кожній країні в історії людства з покоління в покоління і з віку в вік передавалися повага і любов до Батьківщини, шанобливе ставлення до історичного минулого і збереження традицій, життєвого досвіду, знання секретів майстерності і розуміння прекрасного. Так створюється матеріальна і духовна культурна історія нації та її народу, формується почуття самосвідомості та патріотизму.

Патріотизм – одне з найбільш глобальних людських почуттів, що передається крізь століття і тисячоліття, поєднуючи в собі любов до Батьківщини, рідного краю, народу, матері, прагнення до збереження історичних і культурних надбань та готовність їх захищати [2].

Патріотизм пронизує все, що людина знає, робить, до чого прагне і що любить; як зазначав В. Сухомлинський, патріотизм як активна спрямованість свідомості, волі та почуття діалектично пов'язаний із вихованням, етичною, естетичною та емоційною культурою, світоглядною стійкістю і творчою активністю. Виховання патріотизму, почуттів і переконань не можна відокремити від складного цілісного процесу розвитку особистості.

Школи відіграють дуже важливу роль у вихованні справжніх патріотів. Шкільна освіта справді спрямована на те, щоб зробити з дитини свідомого українця.

З раннього віку прищеплюється любов до рідної мови, культури, природи, малої та великої батьківщини. Особливістю шкільного віку є те, що дитина неусвідомлено, але міцно засвоює погляди, думки та моделі поведінки людей, які її оточують, формуючи моральні риси, поведінкові стереотипи та цінності, закладаючи основи патріотичного виховання.

На уроках мистецтва навчають учнів формувати цілісне сприйняття дійсності за художньо-естетичними законами, розвивати їхню образотворчу культуру та творчу уяву, опановувати різні засоби створення художніх образів. Предмет мистецтва містить у собі три важливих і взаємопов'язаних елементи: образний світогляд, знання історії мистецтва та відповідні методи художньої діяльності.

Ці уроки допомагають дітям увійти у світ творчості та краси, долучитися до скарбниці мистецької культури, сприяють розвитку емоційно-чуттєвої сфери, поглиблюють їхні знання і, найголовніше, формують готовність до захисту національних інтересів України, необхідності збереження та примноження духовного і матеріального багатства українського народу.

Які інструменти корисні для реалізації ідей патріотичного виховання в класі образотворчого мистецтва?

- 1) природні (усі природні об'єкти, що існують у природному стані);
- 2) текстові (вірші, казки, прислів'я, історичні довідки, які не лише дають додаткову інформацію, а й стимулюють пізнавальний інтерес до культури та мистецтва);
- 3) ілюстрації (художні, графічні, діаграмні та фотографічні способи документування);
- 4) технологічні (мультимедійні дошки, аудіо- та відеозаписи, комп'ютерні програми) [3].

Викладання образотворчого мистецтва сприяє усвідомленню учнями єдності їхньої долі з долею рідного краю і Батьківщини, необхідності збереження духовного багатства українського народу через художню творчість, вихованню народного мистецтва як яскравої перлини національної культури [1].

Мистецтво відображає дійсність у зорових образах, відтворює об'єктивно наявні характеристики реального світу (об'єм, колір, просторовість, матеріальна форма предметів, світлово-повітряне середовище тощо), які не тільки безпосередньо зорово сприймаються, а й розповідають про розвиток подій у часі, певний сюжет, розгорнуту історію, розказують про психічний устрій людей та їхню психологію.

Ми переконані, що уроки мистецтва мають бути одним із тих шкільних предметів, які духовно збагачують особистість учнів і формують їхню національну самосвідомість. Кожен урок мистецтва – це відкриття для учнів, нова сторінка на шляху пізнання світу прекрасного, нового і незбагненого. Образне й барвисте сприйняття світу, яке відкривають своїм учням, задіють їхню уяву та фантазію, розвивають просторове мислення, розумові та пізнавальні здібності. Іншими словами, вчителі формують характер. Вчителям потрібно намагатись виховувати естетичні смаки та погляди дітей на основі засад народної естетики та найкращих здобутків цивілізації, щоб примножити культурну та мистецьку спадщину народу. Ми глибоко переконані, що краса і доброта тісно пов'язані між собою. Тому на своїх уроках

потрібно прагнути викликати в учнів почуття радості та здивування, навчити їх бачити естетичні деталі через малюнок, закласти духовне підґрунтя в процесі роботи над композиціями на різні теми. Для досягнення цієї мети можна використовувати різні методи та прийоми, поєднуючи музику, літературу та інші види мистецтва.

Музичний супровід створює особливий художній світ – світ високих емоцій, високої емоційної насиченості – і допомагає створити творчу атмосферу під час малювання. Наприклад, на уроці «Малювання українського народного одягу» учні можуть послухати українські народні пісні, або в темі «Історичні та батальні жанри» виконати «Україночку» О. Білозір чи «Пісню Роксолани», які пройняті сутністю, історією та ментальністю українського народу. Учні також виконують багато інших пісень. Крім того, під час викладання теми «Кольори та спектри» у 5 класі вчителі можуть заохочувати учнів знайомитися з творчістю видатних українських художників.

Одним із завдань для всіх учнів починаючи з першого класу, це створювання малюнків або листівок для учасників АТО, неодмінно діти поставляться до цього завдання з почуттям відповідальності. Сучасний етап розвитку нашої країни змінює світогляд дітей молодшого шкільного віку та руйнує стереотипні уявлення.

Такі уроки та конкурси виховують патріотизм, любов до свого народу, вміння аналізувати зовнішню та внутрішню політичну ситуацію, адекватно оцінювати національні та світові події. Вони виховують гордість і глибоку повагу до державної символіки, інших національних і регіональних символів та історичних святинь.

Таким чином, мистецтво є одним із засобів розвитку дитячої творчості. Як свідчить практика, діти виявляють великий інтерес до народного мистецтва і створюють неповторні витвори мистецтва. «Творчість, – як писав В. Сухомлинський, – починається там, де інтелектуальне та естетичне багатство, засвоєне і набуте раніше, стає засобом пізнання, освоєння і перетворення світу. У цьому випадку людська особистість ніби зливається зі своєю духовною спадщиною» [4].

Тому ми повинні всіма засобами, всіма своїми силами і здібностями, всіма своїми знаннями стимулювати творчість у наших дітей, змусити їх повірити у власні сили, зацікавити їх, навчити творити «з душею», продовжувати традиції нашого народу, виховувати українських громадян і патріотів – це і є робота справжнього вчителя.

Література та джерела

1. Масол Л. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». URL: <https://www.geneza.ua/> (дата звернення: 13.03.2023).
2. Патріотичне виховання на уроках в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/referat-vtilennya-koncepciya-nacionalno---patriotichnogo-vihovannya-na-urokah-v-pochatkovi-y-shkoli-215875.html> (дата звернення: 13.03.2023).
3. Патріотичне виховання особистості на уроках образотворчого мистецтва. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009mlu-b9df.docx.html> (дата звернення: 13.03.2023).
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори: у 5-ти т.* Київ: Рад. школа. 1976. Т. 3. С. 7–279.

ПРІОРИТЕТНІ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗМІСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Юлія Глинянчук,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення дошкільної та початкової освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу імені А. Ю. Кримського

Науковий керівник – Катинська Лідія Леонідівна, викладач-методист

Подано основні ідеї педагогічної системи В. Сухомлинського, які використовують для реалізації концептуальних засад реформування Нової української школи. Особливу увагу акцентовано на принципах гуманної педагогіки В. Сухомлинського, на основі яких побудований Державний стандарт початкової освіти.

Модернізація Нової української школи підпорядковується особливому документу – Державному стандарту початкової освіти, який визначає обов'язкові результати навчання здобувачів освіти; вимоги до обов'язкових компетентностей, загальний обсяг навчального навантаження. Творці стандарту подбали про те, щоб відобразити важливі гуманістичні принципи Державного стандарту початкової освіти, без яких не відбудуться зміни в змісті діяльності освітніх закладів [3, с. 24].

Один із найважливіших принципів стандарту – це визнання талановитості кожної дитини, про який мають пам'ятати батьки і на що варто зважати педагогам під час реалізації завдань кожного уроку. Відкрити обдарування кожної дитини – це найважливіше завдання вчителя. Звідси цілком логічно випливає теза про неможливість та шкідливість проведення конкурсів під час вступу до 1 класу, адже ніяка співбесіда і жоден тест не здатні відкрити різноманітні таланти дитини. Автори стандарту зосереджують увагу керівників закладів початкової освіти на важливості заборони будь-яких форм дискримінації. Визнання талановитості кожної дитини – це забезпечення рівного інклюзивного доступу до освіти. Воно виявляється через формулювання результатів навчання, які не дискримінують дітей з особливими потребами. У стандарті записано, що дитина може досягати обов'язкових результатів навчання у своєму темпі, раніше чи пізніше окресленого терміну (чи після 2, чи в 3, чи після 4 класу) [1].

Другий важливий принцип – визнання цінності дитинства. Він передбачає формулювання мети, цілей та обов'язкових результатів навчання так, щоб вони відповідали віковим особливостям дитини [1]. Це означає обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість. Для педагогів це також визнання того, що кожна дитина має право на навчання через гру, через практичну діяльність і головне, змінити межі класу. Розробники стандарту прагнули, щоб змінилося освітнє середовище і здобувачі освіти змогли пізнавати світ найкращим способом: виходити за межі класу. Так вони можуть досліджувати шкільне подвір'я, мандрувати парком чи лісом, відвідувати музей чи бібліотеку.

Звідси випливає ще один важливий принцип гармонійного розвитку дитини – радість пізнання. Для кожної дитини пізнавати – це природний процес. Дитина прагне

спостерігати, запитувати, досліджувати і автори стандарту використали ці природні бажання дитини. Тому в обов'язкових результатах навчання кожної галузі відображені вміння, найважливіші для формування критичного та творчого мислення дитини: спостереження, дослідження, аналіз [2, с. 164]. Якщо переносити цю ідейну засаду в практичну площину, то йдеться передусім про навчальні методики, які дозволятимуть дітям відкривати, конструювати знання на основі власних потреб, умінь і досвіду. Так діти не просто відтворюватимуть фактаж, як це традиційно відбувається у школі. Пізнання, відкриття світу, експерименти, дослідження, творення передбачають абсолютно інше ставлення до помилок. Саме тому серед обов'язкових результатів є такі: «учень/учениця розуміє, що помилки – невід'ємна частина пізнання (з природничої галузі) або ж учень/учениця пояснює на скільки вдалося втілити свій задум (мистецька освітня галузь)» [1].

Ще один важливий принцип – це розвиток особистості. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, тобто це її розвиток з усіх аспектів особистості, розвиток шляхом залучення учня до різноманітних видів творчої діяльності [1].

В. Сухомлинський порушив питання формування творчої особистості молодшого школяра у час, коли педагогічний, виховний аспект творчості був мало вивчений у теорії та реалізований на практиці. Він заклав першу підвалину на педагогічній ниві, яка сприяла розвитку нових ідей, поглядів, підходів (прийомів, способів, засобів, форм), ціннісних орієнтацій, критеріїв для подальшого розвитку проблеми формування творчої особистості молодшого школяра психолого-педагогічною наукою. Формування творчої особистості молодшого школяра В. Сухомлинський вважав не додатковою метою, а важливою складовою в організації всього цілісного навчально-виховного процесу. Визначальна, концептуальна ідея формування творчої особистості молодшого школяра в педагогічній спадщині В. Сухомлинського полягала в такій ідеї: «... кожна людина може... стати неповторним творцем не тільки матеріальних, а й духовних цінностей» [4, с. 17]. В. Сухомлинський стверджував про важливість розгледіти в кожній дитині її неповторну жилку, завдяки якій, а також за допомогою великого вихователя праці вона стане творцем, поетом у своїй справі. «В однієї дитини виявляються нахили до творчої праці в галузі рослинництва, в іншій — до технічної творчості, у третьої до музики, у четвертої – до поезії тощо. Школа повинна дбайливо плекати кожний задаток, кожний талант...». Вчений-педагог наголошував, що «...в кожного учня є свої природні задатки, але індивідуальні здібності не є щось фатальне, раз назавжди встановлене, зумовлене тільки «іскрою божою». Майстерність виховання саме в тому й полягає, щоб здібності постійно розвивалися...», бо «задатки, здібності й нахили як квітучий кущ троянди: одні квіти відцвітають, інші розкривають свої пелюстки» [4, с. 17].

Найважливішими елементами виховання творчості у молодших школярів були: продуктивна праця, дослідження, експеримент, самостійне вивчення життєвих явищ, літературних джерел, літературно-творчі спроби [4, с. 23]. Заклавши у систему навчання яскраву думку, живе слово і творчість дитини, В. Сухомлинський розробив зміст і методику застосування нових форм розвитку творчого мислення: подорожі до

джерел рідного слова, уроки слова та почуттів, години творчості та улюбленої праці тощо.

Аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського щодо процесу формування творчої особистості молодшого школяра, дає змогу дійти таких висновків. Визначальними орієнтирами процесу формування творчої особистості вчений-педагог вважав: віру в талановитість і творчі сили кожного вихованця; різнобічний розвиток молодшого школяра; глибину знань, сталість умінь і навичок як фундамент творчості; дослідницький, експериментальний характер будь-якого виду трудової діяльності; різноманітні види творчої праці у школі; радість успіху учнів у творчій діяльності; формування стійкого інтересу молодших школярів до творчої діяльності; індивідуальний підхід; колективну творчу діяльність. Технологія формування творчої особистості молодшого школяра характеризувалася поетапністю і передбачала взаємовплив таких елементів: природи, співпереживання, творчої думки і творчої праці. Формування творчої особистості молодшого школяра здійснювалося в цілісному навчально-виховному процесі [4, с. 23].

Важливим є також принцип – формування здорового способу життя та створення безпечних умов у школі. Це, мабуть, найважливіші пріоритети, особливо для батьків, які прагнуть бачити своїх дітей здоровими і щасливими. Надзвичайно важливо створити для дітей молодшого шкільного віку умови фізичного й психоемоційного розвитку, атмосферу довіри і взаємоповаги, перетворити школу на безпечне місце без насильства та булінгу.

Однією з причин відставання учнів у навчанні Василь Сухомлинський зазначав незадовільний стан здоров'я, наявність захворювань, які майже непомітні, але піддаються лікуванню тільки завдяки спільним зусиллям батьків, лікаря та вчителя. Саме тому організація роботи «Школи радості» була спрямована на створення здоров'яформуючого навчально-виховного процесу, зміну режиму праці та відпочинку, посилення рухової активності дітей, збільшення часу їхнього перебування на свіжому повітрі (заняття на природі, походи на канікулах, фізична праця), забезпечення раціонального харчування, проведення психологічних семінарів для учителів з метою підтримки психологічної, емоційної атмосфери на заняттях [2, с. 105].

Павлиська школа В. Сухомлинського, в основу якої покладені ідеї самоцінності дитинства, створення комфортного середовища для розвитку й самореалізації особистості, визнання специфічних особливостей дитинства, може слугувати моделлю школи XXI століття. Більшість навчальних закладів впроваджують досвід «Школи радості» В. Сухомлинського в модернізацію Нової української школи. Вчителі звертають особливу увагу на оптимізацію рухового режиму дітей: це ранкова зустріч, ранкове коло, динамічні вправи, пальчикова гімнастика, вправи релаксу, динамічні перерви, гімнастика для очей, участь у спортивних, хореографічних і танцювальних гуртках. Змінено режим роботи шкіл: створена безпечна для дітей та педагогів організація освітнього процесу (розклад уроків, перерв, режимні моменти груп подовженого дня тощо), що забезпечує в його межах більше часу на рухову активність.

Особлива увага приділяється учням початкової ланки освіти, де складено такий режим дня, за якого всі оздоровчі заходи, які займають переважну частину часу, спрямовані на фізичну, психічну реабілітацію і саморегуляцію організму. Вони природно переплітаються з іншими видами освітньо-розвивальної та профілактичної роботи, де враховуються стан здоров'я дитини, її вік, індивідуальні особливості.

Розроблена В. Сухомлинським педагогічна система актуальна й тепер. Зокрема його ідеї щодо реалізації оздоровчої функції освіти не втратили своєї значущості та відповідають сучасним поглядам. Тож спадщина педагога-гуманіста була і залишиться невичерпною скарбницею педагогічного досвіду й мудрості.

Література та джерела

1. Бондаренко Г. Л. Формування творчої особистості школяра в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Початкова освіта*. 2013. Вип. № 38-39. С. 17–24.
2. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 р., № 87. URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 21.02.2023).
3. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 23.02.2023).
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Київ: Рад. школа, 1977. Т. 3. 670 с.

МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА ЯК МЕТОД ОЗНАЙОМЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ЧИСЛОВИМИ ВИРАЗАМИ

Ольга Гончар,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Розглянуто актуальну методiku розвитку дитини та її інтелектуальних здібностей за допомогою «Ментальної арифметики».

У місті Вараші, де проходили переддипломну практику, популярним гуртком підготовки дитини до школи стала «Ментальна арифметика». Це унікальна методика, яка розвиває одночасну роботу обох півкуль мозку, тренує швидкість сприйняття та обробки інформації, за рахунок уявної візуалізації обчислень на рахівницях абакус. Батьки обирають даний вид підготовки неспроста. Математика – підґрунтя успішного розвитку та навчання дитини.

Під час занять діти знайомляться та вчать працювати із абакусом. Абакус має прямокутну раму, яка містить 13-31 спицю, на кожній з яких нанизано по 5 кісточок,

розділених поперечною планкою [1]. Зверху розташована кістка, яка символізує «п'ять», а внизу розташовані 4 кістки, які символізують одиниці. Рухати кісточкою потрібно тільки двома пальцями – великим і вказівним. Обчислення на рахівниці починають з першого ряду справа. Це означає одиниці. Ряд ліворуч – десятки, наступний – сотні і так далі. Працюючи з числами подумки, діти уявляють собі рахівницю і за секунди додають, віднімають, множать і ділять будь-які числа – навіть тризначні, навіть шестизначні. Спочатку учні набувають навичок рахунку опосередковано на рахівниці, перебираючи кістки пальцями. Кожен навик потім переноситься в розумову сферу, де учні покладаються на уявну рахівницю. З кожним наступним уроком складність прикладів зростає, і учні знову відпрацьовують розумово-тілесні навички обчислення. Розвинувши міцні навички усного рахунку, діти можуть легко виконувати арифметичні дії, промовляючи вірші або присідаючи.

У результаті дитина:

- навчається креативно мислити;
- розвиває різні види пам'яті, швидкість мислення, логіку і кмітливість;
- проявляє творчі здібності, уяву;
- пришвидшує читання та запам'ятовування;
- поліпшує успішність та уважність у школі;
- навчається лічити про себе об'ємні приклади;
- навчається дисципліни, посидючості.
- розвивається швидкість реакції та прийняття рішень;
- розвивається вміння бачити та вирішувати питання/проблему більш комплексно та креативно;
- розвивається дрібна моторика та, як наслідок, тренується мовленнєвий центр в головному мозку.

Іншими словами, ментальна математика спрямована на гармонійний розвиток двох півкуль головного мозку, що є надзвичайно важливим для сучасного учня. Тобто, математика є ключем для полегшення навчання дітей з наймолодшого до старшого шкільного віку. Саме тому проблема розвитку обчислювальної компетентності, зокрема, вивчення числових виразів, залишається актуальною.

З цією методикою познайомила мене керівник переддипломної педагогічної практики Наталія Олексіївна Гончар. Учитель впевнена, що формування обчислювальних навичок – одне з найголовніших завдань педагога. Уміння рахувати, виконувати обчислення, знаходити розв'язки числових виразів залишається корисною та необхідною навичкою сучасної людини, незважаючи на те, що вона володіє різноманітними гаджетами та приладами, здатними проводити розрахунки за неї.

Саме тому Наталія Олексіївна з найперших занять із дітьми використовує завдання із ментальної математики, адже впевнена, що ця методика зміцнить їхні обчислювальні навички, сприятиме гармонійному розвитку учнів. У дітей з міцними обчислювальними навичками набагато менше проблем з посидючістю, уважністю та успішністю.

Література та джерела

1. НОВОГРАД.City. Що таке ментальна арифметика і чим вона корисна для вашої дитини? URL: <https://novograd.city/cards/3083/scho-take-mentalna-arifmetika-i-chim-vona-korisna-dlya-vashoi-ditini> (дата звернення 20.01.2023).
2. Dovidka.biz.ua. Що таке ментальна арифметика? URL: <https://dovidka.biz.ua/shho-take-mentalna-arifmetika/> (дата звернення 20.01.2023).
3. Академія розвитку інтелекту SMARTUM. Програми розвитку. Ментальна арифметика. URL: <https://varash.smartum.com.ua/programm/mentalnaya-arifmetika/> (дата звернення 21.01.2023).

ПРИНЦИПИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРИ ВИКОНАННІ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анастасія Грабовець,

студентка 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Хомюк, викладач
циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано значення та важливість практичних робіт при формуванні природничих компетентностей, з урахуванням індивідуального підходу до кожного здобувача освіти під час вивчення інтегрованого курсу ЯДС. Визначено, що індивідуальний підхід є ефективним та необхідним для підвищення рівня засвоєння матеріалів уроків, стимулювання інтересів учнів й розвитку їхньої спостережливості та мислення.

Задля формування пізнавальної діяльності здобувачів освіти на уроках ЯДС, вчителі використовують різноманітні практичні роботи із урахуванням індивідуальних особливостей та пріоритетів захоплень кожної дитини, що в свою чергу формує навички та вміння, які і будуть впливати на життя та розвиток здобувача освіти. Крім цього, допомагає вихованцям у вивченні та дослідженні оточуючого світу, вмінню спостерігати та пояснювати ті явища, які вивчаються.

Будучи на пробній практиці в Луцькому ліцеї №1, ми дослідили навчальну програму і практичні роботи у 2-ому класі та визначили, що діти із зацікавленістю виконували завдання: «Властивості снігу та льоду», під час якого учням потрібно було покласти лід у воду та зафіксувати зміни, які при цьому відбуваються; «Вимірювання довжини тіні від гномона», щоб простежити за змінами висоти Сонця на небосхилі, використовуючи гномон; «Визначення показів термометра за малюнками», коли здобувачі освіти ознайомились із основними частинами приладу, його поділками, навчилися записувати та визначати температуру повітря й води.

Крім того, ми визначили, що вчителі початкової школи надають перевагу індивідуальним практичним роботам перед поданням нової теми, інформації (для

актуалізації базових навичок і знань), під час розповіді (щоб пояснити теоретичні поняття) чи після опанування матеріалу (для того, щоб узагальнити та систематизувати застосування складних знань).

Вчитель повинен обов'язково використовувати та враховувати індивідуальний підхід до кожного учня, а після цього вже створювати практичні роботи з урахуванням особливостей розвитку кожної дитини.

Розглянемо етапи проведення практичних робіт:

1. Пояснення вчителя, тобто теоретичне розуміння даного матеріалу.
2. Показ, іншими словами інструктаж.
3. Проба, під час якої двоє або ж троє дітей виконують завдання в той час, як решта учнів класу спостерігають за ними та їхньою роботою.
4. Виконання, коли усі виконують та завершують роботу.
5. Перевірка, яка містить в собі оцінювання завдання.

Для більшої ефективності вчитель може кожному учню дати індивідуальне практичне завдання, як під час уроків, так і додому. Будучи на державній практиці в 3-ому класі ми дослідили, що дітям сподобалось виконували такі практичні роботи: «Умови розвитку рослин» та «Розмноження кімнатних рослин», під час яких разом з дорослими відрізали скальпелем чи ножем від рослини живець, або два нижніх листки та поставили у воду, а після утворення 4-5 корінців посадили його у вологий ґрунт, накрили банкою та провели спостереження, результати якого записали в робочий зошит; «Робота зі зразками гербаріїв», коли учні з інтересом розглядали гербарні зразки рослини, порівнювали їх, визначали назви та будову, використовуючи атласи-визначники; «Складання схеми ланцюгів живлення», з використанням атласів-визначників (рослин, тварин), для складання даної схеми живлення організмів лісу своєї місцевості влітку та восени.

Розглянемо конкретну практичну роботу, яку ми проводили на уроці ЯДС з учнями 3 класу Луцького ліцею №24.

Практична робота «Ознайомлення з колекцією корисних копалин»

Мета: ознайомлювати учнів з найпоширенішими корисними копалинами своєї місцевості; розвивати спостережливість, вміння учнів працювати в парах; робити висновки та припущення; виховувати інтерес до вивчення природи рідного краю, бережливе ставлення до природних ресурсів.

Матеріали: колекція корисних копалин, лупа.

Умови: класна кімната, обов'язкове дотримання правил безпеки.

Клас ділиться на групи. Кожна група провела дослідження властивостей даної вчителем корисної копалини.

Здобувачам освіти була запропонована робота за наступною інструктивною картою:

1. Розглянути уважно запропоновані зразки корисних копалин. Замалювати їх у зошиті. Зробити правильні підписи.
2. Скласти опис одного із зразків, звернувши увагу на такі ознаки: назва; колір; чи має блиск; чи прозорий; твердий чи пухкий; чи розчиняється у воді; де використовують.

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Після даної практичної роботи нами було проведене анкетування серед дітей, у якому було задіяно 14 учнів 3-го класу Луцького ліцею №24. У процесі анкетування ми отримали відповіді на такі питання:

<https://forms.gle/eKxJwwHWFKgF8ezN7>

1. Чи подобається вам виконувати практичні роботи?

Так – 90%, Ні – 10%.

2. Чи є такі практичні роботи, які проводите ви самостійно?

Так – 80%, Ні – 20%.

3. Чи є такі практичні роботи, які ви проводите у групах?

Так – 100%, Ні – 0%.

4. Чи виконуєте ви практичні роботи вдома?

Так – 90%, Ні – 10%.

5. Чи беруть участь у виконанні практичних робіт ваші рідні?

Так – 70%, Ні – 30%.

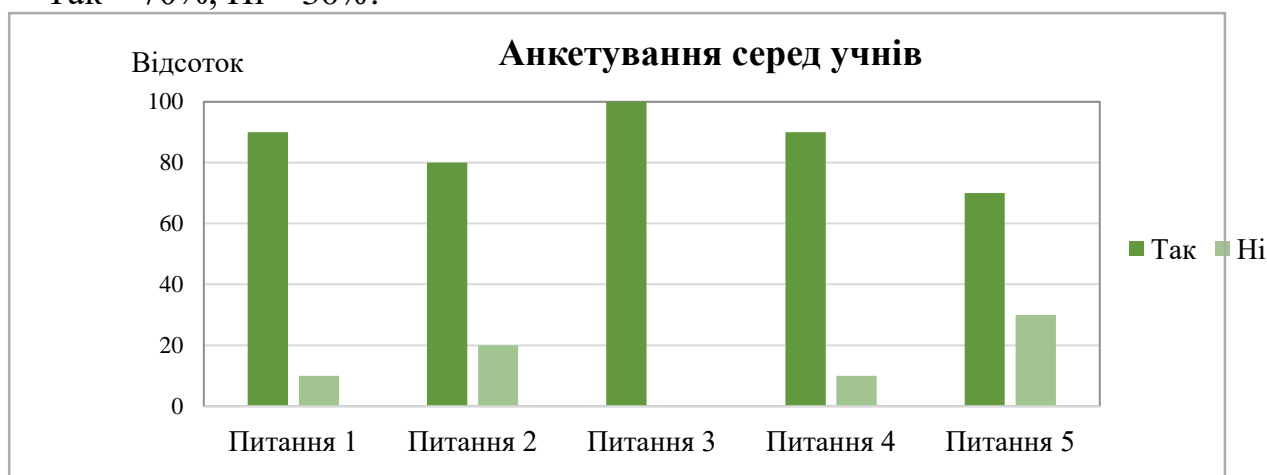

Рис.1. Результати анкетування учнів

Висновок. Провівши анкетування серед дітей 3-го класу, можна сказати, що більшій частині учнів подобається виконувати практичні роботи та вони залучають до їх виконання своїх рідних. Дане опитування показало, що школярі люблять виконувати практичні роботи на уроках самостійно та у групах.

Окрім цього, ми провели анкетування серед батьків дітей 3-го класу, Луцького ліцею №24, метою якого було отримати відповіді на наступні запитання: <https://forms.gle/uRd3okDRZr4RPC7L6>

1. Чи погоджуєтесь ви з тим, що дітям корисно виконувати практичні роботи?

Так – 100%, Ні – 0%.

2. Чи проводите ви разом з вашою дитиною практичні роботи, які задаються додому?

Так – 60%, Ні – 40%.

3. Чи подобаються вашій дитині завдання такого типу? Так – 90%, Ні – 10%.

4. Чи цікаві вашій дитині практичні роботи на вирощування рослин?

Так – 50%, Ні – 50%.

5. Чи виконуєте ви такі завдання всією родиною і чи цікаво вам?

Так – 80%, Ні – 20%.

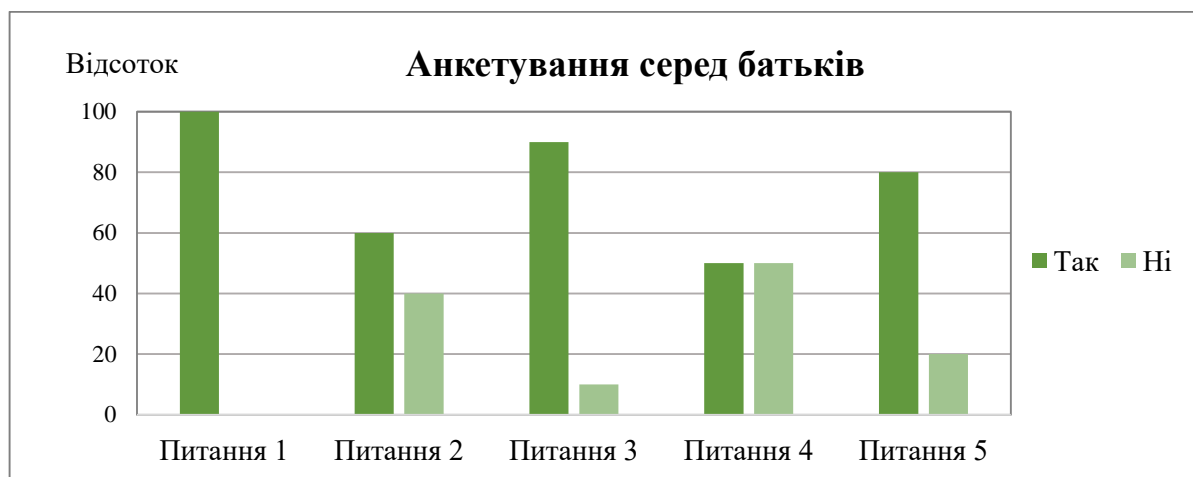

Рис. 2. Результати анкетування батьків

Висновок. Провівши опитування серед батьків, ми визначили, що вони погоджуються з тим, що виконання практичних робіт є корисним для розвитку їхніх дітей. Також вони зацікавлені у виконанні різноманітних практичних робіт, допомагають своїм дітям та майже у всіх сім'ях участь бере ціла родина тому, що їм це є цікаво.

Отже, індивідуальний підхід при виконанні практичних робіт під час інтегрованого курсу ЯДС формує такі навички та вміння, які є необхідними у майбутньому житті та розвитку дитини, підвищує рівень засвоєння матеріалів уроків, стимулює інтереси здобувачів освіти й розвиває їх спостережливість та мислення. Тоді, коли вчитель початкової школи використовує практичні роботи на своїх уроках, ми визначили, що має бути використаний саме індивідуальний підхід до кожного учня, адже він в свою чергу допомагає розвинути напористість дітей, їх критичне мислення, інтерес до даного предмету та креативність. Крім цього принцип індивідуалізації при виконанні таких робіт допомагає відштовхуватись від того, в чому школярі зацікавлені та які завдання вони будуть виконувати із задоволенням.

Література та джерела

1. Підручник Я досліджую світ 3 клас, 1 частина (Будна, Гладюк, Заброцька, Шост, Лисобей). URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1547-ya-doslidzhuyu-svit-3-klas-budna-nush.html> (дата звернення: 08.03.2023)
2. Підручник Я досліджую світ 3 клас, 2 частина (Будна, Гладюк, Заброцька, Шост, Лисобей). URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1547-ya-doslidzhuyu-svit-3-klas-budna-nush.html> (дата звернення: 08.03.2023)
3. Робочий зошит Я досліджую світ 3 клас, 2 частина (Будна, Гладюк, Заброцька, Шост, Лисобей). URL: https://znayshov.com/Books/Details/Ya_doslidzhuuu_svit/3klas/dosl.svit_3_budna/1081 (дата звернення: 08.03.2023)
4. Календарно-тематичне планування (до підручника Будна Н.О.) 1 с. URL: https://znayshov.com/FR/4586/Planuvannya_3kl_YDS_Budna.pdf
5. Календарно-тематичне планування (до підручника Будна Н.О.) 2 с. URL: https://znayshov.com/FR/8568/Planuvannya_3kl_yads_Budna_2sem.docx

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наталія Гречка,

студентка 41 групи спеціальності 013 Початкова освіта
шкільного відділення Педагогічного фахового коледжу

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Наукова керівниця – *Валентина Сенчак, завідувач шкільного відділення,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист*

Подано актуальність використання сучасної освітньої кейс-технології. Визначено сутність даної технології та алгоритм роботи з нею, основні методи, що є найбільш ефективними, охарактеризовано можливості використання кейс-уроків у сучасній школі.

Ключовим завданням освіти сьогодні є створення школи, яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у повсякденному житті. Вчитель у першу чергу організовує навчальний процес так, щоб діти проявили низку набутого досвіду, самостійність у навчанні, самоконтроль, особистісну готовність до життя, створює освітнє середовище, де кожен учень самостійно вирішує як діяти в умовах невизначеності, вчиться вибирати різні підходи до вирішення своїх проблем, застосовувати навички і прийоми глибокого аналізу ситуацій.

Щоб створити успішне освітнє середовище у своїй практиці використовую кейс-технологію. Цей спосіб допомагає учням формувати інтерес до навчання, позитивну мотивацію та бажання досягти успіху в житті.

Тема використання кейс-технології надзвичайно актуальна сьогодні. Оскільки, наша країна стоїть на порозі глобальних змін у суспільстві, то важливо використовувати у процесі навчально-виховного процесу нові освітні методи, які мають сприяти загальному розвитку, формуванню світоглядної культури, індивідуального досвіду, інтуїції, самостійності, творчості та мислення учнів.

Кейс-метод сьогодні має активне застосування в Україні, оскільки відповідає потребам часу і несе в собі великі можливості. В основу кейс-методу покладені концепції розвитку розумових здібностей [2; 3].

Суть технології досить проста: для організації навчання використовується опис конкретних ситуацій. Учням пропонують осмислити реальну життєву ситуацію, опис якої одночасно відбиває не тільки будь-які практичні проблеми, а й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти при вивченні даної проблеми. При цьому сама проблема не має однозначних рішень.

Завданням кейс-методу є не просто передача знань, а навчання учнів здатності справлятися з такими унікальними та нестандартними ситуаціями, які вимагають знань з багатьох наук, які, як правило, виникають в реальному житті. Даючи учням завдання у формі кейсів, вчитель відкриває їм значно більшу можливість поділитися своїми знаннями, досвідом і уявленнями, тобто навчитися не тільки у викладача, а й один у одного. Такий метод піднімає впевненість учнів у собі, у своїх здібностях. Учні активно вчать слухати один одного і точніше висловлювати свої думки.

При вивченні навчального матеріалу на уроці української мови зміст деяких понять учні засвоюють, аналізуючи певні ситуації, випадки з життя, у яких стикаються інтереси людей, життєві погляди, позиції. Такі ситуації можуть розглядатися учнями індивідуально, в парах або в групах. Такий аналіз потребує певного підходу та попередньої підготовки вчителя. Алгоритм роботи з кейсом у навчальному процесі порівняно проста і включає в себе такі етапи: підготовчий і власне етап проведення. Перший етап – це етап підготовки кейса. Тут формулюється завдання, тобто записується сама навчальна ситуація або береться до розгляду реальна ситуація і трохи спрощується (з урахуванням віку учнів). Потім визначаються питання, на які учням після аналізу всіх матеріалів треба буде дати відповідь. Другий етап – робота учнів з кейсом на уроці. На цьому етапі вчитель організовує дискусію, підтримує учасників, допомагає аналізувати ситуації та оцінює роботу.

Для застосування кейс-технології на уроці педагог має можливість обирати метод, який найбільш успішно та ефективно стимулює індивідуальну активність учнів, формує інтерес і позитивну мотивацію до роботи. Їх є декілька, а саме: метод ситуаційного аналізу (ситуаційні завдання й вправи), аналіз конкретних ситуацій, метод інциденту, метод розбору ділової кореспонденції, ігрове проектування, метод ситуаційно-рольових ігор, метод дискусії.

Використовуючи дані методи на власному досвіді, можу рекомендувати метод інциденту та метод ситуаційно-рольових ігор. Інцидент – це зіткнення різних інтересів, поглядів. Мета цього методу полягає в тому, що дитина повинна сама відшукати необхідну інформацію, щоб знайти шляхи вирішення. Діти працюючи з даною інформацією, формують власну позицію і на основі цього можуть зробити свої висновки та знайти шляхи розв'язання проблеми. Наступний метод полягає в тому, щоб за допомогою інсценізації створити реально історичну, соціально-психологічну ситуацію, а потім дати можливість учасникам гри оцінити вчинки та поведінку героїв ситуації. Один з відомих нам методів є рольова гра. За допомогою гри учасники вдосконалюють свій досвід аналізу, де вони мають прийняти позицію, а потім виробити алгоритм, який дозволить розв'язати цю проблему. Під час інсценізації кожен учасник обирає як саме він буде грати роль, самостійно визначаючи стратегію поведінки, сценарій, обирають декорації. Ключовим завданням є проявити творчі здібності під час розв'язання проблем, які виникають несподівано у грі.

Використання кейс-уроків у сучасній школі дають такі можливості: створення нового навчального простору, де учні та вчителі можуть пізнавати нове, працювати та спілкуватися, формування сучасного типу вчителя, який не тільки викладає матеріал, але й допомагає учням засвоювати та практикувати знання, досягати цілей та розвиватись, використання сучасного контенту для навчання, що дає базу для отримання комплексних сучасних теоретичних і практичних знань, залучення передових навчальних технологій, що дозволяють об'єднувати і одночасно формувати необхідні компетентності. Кейс-уроки з української мови користуються найбільшим попитом. Завдяки їм учні краще запам'ятовують не тільки загальні правила, а й винятки та нюанси, без яких у майбутньому складно буде обійтися в діловому спілкуванні.

Розглянемо фрагмент використання кейс-технології на уроці української мови у 2 класі на тему «Апостроф». Кейс-вправа «Впізнай та плесни» (вчитель читає слова, а діти плескають в долоні, коли їм зустрічаються слова з апострофом з правильною вимовою). Мовна кейс-вправа «Дід-буквоїд», де учням необхідно пригадати правило і вписати апостроф у слова. Кейс-вправа «Мікрофон». Stem метод, включає в себе і математику, тому учням пропонується розв'язати задачу Еріуса. Сьогодні в класі – __ учнів. На середньому рівні працювало – __ учнів. На достатньому на __ більше, ніж на середньому. Скільки учнів працювало на високому рівні?

Отже, підводячи підсумок мого досліджуваного питання, можемо стверджувати, що використання кейс-технології на уроці багаторазово підвищує результативність освітнього процесу, так як дозволяє моделювати майбутнє доросле життя школярів і формувати у них позитивну мотивацію до освоєння матеріалу і отримання нової інформації та навчати «як самим навчитися вчитися» надалі. Ефективність кейс-уроків підтверджується сучасними трендами в розвитку освіти. А до розробки кейсів та їх застосування підключається все більша кількість шкіл, вчителів і школярів.

Література та джерела

1. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і болонський процес: проблеми і технології : кол. моногр. Київ : МАУП, 2015. 800 с.

2. Кейс-технології у навчанні. URL : <https://www.creativeschool.com.ua/blog/kejs-tehnologiyi-u-navchanni/> (дата звернення: 21.01.2023).

3. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. URL : [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12809/1/Kozak_L_OD_3\(11\).pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12809/1/Kozak_L_OD_3(11).pdf) (дата звернення: 20.01.2023).

АСПЕКТИ АКСІОЛОГІЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗМІСТІ ВИХОВАННЯ

Мар'яна Гринюк,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення дошкільної та початкової освіти Володимир-Волинського фахового
педагогічного коледжу імені А. Ю. Кримського
Науковий керівник – Лідія Катинська, викладач-методист

Подано основні функції аксіологічної педагогіки, актуальність аксіологічного підходу у вихованні життєвонеобхідних цінностей. Визначено критерії класифікації загальнолюдських цінностей, основні моделі виховання цінностей в контексті НУШ.

Найхарактернішою рисою сучасного світу є переосмислення життєвих цінностей. Глобалізація, комп'ютеризація, модернізація системи освіти, зміна світоглядних позицій особистості від миру до стану війни, страх за життя, пошук

ринку праці, знецінення людських цінностей співіснування людей, призвели до потреби відновлення аксіологічної педагогіки [1].

НУШ передбачає мету виховання як формування цілісної особистості, патріота, особи, що діятиме за морально-етичними принципами та буде здатна приймати відповідальні рішення, самостійно активно розбудовувати державу, поважати гідність і права людини [3].

Серед дев'яти ключових компонентів формули НУШ, науковці виділяють виховання на цінностях. Провідною ідеєю є орієнтація молодого покоління на загальнолюдські, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) цінності. Сьогодні, як ніколи, гостро постає потреба відновлення української ідентичності [3]. Саме ці передумови і викликали необхідність осмислення змісту аксіологічної педагогіки – науки, що досліджує цінності, які треба формувати у вихованців, пропонує зміни у співробітництві педагога з вихованцями, закладає парадигму ціннісно-орієнтованого виховання.

Сутність педагогічної аксіології та її специфіки пізнається через її функції: смислоутворююча (критичне осмислення інформації, ціннісної системи), орієнтаційна (дає змогу визначити пріоритетне місце кожної з цінностей в системі важливо необхідних цінностей), нормативна (виступає ціннісним зразком системи навчання і виховання), регулятивна (направляє розвиток системи освіти в русло національних та загальнолюдських цінностей), контролююча (перевіряє рівень сформованості тих чи інших ціннісних орієнтацій особистості) [2, с. 111].

Головною метою виховного процесу є формування цілісної особистості, здатної самостійно і творчо мислити, яка має почуття власної гідності та розуміє своє призначення. Аксіологічний підхід виступає тим інструментом, який власне й відображає сутність гуманістичної педагогіки. Адже, у контексті аксіологічного підходу, людина розглядається як найвища цінність суспільства, що встановлює взаємозв'язки між групами цінностей.

Закон України «Про загальну середню освіту», визначаючи права учасників освітнього процесу, зосереджує увагу на поняттях цінностей, зокрема гідності, почутті патріотизму та поваги до рідної мови та культури. Гідність виступає як ключова цінність у формуванні життєвонеобхідних цінностей. Гідність не є успадкованою або ж вродженою рисою людського характеру, вона напрацьовується упродовж життя, де особистість усвідомлює свою неповторність, необхідність цінувати себе, а також вміння аналізувати себе у життєвих ситуаціях.

Нова Концепція національно-патріотичного виховання (2022) спрямовує зусилля всіх ланок освіти на посилення національно-патріотичного виховання.

Основоположними напрямками національно-патріотичного виховання виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне та військово-патріотичне виховання. Саме ці напрями закладають фундамент для формування свідомості нинішніх та майбутніх поколінь незалежної України. Тому нині, як ніколи потрібні нові та ефективні підходи для формування почуття патріотизму у здобувачів освіти,

в основі яких домінує українська ідентичність. Метою національно-патріотичного виховання дітей та молоді сьогодні є сприяння єднанню українського народу, зміцнення соціально-економічних, культурних, духовних основ розвитку українського суспільства та держави [4].

Критичний аналіз стратегій НУШ дає підстави виділити такі моделі формування життєвих цінностей:

1) модель досвіду, що передбачає виховання сильних рис характеру у здобувачів освіти та високих моральних чеснот через наскрізний досвід. Школа для дитини – це не будівля, це життя, це взаємодія з предметами та речами світу, з іншими людьми, це її модель щастя, майбутньої суспільної особистісної активності. Саме в школі, в середовищі освітнього процесу відбувається і її становлення як особистості, засвоєння нею таких цінностей як гідність, чесність, турбота, повага до себе, до інших людей, культури, повага до мови, патріотизм, що є надто актуальними у сьогоденні;

2) модель прикладу, адже у формуванні виховного середовища освітнього закладу участь бере увесь колектив: педагоги, здобувачі освіти, працівники. Атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки при виникненні труднощів як у навчанні так і у повсякденному житті є основою для формування цінностей життя. Приклади запобігання дискримінації, насильства та знущанням у школі стануть потребою формування у кожного учасника освітнього середовища поваги до прав людини, демократії, підтримки людини, допомоги та сприятимуть формуванню позитивного життєвого досвіду. Вагоме значення має вибудовування відносин між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу на взаємній повазі та діалозі;

3) модель-зразок педагога, який є ключовим елементом парадигми аксіологічного підходу у формуванні життєвих цінностей. Зрозуміти учня, допомогти йому, розвивати його здібності і таланти, демонструвати йому зразки сумлінного і відповідального виконання функцій людини-педагога, патріота, творчої особистості, друга і порадики, коуча, тьютора чи фасилітатора, не байдужої до суспільних проблем особи, все це допомагатиме здобувачам освіти набувати досвід суспільного співжиття на самих його цінностях.

Саме НУШ зруйнувала застарілі стандарти школи і на перше місце поставила дитину. Створення спільноти класу на засадах демократичних правил готує вихованців до життя у майбутньому, формує в них життєвонеобхідні цінності, розвиває їх прагнення до самовдосконалення та навчання впродовж життя. Видатний український педагог В. О. Сухомлинський стверджував: «Школа – це не комора знань, а світоч розуму, святиня і надія, духовна колиця народу, норавливе дитя суспільства. Це – світ душевних людських торкань, зосередження добрих почуттів, тонких переживань...» [1].

Література та джерела

1. Антонова О. Аксіологічний підхід у навчанні молодших школярів. *Початкова освіта*. 2014. № 24 (744), грудень. Вип. 12. м. Київ.

2. Калюжна Т. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія / за наук. ред. О.В. Уваркіної. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 128 с.

3. Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / Під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

4. Нова Концепція патріотичного виховання. Наказ МОН України від 16.06.2022 № 641. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/> (дата звернення: 20.02.2023).

СУЧАСНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Юлія Грушецька,

магістрантка 2 курсу факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – Наталія Калита, к. пед. н., доцент

Розглянуто ігрові технології навчання, які використовуються в умовах Нової української школи, розкрито функції гри, проаналізовано ігрові форми навчання, як один із способів мотивації учня.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки триває пошук ефективних педагогічних технологій, які б сприяли успішному засвоєнню навчального матеріалу, всебічному розвитку особистості школяра. Внаслідок цього виникають різні інноваційні технології, їх доповнюють, узагальнюють, переосмислюють значення існуючих.

Розвиток суспільства та освіти в XXI столітті ставить перед вчителем питання, як зацікавити сучасних дітей до навчання. Нова українська школа зосереджує увагу на використанні всіх можливих технологій, методів та ресурсів для активізації пізнавальної діяльності школярів. До таких засобів навчання та виховання належать ігрові технології. Використання ігрових технологій в освітньому процесі школи до недавнього часу було досить обмеженим. Сьогодні використання ігор у школі є необхідною складовою, адже сучасні діти відрізняються підвищеною збудливістю, емоційністю, досить швидкою стомлюваністю, нестійкістю уваги, ситуативністю поведінки, а гра може стабілізувати дану ситуацію [4].

Ігрові технології в педагогічному процесі початкової школи посідають одне з провідних місць. Із вступом до школи у діяльності домінує навчання, і гра виступає тією ланкою, яка забезпечує не тільки успішну адаптацію дитини до навчання у школі, а й ефективно засвоєння дитиною знань, умінь і навичок.

Слово «технологія» походить від грецького слова: «techne» – мистецтво, майстерність, вміння і «logos» – наука, закон. Поняття «технологія» – це наука про

майстерність. В українському педагогічному словнику поняття «технологія навчання» трактується, як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який спрямований на оптимізацію освіти [2].

І. Дичківська під поняттям «ігрові технології» розуміє ігрову форму взаємодії педагога й школярів, що спрямоване на формування вмінь розв'язувати складні завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету [3].

Ігрові технології навчання – це особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, формує взаємодію педагога і здобувача освіти за допомогою гри, а також допомагає знайти та отримати бажану ціль, тобто досягти певного результату.

Застосування ігор в освітньому процесі школи виправдано з психологічної точки, адже приймаючи певні ігрові ролі, розігруючи відповідні відношення під час гри, дитина творить саму себе як суб'єкта конкретної діяльності.

Технологія ігрового навчання – це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється у процесі включення учнів в гру [5].

Вивченню проблеми впровадження ігрових технологій навчання у початковій школі у своїх роботах звертали увагу як зарубіжні так і вітчизняні педагоги Я. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсер, Ф. Шиллер, так і вітчизняні І. Іванов, Л. Коваль, А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Терський. К. Ушинський. Висока оцінка навчально-педагогічним іграм як одному з методів активного навчання і підготовки майбутніх випускників дається в працях А. Вербицького, Л. Вишнякової, Р. Жукова, Д. Ельконіна, Ю. Кравченка, В. Комарова, В. Платова, В. Рибальського та інших сучасних учених, дослідників і педагогів-практиків [4].

Сучасні педагоги найчастіше послуговується такою класифікацією ігор (за Кудикіною Н.В.):

1. Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості: сюжетні, ігри з предметами: з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані) [1].

Місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, сполучення елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння вчителем функцій педагогічних ігор.

Функція гри – її різноманітна корисність. Кожен вид гри має свою корисність. Найбільш важливі функції гри як педагогічного феномена культури:

1. Соціокультурне призначення гри. Гра – найсильніший засіб соціалізації дитини, що включає в себе як соціально контрольовані процеси їх цілеспрямованого впливу на становлення особистості, засвоєння знань, духовних цінностей і норм, властивих суспільству чи групі однолітків, так і спонтанні процеси, що впливають на формування людини. Соціокультурне призначення гри може означати синтез

засвоєння людиною багатства культури, потенцій виховання й формування її як особистості, що дозволяє функціонувати в якості повноправного члена колективу.

2. Функція міжнаціональної комунікації. І. Кант уважав людство самою комунікабельністю. Ігри національні й у той же час інтернаціональні, міжнаціональні, загальнолюдські. Ігри дають можливість моделювати різні ситуації життя, шукати вихід з конфліктів, не вдаючись до агресивності, учать розмаїтості емоцій у сприйнятті всього існуючого в житті.

3. Функція самореалізації людини у грі. Одна з основних функцій ігрових технологій. Для людини гра важлива як сфера реалізації себе як особистості. Саме в цьому плані їй важливий сам процес гри, а не її результат, конкуренція чи досягнення якої-небудь мети. Процес гри – це простір для самореалізації. Людська практика постійно вводиться в ігрову ситуацію, щоб розкрити можливі чи навіть наявні проблеми в людини й моделювати їхнє зняття.

Гра – діяльність комунікативна, хоча за чисто ігровими правилами і конкретна. Вона вводить учня в реальний контекст складних людських відносин. Будь-яке ігрове суспільство – колектив, що виступає стосовно кожного гравця як організація й комунікативний початок, що має безліч комунікативних зв'язків. Якщо гра є формою спілкування людей, то поза контактами взаємодії, взаєморозуміння, взаємопоступок ніякої гри між ними бути не може.

Діагностична функція гри. Діагностика – здатність розпізнавати, процес постановки діагнозу. Гра володіє завбачливістю; вона більш діагностична, ніж будь-яка інша діяльність людини, по-перше, тому, що індивід поводить у грі на максимумі проявів (інтелект, творчість); по-друге, гра сама по собі - це особливе «поле самовираження».

Ігротерапевтична функція гри. Гра може й повинна бути використана для подолання різних труднощів, що виникають у людини в поведінці, у спілкуванні з оточуючими, у навчанні. Оцінюючи терапевтичне значення ігрових прийомів, Д. Ельконін писав, що ефект ігрової терапії визначається практикою нових соціальних відносин, які отримує дитина в рольовій грі.

Функція корекції у грі. Психологічна корекція у грі відбувається природно, якщо всі учні засвоїли правила й сюжет гри, якщо кожен учасник гри добре знає не тільки свою роль, а й ролі своїх партнерів, якщо процес і мета гри їх поєднують. Корекційні ігри здатні надати допомогу учням з такою поведінкою, яка відхиляється від прийнятої норми, допомогти їм упоратися з переживаннями, що перешкоджають їхньому нормальному самопочуттю й спілкуванню з однолітками у групі.

Розважальна функція гри. Розвага – це потяг до різного, різноманітного. Розважальна функція гри пов'язана зі створенням певного комфорту, сприятливої атмосфери, щиросердечної радості як захисних механізмів, тобто стабілізації особистості, реалізації рівнів її домагань. Розвага в іграх - пошук. Гра має магію, здатну давати поживу фантазії, що виводить на розважальність.

Ігрові форми навчання, як жодна інша технологія, сприяють використанню різних способів мотивації.

1. Мотиви спілкування:

- учні, спільно вирішуючи завдання, беручи участь у грі, вчаться спілкуватися, враховувати думку товаришів;

- при рішенні колективних завдань використовуються різні можливості учнів;
- спільні емоційні переживання під час гри сприяють зміцненню міжособистісних відносин.

2. Моральні мотиви:

- у грі кожен учень має виявити себе, свої знання, уміння, свій характер, волювільності, своє ставлення до діяльності, до людей.

3. Пізнавальні мотиви:

- кожна гра має близький результат (закінчення гри), стимулює учня до досягнення мети (перемоги) й усвідомлення шляху досягнення мети (треба знати більше інших);

- у грі команди чи окремі учні споконвічно рівні (немає відмінників і трієчників, є гравці). Результат залежить від самого гравця, рівня його підготовленості, здатностей, витримки, умінь, характеру;

- знеособлений процес навчання у грі здобуває особистісне значення. Учні приміряють соціальні маски, поринають в історичну обстановку й відчувають себе частиною досліджуваного історичного процесу;

- ситуація успіху створює сприятливе емоційне тло для розвитку пізнавального інтересу. Невдача сприймається не як особиста поразка, а як поразка у грі й стимулює пізнавальну діяльність (реванш);

- змагальність – невід’ємна частина гри - притягальна для дітей;

- у грі завжди є якесь таїнство - неотримана відповідь, що активізує розумову діяльність учня, штовхає на пошук відповіді;

- думка шукає вихід, вона спрямована на рішення пізнавальних завдань. До педагогічних підходів організації дитячих ігор, на наш погляд, необхідно віднести ряд таких моментів.

Література та джерела

1. Вишковський І.С. Гра як метод активізації пізнавальної діяльності. *Психолог.* 2004. № 21–22. 114 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997, 206 с.

3. Дичківська, І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004.

4. Любченко О. Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі. *Початкова освіта.* 2015. № 8. С. 14–17.

5. Мицик О. М. Гра як метод навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи. *Англійська мова та література.* 2013. № 22. С. 40–49.

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ ЯК ОСНОВА УСПІХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дарина Гузь,

студентка 2-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО « Луцький педагогічний коледж » Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Надія Пушкар, народний учитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Окреслено співпрацю вчителя та батьків, її вплив на досягнення успіху учнями початкової школи. Проаналізовано форми роботи з батьками школярів.

Одним із важливих компонентів концепції «Нова українська школа» є педагогіка партнерства. Вона здійснюється між учителем, учнями і батьками, які є рівноправними учасниками освітнього процесу. Кожен з них несе відповідальність за результати успіху школяра в освітньому процесі. Для учнів молодшого шкільного віку школа виступає як основа освіти. Від тісної співпраці між класоводом та батьками залежить успіх дитини. Вважаємо, що піднята нами тема є на часі та актуальною.

Питанням педагогічного партнерства між батьками та вчителями в різні часи цікавилися науковці, педагоги-практики. Серед них відомі імена Андрошук Ю. Д., Амонашвілі Ш. О., Кравчинський Т. С., Ляшко К. М., Сухомлинський В. О. та багато інших.

Нова українська школа спирається на ефективний досвід минулого, який актуальний в наш час. Педагог-новатор Василь Сухомлинський створив педагогічну систему, в якій особистість дитини визнавалася вищою цінністю, на яку повинні були орієнтуватися процеси виховання та освіти. Ним були сформовані основи взаємодії педагогів з батьками: «Якомога менше викликів до школи батьків для моральних нотацій дітям, для лякання дітей батьківською «сильною рукою», для попередження про небезпеку «якщо й далі так буде продовжуватися», і якомога більше такого спілкування дітей з батьками, що приносить радість матерям і батькам. Усе, що в дитині в голові, душі, у зошиті, щоденнику, – усе це ми повинні розглядати з погляду взаємин дітей і батьків, і зовсім неприпустимо, щоб дитина приносила матері та батьку одні засмучення – це виродливе виховання» [3].

Український педагог В.О. Сухомлинський зазначав: «У перші роки шкільного життя надзвичайне значення має зв'язок школи з батьками – підкреслюю – з обома батьками, і з матір'ю, і з батьком. Індивідуальні бесіди вчителя, директора школи із матерями й батьками, роздуми, поради – це наша лабораторія виховання. Ми спільно міркуємо, що повинна робити дитина, у чому має полягати її активна діяльність, щоб вона відчувала серцем, що живе серед людей»[5, с. 546].

Метою нашого дослідження є розгляд питання взаємодії батьків та класоводів як учасників освітнього процесу на даному етапі задля успіху школярів в Новій українській школі.

В науковій літературі педагогіка партнерства трактується як напрям педагогіки, що включає систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості [1].

Аналіз нормативних документів щодо освіти молодших школярів дає підстави стверджувати, що педагогіка партнерства є важливою складовою освітнього процесу. Як зазначається в концепції «Нова українська школа» (2016), педагогіка партнерства ґрунтується на принципах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості [2]. Співпраця батьків та вчителя передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів, прагнень з метою розвитку кожного школяра. Батьки разом з учителем спільно вибудовують освітню траєкторію дитини. Обидві сторони, об'єднанні спільною метою, ставлять завдання і зацікавленні в досягненні високого результату дитини. Спільними зусиллями вони зможуть збудувати той фундамент, на якому в перспективі особистість зможе стати успішною, зможе ставити перед собою певну мету і досягати її. Педагогічний союз учителя і батьків – це могутня сила навчання, виховання та розвитку дитини.

Як показали результати наших досліджень, вчителі початкових класів України проводять з батьками різні форми роботи [4].

Важливе значення має спілкування з батьками майбутніх першокласників для ознайомлення з дітьми, інформування батьків про особливості надання освітніх послуг. Організація дискусій щодо вирішення проблемних питань є дієвою формою взаємодії, коли всі учасники активно висловлюють свою позицію та спільними зусиллями знаходять компромісні варіанти вирішення питань. З метою обміну думками задля вирішення конкретних проблем практикують круглі столи, батьківські збори.

Нові корисні знання та позитивний досвід батьки зможуть отримати під час навчальних тренінгів з окремих питань допомоги у навчанні. Індивідуальні зустрічі дозволяють обговорити важливі питання, які стосуються життя та навчання кожної дитини. Це дає можливість предметно вивчити успішність учня, оцінити його успіхи та визначити проблемні точки у навчальному процесі. Створення групи у Viber або Facebook забезпечить спілкування батьків з учителем, перегляд новин, відео або світлин, які відображають освітню діяльність школярів.

Нами проведено дослідження взаємодії вчителя початкового класу Козак Алевтини з батьками у Комунальному закладі загальної середньої освіти «Луцький ліцей №21 імені Михайла Кравчука Луцької міської ради». На прикладі 3-Б класу нами встановлено, що з батьками проводяться батьківські збори. Їх мета полягає у налагодженні взаємодії між учителями, батьками та школярами. Вчителі обговорюють важливі питання, серед яких безпеки дітей під час повітряних тривог в час війни. Також на постійній основі проходять різноманітні тренінги, круглі столи, індивідуальні бесіди. Однією з цікавих форм взаємодії є «день батьківського самоврядування». Батьки залучаються до створення освітнього середовища, участі у творчих проєктах, до організації екскурсій, проведення свят тощо. Це дозволяє батькам та вчителю ставати ближчими у спілкуванні, оцінити якість надання освітніх послуг та успіхи дітей.

У цей нелегкий час, час російського нападу на Україну, вчителі та батьки проводять ярмарки, займаються волонтерськими справами, метою яких є підтримка ЗСУ. До них долучаються діти, які зростають справжніми патріотами. Налагоджується ефективна взаємодія між учасниками освітнього процесу.

Важливим є те, що співпраця батьків і вчителя початкових класів відбувається в ліцеї систематично.

Таким чином, на основі наших досліджень приходимо до висновку, що співпраця батьків і вчителів є досить важливою під час освітнього процесу. Вона сприяє зменшенню рівня стресу молодших школярів у період воєнних дій, позитивно впливає на освітній процес, сприяє особистісному росту кожного школяра, створенню гуманного вільного суспільства. Союз між батьками і вчителями позитивно впливає на виховання майбутніх активних громадян України.

Означена проблема потребує більш широких розвідок в перспективі.

Література та джерела

1. Андрощук Ю. Д. Основні принципи педагогіки партнерства. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/osnovni-principi-pedagogiki-partnerstva-72381.html> (дата звернення: 21.02.23).
2. Концепція початкової освіти. *Початкова школа*. 2016. № 6. С. 1–4.
3. Ляшко К. М. Залучення батьків до освітнього процесу: батьки як помічники вчителя URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-z-dosvidu-roboti-batki-pomichniki-vchitelya-302315.html> (дата звернення: 23.02.23)
4. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками. Наша сила – у співпраці! 2019. URL: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami> (дата звернення: 23.01.23).
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибр. твори: в 5 т.* Київ: Рад. школа, 1976. Т. 2. 670 с.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Оксана Данчак, Надія Паславська

магістрантки групи ПО-21М спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**Науковий керівник – Світлана Гірняк, д. філол. н.,
професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти**

Схарактеризовано погляди сучасних науковців Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Варзацької, В. Мартиненко, О. Пометун, О. Савченко й інших щодо змісту та структури мовленнєвої компетентності учнів початкової школи.

Реалізація компетентнісного підходу під час навчання учнів обумовлена реформуванням початкової ланки освіти на концептуальних засадах, що зумовлені новими цілями освітнього процесу в умовах сьогодення.

Формування компетентностей, – наголошують Н. Бібік, Т. Байбара, М. Вашуленко, В. Мартиненко – нерозривно пов’язане з типом організації знань. Адже справа не в обсязі знань, не в їх міцності, а в тому, як організовані індивідуальні знання, наскільки вони надійні як основа для прийняття ефективних рішень відносно тієї чи іншої конкретної ситуації» [1, с. 13–14].

Н. Бібік, М. Вашуленко, В. Мартиненко й інші зауважують, що «система вмінь і способів діяльності, яка охоплює всі складові компетенцій, конструюється на основі тих видів предметної і навчально-пізнавальної діяльності, які реалізуються учнями певного віку. Специфіка формування їх залежить від вікових особливостей школярів. Так, для I ступеня навчання визначальним є те, що учіння для дітей молодшого шкільного віку стає провідною діяльністю і першим етапом цілеспрямованого оволодіння нею» [1, с. 14].

Сучасний учень початкової школи повинен оволодіти на належному рівні ключовими компетентностями. Українські вчені Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Варзацька, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко й інші вважають, що пріоритетною ключовою компетентністю є комунікативна. Саме формування комунікативної компетентності – це не тільки освітня мета, а й одна з першочергових умов оволодіння знаннями на різних освітніх рівнях. У цьому контексті М. Вашуленко стверджує, що «володіння молодшими школярами ключовою комунікативною компетентністю є об’єктивною необхідністю, продиктованою потребами сучасного суспільства і виявляється у здатності успішно користуватися мовою в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань» [2, с. 29], а О. Прищепа слушно додає: «Мовленнєва компетентність як одна зі складників ключової комунікативної компетентності для учнів початкової школи має особливе значення, оскільки впливає на навчальну успішність, від неї залежить процес адаптації дитини в школі. Вміння зв’язно висловлювати свої думки, правильно вимовляти слова, грамотно писати створюють комфорт у процесі спілкування з дорослими та однолітками, дають можливість повною мірою розкрити свої здібності й задатки, виявити себе як особистість» [1, с. 24].

Теоретичне осмислення проблеми «мовленнєва компетентність» у лінгвістичному аспекті започаткував американський учений мовознавець Н. Хомський, який увів до наукового обігу поняття «мовна компетентність». Водночас необхідно зауважити, що вчений, відповідно до власного розуміння поняття мовної компетентності, розрізняв завдання академічної і педагогічної граматики і вважав, що «педагогічна граматика намагається навчити учнів зрозуміти й побудувати будь-яке речення рідною мовою згідно зі ситуацією» [5, с. 61–62].

О. Прищепа констатує, що розмежування вченими понять мовної і мовленнєвої компетентностей «призвело до того, що мовленнєву компетентність стали тлумачити як здатність людини до практичного використання знань про мову в процесі комунікації» [1, с. 25].

Аналіз досліджень учених щодо змісту поняття «мовленнєва компетентність» дає підстави стверджувати, що це здатність учня розуміти усне й писемне мовлення, користуватися ним, використовувати все багатство виражальних засобів, спираючись

на систему мовленнєвих умінь і мовну компетентність у різних, найвідоміших для дітей молодшого шкільного віку, життєвих ситуаціях. Н. Бібік, М. Вашуленко, В. Мартиненко стверджують: «Мовленнєва компетенція є суспільною вимогою, отже, характеристикою особистості учня в процесі засвоєння навчального матеріалу, перетворюючись на його компетентність» [1, с. 26].

Узагальнюючи, можемо констатувати, що мовленнєва компетентність формується на конкретному змісті предмета «Українська мова» й передбачає оволодіння учнями відповідними предметними компетенціями, які визначені Державним стандартом загальної початкової освіти. У навчальних програмах вони представлені в державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Однією з ключових компетентностей, а відтак базовою метою освітнього процесу в початковій школі (згідно Концепції НУШ) є спілкування державною мовою.

Література та джерела

1. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. та ін. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. 346 с.

2. Вашуленко М. С. Концептуальні засади нових програм з української мови для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. *Методичний коментар до навчальних програм для 1–4 класів : дайджест* / укл. О.В. Онопрієнко. Донецьк : Каштан, 2012. С. 29–34.

3. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

4. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1–4 класи. URL : <http://osvita.ua/school/materials/program/8793/>

5. Хомський Н. Роздуми про мову. Львів : Ініціатива, 2000. 352 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Марина Демчук,

студентка 2-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Надія Пушкар, народний вчитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

З'ясовано основні досягнення та проблеми початкової освіти, вплив сучасних викликів на освітній процес. Показано шляхи вирішення проблем у Новій українській школі.

Освітні системи країн світу формувалися протягом певного історичного періоду. Враховуючи виклики, які стоять сьогодні перед людством, кожна з них прагне до вдосконалення. Освіта України не є винятком. Вона інтегрується в

європейський простір, реформується, намагаючись досягти бажаного результату, щоб бути конкурентоспроможною, враховуючи виклики сьогодення та задовольняти вимоги соціуму нашої держави. Вважаємо підняту нами проблему актуальною.

Ми ставили за мету з'ясувати досягнення та проблеми початкової освіти в Україні на даному етапі її розвитку.

Упровадження МОН України в 2018 році концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти відкрило нове дихання нашої системи, яка була застарілою для навчання в сучасних реаліях. Зміст освіти в українській школі зазнав кардинальних змін. Він заснований на формуванні компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації особистості в майбутньому.

В Україні створений освітній портал «Нова українська школа» з методичними та дидактичними матеріалами на допомогу вчителю та електронна платформа «Нова українська школа» для спілкування учителів та батьків [3, с. 108]. На різних платформах для вчителів та студентів проводяться курси, вебінари. Вчителі діляться власним досвідом.

За дотримання стандартів початкової освіти в Україні відповідальна Державна служба якості освіти, яка здійснює моніторинг.

Як показали результати нашого дослідження, протягом 2018–2022 років реформа початкової освіти сприяла вирішенню багатьох проблем, які стояли перед нею. В освітніх закладах створене нове освітнє середовище, враховуючи інклюзивне навчання, здійснено перенавчання педагогічних кадрів. Початкова школа забезпечена підручниками, необхідними дидактичними та методичними матеріалами для занять з дітьми. До неї приємно ходити учням. Тут прислухаються до їх думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам подобається відвідувати школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [2].

Педагоги мають бути готовими «до переосмислення власних інструментів педагогічного впливу на школярів, до врахування психології дитини відповідно до етапу вікового зростання, до розширення діапазону застосування інноваційних практик у класному середовищі, над удосконаленням у собі професійних здатностей щодо забезпечення наскрізності в застосуванні тренінгових (інтерактивних) вправ на уроках» [4, с. 184]. Однією з проблем, на якій наголошує О. Онопрієнко, частина дітей не хоче читати, а користується гаджетами. Це відображається на їх швидкості читання та письма. Вони не вивчають те, що могло б бути їм цікавим.

Щоб навчання майбутніх громадян, які будуть творити нову Україну, ставало продуктивнішим, відповідало вимогам Державного стандарту та концептуальним засадам початкової освіти, необхідно знаходити і вирішувати поточні проблеми.

У 2020 році виникла проблема навчання школярів у зв'язку з пандемією, яка поширилася в Україні. Як зазначає О. Онопрієнко, особливо гострою вона була на початку, так як вчителі зіткнулися з проблемою недостатньої підготовки до дистанційного навчання, що відбилося на результатах навчання. «Відсутність на початок пандемій у наших вчителів досвіду дистанційного навчання змусила їх пріоритетно виділити для опрацювання математику, українську мову, рідше – курс «Я досліджую світ». Уроки читання відійшли на периферію їхньої уваги, часто діти

лише одержували завдання для самостійного читання. Розуміючи, що у сучасних молодших школярів взаємодія з книжкою майже завжди поступається ігровим заняттям із цифровим пристроєм, що у більшості дітей практично відсутнє бажання читати, наслідки всього цього негативно позначились на навичці читання» [1, с.116].

Другий рік в Україні йде війна, яку розв'язала росія. Це значно ускладнило навчальний процес, що в свою чергу негативно вплинуло на розвиток дітей. Так як при відключенні світла вони не мали найменшого зв'язку з учителем та змоги отримувати освіту. До навчального процесу підключалися батьки.

Нами проведені дослідження у першому семестрі 2022–2023 навчального року під час проходження педагогічної практики (виховна робота) у КЗ «Луцький навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 7 – природничий ліцей Луцької міської ради». Їх результати свідчать, що навчальний заклад забезпечений навчально-методичною літературою. Приміщення початкових класів оформлені відповідно до вимог МОН України. В закладі загальної середньої освіти створене належне освітнє середовище, в тому числі для дітей з особливими освітніми потребами. Вчителі початкової школи у наданні освітніх послуг орієнтуються на потреби учня, вчать вчитися, розвивають вміння, формують навички, необхідні у ХХІ столітті, здійснюють наскрізний процес виховання. Учитель має свободу творчості. Він застосовує нові методики та технології, втілює нові ідеї та підходи у практику роботи з молодшими школярами. Тісно співпрацює з батьками дітей. Вчителі діляться набутим досвідом на конференціях, тренінгах, курсах. Під час навчального процесу, коли звучать сирени тривоги, діти разом з учителем спускаються в укриття, яке добре оснащено, щоб зберегти життя. Практикувалося змішане, онлайн та офлайн навчання.

Пандемію в Україні подолано. Воєнні дії продовжуються. Це створює нові проблеми в освіті молодших школярів [4, с. 105].

В зв'язку з війною в країні багатьом дітям неможливо отримувати офлайн-освіту. Частина території країни знаходилася під обстрілами, а частина окупована. Частина дітей України перебуває на онлайн навчанні. Але це все не замінить того, що надає офлайн-освіта в навчальних закладах, бо це не лише процес навчання, а й соціалізація підростаючого покоління.

Повне вирішення цієї проблеми можливе тільки за перемоги України в російсько-українській війні. Це обов'язково станеться.

Отже, на основі досліджень можемо констатувати, що освітній процес в початковій школі зазнав кардинальних позитивних змін впродовж останніх п'яти років через упровадження реформи. Негативний вплив зумовила пандемія та війна, нав'язана росією. Вчителі пройшли курсову перепідготовку щодо навчання дітей в режимі онлайн. На нашу думку важливим у перспективі є запровадження процесу моніторингу досягнутих результатів початкової освіти та особливостей надання освітніх послуг педагогічним персоналом. Проблема потребує подальших розвідок.

Література та джерела

1. Онопрієнко О. В. Актуальні проблеми в навчанні молодших школярів, зумовлені викликами сьогодення. *Педагогічний поступ: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Нова українська школа: теорія та*

практика». Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2022. С. 116 – 118.

2. Нова українська школа. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/novaukrainska-shkola> (дата звернення: 10.02.23).

3. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

4. Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей / ред. кол.; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Педагогічна думка, 2022. 388 с.

РОЛЬ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Діана Динь,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
Науковий керівник – *Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін*

Описано математичну компетентність учнів початкової школи, її складові. Розкрито поняття «дані» та роль змістової лінії «Робота з даними» у формуванні інформаційно-графічної компетентності.

На сьогодні компетентнісний підхід є одним з напрямків оновлення вітчизняної системи базової та повної середньої освіти. Про це зазначено у Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти, державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, Концепції «Нова українська школа». В основу оновленого змісту загальної освіти покладено формування і розвиток ключових компетентностей учнів.

Проаналізувавши низку наукових та методичних видань, ми дійшли висновку, що формування математичної компетентності у школі досліджувалося у різних аспектах: на уроках у педагогічній науці досліджували в різних напрямках: Л. Гапоненко, В. Маслов, О. Беяніна, Л. Іляшенко, М. Зуєва, С. Ракова розглядали проблему у контексті розуміння змісту та структури математичної компетенції учнів; І. Єрмаков, О. Кононко, Е. Соф'янц, С. Шишов у своїх доробках розкрили проблему розвитку математичної компетентності учня початкової школи; О. Біда, Н. Буринська, В. Ільченко, С. Ніконова та ін.. розглядали питання практичної реалізації математичної компетентності в освітньому процесі початкової школи.

Виділяють такі складові математичної компетентності рис. 1:

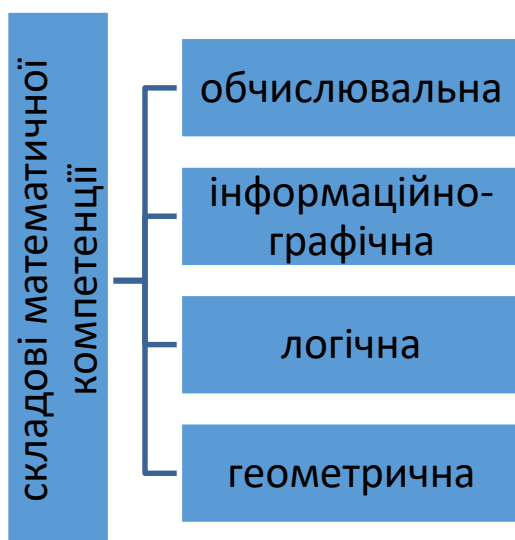

Рис. 1. Складові математичної компетентності [4]

Основу інформаційно-графічного складника предметної математичної компетентності становлять уміння зчитувати інформацію зі схем, таблиць, діаграм, уміння подавати інформацію у вигляді схем, таблиць, діаграм [5].

Тому інформаційно-графічні компоненти представлені навичками, вміннями та методами діяльності, пов'язаними з графічною інформацією. Це вміння читати й записувати числа; давати значення в різних одиницях; знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, представлену в таблицях, графіках, діаграмах; читати й записувати інваріанти виразів та знаходити їх значення; використовувати годинники та календарі як міри часу, та ін. методи.

Змістова лінія «Робота з даними» передбачає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою [4].

У межах цієї змістової лінії здобувачі початкової освіти знайомляться з поняттям схема, таблиця та діаграма.

Зауважимо, що поняття «дані» – багатоаспектне. Дані – це відомості, отримані шляхом вимірювання, спостереження, логічних або арифметичних операцій і представлені у формі, придатній для постійного зберігання, передачі та обробки. Це тексти, таблиці, ілюстрації, відомості про факти, явища і т. ін., представлені у буквено-цифровій, числовій, текстовій формах [3, с. 162].

Аналіз програм початкової школи дозволив нам виокремити такі очікувані результати засвоєння змістової лінії «Робота з даними» у межах формування інформаційно-графічної компетентності:

1 клас – читає дані, вміщені на схематичному рисунку, в таблиці; вносить дані до схем; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях [4, с. 35];

2 клас – виділяє дані, вміщені в таблицях, графах, на схемах, лінійних діаграмах; вносить дані до таблиць; визначає, чи достатньо даних для розв'язання проблемної ситуації; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач, в інших життєвих ситуаціях [4, с. 37];

3 клас – читає нескладні таблиці, зчитує дані з графів, схем, діаграм; обирає дані, необхідні і достатні для розв’язання проблемної ситуації; вносить дані до таблиць; користується даними під час розв’язування практично зорієнтованих задач [5, с. 48].

На завершення навчання у початковій школі здобувач має досягти таких результатів: читає нескладні таблиці, лінійні діаграми; добудовує лінійні діаграми; порівнює й узагальнює дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; обирає дані, необхідні і достатні для розв’язання проблемної ситуації; користується даними під час розв’язування практично зорієнтованих задач [5, с. 51].

Отже, процес формування математичної компетентності досить складний і в початковій школі закладається лише її основа. Змістова лінія «Робота з даними» реалізується через інформаційно-графічну компетентність як уміння зчитувати інформацію зі схем, таблиць, діаграм, уміння подавати інформацію у вигляді схем, таблиць, діаграм. До кожного класу початкової школи у програмі прописані обов’язкові результати, які аргументують роль змістової лінії «Робота з даними» у формуванні інформаційно-графічної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

Література та джерела

1. Онопрієнко О. Математична компетентність як дидактична категорія. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/84273723.pdf> (дата звернення: 15.02.2023).

2. Скворцова С. О. Сучасний етап розвитку математичної освіти у початковій школі. Математична освіта: минуле, сьогодення, майбутнє, до 100-річчя від дня народження О. Ф. Семеновича: монографія / за ред. Н. А. Тарасенкової. Черкаси : Видавець ФОП Гордієнко, 2020. С. 48–56.

3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В., Бріцкан Т. Г. Навчання математики в початковій школі з урахуванням особливостей дітей цифрового покоління. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. Київ : Педагогічна думка, 2020. Вип. 25. С. 160–181.

4. Типова освітня програма для учнів 1–2 класів. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 09.02.2023).

5. Типова освітня програма для учнів 3–4 класів. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf> (дата звернення: 09.02.2023).

ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Юлія Доценко,

студентка 4-Д курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Світлана Савчук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

Описано основні форми та методи патріотичного виховання школярів. Вказано, що одним із завдань реалізації є особистісно-ціннісне ставлення до Батьківщини, підґрунтям для якого є індивідуально-особистісні якості, різноманітні загальнонавчальні та загальноінтелектуальні уміння.

Сучасні вимоги до української школи потребують нового підходу вчителя до теми формування патріотичного виховання. В Концепції національно-патріотичного виховання вказується: «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь» [4]. Вчитель повинен підготувати учня до таких змін в освіті, що пов'язані з реалізацією освітнього процесу в умовах воєнного стану та акцентах на формуванні патріотичного виховання наголосі та адаптуватися до вимог сучасності і сам. Одним із завдань реалізації патріотичного виховання – є особистісно-ціннісне ставлення до Батьківщини, що виховується за допомогою особистісно-орієнтованої освіти.

Особистісно орієнтований підхід орієнтується на суб'єктивний досвід учня. Особистісно-орієнтована освіта досягається зростанням і розвитком відповідальності, самостійності, рефлексії, також вона враховує, зберігає і підтримує здоров'я дитини. Стимулює розвиток її природних здібностей і талантів.

Найближче оточення – батьки, школа, друзі – це головні особистісні орієнтири в структурно-змістовній моделі дитини, вони прищеплюють любов до близьких, рідного краю, потім це почуття поширюється на Батьківщину загалом. Цей взаємозв'язок і є тією реальною перетворювальною силою, що підносить почуття патріотизму і допомагає його осмислити. Важливу роль у вихованні патріотизму підростаючого покоління відіграє суспільство і держава, бо це об'єднуючий фундамент для збереження країни. Держава стимулює і заохочує розробку нових методів, форм, критеріїв патріотичного виховання.

Відповідно до вимог Концепції НУШ для успішної реалізації поставленого завдання мають бути забезпечені умови: використання в освітній діяльності форм і методів роботи, що відповідають їхнім віковим та індивідуальним особливостям [5].

Методи виховання являють собою сукупність найзагальніших способів розв'язання виховних завдань і здійснення виховних взаємодій [2].

Для впливу на мотиваційне середовище школяра використовуються методи виховних ситуацій, рольових ігор, тренінгів із розвитку патріотичних та етичних звичок, оволодіння комунікативними навичками. Педагогічні методи стимулювання – це доручення, громадська думка, вимога, покарання та заохочення, ситуації вибору та успіху допомагають виробити звички, навички, способи патріотичної поведінки. Поєднання в єдиному гармонійному комплексі форм і методів виховання педагогами сприяє забезпеченню процесу патріотичного виховання.

Отже, у роботі з патріотичного виховання необхідно використовувати методи формування особистісної свідомості (переконань); методи організації діяльності та формування досвіду соціальної поведінки (завдання; метод проєктної діяльності); методи стимулювання діяльності та поведінки (заохочення); методи навчання; вербальні, наочні та практичні.

Варто зазначити, що у початковій школі діти вивчають невелику кількість дисциплін, але вони формують фундамент для знань і понять патріотичного спрямування.

Предмет «Українська мова» дає змогу сформувати у школярів знання про рідну мову, її культуру, багатство та особливості. Під час даних уроків виховується позитивне і ціннісне ставлення до рідної мови, бажання зберегти її індивідуальність, унікальність, неповторність, самобутність, оригінальність [2].

Предмет «Літературне читання» включає не тільки розвиток навички читання, а й залучення до української літератури, вивчення творів про Батьківщину, природу, ознайомлення з поняттями добра і зла. У дітей формуються уявлення й усвідомлення про норми моральності та моралі, вони вчаться естетично ставитися до мистецтва слова та навколишньої дійсності [3].

Провідна роль у виховній роботі, спрямованій на патріотичне виховання молодших школярів, відводиться класному керівнику, бо в школі він не лише викладає навчальні дисципліни, а й часто веде різноманітні гуртки.

Великий внесок у розвиток дитини, поглиблення та розширення знань учнів робить позаурочна діяльність. Вона може проходити не тільки на базі школи, а й поза нею. Це можуть бути: танцювальні, музичні, спортивні та художні школи, палаци творчості, гуртки та секції, екскурсії, конференції, конкурси, олімпіади, пошукові та наукові дослідження.

Таким чином, патріотичне виховання в школі повинно здійснюватися як у процесі навчання, так і в позаурочній та позакласній діяльності та мати систематичний характер. Враховуючи вікові особливості молодшого школяра, виховувати патріотизм необхідно постійно, використовуючи все розмаїття сучасних методів, уроки та позаурочні заняття. Усі ці форми зацікавлюють учнів і впливають як на світогляд, так і на формування патріотичних почуттів, гордості та почуття поваги до своєї Батьківщини.

Література та джерела

1. Батрун І. Козацька система етновиховання як складник національно-патріотичного виховання. *Virtus*. 2021. 27. С. 8–12.
2. Батрун І. Роль вчителя НУШ у формуванні громадянина. *Перспективи та інновації науки*. 2022. Вип. 3 (8). С. 20–28.

3. Василюк В., Турчик І., Давидюк І. Вплив народних рухливих ігор на формування національної свідомості молодших школярів.

4. Концепція національно-патріотичного виховання. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 5.03.2023).

5. Концепція НУШ. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 5.03.2023).

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОСТИХ ЗАДАЧ

Соломія Дрегель,

студентка 2-Д курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Бойчук,

викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано короткий опис методичної роботи з навчання учнів першого класу розв'язування простих текстових задач. Розглянуто підготовчу роботу у першому класі по розв'язанню простих текстових задач.

Дитина, що вступає до школи, вже має певний досвід розв'язування задач, у тому числі сюжетних математичних. В одних дітей цей досвід багатший, в інших – бідніший. Основна мета першого періоду навчання розв'язування задач формування в учнів основних пізнавальних дій. Прийоми, що допомагають вирішенню, вчитель у період виконує сам чи «підказує» їх дітям. В результаті у дітей накопичується досвід, створюються перші уявлення про процес розв'язання задач.

Першокласники не відчувають необхідність в аналізі тексту задачі, більшість задач, які вони розв'язують, в 1 дію, тому учень при розв'язуванні не вибирає необхідну дію, а намагається її вгадати. Ця тактика часто призводить до правильного розв'язку, тому що вибрати доводиться одну дію їх двох можливих. Так під час розв'язання задачі: «Коли бабуся посадила 3 горошини, в неї залишилося ще 6 горошин. Скільки горошин було у бабусі спочатку?» – деякі діти міркують так: «Від 3 не можна відняти 6, значить, ці числа треба додати». Це міркування неправильне по суті, але призводить до правильної відповіді.

Сказане вище пояснює, чому, ще не встигнувши прочитати задачу, учні починають виконувати якісь арифметичні дії з цими числами.

Це спричиняє помилки. Тому саме в 1 класі необхідно привчити учня не поспішати з вибором арифметичної дії. Він повинен зрозуміти, наскільки важливо уважно читати текст задачі і неодноразово. Для формування цього вміння потрібні підібрати спеціальні задачі.

Основна ідея підходу до навчання розв'язування задач у тому, що сенс арифметичної дії усвідомлюється учнями до розв'язання простих задач. У дитини спочатку має бути сформоване поняття про арифметичну дію і лише потім – уміння вибирати ту чи іншу дію для розв'язку простої задачі. Психологи розглядають вибір арифметичної дії як нову розумову операцію, суть якої зводиться до перекладу конкретної ситуації, описаної в задачі в план арифметичних дій. Безумовно, до виконання операцій у розумовому плані учень повинен оволодіти ними на предметному рівні. У зв'язку з цим знайомство учнів з текстовими задачами відсувається на пізніший період, якому передують велика підготовча робота, метою якої є формування у молодших школярів:

- 1) образного мислення;
- 2) навичок читання;
- 3) уявлень про ті математичні поняття та відносини, які забезпечують свідому математизацію сюжетів, представлених у текстових задачах;
- 4) прийомів розумових дій, що забезпечують діяльність учнів, на всіх етапах процесу вирішення текстової задачі;
- 5) певного досвіду у співвідношенні текстової, предметної, схематичної та символічної моделей [3, с. 34].

Зазвичай у підручниках математики для початкових класів словесні формулювання завдань у 1 класі відсутні або зводяться до мінімуму. Це пов'язано з тим, що діти не вміють читати. Але ж учень може прочитати ці завдання за допомогою вчителя, батьків або учня, що вміє читати. Сенс пропонованих словесних формулювань у тому, щоб учень сам прочитав їх, а тому, що формулювання забезпечують активізацію мислення дитини. Варіативність формулювань сприяє підготовці учнів до аналізу тексту завдання, тобто. вони привчаються уважно читати та аналізувати умови виконання завдання, а також формулювання дозволяє організувати практичну та розумову діяльність школяра, сприяє формуванню вміння обґрунтовувати свої дії [3, с. 34].

В основу змісту підготовчого періоду входять: зміст арифметичної дії, відношення («більше на...?», «менше на...?»). Так, роз'яснення сенсу додавання легко перекладається мовою предметних дій, що дозволяє спиратися на досвід дітей, використовувати рахунок, прирахування і відрахування по одиниці. Для роз'яснення змісту додавання використовується відповідність предметної дії його словесного опису та математичного запису. У процесі такої відповідності в учнів формується вміння «перекладати» реальні ситуації математичною мовою, використовуючи прийоми розумових дій: аналіз та синтез, порівняння, класифікацію, узагальнення. Приклад: на картинці Маша та Мишко запускають рибку в акваріум. Учні відзначають, що рибки об'єднуються разом. Відповідь на питання задачі може бути дано прийомом прирахування або перерахування.

Потім учні знайомляться із записами за допомогою знаків «+» та «-» [1, с. 146].

Діти обирають ті знаки, які відповідають картинці. Подальша робота пов'язана з читанням математичних виразів та формуванням вміння перекладати реальні ситуації математичною мовою і навпаки. Ситуацію на зображенні можна співвіднести

з числом, інтерпретувати на числовому промені. Це допомагає дитині перейти від предметних дій до математичних.

По ходу формування навичок читання учням пропонуються завдання інтерпретацію текстів математичного запису чи схематичного рисунка.

Наприклад: У книзі 15 сторінок. Із них 6 сторінок дівчинка прочитала. Познач всі сторінки кружками і покажи, скільки сторінок залишилося прочитати.

Марійка виконала так: ○○○○○○○○○○○○

Мишко виконав так: ○○○○○○○○○○○○○○○○

Хто виконав завдання правильно? Або: Хто правий?

Мета таких завдань – сформулювати уявлення, спираючись на які діти зможуть розв'язувати задачі.

Простими називаються задачі, які розв'язуються однією дією. Особливість цих задач – максимальна простота. Вони мають бути цілком зрозумілі, близькі дітям за сюжетом, найпростіше викладені, не містити жодних незрозумілих, нових для дітей слів, які б вимагали додаткових пояснень.

Методично прийнято виділяти такі етапи роботи над задачами на уроці:

I. Підготовча робота.

II. Робота з роз'яснення тексту задачі.

III. Розбір задачі (аналіз), пошук шляхів розв'язання та складання плану розв'язання.

IV. Запис розв'язку та відповіді.

V. Перевірка чи робота над задачею після її розв'язання [2, с. 109].

Перш ніж розв'язати задачу, необхідно описувану ситуацію подати у вигляді схеми, яка допоможе скласти дію для розв'язку. Як відомо, діти краще розуміють матеріал, наочно представлений. При розв'язку задач треба складати зрозумілі схеми, де будуть показані складові, ціле, питання, відомі дані.

Робота з роз'яснення тексту простої задачі у тому, що педагог з'ясовує чи слова і звороти тексту зрозумілі дітям. При розв'язку задачі на додавання та віднімання – це терміни: старше-молодше, дорожче-дешевше, більше-менше, ширше-вужче.

Наступний етап – розбір задачі. На цьому етапі учні знаходять зв'язок між умовою задачі та питанням; приходять висновку, як співвідносяться відомі числа; розуміють яку дію використати, щоб розв'язати задачу.

I заключним етапом є перевірка чи робота над задачею після її розв'язку, що включає перевірку розв'язку, варіювання даних, умови та питання, складання зворотної задачі.

Перевірка відповіді до задачі проводиться для того, щоб зрозуміти, чи правильно було вирішено задачу.

Корисним прийомом є варіювання умов та питання до задачі. Можна пропонувати дітям складати самим задачу не тільки з тими самими умовами, а й іншими питаннями, пропонувати доповнити задачу.

Отже, вміння розв'язувати прості задачі є важливим, оскільки стає основою для розв'язання складних задач. У молодших школярів краще розвиваються знання про арифметичні дії, компоненти складання, віднімання, множення та ділення під час

розв'язування простих задач. Робота над задачею містить етапи, які необхідно методично правильно виконувати педагогу.

Література та джерела

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посіб. 3-є вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навч. книга Богдан, 2008. 336 с.
2. Коваль Л. В. Методика навчання математики: теорія і практика. Ч. І. Одеса : Видавництво-Автограф, 2008. 284 с.
3. Стрілець С. І. Методика викладання математики в початкових класах у таблицях і схемах. Навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. 104 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО ДІЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ольга Євтушик,

студентка 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Корінчук,

викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

У дослідженні розглянуто формування алгоритмів письмового ділення у молодших школярів, яке сприятиме підвищенню якості загальноосвітньої, математичної підготовки учнів.

Учні початкової школи, вперше знайомляться з письмовим діленням у 4 класі у концентрі «Тисяча». Учні спочатку навчаються письмово ділити трицифрове число на одноцифрове і знайомляться з діленням трицифрового числа на двоцифрове. Продовжують формування навиків письмового ділення в концентрі «Багатоцифрові числа», де учні вчать ділити багатоцифрові числа на одноцифрові та двоцифрові, а також знайомляться з діленням трицифрових чисел [2].

Вивчення даної теми базується на знанні прийомів письмового ділення та вмінні виконувати ділення у трицифрових чисел. Під час опанування цієї теми учні мають перенести набуті знання та вміння щодо дії ділення багатоцифрових чисел на одноцифрові та двоцифрові (трицифрові) й отримати досвід виконання цих дій [3].

Розвиток будь-якої навички або здібності починається з надання системи вказівок чи орієнтирів учневі, за допомогою яких учень може виконувати дію самостійно, тобто учень отримує орієнтувальну основу дії.

Письмове ділення – це складна дія, яка передбачає виконання послідовних дій, які самі по собі теж складаються з певних операцій:

1. визначення 1-го неповного діленого;
2. визначення найвищого розряду частки;
3. визначення кількості цифр в частці;
4. виконання ділення з остачею під час ділення неповного діленого на дільник;

5. визначення числа одиниць певного розряду, що розділилися;
6. визначення числа одиниць певного розряду, що не розділилися;
7. перевірки вірності відповідної цифри частки;
8. утворення наступного неповного діленого [1, с. 63].

Алгоритм письмового ділення складається з низки операцій: перетворення одиниць вищого розряду в одиниці нижчого розряду, ділення з остачею, табличне ділення, множення і віднімання. При табличному діленні знаходять неповне ділене – це число, яке спочатку виділяють із діленого, для того щоб знайти цифрову частку [4].

Зокрема, алгоритм може бути використаний для знаходження кількості цифр частки шляхом заміни дільника на менше кругле число або для перевірки пробних цифр частки.

Методика вивчення алгоритмів письмового ділення в 4 класі містить наступні кроки:

- Вивчення таблиці множення та додавання: учень повинен знати таблицю множення та вміти додавати числа, щоб зрозуміти, як працює алгоритм ділення.
- Вивчення основних понять: учень повинен знати, що таке ділене, дільник, частка та остача.
- Вивчення алгоритму ділення: учень повинен зрозуміти, як працює алгоритм ділення та як правильно записувати числа в процесі ділення.
- Вправи на виконання алгоритму ділення: учень повинен виконувати вправи, які допоможуть йому зрозуміти, як правильно виконувати алгоритм ділення.
- Задачі на застосування алгоритму ділення: учень повинен виконувати задачі, які допоможуть йому зрозуміти, як застосовувати алгоритм ділення в різних ситуаціях.
- Повторення та вдосконалення навичок: учень повинен періодично повторювати та вдосконалювати свої навички виконання алгоритму ділення.

Основними завданнями цієї теми є формування в учнів повноцінних обчислювальних навичок, і також добре продумана перспективна підготовка до ведення та наступного засвоєння ними прийомів і алгоритмів письмового ділення.

Письмова дія ділення складна за своєю структурою, вона включає низку елементарних операцій. Учні, які набули навичок і вмінь виконувати складні операції, потім виконують всі елементарні дії по черзі. Однак при засвоєнні складної операції кожна з елементарних дій, що входять до її складу, повинна засвоюватися як самостійна дія. Це психолого-дидактичне положення реалізовано в підручниках математики М.В. Богдановича для 4-го класу [2].

Отже, розглянувши методику вивчення алгоритмів письмового ділення, я прийшла до висновку, що вивчення алгоритмів письмового ділення є важливим етапом у математичній освіті учнів початкової школи, проте воно повинне проводитись з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня.

При вивченні алгоритму ділення в 4 класах важливо враховувати рівень розвитку та здатності кожного учня. Необхідно використовувати різноманітні методи та прийоми, які допоможуть кожному учневі зрозуміти матеріал. Для цього можна

використовувати ігри, практичні вправи, наочні посібники, відео та інші методи навчання.

Вивчення алгоритмів письмового ділення є важливим етапом у математичній освіті учнів початкової школи. Вони допомагають учням розуміти математичні операції та розвивати навички логічного мислення, а також підготовлюють до подальшого вивчення математики на вищих рівнях.

Вивчення алгоритмів письмового ділення може допомогти учням розвинути навички самостійності та систематичності, а також розвивати у них вміння переносити знання з одного контексту до іншого.

Проте, необхідно пам'ятати, що вивчення алгоритмів письмового ділення повинне проводитись з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня, з увагою до їхньої здатності до абстрактного мислення та готовності до вивчення нових математичних концепцій.

Література та джерела

1. Скворцова С. О., Онопрієнко О.В. Методика навчання математики у 3-4 класах. Харків : Ранок, 2020. С. 63–67.

2. Навчання математики в початковій школі. Вивчення письмового ділення в курсі початкової математики. URL : <https://skvor.info/publications/articles/view.html?id=8> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Методика навчання письмового множення та ділення багатоцифрових чисел. Методика навчання арифметичних дій (множення та ділення) та формування обчислювальних умінь і навичок. URL : <https://nuschool.com.ua/lessons/mathematics/methodology/33.html> (дата звернення: 01.02.2023).

4. Методика вивчення письмового ділення. URL : https://vseosvita.ua/library/metodika-vivcenna-pismovogo-dilenna_24471.html (дата звернення: 01.03.2023).

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Ольга Загорська,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Лідія Катинська, викладач циклової комісії викладачів
шкільної педагогіки, психології та окремих методик*

Подано пріоритетні завдання позашкільної освіти, її мета, функції та зміст, статистичні дані функціонування. Визначено результативний досвід системи позашкільної освіти та способи оновлення діяльності закладів позашкільної освіти.

Вагомість позашкільної освіти визначається такими пріоритетами: для дітей – розвиток пізнавальної, практичної, творчої та соціальної компетентності особистості, можливість самореалізації у майбутньому; для батьків – безпечна, змістовна зайнятість дітей у вільний час у позашкільних та інших навчальних закладах, їх навчання, виховання, розвиток, соціалізація, допомога у підготовці дітей до самостійного відповідального життя; для держави – одна з найефективніших інвестицій у найближче і віддалене майбутнє.

Загальновідомо, що коли в сім'ї народжується дитина і їй виповнюється 1 рік, батьки вже починають замислюватися, а потім і шукати заклади, куди її можна привести, щоб забезпечити їй успішний розвиток. Україна і українці – високоосвічена нація, яка традиційно приділяє велику увагу питанню виховання, розвитку дітей. Тому є велика потреба в позашкільній освіті батьків, дітей, держави і, як результат, – соціальне замовлення на позашкільну освіту існувало завжди. Як підтвердження, наведемо такий цікавий факт. Ми проводили опитування серед студентів, які на питання: «Якби у Вас була дитина, чи віддали б ви її навчатися у заклад позашкільної освіти?», 100 % відповіли «Так». Проведене нами опитування дітей ЦТДЮ с. Маневичі підтверджує потребу в позашкільній освіті, адже 100% учасників різних гуртків цього центру ствердили, що їм подобається займатися в ньому [2, с. 74].

У позашкільній освіті всіх об'єднує одне – потреба і мета організувати діяльність дітей у вільний час, не втратити наступне підростаюче покоління. Адже як свідчить аналіз опитувань як в Україні, так і інших державах, кількість вільного часу щодня у дітей молодшого шкільного віку становить до 8 год., середнього шкільного віку – до 6 год., старшого шкільного віку – до 4 год. При цьому треба враховувати головне: чим дитина займається у свій вільний час, такою й буде її діяльність у майбутньому. Тобто, якщо на сьогодні у закладах освіти ми створимо умови і навчимо дітей організувати свій вільний час, опановуючи нові компетентності, то завтра цим молодим людям буде легше жити і працювати. При цьому необхідно враховувати, що і вибір майбутньої професійної діяльності для них буде значно легшим. Таким чином, спостерігається і високий економічний ефект.

Позашкільна освіта виконує свою навчальну, виховну, розвиваючу та соціалізуючу функції. Вона є складовою системи освіти, яка забезпечує навчання, виховання, розвиток та соціалізацію дітей і її метою є реалізація права дитини на культурну і творчу діяльність у вільний час у позашкільних та інших навчальних закладах. В змісті основних завдань позашкільної освіти реалізується її функціональне призначення: забезпечення потреб і мотивів дітей до пізнання і творчості, набуття, поглиблення та розширення компетентностей, задоволення та розвиток їхніх потреб, інтересів та здібностей у вільний час у позашкільних та інших навчальних закладах, формування світогляду та системи ціннісних орієнтацій, національно-патріотичне виховання, виявлення, підтримка та розвиток обдарованих і талановитих дітей; фізичний, емоційний та інтелектуальний розвиток особистості; здійснення профорієнтаційної і профконсультаційної роботи, провадження допрофесійної підготовки відповідно до здібностей дітей, профілактика бездоглядності, безпритульності та правопорушень.

За офіційними статистичними даними, станом на 1 січня 2022 року у системі освіти України діяло 1263 заклади позашкільної освіти: 998 профільних і 265 комплексних, які відвідували 1,015 млн дітей. У цих закладах функціонувало майже 64 тис. гуртків, у яких працювали майже 31 тис. педагогічних працівників. Серед усіх вихованців налічувалося 6085 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, 9094 дітей з особливими освітніми потребами та 30,5 тис. дітей із малозабезпечених сімей. Інститутом модернізації змісту освіти було проведено дослідження про вплив навчання в ЗПО на вибір майбутньої професії. За результатами опитування 60 % вихованців вибирає своє майбутнє під впливом знань і навичок, набутих ними в закладах позашкільної освіти. Це ще один вагомий доказ подальшого розвитку позашкільної освіти [1].

Від початку вторгнення російських військ в Україну 9 закладів позашкільної освіти були зруйновані та 51 зазнали пошкоджень (станом на 1 серпня 2022 року). Деякі з них були змушені припинити свою діяльність через бойові дії або тимчасову окупацію. Окремі заклади у зв'язку з військовими діями евакуювали працівників та майно до інших регіонів України. Більшість ЗПО тимчасово окупованих територій і територій, де ведуться активні бойові дії, в умовах переміщення організували роботу зі своїми вихованцями в дистанційному форматі, педагоги цих закладів на волонтерських засадах долучаються до роботи з дітьми, які постраждали від військових дій та переживають стрес переселення. Збільшився обсяг роботи, яку виконують ЗПО в західних областях України (Закарпатській, Львівській, Волинській, Тернопільській, Івано-Франківській, Хмельницькій і Чернівецькій): вони не тільки забезпечують здобуття позашкільної освіти, організовують змістовне дозвілля для дітей, а й надають потужну психологічну та соціальну підтримку дітям і їхнім родинам, евакуйованим із районів ведення бойових дій [1].

Саме позашкільна освіта має стати основою нової моделі виховання юних українців. І зараз, в умовах воєнного стану, заклади позашкільної освіти забезпечують психологічну підтримку дітей, здійснюють національно-патріотичне виховання молоді. Актуалізувалася практика прямої комунікації, живого спілкування з дітьми, їхніми батьками, сім'ями. Педагоги позашкільної освіти запроваджують нові актуальні форми роботи, адаптують заняття до умов сьогодення. Вихованцям пропонуються майстер-класи, вікторини, віртуальні подорожі, екскурсії, мультимедійні презентації, участь у проєктній і дослідницькій діяльності [4, с. 52].

Заклади позашкільної освіти стали осередками національно-патріотичного й військово-патріотичного виховання та успішно реалізують Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Флешмоб «Єднаймося заради миру», акція «Діти за європейський вибір!», творчий фестиваль до Дня Європи «Єврофест – 2022», урочистості до Дня матері, Дня батька, Всеукраїнський челендж на підтримку захисників України «До Перемоги», національний флешмоб «Сади для Перемоги», акція «Повертайся живим!», фотоквест «А я йду по світу у вишиванці», присвячений Всесвітньому дню вишиванки, онлайн-акція «Я крокую не один!» до Міжнародного дня друзів, Всеукраїнський конкурс есе патріотично-громадянської тематики «Єднанням сильні!», – це тільки частинка кропіткої педагогічної праці у системі позашкільної освіти. Важливою формою позакласної й позашкільної роботи для

посилення національно-патріотичного виховання учнівської молоді є Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). В онлайн-форматі проведено Всеукраїнську краєзнавчу конференцію учнівської молоді «Діти і війна: сучасний вимір», започатковано Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «В традиціях високої звитяги». Національним еколого-натуралістичним центром (НЕНЦ) створено в соцмережах телеграм-канал під назвою «Дистанційка НЕНЦ», де розміщуються навчальні матеріали для вихованців. Здобувачі освіти НЕНЦ мають можливість відвідувати як дистанційно, так і очно заняття гуртків спільно з батьками; керівники гуртків проводять спільні родинні заняття, майстер-класи, екскурсії тощо. Працює наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій». Розроблено новий підхід до кінології, а саме створено навчальну програму «Юні кінологи-рятівники». При закладах позашкільної освіти працюють зоо- й фітохостели, мініпритулки для загублених тварин і контактні зоокуточки «Дружній до дітей». Команда України змагалася на світовому фіналі конкурсу комп'ютерних проєктів «INFOMATRIX – 2022», що проходив у Мексиці, та виборола 14 медалей: 5 бронзових, 3 срібні, 4 золоті і 2 платинові [3]. Українським державним центром позашкільної освіти (УДЦПО) організовано роботу дитячого онлайн-радіо «Паляниця», на якому транслюються аудіозаписи виступів вихованців ЗПО та відеоуроки педагогічних працівників таких закладів. Триває проєкт ITalent зі збору відеоматеріалів на підтримку військових, волонтерів, українців – вимушено переміщених осіб. Запроваджено Всеукраїнський відеохаб «Позашкілля там, де я». На ютуб-каналі УДЦПО здійснюється трансляція коротких тематичних відеозаписів від позашкільників України. Понад 20 років створена і функціонує Європейська Асоціація позашкільної освіти (EAICY) [1]. Таким чином, практика позашкільної освіти в Україні є достатньо ваговою. Сьогодні працівники закладів позашкільної освіти успішно впроваджують співпрацю з стейкхолдерами, створюють сучасні STEM-простори: NEW Skills, інвент-менеджмент, цифроцентри, відділи STEM-освіти, складають структуру партнерської взаємодії (коворкінг, еко-коучинг, воркшоп, творчі лабораторії, «GLOBE» - територія успіху, зоосмарт клуби, форуми, майстер-класи, квести), створюють кластери за напрямками діяльності (природотерапія, арт-терапія, смакотерапія, Івент-кластери «Покоління ART»), сайти, проєкти відкритого партнерства.

Позашкільна освіта спільно з дошкільною, загальною середньою, професійною, вищою формує цілісний освітній простір та є необхідною у формуванні ціннісних компетентностей і вихованні інтелектуальної еліти нації.

Література та джерела

1. Міністерство освіти і науки України. Позашкільна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita> (дата звернення: 16.02.2023).
2. Мосякова І. Ю. Система позашкільної освіти та проблеми її розвитку. Вінниця: ЦТДЮ. 2019. Вип. 40. № 4. С.73–76.
3. Окара А.М. Методична діяльність в закладі позашкільної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-dialnist-v-zakladi-pozaskilnoi-osviti-172492>. (дата звернення: 22.02.2023).

4. Панок В. Організація діяльності психологічної служби в ПНЗ. Київ: Позашкілля. 2012. Вип. 41. № 5. С. 51–53.

ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

Мар'яна Іванюк,

студентка 2ММ групи спеціальності Середня освіта (Музичне мистецтво)
відділення фізичної культури та музичного мистецтва Луцького педагогічного
фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Надія Пушкар, народний вчитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

*Розкрито поняття «дитячий фольклор», показано можливості його впливу на виховання
учнів початкової школи під час вивчення окремих освітніх галузей відповідно до Державного
стандарту початкової освіти.*

Виховний процес як невід'ємна складова освітнього процесу в Новій українській школі орієнтується на загальнолюдські цінності. Діти в житті мають керуватися як морально-етичними, так і соціально-політичними цінностями. Виховання дітей початкової школи на основі народної творчості є важливим та актуальним у наш час. Вважаємо обрану проблему для дослідження актуальною.

Концепцією «Нова українська школа» передбачено наскрізний процес виховання здобувачів початкової освіти. Через наскрізний досвід формується особистість майбутнього. На належному рівні мають бути сформовані в учня початкової школи світогляд, повага до надбань культури свого народу, шанобливе ставлення до народної творчості минулого.

Багато науковців займалися вивченням дитячої психології та факторів, які впливають на виховання особистості. Серед них – С. Карпенчук, О. Матвієнко, М. Стельмахович, Я. Кушка, Л. Масол. Питання дитячого фольклору досліджували В. Бойко, Г. Довженок, О. Правдюк, Л. Стрюк, О. Таланчук, та ін. Як зазначають дослідники, поняття «дитячий фольклор» почало вживатися в наукових колах порівняно недавно. Першим вжив термін Г. Виноградов. Навчання та виховання дітей в Новій українській школі на прикладах дитячого фольклору потребує уваги. Педагоги-практики вносять свій внесок у вирішення даної проблеми.

Метою нашого дослідження є розкриття можливостей виховання молодших школярів засобами дитячого фольклору в Новій українській школі.

Термін «фольклор» походить від англійських слів (folk – народ, lore – мудрість), тобто народна мудрість. Він є частиною народної творчості.

До поняття «народна творчість» науковець О. Давиденко відносить «позначення різних видів та жанрів художньої діяльності народу, його колективної духовної спадщини, в якій зібрано знання про природу, історію, важливі події, давні вірування, звичаї, традиції, побут, культуру тощо» [2].

Т. Полковенко розкриває поняття «дитячий фольклор», наголошуючи, що це сукупність зразків усної народної творчості, яка складається із класичних та сучасних фольклорних форм і функціонує у дитячому середовищі або виконується спеціально для дітей» [4]. Він констатує, що дитячий фольклор поділяється на ігровий та неігровий залежно від умов функціонування. В дітей початкової школи переважає ігровий фольклор, який сприяє її розвитку.

Як зазначається у Вікіпедії, до дитячого фольклору відносять творчість дітей і твори, що виконують дорослі для дітей. Його поділяють на дві групи (перша: казки, билини, пісні-ігри, балади, думи, легенди; друга: загадки, скоромовки, лічилки, прислів'я, приказки, примовки, мирилки, дражнили, прозивалки). Ритміко-інтонаційні та ігрові можливості дітей залежать від віку. У ранньому віці емоційний, моторний і розумовий розвиток дитини залежить від дорослих. В дошкільних освітніх закладах вихователі мають досвід виховання дітей на прикладі дитячого фольклору. Коли дитина стає школярем, на неї великий вплив мають не тільки батьки, а й учитель та учні.

Державним стандартом початкової освіти визначено мету кожної освітньої галузі. Всі галузі спрямовані на формування компетентної особистості, яка поважає минуле, розуміє сьогодення, прагне до самореалізації в майбутньому як громадянин своєї країни.

Досягти бажаного результату у навчанні, вихованні та розвитку молодших школі в Новій українській вчителі зможуть за допомогою упровадження сучасних технологій навчання, підбору форм, методів, прийомів та відповідного змісту [1].

На переконання Л. Масол «педагогічна технологія – це наука про майстерність педагога з організації ефективного впливу на особистість учня як суб'єкта освіти та оптимальне управління його діяльністю для досягнення запланованих результатів освіти» [3, с. 75].

Українська народна мудрість і фольклор своєрідні, з притаманними їм особливостями. Український дитячий фольклор є засобом культурно-національного, естетичного виховання підростаючого покоління, виховання громадянина.

Наведемо приклади. Освоюючи мовно-літературну освітню галузь з учнями, вчителі звертають увагу на багатство і милозвучність української мови, її красу, пробуджують любов до рідного слова. На заняттях з дітьми широко використовують елементи народного фольклору: приказки, прислів'я, скоромовки. «Скоромовка – весела і віртуозна гра у швидке повторення віршів і фраз, які складно вимовляти без належної практики» [4]. Скоромовку діти не читають, а швидко повторюють зі слуху. Великий вплив на виховання у дітей має читання та осмислення народних казок, байок. Вони сприяють розвитку мовлення, критичного та логічного мислення, збагачують власний словник образними виразами та поетичними рядками, позитивно впливають на виховання у здобувача початкової освіти морально-етичних цінностей (чесності, справедливості, поваги, турботи, доброти).

Мистецька галузь має забезпечити формування в дітей «поваги до національної та світової мистецької спадщини» [5, с. 9]. На уроках, під час участі у загальношкільних заходах учні мають можливість відчувати красу українського народного музичного мистецтва, почути звучання народних інструментів і пісень,

відчути національну своєрідність, виявляти ціннісне ставлення до минулого та сучасного мистецтва. Григорій Ващенко, досліджуючи українську народну пісню з часів Київської Русі й до середини ХХ століття, виявив характерні риси світогляду українця. На змісті українських народних пісень виховується нинішнє молоде покоління.

Технологічна освітня галузь спрямована на ознайомлення дітей з традиційними народними ремеслами, на роботу з нитками, тканиною народними орнаментами тощо. Здобувач освіти під час уроків та в позаурочний час набуває умінь творчо застосовувати традиційні та сучасні ремесла. Складовою виховного впливу на школяра може стати виготовлення ляльки-мотанки, яка є українським оберегом. При цьому можуть використовуватися приказки, загадки, прислів'я.

Для об'єднання дітей у групи під час занять учителю варто використовувати лічилки. Під час ігор на перервах діти можуть використовувати дражнилки (кількаразове повторення одних і тих самих римованих рядків), заклички (пісеньки, що виконуються групою дітей), примовки (невеликі вірші з кількох рядків), загадки, представляти складені вдома анекдотичні казки тощо.

Народний фольклор навіть в час російсько-української війни зайняв своє місце в інформаційному полі. До нього долучаються діти, виховуючись справжніми патріотами України. Патріотизм – це гордість досягненнями й культурою своєї Батьківщини, бажання зберігати її характер і культурні особливості, ідентифікація себе з іншими членами нації, прагнення захищати інтереси Батьківщини і свого народу.

Таким чином, народна творчість – це досвід українців за сотні років. Вона є носієм і втіленням народної мудрості, народного світогляду та його ідеалів. Фольклор, як складова народної творчості, відіграє важливу роль у вихованні підростаючого покоління. Дитячий фольклор – перевірене часом джерело виховання нового покоління. Він є носієм тих чеснот, які необхідно виховати в учня Нової української школи, спираючись на досягнення в дошкільному віці. Саме сьогоднішнім учням належить будувати Українську державу в епоху глобалізації.

Література та джерела

1. Виховання за допомогою фольклору. URL : <https://mala.storinka.org/> (дата звернення: 27.02.23).
2. Енциклопедія сучасної України. URL : <https://esu.com.ua/article-71221> (дата звернення: 10.02.23).
3. Масол Л. М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах на засадах компетентнісного підходу». Київ : Генеза, 2019. 208 с.
4. Полковенко Т. Джерела української етнопедагогіки: дитячий фольклор. URL : <http://personal.in.ua/article.php?ida=615> (дата звернення: 17.02.23).
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи Київ: Світоч, 2019. 336 с.

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Вікторія Кардаш,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розкрито суть освітнього середовища, аналіз та функціональне призначення його структурних освітніх осередків.

Одним з компонентів формули Нової української школи є освітнє середовище, яке є безпечним, інклюзивним, сприяє вільному розвитку здобувачів освіти. У розбудові нового освітнього простору треба забезпечити комплексність рішення цього питання, бо мова йде не стільки про оновлення дизайну приміщень закладу освіти, про приведення його у відповідність до вимог безпечності та універсальності, скільки про врахування того, що простір закладу освіти є чинником та інструментом освітньої діяльності.

Особливістю освітнього середовища є вплив як на розвиток індивідуальності, так і формування людини взагалі. Крім предметів, що оточують людину, велике значення для її розвитку має конкретна соціокультурна обстановка, що визначає загальний уклад життєдіяльності, і навіть характер організації взаємовідносин людини з іншими людьми.

Освітнє середовище – це соціокультурне оточення людини, що має потенціал формуючого впливу як на його особистість загалом, так і на окремі її властивості та якості.

Освітнє середовище становить діалектичну єдність своїх просторово-предметних та соціальних компонентів, тісно пов'язаних між собою та взаємообумовлених. В освітньому середовищі кожен суб'єкт освітнього процесу здійснює свою діяльність, використовуючи просторово-предметні елементи цього середовища в контексті соціальних відносин, що склалися. Таким чином, якість освітнього середовища визначається:

- 1) якістю просторово-предметного змісту даного середовища;
- 2) якістю соціальних відносин у даному середовищі;
- 3) якістю зв'язків між просторово-предметним та соціальним компонентами цього середовища [2].

Іншими словами, якщо розглядати освітнє середовище з точки зору наданих ним освітніх можливостей, то інтегративним критерієм якості освітнього середовища є здатність того середовища забезпечити всім суб'єктам освітньої системи можливостей для ефективного особистісного саморозвитку.

Нова українська школа працює на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, цим

критеріям повинне відповідати психологічне освітнє середовище: повага до кожної дитини; віра в успішність кожної дитини; вміння слухати й дотримуватися конфіденційності; послідовність і справедливість; високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами; цінність особистих зусиль дітей; організація стимулюючого навчального середовища; постійне поновлення своїх знань про дитячий розвиток.

Оптимальне для розвитку особистості освітнє середовище повинне включати такі складові елементи:

- фізичний простір та його облаштування (предметно-просторовий компонент);

- цифровий простір та його облаштування (цифрове інформаційно-освітнє середовище, включає платформи управління навчально-методичними матеріалами, навчальним процесом; інформаційно-керуючі системи; системи поточного та підсумкового оцінювання тощо);

- характер взаємодії між учасниками освітнього процесу, обумовлений використанням просторів, матеріалів, обладнання (зміна ролі навчального матеріалу, перехід від проходження матеріалу до формування компетенцій, перехід до індивідуальних освітніх траєкторій учня тощо);

- структурування навчального розкладу та регламентів роботи освітньої організації (розподіл часу дня та тижня на різні види діяльності з використанням просторів, матеріалів, обладнання; вимоги до змісту та проведення навчальних заходів, обов'язків та зон відповідальності учасників освітнього процесу тощо) [1, с. 13]. Усе це здійснюється через організацію 8 осередків:

- Осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями.
- Змінні тематичні осередки, у яких розміщують дошки/фліпчарти/стенди тощо.

- Осередок для гри, обладнаний настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор.

- Осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт.

- Куточок живої природи.
- Осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям.

- Дитяча класна бібліотека
- Осередок учителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо [3, с. 28].

Розглянемо детальніше призначення цих зон та особливості їх організації.

Осередок навчально-пізнавальної діяльності. Саме тут діти здійснюють свої перші відкриття та робитимуть упевнені кроки у навчанні. У цій зоні треба розмістити мобільні парти, які можна буде легко переміщувати для зручної групової чи індивідуальної роботи учнів. Отже, необхідно не просто підібрати зручні столи, а ще й вдало розрахувати корисну площу, яку можна без проблем використати. У цьому осередку необхідно розмістити дошки: звичайну та інтерактивну. Доречним буде розмістити тут також невеликий стенд для інформації, яка безпосередньо стосується

життя класу. Наприклад, календар днів народжень учнів, розклад уроків, план цікавих позаурочних заходів тощо [1, с. 12].

Змінні тематичні осередки. Ці осередки мають містити все необхідне для вивчення нової теми та предмету загалом. Тому саме тут розташовують стенди та фліп-чарти, на яких можна розміщувати тематичні таблиці та діаграми для наочного висвітлення теми, портрети видатних діячів, книжки. Не дивлячись на те, що цей осередок безпосередньо стосується освітнього процесу, він має бути оформлений креативно. Так, щоб учні самі намагалися досліджувати інформацію, що розміщена на стендах.

Ігрова зона. Організація цього осередку залежить від вчителя та матеріального забезпечення закладу освіти. Як варіант, можна розглянути розміщення ігрового столу з наборами для настільних ігор: пазли для творчого розвитку, шашки та шахмати для розвитку логічного мислення, лото тощо. Також в цей осередок можна помістити інвентар для рухливих ігор.

Осередок художньо-творчої діяльності. У цьому осередку зберігається приладдя для творчих занять: від фломастерів та альбомів до полімерної глини та пластиліну. Вчителям рекомендується в межах осередку зробити виставку дитячих робіт на змінних стендах. Це необхідно для розуміння кожним учнем важливості виконаної роботи на уроках [2].

Осередок для проведення дослідів. У межах цього осередку можна розмістити живий куточок з акваріумом, різними кімнатними рослинами. Учні під час спостереження за об'єктами живої природи в цьому осередку будуть розвивати свої дослідницькі компетентності.

Осередок відпочинку. Для організації цієї зони необхідно килимок, де діти можуть спілкуватися та відпочивати. Також можна розмістити безкаркасні крісла-пуфи. Цей осередок вчитель може використовувати для розвитку комунікативної компетентності учнів через спілкування в неформальній обстановці, проведення ігор для згуртування класу, відпочинку дітей на перервах.

Рекомендується розмістити в цій зоні «Дошку настрою», на якій кожен учень, виставляючи навпроти свого прізвища чи фото певний смайлик, зможе показати, що відчуває: захоплення, здивування, смуток, радість тощо. Завдяки цьому вчитель зможе слідкувати за тим, як змінюється настрій дітей упродовж дня.

Бібліотечка. Ця зона дозволяє розвивати у дітей інтерес до читання та пізнавальну діяльність. У класній бібліотеці варто розмістити книги, які співзвучні із темою уроку, енциклопедії для дітей за інтересами. Цікавим прийомом для залучення дітей до читання книг є буккросинг: учні та вчитель може приносити туди власні книжки, які точно мають прочитати усі.

Осередок вчителя. Необхідно облаштувати зручним столом з полицями/ящиками та стільцем, шафами для дидактичних матеріалів. Важливою вимогою є розташування столу так, щоб вчитель міг бачити весь клас та бачити кожного учня [3, с. 25].

Отже, освітнє середовище нової української школи ґрунтується включає такі компоненти: фізичний простір та його облаштування, цифровий простір та його облаштування, характер взаємодії між учасниками освітнього процесу,

структурування навчального розкладу та регламентів роботи освітньої організації. Якість освітнього середовища визначається: якістю просторово-предметного змісту; соціальних відносин; зв'язків між просторово-предметним та соціальним компонентами цього середовища. Сучасне освітнє середовище початкової школи організоване за технологією open space, включає цифрове обладнання, осередки та зонування класної кімнати.

Література та джерела

1. Петренко О. Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «Освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми. *Інноватика у вихованні*. 2018. №. 7(2). С. 6–16.
2. Шапран Ю. П., Шапран О. І. Типологія освітнього середовища в умовах компетентісно-зорієнтованої педагогічної освіти. URL : <http://surl.li/btfrk>
3. Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевскі В. Нова школа у нових громадах: посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Київ, 2017. 128 с.

СЛОВНИКОВА РОБОТА ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ФРАЗЕОЛОГІЯ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Аліна Квартюк,

студентка ЗППО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Надія Горбач, к. філол. н, ст. викл. кафедри філології

У статті схарактеризовано різновиди словникової роботи під час вивчення фразеології в початковій школі. Описується лексикографічна робота з фразеологізмами. Запропоновано різновиди вправ, які можна використовувати для доступного пояснення семантики фразеологізмів.

Словникова робота є одним з найважливіших елементів навчального процесу, який має важливе значення у вивченні різноманітних тем. Особливо важливим є систематичне проведення словникової роботи під час вивчення фразеології в початковій школі. Фразеологічні одиниці мають специфічну структуру, значення та вживання, що вимагає від учнів певного рівня мовної компетенції. У зв'язку з цим використання словникової роботи має на меті допомогти учням зрозуміти значення та вживання фразеологічних одиниць, а також навчити їх правильно їх вживати [1, с. 8].

Словникова робота є важливим компонентом вивчення фразеології в початковій школі. Використання словників є невід'ємною частиною навчання мови, а у вивченні фразеології словник стає допоміжним засобом, який дозволяє учням зрозуміти та запам'ятати нові фразеологічні одиниці.

Лексикографічна робота під час вивчення фразеології має на меті сформувати лексичну компетенцію учнів, розвинути мовленнєву культуру та вдосконалити

вміння та навички застосування фразеологічних одиниць. Окрім того, використання словників допомагає учням збагачувати свій словниковий запас, розвивати лексикографічні вміння та навички.

Особливістю використання словників у вивченні фразеології є те, що фразеологічні одиниці мають специфічну структуру та значення. Тому така робота допоможе учням зрозуміти семантику та будову фразеологічних одиниць, а також навчитися правильно їх вживати у мовленні [2, с. 15].

Використовуючи словники для вивчення фразеології в початковій школі, необхідно враховувати вікові та рівневі особливості учнів. Для початкових класів можна обирати ілюстровані словники, які допоможуть учням зрозуміти значення та вживання фразеологічних одиниць. Крім того, необхідно вчити учнів користуватися словниками, знаходити необхідну інформацію та встановлювати зв'язки між фразеологічними одиницями [3, с. 68].

Окрім словників, вивчення фразеології можна проводити за допомогою ігор та вправ, які допоможуть учням запам'ятати нові фразеологічні одиниці та навчитися їх правильно вживати у мовленні. Такі ігри та вправи можуть бути різними: від перекладу фразеологізмів на інші мови до створення власних речень з використанням фразеологічних одиниць [4, с. 43].

Пояснення значення фразеологізмів для молодших школярів можна проводити різними способами, залежно від вікових особливостей дітей та рівня їхнього мовленнєвого розвитку. Основні способи:

1. Графічні засоби. Для пояснення значення фразеологізмів можна використовувати ілюстрації, схеми, таблиці та інші графічні засоби. Наприклад, на дошці можна намалювати картинку, яка ілюструє значення фразеологізму, або показати таблицю, де зібрані декілька фразеологізмів з їхніми значеннями та прикладами вживання.

2. Асоціації. Для запам'ятовування значень фразеологізмів можна використовувати асоціації зі звичайними предметами, подіями та явищами, що знайомі дітям. Наприклад, фразеологізм «вити калачі» можна пояснити за допомогою асоціації з пекарнею, де пекар в'є калачі.

3. Приклади. Для пояснення значень фразеологізмів можна використовувати приклади з реального життя, книжок чи мультфільмів. Наприклад, фразеологізм «битися головою об стіну» можна пояснити за допомогою прикладу з казки про Буратіно, де дерев'яний ляльковий герой уперто намагався втекти від дурня лиса, але натрапив на стіну.

4. Ведення діалогу. Для пояснення значень фразеологізмів можна моделювати діалог з дітьми. Наприклад, запитувати, чи чули вони такий вислів, як «накивати п'ятами», і як їхні батьки, дідуся та бабусі його використовують. Також можна запропонувати знайомство з новими фразеологізмами, задаючи запитання про їхнє значення та вживання, наводячи приклади.

5. Рольові ігри. Для запам'ятовування значень фразеологізмів можна використовувати рольові ігри, де діти приміряють на себе певні образи та вживають фразеологізми в реальних ситуаціях. Наприклад, можна організувати «театралізовану

кухню», де школярі відтворюють процес приготування їжі, використовуючи фразеологізми про кулінарію.

6. Ігрові вправи. Для запам'ятовування значень фразеологізмів можна використовувати ігри-вправи з різними завданнями. Наприклад, «Пограймо в значення» – діти вибирають фразеологізм та намагаються відгадати його значення. Або «Знайди пару» – учні отримують картки з фразеологізмами та їхніми значеннями, та мають поєднати пару карток з однаковими фразеологізмами та їхньою семантикою.

7. Загальний підхід до пояснення значень фразеологізмів для молодших школярів – це використання доступної та зрозумілої мови, яка б відповідала рівню розвитку та розумінню дітей. Також важливо навчити учнів застосовувати фразеологізми в розмовному мовленні та розуміти їх варіативність в різних ситуаціях [8, с. 137].

Отже, словникова робота є важливим елементом вивчення фразеології в початковій школі. Використання словників допомагає учням зрозуміти значення та структуру фразеологічних одиниць, а також навчитися правильно їх вживати у мовленні. При цьому необхідно враховувати вікові та інтелектуальні особливості учнів та використовувати різноманітні методи та ігри, що сприятимуть ефективному вивченню фразеології.

Література та джерела

1. Безкоровайна І. В., Хоменко Н. І. Фразеологія як складова лексичного компонента мови та засіб збагачення мовлення учнів початкової школи. *Початкова освіта*. 2017. № 2. С. 47–51.

2. Горбунова Ю. М., Малований І. О. Фразеологізми як засіб формування мовної компетенції учнів початкової школи. *Сучасна наука: проблеми та перспективи розвитку*. 2018. № 10. С. 25–30.

3. Колесник О. О., Іванюк Н. С. Методичні аспекти використання фразеологізмів на уроках української мови в початковій школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2017. Том 2(63). С. 141–146.

4. Олексієнко Л. М. Словникова робота в початковій школі: теорія та методика. Київ: Генеза, 2015. 224 с.

5. Поліщук І. В. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 352 с.

6. Сучасний український словник. URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 20.02.23).

7. Фразеологічний словник для початкових класів : навчальний посібник / за ред. О. А. Черній. Київ: Освіта, 2015. 160 с.

8. Чорна Н. Фразеологія в початковій школі: методичний посібник для вчителів. Київ: Ранок, 2016. 192 с.

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ УЧНІВ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЗАДАЧІ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ЧАСТИНИ ЧИСЛА І ЧИСЛА ЗА ВІДОМОЮ ЙОГО ЧАСТИНОЮ

Ольга Климюк,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано короткий історичний ракурс завдань на дроби. Розглянуто методичні прийоми на знаходження частини від числа та числа за його частиною на уроках математики в початковій школі.

Вивчення дробів важливе у курсі математики. Частини і дроби супроводжують повсякденне життя кожного з нас, тому їх вивчення необхідне ще в молодшому шкільному віці.

Проблема використання задач на знаходження дробів від числа та числа від дробу не нова. Завдання на дроби є найдавнішими з письмових джерел, що дійшли до нас; їх розв'язок був дуже складною проблемою до того часу, доки не винайшли позначення для звичайних дробів, не розробили правила дій із ними. У Стародавньому Єгипті, наприклад, існували ієрогліфи лише для позначення дробів з чисельником 1. Єдиним винятком був дріб $2/3$, котрому було відповідне позначення. Невипадково у тексті папіруса Ахмеса одим із завдань знаходимо вираз «дві третини від третини худоби» – висловити цю частину отари дробом $2/9$ єгиптяни ще могли. У тому ж папірусі Ахмеса зустрічається завдання «Розділити 7 хлібів між 10 особами», відповідь до якого в сучасному записі можна виразити так: $2/3 + 1/30$. Вирішення складніших завдань на дроби було для єгиптян досить складною проблемою [1, с. 201].

Набагато пізніше Ананія Ширакаці (Вірменія, VII ст.) записав відповідь в одному із завдань у вигляді: $1/41/61/121/22$, що виражає дріб $6/11$, що виходить додаванням зазначених дробів [1, с. 203].

Таким чином, аліквотні дроби (з чисельником 1) довгий час були єдиними дробами, з якими якось уміла оперувати людина, а правила дій з довільними дробами розроблені порівняно недавно. Ця обставина нібито позначилася і на методиці навчання розв'язання задач на дроби. До цього часу методисти особливо виділяють аліквотні дроби, називаючи їх «частками», і розрізняють термінологічно, наприклад, знаходження частки числа і дробу від числа. Безперечно, вивчення дробів має починатися з аліквотних дробів також як навчання розв'язання складового завдання – з виділення його першого кроку. Але це не означає, що методична термінологія вчителя має доводитися до учнів і бути їхньою робочою термінологією.

З поняття дроби в початковій школі починають знайомитися у 3-4 класах, але термін «дріб» не вживається, а лише термін – «частина» [2, с.118].

При вивченні знаходження дробу від числа розглядаються задачі на знаходження частини від числа.

На уроках розглядають конкретні задачі.

Задача 1. Івасик вирізав 18 кружечків, третю частину він розфарбував. Скільки кружечків розфарбовано?

Вирізав 18 кр.

Розфарбував ? - $\frac{1}{3}$ від

На набірному полотні вчитель ілюструє розв'язання задачі маніпулюючи з кружечками.

$\frac{1}{3}$ від 18

$18:3=6$ (кр)

Відповідь: 6 кружечків.

Задача 2. Смужку довжиною 12 см розрізали на 3 рівні частини. Одну частину розфарбували. Скільки сантиметрів смужки було розфарбовано?

Розфарбовано - ? $\frac{1}{3}$ від $12:3=4$ (см).

$\frac{1}{3}$ $\frac{1}{3}$

$\frac{1}{3}$

$\frac{1}{3}$ від 12 см.

Розв'язання цієї задачі зводиться до способу здобування третьої частини методом перегинання. Шляхом вимірювання третьої частини за допомогою лінійки, учні переконуються, що знайшли частину від числа, можна дією ділення.

На основі цих задач формулюють таке узагальнення: «Щоб знайти частину від числа, треба це число поділити на число, що стоїть під рискою».

На наступному уроці розглядаються задачі обернені до розглянутих, тобто задачі на знаходження числа за його частиною (за значенням частини).

Доцільно розглянути систему взаємно обернених задач, тобто до задач першого типу утворюють обернені задачі другого типу.

Задача 1. Івасик розфарбував 6 кружечків що становить третю частину від усіх вирізаних кружечків. Скільки всього кружечків вирізав Івасик?

Вирізав – ? кружечків.

Розфарбував – 6 кр., що становить $\frac{1}{3}$ частини.

На основі логічного міркування та змісту поняття «частини», учні приходять до арифметичної дії, якою розв'язується задача. 6 кружечків становить $\frac{1}{3}$ $6 \times 3 = 18$ (кр.)

Для ознайомлення з розв'язуванням задач на знаходження дробу від числа краще першими включити задачі з відрізками, тому що в цьому випадку легко ілюструвати розв'язок.

Пропонується розв'язати задачу: «Накресліть відрізок завдовжки 12 см. Скільки сантиметрів у $\frac{2}{3}$ відрізка?». Учні малюють відрізок заданої довжини. Як отримати $\frac{2}{3}$ відрізка? (Розділити відрізок на 3 рівні частини та взяти 2 такі частини.) Розділіть відрізок на 3 рівні частини. Як назвати кожную частину? (Одна третя.) Покажіть $\frac{1}{3}$ відрізка. (Учні проводять зверху дугу і записують: $\frac{1}{3}$) Скільки сантиметрів у $\frac{1}{3}$ відрізка? (4 см.) Як дізналися? ($12:3=4$.) Покажіть $\frac{2}{3}$ відрізка. (Підкреслюють дугою знизу дві третини відрізка та підписують: $\frac{2}{3}$) Як дізнатися, скільки сантиметрів у двох третях відрізка? ($4 \times 2 = 8$.)

Запис на дошці та у зошитах:

$$12:3 = 4 \text{ (см)} \quad 4 \times 2 = 8 \text{ (см)}$$

Після достатнього осмислення послідовності цих двох процесів можна розв'язок записувати як: $12:3 \times 2 = 8 \text{ (см)}$.

Розглядаючи ще кілька завдань, робимо висновок: щоб знайти, наприклад, $3/4$ від числа 8, це число ділимо на 4 і помножимо на 3.

Пізніше завдання знаходження дроби від числа входять у складні задачі. Наприклад: «3 однієї дослідної ділянки зібрали 45 ц пшениці, з іншої втричі більше. $2/3$ усієї пшениці насипали в мішки по 80 кг на кожний. Скільки вийшло мішків пшениці?». Розв'язок краще записувати у вигляді окремих дій:

- 1) $45 \times 3 = 135 \text{ (ц)}$ - пшениці зібрали з іншої ділянки;
- 2) $135 + 45 = 180 \text{ (ц)}$ пшениці зібрали із двох ділянок;
- 3) $180 : 3 \times 2 = 120 \text{ (ц)}$ - пшениці насипали в мішки;
- 4) $12000 : 80 = 150 \text{ (мішків)}$ - пшениці вийшло.

Отже, ознайомлення із дробами – важливе завдання математичної освіти у початковій школі. З поняття дробу в початковій школі починають знайомитися у 3-4 класах, але термін «дріб» не вживається, а лише термін – «частина». При вивченні знаходження дроби від числа розглядаються задачі на знаходження частини від числа. На наступному уроці розглядаються задачі обернені до розглянутих, тобто задачі на знаходження числа за його частиною (за значенням частини).

Література та джерела

1. Бевз В. Г. Історія математики у фаховій підготовці майбутніх учителів. Київ: НПУ імені Драгоманова, 2005. 360 с.
2. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегрованого та компетентнісного підходів. Харків : Ранок, 2020. 320 с.
3. Стрілець С. І. Методика викладання математики в початкових класах у таблицях і схемах. Навчально-методичний посібник. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. 104 с.

ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОШУКУ

Іванна Ковальчук,

студентка 21 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Левицький, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Введення в практику початкової школи різних форм та методів пізнавального розвитку дітей потребує сучасного підходу у викладанні шкільних предметів. Одним із пріоритетних методів розвитку пізнавальних компетенцій дітей молодшого шкільного віку є метод експериментування.

Дослідники цієї проблеми [1-6] зазначають, що дитина народжується дослідником, експериментатором. Невгамовна жага нових вражень, цікавість, постійне прагнення спостерігати та експериментувати, самостійно шукати нові відомості про світ, традиційно розглядаються як найважливіші риси дитячої поведінки. Дослідницька, пошукова активність – природний стан дитини, яка налаштована на освоєння навколишнього світу, хоче його пізнавати. Це внутрішнє прагнення до дослідження породжує дослідницьку поведінку та створює умови для того, щоб психічний розвиток дитини спочатку розгортався як процес саморозвитку.

Експериментування тісно пов'язане з усіма видами діяльності, і в першу чергу з такими, як спостереження та праця. Спостереження є неодмінною складовою будь-якого експерименту, оскільки з його допомогою здійснюється сприйняття ходу роботи та її результатів. Але саме спостереження може відбуватися без експерименту. Наприклад: спостереження весняним пробудженням природи не пов'язане з експериментом, оскільки процес розвивається без участі людини. Аналогічні взаємини виникають між експериментом та працею.

Під час проведення дослідів постійно виникає необхідність рахувати, вимірювати, порівнювати, визначати форму та розміри, здійснювати інші операції.

Експериментальна діяльність допомагає дитині зрозуміти навколишній світ, сприяє засвоєнню знань, виникненню почуття здивування природою, вчить отримувати задоволення від спілкування з нею, а також формує у дитини дбайливе, відповідальне ставлення до середовища, в якому він живе. Пізнання дитиною навколишнього світу обов'язково включає пізнання природи. В. О. Сухомлинський писав: «Світ, що оточує дитину, – це, перш за все, світ природи з безмежним багатством явищ, з невичерпною красою. Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму». Дуже важливо з ранніх років розвивати в дітях вміння споглядати природу, насолоджуватися нею, вдивлятися в неї і прислухатися [2].

Головна перевага методу експериментування полягає в тому, що він дає дітям реальні уявлення про різні сторони об'єкта, що вивчається, про його взаємодію з іншими об'єктами і з середовищем існування. У процесі експерименту йде збагачення пам'яті дитини, активізуються його розумові процеси, оскільки постійно виникає необхідність здійснювати операції аналізу та синтезу, порівняння та класифікації, узагальнення та екстраполяції. Необхідність давати звіт про побачене, формулювати виявлені закономірності та висновки стимулює розвиток мови. Наслідком є не лише ознайомлення дитини з новими фактами, а й накопичення фонду розумових прийомів та операцій, що розглядаються як розумові вміння.

Експериментальна (або пошуково-пізнавальна, дослідницька) діяльність, спрямована на вирішення наступних завдань:

- формування в дітей віком діалектичного мислення, тобто. здатності бачити різноманіття світу у системі взаємозв'язків та взаємозалежностей;
- розвиток власного пізнавального досвіду в узагальненому вигляді за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, умовних заступників, моделей);
- розширення перспектив розвитку пошуково-пізнавальної діяльності дітей шляхом включення їх у розумові, моделюючі та перетворюючі дії;

- підтримка у дітей ініціативи, кмітливості, допитливості, критичності, самостійності [4].

В експериментальній діяльності досить чітко представлені моменти саморозвитку: перетворення об'єкта, вироблені дитиною, розкривають перед ним нові сторони та властивості об'єкта, а нові знання про об'єкт, у свою чергу, дозволяють робити нові, складніші та досконаліші перетворення. Таким чином, у міру накопичення знань про об'єкт, що досліджується, дитина отримує можливість ставити собі все нові, більш складні цілі.

При формуванні основ природно-наукових та екологічних понять експериментування можна розглядати як метод, близький до ідеального. Знання, почерпнуті не з книг, а здобуті самостійно, завжди є усвідомленими та міцнішими. За використання цього навчання виступали такі класики педагогіки, як Я. А. Коменський, К. Д. Ушинський, І. Г. Песталоцці та багато інших.

Практика показала, що діти із задоволенням «перетвтілюються» на вчених і проводять різноманітні дослідження, потрібно лише створити умови для самостійного знаходження відповідей на питання, що цікавлять. Діти із задоволенням розповідають про свої відкриття батькам, ставлять такі ж (або складніші), досліди вдома, вчатья висувати нові завдання та самостійно вирішувати їх.

Діти дуже люблять експериментувати. Це те, що їм властиво наочно-дієве і наочно-образе мислення, і експериментування, як інший метод відповідає цим віковим особливостям. У дитячому віці він є провідним способом пізнання світу. Важливо, щоб кожна дитина проводила власні досліди. Дитина має все робити сама, а не бути в ролі спостерігача. Якими б не були цікавими дії педагога, дитина швидко втомлюється спостерігати за ними.

У більш повному обсязі елементи дослідницького пошуку представлені в експериментуванні, яке слід розглядати як найбільш відповідний і природний для дитини, так і сучасним завданням навчання. В основу його становить власна дослідницька практика, а не засвоєння готових знань, що їх підносить педагог. Дослідження наводять дитину до спостережень, досвіду. І те й інше в результаті при зіставленні та узагальненні дає міцний фундамент фактів (а не слів) для поступового орієнтування дітей у навколишньому середовищі, побудови міцного «фундаменту» знань та творень у своїй свідомості наукової картини світу. Важливо й те, що цей процес, що відповідає потребам активної дитячої натури, забарвлений позитивними емоціями.

Література та джерела

1. Разагатова Н. А. Методика організації навчально-дослідної діяльності молодших школярів. Харків: ТОВ Абрис, 2006. 158 с.
2. Разагатова Н. А. Залучення молодших школярів у навчально-дослідну діяльність. Київ, 2002. 124 с.
3. Савенков А. І. Зміст і організація дослідного навчання школярів. Київ : Вересень, 2003. 204 с.
4. Семенова Н.А. Дослідницька діяльність учнів. *Початкова школа*. 2006. № 2. С. 45–49.

5. Семенова Н. А. Місце дослідницької діяльності молодших школярів у сучасному освітньому процесі. Тернопіль: Видавництво ТПУ, 2002. С. 59–62.

6. Якимів Н. А. Проектно-дослідницька діяльність молодших школярів. *Дослідницька робота школярів*. 2003. № 1. С. 48–51.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Анна Ковальчук, Анна Сорочан,

студентки 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Ольга Галан, викладач циклової комісії суспільних та
художньо-мистецьких дисциплін*

У статті доведено, що мистецтво – ефективний засіб розвитку емоційного інтелекту, оскільки воно дозволяє відчувати та висловлювати емоції через різні форми: музику, танець, живопис та література.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти та керувати власними емоціями, а також емоціями інших людей. Важливо розвивати ці навички, оскільки вони допомагають у взаємодії з іншими людьми та досягненні успіху в житті. Мистецтво може бути ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту [2, с. 15].

Важливою складовою естетичного інтелекту є здатність розуміти культурні контексти та історичні традиції, що допомагає зрозуміти, як естетичні якості можуть відрізнятися в різних культурах та періодах часу.

Хоча естетичний інтелект є новим поняттям, він швидко розвивається та стає все більш важливим в бізнесі та технологіях. Він може відігравати важливу роль в розвитку мистецтва та дизайну.

Багато вчених вивчали питання розвитку емоційного інтелекту засобами мистецтва. Ось декілька прикладів таких вчених:

Деніел Гоулман – психолог та автор книг про емоційний інтелект. Він досліджував зв'язок між емоційним інтелектом та успіхом у житті людини, а також працював над вивченням того, як емоційний інтелект може бути розвинутий.

Михай Чіксентміхай – психолог, який досліджував поняття «поток» – стану максимальної концентрації та задоволення від діяльності. Він досліджував зв'язок між потоком та емоційним інтелектом, а також вивчав, як мистецтво може допомогти людям знаходити потік.

Пол Екман – психолог, який вивчав емоції та виявив, що деякі емоції універсальні та виявляються у виразі обличчя у всіх людей незалежно від культури. Він також досліджував, як мистецтво може допомогти людям розвивати вміння розпізнавати емоції у інших людей.

Еллен Ленч – психолог, яка досліджувала поняття «уваги» та її вплив на наше життя. Вона вивчала, як мистецтво може допомогти людям розвивати увагу та зосередженість, що може вплинути на їхній емоційний інтелект.

Це лише кілька прикладів вчених, які вивчали питання розвитку емоційного інтелекту засобами мистецтва. Багато інших дослідників також займаються цим питанням з різних поглядів, включаючи психологію, соціологію, філософію, мистецтвознавство та інші науки.

Також, дослідження з емоційного інтелекту в мистецтві ведуться у багатьох університетах та наукових центрах по всьому світу. Наприклад, науковий центр «Школа мистецтва та дизайну Колумбійського університету» пропонує магістерську програму «Емоційний інтелект в мистецтві та медіа», де студенти вивчають, як мистецтво та медіа можуть вплинути на емоційний інтелект людини та як їх можна використовувати для розвитку соціальної свідомості та емоційної грамотності.

Отже, вивчення питання розвитку емоційного інтелекту засобами мистецтва є активною галуззю наукових досліджень, і вона охоплює багато різних наукових дисциплін.

Ось декілька способів, якими мистецтво може допомогти в цьому:

Візуальне мистецтво. Живопис, скульптура та інші види візуального мистецтва можуть допомогти навчитися сприймати та розуміти емоції, відчуття та настрої через образи та символи, що зображуються на картині чи скульптурі. Розуміння того, які емоції викликає те чи інше творіння мистецтва, може допомогти розвинути емпатію та сприяти більш глибокому сприйняттю світу.

Музика. Музика є потужним засобом вираження емоцій, вона може збуджувати, заспокоювати, радувати та глибоко торкатися душі. Навчання музики та сприйняття різних стилів може допомогти розвинути спроможність розрізняти різні настрої та емоції в музиці, а також відчувати їх.

Один з прикладів є використання музики під час занять англійською мовою. Кожного разу, коли діти вивчають нові слова або фрази, показувати учням відео з музикою, щоб підкреслити настрій або емоцію, яку вони виражають. Після цього, запропонувати учням написати свої власні тексти для пісень, в яких вони могли б використовувати нові слова та фрази, які вони вивчали та прошу їх обрати музичний жанр, який відображає їхні почуття найкраще.

Після того, як учні напишуть свої тексти та виберуть музику, попросити їх записати свої пісні. Вони використовують музику як спосіб вираження емоцій та настроїв і можуть виразити себе за допомогою слів та музики.

Цей підхід допомагає учням розвивати свої емоційні здібності, розуміти та виражати свої почуття та емоції, а також розвивати свої мовні здібності. Він також надає учням можливість працювати у групах та співпрацювати, що є важливими навичками для майбутнього успіху.

Театр. Театр – це мистецтво втілення, де актори відтворюють роль та емоції персонажів на сцені. Вивчення театру та акторської майстерності, участь у театральних виставах або драматичних клубах може допомогти людям навчитися розуміти та виражати емоції, а також розвивати спроможність спілкуватися з іншими людьми та розуміти їх емоції.

Література. Книги та інші літературні твори можуть допомогти розширити світогляд та розуміння різних емоцій та ставлення до них, що може допомогти розвинути емоційну грамотність. Читання літератури також може допомогти навчитися розуміти та емпатизувати з персонажами та їх емоціями.

Танці та рух. Танці та рух можуть допомогти виражати емоції через тіло, а також допомагають відчувати й контролювати своє тіло та рухи. Вивчення різних танцювальних стилів та виконання рухів може допомогти розвивати спроможність контролювати свої емоції.

Мистецтво самовираження. Самостійне творче процес малювання, письма, танців та інших форм мистецтва може допомогти розвинути спроможність відчувати та виражати свої емоції.

Усі ці форми мистецтва можуть допомогти розвивати емоційний інтелект та допомагати людям краще розуміти та сприймати світ. Важливо також пам'ятати, що розвиток емоційного інтелекту потребує часу та практики, тому варто регулярно виконувати вправи та діяти своїми силами [1].

Тренування емпатії. Емпатія – це спроможність розуміти та співпереживати з емоціями інших людей. Тренування емпатії може допомогти людям розширити свій спектр емоційних реакцій та розуміння, що може допомогти розвивати їх емоційний інтелект. Наприклад, участь у групових тренуваннях з емпатії може бути корисною, оскільки це допомагає взаємодіяти з іншими людьми.

Загалом, розвиток емоційного інтелекту засобами мистецтва може бути важливим компонентом особистісного розвитку. Різноманітні форми мистецтва можуть допомогти людям розвивати різні аспекти їх емоційного інтелекту, такі як розуміння власних та інших емоцій, керування власними емоціями та вміння спілкуватися з іншими людьми [3].

Наприклад, візуальне мистецтво може допомогти людям виражати свої емоції та переживання через малюнки, фотографії, скульптуру та інші форми візуального мистецтва. Музика може допомогти людям розслабитися та зосередитися, а також виражати свої емоції через спів, гру на музичних інструментах або слухання музики. Танці можуть допомогти відчути своє тіло та ритм, а також виразити свої емоції та почуття через рух.

Розвиток емоційного інтелекту засобами мистецтва може бути корисним для всіх людей, незалежно від віку, соціального стану чи професії. Мистецтво може допомогти людям навчитися розуміти, виражати та керувати своїми емоціями, а також розвивати емпатію та вміння спілкуватися з іншими людьми.

Естетика також може мати вплив на емоційний інтелект, оскільки емоції і сприйняття краси тісно пов'язані. Емоційний інтелект включає у себе розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, здатність виражати свої почуття та розуміти, як вони впливають на наші дії та поведінку. Естетика може впливати на емоційний інтелект, оскільки краса може викликати різні емоції, такі як захоплення, радість, спокій, вдячність та інші. Розуміння, які емоції викликає краса в різних людей, може допомогти нам краще розуміти їх емоційний стан та сприяти більш якісній комунікації.

Крім того, естетика може впливати на нашу здатність розуміти та виражати свої емоції. Якщо ми регулярно зустрічаємось з красою в мистецтві, природі або інших формах, це може збільшити нашу спроможність відчувати та виражати емоції. Естетичний досвід може взаємодіяти з нашими емоціями та викликати різні реакції, що може допомогти нам розвивати нашу емоційну інтелігентність. Тому, естетика може мати позитивний вплив на емоційний інтелект, допомагаючи нам краще розуміти свої власні та чужі емоції, а також розвиваючи нашу здатність виражати та регулювати їх [3].

З іншого боку, естетика також може впливати на нашу вміння керувати своїми емоціями. Наприклад, розглядання красивого пейзажу або слухання мелодійної музики може допомогти заспокоїти наші нерви та зменшити рівень стресу. Це може допомогти зберегти емоційний баланс та збільшити нашу здатність керувати своїми емоціями в складних ситуаціях.

Загалом, естетика та емоційний інтелект взаємопов'язані та можуть взаємодіяти між собою. Розвиток естетичного досвіду може допомогти нам розвивати нашу емоційну інтелігентність та збільшувати нашу здатність відчувати та розуміти емоції, а також керувати ними. Дослідження показали, що люди, які мають розвинену естетичну чутливість, мають також більшу схильність до розуміння та співпереживання до емоцій інших людей. Крім того, естетика може допомогти людям розвивати творчість та інноваційність, які можуть бути корисними для розв'язання різноманітних проблем та виконання завдань у складних ситуаціях.

Отже, розвиток емоційного інтелекту засобами мистецтва може бути корисним для всіх людей, незалежно від віку, соціального стану чи професії. Мистецтво може допомогти людям навчитися розуміти, виражати та керувати своїми емоціями, а також розвивати емпатію та вміння спілкуватися з іншими людьми. Естетика може мати значний вплив на наш емоційний інтелект та загальний емоційний стан. Розвиток естетичної чутливості та здатності до оцінки та розуміння краси може допомогти нам розвивати нашу емоційну інтелігентність та забезпечити більш збалансований та задоволений життєвий стиль.

Література та джерела

1. Алексеева Н. Розвиток емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2023. № 1. С. 36–37.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект: навч. посіб. / ред. С.Л. Гумецької. Харків : Віват, 2019. 512 с.
3. Котик Т., Кежковська І. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат Нової української школи. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 2. С. 5–7. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/32309255.pdf> (дата звернення: 26.02.2023).
4. Прядко О. М. Розвиток емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку засобами музичного мистецтва. *Педагогічні науки*. 2021. № 2. С. 54–55.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анна Козак,

студентка 31ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Наукова керівниця – Надія Горбач, к. філол. н, ст. викл. кафедри філології

Розглянуто вплив медіа на життя учнів молодшого шкільного віку. Здійснюється аналіз впровадження елементів медіаграмотності в структуру уроків початкової школи.

Сучасний світ – це світ інформації, яку ми створюємо, поширюємо та споживаємо щодня. Саме тому розвиток медіаграмотності у школярів є одним із важливих завдань нової української школи.

У світі, яким керує інтернет, дитина має вміти критично оцінювати інформацію, знати, яким джерелам можна довіряти, що таке фейк. Сучасні діти мають справу з інформаційним простором з найменшого віку (через телефон, телебачення, рекламу тощо). Тому вони мають знати, що таке медіаграмотність уже з початкових класів.

Найавторитетніший у світі вчений у галузі медіаосвіти, професор Ліверпульського університету Лен Мастерман, наголошує, що «медіаосвіта відбувається протягом усього життя людини, і це не тільки процес оцінювання медіапродуктів, а сукупність певних послідовних дій, спрямованих на дослідження різноманітних творів медіакультури, метою чого є не просто критичне розуміння, а «критична автономія», тобто здатність людини до самостійного критичного судження про медіатекст» [2, с. 7].

В епоху цифрових технологій медіа пронизують усі сфери життя, починаючи з народження людини, і вважаються потужним фактором соціалізації особистості в суспільстві. Середній вік, коли діти стають користувачами мобільних телефонів, а медіа – частиною їхнього повсякденного життя, зазвичай становить 8–9 років.

В останні десятиліття все більше уваги приділяється проблемі сприйняття дійсності. Це особливо важливо в умовах інформаційного суспільства. Сучасна людина не може бути осторонь інформації. Однак головна проблема сьогодні полягає не тільки в тому, щоб отримати певну інформацію, а й визначити, яка інформація є правильною. Це і є формуванням навичок медіаграмотності, яке забезпечує здатність аналізувати, оцінювати та спілкуватися в різних формах.

Останнім часом в Україні приділяється багато уваги медіаосвіті. Розвиток медіаграмотності серед учнів початкових класів має бути в центрі освітніх програм, адже від медіаграмотності сучасних дітей багато в чому залежатиме майбутнє нашого покоління.

Сучасні першокласники приходять до школи з багатим медіадосвідом. Більшість із них мають власні медіавподобання: улюблені фільми та серіали, комп'ютерні ігри, журнали тощо. Учень початкової школи багато часу проводить

перед екраном. Перегляд телевізійних передач, фільмів, комп'ютерних ігор та інтернет є найважливішою частиною щоденного життя учня.

Якщо, скажімо, сто років тому такий простір був заповнений книгами, то сьогодення сучасної дитини пов'язане з текстами, які вона бачить через Інтернет, радіо чи телебачення. Майже в кожній родині зараз є два-три смартфони, планшети та кілька комп'ютерів. Ізолювати дітей від їх впливу неможливо. Батьки працюють із сучасними технологічними пристроями, діти з пелюшок вчаться ворушити пальчиками на екрані планшета чи іншого гаджета. При цьому дорослі часто навіть не підозрюють, що раннє знайомство з новітніми технологіями шкодить дітям. Вирішення питання попередження негативного впливу засобів масової інформації на дітей потребує розвитку медіаграмотності в усіх членів суспільства, особливо зацікавлених освітою, починаючи з дошкільного віку.

Інформаційні технології використовуються для розвитку активності учнів там, де вони скоріше заважають, ніж допомагають. Йдеться про читання книг. Хоча комп'ютери дійсно відволікають дітей від книг, з іншого боку, різні засоби масової інформації розкривають важливість читання для юних читачів.

Медіакомпетентність сучасного вчителя є інструментом, за допомогою якого він розвиває у своїх вихованців найважливіші людські якості, необхідні для суспільного життя. Інтеграція медіаосвіти в предмети молодшої школи, особливо в курс «Я досліджую світ», впливає на формування в учнів громадянської, соціальної та медіаздатності. У результаті студенти: вміють критично мислити, набувають навичок пошуку, аналізу та оцінки інформації, компетентного ставлення до медіаповідомлень із різноманітних джерел, аналізують медіатексти та створюють власні [4, с. 27].

Щоб свідомо розвивати медіаграмотність учнів, вчителям необхідно опанувати деякі базові поняття, зокрема: анімація, інформація, кіберпростір, маніпуляція тощо, багато інтерпретацій, а також навчитися аналізувати зміст і форму самого медіатексту. З навчальною метою вчителі дають додаткові запитання чи вправи за окремими розділами з використанням медіатексту. На сучасних уроках учителі все частіше вдаються до використання інтерактивної дошки. Інтерактивна дошка має допомагати досягати мети й завдань уроку.

Діти стають носіями й наслідують моделі медіаповедінки стосовно певних видів медіадозвілля та медіапродуктів. Наприклад, учні молодшого шкільного віку є носіями моделей медіаповедінки, пов'язаних із героями різних фільмів, мультфільмів. Школярі широким чином вірять у чудеса, тому не дивно, що більшість із них із задоволенням дивляться казки та фантастичні фільми.

Учні повинні знати, що таке інформація, як вона впливає на свідомість, відрізнити правдиву інформацію від неправдивої, вміти аналізувати поведінку людини в медіапросторах, представляти результати інформаційних пошуків.

Для тренування критичного мислення можна привчати дітей грати в гру «Ти мені віриш чи ні?». Ця гра розвиває увагу та вміння розрізняти неправдиву та правдиву інформацію. Учасники отримують кілька речень, які зачитуються вчителем або записуються на аркуші паперу. Наприклад, «Влітку на вулиці холодно», «Восени птахи відлітають у теплі краї», «У kota три ока». Дитина має сказати, яке з цих

твердження є хибним, а яке – правильним. За кожну правильну відповідь нараховується один бал. На наступному етапі гри можна ускладнити, попросивши інших гравців називати правдиві чи неправдиві твердження.

У сучасній школі з розвитком інформатизації освіти клас, де вчитель зазвичай тримає крейду й стоїть біля дошки, поступово замінюється медіакласом (мультимедійним класом), оскільки мультимедійні засоби зазвичай реалізуються в ньому за допомогою інформаційних технологій. Крім того, вчителі використовують у таких курсах тісно пов'язані поняття: «комп'ютерні курси», «мультимедійні курси», «курси з використанням інформаційно-комунікаційних технологій», «курси з використанням технічних засобів навчання», «курси з мультимедійними функціями» з використанням програмних засобів навчання.

На заняттях з літературного читання, де використовують медіа, вчителі та учні працюють з гіпертекстом. Гіпертекст пов'язує текст, аудіо, фотографії, малюнки, карти, відео та інші форми інформації у змістовний спосіб, до яких можна отримати доступ за допомогою системи індексування, що орієнтована на конкретні ідеї, а не на конкретні слова у тексті.

Уже доведено, що оптимальне використання інформаційних технологій у класі активізує та розвиває розумові здібності дітей, даючи їм змогу активно й усвідомлено здобувати знання, навички та самоосвіту культурного спілкування.

Учені припускають, що процес запам'ятовування інформації краще відбувається під час медіауроків. Відомий факт, що більшість людей запам'ятовують 5% почутого та 20% побаченого під час першого сприйняття, і ці відсотки змінюються з огляду на те, що в кожній людині свої особливості психічних процесів опрацювання інформації, як-от візуальні, слухові, кінестетичні та сенсорні. Таким чином, на медіауроках рівень запам'ятовування зростає до 40–50%.

Отже, медіаграмотність суттєво впливає на інтелектуальний розвиток особистості. В учнів формується уявлення про те, що медіаконтенти створюються для привабливання і їх варто сприймати критично. Використовувати медіаконтент на уроці – означає зацікавити дітей, привернути увагу до матеріалу.

Література та джерела

1. Медіаграмотність. З чого почати. URL : <https://nus.org.ua/articles/mediagramotnist-z-chogo-pochaty> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Антонова О. Нова українська школа: дидактичні основи формування медіаграмотності в учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. для педагог. прац. Київ : Генеза, 2020. 96 с.

3. Сухарева І. А. Медіаурок української мови як елемент медіаосвіти в Україні. URL : https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=2064 (дата звернення: 20.02.2023).

4. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі : навчально-методичний посібник / І. П. Старагіна, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуз, О. В. Ганик Київ : ПРОПАПІР, 2021. 160 с.

5. Формування медіаграмотності дітей старшого дошкільного віку: теорія і технологія: монографія / за ред. В. М. Чайки. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. 188 с.

МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Галина Козачук,

студентка 331 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник – Оксана Гордійчук, к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У статті обґрунтовано ключові дефініції проблеми: мотив, мотивація, учіння. Коротко розкрито особливості формування мотивації учіння загалом, та мотивації молодших школярів до навчання, зокрема.

Актуальність окресленої проблеми полягає в тому, що формування мотивів навчання, в цілому, і навчальної мотивації у дітей молодшого віку зокрема, є одним із найбільш важливих завдань освіти. Перед педагогами Нової української школи – надважливе завдання – формування позитивної мотивації сучасних школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотив – це внутрішня рушійна сила, що спонукає людину до діяльності. Мотиви діяльності та поведінки людини генетично пов'язані з її органічним та культурними потребами. Потреби породжують інтереси, тобто спрямованість особистості на певні об'єкти з метою пізнати їх, оволодіти ними [5, с. 54].

Мотив є формою прояву потреби людини і трактується з французької, як спонукальна причина, привід до дії.

Мотивами навчальної діяльності в учнів початкових класів є прагнення зрозуміти явища навколишньої природи, з'ясувати зв'язки, причини виникнення. При цьому формується вміння групувати, узагальнювати, застосовувати результати узагальнення [3, с. 60–61]. Зовнішні мотиви – це мотиви, які безпосередньо не є пов'язаними з діяльністю, однак мають вплив на її успішність. До них відносяться: позитивне ставлення дитини до школи; допитливість; довіра до вчителя; прагнення бути дорослим; прагнення мати шкільні речі тощо.

Пов'язаними із процесом учіння та його результатами є внутрішні мотиви. Внутрішня мотивація учіння в молодших школярів виявляється переважно до результату, є досить нестійкою. Наполегливість у досягненні навчальної мети молодші учні виявляють залежно від ситуації: підтримка товаришів та дорослих, цікаве завдання, тощо [1].

Мотивація (з лат. *movere*) – спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби [7].

Дослідники визначають мотивацію з різних сторін: як один конкретний мотив, як єдину систему мотивів і як особливу сферу, що включає потреби, мотиви, інтереси в їх складному переплетенні і взаємодії. Однак, від початку систематичного навчання

необхідно не тільки констатувати небажання школяра вчитися, але й виявляти причини цього, з'ясувати, які сторони мотиваційної сфери у нього не сформовані [6].

Формування мотивації – складна дидактична проблема. Дослідження вчених-педагогів, спостереження й висновки вчителів-практиків свідчать про загальне зниження мотивації до навчання серед учнів початкових класів. Зниження мотивації у молодших школярів частково пов'язане з тим, що необов'язкова ігрова діяльність у дошкільному віці (коли дитина грається за бажанням) змінюється обов'язковою (навіть примусовою) навчальною діяльністю.

Навчання молодших школярів є полівмотивованим, тобто різні мотиви керують дитиною. Та серед них є визначальний мотив. Для того щоб вплив був дієвим, варто дбати про відповідну організацію навчальної діяльності учнів вдома та на уроці. У першокласників переважає інтерес спочатку до зовнішньої сторони навчання, до нових форм спілкування. Лише опісля закріплюється мотив досягнення результату навчальної праці [4].

Мотивація навчання складається з багатьох сторін, що змінюються і вступають у нові відносини одна з одною (суспільні ідеали, зміст навчання для школяра, його мотиви, мети, емоції, інтереси й ін.). Тому становлення мотивації це не просте збільшення позитивного чи негативного відношення до навчання, але й ускладнення структури мотиваційної сфери та спонукань, що входять до неї, встановлення нових, більш зрілих, іноді суперечливих відносин між ними. Ці окремі сторони мотиваційної сфери (і складні, діалектичні відносини між ними) повинні стати об'єктом керування вчителя [2].

Висновки. Таким чином, мотивація є однією з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування в учнів знань та є джерелом отримання нової інформації, її осмислення, розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу.

Література та джерела

1. Формування мотивації навчальної діяльності учнів як засобу підвищення якості знань URL : <https://naurok.com.ua/formuvannya-motivaci-navchalno-diyalnosti-uchniv-yak-zasobu-pidvischennya-yakosti-znan-67160.html>
2. Воронова Н. А. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 3. С. 5–6.
3. Шопіна М. О. Розвиток мислення дітей 5–9 років та підлітків. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 60–72.
4. Формування у молодших школярів мотивації до навчання. Методика формування позитивних мотивів в початковій школі. URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/01009n3a-18f2.docx.html>
5. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія. К., 2000. 182 с.
6. Воляннюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Том 1, № 27, С. 241–245.
7. Мотивація. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

АРГУМЕНТАЦІЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Богдана Кондратюк,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Алла Хомячук, викладач циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін

Розглянуто способи формування сильних аргументів, які пропонують школярам. Описано передумови вивчення мистецтва аргументації учнями та шлях, який вони мають пройти, перш ніж навчатися відстоювати свою думку та доводити її істинність.

Багато школярів зіштовхується з тією ж проблемою: страх перед публікою та невміння висловити свої думки. Передує тому як малий словниковий запас, так і не достатня кількість шкільних вправ на розвиток ораторських здібностей учнів. Перед вчителями поставлене важливе завдання: навчити дітей мистецтва аргументації. Перш ніж це робити, важливо розібратись із поняттями «аргумент» та «аргументація».

Метою наукової роботи є дослідження важливості аргументації в житті школярів, вибір найоптимальніших способів та методів для досягнення поставленої мети.

Аналізуючи наукові праці педагогів та вчених, можна зробити висновок, що в педагогіці велику увагу приділяють значенню аргументів в шкільному та позашкільному житті здобувачів освіти.

Проблему аргументування у школі висвітлювали у своїх працях А. Алексюк, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Талізіна, М. Кругляк та Т. Ремех.

Працюючи над класифікацією та шляхами формування умінь та навичок аргументування, науковці вказують на необхідність цих вмінь як в навчальній діяльності, так і в повсякденному житті.

Провідними ідеями їх праць є пошук новітніх методів та засобів для формування в учнів умінь аргументованого мовлення.

Важливу роль у формуванні основних ідей навчання аргументації старшокласників відіграли наукові праці А. Будька, Є. Маслико та інших.

Аргументом називають твердження, за допомогою якого людина обґрунтовує певну ідею з метою переконати інших людей в істинності цієї ідеї [4, с. 127].

Кожен аргумент має певну структуру зі своїми обов'язковими елементами. Це – теза, доводи та висновки. *Тезою* називають твердження, яке повинні підтримати інші. *Доводи* – це пояснення, приклади та факти, за допомогою яких доводять істинність тези. *Висновки* становлять розширення тези або ж ухвалення рішення [4, с. 128].

Існують такі види аргументів:

- узагальнення;
- аналогія;

- причинно-наслідковий зв'язок;
- доведення корисності, цінності;
- доведення шкідливості [4, с. 138].

Правила конструювання аргументу:

1) Під час формулювання аргументу чітко дотримуйтесь структури. Для цього можете використовувати уточнювальні питання.

2) Побудувавши аргумент, обов'язково перевірте себе: чи пов'язані теза, доводи та висновки між собою.

3) Пам'ятайте, що при побудові аргументів варто звернути увагу на потреби та інтереси оточуючих людей.

Поняття «аргументація» може одночасно належати як риториці, тобто мистецтві чітко та правильно висловлювати свої думки, так і мистецтву «переконливого впливу» – вміння переконувати або впливати на інших людей.

Для того, щоб побудувати сильний аргумент важливо пам'ятати головне правило: аргумент має бути сформульований чітко і ясно, при цьому він має бути частково або ж повністю обґрунтований.

Для аргументації необхідні докази, навіть якщо вони і слабкі. Учені довели, що для більшості людей важливими є не стільки доводи, як видимість цих доводів. Доводи, які не мають відношення до справи, часто впливають на переконання і думку людей, просто через те, що вони є.

Також важливо пам'ятати про види аргументів для доречного їх використання. Наприклад, коли ми говоримо про важливість спорту в житті людини, доцільно використати причинно-наслідковий зв'язок або ж доведення корисності.

Коли говоримо про куріння, тут найбільш підійде доведення шкідливості. При використанні того чи іншого аргументу, важливо дотримуватись алгоритму побудови, який у кожного виду аргумента свій.

Важливим умінням сучасного школяра є вміння аналізувати аргументацію. Воно необхідно для того, щоб переконати в правильності своєї позиції інших людей.

Для того, щоб навчити дітей відстоювати свою думку та наводити переконливі та сильні аргументи, вчителі проводять різного роду дискусії, а часом і справжні дебати.

Щоб дискусія дала позитивний результат, потрібно правильно поставити мету та визначити предмет обговорення.

Важливо навчити учнів ставитись із повагою до думок опонентів. Уміння слухати є не менш важливе за вміння аргументації.

Одним із способів ефективної аргументації є *особисте ставлення до дискусії*. Суть його полягає в тому, щоб перш ніж висловити свою думку та підкріпити її сильними аргументами, наголосити на особистому ставленні. Цей спосіб допомагає школярам зблизитись із опонентами.

Не менш ефективним способом є *правило «трьох так»*. Суть способу полягає в тому, що вам необхідно отримати від свого опонента якнайбільше проміжних «так». За допомогою цієї маніпуляції учні вчаться швидше отримувати бажане від опонентів.

При дискусії з учнями доцільно використати спосіб *зацікавлення*. Для цього висловіть свою думку у формі запитання. Коли люди бачать, що їх думкою цікавляться, їх мотивація підвищується.

Не варто забувати також про *міміку та жести*. Саме ці невербальні засоби здатні показати вашу невпевненість та хвилювання. Контролюйте себе. Для цього ви можете проводити тренування дискусії перед дзеркалом або ж уявити себе зіркою телебачення.

Вчителі в школі щодня ставлять перед собою завдання розвитку критичного мислення у школярів. Для цього вони проводять різного роду ігри та дебати. Розглянемо декілька вправ.

Перша вправа *«Причини та наслідки»*. Її суть така: кожна група учнів отримує запис нескладної життєвої ситуації. Учня треба проаналізувати причини виникнення ситуації, уявити розвиток подій далі й наслідки ситуації [2].

Подана вправа не лише розвиває навички критичного мислення, а й вчить дітей відстоювати свою думку та підкріплювати її аргументами.

Наступна, не менш цікава вправа *«Чотири кути»*. Для виконання цієї вправи школярам потрібно прочитати різного виду запитання та обрати один із варіантів відповіді: «так», «ні», «не знаю», «сумніваюся». Аргументація відповіді – обов'язкова! Питання не обов'язково мають бути пов'язані між собою [3].

Виконуючи цю вправу, діти формують навички аргументації у різних ситуаціях.

Вправа *«Сильна – слабка сторона»* допоможе дітям розрізнити сильні та слабкі аргументи. Виконуючи вправу, учням потрібно розподілити і аргументи на два типи: сильні (переконливі) та слабкі (непереконливі) [3].

Окрім цього, вони мають аргументувати, чому вони вважають що той чи інший аргумент сильний/слабкий. Після виконання цієї вправи учні не лише закріплять свої навички аргументації, а й навчаться підбирати сильні аргументи.

Отже, вміння аргументації та відстоювання своїх ідей корисне як для школярів, так і для дорослих людей. Мистецтво введення дискусій вчителі розвивають у школі за допомогою вправ та дебатів. Завдяки цим вмінням школярі не лише розвивають критичне мислення, а й розвивають свою наполегливість та впевненість, які у майбутньому допоможуть школярам у дорослому житті.

Література та джерела

1. Дмитренко О. НУШ: Кожен урок – насамперед про розвиток критичного мислення. *Читомо*. URL : <https://chytomo.com/nush-kozhen-urok-urok-rozvytku-krytychnoho-myslennia/> (дата звернення: 27.01.2023).

2. Лебідь І. Збірка ігрових вправ для розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів початкових класів. *Всеосвіта*. URL : <https://vseosvita.ua/library/zbirka-igrovih-vprav-dla-rozvitku-kriticnogo-mislenna-ta-tvorcih-zdibnostej-ucniv-pocatkovih-klasiv-492403.html> (дата звернення: 26.01.2023).

3. Формування навичок аргументації на уроках мови. *Наурок*. URL : <https://naurok.com.ua/post/formuvannya-navichok-argumentaci-na-urokah-movi> (дата звернення: 27.01.2023).

4. Пометун О. І., Пилипчатіна Л. М., Сущенко І. М., Баранова І. О. Основи критичного мислення. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2016. С. 125–163.

5. Кругляк М. І. Аргументація. Матеріали II частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення». Київ, 2022. 257 с.

РАНКОВА ЗУСТРІЧ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Вікторія Копанько,

студентка 2-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцького педагогічного коледжу» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Надія Пушкар, народний вчитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Розкрито роль та теоретичні основи організації ранкової зустрічі в початковій школі, досліджено практичний досвід учителів у Волошківській гімназії Колодязненської сільської ради Ковельського району Волинської області.

Реформування початкової освіти в Україні супроводжується запровадженням інновацій, тобто змін, які поліпшують здійснення освітнього процесу та його результативність. Навчання учнів здійснюється в новому освітньому середовищі. Воно засноване на формуванні в дітей компетентностей, які необхідні в житті [1].

Одним із нововведень є запровадження ранкових зустрічей з учнями початкової школи. Вважаємо, що дослідження теми є актуальною.

Ранкові зустрічі в українській школі почали запроваджувати з 2018 року після апробації в пілотних школах. Науковці з'ясували їх роль у навчанні молодших школярів, а вчителі-практики, дотримуючись рекомендацій МОН України, розробляють та удосконалюють методику проведення. Склався певний досвід, який поширюється серед педагогів України. Серед них Н. Бібік, Л. Зима, Л. Степанчук, Л. Гекало, О. Крамаренко, С. Дубовик.

Ми поставили за мету з'ясувати суть ранкових зустрічей, їх вплив на особистість учня на даному етапі розвитку початкової освіти.

За визначенням Н. Бібік, «ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів з учителем» [2, с. 198].

Дослідження теоретичних основ організації ранкових зустрічей дає підстави стверджувати, що вона розглядається як педагогічна технологія, яка відповідає психолого-педагогічним особливостям молодших школярів та особливостям їх соціального розвитку в сучасних соціокультурних умовах та в умовах початку шкільного життя [3].

Запланована зустріч займає важливе місце в повсякденній діяльності класу. Мета її полягає в тому, щоб створити позитивну атмосферу в класі на весь день перебування дітей у школі, підготувати до початку роботи в класі.

Як зазначає Н. Бібік, «ранкова зустріч включає чотири компоненти: вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини» [2, с. 198].

Діти з учителем створюють ранкове коло для вітання один з одним. Панує атмосфера дружби, розуміння належності до колективу класу. Групові заняття враховують тему програми, яку вивчають в даний час. Під час обміну інформацією діти висловлюють думки, пропонують теми для обговорення, дізнаються один про одного щось цікаве. Завершальним етапом ранкової зустрічі є щоденні новини. Діти коментують письмове оголошення, яке націлює їх на те, що мають засвоїти протягом дня, аналізують навчання попередніх днів. Щоденні новини містять різні завдання (перегляд виконання робіт, заповнення календаря погоди, складання графіка погоди тощо). Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня.

Вона дає вчителю можливість навчити дітей взаємній повазі та доброму ставленню один до одного, сприяє формуванню цілісного колективу [3].

Ранкова зустріч налаштовує дітей на навчання, тему дня, згуртовує, сприяє формуванню під час занять ключових компетентностей, «яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [1].

На думку дослідників, ранкова зустріч допомагає сформувати колектив, розвинути навички спілкування, створити позитивний настрій, розвинути соціальні навички. Діти працюють в атмосфері довіри, доброти та заохочення, доброзичливого ставлення вчителя, беруть участь у прийнятті рішень.

Дослідження особливостей упровадження ранкових зустрічей у Волошківській гімназії Колодяжненської сільської ради Ковельського району Волинської області учителями-практиками (В. О. Карпук, Л. М. Семенюк, Н. В. Філіпчук тощо). Ними запропоновано багато різноманітних форм їх проведення. Доведено, що дуже важливим є планування вчителем ранкової зустрічі з учнями. Вчитель має враховувати не лише навчальні теми, але й інтереси, проблеми, ідеї окремих дітей, груп, вік. Учні 1 класу в перший тиждень навчання мають адаптуватися до даних умов. Щоб адаптація першокласника пройшла успішно повинні виконуватися такі умови:

- спрямованість навчально-виховного процесу на інтереси дитини;
- створення сприятливого психологічного клімату як у школі, так і в сім'ї;
- віра в унікальність кожної дитячої особистості, зацікавленість у долі кожної дитини, створення атмосфери успіху;
- надання допомоги дитині в усвідомленні себе як особистості;
- розвиток необхідних фізичних, психологічних якостей;
- розвиток мотиваційної сфери;
- здійснення психологічної підтримки дитини;
- забезпечення індивідуально-диференційованого підходу до дітей;
- дотримання єдності у виховній роботі.

Вчителям НУШ рекомендують акцентувати увагу на успіхах дитини, ніколи не вдаватися до групової критики, порівнювати результати роботи тільки з попередніми

роботами учня, використовувати наочність та ігрові методи навчання. І головне – завжди проводити заняття з позитивними емоціями.

Наведемо приклад ранкової зустрічі в 3 класі Волошківської гімназії Колодяжненської сільської ради Ковельського району Волинської області. Гімназія працює за типовою освітньою програмою НУШ розробленою видавництвом О. Савченко.

Тема тижня: «Світ невидимий». Тема дня : «Якою інформацією можна ділитися?»

Вітання. Після того як прозвенів дзвінок вчитель привітався з учнями і під грайливу музику почав показувати різні логотипи соціальних мереж (ютуб, тік-ток, інстаграм, фейсбук...). Діти називали назви соціальних мереж, одночасно рухаючись, формували коло. Після того як учні сформували коло вчитель запропонував привітатися один з одним жестами.

Групове заняття. Учні, шляхом знаходження пари за картками, об'єднуються у дві групи «Плюс» та «Мінус». По черзі називають чітко та коротко позитивні та негативні сторони Інтернету. Вчитель записує на ватмані, потім обговорюють їх. Вчитель пропонує учням розробити власні правила користування Інтернетом, які починатимуться зі слова «Я».

Обмін інформацією. Вчитель оголошує тему зустрічі «Якою інформацією можна ділитися?»

Гра «Інтернет-дерево». На дошці вчитель малює дерево. Дітям пропонується придумати собі «нікнейм» (пояснити що це) та написати його на отриманих стікерах. Після чого кожен з учасників виходить і наклеює свій стікер з «нікнеймом» на дерево та розповідає про себе: своє реальне ім'я, рід заняття, хобі, та чому він придумав такий «нікнейм». Після виконання вправи порівнюють отримане дерево з мережею інтернет (так само як багато гілочок на дереві, так багато і користувачів у мережі інтернет). І обговорюють якою інформацією про себе можна ділитися в Інтернеті, а якою ні.

Щоденні новини. Вчитель запропонував дітям сісти за парти і самостійно написати на стікерах, які лежать на парті, свою улюблену справу в мережі Інтернет, прикріпити на дошку [4].

Спостереження та аналіз діяльності дітей під час проведення даної ранкової зустрічі, дають підстави стверджувати, що вправи, які практикувалися, допомагали дітям зблизитися із своїми ровесниками, співпрацювати з ними в команді. Позитивний настрій в групі створювався завдяки вправі «Привітайся за допомогою жестів». У грі «Інтернет-дерево», діти отримали досвід висловлення власних думок. Вони ділилися враженнями, краще пізнавали погляди своїх однолітків. Обговорюючи позитивні і негативні сторони Інтернету, учні закріпили знання правил безпечного користування Інтернетом. Ранкова зустріч сприяла розвитку навичок комунікації, взаємодії, співпраці, допомагала бути впевненому в собі, сміливо відстоювати власну думку.

Отже, на основі теоретичних та практичних досліджень можемо зробити висновки. Ранкові зустрічі – важлива складова в освітньому процесі початкової школи. Вони сприяють формуванню академічних навичок, розвитку демократичних

цінностей, життєвого оптимізму, компетентностей, сприяють розвитку комунікативних умінь, емоційного та соціального інтелекту, відіграють здоров'язбережувальну функцію, допомагають учням адаптуватися до шкільного життя, набути соціальну ідентичність з класним колективом, формувати інтелект. Вчителями початкової школи розроблені форми проведення ранкових зустрічей різної тематики з врахуванням вікових психологічних особливостей дітей. Кінцевий результат залежить від високого професіоналізму вчителя нової української школи.

Література та джерела

1. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.02.23).
2. [Нова українська школа: poradnik dla vchytelja](#) / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 160 с.
3. Ранкова зустріч: що це і навіщо. URL : <https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/> (дата звернення: 20.02.23).
4. Сигида С. В. «Ранкові зустрічі», 3 клас II семестр. 2020. 144 с.

ПЕДАГОГІЧНА ЕРГОНОМІКА

Анастасія Корчак,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Лідія Катинська, викладач циклової комісії викладачів
шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

Подано наукове визначення педагогічної ергономіки, її принципів та змісту; висвітлено проблеми змін освітнього середовища закладу освіти, подано перелік оптимальних умов покращення навчальної діяльності здобувачів початкової освіти та збереження їх здоров'я.

Дієвим шляхом комплексного вирішення проблем модернізації і технологізації освіти, самого освітнього середовища з одного боку, здоров'я учителів та учнів, ефективності навчально-виховного процесу з іншого боку, є впровадження засад педагогічної ергономіки у зміст діяльності сучасної школи. Науковий аналіз результатів шкільних реформ щодо збереження здоров'я здобувачів освіти, подає досить невтішні результати. Якщо ще 50 років тому середню школу закінчувало близько 95% практично здорових дітей, то сьогодні цей показник ледве сягає 5%. Спостерігається проблема невідповідності між організацією процесу освітньої діяльності та умовами забезпечення здоров'я його учасників. Вирішити цю проблеми допомагає відновлення та впровадження принципів педагогічної ергономіки: раціональна організація діяльності, доцільності (правильний розподіл функцій між людиною і технічним засобом), надійності (забезпечує поліпшення функціонування системи), оптимізації (полягає в інформаційному забезпеченні та прийнятті

адекватного рішення в системах управління), цілісності (передбачає, що виробничу систему вивчають як єдине функціональне ціле) [2, с. 7].

Ергономічні дослідження свідчать, що успішність будь-якої діяльності людини залежить від її функціонального стану. Функціональний стан особи визначається як інтегральний комплекс особистісних характеристик тих функцій і якостей людини, які прямо або опосередковано обумовлюють виконання діяльнісних функцій. Функціональний простір сучасної школи – це середовище, де здійснюються освітні особистісні зміни на основі використання новітніх інформаційних технологій. Організуючи освітнє середовище, необхідно орієнтуватися на суб'єкт, для якого це середовище створюється, враховуючи його психологічні, фізіологічні, антропометричні, вікові та інші особливості [4, с. 2].

В ергономічному розумінні навчальне середовище включає шкільну територію, будівлі, приміщення і робочі місця з розташованими в них навчально-виробничим обладнанням, меблями, наочними засобами, освітлювальною технікою, а також кольорове оформлення та мікроклімат. Сучасне оформлення шкільних інтер'єрів повинно розвивати естетичні індивідуальні смаки учасників освітнього процесу, їх уяву, пробуджувати творчу активність.

Правильно організоване середовище допомагає сформуватися індивіду як особистості. Цей простір повинен забезпечувати розвиток творчого потенціалу школяра, збереження та зміцнення нормального фізичного та психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Така ідея вже міцно утвердилася в педагогічних наукових дослідженнях, проте на практиці вона ще не знаходить належної реалізації.

Шкільне навчальне середовище має бути таким, яке забезпечує комфортний стан дітей, зберігає їхнє здоров'я, сприяє адекватній поведінці, що є однією із основних умов підвищення ефективності навчання, адже педагогічна ергономіка – це наука про фізіологічні та психофізіологічні механізми оптимального функціонування організму школяра в середовищі навчання (В. П. Нестеренко). Сьогодні, це напрям в сучасній педагогіці, який займається комплексним вивченням і проєктуванням навчальної діяльності викладача і студента з метою забезпечення її ефективності (С. О. Скидан). Тому для підготовки майбутнього педагога важливою потребою на сучасному етапі є ознайомлення його з педагогічними умовами забезпечення ергономічних процесів в освітньому середовищі, прогнозуванням, моделюванням, проєктуванням системи «людина-техніка-середовище», оволодіння методичними засадами педагогічної ергономіки і практикою впровадження ергономічних вимог у освітній процес, вивчення особливостей удосконалення безпеки праці в системі «людина-техніка», «людина-техніка-середовище», формування ергономічної свідомості фахівця, практичних компетентностей ергономічної регуляції професійної поведінки (В. П. Нестеренко) [1, с. 45].

Ергономіка виникла в 1920-х роках у зв'язку із значним ускладненням техніки, якою повинна користуватися людина в своїй діяльності. Перші дослідження з ергономіки почали проводитися у Великобританії, США та Японії. Термін «ергономіка» (ergonomics) набув поширення у Великобританії з

1949 року, коли група англійських учених започаткувала Товариство з ергономічних досліджень (The Ergonomics Research Society) [1, с. 117].

Таким чином, педагогічну ергономіку можна визначити як новий розділ сучасної педагогіки, який здійснює комплексні міждисциплінарні дослідження освітнього процесу з метою оптимізації інформаційно-предметного середовища навчального закладу.

На практиці, завданням педагогічної ергономіки є створення відповідних інтер'єрів навчальних приміщень, їх раціональне оснащення таким обладнанням, яке максимально задовольняє особливості педагогічного процесу та його учасників як за конструкціями, так і за інформаційним наповненням.

Найвагомішими проблемами сьогодні є недосконалість навчально-предметного середовища школи (перш за все, нестача навчальних меблів, які б відповідали антропометричним характеристикам учнів), труднощі у створенні оптимального повітряно-теплого та світлового режиму, невміння скласти розклад уроків, який би відповідав вимогам вікової фізіології, труднощі педагогів у застосуванні сенсорних засобів навчання, їх нездатність створити оптимальний інформаційний простір для здобувачів освіти, тощо.

Школа – це особливий світ дитинства, де мають бути створені сприятливі умови для росту і розвитку дітей. Правильно організоване навчальне середовище дасть можливість кожній дитині знайти заняття до душі, повірити в свої сили та здібності, навчитися взаємодіяти з дорослими та однолітками, розуміти та оцінювати їх почуття та вчинки.

Яскравий приклад позитивних змін та оптимізації пізнавальної діяльності пропонує НУШ. З метою організації сучасного освітнього простору, що сприятиме вільному розвитку творчості дитини, ставиться вимога замінити застаріле просторово-предметно оточення, програми, засоби навчання. Також є потреба змін в науковій організації праці як здобувачів освіти так і педагогів [3, с. 34]. Сьогодні вона має базуватися на принципах мотивувального простору та креативності, технологічності, енергоефективності, інклюзивності. Освітній заклад має створювати комфортне та багатофункціональне середовище, безбар'єрний простір та умови для інклюзивного навчання, забезпечувати креативний зовнішній та внутрішній дизайн, оптимізувати предметне наповнення. 80% опитаних здобувачів початкової ланки освіти саме за таку оптимізацію в педагогічній ергономіці.

Література та джерела

1. Карапузова Н. Д., Починок Є. А., Помогайбо В. М. Основи педагогічної ергономіки. Київ : Академвидав, 2012. 192 с
2. Скидан С. О. Ергономічні основи навчального процесу у вищій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ, 1999.
3. Вовкотруб В. Ергономічний підхід до організації освітнього середовища підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін і технологій. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/53036336.pdf> (дата звернення: 23.02.2023).
4. Вовкотруб В. П. Ергономічні чинники розвитку навчального фізичного експерименту. *Науковий вісник Кам'янець-Подільського державного університету*. 2003. Вип. 9. С. 138–139. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/53036336.pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олена Корчук,

*студентка ІІПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
вчитель початкових класів Княгининського ліцею №34 Луцької міської ради*
Науковий керівник – Оксана Мельничук,
викладач кафедри педагогіки та психології

Проаналізовано поняття «толерантність». Розкрито особливості виховання толерантності у молодших школярів, значення педагогів і місце закладу освіти у цьому процесі.

Однією з актуальних проблем світової спільноти є проблема соціальної нетерпимості. Вона спровокована і обумовлена особистісною, національною, релігійною, соціальною зверхністю, ворожим ставленням до іншої людини, яка найменшою мірою відрізняється від себе. Сучасний інформаційний простір, міграційні процеси, екологічні проблеми обумовлюють формування «різношерстого» суспільства. Тому, на нашу думку, важливою стає підготовка молоді до життя в сучасному різноманітному світі, що включає формування толерантності як якості особистості. І саме в молодшому шкільному віці створюються найсприятливіші умови для формування соціально-значущих якостей особистості, серед яких знаходиться толерантність.

Толерантна свідомість у молодших школярів формується під час освітнього процесу завдяки їх орієнтації на культурний вибір, надання можливості сповідати свою національну, народну культуру, визнання права на рівнозначне існування і розвиток усіх соціальних верств населення в сучасному світі. Толерантність як особистісне утворення допомагає молодшому школяру формувати реальне уявлення про себе та оточуючих [2].

Внутрішні регулятори толерантності, система ставлення до оточуючих, навички взаємин у молодших школярів лише починають формуватися у цьому віці й тому доцільно розпочинати цей процес з їх ознайомлення з сутністю та значенням самих понять.

Дитина, яка виходить із сімейного середовища, потрапляє в інші соціальні інститути (заклади освіти різних ступенів, угруповання, позашкільні заклади) та «зустрічає» на шляху своєї соціалізації інші норми, цінності, культури й до цього вона має бути готова. Дитина має бути налаштована на адекватне, доброзичливе сприймання інших людей, має уміти реагувати на ту чи іншу ситуацію, на інші правила, на незвичні для неї події. Саме тому ще із молодшого шкільного віку необхідно виховувати у дітей толерантність, терпимість у ставленні до однолітків, старших, молодших [4].

У психолого-педагогічній літературі існує багато різних визначень поняття «толерантність». Словники однозначно визначають пряме тлумачення /переклад –

«толерантність-терпимість». Толерантність характеризується як здатність переносити несприятливий вплив яких-небудь факторів, поблажливість, терпимість до чийось думок, поглядів, вірувань тощо [1].

Г. Коберник у ході дослідження встановлено, що «важливе значення для підвищення ефективності формування толерантних відносин молодших школярів має дотримання таких умов:

- демократизація всього шкільного життя, забезпечення самостійності, терпимості, стриманості, поваги до інакомислячих людей, формування критичного мислення, ініціативності, свободи вибору й відповідальності на основі оновлення форм самоврядування учнів;

- опора на особистісний підхід у вихованні;

- формування потреб у емоційному контакті, розумінні іншої людини, повазі її гідності, у самоповазі» [3, с. 104].

Виховання толерантності у молодших школярів потребує застосування умов, що точно відповідають їх віковим та індивідуальним особливостям. Це повинно проявлятися, найперше, у готовності вчителя до безоціночного прийняття дитини, яке ґрунтується на довірі, емпатії, відкритості у взаєминах з нею. Крім того, взаємини у дитячому колективі мають бути організовані на засадах взаємодопомоги, довіри, доброзичливого й відкритого спілкування.

У своїй роботі з учнями ми особливу увагу приділяємо практиці гуманних взаємин молодших школярів, наполегливій щоденній роботі, яка спрямована на перехід «відомих» мотивів (орієнтація у тому, що таке добре, а що погано) у «реально діючі» мотиви (повсякденне керування у своїй діяльності засвоєними нормами взаємодії, спілкування, поведінки). Зауважимо, що серед учнів, досить часто спостерігається розбіжність між знаннями і їх реальною поведінкою, що виявляється у невмінні «переносити» знання та дії, використані в одній ситуації на іншу, знаходити правильний спосіб поведінки, взаємодії, спілкування на основі уже відомих правил. Досить часто ця розбіжність пояснюється недостатністю практичного досвіду молодших школярів щодо втілення наявних знань у власну поведінку. Для того, щоб подолати цей дисбаланс, ми систематично привчаємо учнів до вияву толерантності у взаєминах, активності в міжособистісній взаємодії, спілкуванні з оточуючими.

Ми переконані, що сформувати в учнів певні ціннісні орієнтації може лише педагог, у якого згадані цінності сформовані на найвищому рівні. Зауважимо, що у складних сучасних умовах і сам заклад освіти, в свою чергу, покликаний бути чинником толерантного середовища, у якому авторитет учителя, його педагогічна компетентність слугує прикладом для наслідування. Княгининівський лицей № 34 Луцької міської ради зі своїм багаторічним освітянським досвідом є цьому прикладом.

Отже, толерантність особистості залежить від оволодіння учнями змісту навчального матеріалу, від рівня компетентності молодшого школяра (що впливає із змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової школи). Наш педагогічний досвід дає можливість стверджувати, що сформувати компетентну у

всіх напрямках людину, яка, дотримується усіх норм суспільного життя і буде на сто відсотків толерантною, надзвичайно складно і, практично, не можливо.

Тому і виникла потреба інтеграції змісту освіти, різноманітних видів діяльності, творчого потенціалу кожної людини і суспільства в цілому, досвіду реалізації особистісної позиції у напрямі компетентнісної моделі змісту освіти, що знаходить своє відображення у сучасних Нових Державних стандартах.

Література та джерела

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : Перун, 2002. 1254 с.
2. Горват М. Педагогічні умови виховання толерантності у молодших школярів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Вип. 34. С. 57–60.
3. Коберник Г. І. Формування толерантності молодших школярів у процесі інтерактивних технологій навчання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: Софія, 2007. 259 с.
4. Тернопільська В. І. Особливості виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2014. Вип. 82. Ч. 1. С. 66–71.

РОЗВИТОК НАВИЧОК МУЗИЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Наталія Костючик,

студентка 41ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Віта Зиско, викладач кафедри теорії, методики
музичної освіти та інструментальної підготовки**

В умовах сучасної системи шкільної освіти України, орієнтованої на вступ до європейського освітнього простору, проблема розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління стала найактуальнішою педагогічною проблемою. Реалізація завдань музичного розвитку молодших школярів вимагає широкого залучення їх до творчої діяльності, за якої навчальний матеріал стає предметом активних розумових та практичних дій кожного учня. Процес розвитку навичок музичної імпровізації на уроках музичного мистецтва є важливою складовою формування творчої особистості.

Проблема творчого розвитку особистості займає провідне місце у теорії та практиці музичного виховання. Музиці, як багатофункціональному виду мистецтва, у цьому процесі надається пріоритетна роль.

Зміни, що відбуваються в нашій країні, виявляють потребу держави в активних людях, у творчих особистостях, які здатні до нового мислення, готові до здійснення

функцій самоуправління в умовах демократичного розвитку суспільних процесів. Тому перед сучасною загальноосвітньою школою постає завдання організації виховання, що спрямоване на формування творчої особистості, неординарної індивідуальності [7, с. 169].

Сьогодні педагогічну основу парадигми шкільної освіти в Україні складають три фундаментальні принципи:

- Принцип «учень у центрі».
- Принцип динамічної єдності учня, його діяльності та розвитку.
- Принцип співпраці та розвивального навчання.

Процес навчання та виховання має базуватися на колективній, спільній діяльності. Сенс роботи вчителя полягає не у домінуванні, а в керуванні навчальною діяльністю учня. Це потребує запровадження методів, які спонукають учнів до активної діяльності, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість, позитивне ставлення до навчання [5, с. 38].

Виховання музикою має найточніший, найдоцільніший вплив на розвиток духовного світу молодшого школяра, пов'язується із його загальним розвитком, здійснюється в контексті становлення цілісної особистості.

Головним завданням музичного виховання в початковій школі є не стільки навчання музиці, скільки вплив через музику на духовний світ учнів. Щоб відкрити перед дитиною дорогу у світ радісних переживань, необхідно розвивати творчі здібності, які допоможуть їй виявити себе у різних видах діяльності, в тому числі й музичній.

Головна ознака творчої особистості – потреба у творчості, яка стає життєвою необхідністю. Суттєвим для педагогіки є розуміння дитячої творчості як процесу засвоєння матеріальних і духовних цінностей, що накопичені людством. Власне, за таких умов і формуються якості творчої особистості.

Розвиток творчих здібностей учнів на уроках музичного мистецтва ґрунтується на формуванні основних навичок, а саме:

- когнітивних (пізнавальних) – через чуттєво-емоційне сприйняття творів мистецтва;
- креативних (творчих) – через розвиток асоціативно-образного мислення;
- комунікативних – через формування сприйняття мови мистецтва як форми міжособистісного спілкування;
- світоглядних – через сприйняття цілісної картини світу за допомогою мистецтва;
- методологічних – через формування у школярів високої пізнавальної культури, умінь визначити мету власної творчої діяльності, організацію та способи її досягнення; здатність до самоаналізу, самооцінки та самонавчання.

Саме тому перед учителем музичного мистецтва постає важливе завдання – створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу кожного учня та його самореалізації у навчально-виховному процесі, починаючи з молодшого шкільного віку [5, с. 39].

Сучасними вченими доведено, що будь-яка творчість є процесом самої імпровізації. Музична імпровізація втілює в собі творче начало, активізує творчу активність виконавця.

Сьогодні існує декілька підходів до визначення суті імпровізації. Так, у Довіднику з педагогіки і психології за редакцією О. Скрипченка, Г. Лисянської, Л. Скрипченко імпровізацію визначають як «явище, яке включає в собі пізнавальну діяльність і дозволяє побачити деякі проблемні ситуації по-своєму» [9].

Відоме визначення поняття імпровізації школярів як діяльності, «результат якої характеризується суб'єктивною новизною, оскільки вона пов'язана із засвоєнням нових знань і розв'язанням різноманітних задач у процесі навчальної роботи», дається в Енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя [4].

Цінність імпровізації полягає в тому, що учні повинні навчитись створювати власні музичні побудови, уміти виражати в них свої думки, почуття та переживання.

Отже, імпровізація – це процес розвитку творчих здібностей учнів. Такий творчий процес може виявлятися у школярів уже починаючи з першого класу. Навчання імпровізації можна проводити як індивідуально, так і колективно. Колективна форма навчання зручна тим, що дозволяє учням слухати варіанти імпровізацій своїх однокласників, а також дозволяє вчителю практикувати ансамблеве музикування.

Найпростіший вид імпровізації – це вокальна імпровізація. Така імпровізація має дві мети: перша – вироблення інтонаційного і ладового слуху школярів, друга – розвиток творчої фантазії учнів початкових класів. Найпростішими видами вокальної імпровізації можуть бути: мелодизація свого імені; музична відповідь на музичне запитання; продовження розпочатої вчителем мелодії.

Початковими формами імпровізації можуть бути ритмічні супроводи (власні рухові жести: плескання в долоні, плескання руками по колінах, клацання пальцями, притупування, гра на дитячих ударних інструментах) до декламацій або співу самих дітей.

Використання на уроках музичного мистецтва дитячих музичних інструментів є однією з найдоступніших форм щодо розвитку навичок імпровізації в учнів початкових класів. На початку навчання гри на дитячих музичних інструментах корисно використовувати «німі» клавіатури – це графічні зображення металофонів і інших звуковисотних інструментів. Цей прийом ефективний для активізації внутрішнього слуху дитини. Якщо вчитель з першого року навчання систематично користується на уроці музичними інструментами, то всі труднощі гри долаються досить легко.

У своїй роботі вчителю музичного мистецтва потрібно використовувати постановки пісень, казок, загадок, дитячих опер засобами театралізації з елементами імпровізації.

Театралізована казка – цікавий метод навчання, що надає можливість урізноманітнити навчальний процес, зробити його незвичним, доступним і привабливим для дітей, активізувати пізнавальну музично-творчу діяльність, ефективно розвивати та виховувати учнів у процесі навчання музики. Секрет такої

універсальності полягає в її органічній відповідності особливостям сприймання і засвоєння інформації дітьми молодшого шкільного віку.

Важливим стимулюючим чинником у розвитку навичок імпровізації учнів початкових класів є форми позакласної роботи, адже імпровізація і концертна діяльність тісно пов'язані між собою, тому потрібно дитячу імпровізацію виносити за межі класної аудиторії. На початковому етапі це можуть бути виступи перед батьками на зборах, де учні ілюструють заздалегідь підготовлені власні музичні імпровізації.

Важливо учням створити умови для активного вираження себе у творчості, незалежно від їх індивідуальних можливостей. Вони повинні відчувати на собі радість творіння, бо з творчістю пов'язаний емоційний відгук на музику.

У формуванні навичок імпровізації основними методами є практичні методи навчання. Жоден урок музичного мистецтва не може обійтися без застосування цих методів.

Щоб завдання мали цілеспрямований, активний і емоційний характер, необхідний різноманітний комплекс педагогічних впливів, які полягають у:

- особливому принципі підходу до вибору музичного матеріалу для уроку;
- використанні спеціальних форм роботи, що сприяють створенню на уроці атмосфери активності, зацікавленості, природності;
- виборі прийомів демонстрації зразків творчості у зв'язку із різноманітними видами музичної діяльності школярів на уроці;
- різноманітній музично-художній імпровізації самого педагога, якої на уроці повинно бути не менше, ніж імпровізації учнів;
- розробці серій творчих завдань і найбільш ефективних форм їх постановки перед дітьми;
- надходженні можливості вводити дитячу імпровізацію в урок, не перенавантажуючи його, при відповідному ускладненні творчих завдань від заняття до заняття;
- постановці найбільш раціональних шляхів внутрішньої взаємодії видів діяльності на кожному уроці, виходячи з основної теми заняття.

Показником активних дій учнів є їх емоційний відгук на сам процес пізнання музики, прагнення до творчої інтерпретації музичних творів, задоволення від виконання індивідуальних і колективних творчих навчально-виховних завдань.

Отже, розвиток навичок музичної імпровізації сприяє формуванню творчої особистості та полягає у тому, щоб навчити учнів не тільки спостерігати й емоційно сприймати твори музичного мистецтва, тобто не лише слухати музику, а й розмірковувати про неї, творити та втілювати свої думки і переживання у власних музичних композиціях.

Література та джерела

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52–58.
2. Державний стандарт початкової освіти № 87-2018-п від 16.08.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
3. Дорошенко Т. Розвиток творчих здібностей на уроках музики. *Початкова школа*. Київ, 2007. № 4. С. 34–37.

4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком інтер, 2008. С. 899.

5. Жорняк Б. Є. Виховання мистецтвом музики. *Збірник науково-методичних праць викладачів Луцького педагогічного коледжу*. Вип. 8. Луцьк, 2015. С. 31–39.

6. Лобова О. Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія та практика. Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2010. 516 с.

7. Руда Г. С. Педагогічні умови ефективного розвитку музичних здібностей молодших школярів в процесі ігрової діяльності. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Центральноукраїнський держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2018. Вип. 163. С. 210–215.

8. Скрипченко О. В., Скрипченко Л. О., Лисянська Г. М. Довідник з педагогіки і психології Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. 216 с.

9. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1-4 клас)
URL : <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Юлія Котля,

студентка групи ПОІз-23Б спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: Руслана Даниляк, к. пед. н.,

доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти

У статті проаналізовано роботу в період дистанційного навчання, застосування на практиці інформаційних технологій на уроках з фізичної культури та доцільність навчання в режимі онлайн, акцентовано увагу на перевагах і недоліках дистанційної форми навчання.

В умовах нестабільної епідемічної ситуації, а згодом через повномасштабне вороже вторгнення усі навчальні заклади змушені були перейти на освіту в режимі як офлайн, так і онлайн, тому в педагогічних працівників України немає іншого шляху, як налагоджувати цей, на перший погляд, нелегкий процес.

Однією з основних соціально-педагогічних проблем, які актуалізуються за умов активного розвитку цифровізації освіти, дистанційного навчання, яке понад три роки триває в Україні, є залучення школярів до рухової діяльності. Ситуація ускладнюється з огляду на те, що молодший шкільний вік є одним із найважливіших і переломних етапів у житті людини. Саме в цей час закладаються основи подальшого розвитку дитини, формується її особистість. Щоденне перебування (по 6–9 год., а то й більше) за комп'ютером, гаджетом, телефоном із навчальною метою не сприяє ані фізичному, ані психічному, ані духовному, ані соціальному здоров'ю учнів, негативно впливає на їхню імунну систему, яка потребує особливої уваги.

Відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000) «дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання» [1, с. 2].

Питання дистанційної освіти досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Андрєєв, В. Биков, М. Карпенко, Н. Морзе, Н. Сиротенко, П. Федорук та інші. Проблеми розвитку дистанційної освіти висвітлені у працях О. Кіріленко, І. Лещенко, В. Свиридюк, Б. Шуневич. Теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційного навчання в Україні висвітлені в роботах Н. Андрощук, С. Гозак, В. Горащука, П. Дмитренка, В. Кухаренка, Н. Протасової, О. Самойленка та ін. [2; 3; 4].

Якісне дистанційне навчання – це не лише вправи для самоопрацювання, а в першу чергу, якісний контент і зворотній зв'язок, адже часто учням важко зрозуміти, як виконувати завдання без пояснення вчителя.

Для якісного навчання необхідно бачити кожного учня, для того, щоб виправити та удосконалити техніку виконання вправи, щоб учні могли чітко побачити технічну складову наочно та вміли реалізувати її на практиці самостійно, без шкоди для власного здоров'я.

Учні мають самостійно вміти проаналізувати власне виконання та допущені помилки для чіткого розуміння та засвоєння кожного модуля програми. В режимі онлайн таких результатів домогтися значно важче, важко проконтролювати рухову активність кожного учня та застосувати індивідуальний підхід [3, с. 4].

Під час роботи онлайн активно використовується платформа Google classroom. Крім можливості отримувати лекції, діти мають умовні скриньки, де виконують домашні завдання, а в електронних щоденниках вчителі виставляють оцінки і, за потреби, залишають коментарі до робіт.

Ще одна перевага Google classroom – на відміну від Gmail, де можна створювати електронну пошту від 13 років, – тут є можливість її створювати навіть першокласникам.

Дистанційне навчання має широкі перспективи, тому що є дійсно зручним. Така система навчання користується широким попитом у різних країнах. У ситуації, коли дістатися до місця навчання важко, а в час війни і небезпечно, надається можливість навчатися дистанційно. Ця форма навчання інноваційна, але зараз стрімко набуває своїх послідовників.

Для навчання «на відстані» потрібно мати сильну мотивацію й самоорганізацію, адже, як було зазначено, навчання онлайн – це передусім самоосвіта, самоаналіз та самоорганізація, тобто здатність працювати самостійно. Для когось це стає перевагою, а для когось, навпаки, недоліком, усе залежить від людини та її характеру.

Отже, система дистанційного навчання побудована з урахуванням усіх тонкощів і нюансів, щоб забезпечити максимальну ефективність і користь навчання і в той же час – зручність її використання. Однак, є спеціальності, опанування яких у дистанційній формі важко уявити.

Майбутнє освіти – це поєднанням традиційних форм навчання з новими, нетрадиційними (дистанційне навчання). Однак, при цьому варто враховувати і особливості такої освіти: умови організації взаємодії між учителем і учнями, подання

інформації, проведення консультацій, здійснення підсумкового контролю, фізіологічні особливості тощо [1, с.3].

Існує велика кількість засобів та можливостей для вдосконалення подання матеріалу, зацікавлення та залучення дітей до вивчення предмету, а головне – створення завдань та матеріалу, які будуть в тренді. Вивчаючи та аналізуючи досвід колег, вчитель може створити свою концепцію та модель навчання, використовуючи сучасні педагогічні бачення, ідеї, підходи, принципи якісних напрацювань та підвищити рівень власної педагогічної майстерності [5].

Сьогодні важливою соціально-педагогічною проблемою, яка актуалізувалася за умов активного розвитку цифровізації освіти та дистанційного навчання, спричиненого поширенням коронавірусної інфекції та війських дій на території України, є залучення школярів до рухової діяльності.

За результатами впливу дистанційного навчання на рухову активність здобувачів освіти зроблено висновок, що за умов цифровізації освіти дедалі знижується і сягає критичного рівня інтерес до фізичних вправ, активного відпочинку. За умов дистанційного навчання учні, вчителі та батьки повинні пам'ятати про важливість формування правильної постави і фізичних якостей дітей, оздоровлення загалом у процесі фізичного виховання, дотримання санітарно-гігієнічних вимог при роботі з гаджетом.

Література та джерела

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL : https://vnm.edu.ua/downloads/other/konc_rov_dystan_osv.pdf (дата звернення 05.03.2023).
2. Андрощук Н. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості). Тернопіль, 2006. 160 с.
3. Гозак С. Здоров'я дітей в умовах суспільних викликів. URL : <http://www.health.gov.ua/www.nsf/all/u03-01-0303?opendocument> (дата звернення 05.03.2023).
4. Горащук В. Теоретичні підходи до формування культури здоров'я школярів. *Безпека життєдіяльності*. Київ, 2005. С. 58–61.
5. Університет обдарованої дитини. URL : <https://kidsuniver.blogspot.com/> (дата звернення 04.03.2023).

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НУШ

Анастасія Кузьмич,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Світлана Савчук, викладач циклової комісії, шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик*

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Обґрунтовано необхідність екологізації змісту початкової освіти. Розглянуто шкільне навчання в контексті формування екологічної компетентності НУШ. Визначено екологічну вихованість учня як здатності відповідно до своїх вікових можливостей ефективно вирішувати екологічні проблеми. З досвіду роботи наведено приклади заходів щодо підвищення рівня екологічної вихованості учнів.

У сучасному світі проблеми екології набули глобального світового характеру. Експлуатація людиною природних ресурсів, екологічна безграмотність, задоволення своїх матеріальних потреб призвели до повсюдного забруднення довкілля. За подальшого безвідповідального підходу та використання природних ресурсів виникає реальна небезпека неможливості самовідновлення довкілля.

Термін «екологічне виховання» з'явився в педагогічній науці порівняно нещодавно, але проблема взаємодії людини й навколишнього середовища, природи з різних точок зору розглядалася протягом усієї історії педагогічної думки.

У зв'язку з актуалізацією ідей екологічного виховання на сучасному етапі особливого значення набувають дослідження вітчизняних науковців, які виражають прагнення розглядати процес освіти та виховання з позицій цілісності людської особистості, єдності людини та природи, суспільства (Н. Анацька, Н. Безлюдна, М. Буц, А. Варениченко, Н. Власенко, І. Павленко, Л. Телецька, О. Куліш, І. Трохимчук та ін.).

З упровадженням Концепції НУШ [1] шкільна програма отримала націленість на забезпечення розвитку мислення школярів у взаємозв'язку з відповідальним ставленням до природи. Змінюється сенс у навчанні шкільної програми позицій компетентнісного підходу.

Важливим аспектом залишається проблема підбору відповідних форм та методів екологічного виховання сучасних молодших школярів. Проте на практиці гостро відчувається брак і прогалини в сучасній екологічній освіті.

У сучасних умовах розвитку суспільного життя та загрози екологічної кризи надзвичайно важливим є набуття учнями екологічної компетентності. Проте, на сьогодні єдиного підходу до визначення поняття екологічної компетентності немає. Так, на думку І. Павленко, екологічна компетентність розглядає як спеціально організована практична та теоретична діяльність, у якій учнями набувається досвід взаємодії з навколишнім природним середовищем [4] Як правило, у психолого-педагогічній літературі екологічну компетентність пов'язують із екологічним вихованням [3].

Екологічне виховання являє собою психолого-педагогічний процес впливу на людину з метою формування в неї знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, моральних принципів, певної орієнтації та активної соціальної позиції у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів [6].

Згідно Л. Телецької, мета екологічного виховання полягає у вихованні відповідального, дбайливого ставлення до природи. Досягнення цієї мети можливе за умови систематичної роботи школи з формування в учнів системи наукових знань, спрямованих на пізнання законів природи і суспільства, процесів і результатів

взаємодії людини, суспільства і природи, за умови сформованості в людини потреби у спілкуванні з природою і готовності до природоохоронної діяльності [5].

Екологічне виховання учнів НУШ – це комплексний процес, де один навчальний предмет, який включатиме здебільшого природничо-наукові та екологічні знання не може повноцінно сприяти вибудові багатограних стосунків учнів до соціального та природного середовища. Так, можливість вести роботу з екологічного виховання учнів представляють практично всі навчальні предмети початкової школи.

Екологічне виховання учнів включає наступні завдання:

- 1) розуміння сучасних проблем довкілля;
- 2) розвиток критичного ставлення в учнів до результатів діяльності людини;
- 3) вміння аналізувати власну поведінку в природі, формування особистої відповідальності за стан довкілля [2].

Виходячи з вищезначених завдань екологічного виховання учнів в школі, очевидно, що цей процес має будуватися на поєднанні та інтеграції екологічного потенціалу змісту всіх навчальних предметів.

Отже, на основі результатів теоретичного дослідження нами розроблено комплекс заходів, які сприятимуть підвищенню екологічної вихованості учнів НУШ. Під час реалізації заходів пропонуються такі форми роботи з учнями, як: ігри, екскурсії, етичні бесіди, конкурси, вікторини, відеолекторії.

Базою методичної реалізації комплексу заходів передбачається поєднання практичної діяльності молодших школярів з оволодінням ними наукових знань, у доступній формі.

Комплекс заходів включає два блоки: інформаційно-просвітницький; еколого-практичний. Частково комплекс заходів екологічного виховання учнів початкової школи представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Комплекс заходів екологічного виховання учнів початкової школи

№	Заходи	Форма, метод
<i>Інформаційно-просвітницький блок</i>		
1	Класні години, бесіди: «Заповіді лісу», «Рідкісні рослини і тварини», «Хто в лісі живе, що в лісі росте?», «Бережи свою планету», «Лісовими стежками».	Етична бесіда, розповідь, розв'язання екологічних задач, дискусії
2	Зустрічі з представниками природоохоронних структур.	Розповідь, етична бесіда.
3	Урок «Я досліджую світ» «Захистимо ліс від пожеж».	Розповідь, етична бесіда.
<i>Еколого-практичний блок</i>		
1	Конкурс екологічних казок. (урок читання)	Розповідь, слухання казок, урок-гра, конкурс.
2	Конкурс «Найзеленіший кабінет».	Створення та чергування в куточку живої природи,

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

		спостереження, практичні та лабораторні роботи в класі, конкурс.
3	Екологічний табірний збір «Людина і природа» (інтеграція уроків: «Я досліджую світ» та англійська мова).	Практичні та лабораторні роботи на природі, проєктна діяльність.
4	«Робота з гербарієм» (інтеграція уроків: малювання та читання).	практичні та лабораторні роботи в класі з природними матеріалами під час вивчення українських народних казок та фольклору.
5	Практична робота на території школи: висадка саджанців (інтеграція уроків: «Я досліджую світ» та технології та дизайн)	Практична робота на природі.
6	Акція «Годівниця», «Мій чотирилапий друг» (інтегровані уроки: математики, технології та дизайну й малювання).	Практична робота з природними матеріалами.

Результативність представленого комплексу занять полягає в спільній діяльності педагога та молодших школярів. Кінцевим результатом має бути підвищення рівня екологічної вихованості учнів НУШ, а також розвиток у дітей емоційної чуйності, уміння і бажання активно оберігати, удосконалювати природне середовище.

Таким чином, екологічна компетентність за вимогами НУШ є однією з ключових характеристик гармонійного розвитку учня у навколишньому світі. Основними шляхами реалізації формування екологічної компетентності учня є екологізація змісту навчальних дисциплін і реалізація процесу екологічного виховання. З'ясовано, що екологічне виховання – це процес розвитку в учня почуття екологічної відповідальності та екологічно відповідальної поведінки, дбайливого ставлення до природи. Основними напрямками екологічного виховання учня є включення дітей в екологічну діяльність й набуття досвіду участі в практичних справах збереження та покращення стану навколишнього середовища, розвитку екологічно значимих особистісних якостей, цінностей, мислення. З цією метою розроблено та частково описано комплекс заходів екологічного виховання учнів початкової школи, який включає два блоки (інформаційно-просвітницький та еколого-практичний).

Очевидно, що проведене дослідження не розкриває арсенал всіх ресурсів екологічного виховання учнів НУШ. Тому завдання подальших досліджень полягають у виявленні та апробації потенційних можливостей перспективних в цьому плані педагогічних технологій.

Література та джерела

1. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.01.2023).
2. Мальчикова І. Особливості екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2018. № 3. С. 133–140.
3. Мандрик О., Мальована М., Орфанова М. Екологічна освіта для сталого розвитку. *Ecological Safety and Balanced Use of Resources*. 2019. № 1 (19). С. 130–139.
4. Павленко І. Вплив екологічного виховання на підготовку та розвиток учнів початкової школи. *Житомирський державний університет ім. Івана Франка*. 2020. № 3. С. 72–73.
5. Телецька Л., Куліш О. Проблема формування екологічної свідомості учнів молодшого шкільного віку в контексті ідей нової української школи. *Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених : збірник матеріалів конференції*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 300–302.
6. Трохимчук І. Система екологічного виховання учнів основної школи в сучасних умовах. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 8. С. 91–95.

ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Людмила Кузьмич,

студентка 41ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Олена Стрельбіцька,
к. філол. н, ст. викладач кафедри філології

У публікації подано теоретичні основи формування навичок критичного мислення у здобувачів початкової освіти. Проаналізовано особливості застосування прийомів розвитку критичного мислення на уроках мовно-літературної освітньої галузі в НУШ та окреслено основні переваги використання цієї технології у процесі вивчення української мови молодшими школярами.

Беззаперечною сьогодні в освітній системі України є необхідність формування критичного мислення здобувачів освіти. І ця необхідність лише посилюється у непростих воєнних обставинах, коли учні повинні мати достатньо свободи, щоб мислити і самостійно вирішувати найскладніші питання. Критичне мислення стає важливою потребою під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити.

Уміти критично мислити – це важливий аспект не лише в навчанні, а й у повсякденному житті.

У сучасних умовах Нової української школи неодмінно постає питання критичного мислення, адже це є однією з вагомих умов розвитку та навчання здобувачів освіти. Незважаючи на міфи про те, що навички критичного мислення необхідні лише для таких предметів, як природничі науки та математика, насправді, вони є життєво важливими в дискурсі усіх освітніх дисциплін. Навчити дітей мислити критично – означає правильно поставити запитання, направити увагу в потрібне річище, навчити робити висновки та знаходити рішення.

Українська мова є одним з найбільш вагомих і базових предметів в українській школі, тому розвиток критичного мислення на цих уроках є необхідною складовою не лише освоєння матеріалу, але й формуванню в учнів здатності шукати шляхи вирішення проблеми, аналізувати та співставляти факти.

Для уроків української мови можна виокремити кілька основних рекомендацій ефективного навчання критичного мислення здобувачів початкової освіти. По-перше, критичне мислення слід формувати чітко та інтегровано, а не розглядати його як ізольований набір навичок. По-друге, розвиток критичного мислення має базуватися на навчанні, орієнтованому на особистість здобувача освіти. По-третє, урок розвитку критичного мислення має бути структурованим, щоб більш складні навички будувалися на основі простіших. По-четверте, навчання критичного мислення має бути автентичним, щоб учні вирішували проблеми реального світу, а не надумані. І по-п'яте, формувати критичне мислення потрібно постійно, щоб учні мали можливість регулярно практикувати свої навички [2, с. 82].

Нині існує достатня кількість сучасних прийомів розвитку критичного мислення школярів на уроках української мови. Їх використання здебільшого залежить як від бажання вчителя, так і від конкретних ситуацій, коли існує необхідність використання того чи іншого прийому.

Навчати критично мислити необхідно на кожному етапі уроку: на етапі виклику, осмислення і рефлексії. Так, наприклад, на стадії виклику учням пропонується вирішити кросворд, розгадати загадку, після яких вони називають тему уроку. На цьому ж етапі для активізації мисленнєвої діяльності школярів слід змотивувати їх до отримання нової інформації. Найчастіше для постановки учнем власних цілей навчання використовуються такі прийоми, як «Асоціація», «Мозковий штурм», «Знаю. Хочу знати. Дізнався» тощо.

Найбільш поширеними сучасними технологіями розвитку критичного мислення на уроках української мови, на нашу думку, є такі: «Плакат думок», «Дискусійне кафе», «Думай, збирайся, ділись», «Акваріум», «Кластер» та ін. Усі ці прийоми доцільно використовувати у процесі вивчення української мови, адже учні активніше починають досліджувати тему, вчити правила, працювати наодинці та в групах, і власне розвивати навички критичного мислення.

Розглянемо деякі прийоми та особливості їх застосування більш детально.

Метод «Плакат думок» найдоцільніше використовувати на етапі осмислення, коли учні вже ознайомились з основними правилами або твердженнями, і тепер слід якомога краще зрозуміти матеріал. При цьому вчитель ділить клас на групи, роздає

їм плакати і ставить проблемне запитання. Школярі в групах повинні на плакати записати свої коментарі до проблемного запитання, пояснити його, визначити особливості тощо. Потім слід обмінятися з плакатами інших груп, обговорити їх та зробити висновки [1, с. 52]. Цей прийом допомагає здобувачам початкової освіти якомога краще зрозуміти тему, розвивати навички пошуку, доказів, спростувань та верифікації.

Не менш цікавим прийомом є *«Дискусійне кафе»*. Його можна застосовувати для вирішення комплексних проблем, пошуку відповіді на кілька запитань одночасно та об'єднання різних точок зору, прийняття нестандартних рішень, планування групової роботи, підбиття підсумків, обмін думками тощо.

Прийом *«Думай, збирайся, ділись»* є не менш популярним в освітньому процесі сучасної школи, зокрема на уроках української мови. Під час застосування цього методу школярі записують свої ідеї та обговорюють їх із напарником, перш ніж ділитися ними з усім класом. Насправді ефект від такої роботи тривалий і дуже значущий для здобувачів освіти, оскільки вони вчаться думати, перш ніж говорити, оформляти свої думки у письмовому формі, вести конструктивний діалог із однокласником/цею, слухати чужі думки та коригувати власні висновки, на основі чого виступати перед публікою, вимовляючи командне рішення [1, с. 52].

Технологія *«Акваріум»* дозволяє впровадити та/або відпрацювати матеріал, що вивчається через емоцію, що сприяє включенню довготривалої пам'яті учнів. Отже, цей прийом є одним з найефективніших для засвоєння навчального матеріалу, вирішення поставлених завдань та розвитку критичного мислення. Ця стратегія особливо корисна, коли вчителю потрібно залучити до розмови весь клас і важливо встановити продуктивне спілкування між учнями. Такий прийом може бути орієнтиром, підготовчим кроком до виконання більш складних завдань.

«Кластер» є універсальним та досить поширеним прийомом в освітньому процесі початкової школи. На уроках української мови він використовується для засвоєння та перевірки матеріалу, роблячи цей процес не лише практично доцільним, але й цікавим та активним для самих школярів. Складання кластера дозволяє здобувачам освіти вільно і відкрито думати щодо будь-якої теми з поточного курсу української мови. У процесі використання цієї технології учень записує в центрі аркуша ключове поняття, а від нього малює стрілки, поєднуючи це слово з іншими, від яких у свою чергу промені розходяться далі [4, с. 195]. Цей прийом можна застосовувати на різних етапах уроку. На стадії виклику – для стимулювання розумової діяльності. Завдяки чому урок перетворюється на захоплюючу гру, де здобувачі початкової освіти роблять спроби систематизувати той матеріал, до вивчення якого вони ще не приступили. На стадії осмислення – для структурування нового навчального матеріалу. На стадії рефлексії – при підбитті підсумків того, що учні вивчили. З використанням цього прийому матеріал засвоюється краще, оскільки, створюючи кластер, молодші школярі часто звертаються до тексту. Дітям простіше запам'ятати, а потім переказати правило чи твердження, маючи перед собою графічне зображення.

Звісно, прийомів для розвитку критичного мислення існує набагато більше, однак обмежений обсяг нашої розвідки дозволив зосередитись лише на найбільш ефективних саме для навчання української мови в початковій школі.

У цьому дискурсі доцільним буде відзначити переваги використання технології критичного мислення у процесі вивчення української мови в НУШ. Серед найбільш вагомих зазначаємо такі:

- ✓ покращення рівня прийняття рішень. Для учнів дуже важливо приймати швидкі рішення, а, отже, критичне мислення відіграє тут важливу роль;

- ✓ підвищення здатності вирішувати проблеми. Уміння розв'язувати проблеми – це ключова навичка, необхідна для адаптації до змін і протистояння викликам. Цю навичку критичного мислення здобувачі освіти повинні розвивати, щоб уникнути ускладнення будь-якої ситуації та допомогти знайти її вирішення;

- ✓ удосконалення власних дослідницьких навичок. Критичне мислення покращить дослідницькі навички учня і допоможе спостерігати, аналізувати, експериментувати з кожним аспектом освітнього процесу;

- ✓ мотивація молодших школярів до освітнього процесу. Цей аспект стимулює в учнів допитливість і прагнення пошуку правильного рішення у розв'язанні проблеми, над якою вони працюють [3, с. 46].

Отже, технологія розвитку критичного мислення дає можливість особистісного зростання, залучає здобувачів освіти до духовного досвіду, розвиває їхні розумові здібності та індивідуальність. Окреслені прийоми орієнтовані на вирішення великого спектру проблем у процесі навчання української мови. Зазначимо, що прийоми креативного мислення розвивають інтерес до вивчення української мови, роблячи процес навчання осмисленим, діяльним, при цьому дозволяють формувати та розвивати такі ключові компетентності, як ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні та особистісного самовдосконалення. Застосування цих технологій допоможе вчителю навчити дітей стати незалежними й грамотними мислителями, щоб вони могли з задоволенням вчитись упродовж усього життя.

Література та джерела

1. Дубяга С. М., Саєнко Ю. О., Дубяга В. І. Використання технології розвитку критичного мислення на уроках української мови в початкових класах. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2018. №2 (21). С. 51–56.

2. Марченко Г. Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках української мови. *Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинках: збірник наукових праць*. 2017. №11. С. 80–85.

3. Пометун О. І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 144 с.

4. Степанченко О. С. Методика використання технології критичного мислення на уроках української мови. *Особливості викладання української та іноземної мови в школі: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Херсон : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 193–197.

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анастасія Логвинюк,

студентка 22 ПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Борбич, к. пед. н., проректор з навчальної
роботи, старший викладач кафедри педагогіки та психології**

У статті проаналізовано особливості формування почуття патріотизму молодших школярів. Розглянуто основні поняття цілісної системи патріотичного виховання. Проаналізовано систему заходів задля посилення патріотичних почуттів молодших школярів.

Формування почуття патріотизму молодших школярів залишається пріоритетним напрямом сучасного українського суспільства. В реальних умовах сьогодення, коли український народ ціною власного життя відстоює цілісність та незалежність України, варто усвідомлювати необхідність та важливість формування патріотичних почуттів в учнів, зокрема, саме в молодших школярів. Адже першим ступенем обов'язкової загальної освіти, базовим аспектом формування в учнів моральних цінностей, світогляду та якостей особистості є початкова школа.

Заклад загальної середньої освіти має стати для кожного школяра осередком становлення громадянина-патріота, що здатний сприяти єднанню українського народу, самовіддано захищати та розбудовувати Україну як незалежну, суверенну та демократичну країну.

Патріотизм - це громадянське почуття, змістом якого є любов і відданість Батьківщині, гордість за надбання національної культури та прагнення своїми діями сприяти інтересам свого народу [6].

Почуття патріотизму особистість набуває не лише шляхом біологічної спадковості, а й під впливом соціального середовища та виховання. Задля ефективності цього процесу закладу загальної середньої освіти та вчителю початкових класів, зокрема, варто тісно взаємодіяти та співпрацювати із батьками.

Провідною ознакою українського патріотизму є його дієвість та спроможність перетворювати почуття в реальні вчинки. Справжній патріот має активну життєву позицію, що не підвладна зовнішньому впливу та вміє своїми справами та способом життя сприяти кращим змінам в країні. Задля формування такої свідомості особистості вчителю початкових класів варто успішно реалізовувати цілісну систему патріотичного виховання [1, с. 18].

В організації виховної роботи вчителю варто враховувати визначення таких опорних понять:

- громадянське виховання – процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною;

- моральне виховання – цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності та спілкування дітей, виховний вплив школи, сім'ї та громадськості, спрямований на формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та практичної діяльності;

- національне виховання – формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної та національно свідомої людини, що наділена глибокою відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, підприємливістю й ініціативністю;

- патріотичне виховання – це комплексна, системна й цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї школи, інших соціальних інститутів щодо формування високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про своє і народне благо, готовності до розбудови демократії, виконання громадянського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, прагнення цілісності, незалежності України, сприяння єднанню українського народу, громадянському миру та злагоді в суспільстві [5, с. 193].

Патріотичне виховання молодших школярів здійснюється не лише під час проведення уроків, а й через систему виховних занять, ранкових зустрічей, гурткової роботи. Під час планування проведення певних заходів щодо формування патріотичних почуттів в учнів, педагогу варто враховувати пізнавальні можливості та психологічно-вікові особливості молодших школярів [4].

У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини:

- пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого колективу;
- як учня, жителя міста чи села.

Учителю варто виховувати у школярів любов до рідного дому, вулиці, своєї країни, рідної мови, культури, побуту та традицій. Адже саме сім'я, родина, дім, рідна вулиця, місто чи село – це ті фактори, які дитина бачить та розуміє, за допомогою яких можна зацікавити дитину, підштовхувати її до вивчення та дослідження нового і які формують у неї патріотичні почуття. Поряд з цим вчителю необхідно здійснювати систему заходів, що діє на основі національних та європейських цінностей та має бути спрямована на посилення патріотичних почуттів. Насамперед це:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей та переконань представників інших культур, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет, територіальну цілісність та незалежність України [3].

Існує розмаїття методів та форм патріотичного виховання молодших школярів. Найбільш результативними серед них є активні методи, які передбачають демократичний стиль взаємодії та спрямовані на самостійний і творчий пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи та творчості. Впровадження та застосування таких методів покликане формувати в особистості нормативні та поведінкові цінності, що передбачають вироблення вмінь міркувати, аналізувати, запитувати, здійснювати самостійну пошукову роботу, критично мислити, робити висновки, захищати та відстоювати власні інтереси, самореалізовуватися [2, с. 508].

Формування почуття патріотизму молодших школярів в умовах сьогодення покликане дати новий поштовх духовному процвітанню українського народу та посиленню громадянської і національної свідомості. Патріотичне виховання дає можливість формувати у майбутніх громадян патріотичне мислення та патріотичну свідомість, а також розвивати інтелект особистості задля активної участі в навчально-пізнавальній діяльності, виробляти активну громадську позицію та реалізовувати її в практичній діяльності.

Література та джерела

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Ключові напрями українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді : науково-методичний посібник. 18 с.
2. Докукіна О.М. Національне виховання дітей і учнівської молоді : енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 508 с.
3. Міністерство освіти і науки України. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 19.02.2023).
4. Національно-патріотичне виховання. URL : http://osvita-mrk.gov.ua/pozaklasni_zanyattya/nacionaljno-patriotichne_vihovannya/ (дата звернення: 16.02.2023).
5. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді : навчальний посібник. ОВК, 2016. 193 с.
6. Національно-патріотичне виховання у закладах освіти: рекомендації. URL : <https://pon.org.ua/novyny/7258-naconalno-patrotichne-vihovannya-u-zakladah-osvti-rekomendacyi.html> (дата звернення: 21.02.2023).

ПІДГОТОВЧА РОБОТА З ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ПОНЯТТЯМ «ОБЕРНЕНА ЗАДАЧА» ТА ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Олена Лозін,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Розглянуто поняття оберненої задачі, алгоритм роботи над оберненою задачею при перевірці правильності розв'язку прямої задачі. Також розкрито перевагу роботи з оберненими задачами для математичного розвитку здобувачів початкової освіти.

У методичних та наукових статтях з теорії та методики навчання математики, у навчальних і дидактичних посібниках з математики досить часто зустрічаються словосполучення «обернена задача».

Формування уявлень про обернену задачу відбувалося у контексті теоретичного осмислення видового різноманіття математичних тверджень (теорем).

У посібниках з методики викладання математики, дотримуючись цих уявлень, пряму теорему записують як:

$$\textcircled{A} \longrightarrow \textcircled{B},$$

а обернену теорему:

$$\textcircled{B} \longrightarrow \textcircled{A},$$

де через А позначено єдину умову, а через В – єдиний висновок теореми.

Умовна схема оберненої теореми, наведена вище, не завжди призводить до коректно поставленої задачі, тому постановку зворотної задачі рекомендується здійснювати з урахуванням прийому обернення.

Зауважимо, що в методичній літературі з математики поряд із терміном «обернена задача» можна зустріти термін «зворотна задача».

Обернені задачі – це задачі, що мають однаковий сюжет, однакові числові дані, але у одній задачі певне число є даним, а у іншій шуканим [2, с. 129].

Інтегруючи все вищесказане, зазначимо, що прийом обернення задачі містить у собі значний дидактичний та розвиваючий потенціал.

Синтезуючи різні думки, виділимо наступне.

По-перше, складання та розв'язання обернених задач сприяє кращому розумінню структури математичного завдання, що забезпечує більш глибоке усвідомлення тих взаємозв'язків та відносин, які властиві задачній ситуації, дозволяє школярам як би зазирнути всередину структури задачі та побачити взаємозв'язки її даних, даних та шуканих і цим зрозуміти її математичну сутність.

По-друге, така робота над уже розв'язаною задачею залучає учнів до математичної творчості, сприяє розвитку їхньої креативності, оскільки процес обернення адекватний процесу дослідження певної проблеми та забезпечує формування в учнів умінь, необхідних для виконання творчих досліджень.

По-третє, що, на наш погляд, є найважливішим в умовах сучасної школи, цінність прийому обернення полягає у перетворенні прямого зв'язку думок у зворотній зв'язок, що сприяє розвитку такої фундаментальної розумової якості, як гнучкість мислення. За традиційної методики навчання математики, заснованої на розв'язуванні однотипних задач, хоч би якими складними вони були, мислення збагачується переважно ланцюгом переходів між думками одного напрямку, що

сприяє формуванню конвергентного мислення, але не дивергентного, так необхідного сучасній людині.

По-четверте, у процесі обернення задачі та подальшого розв'язування обернених задач відбувається формування дій, необхідних для оволодіння загальним умінням вирішувати задачі: вилучати інформацію з умови задачі, виокремлювати окремі елементи та комбінувати їх, переформулювати умову та

вимогу, виводити висновки, і навіть вміння формулювати нову задачу.

І нарешті, по-п'яте, підходи до пошуку вирішення обернених задач нерідко відрізняються від тих, що використовувалися при пошуку рішення розв'язку вихідної задачі, а знайомство з ними суттєво збагачує математичну культуру та кругозір учнів [3, с. 68].

Зазвичай рекомендується вводити поняття оберненої задачі у 2 класі. Але якщо роботу із оберненими задачами розпочати раніше, то діти швидше і легше зрозуміють принципи роботи з оберненою задачею. Робота над складанням обернених задач розглядається методистами як один із способів творчого розвитку на уроках математики, спрямованих на перетворення однієї задачі в іншу, на порівняння їх умов, розв'язків, відповідей. Однак, М. Богданович зазначає, що «складання оберненої задачі як спосіб перевірки можна використовувати для будь-якої задачі, але він громіздкий і його варто використовувати і з метою інших видів роботи над задачами [1, с. 47].

Щоб виконати перевірку прямої задачі методом складання оберненої учням молодшого шкільного віку необхідно дотримуватися наступного алгоритму:

1. Розв'язати пряму задачу.
2. Підставити результат в текст вихідної задачі в якості відомих даних.
3. Позначити нове невідоме в задачі.
4. Скласти нову задачу по відношенню до даної.
5. Розв'язати складену задачу.
6. Порівняти отриманий результат з тими даними, які були невідомими.
7. Зробити відповідний висновок (якщо числові значення співпадають, значить задача розв'язана вірно) [4, с. 10].

Підготовчим етапом для розв'язку обернених задач є порівняння прямої та оберненої задачі. При порівнянні прямих та обернених задач необхідно ставити такі питання:

- Що спільного та відмінного в умовах прямих та обернених задач?
- Які величини шукані?
- Якою дією розв'язано кожну із задач? Чому?

Метод обернених задач означає, що роботу над задачею не варто завершувати отриманням відповіді до неї: слід скласти до прямої задачі нову, обернену задачу, витягуючи тим самим інформацію, що полягає в нових зв'язках між величинами вихідної задачі.

Важливо, щоб діти розуміли, що кількість дій при розв'язанні прямої та оберненої задачі збігається, кількість комбінацій при складанні оберненої задачі дорівнює кількості даних у задачі, кожній дії прямої задачі відповідає дія у оберненій задачі.

Отже, оберненими називають задачі, що мають однаковий сюжет, однакові числові дані, але у одній задачі певне число є даним, а у іншій шуканим. Поняття оберненої задачі вводять у 2 класі початкової школи. Ознайомлення з поняттям оберненої задачі йде паралельно із формуванням вміння розв'язувати пряму задачу як метод перевірки правильності розв'язку.

Література та джерела

1. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 368 с.
2. Лишенко Г. П. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні задачі. *Професійна підготовка майбутнього вчителя попочаткової школи: теорія і практика*. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 276 с.
3. Логачевська С., Каганець Т. Вчись розв'язувати задачі. Початкова школа. Київ, 2007. 159 с.
4. Скворцова С. О. Наступність у розв'язуванні текстових задач в основній та початковій школі. *Математика в рідній школі*. 2015. № 5. С. 8–13.
5. Скворцова С. О. Методика розв'язання сюжетних задач у початковій школі. Одеса : Абрикос –Компани, 2011. 268 с.

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ**

Юлія Лущик,

студентка групи ФМБ-41 відділення початкової освіти КЗ ЛОР «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчука»

**Науковий керівник – Леся Рондяк, к. пед. н.,
голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін**

Висвітлено практичні аспекти залучення учнів початкових класів (перший цикл початкової освіти) до проєктної діяльності з метою формування соціальної компетентності.

Реформування сучасної початкової освіти як компетентісно спрямованої передбачає формування у молодших школярів ключових компетентностей. Однією з таких є соціальна компетентність. Період молодшого шкільного віку визнано науковцями сензитивним для формування соціальної компетентності з огляду на те, що дорослий є авторитетним джерелом інформації для учня, у молодшого школяра виникає внутрішній план дій, здатність до самоконтролю, рефлексії.

У Державному стандарті початкової освіти визначено сутність соціальної компетентності та розроблено змістовно-технологічні аспекти її формування у всіх освітніх галузях [3].

Проте сучасні учні, які легко засвоюють навички користування онлайн-технологіями, відчувають труднощі безпосередньої комунікації з однолітками, в

організації роботи в команді; недостатньо сформована здатність критично мислити, проявляти толерантність, керувати власними емоціями.

Так, наукові дослідження, проведені Д. Губаревою, свідчать про те, що 68,8 % учнів молодшого шкільного віку мають низький рівень сформованості соціальної компетентності, натомість високий рівень показали тільки 10,4 %. Учнів. Це вказує на нагальність пошуку ефективних засобів формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку [2, с. 6]. Серед найбільш дієвих засобів вважаємо залучення учнів початкових класів до проектної діяльності.

Проблему формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку досліджували Н. Бібік, С. Данилейко, Ю. Коротіна, О. Юрченко; формування соціальної компетентності засобами проектної діяльності – О. Онопрієнко, Д. Губарева та інші.

Однак ще недостатньо дослідженими є, на наш погляд, практичні аспекти організації проектної діяльності з метою формування соціальної компетентності учнів у першому і другому циклах початкової освіти (1-2 і 3-4 класи).

Мета статті – виявити особливості залучення до проектної діяльності учнів молодшого шкільного віку (перший цикл початкової освіти) з метою формування соціальної компетентності.

Розглянемо основні поняття нашого дослідження: «компетентність», «соціальна компетентність», «соціальна компетентність учнів молодшого шкільного віку», «проектна діяльність»

Базовим поняттям дослідження є поняття «компетентність». Науковці презентують різні підходи до його визначення. Так, за О. Савченко, компетентність це – «інтегрована здатність особистості, набута в процесі навчання, що охоплює знання, уміння, навички, досвід, ціннісне ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці» [4, с. 137]. Соціальна компетентність передбачає здатність особистості бути успішною у соціальній сфері, соціальних взаєминах. Складовими цієї якості психологи виокремлюють такі : здатність брати на себе відповідальність, брати участь у прийнятті рішень і регулювати конфлікти; життєдіяльність у різнокультурному суспільстві, що включає в себе розуміння відмінностей між культурами, повагу та здатність жити з людьми інших культур; оволодіння усним і письмовим спілкуванням; бажання і здатність до саморозвитку й самонавчання.

Для визначення поняття «соціальна компетентність учнів молодшого шкільного віку» науковці враховують особливості соціально-емоційного розвитку молодшого школяра. Так, Д. Губарева визначає соціальну компетентність учнів початкових класів як «інтегральну якість учня молодшого шкільного віку, яка передбачає оволодіння ним певною системою знань, сформованість умінь і навичок індивідуальної та групової взаємодії в соціумі та здатність моделювати свою поведінку відповідно до соціальних норм і правил, а також оцінювати й корегувати дії та вчинки» [2, с. 222].

Ми розглядаємо соціальну компетентність учня початкових класів як інтегральне утворення особистості, що проявляється в оволодінні необхідним обсягом знань, умінь, навичок, які допомагають школярам успішно адаптуватися у соціумі, моделювати свою поведінку відповідно до життєвих ситуацій, з

дотриманням моральних норм, сформованість ціннісного ставлення до себе та інших людей, здатності до саморефлексії та самореалізації.

Ефективним засобом формування соціальної компетентності молодших школярів, як вже було вказано, вважаємо проєктну діяльність. С. Гончаренко надає визначення проєктній діяльності як організації навчання, за якої знання і навички отримуються під час планування й виконання практичних завдань – проєктів [1].

Наші спостереження свідчать про те, що проєктна діяльність має значний освітньо-виховний потенціал і викликає великий інтерес в учнів:

- по-перше, завдяки тому, що дає їм змогу працювати в команді, разом обговорювати спільні дії, протягом всього часу підготовки проєкту – від обговорення проблеми до презентації результатів;

- по-друге, діти відчують важливість, значимість своєї ролі у спільній діяльності; всі разом емоційно переживають успіх;

- по-третє, дає змогу відчути свою особистісну значущість завдяки актуальній тематиці проєктів, що відображають соціальні проблеми, до розв'язання яких можуть долучитися молодші школярі.

Окрім цього, проєктна діяльність формує усвідомлення молодшими школярами необхідності дотримання алгоритму розв'язку проблеми (етапи проєкту), сприяє розвитку критичного мислення, формуванню навичок взаємопізнання і взаєморозуміння учнями один одного.

Зазначимо й те, що проєктна діяльність буде успішною за умови партнерської взаємодії з учителем, класним керівником класу. Тому вчителям необхідно дотримуватися принципу партнерської педагогіки – розподіленого лідерства. Саме педагог створює атмосферу пошуку теми проєкту, знаходить засоби мотивації учнів для виявлення шляхів розв'язання проблеми, підтримує інтерес учнів протягом всього часу виконання проєкту і водночас створює умови для самовираження кожного учасника проєктної діяльності на кожному етапі.

Одним із завдань учителя – доцільно об'єднати учнів у групи для створення проєктів. Заслуговує на увагу думка дослідників про те, що об'єднання учнів в групи за принципом гетерогенності (коли в групах є «сильні» і «слабкі» учнів) не завжди відповідає очікуваним результатам [2, с. 116]: про те, що в групі «слабкі» учні потягнуться за «сильними». Досить часто вчителі стають свідками того, що надмірна активність одних учнів пригнічує інших – невпевнених у собі або менш успішних учнів. Тому доцільно використовувати різні тактики, зокрема: об'єднувати в групи менш успішних учнів з певного предмета, за яким готується проєкт, а в інші групи — більш успішних. Це дозволяє активізувати менш успішних учнів (з певного предмета), поступово розвинути їх самостійність, відповідальність і соціальну активність.

До проєктної діяльності залучаються учні з першого класу (і навіть у дошкільному віці). Керівну й організаторську роль у цей час відіграє вчитель.

Працюючи з другокласниками під час переддипломної практики, вважала за необхідне ознайомити учнів з алгоритмом виконання проєкту. Враховуючи те, що діти люблять несподіванки, сюрпризи, я підготувала для них знайомство з новими персонажами – хлопчиком Проєктусем і дівчинкою Проєктусею, які прийшли до нас

в гості на виховне заняття «Земля – наш дім», на якому йшлося про чинники, що забруднюють навколишнє середовище.

Наведемо фрагмент заняття. Наші гості розповіли про те, що вони багато мандрують, багато всього бачили: щось радувало, а щось засмучувало. От нещодавно бачили ситуацію, як діти із сусідньої вулиці зірвали підсніжники. Такі красиві, ніжні, тендітні квіточки, які знайшли в собі сили першими з'явитися з-під снігу, щоб сповістити всім : «Весна йде, красу несе!» Вони цілу зиму чекали цього часу і не встигли порадіти весні, як чийсь безжалісні руки обірвали їх життя.

Проектує. Діти, а що б ви сказали цим дітям, які не вміють берегти красу, які нищать все живе?

Проектує. Так, так це негідно людини.

Проектує. От так і виникла у нас проблема: «Як захистити природу?»

Проектує. Діти, а ви хочете стати захисниками природи?

Проектує. Тоді пропонуємо вам зробити велику добру справу, а ми вам, Проектує і Проектує, допоможемо!

Проектує. Ви, напевно, ніколи не чули таких імен, як наші? А нас так звати тому, що ми допомагаємо робити добрі справи, виконувати практичні завдання, які називають словом «проект».

Проектує. З чого почнемо? З долоньки! Із загадкових «5 П»! Кожну з 5 літер П можемо позначити пальчиком. *Перша літера П* – мізинчик – це задача, проблема, яку ми маємо розв'язати. А ми вже з вами знайшли проблему: як зберегти першоцвіти.

Проектує. *Наступна літера П* – безіменний пальчик – це наші *плани*: те, що ми зможемо зробити і в якій послідовності будемо діяти. Тут, діти, всі радяться, кожен висловлює свою думку. І якою б ця думка не була, подобається вона вам, чи ні, всі думки маємо уважно вислухати». Давайте поміркуємо, з чого почнемо?»

Таким чином нові персонажі знайомлять другокласників, на прикладі ситуації зі зірваними квітами, з п'ятьма складовими проекту (проблема, панування, пошук інформації, продукт, презентація).

А на уроці «Я досліджую світ» другокласники, які вже отримали уявлення про проектну діяльність, залучаються для реалізації проекту «Чисте довкілля – чисте сумління» – як продовження проблеми, яку ми почали вже обговорювати.

Важливим аспектом організації проектної діяльності, що має значний вплив на формування соціальної компетентності учнів, є розподіл ролей у групі. Деякі науковці висловлюють думку, що «відсутність вираженого керівника в групі створює умови, за яких в учнів починають формуватися лідерські якості, розвиватись ініціативність, вміння організовувати діяльність, співпрацювати у досягненні спільної мети» [2, с.117]. За таких умов учні мають навчитися критично мислити, об'єктивно визначати найкращі ідеї (відповідно, поступатися або наполягати на своєму), домовлятися, хто представлятиме результати обговорення.

Проте, працюючи з другокласниками, врахувала, що в моїх учнів не дуже добре розвинуті організаторські та комунікативні вміння, тому скористалися іншим способом об'єднання учнів у команди – разом з усіма обирали ініціативних, комунікабельних, творчих і відповідальних керманічів проектів. Це позитивно відобразилось на роботі

груп. Одна з них запропонувала провести акцію «Допоможемо природі» – очищення від сміття своїх парків, лісів, вулиць. До акції залучилися не тільки другокласники, а й дорослі. Інша група висловила пропозицію зробити колективний плакат «Вибір за тобою!» Змістовною й емоційною була завершальна рефлексія. Учні були задоволені проведенням корисної справи і, головне, тим, що їм вдалося це зробити добре, бо вони працювали як справжня команда.

Таким чином, проектна діяльність є ефективним засобом формування соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку за умови врахування учителем здатності до успішної взаємодії кожної дитини і потенційного розвитку у всіх учнів класу толерантності, критичного мислення, емпатії, рефлексії, їх готовності працювати в команді.

Література та джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Губарева Д. Формування основ соціальної компетентності у молодших школярів засобами проектної діяльності: дис. ... канд.пед наук; Нац. пед універ. ім. М. Драгоманова, 2021. 342 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018> (дата звернення: 13.03.2023).
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Грамота, 2013. 504 с.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Софія Манько,

студентка групи ПО-41 спеціальності 013 Початкова освіта

КЗЛОР «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»

Науковий керівник – Лариса Рондяк,

викладач методики навчання української мови

Подано матеріал про доцільність використання дидактичних ігор на уроках української мови у початкових класах як засобу формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Зібрано ігрові технології, які в процесі навчальної діяльності мають вагомий вплив не лише на розвиток розумових здібностей, зв'язного мовлення, критичного мислення, а й формування творчих якостей та активного розвитку пізнавальних процесів.

Гейміфікація – процес використання ігрових механізмів у неігровому середовищі для досягнення поставлених цілей. Гра вносить інновації в будь-яку сферу діяльності, не є виключенням і навчальна. Дослідження багатьох вчених та науковців показали, що використання гейміфікації є педагогічно ефективним засобом освіти [1].

До питання гейміфікації як засобу навчання української мови й мовлення у початковій школі підходили такі вчені: В. Рижук, О. Жорник, С. Воробйова,

А. Мельничук, Н. Кудикіна, П. Колосов, І. Мамчур, В. Кукушин, М. Вашуленко, О. Савченко, Р. Шиян та інші. Нині ігри активно впроваджуються в навчальний процес початкової школи. Таке впровадження ігрових технологій в освітнє середовище дозволяє зробити навчання цікавим та захоплюючим, формує в учнів інтерес до знань, розширює їх пізнавальні можливості. Використання дидактичної гри на уроках української мови сприяє розвитку зв'язного мовлення, мисленневих процесів, творчих здібностей, формує вміння вільно володіти мовою та вміти використовувати її в повсякденному житті. Гра є унікальним методом навчання, оскільки вона організовує учнів, впливає на їх загальний розвиток, виховує особистість. Вона сприяє виробленню вмінь та навичок орієнтуватися у будь-якій життєвій ситуації. Матеріал, який учні засвоюють в ході ігрової діяльності, проходить через практичний аспект здобуття знань. Саме ігрові технології є тією формою навчання, що сприяє практичному використанню знань, отриманих на уроці і в позаурочний час.

Нами було проаналізовано і відібрано найкращі дидактичні ігри для проведення уроків української мови в початковій школі.

У 1-му класі використання ігрових технологій пропонуємо під час вивчення таких тем: «Ознайомлююся зі словами – назвами предметів», «Тверді та м'які звуки. Позначення м'якості приголосних», «Розширення уявлень учнів про слово та речення». Під час вивчення теми «Ознайомлююся зі словами – назвами предметів» на етапі представлення теми та очікуваних результатів доцільно запропонувати гру «Чарівна паличка» з використанням інтерактивної технології «Мозковий штурм»: Мета гри: навчити учнів розрізняти слова, які відповідають на питання хто? що?, розвивати уяву і творчість, навчитися вільно висловлювати думки. Порядок ведення гри: спочатку вчитель веде бесіду з учнями про те, що всі предмети в класі зачарувала зла чаклунка, але чари можна зняти, якщо учні в цьому допоможуть. Потім використовується метод «Мозковий штурм», під час якого педагог ставить запитання дітям: «Які слова в класі можна віднести до питання хто? А які до питання що?. Учні по черзі називають слова, які відносяться до поставлених питань. При вивченні теми «Тверді та м'які звуки. Позначення м'якості приголосних» на етапі закріплення знань пропонуємо таку гру, як «Магазин» з використанням інтерактивної технології «Карусель». Мета гри: удосконалення навичок над звуковим аналізом слів, розвиток вміння розрізняти м'які та тверді приголосні. Порядок ведення гри: учні діляться на дві команди. Їм пропонується віртуальна подорож до магазину, де у першому відділі продаються речі, у назвах яких є м'які приголосні, а у другому – тверді приголосні. Одна група добирає слова, з м'якими приголосним, друга – з твердими. Потім вони обмінюються інформацією та аналізують, чи правильно підібрано слова. Матеріал для гри: «Звук [т] 1. У назвах якого посуду є звук [т]? (сито, тарілка, салатниця, склянка...). 2. У назвах яких іграшкових тварин є звук [т]? (тигр, кіт, тюлень, кит...). 3. У назвах якого одягу є звук [т]? (шорти, штани, светр, куртка ...). 4. У назвах яких меблів є звук [т]? (стіл, стілець, тумба, сервант ...). 5. У назвах яких овочів є звук [т]? (томати, капуста, картопля ...). 6. У назвах якої техніки є звук [т]? (телевізор, ноутбук, телефон ...) [2].

У 2-му класі ми підібрали ігри на вивчення таких тем: «Звуки і букви. Абетка. Каліграфічне написання малих букв алфавіту», «Утворення прикметників від іменників». На уроці з теми «Звуки і букви. Абетка. Каліграфічне написання малих букв алфавіту» на етапі актуалізації знань доцільно використати таку інтерактивну технологію, як «Кубик Блума». Мета гри: актуалізація знань про літери та звуки алфавіту. Порядок ведення гри: вчитель показує учням «Кубик Блума», на гранях якого написано: назви, поясни, поділись, запропонуй, подумай, пригадай. Використовуючи дані слова, педагог задає питання, на яке учень має дати відповідь. Матеріал до гри:

- 1) Назви синоніми до слова алфавіт (азбука, абетка), буква (літера).
 - 2) Пригадай першу й останню букви алфавіту. (А, Я)
 - 3) Подумай, скільки всього літер в українській абетці? (33)
 - 4) Які букви позначають один звук? Запропонуй приклади.
 - 5) Поділись своїми знаннями про букви, які завжди позначають два звуки? (ї, щ)
 - 6) Пригадай букви, які позначають голосні звуки? Приголосні звуки?
 - 7) Подумай, яка буква не позначає окремого звука? (Ь - знак м'якшення.)
 - 8) Назви, який звук позначає перша буква алфавіту? Третя буква? ([а]; [в], [в'])
- [3].

Гру «Утвори за зразком» пропонуємо під час вивчення теми «Утворення прикметників від іменників». Мета гри: навчити утворювати прикметники від іменників, повторити правила вживання апострофа. Порядок ведення гри: вчитель пропонує учням іменники, від яких необхідно утворити прикметники з апострофом, наприклад: корова – коров'ячий. Матеріал для гри: камінь - ..., риба - ..., ластівка - ..., дерево - ..., хлопець - ..., морква - ..., жаба - ..., солома - ..., дрова - ..., полум'я - ...

Для 3-го класу нами було відібрано ігри під час вивчення таких тем, як: «Рід іменників», «Речення, закріплення та узагальнення вивченого про речення». Під час вивчення теми «Рід іменників» на етапі ознайомлення запропоновано гру під назвою «Рід» з використанням інтерактивного прийому «Ажурна пилка». Мета гри: оволодіти розумінням принципу поділу за родовими ознаками, розвиток уваги. Порядок ведення гри: учитель об'єднує клас у 4 домашні групи. Кожній команді ставить певне завдання: I – опрацювати групу іменників жіночого роду; II – опрацювати групу іменників чоловічого роду; III – опрацювати групу іменників середнього роду; IV – опрацювати групу іменників у множині. У класі домашні команди об'єднуються в експертні і представники кожної з них пояснюють засвоєний матеріал іншим групам. Таким чином, відбувається обмін інформацією. Наостанок клас об'єднується в коло та підбиває підсумки уроку [5, с.29]. Під час опрацювання теми «Речення, закріплення та узагальнення вивченого про речення» на етапі закріплення знань пропонуємо гру «Кольорові речення» з використанням цеглинок LEGO. Мета гри: формувати вміння працювати з цеглинками LEGO, узагальнення знань про речення. Порядок ведення гри: учитель пояснює учням, що кожен колір цеглинок LEGO означає якусь частину мови (жовтий – іменник, червоний – прикметник, синій – дієслово). Педагог зображує на дошці речення, до якого входять

різні частини мови, і дає учням завдання – скласти речення з цеглинок. Матеріал для гри: Мама спекла смачне печиво. Повіяв сильний прохолодний вітер. Вийшло ясне сонце. Тато збудував гарний, великий будинок. Засвітила яскрава маленька зірочка [4].

Для 4-го класу нами було обрано ігри, які доцільно використовувати під час таких тем: «Однорідні члени речення», «Відмінки іменників». При вивченні теми «Однорідні члени речення» на етапі закріплення знань можна використати гру під назвою «Влучні слова» з веденням інтерактивної технології «Метод Прес». Мета гри: закріплення знань про однорідні члени речення. Порядок ведення гри: Учитель ділить клас на 4 групи. Кожній з них ставиться запитання, на яке учні мають дати відповідь: 1-ша група – «Я вважаю що...» 2- га група – «...тому що...» 3-тя група – «...наприклад...» 4 – та група – «Таким чином...» Отже, учні міркують так: Я вважаю, що вивчені члени речення є однорідними, тому що вони залежать від одного слова і відповідають на одне і теж саме питання, наприклад: «Восени дерева переливаються багряними, жовтими, червоними фарбами». Вивчення теми «Відмінки іменників» ми пропонуємо розглянути у процесі гри «Відмінок» з використанням інтерактивного методу «Дерево рішень» на етапі закріплення знань. Мета гри: закріпити знання про відмінки іменників, навчитися розрізняти відмінки іменників. Порядок ведення гри: Клас ділиться на 3 команди, кожна з них отримує своє завдання. Рішення даної проблеми вони записують на своєму «дереві», яке зображено на ватмані. Потім групи міняються місцями і дописують ідеї на деревах своїх сусідів. Матеріал для гри: *1-ша команда* Які граматичні поняття ви засвоїли під час вивчення даної теми? Скільки відмінків ви знаєте? Що нам потрібно знати для того, щоб визначити відмінок іменника? *2-га команда* Чому кожен із відмінків дістав таку назву? Який відмінок не має питання і чому? Які питання ви можете поставити до місцевого відмінка? *3-тя команда* Чи можна провідміняти слово, не знаючи назву відмінка? Чому? Де найчастіше зустрічається кличний відмінок? Який відмінок має схожі ознаки із називним? [5].

Отже, проаналізувавши та дібравши ігри, ми можемо зробити висновок, що їх використання значно полегшує сприйняття навчального матеріалу молодшими школярами, а ігрові технології в процесі навчальної діяльності мають вагомий вплив не лише на розвиток розумових здібностей дитини, а й на формування творчих якостей та активний розвиток пізнавальних процесів.

Література та джерела

1. Видахвевич Т. І. Гейміфікація як засіб формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14149/Vyдахvеvуch_pedf_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Використання ігор на уроках української мови в початкових класах. URL : <https://smekni.com/a/173963-6/vikoristannya-gor-na-urokakh-ukransko-movi-v-pochatkovikh-klasakh-6/>.
3. Використання інтерактивних технологій на уроках української мови. URL: <https://infourok.ru/kursovaya-rabota-vikoristannya-interaktivnih-tehnologiy-naurokah-ukrainskoi-movi-literaturi-izvlasnogo-dosvidu-3925768.html>.

4 Гейміфікація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гейміфікація>.

5. Збірник ігор з української мови для початкових класів. URL: <https://vseosvita.ua/library/zbirnik-igor-zukrainskoi-movi-dla-pocatkovih-klasiv-171109.html>.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Іванна Марчук,

студентка ПО-52М групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – *Наталія Ольхова, к. пед. н,*
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Висвітлено сутність поняття «інформаційні технології» в педагогічній науці. Проаналізовано науково-педагогічну та науково-методичну літературу присвячену проблемі використання інформаційних технологій у початковій школі.

Термін «технологія» походить від грецького *techné* – мистецтво, майстерність, уміння і ... логія (від грецького *logos* – слово, вчення) – частина складних слів, що означає: наука, знання, навчання.

С. Гончаренко зазначає, що технологія навчання – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу навчання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію освіти [1, с. 225]. Також технологію навчання розглядають як цілу галузь застосування системи наукових принципів до організації і планування процесу навчання, використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на цілі навчання та оцінювання знань учнів.

Основним критерієм, за яким можна віднести ту або іншу технологію до інформаційної, є сукупність засобів навчання, що використовує вчитель. Інформаційні технології є похідними від технологій навчання, тобто одним з їх окремих видів.

Аналіз наукової й науково-методичної літератури, присвяченої проблемам інформатизації освіти, показав, що однозначного тлумачення поняття «інформаційні технології навчання» ще не вироблено.

Поняття інформаційної технології з'явилося з виникненням інформаційного суспільства. Основою соціальної динаміки в ньому є не традиційні, матеріальні, а інформаційні ресурси – знання, наука, організаційні чинники, інтелектуальні здібності людей, їх ініціатива, творчість. Уперше поняття і перспективи розвитку інформаційних технологій докладно проаналізував один із видатних засновників вітчизняної інформатики академік В. Глушков. За його визначенням інформаційна

технологія – це людино-машинна технологія збирання, оброблення та передавання інформації. Уточнюючи це поняття, можна сказати, що інформаційні технології – це процеси, які реалізуються засобами обчислювальної техніки і забезпечують виконання заданих вимог до пошуку, подання, перетворення та передавання інформації, тобто процеси, що реалізують інформаційну діяльність людини.

У Законі України «Про національну програму інформатизації» зазначено, що «інформаційна технологія – це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використання засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця розташування» [3].

У довідковій літературі інформаційна технологія навчання визначена як сукупність теоретичних знань комп'ютерних засобів, а також методик, що регламентують їх використання в навчанні. Розуміння комп'ютера лише як обчислювача поступово витіснило термін «комп'ютерні технології» та завдяки новим апаратним і програмним засобам, що нарощують його можливості, забезпечило введення терміну «інформаційні технології».

Р. Гуревич зазначає, що ця дефініція характеризується середовищем, де вони здійснюються, і компонентами, котрі вони містять: технічне, програмне, наочне й технологічне (методичне) середовище [5, с. 5].

М. Жалдак дає більш широке трактування терміна «інформаційні технології навчання». Учений розуміє цей термін як сукупність методів і технічних засобів відбору, організації, зберігання, обробки, передачі й надання інформації, що розширює знання людей і розвиває їх можливості з управління технічними й соціальними процесами [4].

Науковці Р. Гуревич і Т. Поясок зазначають, що нині існує два яскраво виражених підходи до визначення інформаційних технологій навчання. У межах першого підходу пропонується розглядати ІТН як дидактичний процес, організований з використанням сукупності впроваджених у систему навчання принципово нових засобів і методів обробки даних (методів навчання), що становлять цілеспрямоване створення, передачу, зберігання і відображення інформаційних продуктів (даних, знань, ідей) з найменшими витратами і відповідно до закономірностей пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Другий підхід передбачає створення певного технічного середовища навчання, у якому головне місце посідають інформаційні засоби, що використовуються. Отже, перший підхід відображає технологію як процес навчання, а у другому мова йде про використання в навчальному процесі специфічних програмно-технічних засобів.

Трактування С. Сисоевою і В. Осадчим поняття «інформаційні технології» як «сукупність методів, прийомів, способів роботи з інформацією (обробка, зберігання, передача) за допомогою технічних засобів (аудіо-, кіно, відеоапаратура, радіо, комп'ютер, пристрої й обладнання зв'язку та телекомунікації тощо) і засобів масової інформації (друк, преса, телебачення, Інтернет тощо)» [6, с. 15] відображає зміст терміну з позиції їх використання в навчально-виховному процесі початкової школи.

Схематично складові інформаційної технології наведені на рис. 1. [7, с. 11]

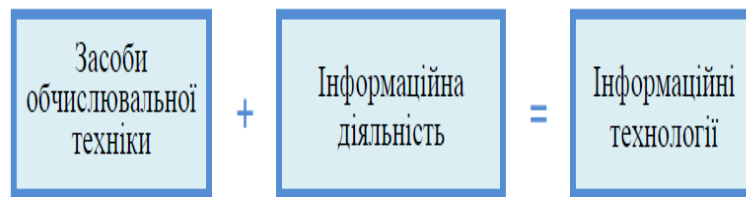

Рис. 1. Складові інформаційної технології

Саме автоматизація різних соціально-комунікативних процесів, до яких можна віднести навчально-виховний процес в системі освіти, є найперспективнішим напрямом застосування інформаційних технологій, тому що в соціальних відносинах їх використання дає найбільший ефект.

Основними компонентами інформаційної технології навчання є технічні засоби (персональний комп'ютер, засоби мультимедіа та ін.), програмні засоби та організаційно-методичне забезпечення,

Отже, оскільки основою технологічного процесу навчання є отримання і перетворення інформації, то будь-яку педагогічну технологію можемо назвати інформаційною. Новітніми інформаційними технологіями навчання в широкому сенсі прийнято називати процес підготовки і передачі інформації до учня за допомогою відповідних компонентів цих технологій і в першу чергу – персонального комп'ютера.

Література та джерела

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. *Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі* : зб. наук. праць. К., 1991. С. 3–16.
3. Про Національну програму інформатизації : Закон України із змінами від 25.12.2015. № 922-VIII (922-19). *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 9. С. 89.
4. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання як наслідок інформатизації освітньої галузі у педагогічних ВНЗ. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. 2009. Вип. 22. С. 3–7.
5. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 556 с.
6. Сисоєва С., Осадчий В. Професійне консультування молоді: можливості мережі Інтернет : навч.-метод. посіб. Київ; Мелітополь : ВБМмд, 2005. 200 с.
7. Носенко Т. Інформаційні технології навчання : навч. посіб. Київ, 2011. 184 с.
8. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
9. Петухова Л. Є. Особливості формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Наука і освіта*. 2008. № 8-9. С. 271–274.
10. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. Херсон : Айлант, 2012. 385 с.

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тетяна Масюк,

студентка 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжуКЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Розглянуто теоретичні основи використання компетентісно орієнтованих завдань на уроках математики у початковій школі, проаналізовано мету їх використання як засобу формування ключових компетентностей та творчих здібностей учнів.

Сучасний світ розвивається швидкими темпами. Відповідно до його розвитку перед школою з'являється багато нових вимог щодо виховання школярів. Учні повинні здобути низку життєвих та ключових компетентностей, а також успішно самореалізуватися, ефективно працювати і вчитися впродовж життя, вміти швидко адаптуватися до будь-якої ситуації, досягти успіху, аналізувати інформацію, приймати правильні рішення, бути успішними громадянами та патріотами своєї країни. У наш час вже недостатньо лише оволодіти певною інформацією, а важливо здобути вміння та навички використовувати її у своєму житті та легко знаходити рішення в будь-яких складних життєвих ситуаціях. Учитель сучасного закладу загальної середньої освіти має навчити учнів не тільки певному набору фактів, а й показати як це працює у реальному житті [6, с. 4].

Для того, щоб успішно реалізувати компетентісний підхід до навчання, в початковій школі необхідно використовувати компетентісно орієнтовані завдання. Під час їх виконання школярі вчать ефективно мислити, розв'язувати проблеми та розвивають гнучкість і мобільність. Одним із найкращих середовищ для впровадження таких завдань та розвитку здібностей школярів є урок математики.

Метою навчання молодших школярів математики є оволодіння ними предметними математичними компетентностями, які передбачають вміння моделювати будь-яку життєву ситуацію, застосовувати математичні знання в повсякденному житті та використовувати математичні способи мислення при розв'язанні КОЗ тощо.

Компетентісно орієнтовані завдання формують ключові компетентності молодших школярів, вміння застосовувати знання у практичній діяльності, мотивують до пошуку нових знань та значно підвищують якість освіти. В структурі КОЗ виділяють такі основні елементи: мотивація (стимулює учнів виконувати завдання); сутність завдання (роз'яснення того, що треба виконати); осередок інформації (підбір необхідного для виконання завдання навчального та дидактичного матеріалу); бланк зі схемами, таблицями, які необхідно заповнити під час виконання завдання; вимоги до оцінювання. Завдання повинні бути різноманітними: з вибором

однієї або декількох правильних відповідей, з короткою та розгорнутою відповіддю. Варто зазначити, що формулювання завдання повинно бути чітким та зрозумілим для вікової категорії, щоб учні могли виокремити основні думки, зрозуміти логіку побудови завдання та проаналізувати подані схеми, малюнки, діаграми тощо.

Подані завдання дають можливість педагогу перевірити сформованість компетентностей молодших школярів, але роллю контролю їхня функція не обмежується: вони неабияк мотивують учнів та учениць на початку уроку [1]. Компетентнісно орієнтовані завдання доцільно використовувати на багатьох етапах уроку математики у початковій школі: мотивація навчальної діяльності (проблемне навчання), пояснення нового матеріалу (у вигляді ілюстрацій), закріплення знань, формування вмінь та навичок тощо. Такі завдання доцільно використовувати також і у позаурочній діяльності, зокрема, у вигляді домашнього завдання, яке вони можуть вирішувати разом із батьками.

Хочу зазначити, що практично-орієнтованих завдань у шкільних підручниках, посібниках, різноманітних навчальних та дидактичних матеріалах небагато. А для того, щоб реалізувати компетентнісний підхід, вчителі самостійно складають задачі такого типу, хоч цей процес потребує зусиль і часу.

Існує 3 рівні компетентнісно орієнтованих завдань. Перший рівень передбачає застосування основних математичних знань у стандартних ситуаціях, включає відтворення математичних фактів, методів та виконання обчислень [2]. Приклад завдань першого рівня:

- «У магазин привезли 34 кг овочів. Картоплі було 6 кг, а моркви – у 3 рази менше, ніж буряків. Скільки кг моркви привезли у магазин?». Якщо до цієї умови задачі додати завдання (наприклад, побудувати діаграму розподілу кілограмів привезених овочів), то воно стане КОЗ першого рівня, оскільки учням необхідно виконати нескладне обчислення і представити результат у вигляді діаграми [2].

- «Із 40 кг макулатури виробляють таку кількість паперу, скільки можна виробити з 1 середнього дерева. Яку кількість дерев збережуть школярі 2 та 3 класу, якщо вони зберуть 240 і 280 кг макулатури?»

Другий рівень спрямований на встановлення учнями зв'язків, розв'язання багатокрокових задач та більш складних обчислень. Школярі можуть самостійно складати та розв'язувати не складні алгебраїчні вирази. Приклад завдань другого рівня:

- «На дереві росли яблука. Тато зірвав 8 яблук, мама – 5, а доня – лише 2. Ці яблука вони поділили порівну між собою. Скільки яблук тато віддав доні? Скільки яблук доні віддала мама?».

- «У зайчика в полі виріс гарбуз, який важив 4 кг. 500 г від його маси становить насіння. Машина його друзів Білочки та Їжачка може вмістити в себе лише 90 г ваги. На скільки частин треба розрізати гарбуз, щоб перевезти його до нірки, якщо все насіння друзі залишать сушити на городі?».

Третій рівень називається ще рівнем міркування. Учні повинні самі знайти в поданій ситуації проблему, розв'язати її засобами математичного міркування та зробити висновки на основі отриманих даних. Приклад завдання третього рівня:

❖ «У великий, середній та маленький кошик мама поклала сливи, груші та яблука. У великий та середній кошик мама поклала не сливи. Груші поклала не у середній кошик. У які кошики мама поклала кожні фрукти?».

❖ «3 груші та 1 апельсин мають таку ж масу, як 10 слив, а 4 сливи і 2 груші мають однакову вагу з 2 апельсинами. Яка кількість слив необхідна для того, щоб їхня маса дорівнювала 1 апельсину?».

Проаналізувавши приклади КОЗ з математики у початковій школі, хочу зазначити, що вони відрізняються від традиційних, адже розвивають творчі здібності та критичне мислення учнів. До того ж, компетентісно-орієнтовані завдання виконують багато функцій: мотиваційну, організаційну, формувальну, оцінювальну, світоглядну, особистісну, вказуючи на принципи їх побудови, типи та рівні [7, с.22]. Розглянемо відмінні риси практично-орієнтованих завдань від традиційних на прикладі таких задач: «Які серед наведених одиниць є одиницями вимірювання об'єму?» та «Яку з поданих одиниць можна використати для вимірювання об'єму води в банці?». Звичайно, що другу задачу більш ефективно та доцільно можна використати на уроці математики. Вона орієнтована на розвиток логіки, аналізу, синтезу, а також в реальному житті може бути пов'язана з досвідом молодших школярів.

Розв'язування завдань практичного змісту доводить школярам зв'язок математики з життям, дає можливість реалізувати принцип зв'язку навчання з життям. На заняттях, де використовуються КОЗ, підвищується пізнавальна активність школярів, рівень запам'ятовування навчального матеріалу та його відтворення. Тому, використовуючи завдання такого типу під час навчання математики молодших школярів, активується розумова діяльність та відбувається свідоме сприйняття матеріалу. Такі завдання формують допитливість та інтерес до вивчення предмету.

Отже, використання компетентісно-орієнтованих завдань в освітньому процесі початкової школи сприяє розвитку ключових компетентностей учнів, визначених Державним стандартом. Використання такого підходу дає можливість учням не тільки здобути знання, а й вміти їх застосувати у своєму житті при вирішенні будь-яких завдань. На сучасному етапі розвитку освіти вчителям необхідно сприяти формуванню логічного підходу учнів до розв'язання завдань, вмінню користуватися математичними знаннями в повсякденному житті та побудувати гнучку модель організації навчального процесу, орієнтованого на розвиток їхньої індивідуальності та самореалізації у діяльності [3, с.2]. Для цього і покликані компетентісно орієнтовані завдання.

Література та джерела

1. Все про компетентісно орієнтоване завдання: як його створити? URL : <http://surl.li/fazfp> (дата звернення: 24.02.2023).
2. Компетентісно орієнтовані завдання на уроках математики. URL : <http://surl.li/fazlx> (дата звернення: 24.02.2023).
3. Компетентісно зорієнтовані задачі як засіб формування математичної компетенції учнів. URL : <http://surl.li/fazhm> (дата звернення: 24.02.2023).

4. Компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей учнів початкових класів. URL : <http://surl.li/fazeg> (дата звернення: 24.02.2023).

5. Кухар С. Л. Застосовуємо компетентність на уроках математики: посібник. Гоща, 2018. 39 с.

6. Патока Л. М. Компетентнісно орієнтовані завдання з математики для учнів 5-6 класів: методично-дидактичний посібник. Полтава, 2022. 37 с.

7. Скорнякова В. О. Реалізація компетентнісного підходу у навчанні математики учнів початкової школи у змісті навчального матеріалу з предмета: кваліфікаційна робота. Херсон, 2021. 32 с.

8. Формування досвіду математичної діяльності першокласників. URL : <http://surl.li/fazdr> (дата звернення: 24.02.2023).

9. Формування компетентностей учнів на уроках математики в початкових класах. URL : <http://surl.li/fazdb> (дата звернення: 24.02.2023).

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Богдана Мацко,

студентка 1-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Ніколаєва,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Подано актуальні проблеми (матеріальні та нематеріальні), які виникають у студентів та викладачів під час дистанційного навчання. Також наведено приклади та способи вирішення цих проблем.

Дистанційне навчання особливо актуальне у наш час. Останні роки стали викликом для освіти в Україні. Через всесвітню пандемію, перехід навчальних закладів на дистанційну форму навчання був обов'язковим, аби мінімізувати розповсюдження вірусу. Повномасштабна війна, розпочата взимку 2022 року, змусила зробити освітній процес безпечнішим, не втративши якості. Актуальність даної теми полягає у тому, що дистанційне навчання стало невід'ємною частиною життя студентів та має свої переваги й недоліки.

У період дистанційного навчання засоби комунікації відіграють основну роль. Тобто мають позитивні та негативні сторони. Перевага полягає у зручності. Наприклад, студенти можуть виконувати завдання та навчатися незалежно від того, де вони перебувають [1].

Основні матеріальні проблеми дистанційного навчання:

1. Відсутність у самого викладача і студентів технічних засобів: комп'ютера, ноутбука, мобільного телефону тощо;

2. Низький рівень навичок користування технічними засобами, інформаційними технологіями, мережами комунікації;

3. Доступ учасників дистанційного навчання до Інтернету, до комунікаційних додатків-месенджерів;

4. Готовність студентів до самоосвіти.

Важливою є наявність обох сторін пристроїв дотикової технології: смартфонів, ноутбуків, комп'ютерів тощо. Студенти не завжди можуть забезпечити себе достатнім технічним обладнанням – мати хороший гаджет. Рівень забезпеченості не завжди дозволяє регулярно оплачувати Інтернет. Саме це створює велику проблему у комунікаціях між викладачами та здобувачами освіти. Також можуть виникнути проблеми з програмним забезпеченням, зокрема з платформами навчання та засобами зв'язку.

Тобто, основним, для повного забезпечення обох сторін навчального процесу під час дистанційного навчання, – технічне обладнання, Інтернет та основні навички користування. При відсутності певного аспекту з цього списку – це стає проблемою та потрібно шукати індивідуальні способи їх подолання [3].

Вирішення цих проблеми: індивідуальних підхід. Тобто навіть з звичайним телефоном, без особливих новітніх технологій – Ви завжди можете зателефонувати викладачу та спробувати знайти спільне рішення. Також, якщо є така можливість, можна використовувати електронні пристрої родичів чи друзів. Тобто, аби надіслати фото виконаної роботи чи приєднатися до онлайн уроку – не обов'язково мати для цього окремий спеціальний пристрій, достатньо лише мати доступ до потрібних програм та Інтернет.

Зазвичай, викладачі не завжди добре розуміються в новітніх технологіях. Способом вирішення може стати взаємодопомога зі сторони студентів, які дійсно знаються в цьому. Також ця допомога може стати в пригоді й іншим студентам.

Важливо пам'ятати, що окрім цього, перешкодою під час дистанційного навчання можуть стати відключення електроенергії. Останнім часом ми часто стискалися з цим, через терористичні дії сусідньої країни. Проте актуальність даної проблеми не втрачається в мирний час. Причиною є можливі аварійні відключення світла, які студенти чи викладачі не можуть контролювати на виправляти.

Також існують ще й такі нематеріальні проблеми, як:

1. Відсутність особистого спілкування між викладачем та студентом (відбувається менш ефективна передача знань, без особистого контакту). Також не вистачає спілкування з колегами-студентами для обміну досвідом;

2. Відсутність у студента сильної особистої мотивації, вміння навчатися самостійно, без постійної підтримки та підштовхування з боку викладача;

3. Відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах;

4. Проблеми з оцінюванням: дистанційне навчання може стати причиною проблем з оцінюванням та забезпеченням надійності тестів та інших форм оцінювання. Крім того, відсутність особистого контакту може зробити складним визначення рівня знань та вмінь студентів.

5. Проблеми зі здоров'ям: в деяких випадках, дистанційне навчання може призвести до проблем зі здоров'ям, таким як зниження фізичної активності, сидячий спосіб життя, стрес та втома від безперервного користування Інтернетом.

Живе спілкування відіграє досить важливу роль у процесі навчання. При викладі нового матеріалу здобувачам освіти, викладач звертає на увагу на їх реакцію та зворотній зв'язок. Також, при проведенні пари наживо, студенти можуть легкого поставити запитання, які їх цікавлять. Спілкування між одногрупниками - невід'ємний процес здобування знань. Адже, бувають ситуації, коли одноліток пояснить навчальний матеріал краще за викладача. У такому випадку і студент, який пояснював, і студент, який питав - отримують нові навички та знання. У зв'язку з відсутністю особистого контакту, дистанційне навчання може стати причиною відсутності взаємодії між студентами та викладачами. Відсутність цього фактору може призвести до браку мотивації та погіршення якості навчання. Брак особистого контакту та стимулу від викладачів може призвести до відчуття невпевненості та низької мотивації у студентів. Крім того, відсутність взаємодії з іншими студентами може призвести до відчуття ізоляції та недостатньої соціалізації.

Також, можливі труднощі зі збереженням концентрації: дистанційне навчання може змушувати студентів більше зосереджуватися на екрані комп'ютера, що може викликати втому та труднощі зі збереження концентрації, адже вдома є велика кількість відволікаючих факторів [2].

Ці проблеми можуть бути подолані за допомогою відповідної підготовки викладачів та студентів, а також застосуванням спеціальних програм та інструментів для дистанційного навчання. Прикладом вирішення цих проблем є застосування інтерактивних форм навчання. У зв'язку з актуальністю дистанційного навчання на сьогоднішній день таких існує достатня кількість. Тобто, при правильному підході до навчання викладачів та студентів, онлайн заняття можуть фактично повністю замінити очне навчання, але у дистанційному форматі [4].

Отож, під час організації дистанційного навчання в закладах освіти доцільно поєднувати синхронний та асинхронний режими навчання.

Література та джерела

1. Курмаз О. О. Дистанційне навчання: проблеми та шляхи їх вирішення URL: <https://naurok.com.ua/distancyne-navchannya-problemi-ta-shlyahi-h-virishennya-259937.html> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791> (дата звернення: 20.02.2023).

3. Толочко В. М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні. URL: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php. (дата звернення: 20.02.2023).

4. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації/ за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв: ОІПО, 2020. 108 с.

РОЛЬ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ірина Мороз,

студентка 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Надія Антонюк, к. пед. н., голова циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик**

Розглянуто сутність, значень, структуру ранкових зустрічей у навчальному процесі початкової школи.

Піклування один про одного, відчуття емоційної безпеки, яка потрібна для того, аби ділитися важливими ідеями та досвідом, готовність допомагати друзям – це саме ті особливості, що відображають сутність ранкової зустрічі.

Ранкова зустріч – це запланована зустріч всього класу або групи з учителем, яка відбувається кожного дня вранці. Зустріч триває 20-25 хвилин. Сидячи за парами, сидячи (стоячи) в колі один проти одного, кожна дитина своєрідно вітається з однокласниками та вчителями. Ранкові зустрічі допомагають налагодити стосунки між дітьми та дорослими в класі, створюючи почуття спільності в кожного учасника. Створення спільноти в класі ефективніше, коли вчителі беруть на себе роль фасилітатора (того, хто допомагає зробити все так, як очікувалося, але не намагається жорстко контролювати процес). У цьому випадку ранкові зустрічі стають інтерактивними та розслаблюючими.

Коли більша частина відповідальності за проведення ранкової зустрічі перекладається на дітей, учитель може використати свій час, щоб заохотити дітей до спілкування, допомогти їм тощо. Планування тематичних ранкових зустрічей базується на темі дня або тижня. Окрім цього, така форма роботи може ґрунтуватися на будь – якій інформації. Якщо ранкова зустріч базується на такій формі вона має містити якась інформацію по даній темі [2, с. 3].

Мета ранкової зустрічі – це створення позитивної атмосфери у класі на весь день перебування дітей у школі, розвиток моральних якостей, цінностей, які сприяють виникненню небайдужих та відповідальних типів поведінки в дітей. Ранкові зустрічі суттєво впливають на класне середовище, а також на загальний клімат у школі та сім'ї.

Значення ранкової зустрічі:

Створення спільноти.

У чому полягає важливість створення спільноти? Спільнота дає відчуття приналежності. Члени спільноти пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Люди, які відчують себе частиною спільноти, виходять за межі свого безпосереднього інтересу заради користі групи. Вони піклуються один про одного. Коли вони почуваються частиною спільноти, то більше й довше працюють задля її інтересів. Вони знають сильні сторони кожного учня класу та можуть за потреби їх

використовувати. Вони навчаються один від одного, розширюючи знання і досвід усіх членів спільноти. У процесі спільної роботи виникає довіра поміж членами спільноти. Спільноти можуть самовдосконалюватися, отримуючи зворотний зв'язок один від одного [4, с. 22].

Розвиток навичок спілкування.

Уміння говорити й слухати є найважливішими якостями, які необхідні для демократичної культури. Учні молодших класів можуть висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у групових обговореннях, а педагогам – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

Люди, які можуть ефективно спілкуватися:

- висловлюють свої думки таким чином, щоб їх розуміли інші;
- уважно слухають, коли говорять інші;
- вирішують проблеми за допомогою слів;
- пропонують свої ідеї класу.

Ці навички мають важливе значення для успішного життя в колективі, спільного навчання та розв'язання конфліктних ситуацій. Ранкова зустріч – ідеальна можливість для розвитку цих навичок. Передбачається, що учні робитимуть свій внесок у роботу групи в навчальній, соціальній, емоційній, практичній сферах. Діти потрібні, від них залежать інші, їх цінують за особистий внесок. Діти потребують практичного досвіду в висловленні власних думок, у кращому пізнанні один одного, у визнанні сильних сторін і талантів своїх однолітків. Такі заняття як ранкова зустріч дають змогу постійно розвивати ці навички.

Розвиток соціальних навичок.

Завдяки практиці ранкової зустрічі, учні початкової школи переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Соціальні переваги цього підходу сприяють розвитку емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших людей. Уміння сприйняти точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінностей. Такі соціальні компетентності допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Це основні навички, необхідні для демократії.

Соціальні навички розвиваються не в ізоляції, і не тоді, коли діяльність та моделі поведінки жорстко визначені. Здатність ефективно говорити й слухати, робити вибір, а також залагоджувати конфлікти, коли вони виникають, – усе це має найважливіше значення для функціонування будь-якої спільноти. Діти потребують спокійної та інклюзивної атмосфери. Їм потрібні можливості експериментувати та різними способами розповідати, спілкуватися та отримувати задоволення від перебування в колі своїх однолітків [3, с. 17].

Створення позитивного настрою.

Повсякденні вправи, які практикуються під час проведення ранкової зустрічі, допомагають учням зблизитися зі своїми однолітками, навчитися співпрацювати, утримуватися від критики інших, поважати інших як особистостей.

Ранкова зустріч складається з чотирьох основних компонентів:

Вітання. Кожна зустріч починається з привітання, яке готує дитину до позитивних дій протягом дня. Даний компонент ранкової зустрічі допомагають створити атмосферу дружби і створює спокійну атмосферу та гарний настрій для наступної частини зустрічі

1) Вітання. Кожна зустріч починається з привітання, яке готує дитину до позитивних дій протягом дня. Даний компонент ранкової зустрічі допомагають створити атмосферу дружби і створює спокійну атмосферу та гарний настрій для наступної частини зустрічі

Приклад:

Доброго ранку! Доброго дня!

Бажаєте ви і бажаю вам я.

Хай плещуть долоньки,

Хай тупають ніжки,

Працюють голівки

І сяють усмішки.

Доброго ранку! Доброго дня

Бажаєте ви і бажаю вам я.

2) Групове заняття. На зустрічі через виконання пісень, участь в іграх, виконання цікавих завдань створюється атмосфера єдності та радості. Ігри та заняття, без елемента змагання, мають кооперативний характер, враховують індивідуальний рівень розвитку дітей у певних навичках. У більшості випадків такі групові заняття пов'язані з уроком або темою, яка зараз вивчається в класі.

Приклад: групове заняття «Об'єднуємо прислів'я на хмаринках»

· Немає друга – шукай,	а знайдеш- тримай.
· Старий друг	краще нових двох.
· Друзі пізнаються	в біді.
· Дружній табун і	вовків не боїться.
· Дружба –	найбільший скарб.
· Без друзів погано жити,	а іноді – неможливо.

3) Обмін інформацією. Учні висловлюють свої думки, діляться ідеями та піднімають важливі для них теми для обговорення. Цей розділ допомагає розвинути навички, які дозволяють учням впевнено говорити та слухати. Тут діти діляться з однокласниками радістю чи сумом, вчаться співпереживати, ділитися з однокласниками радістю та горем.

Учням дуже важливо відчувати, що їх люблять і що вони потрібні в класі. Коли всі сидять у колі на килимі, або просто беруться за руки, вони дивляться один одному в очі і відчувають себе захищеними, що допомагає створити міцну та дружню команду. Приклад :

- Сьогодні ми поговоримо з вами про те, з чого починається дружба.
- Розкажіть з ким ви дружите?
- Де ви познайомились?
- З чого почалась ваша дружба?

4) Щоденні новини. Щоденні новини допомагають дітям тренувати свої навички навчання, що, у свою чергу, допомагає їм розвивати математичні та

ораторські навички. Щоденні новини можуть містити різноманітні завдання; робота з календарем, перегляд графіків роботи, заповнення графіків погоди, активацію індивідуальної роботи в центрі активності або початок події

Приклад:

Робота з календарем (повідомляють чергові діти).

Сьогодні, ____ березень, середа. За вікном теплий, сонячний ранок. Весна. «Крісло автора» Що ви бачили сьогодні ідучи до школи? (один учень виходить наперед сідає в крісло) [1, с. 37].

Отже, ранкові зустрічі дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а також дає надзвичайні результати як у спільноті класу, так і поза його межами. Педагоги відповідають за проведення ранкової зустрічі та моделювання демократичної поведінки.

Література та джерела

1. Антонова О. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти. Київ : Генеза, 2019. 96 с.
2. Крок за кроком – до успіху. Ранкові зустрічі у 3–4-х класах / упоряд. О. В. Стребна, Г. О. Соценко. Харків: Основа, 2018. Вип. 4 (172). 77 с.
3. Цимбалару А. Д. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навчально-методичний посібник. Київ : Освіта, 2020. 160 с.
4. Ранкова зустріч : що це і навіщо. URL : <http://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/> (дата звернення: 15.02.2023).

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анастасія Муц,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Тетяна Бортнюк, к. екон. н, доц., завідувачка кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Обґрунтовано сутнісні характеристики громадянського виховання молодших школярів в освітніх закладах, значення громадянського виховання в сучасному освітньому процесі.

Однією з найважливіших умов розвитку сучасного суспільства є виховання громадян правової, демократичної держави, здатних до соціалізації, які поважають права і свободи інших людей, що володіють високою моральністю. Особливу роль у вихованні цих якостей відіграє початкова школа. Це основа формування особистості.

Новий час вимагає від школи змісту, форм та методів громадянського виховання, адекватних сучасним соціально-педагогічним реаліям.

Суспільству на даний час вкрай необхідне покоління компетентних людей, які приймають демократичні цінності і відповідальні рішення в ситуації вибору, володіють розвиненим почуттям відповідальності за долю країни.

У «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» зазначено, що метою громадянської освіти є формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, життя своєї громади та суспільства [1].

Початкова школа закладає фундамент, на якому будується вся система громадянського виховання школярів, формування у них духовності, любові до рідного краю, України, національного характеру, історичної пам'яті. Все, що закладається здобувачам освіти у цей період навчання та виховання, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її загального розвитку і світогляду. Здобуті в початковій школі особистісні якості, а також вміння, знання і навички не лише забезпечують основу освітнього процесу учнів, а й значною мірою визначають особливості професійної, практичної та громадянської діяльності дорослої людини.

Громадянська освіта в «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» розуміється як навчання та громадянське виховання на основі національних та загальнолюдських цінностей. Громадянські компетентності поруч із соціальними включені до восьми основних компетентностей для навчання протягом усього життя Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року [1].

У Державному стандарті початкової освіти визначено 11 ключових компетентностей, серед яких – громадянські та соціальні компетентності.

Формування громадянської компетентності молодших школярів є наскрізною вимогою усіх освітніх галузей. Зокрема, при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» її реалізація відбувається найбільше. Проаналізувавши типові освітні програми (під керівництвом Р. Б. Шияна та О. Я. Савченко), можемо констатувати, що метою громадянської та історичної освітньої галузі є створення умов для формування в учня/учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами, а також спрямована на особистісний розвиток здобувачів освіти на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі [2; 3].

За допомогою змістовного й емоційно забарвленого роз'яснення вчителя молодші школярі усвідомлюють сутність громадянських цінностей, розуміють їх, виявляють емоційно-ціннісні ставлення до них, що в кінцевому результаті сприяє

формуванню переконань, громадянської позиції особистості. Дуже важливим є осмислення й оцінка здобувачами освіти власного життєвого досвіду, мотивації своїх дій і вчинків. Успішність виховних впливів з метою виховання громадянськості молодшого школяра також залежить від умілого використання педагогом як традиційних, так й інтерактивних методів. Для формування громадянської компетентності в учнів початкової школи доцільно використовувати такі методи, як:

- традиційні: стимулювання діяльності і поведінки, усвідомлення громадянських цінностей суспільства.

- інтерактивні: евристичні бесіди, творчий аналіз результатів спільної діяльності, створення ситуацій успіху, ігрові ситуації, встановлення правил, інтерв'ю.

Вважаємо, що ефективним методом формування громадянської компетентності в початковій школі є бесіда. Саме бесіда допомагає дітям зрозуміти суспільно-політичні події в Україні. Виховні бесіди сприяють формуванню в учнів почуттів патріотизму, гідності, пошани до історії держави, вихованню щирості, благородства.

Не менш ефективним у громадянському вихованні молодших школярів є розповідь, оскільки саме вона використовується у виховній роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Розповідь, як форма роботи з учнями, дає змогу збагатити моральний досвід школярів, навчає етичної поведінки з іншими людьми [4, с. 82].

Також дієвим методом у громадянському вихованні школярів є диспут – це метод виховання, який передбачає зіткнення різних, інколи прямо протилежних точок зору. Зазвичай диспути проводять у середніх і старших класах на моральні, правові та політичні теми, що хвилюють молодь. Але вважаємо, що елементи диспуту потрібно запроваджувати і в початкових класах, обговорюючи з учнями наступні проблеми – «Виховання патріотичного громадянина», «Мій край – моя Батьківщина», «Культура спілкування», «Повага старшого покоління».

Громадянська освіта учнів початкової школи вимагає часу. Вона полягає у формуванні громадянських здібностей учнів (система громадянських знань, ставлення до громадянських цінностей) та набутті громадянського досвіду (знання громадянських цінностей, громадянського життя, звичок громадянської поведінки). Виховання громадянської компетентності є основною умовою виховання людей, здатних відродити суспільство та духовність держави, і найкраще ця компетентність формується у колективі.

Таким чином, різноманітність запропонованих складових громадянської компетентності свідчить про широту її змістового обсягу. Так, змістом громадянської компетентності є сукупність громадянознавчих знань, громадянських умінь і громадянських цінностей, які ми конкретизували для молодших школярів у таблиці 1.

Таблиця 1

Зміст громадянської компетентності молодших школярів

Учень знає	Учень уміє	Учень виявляє в поведінці та оцінках
- про державу, закони, права людини; - про правила	- робити свідомий вибір; - брати участь у колективній діяльності,	- повагу до прав людини і закону; - прагнення до чесності,

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

спілкування з однолітками, дорослими; - про національні і загальнолюдські цінності; - свою рідну мову.	прийнятті рішень; - висловлювати і пояснювати власну точку зору; - залучатися до суспільно-корисної діяльності.	справедливості, відповідальності; - патріотизм; - повагу до національної історії, культури, мови, традицій.
--	---	---

Отже, формування громадянської компетентності молодших школярів забезпечується специфікою функціонування її складових та змісту, здійснюється в процесі життєдіяльності дітей, де провідною є навчання, під час якого формується цілісна картина світу, закладається фундамент світогляду людини-громадянина.

Відповідно до державних документів, початкова школа має всі можливості, щоб забезпечити не тільки оволодіння дітьми знаннями, уміннями і навичками з громадянських прав, культури, поведінки, а розвинути практичні уміння щодо їх застосування, формування наукового світогляду, високих духовних і моральних якостей.

Література та джерела

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/gromado.pdf> (дата звернення: 02.02.2023).
2. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 04.02.2023).
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf> (дата звернення: 02.02.2023).
4. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2002. 576 с.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Тетяна Невірець,

студентка 3Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Вікторія Ричко, викладач циклової комісії
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін**

У роботі подано основні відомості про національне виховання учнів початкової школи під час уроків образотворчого мистецтва. Визначено актуальність та важливість саме національного виховання учнів, формування їх патріотичних почуттів і любові до Батьківщини.

Національне виховання стає сьогодні особливо актуальним, одне з головних завдань – це виховати почуття любові до Батьківщині. І тому підійдуть уроки малювання на теми, які висвітлюють побут: уроки декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю, портрети українських діячів, предметів побуту. Завдання - викликати в дітей інтерес до країни. На уроці діти розуміють, що вони є частиною багатой та міцної країни. Також використовуються репродукції українських художників [2].

Світ мистецтва безмежний. Виховати творчу людину, гідного громадянина без краси не можливо. Прекрасне – вічне джерело духовності, натхнення, творчості. Враження шкільного дитинства відкладаються на все життя і вирішують моральний розвиток дитини. В емоційному сприйманні дитинства зароджуються витoki майбутньої особистості. Заняття з малювання, аплікації, ліплення в початковій школі повинні стати зустріччю з прекрасним: природою, людиною, світом мислення, мистецтва. У становленні особистості майбутнього громадянина образотворче мистецтво відіграє основну роль [2].

Надзвичайно велика роль у вихованні справжніх патріотів належить школі. Шкільне виховання справді спрямоване на те, щоб сформувати дитину свідомим українцем. Починаючи з молодого віку, дітям прищеплюється любов до рідної мови, культури, природи, малої і великої батьківщини. Період шкільного віку характеризується тим, що дитина неусвідомлено, але міцно засвоює погляди, оцінки, манери поведінки оточуючих її людей, формуються моральні риси характеру. Відродження української нації у школі, зокрема на уроках образотворчого мистецтва відбувається за допомогою національного та патріотичного виховання молодого покоління. Національне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють любов до рідної землі, до свого народу, його традицій, звичаїв, готовність до праці в ім'я України, почуття гордості за Батьківщину, вірність Україні, власну відповідальність за її долю [3].

Система національного виховання використовує практично невичерпні можливості народного професійного мистецтва у формуванні людини – гуманіста. Історична енергія народу, стійкість, багатство його національного духу трансформувалися і акумулювалися в різних видах і жанрах мистецтва. Мистецькими традиціями пройняті всі сфери життя, діяльності, побуту, дозвілля народу. Потяг до прекрасного завжди відчувався у творіннях нашого народу. Саме національне мистецтво дає змогу виховати любов до рідної землі, природи, дає поняття про традиції нашої держави, побут, культуру. Мистецтво дає змогу зрозуміти і відчувати історію наших пращурів, що є дуже цінним для встановлення нашої суверенної держави.

У процесі виховання дитина поступово вводиться у світ прекрасного. Мистецтво, як могутній засіб виховання, цінне тим, що в ньому навечно матеріалізуються національний дух – вищий вияв творчого генія народу.

Головним завданням курсу «Образотворче мистецтво» є формування у молодших школярів культури почуттів, основ національної та громадянської

свідомості. Пропонується проводити конкурси дитячої зображувальної творчості «Слава українським військовим», «У світі немає кращої країни, ніж Україна» та ін. Для ефективного формування національного виховання учнів початкових класів є: сприйняття учнями знань про українську культуру; застосування вчителем на уроках народознавства та у позаурочний час емоційно-естетичного фону; створення ситуацій емоційного переживання учнями педагогічних установок на оволодіння національними цінностями, усвідомлення знань про національну українську культуру, орієнтація дитини на позитивні результати діяльності щодо засвоєння певних національних цінностей у родині та в школі [2].

Серед різних видів мистецтва, образотворче мистецтво справляє на дитину найефективнішу дію, бо, завдяки своїй унікальності, впливає на її емоційно-чуттєву сферу, поглиблює знання, формує загальну естетичну культуру. В педагогічній практиці образотворче мистецтво сприяє створенню образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви. Воно впливає на внутрішній світ дитини, залучає її до сфери людських емоцій, виховує здібність орієнтуватись у навколишньому житті. Мистецтво є ланкою культурно-національної спадщини, одним з етапів становлення особистості. Ознайомлення дітей з творами образотворчого мистецтва допомагає у вихованні патріотичних та гуманних рис людини. Підвищення ролі мистецтва в ідейно-політичному, моральному і естетичному вихованні одне з найважливіших завдань національного виховання.

Щоб твори мистецтва стали дійовими засобами формування особистості майбутнього патріота, треба вчити школярів розуміти мову мистецтва. Діти вже здатні сприймати такі жанри як пейзаж, натюрморт, портрети. Дітям доступні розписи української художниці Катерини Білокур, народної майстрині Марії Приймаченко, картини пензля Т. Г. Шевченка [3].

Щоб діти стали нацією та творцями своєї долі, необхідно аби вони міцно засвоїли культуру свого народу. Патріотичне виховання, наразі, постає з новою актуальністю, на фоні останніх подій у нашій країні. Ці обставини не пройшли повз увагу вихователів та дітей. Зокрема на заняттях з зображувальної діяльності вносяться елементи національної символіки, виховуючи тим самим у дітей любов до своєї країни, гордість за те, що вони Українці.

У народі кажуть: добрий приклад – кращий за сто слів. Втілюючи цей мудрий педагогічний прийом у життя, запрошують до школи відомих людей, майстрів, фахівців чиї справи гідні наслідування і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть гарні картини, виготовляють вироби з дерева, глини, тканини. Провідною думкою у бесідах з учнями є думка про працьовитість українців, як про національну рису народу. Тож діти, коли виростуть, стануть особистостями, громадянами, патріотами.

Завдання патріотичного виховання найбільш ефективно вирішується тоді, коли процес пізнання найближчого оточення обов'язково пов'язується з культурними мистецькими традиціями минулого.

Важливе значення мають думки та переконання В. Сухомлинського щодо впливу творів образотворчого мистецтва на виховання громадянина-патріота, бо «Мистецтво – величезна сила, здатна пробуджувати почуття гордості за людину.

Треба, щоб це почуття пробуджувалося й міцніло у зв'язку з патріотичними ідеями, суть яких розкривається в художніх образах»[1].

Образотворче мистецтво відображає дійсність у наочних образах, відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу: об'єм, колір, просторовість, зображує не тільки те, що доступне безпосередньому зоровому сприйняттю, але й передає розвиток подій у часі, розкриває духовний склад людини, її психологію. Ознайомлення з спадщиною минулого дозволяє дітям глибше зрозуміти духовний, естетичний світ тих, хто жив і творив до нас, конкретно уявити спосіб життя, думки людей, систему цінностей попередніх епох. Пізнати та відчутти взаємозв'язок між культурою, історією та змістом патріотичних відчуттів.

Образотворче мистецтво є специфічною формою пізнання навколишнього світу. У процесі художньої діяльності, потяг до якої закладено в глибинах людської психіки, формується художній світогляд. Наше завдання формувати світогляд дитини пов'язаний на глибинному рівні з рідною землею, культурною спадщиною предків, а значить, з патріотичними почуттями.

Література та джерела

1. Сухомлинський В. О. Квітка сонця. Київ: Школа, 2014. 240 с.
2. Контарьова Т. В. Виховання патріотичних почуттів у дітей засобами образотворчого мистецтва. 2020. 162 с.
3. Небілиця В. В. Формування національної свідомості молодших школярів засобами мистецтва. URL: <http://visnyk.hoippo.km.ua/infomain/1608-formuvannya-naconalnoyi-svdomost-molodshih-shkolyarv-zasobami-mistectva.html> (дата звернення: 12.02.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Наталія Негер,

студентка ПОІз-23Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
**Науковий керівник – Руслана Даниляк, к. пед. н., доцент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти**

У статті проаналізовано особливості емоційних переживань молодших школярів, розкрито особливості емоційного неблагополуччя учнів початкових класів, визначено ознаки перебування дитиною у стані навчального стресу.

У сучасному світі стрес усе впевненіше входить в життя дитини: діти, як і дорослі, страждають від надлишкових фізіологічних та інформаційних навантажень, непосильного для них психологічного тиску. Як би ретельно дошкільні заклади освіти не готували дітей до вступу в школу, молодші школярі продовжують стикатися з новою для них специфікою і провідною діяльністю, темпом, кількістю і способом

подачі й отримання інформації, тривалим навчальним днем, великою кількістю домашніх завдань. Якщо ці стресори перевершують адаптаційні можливості молодшого школяра, то навіть у разі його високої зацікавленості виконанням навчальної роботи фахівці констатують стан інформаційного перевантаження дитини.

У ході повноцінного розвитку дитини нині найважливіша роль належить школі. Оскільки саме тут діти реалізують свої інтелектуальні, фізичні, соціальні та емоційні дані і отримують можливість визначити, наскільки вони відповідають стандартам, що встановлені батьками, учителями та суспільством в цілому.

Вступ дитини до школи – це важливий етап соціалізації, що пов'язаний з проблемою готовності молодших школярів до шкільного навчання та визначає подальший психічний розвиток особистості, зокрема її емоційної сфери. Початок навчання – це, перш за все, зміна соціальної ситуації розвитку молодших школярів, зміна стилю життя, поява нових цілей, що виникають перед учнями, потреб, мотивів, а у відповідності з цим і нових емоційно значимих ситуацій. У цих умовах з'являються нові переживання, виникають нові задачі та цілі, зароджується нове емоційне відношення до різноманітних явищ та сторін дійсності, які лишали дошкільника зовсім байдужим.

Розвиток психоемоційної сфери людини починається з дитинства. Ця категорія постійна й зацікавленість нею виникла дуже давно в багатьох учених (Л. С. Виготський, Л. І. Божович, П. К. Анохін, Д. Б. Ельконін, В. Вундт, К. Е. Ізард та ін.). Особливим у розвитку психічної та емоційної сфер є період 6-8 років.

До суб'єктивних стресорів для молодших школярів належать зауваження з боку дорослих, вплив однолітків, дух суперництва, прагнення до досягнень, високий рівень вимог до самого себе, потреба в контролі, потреба у визнанні. Окремі психологічні дослідження розкривають особливості самопізнання й самореалізації школярів [1, с. 48].

Оскільки навчання стає ведучою діяльністю у молодшому шкільному віці, то і все емоційне життя учнів так чи інакше пов'язане з процесом навчання. Все, що стосується навчання – успіхи та неуспіхи, стосунки з ровесниками, вчителями і батьками – все це гостро переживається школярем та може провокувати виникнення таких негативних емоційних переживань, як страх чи тривога [2, с. 224]. Тому особливого значення проблема дослідження емоційних переживань набуває в контексті створення психологічно сприятливих і педагогічно доцільних умов навчання учнів початкової школи.

У тих випадках, коли найважливіші потреби дитини, що відображають її внутрішню позицію, не задоволені, вона може переживати стійке емоційне неблагополуччя: постійне очікування неуспіху в школі, поганого відношення до себе з боку педагогів та однокласників, «боязнь» школи, небажання відвідувати її, що, в свою чергу, і є проявом страху чи шкільної тривожності [2, с. 225].

Ознаками того, що дитина перебуває у стані навчального стресу, є такі: труднощі в засвоєнні матеріалу, що зазвичай дорослі називають відсутністю здібностей; неправильне формування ставлення до навчання; відсутність правильних навичок навчальної роботи; невміння долати труднощі; нерозвиненість пізнавальних

і навчальних інтересів; підвищена емоційна чутливість до подій, що відбуваються; емоційна нестійкість, часта зміна настрою, схильність до короткочасних і бурхливих афектів [1, с. 49].

Особливо актуальним, на наш погляд, є дослідження та аналіз з'ясування ролі емоційних переживань у процесі навчання, виявлення основних перепон та проблем, які стоять на заваді емоційного благополуччя дітей. Серед них, у першу чергу ті, що часто призводять до таких емоційних труднощів та проблем як тривожність, страх, стрес тощо.

З метою профілактики негативних особистісних почуттів психолог має провести додаткову діагностичну та профілактичну роботу з учнями, їхніми батьками та вчителями, які працюють в даному класі.

Нові вимоги до навчальної діяльності учнів потребують особливого ставлення батьків до навчального процесу їхніх дітей. Педагогічна неграмотність багатьох батьків призводить до ряду труднощів, що стоять на заваді емоційному благополуччю дітей.

Класному керівнику можна запропонувати вести щоденник власних спостережень за дітьми в різних ситуаціях шкільного та позашкільного життя та разом з психологом і батьками шукати шляхи запобігання прояву негативних емоційних переживань.

Дослідивши рівень прояву шкільної тривожності у молодших школярів, визначено, що є діти, які відчують стрес, страх та тривожність, пов'язані з навчанням у школі. У частини з них існують проблеми у міжособистісних стосунках з однолітками, інші діти мають труднощі з учителями. Деякі учні бояться перевірки знань, а деякі діти потребують соціального схвалення та прийняття близькими людьми. Кожен з факторів є важливим чинником, який впливає на формування особистісних якостей дитини. Серед учнів молодших класів є такі, що мають труднощі в адаптації до шкільного середовища та навчання, високий показник стресу та тривожності. Це зумовлює виникнення необхідності проведення корекційно-розвивальних заходів щодо зниження рівня навчального стресу у дітей молодшого шкільного віку.

Література та джерела

1. Дробот О. В. Переживання навчального стресу молодшими школярами. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві*: збірник матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 22 жовтня 2021 року / уклад. В. С. Бліхар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 48–51.

2. Омельченко Я. М. Особливості емоційного, когнітивного та поведінкового компонентів тривожних станів у молодших школярів. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. 2004. Т.IV. Вип. 8. С. 222–233.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ СКЛАДАННЮ КОРОТКОГО ЗАПISУ ПРОСТИХ ЗАДАЧ

Іванна Нечипорук,

студентка 3Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін, викладач-методист*

*Подано особливості методики навчання короткого запису простих задач у першому класі.
Розглянуто запис за допомогою перфокарт та схематичного креслення. Виділено основні
положення під час навчання короткого запису простих задач у першому класі.*

Методику розв'язку простих задач розглянуто у працях О. Богдановича, О. Митник, Н. Листопад, С. Скворцової та ін. М. Іванців, О. Онопрієнко розкрили методи та прийоми у роботі над простими задачами.

Початковий курс математики розкривається на системі доцільно підібраних задач. Значне місце займають у цій системі прості задачі. Вони необхідні для того, щоб сформувати в учнів ключові компетентності.

Згідно з програмою, робота над задачами в початковій школі займає близько 60% часу. Задачі виступають і метою навчання і його способом. За допомогою задач у здобувачів початкової освіти формуються математичні поняття, досліджуються математичні закони. Задачі є засобом розвитку логічного мислення, показують значення математики в повсякденному житті, допомагають дітям використовувати отримані знання у практичній діяльності [4].

Як показує практика і досвід роботи, великі труднощі у дітей викликає аналіз задачі, адже саме тут ключ до її вирішення.

Знаходження шляху розв'язання задачі багато в чому визначається тим, чи зможуть учні виділити величини, що входять до задачі, і правильно встановити залежність між ними. Цьому значною мірою сприяє складання короткого запису в такій формі, щоб з'явилася модель життєвої ситуації, описаної в задачі. Ця модель дозволить спростити, відкинути несуттєве та розкрити зв'язок між величинами.

Уміле керівництво при складанні короткого запису, постійне збільшення частки самостійності учнів у цій роботі повинні призвести до того, що учні в процесі вирішення задач, перш ніж бездумно складати, множити і т. ін. наявні числові дані, намалюють невелику схему або креслення задачі, що допоможе зрозуміти, осмислити математичну сутність.

При складанні короткого запису до задачі слід керуватися положеннями:

1. Короткий запис виконується після ознайомлення зі змістом задачі та є важливим засобом пошуку шляхів розв'язання. Маючи його, учні під керівництвом вчителя проводять розбір задачі;

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

2. Короткий запис має бути лаконічним, чітким і наочно відображати залежності між величинами. Він може бути виконана у різній формі: у формі таблиці, креслення, малюнка, схеми тощо.

3. Кожен новий вид короткого запису учні виконують під керівництвом вчителя.

4. Залежно від цілей уроку та ступеня складності задачі записати його коротко на дошці може вчитель чи учень під керівництвом вчителя [2, с. 165].

Багато простих задач містять одну величину, значення якої пов'язані однією числовою рівністю. Наприклад:

1. «У дитячий садок привезли молоко у двох бідонах: в одному 32 л, в іншому 30 л. Скільки всього літрів молока привезли?»

Записати коротко цю просту задачу, можна було б так:

I б. – 32 л }
II б. – 30 л }

2. «До дитячого садка привезли 32 л молока. На обід витратили 40 літрів молока! Скільки літрів молока залишилося?»

Цю задачу можна записати в короткій формі наступним чином:

Привезли – 32 л

Витратили – 20 л

Залишилось – ?

Формування вміння записувати коротко просту задачу – необхідний елемент у навчанні розв'язання простих задач та підготовчий етап до ознайомлення із задачами на дві дії. З цією метою можна використовувати опори-таблиці, виконані за принципом перфокарт. Кожна таблиця представляє певний вид задач: знаходження суми або одного із доданків (рис. 1 і 2), знаходження залишку, що зменшується або віднімається (рис. 3), збільшення або зменшення числа на кілька одиниць (рис. 4).

Рис.1

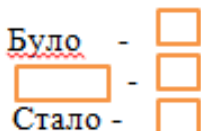

Рис.2

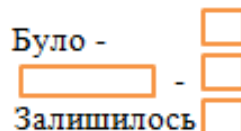

Рис.3

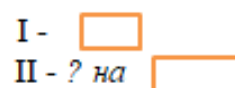

Рис.4

Прорізи зручні тим, що, прикріпивши опору до дошки, в прорізах можна записати цифри, слово, знак «?» та отримати короткий запис конкретної задачі. Використання цих опор привчає першокласників правильно оформляти задачі (постійно бачать зразок), дає можливість при роботі біля дошки складати короткий запис задачі (недостатнє головне слово спочатку записує вчитель, по можливості підбираючи слово, що складається з вивчених літер), допомагає вчитися розрізняти задачі за їх суттєвими ознаками. Поряд із демонстраційними таблицями зручно використовувати такі ж індивідуальні (особливо для шестирічок), що дозволяє включити у роботу всіх учнів.

Опори можна використовувати як перфокарти, роблячи записи на підкладеному під таблицю аркуші. Головне слово, що не вистачає, учні пишуть скорочено або промовляють.

Детальніше опишемо методику роботи з опорами – короткими записами в I класі початкової школи. Наприклад, при ознайомленні з розв’язуванням задач на збільшення (зменшення) числа на кілька одиниць опори-таблиці (рис. 5 та 6) до них вводяться після ознайомлення з новим матеріалом як узагальнення.

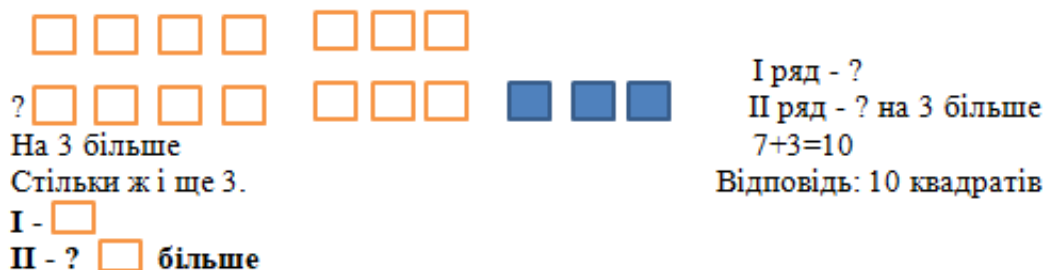

Рис. 5. Перфокартки

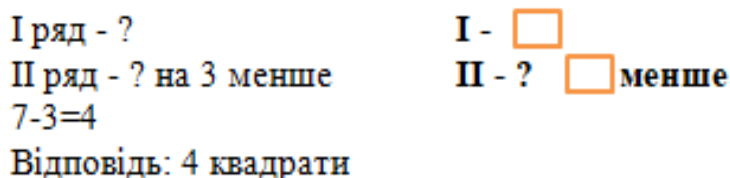

Рис. 6. Перфокартки

Робота над кожною задачею проводиться в наступній послідовності: за малюнком складається задача, уточнюється, що означає на 3 більше (на 3 менше), робиться відповідний запис: стільки ж та ще 3 (стільки ж, але без 3), обговорюється дія, якою розв’язується задача. У ході бесіди з учнями вчитель оформляє короткий запис задачі, її розв’язок та відповідь. Потім робимо узагальнення з таких питань: які числа наведені в задачах? Що питалося у першій задачі? Дайте відповідь на це питання. Яке питання другої задачі? Дайте відповідь. Отже, в обох задачах дані числа однакові: 7 і 3 (опора на короткі записи), питання теж однакові, але чому різні відповіді? (У першій задачі сказано «на 3 більше», а в другій - «на 3 менше».) Слова «більше» і «менше» для цих задач є головними, від них залежить вибір дії для розв’язання. Вчитель розміщує на дошці таблиці так, як показано вище, і пояснює: «Розв’язувати задачі, в яких відоме число потрібно збільшити або зменшити на кілька одиниць, допоможуть нам ці опори. На них показано, що одне число відоме, а інше невідоме (знак «?»), але про нього сказано, на скільки воно більше чи менше відомого».

Успішному розв’язанню задач сприяє вміння учнів виділяти величини, що входять до завдань, та правильно встановлювати залежності між ними. Для цього необхідно вміти складати короткий запис задачі так, щоб він сприяв розкриттю зв’язків між величинами.

Виявленню зв’язків між величинами сприяє схематичне креслення.

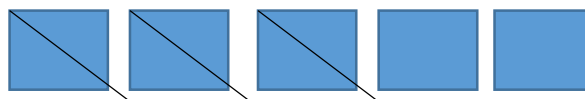
Наведемо приклад задачі з коротким записом та малюнком.

1. У дівчинки було 5 листівок. Вона подарувала 3 листівки. Скільки листівок залишилось у дівчинки?

Було – 5 листівок

Подарувала – 3 листівки

Залишилось - ?

Схематичне креслення до цієї задачі буде мати такий вигляд (рис.7):

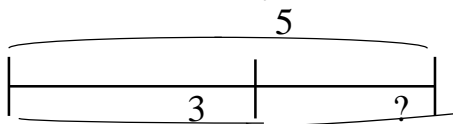

Рис.7. Схематичне креслення

Таке креслення відповідає наступним критеріям: воно виключає перерахунок; може бути використане при розв'язанні задач якими завгодно великими числовими даними та задач, у яких числові дані замінені літерами.

Отже, методика навчання короткого запису простих задач у першому класі передбачає ряд вимог: короткий запис здійснюється після ознайомлення із змістом задачі, він повинен бути чітким і лаконічним, кожен новий вид короткого запису передбачає керівництво вчителя. Навчання короткому запису задач учнів першого класу дозволяє збільшити частку самостійності при розв'язанні задачі дітьми та згодом розв'язувати задачі на дві та більше дії.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

2. Скворцова С., Онопрієнко О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод, посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.

3. Скворцова С. Розв'язуємо сюжетні задачі. Формування поняття задачі в 1-му класі. *Учитель початкової школи*. 2013. № 1. С. 14– 21.

Типові освітні програми для 1-2 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 12.02.2023)

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ліана Николайчук,

студентка 4Д групи спеціальності 013 Початкова освіта,
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Алла Хомярчук, викладач циклової комісії
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін**

*У статті розглянуто особливості формування екологічної культури в молодших школярів.
Охарактеризовано можливості технологічної галузі щодо формуванні екологічної культури учнів,*

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

їхніх здібностей грамотно здійснювати екологічну діяльність на початковому етапі навчання. Визначено, що на уроках технологічної галузі необхідно звернути увагу школярів на важливість взаємозв'язків між компонентами природи, їхнім значенням для життя та діяльності людини, адже будь-яка поведінка в природі має свої наслідки.

Практично будь-яка з гострих проблем сучасності, щодо всіх без винятку життєвих інтересів людини, так чи інакше пов'язана з екологічним станом навколишнього середовища. Водночас практично всі види чи сфери громадської діяльності мають антиекологічну спрямованість: сучасна наука та техніка, індустрія, сільське господарство, туризм, розваги тощо. Глобальна екологічна криза набула системного характеру. Потрібні нова філософія, нова політика, нові моральні імперативи – зобов'язання кожної людини та людства загалом.

В даний час в освіті відбуваються зміни, пов'язані з модернізацією її змісту та структури. Вони зачіпають усі сфери, у тому числі й вирішення завдань формування екологічної культури, розвитку екологічної освіти школярів. На фоні актуальних протиріч у сфері розвитку екологічної освіти, а також наростаючих екологічних проблем планетарного масштабу в сучасних умовах усталений у середовищі дослідників і практиків екологічної освіти (психологів і педагогів) термін «екологічна культура» набуває нового значення, що пов'язано насамперед із модернізацією нових підходів до навчання (НУШ).

Основні нормативні документи (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про освіту», Закон України про «Про повну загальну середню освіту» та ін.) передбачають виховання екологічної культури, розвиток екологічної освіти та виховання як одне з основних завдань державної політики. Після прийняття Концепції НУШ остаточно переглянуто основи екологічної освіти в початковій школі (у контексті формування ключових компетентностей учнів). НУШ вказує на необхідність формування у молодших школярів фундаменту екологічної грамотності як основи екологічної культури особистості. Важливу роль у вихованні екологічної культури молодших школярів відіграє вивчення технічної галузі, яка знайомить дітей із світовою екологічною культурою, з культурою збереження та підтримки довкілля та власного здоров'я.

Аналіз літератури показав, що проблемою екологічної освіти та виховання займається багато вітчизняних учених. Цінні результати, що характеризують різні аспекти екологічної культури, містяться у роботах О. Борзик, А. Варениченко, О. Григорович, А. Львовичіної, Л. Прохорової та ін. Актуальність формування екологічної культури в учнів початкової школи розкрито роботах С. Грінь, К. Екштейн, В. Коваль, Л. Крамар, С. Люленко, І. Мальчикової та ін. Проте, як свідчить аналіз досліджень, формування екологічної культури учнів початкової школи засобами вивчення технологічної галузі не було предметом спеціальних досліджень, у галузі теорії та методики його навчання.

Виховання екологічної культури є динамічним та комплексним процесом, на ефективність якого впливає еколого-ціннісна та освітньо-екологічна складові. Згідно О. Григорович, екологічну культуру молодшого школяра необхідно розуміти як новий тип культури з переосмисленими цінностями, сукупністю матеріальних і духовних цінностей, а також способів діяльності, яка включає не лише систему

екологічних знань, а й екологічно продуману стратегію поведінки молодшого школяра, спрямовану на збереження природних умов, необхідних для прогресивного розвитку особистості. Компонентами екологічної культури молодших школярів є когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний [1].

Процес виховання екологічної культури молодших школярів має бути системним, відповідати принципам НУШ: збагаченим сучасними методами та прийомами, дискусійними формами занять, колективною творчою діяльністю, інноваційними педагогічними технологіями – інтерактивними та ігровими, проектною діяльністю та ін.

На думку Ю. Саєнко, для того, щоб практика вивчення технологічної галузі набула екологічного значення, в першу чергу необхідно звернути увагу дітей на те, що кожна людина, від дитини до дорослого, несе відповідальність за поточний стан навколишнього середовища, тому формування відповідних особистісних якостей у дитини є одним із найважливіших завдань цієї галузі. Навколишнє середовище як природне середовище є більш доступним для розуміння будь-якого школяра, а відносини з довкіллям універсальні та багатогранні [4].

Л. Телецька вважає, що вивчення технологічної галузі дає можливість учням знаходити та відзначати не тільки красу природних елементів, але й відчувати відмінні властивості цих матеріалів: простоту та досконалість, внутрішню теплоту та крихкість. Спираючись на зроблені відкриття, створювати об'єкти дикої природи: фігурки птахів, тварин, комах, відтворюють рослинний світ; дізнаватися про нерозривний зв'язок всіх відповідних компонентів. З переходом до наступних щаблів навчання, познайомившись із новими робочими матеріалами, діти бачать, що знайомі папір, картон, тканина також є продуктом природи [5].

Згідно з думкою Ю. Шишкіної, працюючи на уроці «Дизайну та технологій» з різними матеріалами, учні зрештою отримують не тільки продукт своєї діяльності, а й навчаються допомагати один одному, конкретизують дії та створюють своє власне мікросередовище у роботі, яке включає матеріали, інструменти, пристрої та продукти праці, а також відходи та сміття як неминучий результат будь-якої роботи [6].

Т. Мачача влучно зазначає, що на уроці «Дизайну та технологій» виникає проблема комфорту, затишку, яку діти намагаються вирішити по-різному: очистити робоче місце після завершення або підтримувати чистоту протягом усього уроку. З цим завданням справляються поняття «екологічна відповідальність» та «екологічна безпека» [3].

Варто зазначити, що освоєння програми курсу «Дизайн та технології» включають оволодіння учнями найпростішими способами та прийомами роботи з пластиліном, природним матеріалом (насіння, листя, гілочки, шишки, горіхи, жолуді, солома, мох), має спрямованість на залучення дітей до різних видів народних промислів, розвиток творчих здібностей та естетичне виховання молодших школярів.

У процесі роботи з природним матеріалом дитина зближується з природою, входить до її світу. Зустрічі з природою розширюють уявлення, удосконалюють вміння дітей уважно вдивлятися, зберігати цілісність сприйняття під час створення виробів із природного матеріалу. Під час роботи природним матеріалом

удосконалюються навички самоорганізації, оскільки діти планують свої результати, спираючись на матеріал, заготовлений ними завчасно.

Діти під час уроків діти освоюють необхідні для життя елементарні методи ручної роботи з різними матеріалами, виготовлення іграшок, різні предмети, що мають суспільну цінність. У процесі роботи з природним матеріалом школярі знайомляться з різними матеріалами: рослинного походження (листями, гілками, фруктами, насінням, пухом, соломомою і т.д.); походження тварин (пір'я і т.д.); неорганічними природними матеріалами (глина, пісок, каміння і т.д.) [6].

На думку А. Дяченко, освоївши курс технологічної галузі учень початкової школи починає розуміти роль людини у збереженні природи і навіть самого життя землі, взаємозв'язку всіх живих і неживих речей. Екологічно орієнтована діяльність дозволяє школярам опанувати здатність діяти екологічно доцільно у природі. Дитина накопичує морально-цінний досвід ставлення до світу, що надає їй діяльності гуманного характеру. Робота із природним матеріалом також розвиває дитяче сприйняття, уяву, творчість, точність; вчить дбати про природу та зберігати свою гармонійну красу в дитячих виробках [2].

Таким чином, формування екологічної культури в молодших школярів здійснюється під час вивчення технологічної галузі при безпосередньому спілкуванні з природою (під час заготівлі та обробки природних матеріалів, у догляді за рослинами, ознайомленні з виробництвом паперу, картону, тканини та ін.). уроки «Технології та дизайну» сприяють формуванню в учнів знань, вмінь та навичок дбайливого ставлення до природи, що тільки людина може її захистити та вберегти.

Література та джерела

1. Григорович О. Використання технології критичного мислення у процесі формування екологічної культури молодших школярів. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 3. С. 55–59.

2. Дяченко А. Поп'юк Х. М. Професійна підготовка майбутніх учителів до застосування дизайну і технологій у початковій школі. *Молодий вчений*, 2021. №1(89). С 78–81.

3. Мачача Т. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 класу*. 2018. С. 111–118.

4. Саєнко Ю., Шульга Ю. Важливість екологічного виховання учнів початкових класів. *Сучасний рух науки: тези доп. VII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 6-7 черв. 2019 р. Дніпро, 2019. С. 1511–1514.

5. Телецька Л., Куліш О. Проблема формування екологічної свідомості учнів молодшого шкільного віку в контексті ідей нової української школи. *Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених: зб. матер. конф.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 300–302.

6. Шишкіна Ю. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2010. Вип. 4. С. 15–19.

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ЕТИЧНОЇ ОСНОВИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Юлія Ніколенко,

студентка ПОмс-2-19-4.0д групи спеціальності 013 Початкова освіта
Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка
Науковий керівник – *Оксана Кошіль, к. пед. н.,*
викладач циклової комісії з педагогічної освіти

У статті обґрунтовано вплив музичного мистецтва на формування культурно-етичної основи особистості дитини. Розкрито актуальність музики як одного із провідних видів мистецтва, яке є рушійною силою пізнання навколишнього світу і формування духовного та культурного світу особистості. Здійснено аналіз досліджень щодо впливу музичного мистецтва на розвиток особистості дитини.

Сучасна освіта орієнтована на пошук шляхів соціокультурного виховання особистості. Останнім часом вчені у своїх дослідженнях актуалізують увагу на музичному мистецтві, що є потужним засобом формування особистості підростаючого покоління. Звичайно, мистецтво – це універсальний засіб розвитку та навчання дитини. Адже мистецтво може передати досвід естетичного сприйняття та формування світу за законами добра, краси та моралі. Особлива роль належить музичному мистецтву, яке має історичне значення, сформоване соціально-духовним досвідом з унікальною енергетикою і має можливість передати цю енергетику майбутнім поколінням.

Авторами різноманітних підходів до музичної освіти та активного виховання дітей є: А. Гончаренко, К. Завалко, А. Ковтун, Л. Масол, О. Лобова, І. Малашевська, С. Матвієнко, С. Нечай, Г. Падалка, Л. Пушкар, О. Радінова, О. Ростовський, Л. Сбітнева, Ю. Картава, Т. Танько.

Зважаючи на специфіку музики як виду мистецтва, вона відіграє особливу роль у вихованні молодших школярів. Музика має вагомий вплив на формування творчої діяльності учнів. Особливості впливу музичних творів на особистість відіграють беззаперечну роль у її розвитку.

Г. Руда зазначала: «музика, як і будь-яке мистецтво, може впливати на загальний розвиток людини, спонукає до морально-естетичних переживань, позитивного мислення. Долучаючись до світу музичного мистецтва, активізується та розвивається творчий потенціал, інтуїтивно-сенсорні компоненти» [2, с. 132].

Шкільний період у молодших школярів є найбільш сприятливим для виховного впливу, розвитку і формування культурно-етичної основи особистості дітей. Саме в молодшому віці активно формується характер, стереотипи поведінки, установки мислення і світогляду, формуються загальнолюдські та національні цінності, виховується повага до власної культури.

Багато є різноманітних методів естетичного виховання учнів молодших класів, але вчені виділяють музичну діяльність. У багатьох дослідженнях в галузі музики та

музичної педагогіки розкривається багатогранність музичного мистецтва, яке не лише вирішує завдання морально-естетичного виховання учнів, розвиток емоційної сфери, творчих здібностей і пізнавальних процесів, а й вирішує завдання морально-естетичного виховання учнів, розвиток емоційної сфери, творчих здібностей і пізнавальних процесів, як механізм духовно-культурного розвитку особистості [5].

Дослідники В. Медушевський, Є. Назайкінський, Г. Коломієць, В. Холопова та ін. вивчають особливості музичного мистецтва та його вплив на світогляд підростаючого покоління.

У практиці сучасної системи шкільної освіти музичне мистецтво не є головною життєвою і духовною цінністю. На уроках музики в початковій школі це питання відходить на другий план. Одна з причин, що пояснюють цей недолік, пов'язана з мистецькою педагогікою. Варто зазначити, що сучасна освітня система мистецької освіти спрямована на формування професійних умінь і навичок певного виду мистецтва. Зміст цієї освіти базується на професійних навичках, а творчість дітей оцінюється за професійними стандартами. Головним і основним інструментом повноцінного музичного розвитку є музичні здібності, які перестали бути головним предметом уваги педагогів.

У сучасних програмах з музичного виховання першорядне місце зайняли завдання розвитку творчих задатків, творчого мислення тощо. Що стосується музичних здібностей, то передбачається, що вони самі формуються в процесі оволодіння музичним образом і його духовним змістом. Тому недостатня увага до розвитку музичних здібностей стала основною передумовою неефективності різних галузей музичного виховання [2].

Погляди на можливість синтезу мистецтв в процесі музично-ігрової діяльності знайшла відображення в працях: В. Верховинця, І. Беха, А. Зіміної, Л. Виготського, Д. Кабалевського, О. Кононко, М. Когана, Б. Лихачова, Є. Назайкінського, С. Науменко, І. Онищук, Л. Ніколенко, В. Остроменського, Е. Печерської, Г. Рудої, В. Медушевського, О. Савченко, О. Просіної, Б. Теплової, та ін. Досліджуючи синтез дитячої творчості, науковці вказували на потяг дитини в молодшому шкільному віці до оволодіння кількома видами мистецтва [4].

І. Левицька вважає: «став актуальним такий шлях розвитку школярів, коли різні види мистецтва даються у взаємозв'язку, що забезпечує цілісний розвиток художньо-образного мислення дітей і загальної гармонії їх почуттів. Виникає потреба в нових програмах художньо-творчого розвитку особистості, в рамках яких виявлявся би комплексний вплив на розум, почуття і свідомість дитини. Ці програми повинні мати системний підхід в художньому розвитку особистості за допомогою блоку предметів естетичного спрямування, що знаходяться в єдності і функціональній взаємодії відповідно змісту та формам навчання» [3, с. 154].

Вчені наголошують, що процеси «точно вчасно» відіграють важливу роль виявлення обдарованості дитини, розвиток і формування особистості дитини належить батькам. Батьки в першу чергу помічають талант своєї дитини, хоча це не завжди легко зробити, тому що немає стереотипу таланту – кожна дитина по-своєму показує, на що вона здатна. Здібності як природний елемент тісно пов'язані із загальною спрямованістю особистості [6].

Визначну роль у музичній діяльності відіграють моменти специфічного піднесення, так званий стан «натхнення», яке не випадково називають невід'ємною складовою таланту.

Як зазначав Т. Турчин, «здібності обов'язково спираються на природні якості людини, що є в постійному процесі вдосконалення особистості. Творчі здібності самі по собі не гарантують великих досягнень. Для їх реалізації необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля. Безумовно потрібна потужна «мотиваційна основа». [1, с. 45].

Сутність і актуальність формування співочих здібностей обумовлена й тим, що музика має незамінний вплив на загальний розвиток дитини: пробуджується асоціативна уява, вольові якості, фантазія, формується емоційна сфера тощо. Також активізуються творчі сили розуму та «енергія мислення», йде загострення сприйняття, активізація навіть у самих слабких учнів.

Провідна роль для вчителя в музичному розвитку дитини – це побачити і визначити не тільки її природні задатки, а й розпізнати такі якості, як любов до музики, платонічну схильність, бажання витривало і наполегливо працювати на заняттях, прагнути досконалості. Важливу роль у сприйнятті художніх матеріалів відіграють музичні здібності. Тому їх становлення та розвиток стають сьогодні однією з головних умов справжньої художньої цінності. Отже, у сучасній теорії та практиці естетичного виховання розвиток музичних здібностей має бути одним із пріоритетних напрямків виховної діяльності.

Таким чином, на основі аналізу та дослідження науково-методичної літератури вважаємо, що питання розвитку музичної компетентності дітей шкільного віку залишається одним із найактуальніших.

Література та джерела

1. Агейкіна-Старченко Т. В. Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: зб. ст. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. Вип. 4. С. 38–41.
2. Бабюк С. М. Педагогічні умови фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 2015. 32 с.
3. Брайнін В. П. Про розвиток музичного мислення дитини (для батьків і усіх зацікавлених). *Музична педагогіка та виконавство*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2012. Вип. 1. С. 5–20.
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Рута, 2016. 320 с.
5. Гончаренко А. М. Педагогічні умови становлення гуманістичних взаємин старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київський університет імені Б. Грінченка. Київ, 2010. 216 с.
6. Джумеля А. З. Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування): дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 281 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Євгенія Ношкалюк,

студентка 3В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін, викладач-методист**

Подано можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення математики в початковій школі. Продемонстровано позитивний вплив використання інформаційно-комунікаційних технологій на формування і розвиток стійкого пізнавального інтересу до вивчення математики у молодших школярів.

Інформаційні технології є невід’ємною частиною сучасного світу, адже життя потребує активної творчої особистості. Широке впровадження в навчальний процес сучасних комп’ютерних засобів відкриває широкі перспективи щодо гуманітаризації освіти і гуманізації навчального процесу, поглиблення та розширення теоретичної бази знань і надання результатам навчання практичного значення та активізації пізнавальної діяльності. Національна доктрина розвитку освіти передбачає активне впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які б забезпечували подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність, ефективність освіти та збільшення інтересу учнів до вивчення математики. Комп’ютерна підтримка дозволяє унаочнити курс вивчення математики

Математика є досить складним предметом, і завдання кожного вчителя полягає в найбільш повному засвоєнні учнями основ цього предмета. Збільшення розумового навантаження на уроках математики змушує замислитися над тим, як підтримати інтерес школярів до навчального матеріалу, їх активність протягом всього уроку. Перед учителем постає питання про вибір засобів і методів навчання з метою забезпечення максимальної ефективності формування та розвитку математичних знань. Одним із шляхів виходу із даної ситуації є використання сучасних досягнень науки і техніки на початковому етапі вивчення математики. В першу чергу мова йде про активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) під час формування початкових математичних уявлень у молодших школярів [3, с. 150].

Підвищення якості математичної освіти в початкових класах визначається застосуванням нових методів, прийомів і засобів навчання, які інтенсифікують освітній процес. Для сучасної дитини комп’ютер є невід’ємною частиною реальності, одним із найбільш ефективних способів значно активізувати навчально-пізнавальну діяльність, зокрема на уроках математики. Тому дієвим засобом підвищення мотивації дитини до навчання, здійснення індивідуалізації під час освітнього процесу, покращення сприйняття навчального матеріалу є інформаційно-комунікаційні технології [1, с. 133]. Уроки мають захоплювати учнів, пробуджувати

в них інтерес до самостійного мислення та дій. Тільки такі уроки принесуть хороший результат і якість знань буде кращою. Тому дуже важливо створити позитивну психологічну атмосферу, яка сприятиме розвитку особистості. Дітей потрібно вразити, здивувати, зацікавити та інтригувати. Активне використання ІКТ в початковій школі сприяє успішному досягненню загальних цілей освіти. Слова відомого математика, фізика К. Ф. Гауса про те, що «математика - наука для очей, а не для вух», вважаємо, що математика - один із тих предметів, в якому ІКТ може активізувати всі види навчальної діяльності: вивчення нового матеріалу, перевірка домашнього завдання, самостійна робота, контрольна робота, позакласна робота та творча робота. На базі використання ІКТ методична мета може бути більш ефективно реалізована.

Використання ІКТ на уроках математики у початковій школі дає можливість:

- розвивати вміння учнів орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу;
- опанувати практичні способи роботи з різними видами інформації;
- розвивати вміння, що забезпечують обмін інформацією;
- активізувати пізнавальну діяльність учнів з математики;
- проводити уроки на високому естетичному рівні;
- здійснити індивідуальний підхід до кожного учня, застосовуючи різнорівневі завдання.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання надають ефективні засоби для тренування та перевірки знань, умінь, навичок учнів з математики, рівнях їх відтворення і прямого застосування при вирішенні завдань.

Багато вчителів на уроках математики за відповідної можливості використовують мультимедійні презентації, що сприяє реалізації принципів доступності, наочності. Такі уроки ефективні своєю естетичною привабливістю, на них забезпечується отримання більшого обсягу інформації і виконання завдань за короткий період. Завжди можна повернутися до попереднього слайду (звичайна шкільна дошка не може вмістити той обсяг, який представити на слайдах презентації). Оскільки наочно-образні компоненти мислення відіграють включно важливу роль в житті людини, то використання їх у вивченні матеріалу з використанням ІКТ підвищують ефективність навчання. Графіка та мультиплікація допомагають учням розуміти складні логічні математичні побудови [4, с. 260].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення освітньої галузі «Математика» в початковій школі передбачає:

1. Пошук та добір навчального матеріалу в Інтернеті (малюнки, завдання, додаткові відомості про застосування математики в житті, цікаві факти з історії математики тощо, фізкультхвилинки, вірші, математичні ігри).

2. Створення дидактичного матеріалу (таблиць, схем, асоціативних кущів, карток із завданнями тощо).

3. Унаочнення матеріалу (за допомогою мультимедійної презентації): представлення множин і дій над ними, склад числа, математичні дії, задачі, геометричні фігури, дроби та частини тощо.

4. Створення електронних вправ.

5. Тестування.

6. Використання педагогічних програмних засобів (ППЗ) [2, с. 119].

Застосування ІКТ на уроках математики дає можливість вчителю скороти час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи під час вивчення учнями різноманітних математичних тем, перевірити знання учнів в інтерактивному режимі, як вони засвоюють матеріал, що підвищує ефективність навчання, сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури учнів, робить уроки яскравими та цікавими. Разом з тим необхідно завжди пам'ятати, що ІКТ – це не мета, а засіб навчання і їх використання повинно стосуватися лише тієї частини навчального процесу, де дійсно необхідне.

Використання ІКТ в початковій школі – це не просто нове віяння часу, а необхідність і пошук нового сенсу уроку. На уроках математики можна застосовувати найрізноманітніші форми роботи з використанням ІКТ на основі цього інтерес до них значно зростає. Із власного досвіду під час проходження практики можу сказати, що й справді ІКТ покращують якість освіти, стимулюють навчальну та пізнавальну діяльність учнів, дозволяють глибше пізнати, опанувати суть теоретичних та практичних знань, краще оперувати поняттями та застосувати знання на практиці. Використання цих технологій в освітньому процесі робить навчання більш значимим та цікавим, сприяє розвитку самостійності та творчості учнів та значно покращують рівень індивідуального навчання.

Література та джерела

1. Гладко М. Використання ІКТ на уроках математики в початкових класах. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 3(55). С. 133–141.
2. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
3. Бібік Н. В. Інтерактивні технології в навчанні математики молодших школярів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2015. С. 145–152.
4. Петренко С. І. Формування ІКТ-компетентності майбутніх учителів математики у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / СумДПУ імені А. С. Макаренка. Суми, 2018. 260 с.

ТИПОВІ ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ У МОВЛЕННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Інна Осадчук,

студентка 4Б курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти
Луцького педагогічного фахового коледжу

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Людмила Шуст, к. філол. н.,

викладач циклової комісії словесних дисциплін

У статті розкрито такі поняття як лексична норма, лексична помилка. Схарактеризовано види лексичних помилок, проаналізовано типові порушення лексичних норм, виявлено їхні причини. окреслено шляхи усунення та запобігання порушень мовних норм на матеріалі початкової школи.

На сучасному етапі великого значення у викладанні української мови набуває завдання формування мовленнєвої компетенції. Сучасні методисти (А. Лобода [1], В. Підгурська, Ю. Бугаєнко [3], А. Приходько [4] та ін.) визначають мовленнєву компетенцію як здатність учнів вживати слова, їхні форми, синтаксичні структури відповідно до норм літературної мови, використовувати її синонімічні засоби. Засвоєння значень нової лексики учнями початкових класів, становлення граматичної будови їхнього мовлення, засвоєння мовних норм загалом слугує розвитку культури мовлення.

Незважаючи на увагу вчених до питань удосконалення мовленнєвої культури учнів, у сучасній методиці викладання української мови актуальною залишається проблема організації роботи з попередження лексичних помилок молодших школярів.

Питання теорії лексичних норм та методики їхнього опрацювання розробляються сучасними дослідниками, такими як: А. Лобода [1], М. Пархоменко [2], М. Рибникова [5] та ін. Проте, до теперішнього часу в зміст початкової мовної освіти ця проблема не була предметом спеціального розгляду. Аналіз та розробка науково обґрунтованої системи роботи щодо запобігання лексичних помилок молодших школярів у процесі навчання зумовлено необхідністю подолання суперечності між вимогами до початкової мовної освіти школярів та реаліями формування мовної особистості учня.

Мета дослідження – акцентувати увагу на лексичних помилках, які становлять значну частину всіх порушень мовних норм у мовленні учнів початкової школи; з'ясувати їх суть, типологію і причини; запропонувати перспективні шляхи усунення й запобігання помилок на уроках української мови.

Згідно з дослідженням В. Підгурської, мовленнєва помилка – це порушення сполучуваності, вживаності слів, нюансів багатозначності. Цей тип помилок виникає у вживанні та функціонуванні мовних засобів. Відповідно до мовного рівня, на якому вони виникають, з погляду лінгвістики можна виділити такі типи мовленнєвих

помилки: лексичні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, комунікативні, синтаксичні [3].

Більшу частину помилок у функціонуванні засобів мови становлять лексичні. Порушення лексичних норм кваліфікується як лексична помилка. Лексичні помилки характеризуються використанням мовних засобів, що не відповідають основній думці і стилю висловлювання [1]. На думку М. Рибникової, лексичні помилки – це порушення правил лексики, насамперед уживання слів у невласливих їм значеннях, а також спотворення морфемної структури слів і порушення правил смислового узгодження [5].

До причин, які найчастіше зустрічаються серед лексичних помилок виділяють: ненормативні мовленнєві впливи; незнання норми; порушення лексичної норми; невміння або небажання користуватися словниками; збіднений словниковий запас школяра; бідність синоніміки; стилістична обумовленість слововживання; поспішність вибору слова та брак самоконтролю; нерозвиненість мовного чуття та ін.

Найбільшу складність становить типологізація лексичних (мовленнєвих) помилок.

Особливе місце науковці відносять мовленнєвим помилкам, що характеризуються відхиленням від вимог контексту та спричиняють спотворення сенсу мовленнєвого висловлювання, інформаційну неточність. До них ми віднесли різного виду лексичні помилки, для виявлення яких необхідний контекст. М. Пархоменко зазначає, що вони залежать від мовленнєвого досвіду дитини та ступеня розвитку в неї мовного чуття. На їхню появу також впливає когнітивний досвід дитини, система знань про рідний край, його традиції та культуру, уміння співвідносити лексичне значення слова, що позначає предмет, явище рідного краю з його образом [2].

Іншу групу лексичних помилок склали порушення правильності мовлення. Правильне утворення синтаксичних конструкцій, граматичних форм слів дає можливість зробити потрібний акцент або внести нюанс у зміст мовлення. Поява словотвірних, морфологічних і синтаксичних помилок залежить від рівня мовленнєвого досвіду учня та сформованості теоретичних знань, отриманих під час вивчення курсу української мови.

Методична система роботи із усунення лексичних помилок молодших школярів включає лінгвістичні знання, які опановують учні під час вивчення теоретичного курсу української мови, знання мовленнєвих помилок і способів їх виправлення.

Усунення мовленнєвих помилок здійснюється на трьох етапах.

1 етап – попередня підготовка. Робота пов'язана зі збагаченням мовлення молодших школярів новими словами, уточненням слів, значення яких недостатньо засвоєно дітьми. На цьому етапі активно використовуються міжпредметні зв'язки для мовної підготовки учнів, що сприяє засвоєнню мовної норми та правильно вживати мовні засоби у мовленні. Для вироблення самоконтролю на цьому етапі учням пропонується використовувати словник. Наведемо приклади вправ:

2 клас.

Вправи, спрямовані на розвиток мовного чуття.

1) Утворіть іменники прикметники, користуючись зразком.

бик – бичачий, кішка – котячий, ведмідь – ведмежий.

Складіть з усіма прикметниками словосполучення, використовуючи деякі іменники. Пух, хвіст, барліг, бік.

3 клас.

Вправи, спрямовані на засвоєння мовних норм і правильне вживання мовних засобів

1) Виберіть потрібний прийменник. Запишіть речення.

Тісто вкладали (в, на) пиріг, як сітку. (У, на) кожній різдвяній прикрасі майстриня малювала химерні візерунки.

2 етап – безпосередня підготовка до роботи з усунення мовленнєвих помилок. Вона спрямована на уточнення лексичного значення слів і визначення їхньої сполучуваності з іншими лексичними одиницями; усвідомлення доречності використання лексичного матеріалу в тій чи іншій ситуації під час мовлення; розвиток мовної інтуїції та освоєння мовних норм. У всіх вправах на цьому етапі використовувався тільки той мовний матеріал, який міг знадобитися учням. Наведемо приклади вправ:

2 клас.

Вправи, спрямовані на засвоєння мовних норм і правильне вживання мовних засобів.

1) Склади словосполучення, розкриваючи дужки. Підбери до слів, що позначають ознаку предмета, слова з протилежним значенням. Зразок: дрібний дощ – великий дощ, дрібний ставок – глибокий ставок, густий (ліс).

3 клас.

Вправи на уточнення лексичного значення слів та визначення їхньої сполучуваності з іншими лексичними одиницями.

1) Підберіть прикметники до слова ягідник у такому порядку:

а) зі значенням людина, яка збирає ягоди, б) зі значенням місце, де ростуть ягоди, в) зі значенням пиріг із ягодами.

Слова для довідок: гарячий, далекий, апетитний, старий, чорничний, вдалий, смачний, досвідчений, густий, завзятий, свіжий, щасливий.

3 етап – удосконалення мовлення. Робота спрямована на ознайомлення дітей із різними типами лексичних помилок, їхній пошук, визначення та виправлення. Наведемо приклади вправ:

2 клас.

Вправи, спрямовані на пошук мовленнєвих помилок.

1) Знайди мовленнєву помилку: Приємно пити сік із ягід. Тато з дідусем захоплюються риболовлею.

3 клас.

Вправи, спрямовані на виправлення мовленнєвих помилок.

1) Заміни виділені словосполучення іншими: Діти із задоволенням пили охолоджений сік із ягід. Господиня пригощала гостей печеним ягідником. Різдвяного чоловічка Пряникового чоловічка майстрині прикрашали цукровою глазур'ю.

Слова для довідок: сік із журавлини, чорничний сік; солодким ягідником, гарячим ягідником; пряникового чоловічка.

Ефективність роботи із усунення лексичних помилок забезпечується дотриманням низки умов: створення мовленнєвого середовища для учнів на уроках української мови; ознайомлення молодших школярів із конкретними типами лексичних помилок і способами їхнього виправлення; привчання школярів користуватися доступними словниками та довідниками; навчання редагуванню письмових текстів [1].

Таким чином, розглянуті етапи методичної роботи з усунення лексичних помилок молодших школярів спрямовано на оволодіння дітьми значень слів, що враховує програмовий зміст курсу української мови; ознайомлення школярів із мовними нормами, містять систему вправ з усунення лексичних помилок і сприяють підвищенню рівня мовленнєвої грамотності. Вважаємо, що запропонований матеріал допоможе учителям правильно організувати роботу щодо усунення лексичних помилок молодших школярів у процесі їхнього навчання; сприятимуть розв'язанню основних завдань із формування мовленнєвої особистості.

Література та джерела

1. Лобода А. Інтерферентні лексичні помилки в мовленні молодших школярів. *Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти: матеріали II наук.-практ. інтернет-конф. студ. ф-ту почат. навчання*, Харків, 12 трав. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за заг. ред. В. В. Ушмарової]. Харків, 2021. С. 57.
2. Пархоменко М.С. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 44–48.
3. Підгурська В., Бугаєнко Ю. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць*. 2020. № 1. С. 207–209.
4. Приходько А. Профілактика помилок у процесі формування умінь та навичок усного мовлення: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра; спец.: 6.020303 – філологія. Суми: СумДУ, 2018. 33 с.
5. Рибникова М. Формування в молодших школярів умінь редагувати зв'язні висловлювання. *Young Scientist*. № 3 (79). March, 2020 С. 105–109.

ВПЛИВ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Світлана Ословська,

студентка 11-Ш(б) групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності Комунального
закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Науковий керівник – Олена Майданик, к. пед. н.,
декан факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності

*Висвітлено роль ранкової зустрічі в освітньому процесі початкової школи.
Охарактеризовано алгоритм проведення чотирьох етапів ранкової зустрічі. Наведено приклади*

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

інтерактивних вправ, які варто використовувати вчителю початкових класів під час кожного з етапів ранкової зустрічі.

Основною метою Нової української школи визначено всебічний розвиток дитини відповідно до її вікових, індивідуальних, психофізіологічних особливостей і потреб, та формування загальнолюдських і морально-етичних цінностей. Надзвичайно важливу роль у цьому процесі відіграють саме вчителі початкових класів, яким випала місія впроваджувати ідеї НУШ в освітній процес закладу загальної середньої освіти.

Одним з важливих нововведень в початковій ланці сучасної української школи є проведення ранкових зустрічей. Саме така форма роботи покликана сприяти створенню позитивної атмосфери впродовж дня, формуванню цінностей та переконань, які необхідні для утворення міцного учнівського колективу, та генерування світогляду молодшого школяра.

Огляд наукових джерел дозволив з'ясувати, що проблеми реформування початкової школи досліджували в своїх працях О. Онопрієнко, Ю. Найда, М. Пристінська, І. Большаковата ін. Особливості організації та методика проведення ранкових зустрічей у початковій школі описали І. Баландіна, Т. Грітченко, Ю. Лимар, О. Лоюк . А. Сідлецький , М. Скрипець та ін.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності» [3, с. 186].

Проблему проведення ранкових зустрічей покладено в основу Концепції Нової української школи, де зазначається, що ці заплановані структуровані зустрічі повинні посісти важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу. Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні й навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку емпатії та інклюзії, а також адаптації учнів початкової школи до нових умов навчання та їхній соціалізації.

На думку науковців, ранкова зустріч має тривати 15–25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі. Повсякденні вправи, які виконуються під час ранкової зустрічі, допомагають молодшим школярам навчитися співпрацювати, зблизитися з ровесниками, поважати інших та утримуватися від критики.

Зауважимо, що ранкова зустріч складається з чотирьох основних елементів, які не є обов'язковими та які можна варіювати залежно від обставин.

Першим компонентом є привітання. Привітання – це початковий етап ранкової зустрічі, під час якого учні та вчителі (або асистенти вчителя) вітають один одного та називають імена. Як зазвичай, це відбувається у формі ранкового кола. Ранкове коло дає можливість зробити перший крок до організації дня.

Під час проведення цього етапу ранкової зустрічі вчитель може використовувати такі види інтерактивних вправ. А саме: «Інтерв'ю», «Прихований скарб», «Літачок побажань», «Капелюхи гарного настрою». «Що моя річ знає про мене» та ін.

Привітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елемента зустрічі – групового заняття.

На думку Т. Гарачук, на цьому етапі учні більше працюють у групах, виконують пісні, руханки, беруть участь у коротких швидких заняттях. Зауважимо, що активності не повинні містити елементів суперництва та конкуренції, з обов'язковим урахуванням індивідуальних особливостей школярів та рівня розвитку їхніх академічних навичок. Групові заняття часто пов'язані з навчальним матеріалом, темою тижня чи нагальними подіями [1, с. 138].

Робота в групах дозволяє молодшим школярам набути навичок, які необхідні для спілкування і співпраці. Вона стимулює роботу командою. Ідеї, які виробляються в групі, допомагають учасникам бути корисним один одному, а незалежне висловлення думок допомагає їм відчувати свої можливості та утвердитися в них [2, с. 13].

Практика показує, що під час цього етапу ранкового кола вчитель може використовувати такі вправи технології інтерактивного навчання, як «Загадкова скринька», «Театр». «Оживи предмет». «Броунівський рух». «Чарівні рукавички» тощо.

Одним із основних етапів ранкової зустрічі є етап «Обмін інформацією».

Практика обміну інформацією – це найважливіший компонент ранкової зустрічі. Під час обміну інформацією учні висловлюють свої ідеї, діляться набутим досвідом, почуттями, а також обмінюються важливими думками. Однокласники ставлять запитання або коментують почуте. Особа, яка ділиться своїми думками, відповідає на запитання. Таким чином учні багато дізнаються про інших і надають іншим можливість пізнати себе [4, с. 242].

На етапі обміну інформацією учитель може використовувати такі активності: «Крісло автора», «Розкажи другу», «Знайомимось ближче», «Мої побажання». «Мої мрії на майбутнє» та ін.

Сутність четвертого етапу ранкової зустрічі – щоденних новин полягає у наданні відкритої інформації. Це етап, під час якого учні коментують письмове оголошення, що містить інформацію про те, що потрібно вивчати цього дня, що допомагає їм тренувати математичні та мовленнєві навички та активувати початок індивідуальної роботи або діяльності у центрах активності.

«Щоденні новини» можуть містити завдання, що допомагають організувати день, такі як заповнення календаря або перегляд розкладу робіт. «Щоденні новини» вчать учнів організувати свій день, вибудувати власний розклад згідно з розкладом класу, вміти висловити свою думку, привітати однокласника із днем народження чи іншою знаменною подією, подати оголошення. «Щоденні новини» розвивають зацікавленість, допитливість, критичне мислення, надають доступ до інформації та вчать самостійно працювати з нею. Учні розуміють, що кожна людина має рівні права та є унікальною за своїм людським статусом, віком, фізичними здібностями, релігійними віруваннями, соціально-економічним статусом та іншими особливостями. Крім того, діти вчаться емпатії, тобто здатності розуміти та співпереживати чужі почуття без оціночних суджень.

Ці заняття сприяють розвитку соціальної взаємодії, налагодженню дружніх взаєностосунків в класі, уміння співпереживати, керувати власними емоціями та поводитися відповідно до встановлених соціальних норм та демократичних принципів.

Отже, проведення ранкових зустрічей є важливою складовою процесу розвитку соціальних навичок у молодших школярів. Ці зустрічі сприяють формуванню цінностей та переконань, які є необхідними для побудови позитивної атмосфери в учнівському колективі та розвитку соціальних взаємодій. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності учнів, розумінню шкільних цінностей, довірі та повазі до вчителів, вищій мотивації до навчання, адекватних соціальних та етичних стосунків та поведінки.

Література та джерела

1. Гарачук Т. Роль ранкової зустрічі в освітній системі нової української школи. *Теорія і методика професійної освіти*. 2021. Вип. 36. С. 37–42.
2. Майданик О. Роль і місце інтерактивних технологій у вивченні методики навчання предмета «Я у світі». Вінниця: ВГПК. ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2015. 156 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Рибак О. Ранкова зустріч як педагогічна технологія розвитку комунікативної компетентності учня. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т.3. С. 239–244.

ІГРИ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Олена Остапюк,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Валентина Бойчук, к. філол. н.,*
старший викладач кафедри філології

Іноземна мова виступає водночас як предметом, так і засобом навчання, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини. розкриває її особистісний потенціал. Вдало та гармонійно поєднуються виховання та навчання англійської мови за допомогою гри. Основою реалізації навчального процесу виступає саме гра, вона допомагає педагогу зацікавити дітей та викликає позитивне сприйняття мовного матеріалу.

Іноземна мова як навчальний предмет займає важливе місце в системі освіти нашої країни. Сучасному суспільству властивий активний розвиток міждержавних відносин у сфері науки, культури. Володіння іноземною мовою стає обов'язковою ознакою освіченої людини, адже відкриває доступ до культурних та наукових цінностей інших країн.

Поряд з іншими методами і прийомами, які використовуються на уроках у початкових класах, одним із найефективніших способів розвитку інтересу до вивчення англійської мови є гра. Освітній потенціал ігор визнаний давно.

Гра – з це ефективний засіб навчання, який охоплює багато різних видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, слухання, письмо), допомагає у вивченні іноземної мови, а також забезпечує емоційне задоволення учнів у процесі гри та при досягненні результатів [1].

Ігрова діяльність впливає на розвиток уваги, уяви, мислення, пам'яті, усіх пізнавальних процесів. Ігри на уроках англійської мови розширюють ерудицію, вчать працювати із словником, тренують пам'ять, демонструють тонкощі мови, але при цьому не втрачають своєї розважальності [2].

Ігри можна використовувати на всіх етапах навчання іноземної мови у школі, але зміст мовного матеріалу і характер завдань слід підбирати відповідно до віку учнів та рівня підготовки класу. Гру обирає вчитель, тому що тільки він знає, що краще запропонувати школярам. Ретельно продумана та якісно проведена гра полегшує вивчення, сприяє формуванню відповідних умінь і навичок та закріплення мовного матеріалу (граматики, фонетики, лексики).

Гра «Малюнок». Pictionary.

Мета: розвиток навичок говоріння та наочно-образного мислення.

На окремих листочках спочатку записуються слова та ховаються у мішок. Дошка ділиться на дві половини. Клас ділиться на дві команди. З кожної команди по черзі один учень дістає слово із мішка, і починає малювати його на дошці. Команда, яка першою правильно здогадається слово, заробляє бал. Так нараховуються бали за кожне вгадане слово. Якщо малюнок завершений, а слово не відгадали, тоді інший член команди займає місце «художника». Перемагає команда, яка набере найбільше балів.

На початковому етапі навчання особлива увага приділяється іграм на просте сприйняття та відтворення матеріалу, а на наступному – розвитку в учнів умінь і навичок визначати, порівнювати та зіставляти явища і факти; аналізувати, узагальнювати їх, робити правильні висновки тощо [3].

Гра «Гонка слів». Wordrace.

Мета: закріплення слів, які вивчили на попередньому уроці.

Дошка ділиться на дві половини. Учні діляться на дві команди. На дошці зверху записується тема змагання. Потім команди одна за одною виходять до дошки і починають записувати по одному слову відповідно до заданої теми. Одне слово – один бал. Перемагає та команда, яка написала найбільшу кількість слів за відведений час.

Ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів учнів, сприяють усвідомленому засвоєнню іноземної мови, допомагають розвитку таких якостей учня, як самостійність, вихованість, ініціативність, почуття колективізму.

Гра «Повтори, якщо це правильно»

Мета: Повторення назв предметів, їх ознак.

Вчитель підготовлює 15 – 20 демонстраційних картинок. Демонструючи ту, чи іншу картинку, вчитель коментує її. Якщо сказане вчителем відповідає картинці, учні мають його повторити. Якщо ж ні, в класі панує тиша.

Успішне використання гри на уроках залежить в першу чергу від атмосфери мовного спілкування, яку створює вчитель. Важливо, щоб учні звикли до такого спілкування, були захоплені грою та разом із вчителем стали учасниками одного процесу.

Гра «Гаряче місце». HotSeat.

Мета: розвиток навичок говоріння і фонетики англійської мови.

Учні діляться на дві команди, один учень сідає спиною до дошки, обличчям до класу. На дошці записується група слів для кожної команди. Потім учні по черзі сідають на HotSeat, що розташоване навпроти учня, який сидить спиною до дошки, та за певний проміжок часу намагаються йому допомогти здогадатись, що за слово написано позаду нього. Слово називати не можна, лише описувати його, або ж пропонувати синоніми. На кожного учня відводиться певний час. Виграє та команда, представник якої відгадав всі слова на дошці.

Такі граматичні ігри на уроках англійської мови поживляють обстановку, роблять урок веселішим. Також додають навчальному спілкуванню комунікативної спрямованості, зміцнення мотивації до вивчення іноземної мови і значно підвищують якість володіння [4].

Гра «Знайдіть відмінності»

Мета: аудіювання тексту.

Учитель вивішує на дошку картину та презентує учням її опис записаний на фонограмі або ж у власному озвученні. У тексті є кілька невідповідностей зображеному. Учні слухають і в зошитах записують почуті невідповідності. За кожну помічену невідповідність учневі зараховується бал.

Ігри на уроках англійської мови значно полегшують процес викладання, наповнюють його цікавим змістом і дають багато можливостей для практичного застосування вивченого. В умовах гри відбувається підготовка дитини до комунікативної взаємодії, а також формується її характер.

Потрібно відзначити, що ігрова діяльність посилює учням з різними рівнями навчальної успішності. Поринаючи в нестандартні форми роботи, діти часто не помічають, що вчаться, пізнають нове, запам'ятовують матеріал, орієнтуються в надзвичайних ситуаціях, поповнюють запас уявлень та розвивають фантазію. Навіть ті школярі, які не мають бажання брати участь в змаганнях, активізуються під час гри та залюбки проявляють свою винахідливість, кмітливість, а також нестандартний хід мислення. Усвідомлюючи, що правила гри зрозумілі та легкі у виконанні, учні долають сором'язливість, формують впевненість у процесі спілкування англійською мовою. І цим мотивують себе до подальшого її вивчення. Таким чином, мовний матеріал засвоюється ефективніше, а позитивні результати навчання на змусять довго на себе чекати [5].

З огляду на все зазначене вище, можна зробити висновки, що проведення уроків з елементами ігор активізує школярів, виховує любов до іноземної мови та сприяє досягненню високої результативності занять. Крім цього, ігри на уроках іноземної

мови сприяють передачі накопиченого досвіду, одержанню нових знань з іноземної мови, розвитку іншомовних навичок спілкування, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, емоцій, виховання колективізму, активності, дисциплінованості, спостережливості, уважності тощо. Також слід зауважити, що ігри мають величезну методичну цінність як для вчителя, так і для учня. Вони сприяють покращенню настрою в класному колективі, подоланню психологічних бар'єрів між учасниками навчального процесу та сприяють ефективному засвоєнню іншомовного матеріалу.

Література та джерела

1. Єпанчинцева Н. Д. Вчимося розмовляти англійською мовою в початковій школі: навч.-метод. посіб., 2013. 125 с.
2. Камінська Н. Ігрові моменти на уроках англійської мови. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 80 с.
3. Роман С. В. Психологічні особливості навчання іноземної у початковій школі. *Іноземні мови*, 2012. № 1. С. 35–38.
4. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 255 с.
5. Самовник В. В. Значення та роль гри як інтерактивної технології навчання. *Англійська мова та література*, 2012. № 27. С. 2–7.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

Анастасія Максимюк, Марія-Уляна Павлович,

студентки 4-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Дмитренко,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Публікація обґрунтовує використання гейміфікації як ефективної інноваційної освітньої технології в процесі опанування учнями початкових класів предметів «Навчання грамоти», «Українська мова та літературне читання».

Концепцією «Нова українська школа» визначено мету початкової освіти – всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2]. Реалії динамічного цифрового світу ставлять перед педагогічною спільнотою вимогу забезпечити умови ефективного формування й розвитку життєвих компетентностей школярів, реалізації їхнього інтелектуального і творчого потенціалу, активності, самостійності, креативності, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби досягнення цілей для успішної самореалізації в житті. Комунікативна компетентність

як одна із ключових передбачає розвиток і вдосконалення навичок вільного володіння державною мовою, а саме: уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [2]. З огляду на важливість реалізації компетентнісного підходу у навчанні здобувачів початкової освіти особливого значення набуває питання упровадження інноваційних технологій, зокрема гейміфікації, у процесі опанування предметів мовно-літературної освітньої галузі «Навчання грамоти», «Українська мова та читання».

Аналіз науково-методичних джерел засвідчує, що значний внесок у дослідження питань комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів початкової школи зробили науковці В. Бадер, О. Біляєв, М. Вашуленко, А. Коваль, Т. Ладижинська, Л. Мацько, В. Мельничайко, М. Пентилюк, О. Хорошковська та ін. Академік М. Вашуленко наголошує на сенситивності молодшого шкільного віку щодо формування ключових компетентностей, в тому числі комунікативної, і підкреслює, що вміння і навички, набуті в початковій школі, значною мірою визначають якості практичної, громадської, професійної діяльності дорослої людини [1]. Питання гейміфікації як інноваційної освітньої технології висвітлюють у своїх публікаціях С. Воробйова, О. Жорник, К. Жукова, А. Камінська, Т. Кузнєцова, І. Мамчур, А. Мельничук, Ю. Мойсеюк, В. Рижук, Л. Самчук та ін.

Гейміфікація (від англ. gamification), ігрофікація, – процес використання ігрових механізмів, характерних для комп'ютерних ігор, в неігровому середовищі з метою залучення користувачів і споживачів до вирішення прикладних завдань, використання продуктів, послуг, для досягнення поставлених цілей [4]. Гейміфікація є одним із сучасних світових трендів для здобуття знань й навичок [5].

Як освітня технологія, гейміфікація базується на дотриманні дидактичного принципу урахування вікових особливостей учнів, а саме на природній потребі дітей молодшого шкільного віку перебувати в ігровому середовищі, використовувати ігрові інструменти у процесі пізнання. На переконання О. Лізунової, гейміфікація насамперед впливає на активізацію школярів, стимулює інтерес до навчання: «Сидячи перед екраном, дітям важко бути сфокусованими та активними під час уроку. Вони часто не хочуть вмикати камеру, працювати у групах та співпрацювати з учителем. Гейміфікація – чудове рішення в такому випадку» [3].

Педагогам необхідно враховувати такі аспекти гейміфікації: 1) гра має чітко окреслені правила; кожен учасник має дотримуватися правил гри; 2) бажання розкрити таємницю веде гравця з рівня на рівень і «підживлює» його азарт; 3) інтерактивність: кожен учень є учасником гри і знає, що робити для досягнення перемоги; 4) складнощі: дітям нецікаво грати у занадто просту чи занадто складну гру. Ідеальний варіант – є певні складнощі, але, приклавши зусилля, їх можна подолати; 5) емоційна складова (радість, злість, страх, співпереживання) робить процес гри захопливим; 6) миттєвий зворотній зв'язок; 7) помилки – не причина для покарання, а привід спробувати ще раз і досягти успіху; 8) гравцям важливо бачити свій прогрес у порівнянні з іншими; це стимул рухатись вперед; 9) обов'язковим елементом гри є винагорода, приз, цінність якого підвищує шанси і мотивацію гравців

дійти до фінішу [6]. Як засвідчує аналіз досвіду фахівців освіти, виконання ігрових завдань із застосуванням засобів цифрових ресурсів у процесі опанування школярами початкового курсу української словесності забезпечує умови для розвитку ключових, предметних компетентностей та особистісного зростання учнів в інтерактивному середовищі за умови урахування дидактичного принципу «від простого до складного».

На уроках у 1-2 класах використовуються переважно нескладні ігри, наприклад:

- «Мильні бульбашки». Завдання: 3 букв, які всередині «мильних бульбашок» на моніторі, треба скласти слова. Перемагає той, хто утворив найбільше слів за 2 хв.
- «Ланцюжок складів». Завдання: «Вітер-пустунець переплутав у таблиці склади. Допоможіть відновити ланцюжки складів». Учні переставляють склади усно або письмово, використовуючи клавіатуру.

ма	мо	мі	ме	му	ми
на	не	ну	но	ни	ні

- «Допоможемо Незнайкові». Завдання: «Сьогодні Незнайко загубив елементи деяких букв і не може їх пригадати. Давайте відновимо літери!». Діти вибирають потрібні елементи і утворюють букви на екранах планшетів чи інших мобільних пристроях.

- гра «Коректор» (на моніторі подано 10-12 слів з певною орфограмою; деякі слова записані неправильно; учні на своїх гаджетах виправляють помилки, пояснюючи за допомогою вивчених правил).

На уроках 3-4 класах педагогами апробовані ігрові завдання більшої складності, зокрема:

- сторітелінг – творча розповідь шляхом створення історії й передавання за її допомогою потрібної інформації. В основі сторітелінгу робота творчої уяви: необхідно придумати унікальний сюжет, вигадати героїв або героя, додати цікаві події, які підведуть до потрібних висновків. З іншого боку, робота в команді заради спільної мети розвиває навички співпраці. Приклади сторітелінгу: створення розповіді на вільну тему з уживанням 20 іменників, прикметників, дієслів [8]; створення власної кінцівки твору «Врятоване життя» («Книга Добра» Д. Веденєвої), презентація її перед однокласниками у режимі онлайн [7];

- буктрейлер – короткий відеоролик, кліп за мотивами сюжету літературного твору. Таке завдання зацікавлює дітей, сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок при застосуванні діяльнісного підходу в навчанні, зокрема здатності виділяти головне у прочитаному, усвідомлювати й аналізувати твір, висловлювати свою думку, проявляти креативність [9]. Наприклад, буктрейлер «Фантастичні пригоди» до уривку з повісті С. Дерманського «Пригоди вужа Ониська».

Інформаційні ресурси StudyStack – трансформер завдань в ігри; Umaigra (UI) – сервіс-конструктор дидактичних ігор; Ukraïner – канал на YouTube про культуру України; Childdevelop – генератор практичних завдань; Learning.ua – онлайн-ресурс інтерактивних завдань тощо надають можливості створювати оригінальний інтерактивний контент шляхом розроблення вікторин, квестів; створення лепбуків, арт-буків, коміксів, настільних і командних ігор.

Застосовуючи технологію гейміфікації, треба усвідомлювати, що це перш за все педагогічно керований процес, який забезпечує ефективне виконання програмових вимог. Тому обов'язковим є оцінювання як звичайне (вербально), так і креативне (призи, значки, рівні, рейтинги). По-перше, оцінювання слугує механізмом мотивації школярів у процесі навчання; по-друге, на основі оцінювання здійснюється перевірка відповідності навчальним стандартам знань, умінь, навичок школярів.

Отже, методично обґрунтоване застосування гейміфікації як освітньої технології при опануванні школярами предметів «Навчання грамоти», «Українська мова та літературне читання» забезпечує зростання рівня мотивації до навчання загалом і вивчення рідної мови зокрема, успішний розвиток школярів у комфортному середовищі, вдосконалення інтелектуальних, творчих здібностей, а також формування в учнів навичок XXI століття: емпатії (розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої людини в формі співпереживання), вміння співпрацювати, вирішувати комплексні проблеми, досягати успіху.

Література та джерела

1. Вашуленко М. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ: Освіта, 2018. С. 3.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
3. Камінська А. Гейміфікація в онлайн-навчанні: як зацікавити школярів? URL: <https://www.schoollife.org.ua/gejmifikatsiya-v-onlajn-navchanni-yak-zatsikavyty-shkolyariv/> (дата звернення: 07.02.2023).
4. Кузнєцова Т. Застосування гейміфікації у початкових класах. URL: <https://super.urok-ua.com/zastosuvannya-geymifikatsiyi-u-pochatkovih-klasah/> (дата звернення: 05.02.2023).
5. Левін М. Як технології змінять освіту: П'ять головних трендів. URL: <https://www.forbes.ru/.../82871-kak-tehnologii-izmenyat...> (дата звернення: 11.02.2023).
6. Павленко О. Гейміфікація в освітньому процесі. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2687-geymfkatsya-v-osvtnomu-protses-yak-zrobiti-uroki-tskavimi> (дата звернення: 07.02.2023).
7. Павлюк Л., Яйко Н. Дистанційне навчання в 3-4 класах: інструкції, приклади уроків та комунікації з батьками. URL: <https://nus.org.ua/articles/dystantsijne-navchannya-v-3-4-klasi-instruktsiyi-pryklady-urokiv-ta-komunikatsiyi-z-batkamy> (дата звернення: 07.02.2023).
8. Приріз М. 7 способів застосувати сторітелінг на уроках. URL: <https://osvitoria.media/experience/7-sposobiv-zastosuvaty-storiteling-na-urokah/>
9. Родюк Н., Голюк О. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. 2019. № 3(326). С. 64–74.

НАВЧАННЯ УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ СКЛАДАННЮ ТА РОЗВ'ЯЗУВАННЮ ОБЕРНЕНИХ ЗАДАЧ

Анжеліка Павляшик,

студентка 3Ж курсу спеціальності 013 Початкової освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано коротку характеристику оберненим задачам. Описано труднощі, які виникають учнів 3 класу при складанні та розв'язуванні оберненої задачі. Подано короткий алгоритм роботи над оберненою задачею та примірні питання, які необхідно ставити учням в процесі роботи з алгоритмом.

У методичній літературі висвітлюють різні аспекти формування у молодших школярів вміння розв'язувати задачі. У дослідженнях М. Богдановича висвітлено вдосконалення системи математичних задач, що пропонуються в початковій школі; С. Скворцова описує методику розв'язання сюжетних задач у початковій школі; різні способи складання та розв'язування задач висвітлює Н. Листопад. Особливої уваги потребує формування вміння в молодших школярів складання та розв'язування обернених задач.

Під математичною задачею розуміють будь-яку вимогу обчислити, перетворити, побудувати, довести або дослідити що-небудь, що стосується кількісних відношень і просторових форм, створених людським розумом на основі знань про навколишній світ [3, с. 3].

Обернені задачі – це задачі, що мають однаковий сюжет, однакові числові дані, але у одній задачі певне число є даним, а у іншій шуканим [1, с. 67].

Обернену задачу ми визначимо як навчальну задачу, в якій реалізується причинно-наслідковий ланцюжок «невідома умова», «процес розв'язання», «відомий результат». У цьому ланцюжку слід читати послідовність справа наліво. Під розв'язком оберненої задачі будемо мати на увазі реконструкцію умови прямої задачі за відомого результату, тобто пошук відповіді питання: «За яких умов реалізується необхідний результат?». У такому разі відомий результат не визначає однозначної задачі. Рух від відомого результату до шуканих даних супроводжується багатоваріантністю вирішення оберненої навчальної задачі, що вимагає накладання обмежень на невідому умову, на дії у процесі розв'язання (виконувати чи виконувати певні алгоритмічні дії, у тому чи іншому порядку) тощо.

Розв'язок оберненої задачі, по суті, представляє процес конструювання (складання) безлічі задач, з яких одна або кілька задач пов'язані з прямою задачею.

У 3 класі діти вже знайомі із складанням оберненої задачі. Тому навички роботи із оберненою задачею удосконалюються і засвоюються способи розв'язання та складання оберненої задачі до прямої. Зазвичай складання та розв'язання оберненої задачі йде як спосіб перевірки розв'язання прямої.

При перевірці розв'язання задач цим способом учні, як відомо, повинні виконати ряд дій, а саме:

1) підставити в текст завдання знайдене значення шуканого, тобто замість питання задачі поставити у тексті задачі відповідь на нього;

2) вибрати нове шукане;

3) сформулювати нову задачу;

4) розв'язати складену задачу;

5) порівняти отримане число з тим даним прямої задачі, які було обрано як шукану обернену задачу;

6) на основі цього порівняння скласти відповідний висновок про правильність розв'язання прямої задачі [1, с. 70].

Один із пунктів зазначеного переліку дій – оберненої задачі. Щоб використати результат цього розв'язку як зразок правильного вирішення початкової задачі та критерію оцінки останньої, такий розв'язок має бути вірним і не викликати труднощів, тобто, він має бути свідомо легшим, ніж розв'язок задачі, що перевіряється. Якщо цієї умови не дотримано, то розв'язок оберненої задачі також вимагає перевірки і, отже, не може виступати в ролі засобу контролю [1, с. 71].

Але об'єктивно ступінь складності оберненої задачі такий самий, що й прямої. Справді, зворотна задача містить стільки ж даних, відношень та зв'язків (тільки невідомими можуть бути інші компоненти цих відношень), що й пряма. Значить, і для розв'язку вона далеко не завжди буде легшою. Але, крім розв'язку оберненої задачі, учні повинні скласти її, що ще більше ускладнює використання оберненої задачі як засобу перевірки [3, с. 112].

Проведені міркування показують, що складання та розв'язування оберненої задачі для учнів 3 класу - завдання складніше, ніж розв'язок прямої задачі, а тому не може сприйматися ними як критерій правильності розв'язання прямої задачі.

У 3 класі зосереджуємо увагу на опрацюванні таких дій: вміння міркувати від числових даних до запитання – синтез; визначати істотні ознаки задачі та узагальнювати її математичну структуру; узагальнювати спосіб розв'язування задач цієї математичної структури. Визначені дії ми формуємо на основі вивчених видів складених задач, а також задач нової математичної структури [2, с. 203].

Для того щоб процес складання та розв'язування оберненої задачі для учнів 3 класу був легшим, можна запропонувати наступний алгоритм (рис.1):

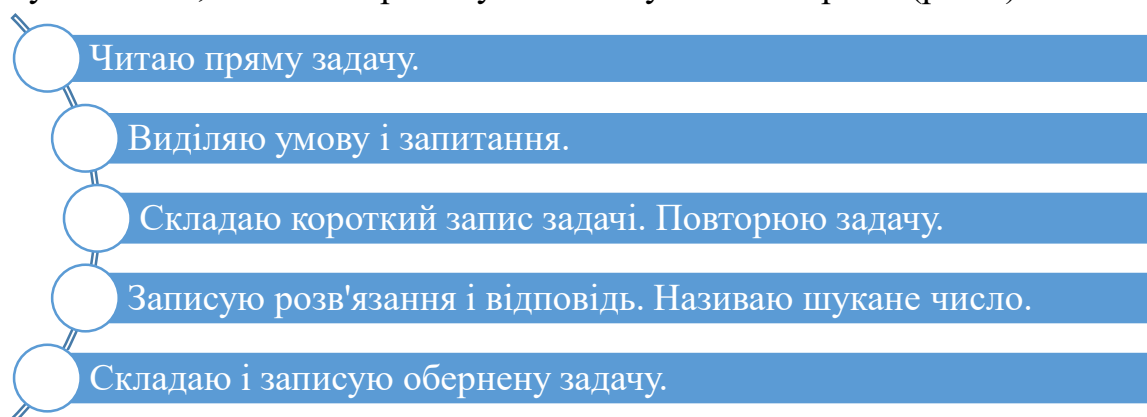

Рис. 1. Алгоритм складання та розв'язання оберненої задачі

Кожен крок алгоритму супроводжуємо питаннями:

- Про що говориться в задачі?
- Самостійно запишіть задачу коротко. Яке питання задачі?
- Які прості задачі містить ця задача? Сформулюйте кожна. Сформулюйте план розв'язування.
- Самостійно запишіть розв'язання виразом.
- Прочитайте відповідь.
- Як перевірити, чи правильно розв'язана задача?
- Складіть обернену задачу
- Запишіть план розв'язування і розв'язання задачі по діях
- Назвіть відповідь. Порівняйте знайдене числове значення зі значенням, що було дано в початковій задачі. Який висновок можна зробити? [2, с. 205].

Отже, складання і розв'язування обернених задач – складний процес для учнів початкової школи. Роботу над оберненими задачами ведуть у поєднанні з розв'язуванням прямих задач. Найпоширеніший спосіб навчання оберненим задачам – це спосіб перевірки правильності розв'язку прямої задачі. У 3 класі учні продовжують роботу над оберненими задачами, поглиблюючи свої вміння складати та розв'язувати їх. Для полегшення роботи над оберненою задачею необхідно учням запропонувати алгоритм роботи та супроводжувати його запитаннями.

Література та джерела

1. Коваль Л. В. Методика навчання математики: теорія і практика. Одеса: Видавництво-Автограф, 2008. Ч.І. 284 с.
2. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегрованого та компетентнісного підходів. Харків: Ранок, 2020. 320 с.
3. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. Одеса: ООО «Абрикос-Компани», 2011. 268 с.

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Софія Палій,

студентка 3Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

*Розглянуто особливості формування просторового мислення молодших школярів.
Проаналізовано методичку та прийоми використання дидактичних принципів навчання як ключовий
засіб розвитку просторового уявлення.*

Розвиток просторового мислення посідає чи не найважливіше місце в повсякденному житті. У час стрімкого розвитку інформаційного суспільства та впровадження різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій виникає потреба у впровадженні новітніх дидактичних методів та прийомів, які будуть збагачувати молодших школярів новим досвідом та сприятимуть виробленню вмінь оперувати ними [1].

Просторове уявлення - це здатність уявляти об'єкти та їхні взаємодії у просторі. Наприклад, уявити себе на космічному кораблі, на футбольному полі чи в лабіринті. Ця здатність важлива для розвитку розумових процесів, особливо для математики та науки, де потрібно маніпулювати об'єктами у просторі. Просторове уявлення також важливо для розвитку мистецтва та дизайну.

Просторове мислення – це когнітивний процес, який включає в себе здатність розуміти, сприймати, аналізувати та маніпулювати просторовими об'єктами та відносинами між ними. Цей процес залежить від фізичних, психологічних та культурних факторів.

Просторове мислення включає в себе сприйняття розмірів, форм, кольорів та текстур об'єктів, а також їх взаємодії в просторі. Цей процес дозволяє нам створювати ментальні моделі та мапи, які допомагають нам розуміти та орієнтуватись в нашому середовищі.

Учні з розвиненим просторовим уявленням можуть швидше та ефективніше розв'язувати завдання з математики та науки, створювати оригінальні твори мистецтва та дизайну. Воно також допомагає людям в повсякденному житті, наприклад, при паркуванні автомобіля, складанні меблів або знаходженні шляху в новому місці [2].

Розвиток просторового мислення може бути сприйнятий різними факторами, такими як вправи на розвиток просторового мислення, вивчення геометрії та фізики, розв'язування головоломок та ігор, а також використання різноманітних технологій, таких як віртуальна реальність та комп'ютерні програми моделювання.

Щоб розвивати просторове уявлення учнів, можна використовувати ігри та вправи, які сприяють розвитку цієї здатності. Наприклад, геометричні конструкції, лабіринти, пазли та інші завдання, які потребують уяви та просторової уваги.

Початкова школа є першим етапом навчання, де учні формують основні навички і знання, які допоможуть їм у подальшому навчанні та житті. Одним із важливих аспектів розвитку учнів є просторове мислення, яке є необхідним для розвитку когнітивних процесів, створення різних проєктів та розв'язання різних завдань [2].

Дидактичні умови розвитку просторового мислення учнів початкової школи включають:

1. Використання різних методів і прийомів навчання, які сприяють розвитку просторового мислення. Наприклад, використання пазлів, лабіринтів, конструювання, геометричних фігур, візуалізація завдань тощо.

2. Розвиток уваги та концентрації учнів на завданнях, що сприяють розвитку просторового мислення. Наприклад, розв'язування головоломок, пошук різних об'єктів на карті, малювання або конструювання з певними обмеженнями.

3. Використання технологій, що допоможуть учням розвивати просторове мислення. Наприклад, використання віртуальної реальності, комп'ютерних програм, які допоможуть учням створювати різні об'єкти та візуалізувати різні поняття.

4. Організація різних змагань, конкурсів та проектів, що сприятимуть розвитку просторового мислення. Наприклад, створення моделей будівель, конкурс малюнків, робота з кубиками Рубіка тощо.

5. Розвиток мовленнєвої культури і збагачення словникового запасу учнів. Для розвитку просторового мислення важливо мати належний словниковий запас і правильно використовувати терміни, які пов'язані з просторовою орієнтацією і місцезнаходженням.

6. Розширення кругозору учнів за допомогою екскурсій, мандрювань та інших відвідувань місць, пов'язаних з просторовим мисленням. Наприклад, відвідування музеїв, наукових центрів, астрономічних обсерваторій, парків і т.д.

7. Розвиток креативності та фантазії учнів. Для розвитку просторового мислення важливо вміти думати творчо та фантазувати, створювати нові образи та ідеї.

8. Заняття спортом та танцями. Вправи зі спорту та танці можуть допомогти розвивати просторову уяву, оскільки вони вимагають сприйняття рухів, координації та просторової орієнтації.

9. Розвиток просторової уяви через читання та слухання казок. Казки можуть допомогти розвивати просторову уяву, оскільки вони описують різні об'єкти та їх розташування у просторі. Читання та слухання казок може допомогти дітям уявити собі різні об'єкти та їх розміщення у просторі.

Отже, дидактичні умови розвитку просторового мислення учнів початкової школи є засобом, який допомагає учням розвивати когнітивні процеси, покращувати свій словниковий запас, розвивати увагу, концентрацію, креативність та фантазію [3]. Використання цих умов допомагає учням бути активними та самостійними у своєму навчанні та розвитку.

Література та джерела

1. Дидактичні умови формування просторових уявлень в учнів початкової школи. URL: <http://surl.li/fhtpe> (дата звернення 08.03.2023).

2. Методика формування просторових уявлень у молодшому шкільному віці. URL: <http://surl.li/fhtpt> (дата звернення 08.03.2023).

3. Розвиток творчого мислення на уроках математики. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14001/> (дата звернення 08.03.2023).

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ольга Папежук,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Олена Стрельбіцька, к. філол. н.,*
ст. викладач кафедри філології

У статті проаналізовано сучасну технологію сторітелінг, як інноваційний та ефективний засіб формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної галузі. Запропоновано шляхи застосування технології та охарактеризовано основні переваги використання цього методу в розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів.

Поняття комунікативної компетентності в сучасній освіті та науковій літературі знайшло глибоке відображення та широкі результати досліджень. Чимало науковців та дослідників, офіційних освітніх документів підтверджує значущість формування зазначеної компетентності особистості ще з початкової школи.

Комунікативна компетентність передбачає володіння всіма видами засобів комунікації, основами культури усного та писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання комунікативних засобів в різних сферах і ситуаціях спілкування. Середовище нової української школи вимагає нових шляхів реалізації такого завдання. Одним із таких може стати застосування техніки сторітелінгу, що все активніше використовується педагогами та демонструє все більше переваг для формування комунікативної компетентності.

Сторітелінг – це технологія створення історії і тим самим донесення необхідної інформації для впливу на емоційну, мотиваційну та пізнавальну сфери слухача [2]. Варто зазначити, що завданням сторітелінгу є створення умов для мотивації дітей до навчання на занятті або під час освітньої ситуації, покращити процес розуміння теоретичного матеріалу. Цю технологію вважають однією з найцікавіших та найпродуктивніших для широкого застосування на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Основне завдання сторітелінгу – за допомогою розповіді створити умови для спонукання дітей до навчання на уроці чи під час навчальної ситуації, викликати симпатію до головного героя, що сприятиме пробудженню інтересу учнів і доступним способом надасть їм необхідну інформацію.

Застосування технології «Storytelling» під час вивчення початкового курсу української мови передбачає використання тих засобів навчання, які є цікавими для учнів, здатні створювати умови для підвищення їх пізнавальної активності. Мова є важливим компонентом аудіальної культури особистості та служить засобом спілкування людей і впливу на їхню психіку. Важливими засобами педагогічної діяльності вчителя є аудіальні форми навчання, які дозволяють засвоїти навчальний

матеріал за рахунок аудіальної сприйнятливості учнів [4]. Саме тому використання технології сторітелінгу на уроках української мови дає поштовх розвитку мовних компетенцій школярів.

Важливо, що «Storytelling» відіграє велику роль у навчанні усного мовлення, лексики, граматики та аудіювання. Головною характерною ознакою цього прийому є вільний вибір змісту повідомлення, засобів для його створення, що зумовлені особистими інтересами учня.

Цікавим і важливим є той момент, що застосовувати технологію «Storytelling» можна різними способами:

1) складання розповіді за сюжетною картиною, що сприяє формуванню вмінь складати розгорнуту розповідь по картині;

2) складання оповідань про випадок із власного життя учнів за малюнками, наприклад «Мій звичайний день». Це забезпечує збагачення словникового запасу учнів, розвитку усного мовлення учнів;

3) складання розповіді за допомогою послідовно прикріплених ілюстрацій до епізодів казки, силуетних зображення героїв казки та ін. [3]

На нашу думку, метод Storytelling абсолютно відповідає цілям і завданням, які стоять перед вчителем й учнями у новій українській школі. Для забезпечення активної інтелектуальної роботи здобувачів освіти використання зазначеного методу відбувається завдяки різним текстовим матеріалам, що становлять певний інтерес для учнів. Під час застосування методу Storytelling як складової для розвитку мовлення школярів доречними є використання найрізноманітніших форм освітнього процесу: індивідуальних, групових і масових прийомів; словесних, наочних і практичних (пояснення, опис, бесіда, інструктаж, робота з ілюстраціями та наочністю, робота за зразком (подання матеріалу в готовому викладі, контроль, самоконтроль, конкретизація і закріплення вже набутих знань), пошукової діяльності учнів, самостійної творчої (дослідницької) роботи здобувачів на здобуття та розширення знань (активізація уваги та мислення, формування висновків).

Сторітелінг допомагає учням початкової школи розвивати навички співпраці, взаємодії та емпатії. Завдяки розповіді учні вчать слухати один одного, висловлювати свої думки та ідеї, ділитися досвідом і враженнями. Це сприяє розвитку їх соціальних і комунікативних навичок, що є важливим аспектом розвитку особистості учнів.

Отже, сторітелінг можна розглядати як ефективний метод формування мовних навичок молодших школярів, який сприяє не лише вдосконаленню мовних навичок, а й розвитку соціально-комунікативних навичок учнів.

Використання сторітелінгу дозволяє вчителю створити комфортну атмосферу на уроці та спонукати учнів до активної участі в навчальному процесі. Слід також зазначити, що оповідання має свої обмеження та потребує підготовки вчителя. Вчителі повинні вміти вільно говорити мовою, підбирати матеріали для розповіді, використовувати відповідні стратегії та прийоми, щоб залучити учнів до розповіді та стимулювати їхній інтерес до мови.

Пропонуємо кілька шляхів використання технології сторітелінг на уроках української мови у початковій школі.

✓ Розкажіть історію про своє дитинство: Почніть з опису свого дому, своїх батьків і родини, того, як ви проводили свій час і що вам подобалося робити. Розповідайте про події, які запам'яталися найбільше, і про людей, які мали найбільший вплив на ваше життя.

✓ Знайдіть дві різні історії і зіставте їх: Ви можете взяти історії з книг або фільмів, або розповісти про досвід зі свого життя. Порівняйте теми, персонажів, сюжет, настрої і мораль. Чим вони схожі, а чим відрізняються?

✓ Створіть історію про незвичайний день в житті персонажа: Виберіть свого улюбленого персонажа - це може бути художник, лікар, вчитель або когось з вашого оточення. Розповідайте про один день в їх житті, який є незвичайним. Нехай їм доведеться пережити складні ситуації, але вони знайдуть вихід і дізнаються щось нове про себе.

✓ Перекажіть історію з іншої точки зору: Виберіть історію, яку ви знаєте добре, і перекажіть її з іншої точки зору. Наприклад, якщо це історія про злочин, перекажіть її з точки зору поліцейського, який досліджує справу, або з точки зору жертви.

✓ Створіть історію з використанням обмежень: Завдання полягає в тому, щоб створити історію з використанням певних обмежень. Наприклад, ви можете встановити обмеження на час, місце, персонажів або жанр. Наприклад, часове обмеження може полягати в тому, що історія має відбуватися в один день. Обмеженням розташування може бути те, що історія має відбуватися в певному місці. Обмеження кількості символів може полягати в тому, що ви можете використовувати лише двох персонажів у всій історії. Жанрове обмеження може полягати в тому, що вам потрібно створити науково-фантастичний або детективний сюжет. Такі обмеження можуть вимагати більш творчого підходу до створення історії, оскільки вони можуть змусити вас докласти більше зусиль, щоб знайти спосіб вписати обмеження в історію. Проте такі вправи можуть сприяти розвитку творчих здібностей і здатності до інноваційного мислення [2].

Зазначимо, що технологія сторітелінгу забезпечує захопливе навчальне середовище, яке заохочує здобувачів освіти до активного спілкування та вдосконалення своїх усних навичок. Цей метод є ефективним завдяки властивостям, які сприяють кращому засвоєнню знань, запам'ятовуванню та відтворенню інформації.

Отже сторітелінг – це метод, який полягає у складанні усних розповідей, формує творчі здібності на мислення учнів; це хороший спосіб мотивації, переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі, розвиток мовлення та критичного мислення й передбачає спільну працю вчителя й учня, діяльність самого учня, а також створення комфортних педагогічних умов, які сприяють зняттю психологічної напруги.

Література та джерела

1. Азимова Н. А. Сторітелінг як метод формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2018. Вип. 2 (56). С. 10–15.

2. Большакова І. Технологія «Сторітелінг». URL: <https://youtu.be/K2YVwU9B6L4> (дата звернення: 01.02.2023).

3. Горбач Н. В., Папежук О. В. Сторітелінг як сучасна методика розвитку мовлення молодших школярів. Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2022. Вип.1. С. 237-242. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.33> (дата звернення: 01.02.2023).

4. Дубок Т. В. Використання технології сторітелінг на уроках української мови та літератури як засобу формування мовної компетентності учнів. *Хмурівські читання XIII*. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura13/dubok-tetyana-vasylivna-vykorystannya-tehnolohiji-storitelinh-na-urokah-ukrajinskoji-movy-ta-literatury-yak-zasobu-formuvannya-movnoji-kompetentnosti-uchniv/> (дата звернення: 01.02.2023).

5. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. Цикл 1–2 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 01.02.2023).

СТВОРЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ЯДС

Софія Петручик,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Хомюк, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Окреслено важливість створення проблемних ситуацій на уроках природознавства під час вивчення інтегрованого курсу ЯДС в початкових класах. Визначено, що важливу роль в активізації розумової діяльності здобувачів освіти на уроках належить саме проблемному навчанню.

На сьогодні недостатньо бути відмінним фахівцем, для того щоб організувати навчально-виховний процес, який був би зорієнтованим на всебічну підготовку здобувачів освіти, їхній гармонійний і цілісний розвиток. Водночас, практика свідчить, що вчителі не завжди використовують можливості навчальних занять для розвитку творчості, індивідуальності, самостійності, ініціативності учнів. Спонукаючи школярів на самостійну роботу, запитувати, досліджувати, пізнавати, обговорювати нові ідеї та вчити робити висновки – ось ключова роль роботи вчителя під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Інтелектуальний розвиток особистості визначається у наш час не обсягом знань, відомостей, які утримуються в пам'яті, а готовністю людини до відбору необхідних знань шляхом критичного аналізу, осмислення інформації та вмінням самостійно вирішувати завдання, ухвалювати рішення, розв'язувати проблемні ситуації.

Під час вивчення курсу «Я досліджую світ» вчителю важливо реальні складні проблеми і ситуації застосовувати як освітній інструмент. Оскільки таке навчання

базується на вирішенні завдань і проблемних ситуацій за певний проміжок часу, воно спонукає застосовувати навички критичного мислення учня: аргументацію, винесення суджень і ухвалення рішень, розв'язання проблем.

Для забезпечення розвитку пізнавальної діяльності учнів у проблемному навчанні необхідна оптимальна послідовність проблемних ситуацій. Їх певна система. Тому при організації проблемного навчання формуються завдання на декількох рівнях проблемності. Вони відрізняються ступенем узагальненості завдання, запропонованої учням для вирішення і ступенем допомоги з боку вчителя.

Учитель створює проблемну ситуацію, спрямовує учнів на її рішення, організовує пошук рішення. Тут необхідно ставити учня в позицію суб'єкта навчання і як результат у нього утворюються нові знання, він опановує новими навичками. Важливо зазначити, що виникнення проблемної ситуації – акт індивідуальний, тому від вчителя потрібне використання диференційованого індивідуального підходу до здобувачів освіти.

Потрібно мати певну систему роботи з формування цих дій, що забезпечує розвиток пізнавальної діяльності. Технологія проблемного навчання, через систему вирішення проблемних ситуацій, забезпечує розвиток пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Існують такі методичні прийоми створення проблемної ситуації: вчитель підводить школярів до суперечностей і пропонує учням самим знайти спосіб розв'язання; зіштовхує протиріччя практичної діяльності; викладає різні точки на одне і те ж питання; пропонує школярам розглянути явище з різних позицій (педагога, юриста, лікаря) і спонукає учнів робити самостійні висновки.

Створюючи проблемні ситуації вчителю потрібно додатково творчо попрацювати над моделюванням проблемних ситуацій. Ця ситуація повинна стимулювати учнів шукати глибшого розуміння процесів чи явищ, вимагати, щоб здобувачі освіти приймали обґрунтовані рішення та робили самостійні висновки. І також повинні містити такі завдання, щоб для їх вирішення учням необхідно було пов'язати роботу, яка виконується з раніше вивченим матеріалом. Якщо проблемну ситуацію створено для вирішування як завдання у групах, вона має бути такого рівня складності, щоб стимулювати учнів об'єднатися задля досягнення мети. Якщо завдання передбачають багатоетапність вирішення, то початкові кроки мають бути цікавими та відкритими, щоб мотивувати учнів до дослідження.

Дослідження підтверджують високу ефективність використання проблемних ситуацій. Проводячи експеримент під час державної практики, учням 1-го класу було запропоновано чергувати і доглядати за рослинами в класній кімнаті. Вони визначали, які види рослин є в класній кімнаті, які правила поливу, які

вимоги до догляду за даними кімнатними рослинами. Шукали поради в інтернеті, книгах, знайомих, підготували проєкт-дослідження по догляду за кімнатними рослинами свого класу і підготували захист цього проєкту перед класом. Одночасно школярі фіксували як на ріст рослин впливає освітлення за вікном (в різні пори року), температура та вологість повітря в класі. Також вчилися пересаджувати рослини і боротись з шкідниками. Оскільки початкові кроки були цікавими та відкритими, здобувачі освіти захопились цим питанням. Їм важливо було враховувати освітленість, вологість ґрунту і температуру при посадці чи пересадці рослин.

Враховувати вид рослини. Учні проводили досліди, придумували, що і як будуть робити, експериментували, дізнавались й завбачали чи позитивні наслідки приносять ті чи інші дії. Важливо, щоб кожен школяр отримав певні обов'язки. Така діяльність набагато ефективніша, ніж просто перерхитування підручника.

Після цього експерименту мною було проведено анкетування серед здобувачів освіти (<https://forms.gle/9WADtyrudLw8qeKr5>). У ньому взяли участь 26 дітей 1-го класу Луцького ліцею № 27. Результати анкетування серед учнів можемо побачити на рисунку 1.

Анкетування серед учнів

Кількість учнів

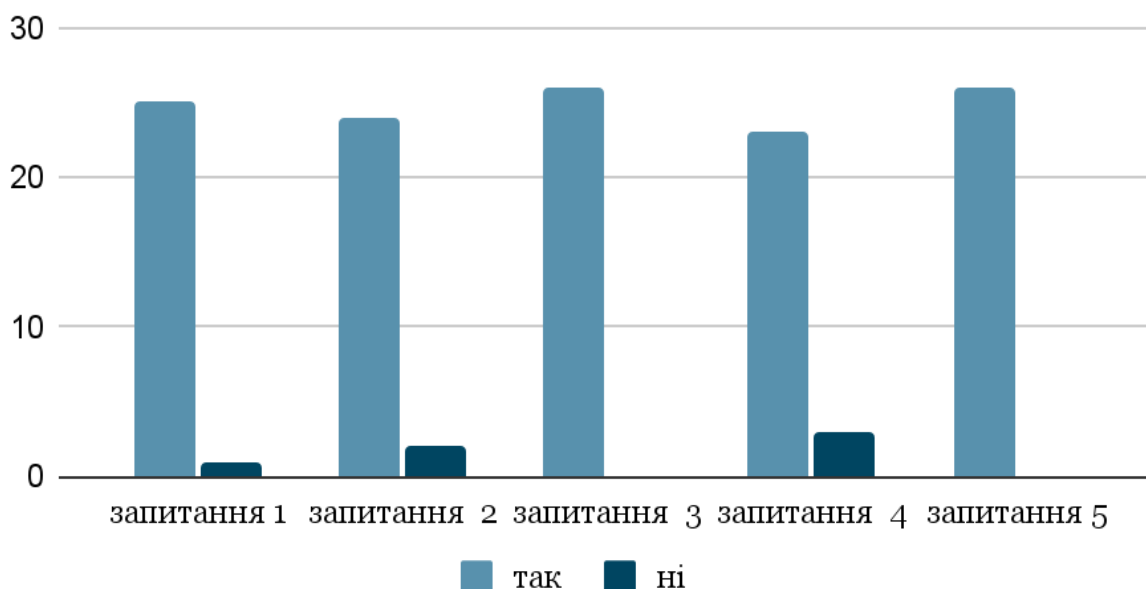

Рис. 1. Результати анкетування

Отже, участь у проєкті показала, що робота зацікавила 25 учнів з 26 (96%);

24 учні (92%) знають як боротись зі шкідниками кімнатних рослин;

26 учням (100%) сподобалось доглядати за рослинами, розпушувати ґрунт, витирати пил;

23 учням (88%) сподобалось пересаджувати рослини самостійно, без допомоги вчителя;

всі 26 (100%) учнів вміють фіксувати як на ріст рослин впливає освітлення за вікном.

Розглянемо етапи діяльності здобувачів освіти для розв'язання проблемної ситуації на прикладі дослідження кімнатних рослин.

1. Виникнення проблемної ситуації: Вивчити види рослин, які є у класній кімнаті, особливості догляду за ними.

2. Усвідомлення проблеми: які види рослин є в класній кімнаті, які правила поливу, які вимоги до догляду за даними кімнатними рослинами, як боротись зі шкідниками, навіщо і як пересаджувати ці рослини.

3. Пошук способів розв'язання проблеми: Щоб вивчити особливості догляду за кімнатними рослинами, можна доглядати за рослинами у класі, створивши всі необхідні умови для їх життєдіяльності.

4. Формулювання висновків: Під час щоденних спостережень за кімнатними рослинами, догляду за ними у класі, в учнів є можливість добре вивчити особливості певних видів, правила догляду за ними і сформулювати певні висновки.

5. Перевірка правильності розв'язання проблемної ситуації.

Під час щоденних спостережень за кімнатними рослинами, догляду за ними у класі в учнів є не лише можливість добре вивчити особливості певних видів, діти проводили експеримент із вирощування рослин, цікаві досліди, спостереження. Використання проблемних ситуацій на уроках ЯДС не лише зробить їх цікавими, а й допоможе учням краще опанувати новий матеріал. Провівши діагностичну роботу в паралельних класах, я побачила на якому рівні діти 1-го класу Луцького ліцею №27 засвоїли нову тему з використанням проблемних ситуацій на уроках і без використання. Результати подані на рис. 2

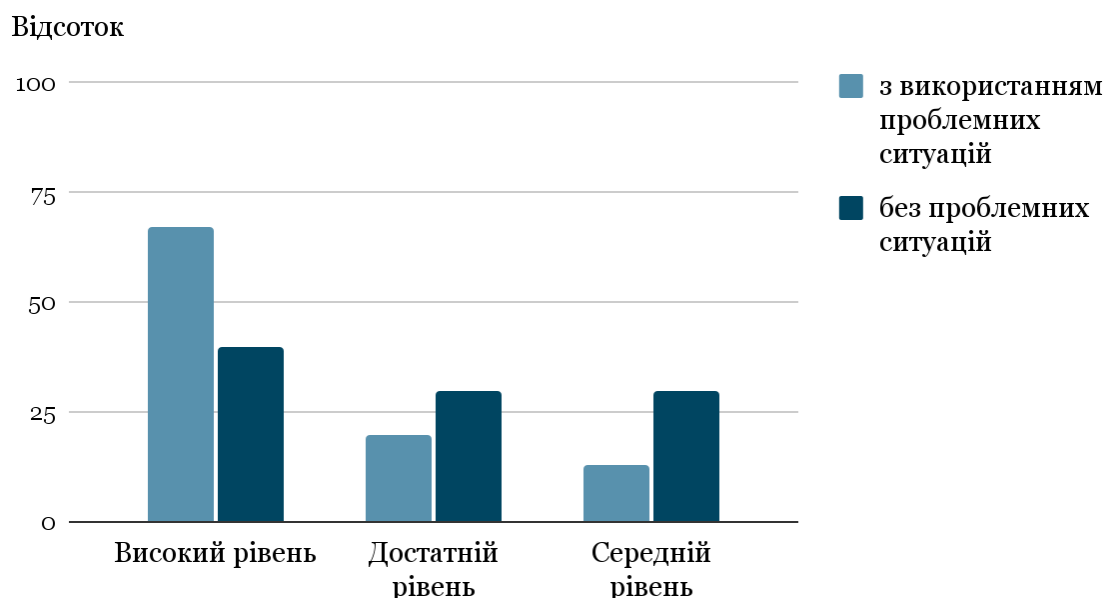

Рис. 2. Діагностична робота в паралельних класах

Отже, важливу роль в активізації розумової діяльності школярів на уроках природознавства під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» належить саме проблемному навчанню. Воно дає змогу залучити до навчального процесу реальні проблеми і ситуації, базується на справжніх освітніх цілях, є мотиваційним, допомагає відпрацювати навички роботи в команді, співпраці, вирішення проблем з застосуванням критичного мислення в ході роботи.

Література та джерела

1. Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. К.: УОВЦ «Оріон», 2018. Ч. 2. 112 с.

2. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах

компетентнісного підходу / Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

3. Я досліджую світ. Робочий зошит. / І. В. Грущинська, З. М. Хитра. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. Ч. 2. 64 с.

4. Як і коли застосовувати проблемне навчання (Problem-Based Learning). URL: <https://nus.org.ua/view/yak-i-koly-zastosovuvaty-problemne-navchannya-problem-based-learning/> (дата звернення: 19.02.2023)

5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 20.02.2023)

РОЗВИТОК МЕДІЙНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Олеся Поляк,

студентка ПО(з)-21 групи спеціальності 013 Англійська мова
кафедри педагогіки та методик навчання освітніх галузей
і технологій початкової освіти

Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

Наукова керівниця – *Марія Лукашенко, к. ф.-м. н., викладач математики*

Подано теоретичні аспекти формування медіаграмотності учнів початкової школи як ключової навички в епоху цифрових технологій, зокрема під час війни.

В умовах сьогодення, яке характеризується бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних засобів і інноваційних медіатехнологій, кожна людина щодня споживає непомірну кількість інформації, яка часто є маніпулятивною, неповною та неточною і вимагає критичного мислення та відповідної реакції. Зокрема, доросла людина, володіючи певним життєвим досвідом і знаннями, може в тій чи іншій мірі розпізнати маніпуляції і протистояти їм, проте дитина зі ще несформованою психікою зазнає потужного некерованого впливу безкінечного інформаційного потоку. Функцію підготовки людей до життя в інформаційному середовищі покладено на медіаосвіту, яка має привести до формування медіаграмотного суспільства. Актуальність цього питання математики можуть оцінити й обчислити за даними дослідження ГО «Детектор медіа» проведеними 2021 року: 15 % українців мають низький рівень медіаграмотності, 33 % – нижчий за середній рівень, і лише 8 % мають високий рівень медіаграмотності [1, с. 4].

Медіаграмотність – це рівень медіакультури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікаційною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами.

Медіа перебувають у тісному контакті з дітьми та молоддю, що швидше, ніж інші соціально-демографічні групи та сегменти суспільства, реагують на сучасні технологічні можливості комунікації, швидко адаптуючись до нових цифрових умов. Отож, дуже важливо, щоб учні в цих неоднозначних обставинах, зумовлених російською воєнною агресією проти України, зокрема й на інформаційному фронті, могли адекватно сприймати, аналізувати й оцінювати трансльовану різними джерелами інформацію і мудро використовувати її у своїй життєдіяльності. Перед педагогами постає завдання забезпечити учнів необхідним методологічним інструментом для самостійного, критичного аналізу (медійної) інформації. Таким чином, однією із життєво важливих навичок сучасної людини є критичне мислення, а інструментом, який розвиває цю навичку є математика.

Окремої уваги заслуговує змістова лінія початкового курсу математики «Робота з даними», яку починають вивчати ще у першому класі і продовжують у середній і старшій школі. Метою змістової лінії «Робота з даними» у початковій школі є ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою. У межах цієї змістової лінії здобувачі освіти знайомляться з такими способами подання інформації, як таблиця і діаграма. Вимоги до засвоєння змісту конкретизовано у програмах з математики для I та II циклів НУШ в рубриці «Очікувані результати навчання здобувачів освіти», а саме:

1 клас – читає дані, вміщені на схематичному рисунку, в таблиці; вносить дані до схем; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях [2, с. 35];

2 клас – виділяє дані, вміщені в таблицях, графах, на схемах, лінійних діаграмах; вносить дані до таблиць; визначає, чи достатньо даних для розв'язання проблемної ситуації; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач, в інших життєвих ситуаціях [2, с. 37];

3 клас – читає нескладні таблиці, зчитує дані з графів, схем, діаграм; обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; вносить дані до таблиць; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [3, с. 48].

На завершення навчання у початковій школі здобувач має досягти таких результатів: читає нескладні таблиці, лінійні діаграми; добудовує лінійні діаграми; порівнює й узагальнює дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; користується даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач [3, с. 51].

Таким чином до ключових навичок XXI століття доєдналася візуальна грамотність, ідея якої полягає в тому, що учні повинні продемонструвати здатність інтерпретувати, розпізнавати, цінувати та розуміти інформацію, подану через видимі дії, предмети та символи, природні чи створені людиною. Адже, оманливі графіки часто використовуються в неправдивій рекламі. Одним з перших авторів, який написав про оманливі графіки, був Даррелл Гафф, видавець книги 1954 р. «Як брехати за допомогою статистики».

Візуалізація вважається оманливою, якщо вона підштовхує до хибних висновків, плутає дані, не може зрозуміло донести/завуальовує основну думку

матеріалу. Візуальна комунікація в сучасному суспільстві чимраз більше відходить від пасивного посередника і набуває часто маніпулятивного характеру. Навчаючи візуальної грамотності, ми можемо допомогти учням зрозуміти різні способи використання вживаних ними образів для маніпулювання їхніми емоціями та переконання їх діяти певним чином.

Сьогодні існує багато форм візуального тексту, які можемо розглядати на заняттях з математики. Учні стикаються з білбордами, фотографіями, телевізором, відео, картами, мемами, цифровими історіями, відеоіграми, графіками, вивісками, мультфільмами, плакатами, флаєрами, газетами, журналами, Facebook, Instagram, фільмами, DVD-дисками та шпалерами для мобільних телефонів – назвали лише двадцять! Усе це може послужити контентом для заняття з візуальної грамотності [1, с. 16].

Організуючи навчання в початковій школі, важливо пам'ятати, що сучасна дитина живе у світі, яким керує інформація, і має справу з інформаційним простором з найменшого віку (через телебачення, гаджети, зовнішню рекламу тощо). Тому надважливо сьогодні вміти «працювати з інформацією»: критично її оцінювати, знати, яким джерелам можна довіряти, знати, що таке фейкові новини та як захиститися від маніпуляцій. Тому медіаосвітній аспект обов'язково має бути наявний вже у початковій школі, зокрема через реалізацію змістової лінії початкового курсу математики «Робота з даними».

Література та джерела

1. Гринчук Л. Медіаосвіта на заняттях з математики: навч. вид. / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ: АУП, ЦВП, 2021. 37 с.
2. Типова освітня програма для учнів 1–2 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2019/-11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 22.01.2023).
3. Типова освітня програма для учнів 3–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf> (дата звернення: 22.01.2023).
4. Абетка візуальної грамотності / Баликін І., Волошенюк О., Чорний О., Федченко О. Київ: АУП, ЦВП, 2019. 220 с.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ВЧИТЕЛЯ У НАДАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ШКОЛЯРАМ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оксана Приведенець,

студентка 2-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – *Надія Пушкар, народний вчитель України викладач-методист циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки та психології,*

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

Розглянуто орієнтири сучасного вчителя початкової школи під час освітнього процесу, основою якого є формування цінностей у школярів відповідно до концептуальних засад Нової української школи.

Реформування початкової школи привело до суттєвих змін в організації та здійсненні навчального процесу, який націлений на здобуття якісної освіти. Новий зміст заснований на формуванні компетентностей, спільними для яких є вміння. Ключові компетентності та наскрізні вміння є основою для самореалізації учня як особистості, громадянина. Вчителю важливо усвідомити ціннісні орієнтири сучасної початкової освіти відповідно до концептуальних її засад для імплементації в практичну діяльність. Вважаємо підняту тему актуальною.

Цій проблематиці присвячували свої дослідження науковці Н. Є. Бондар, А. А. Козлов, В. І. Костів, В. Т. Лісовський, К. А. Нечаєва, І. А. Райгородська, І. С. Кон, Є. А. Подольська й ін.). На даному етапі розвитку освіти можна говорити про значні надбання досвіду учителями-практиками, яким вони діляться на сторінках педагогічних видань, платформах Інтернету, під час конференцій, круглих столів, тренінгів тощо.

Метою дослідження є розгляд ціннісних орієнтирів вчителя початкової школи в освітньому процесі відповідно до концепції «Нова українська школа».

Відповідно до прийнятих в останні роки нормативних документів цінності є головним результатом освітньої діяльності та провідним орієнтиром Нової української школи. Виховання на цінностях, створення ціннісних ставлень і поглядів, що правлять базою для особистого життя та успішної взаємодії з суспільством – основна ідея концепції «Нова українська школа». Процес виховання є невід’ємним елементом всього освітнього процесу і орієнтується на вселюдські цінності, особливо, морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, взаємоповага), соціально-політичні (свобода, демократія, культурний розвиток, повага Батьківщини, патріотизм, адекватне ставлення до довкілля, дотримання законів, відповідальність) [4, с. 19].

Поняття «цінності» по-різному трактуються в наукових дослідженнях. Значна кількість дослідників зазначає, що поняттям «цінність» можна називати все те, що є цінним для особистості, що є для неї вагомим і значущим.

Визначенні особистістю цінності стають головними і породжують мотив її діяльності та ціннісні орієнтації. Тож основні цінності, що поєднуються з потребами, цікавістю, життєвими цілями, установками, формують єдину структуру особистості, її ціннісні орієнтації.

В педагогічній науці розглядаються цінності в сукупності основних педагогічних категорій – освіти, навчання, виховання, розвитку. За означенням К. Левківської у педагогічній науці цінності пов’язують з утвердженням особистістю своєї ролі у соціумі. «Вони сприяють створенню індивідуального комунікативного простору, орієнтують на самоактуалізацію та саморозвиток» особистості [2, с. 136].

Важливим для педагогічної науки є система цінностей особистості, що створюється під час освітнього процесу та діяльності учнів. Філософія Нової української школи базується на певних пріоритетах, що визначають її ціннісно-

світоглядні доміанти, зокрема: освіта, дитиноцентризм, визнання цінності дитинства, радість пізнання, презумпція талановитості дитини, запобігання соціальному розшаруванню, розвиток особистості та умов для її формування, плекання здоров'я учнів, безпека. Фундаментом для визначення ціннісних орієнтирів сучасної української школи стали вищезазначені світоглядні пріоритети, що представлені у матеріалах Міністерства освіти і науки України.

Вагомим елементом реалізації ціннісних орієнтирів в освітньому процесі є коректне інтерпретування цінностей педагогами. Як показують результати дослідження «Ціннісні засади Нової української школи очима вчителів» якраз у самих педагогічних працівників виникають деякі труднощі на рахунок тлумачення певних цінностей, зокрема таких як гідність, демократія та солідарність.

Важливо для досягнення мети створити ефективне освітнє середовище, яке допоможе збільшити ефективність навчання, сприятиме формуванню навичок спілкування і співпраці учнів, що збережуться протягом усього життя. Більше того, навчання стає началом для утворення світоглядної позиції особистості, забезпечуючи її самореалізацію та саморозвиток.

Далі, цінності набувають своєрідного значення як на рівні особистості, так і суспільства та нації разом. Ціннісне спрямування національної освіти віднаходить свій відбиток в державних стандартах, нормативно-правових актах, покликаних убезпечувати неухильне дотримання принципів забезпечення свободи педагогічної діяльності, моделей і технологій всебічного розвитку, виховання та соціалізації особистості [3, с. 30].

Функціональною основою реалізації цінностей у шкільному просторі стають компетентності. Нова філософія освіти базується на ідеях якості, продуктивності, особистісній зорієнтованості змісту і результатів, технологічно забезпечуючи початкову освіту.

Висунуті в концепції Нової української школи цінності є важливими категоріями. Наукова інтерпретація їх педагогами є важливим елементом особистісного розвитку дитини та ціннісних змін у закладі освіти. Адже саме вчителі є співавторами духовного та освітнього простору дитини, транслиують певні цінності, висловлюючи свої переконання та відтворюючи певні рольові моделі взаємодії.

Учителю важливо аналізувати та здійснювати інтерпретацію будь-якої цінності і чесноти. Водночас усі ці поняття-цінності в ході роботи з учнями доречно використовувати у їхніх протилежностях – позитивних і негативних сенсах. Саме з такого погляду надається глосарій виховання, що є його мовленнєвою та моральною перевагою [1, с. 244]. Негативні етичні риси видаються не у формі заперечень позитивним, а як оригінальні вербальні конструкти, що входять до термінологічного фонду української мови. При цьому позитивні чесноти характеризуються як відповідні духовні цінності.

У Новій українській школі для педагогів саме такий підхід допоможе більш дієво забезпечити здійснення ціннісних орієнтирів. Тому що висунута характеристика певної цінності та її наявні ознаки в освітньому процесі дають змогу оминати неправильного тлумачення цінності.

Полярне надання будь-якої цінності для учнів створює душевні умови для раціонального порівняння виховних ситуацій, вчинків, у яких втілюються певні етичні риси, відбувається більш широке розумове усвідомлення.

Таким чином, реалізація ціннісно-орієнтованого навчання в Новій українській школі досліджується в контексті визначення її ціннісно-світоглядних пріоритетів, врахування ціннісних принципів у шкільному середовищі, що у свою чергу забезпечує формування системи цінностей особистості, її ціннісних орієнтацій. Нинішня освітня реформа початкової школи націлює вчителя Нової української школи на здійснення наскрізного процесу виховання, який формує цінності. Вони базуються на постулатах педагогіки партнерства, позитивної психології та філософії дитиноцентризму, зокрема враховують суб'єктний досвід кожної дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток, сприяють збереженню психологічного здоров'я та радості визнання, можливості самореалізації кожного учасника освітнього процесу.

Піднята проблема потребує розвідок щодо особливостей формування цінностей у дітей в нових реаліях сьогодення.

Література та джерела

1. Бех І. Д. Особистість у сьайві духовності. Київ–Чернівці: Букрек, 2021. С. 244.
2. Левківська К. В. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2018. С. 136.
3. Назаренко Л. М. Ціннісні орієнтири «нової школи»: у вимірі наукової позиції. Київ, 2018. С. 30–33.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.02.2023)

РОЛЬ ГРУПОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Олена Пристанська,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Оксана Раковець, к. б. н.,

*старший викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної
освіти та інформаційних технологій, начальник навчального відділу*

Проаналізовано особливості групової роботи та шляхи формування природничих знань на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Встановлено, що групова робота ефективно впливає на формування елементарних уявлень про довкілля молодших школярів.

Процес навчання за сучасних умов не можливий тільки з використанням традиційних технологій. Одним із перспективних напрямків успішного розв'язання цієї проблеми може виступити вдосконалення освітнього процесу із використанням технології організації групової освітньої діяльності учнів.

Найґрунтовніше проблеми групового навчання опрацьовані психологами й дидактами. Психологічні аспекти діяльності груп, їх види і структуру, функції та способи формування визначено у працях Ю. Бабанського, М. Виноградової, Є. Головахи, Я. Коломінського, Р. Немова, І. Первіна, А. Петровського. В основі групової форми навчальної діяльності, що виникла як альтернатива традиційним формам навчання, покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї. Й. Песталоцці стверджував, що вмiле поєднання індивідуальної і групової освітньої діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їхня активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку [1].

У науковій літературі спостерігається неоднорідність підходів до окреслення терміна «групова робота». Однією з причин цього є наявність різних трактувань понять «форма організації навчання» (способів організації процесу навчання) та «форма навчальної діяльності учнів» (колективного або індивідуального характеру взаємодії між школярами у процесі навчання). Зокрема колективну та індивідуальну форми навчальної діяльності учнів можна реалізувати по-різному: колективну – в умовах групової або фронтальної роботи, індивідуальну – індивідуальної, групової або фронтальної роботи (Ю. І. Мальований). Отже, в груповій роботі учнів можна використовувати колективну та індивідуальну форми навчальної діяльності. Перша форма роботи передбачає лише спільні зусилля учнів груп виконати поставлені завдання – спільне планування та виконання роботи, взаємоконтроль і взаємооцінювання; друга – організацію групової роботи школярів з переважанням індивідуальної діяльності (після розподілу доручень кожен учень виконує свою частину

навчального завдання самостійно). Але співпраця в групах не може складатися лише з індивідуальної роботи, а неодмінно має містити певну частину колективної – розподіл доручень, взаємоперевірку, взаємооцінювання тощо.

Головною метою колективних і групових робіт є розвиток мислення учнів, можливість правильного трактування та обміну думок, вміння вислухати

інших. Для досягнення цієї мети у моделях, які доцільно застосовувати для вивчення дисципліни «Я досліджую світ», використовуються навчальні інтерактивні технології, а саме: робота у парах, ротаційні (змінні) трійки, два-чотири – всі разом, карусель, робота в малих групах [2].

Використовуючи групову роботу, рекомендується створювати команду з 3-5 учнів з різним рівнем успішності. У такому випадку учні зможуть обмінюватися своїми думками та ідеями, навчати один одного, дивитися на проблему з різних сторін, давати поради та разом вирішувати групові проблеми

та завдання. Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп: «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проєкт», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Акваріум». До колективно-групової

організації навчання на уроках з курсу «Я досліджую світ» відносять: «Обговорення проблеми у загальному колі», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Навчаючи – учусь», «Ажурна пилка («Мозаїка»)), «Аналіз ситуації», «Вирішення проблем», «Дерево рішень». Колективні технології опрацювання дискусійних питань: метод «Прес», «Асоціативний куш», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Критичне мислення», «Неперервна школа думок (Неперервний ланцюжок)» та інші [3].

Таким чином, колективна і групова робота сприяє активізації і результативності навчання школярів, вихованню толерантних взаємин між ними, самостійності, умінню доводити та відстоювати свою точку зору, а також прислухатися до думки товаришів, культурі і ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці.

Література та джерела

1. Горбань В. Технологія колективної і групової роботи на уроках дисципліни «Я досліджую світ». *Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти*: матеріали II наук.-практ. інтернет-конф. студ. ф-ту почат. навчання, Харків, 12 трав. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за заг. ред. В. В. Ушмарової]. Харків, 2021. С. 39.

2. Федорчук Н. А. Педагогічні засади організації позакласної гурткової роботи в початковій школі. 2021. 70 с.

3. Юрим Г. П., Третяк О. М. Особливості предметно-гурткової роботи початковій школі. *Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в контексті підготовки педагогів початкової ланки освіти*. 2016. С. 267–271.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Діана Прохорук,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доц.,
завідувач кафедри фізичної культури**

У статті розглянуто особливості використання ігрового методу у процесі фізичного виховання молодших школярів. Відмічено, що важливу роль у вихованні учнів, розширенні й поглибленні їх знань, розвитку загального кругозору і зміцненню фізичного здоров'я відіграє використання ігрового та змагального методів на уроках фізичної культури початкової школи.

Гра – це не лише вид рухової діяльності, а й засіб фізичного виховання. Спортивні ігри є одним з найбільш масових і доступних засобів фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Підбір ігор на розвиток фізичних якостей

визначається загальними дидактичними принципами (відповідність віку, підготовленості дітей, поступове ускладнення завдань, їх повторність) [1, с. 147].

Молодший шкільний вік найсприятливіший для розвитку швидкості. Це пов'язано з особливостями дитячого організму, зокрема нервової системи (підвищена чутливість, швидка зміна процесів збудження і гальмування). Природне прагнення дітей до нетривалих швидкісних рухів слід підтримувати і пропонувати їм різні ігри та завдання з прояву швидкості [3].

Відповідно до особливостей прояву швидкості у молодших школярів виділяють два основних завдання:

1. розвивати здатність швидко реагувати на сигнал (швидкий початок руху);
2. сприяти підтриманню високого темпу (частота) рухів.

Важливо використовувати різноманітні засоби, які сприяють розвитку швидкості, їх основна мета – охопити різні м'язові групи, які беруть участь у виконанні рухів; удосконалювати регуляторну діяльність центральної нервової системи.

На розвиток швидкості ефективно впливають такі спортивні ігри, що стимулюють школярів до виконання швидких рухів. До них відносять: біг з максимальною швидкістю на короткі дистанції, стрибки, загальнорозвиваючі вправи, які виконуються у швидкому темпі. Проте на прискорення темпу рухів дітей треба орієнтувати лише за умови, що вони виконують їх легко і вільно.

До найпоширеніших методів розвитку швидкості реакції у молодших школярів відносять багаторазове повторення рухових дій за раптовим сигналом чи зміною ситуації. Наприклад, початок бігу за сигналом вчителя (змах прапорцем, рукою, мовна команда), зміна руху за командою вчителя, раптова зупинка під час ходьби або бігу за музичним акордом (якщо гра проводиться під музичний супровід).

Більшість спортивних ігор, пов'язаних з динамічними вправами (біг, стрибки, метання), сприяють удосконаленню рухової реакції дітей, бо тут постійно виникають нестандартні ситуації, у яких потрібно швидко орієнтуватися.

Розвитку швидкості сприяє застосування змагального методу у процесі проведення спортивних ігор. Елементи змагання викликають у них емоційне піднесення, сприяють мобілізації своїх потенціальних можливостей у виконанні рухових дій через бажання перемогти [2].

Рухливим іграм із елементами спорту як виду діяльності притаманні мінливі умови тих чи інших дій, тому більшість цих ігор пов'язані з проявом рухових здібностей: швидкісно-силових, координаційних, на витривалість, сили, гнучкості [3].

В іграх із чітким завданням, завдяки контрастності змісту, дії дітей набувають цілеспрямованого, осмисленого характеру. Багаторазове повторення рухів у таких іграх під контролем педагога сприяє удосконаленню рухових умінь та інтенсивнішому розвитку відповідних рухових якостей. Рухові завдання в цих іграх конкретні: влучити кулькою в кеглю, накинути кільце на палицю та ін. [5].

Проведення ігор з елементами спорту вимагає чіткого пояснення правил, які обумовлюють процес змагань між окремими учнями або командами. Обов'язковим є

володіння кожним учасником гри руховими навичками (технікою рухів), які визначають результат змагань [4].

Перед тим, як вибрати гру, необхідно визначити мету, врахувати вікові можливості дітей, їх інтереси, фізичну підготовленість, погодні умови, місце і час проведення. Залежно від підготовленості школярів, правила можна спростити або ускладнити. Повторення вивчених рухливих ігор проводиться з деякими ускладненими правилами.

На уроках з фізичної культури плануються ігри різної інтенсивності. В основній частині проводяться більш рухливі ігри, у заключній частині використовують ігри малої інтенсивності, щоб зменшити фізичне навантаження і привести організм дітей у відповідно спокійний стан [3].

Добір ігор залежить також від місця їх проведення. У невеликому вузькому залі можна проводити ігри із шиккуванням у колони й шеренги, а також ігри, у яких діти беруть участь по черзі. У великому залі та на майданчику можна проводити ігри будь-якої інтенсивності: з бігом врозтіч, метанням м'яча, естафети з елементами змагань.

Для проведення багатьох ігор потрібний різноманітний інвентар. Бажано, щоб він був яскравим, добре помітним у грі. Приладдя та інвентар готуються заздалегідь.

До проведення гри треба добре підготуватись: вивчити її зміст та правила. Пояснювати зміст гри необхідно виразно, дохідливо, коротко. У ході гри правила роз'яснюються і уточнюються. Правила гри пояснюють докладно лише в тому разі, коли вона проводиться вперше.

Багато із ігор у процесі фізичного виховання нами було використано у формі змагальності – діти об'єднувалися у команди за допомогою лічилок, вибору кольорів, назвами парних та непарних чисел – таким чином, щоразу склад команди був іншим, що сприяло згуртованості класу.

Отже, молодші школярі із задоволенням залучаються до гри на уроках фізичної культури. Особливо їх приваблює гра у формі змагання, адже, згідно психологічних особливостей даного віку, діти прагнуть до самоствердження. Застосування ігрового методу є ефективним у розвитку швидкості дітей молодшого шкільного віку на уроках фізичної культури.

Література та джерела

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Народна рухлива гра – основний засіб фізичного виховання. *Традиції фізичної культури в Україні*: зб. наук. статей / за заг. ред. С. В. Кириленко, В. А. Старкова, А. В. Цюся. К.: ІЗМН, 2007. С. 147–153.

2. Ніколаєв Ю. Оптимізація розвитку фізичних якостей та координації рухів у дітей молодшого шкільного віку засобами гімнастики. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. 2011. № 4(16). С. 43–51.

3. Петров О. П., Шишкін О. П., Райтаровська І. В., Федірко А. О. Рухливі ігри у формуванні особистості школяра. Кам'янець-Подільський, 2010. 183 с.

4. Приступа Є. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави. *Методологія теорія і практика*. Дрогобич: ТОВ «Вимір», 2009. 449 с.

5. Цюпак Ю., Маїло О., Олещук В. Стан упровадження українських народних ігор у фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку. *Молодіжний науковий вісник*. Луцьк, 2015. С. 121–124.

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Марія Рогак,

студентка 3-Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Наталія Корінчук, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Подано та охарактеризовано роль практико-орієнтованих задач у формуванні математичної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Окреслено особливості застосування вчителем таких задач на заняттях з математики.

Українська система освіти перебуває в безперервному пошуку та впровадження форм, методів та засобів навчання, які б забезпечували підготовку висококваліфікованого, творчого фахівця, здатного здійснювати постановку та розв'язання складних завдань. Адже тільки розвинена, ініціативна, активна, підприємлива, креативна особистість, що володіє багатим запасом знань та вмінь, може витримати конкурентну боротьбу в умовах нестабільності ринкової економіки [1].

Саме тому одним з ключових завдань реформування української освіти та реалізації Концепції Нової української школи є сформувати особистість, яка володітиме десятьма ключовими компетентностями, без яких неможлива успішна діяльність в сучасному світі, конкурентноспроможну особистість затребувану на ринку праці.

Одною з ключових компетентностей є математична компетентність. Математична компетентність – здатність особи бачити математику в житті, створювати математичні моделі об'єктів, явищ, процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час виконання навчально-пізнавальних і практично-орієнтованих завдань [1].

Практико-орієнтований підхід – це активна форма організації професійної підготовки, призначена для застосування у теоретичному та практичному компонентах, що реалізується за допомогою насичення навчального процесу елементами професійної діяльності.

Практико-орієнтований підхід в навчанні учнів початкової школи розроблений задля повноцінного розвитку учнів, яким не просто передали максимум корисних знань, щоб дітям, підліткам було в майбутньому простіше орієнтуватися в житті і будувати її з урахуванням своїх особливостей. Але хороший результат дають лише ті, що допомагають створити позитивне ставлення до навчального процесу та досліджуваного предмету. Тож одним з завдань сучасного українського вчителя є зацікавити учнів математикою [2].

Практико-орієнтований підхід в навчанні початкової школи дозволяє підвищити результативність процесу отримання знань учнями. Освітній процес передбачає творчі завдання, під час виконання яких, діти черпатимуть натхнення з своєї фантазії. А у дітей молодшого шкільного віку, як відомо, фантазія дуже розвинена. Вчитель, організовуючи навчальний процес, має намагатися задіяти той досвід, який вже набутий учнями раніше та допомогти їм сформувати новий, пов'язаний з інформацією, яку надає вчитель. Цей досвід є основою розвитку кожного слухача – учня [2]. Оскільки, з самого початку діти розуміють, що навколишнє середовище і особистість можуть співіснувати в достатньо продуктивному балансі.

Навчання при цьому перетворюється в творчу задачу. Отримані відомості за підсумками роботи будуть потрібні в буденному житті дітей, тому, що знання спираються на можливість застосування набутих знань на практиці. Аби таке навчання було результативним, кожне заняття потрібно будувати відповідно рекомендованій структурі, сформованої таким чином, щоб максимально активізувати здатність кожного учня логічно та критично мислити, починати мислити образно. Завданням вчителя в цей момен є підняти особистісний статус кожного учня, мотивувати навчальну діяльність учнів. Тоді ця структура буде реалізовуватися як змістовна частина освіти і окремий процес [2].

Задачі практично – орієнтованого змісту потребують особливої уваги вчителя, бо, для початку їх треба сформувати мовою математики, себто правильно скласти математичну модель задачі. Для її виконання вчителю слід уважно підійти до кожної конкретної задачі. Найперше, що має зробити вчитель – це підготувати ряд евристичних запитань, що спрямують учнів до конкретного навчального матеріалу, сформулювати вимогу та умову прикладної задачі мовою математики [2]. Іноді для виконання задач такого спрямування можуть знадобитися додаткові дані, які не завжди вказуються в умові задачі, оскільки це не завжди доцільно. Це дасть учням розуміння, що данні, які прописані в умові задачі можуть бути недостатніми для її розв'язання, зрозуміти, яких саме даних не вистачає для її розв'язку, знайти додаткові дані для розв'язання проблемної задачі в джерелах різного характеру, що дозволить правильно розв'язати задачу проблемно-орієнтованого характеру [3].

Для розв'язування задач практичного змісту з конкретної теми достатньо виділити декілька хвилин уроку. Особливо доцільним є застосування практико-орієнтованих задач під час вивчення таких понять як коло, величина, довжина тощо. Для цього розглянемо на прикладі конкретну задачу предметно-орієнтованого спрямування, яка розв'язується на заняттях під час вивчення початкового курсу. Мавпеня пробігло три кола цирковою ареною. Яку відстань пробігло мавпеня? Для розв'язання цієї задачі потрібно знати, чому дорівнює діаметр циркової арени. Можна запропонувати учням самостійно знайти відомості про циркову арену, використовуючи відкриті інтернет ресурси. У більшості цирків світу діаметр арени дорівнює 13 м (42 англійських футів). Діти дізнаються цікаві факти про те, що такий діаметер циркових арен був прийнятий відносно давно, ще з 1769 року. Того року відставний британський драгунський офіцер Філіп Естлі організував перший у світі цирк, який виступав не під шатром, а в будівлі круглої форми. Естлі був власником вищої школи верхової їзди, тому більшу частину його циркової трупи становили

наїзники. Будівлю цирку проектували так, щоб їм було зручно працювати. Сам досвідчений кавалерист, Естлі розрахував, що на арені діаметром 42 фути коневі доведеться бігти, нахилившись до центра арени. Відцентрова сила, що виникає при цьому, притискає наїзника, який стоїть на спині коня, ногами до сідла. Колом більшого діаметра кінь біг би пряміше, і наїзникові було б складніше утриматися на ньому. А колом меншого діаметра коню було б важко бігти. Тому відповідь до цієї задачі: відстань, яку пробігло мавпеня, дорівнює 122,46 м. [3].

Отож, розв'язання практико-орієнтованих задач є одним із кращих методів формування математичної компетентності учнів Нової української школи, як одної із ключових компетентностей, набуття яких дозволить виховати всебічнорозвинену особистість та відповідального громадянина України, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримуватися прав людини.

Література та джерела

1. Як формувати математичну компетентність в учнів 1-4 класів. Рекомендації УЦОЯО. URL: <https://nus.org.ua/news/yak-formuvaty-matematychnu-kompetentnist-v-uchniv-1-4-klasiv-rekomendatsiyi-utsoyao/> (дата звернення 07.03.2023).

2. Практико-орієнтований підхід до підготовки фахівців. URL: <https://vseosvita.ua/library/praktiko-orientovaniy-pidhid-do-pidgotovki-fahivciv-231654.html> (дата звернення 07.03.2023).

3. Практично-орієнтовані завдання на уроках математики. URL: <https://padlet.com/wall/padlet-i8nmg8oee18a> (дата звернення 07.03.2023).

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ НУШ В ПІДРУЧНИКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Юлія Романчук,

студентка 43 групи спеціальності 013 Початкова освіта

Педагогічного фахового коледжу

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Науковий керівник – Наталія Палій, к. пед. н.,

викладач української мови та методики викладання

У статті йдеться про реалізацію змістових ліній мовно-літературної галузі, а також основні напрями роботи з формування першооснов початкової літературної освіти.

Сучасні процеси модернізації системи шкільної освіти зумовлюють необхідність упровадження інноваційних методів, форм і засобів навчання. Упровадження в закладах початкової освіти компетентнісного підходу, модернізація змісту початкової освіти забезпечується, зокрема, якісними сучасними підручниками для Нової української школи, наповнення їх ефективними засобами організації навчальної діяльності, які сприятимуть формуванню ключових і предметних компетентностей молодших школярів. З огляду на це, є потреба в аналізі змісту

сучасного підручника його спрямування на набуття школярами життєвих компетентностей, орієнтація на потреби часу.

Аналіз науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що в ці роки проблема створення підручників є досить актуальною. Важливими у цій галузі є дослідження українських і зарубіжних учених, присвячені обґрунтуванню наукових засад побудови підручника для початкової школи. Серед них дослідження зі забезпечення навчальної, особливостей підручника для молодших школярів в умовах розвивального навчання тощо.

Мета статті – дослідити, як реалізуються напрями мовно-літературної галузі у підручниках з читання.

Відповідно до типової освітньої програми, розробленої колективом науковців під керівництвом О. Я. Савченко [1], *метою* початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей.

Реалізація зазначених мети і завдань у початковому курсі мовно-літературної освіти здійснюється через такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища». У 2 класі зазначені змістові лінії можуть реалізуватися через навчальні предмети «Українська мова» і «Читання» або інтегрований курс цих навчальних предметів, у 3-4 класах – через предмети «Українська мова» і «Читання».

Розкриємо завдання кожної змістової лінії та засоби їх реалізації у процесі навчання української мови.

У програмі [7] зазначається, що змістова лінія «Взаємодіємо усно» спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях; спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія «Читаємо» передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Змістова лінія «Досліджуємо медіа» передбачає роботу з доступними медіа продуктами, аналіз, інтерпретацію, критичне оцінювання інформації в медіатекстах та використання її, створення простих медіапродуктів.

У 3-4 класі, відбувається розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного,

соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури на рівні базової середньої освіти.

Завданнями вивчення навчального предмета «Читання» у 3-4 класах є ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності; розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача; формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти; оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів; розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення; формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації; формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою; формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів; розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно-творчої діяльності [4, с. 16].

У програмі навчального предмета «Літературне читання» для знайомств визначено такі змістові лінії: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».

Змістова лінія «Пізнаємо простір дитячого читання» передбачає ознайомлення учнів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіатекстів, способами здобуття інформації у сучасному медіапросторі.

Реалізація змістової лінії «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного» охоплює роботу з удосконалення й розвитку якісних характеристик технічного і смислового аспектів навички під час читання вголос і мовчки; формування умінь самостійно застосовувати мовленнєві та позамовні засоби художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності; формування навичок аналітичного, переглядового, вибіркового читання та їх застосування відповідно до мети читання.

Формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній формі заради досягнення певних життєвих цілей відбувається в ході реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» передбачає роботу з цілісного сприймання учнями художніх, науково - художніх текстів, їх аналізу, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з

прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Лінія «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою» передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за тематично - жанровими ознаками, типом видання; прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використані в них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів відбувається в ході реалізації змістової лінії «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією».

Розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проєктах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.) здійснюється через реалізацію змістової лінії «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти»

Таким чином, аналіз особливостей реалізації змістових ліній Типової освітньої програми дає підстави стверджувати, що вона забезпечує формування першооснов літературної освіти. Зміст підручників дає можливість здійснювати роботу у таких напрямках:

- удосконалення повноцінної навички читання;
- формування умінь школярів сприймати літературні твори, усвідомлюючи їх головну думку, працювати з дитячою книжкою;
- ознайомлення школярів з дитячою літературою широкого тематичного та жанрового кола, різних українських та зарубіжних авторів;
- розвиток творчих літературних здібностей учнів;
- формування системи морально-етичних і соціальних переконань у зв'язку з прочитаним [2, с. 9].

Викладене дає можливість стверджувати, що організація мовно-літературної освіти молодших школярів має певні особливості:

- умовний поділ на 2 етапи: підготовчий (2 клас) та основний (3–4 класи);
- формування літературної освіти молодших школярів в 2 напрямках:
 - 1) мислительні вміння як компонент читацьких умінь;
 - 2) вміння читати і аналізувати художній твір; бібліотечно-бібліографічні вміння та навички.

Отже, можна констатувати, що зміст підручника моделює систему особистісно-зорієнтованої, розвивальної читацької і комунікативної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання та спрямований на забезпечення реалізації завдань змістових ліній Типової освітньої програми.

Література та джерела

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Качак Т. Б. Літературна освіта молодших школярів: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2015. 44 с.
3. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.03.2023).
4. Особливості реалізації типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, у 4 класі. URL: https://znayshov.-com/FR/10078/Lyst_MON_22.09.2021_1_9482_metod_rekom_21_22-15-39.pdf (дата звернення: 12.03.2023).
5. Пономарьова К. Реалізація змістових ліній початкового курсу мовно-літературної освіти. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715787/1/> (дата звернення: 12.03.2023).
6. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя. Київ: Освіта, 2007. 220 с.
7. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (1-4 класи). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/-programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitnya.-prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 12.03.2023).

**ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ
У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Наталія Рудчик,

студентка 4Ж групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Наталія Хомюк, викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін**

Для школярів 1–4 класів ігрова форма навчання є досить привабливою й ефективною. Використання ігор у навчанні природничої освітньої галузі допомагає активізувати діяльність дитини, розвиває пізнавальну активність, спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, підтримує інтерес до досліджуваних предметів, розвиває творчу уяву, образне мислення. Ігрова система дозволяє в доступній і цікавій формі розвивати пізнавальний процес у школярів.

Одним з головних завдань на сучасному етапі розвитку початкової освіти є підвищення якості природничо-наукової освіти молодших школярів, щоб вони були більш активними та цілеспрямованими у своєму подальшому навчанні та практичній підготовці.

Впровадження нового змісту освіти дозволяє підвищити теоретичний рівень знань учнів та розвивати їхні інтелектуальні здібності. Однак діти часто відчують труднощі коли йдеться про пояснення сутності явищ і виявлення взаємозв'язків між ними. Крім того не всі учні вміють застосовувати набуті знання в життєвих ситуаціях [1, с. 28].

Сучасне визначення природничої компетентності в контексті НУШ суттєво змінилось і доповнилось у порівнянні з попередніми роками. Воно стало більш ємким, із практичним вектором. Природнича компетентність передбачає формування у молодшого школяра допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати явища, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ.

Складова природничої компетентності базується на пізнавальній і творчій активності молодших школярів і включає ведення спостережень за об'єктами природи зі з'ясуванням причинно-наслідкових зв'язків між явищами природи і життєдіяльністю людини, умінням здійснювати пошуково-дослідницьку, практичну і природоохоронну діяльність, робити висновки і узагальнення, створювати проекти для стимулювання пізнавального інтересу, розвитку спостережливості.

Вчителі повинні дбати про підвищення рівня знань учнів та вдосконалення освітнього процесу. Для досягнення цих завдань необхідно вирішити низку теоретичних та практичних питань, пов'язаних з навчанням і розвитком учнів, зокрема питання вдосконалення різних форм і методів організації навчання природничої освітньої галузі в початковій школі. З перших днів навчання в школі діти цікавляться природничими науками. Вони з задоволенням гортають підручники, розглядають ілюстрації в них і набувають базові знання про природу. Проте вже після кількох уроків деякі діти вважають цей предмет не цікавим. Щоб зрозуміти, чому спочатку необхідно розглядати зміст уроків. Мета – сформувати в учнів уявлення та елементарні поняття про об'єкти і явища природи, взаємозв'язки і взаємозалежності між ними. Ця мета не може бути досягнута простим запам'ятовуванням та відтворенням окремих фактів. Крім того, необхідно підтримувати певний рівень розумової активності, пізнавальної діяльності та самостійності учнів. Як правило, в класах навчаються діти з різним рівнем розвитку психічних процесів (сприйняття, мислення, уваги, пам'яті тощо). Очевидно, що в ситуації, коли основна форма організації навчання розрахована на весь клас, засвоєння знань дітей значною мірою залежить від індивідуалізації навчання, яке педагогам важко використовувати на уроках [3, с. 95].

Тому однією з унікальних та ефективних форм навчання для учнів початкової школи, яка дає можливість зробити цікавим та захоплюючим не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й життєві кроки з вивчення природничих наук є ігрова форма навчання. Через гру діти досліджують і пізнають навколишній світ, під час гри у дітей розвиваються важливі навички, що допомагатимуть їм протягом життя.

Захопившись грою діти не помічають, що навчаються, а також до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші та малоактивні учні або учні, яким важко

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

засвоювати навчальний матеріал. Гра не лише навчає, виховує та розвиває особистість, а й згуртовує учнівський колектив [1, с. 29].

Для успішного проведення гри, вчителі повинні вміти швидко оцінювати ситуацію, створювати відповідну атмосферу та добре знати навчальний матеріал, мати добрі організаторські здібності. Як правило педагогам необхідно багато витратити часу, щоб дібрати і скласти ігри. Існує доволі багато різноманітних ігор.

Саме ігрова форма навчання у природничій освітній галузі розвиває увагу, спостережливість, пам'ять, мислення, пізнавальну ініціативу, творчі здібності, самостійність, комунікативні та організаційні здібності [5, с. 22].

Ігрова форма навчання у природничій освітній галузі виховує екологічну культуру учнів, усвідомлення себе як частини природи, відчуття відповідальності за неї, як за національне багатство, а також негативне ставлення до завданню шкоди природі.

Ігрову форму навчання можна використовувати на різних етапах уроку та у позаурочний час.

Доцільність застосування ігрових форм роботи на уроках природознавства було перевірено експериментально. Знання учнів перевірялись за допомогою тестових завдань до проведення дослідження та вкінці проведення дослідження у двох групах: експериментальній (10 учнів) та контрольній (8 учнів).

Враховуючи, що були подані аналогічні завдання, результати дещо відрізнялись. Результати перевірки знань учнів до проведення дослідження подані в *табл. 1* та на *рис. 1*.

Табл. 1

Результати перевірки знань учнів до проведення дослідження

Група \ Рівень	Високий	Достатній	Середній
Експериментальна	20% (2 учні)	50% (5 учнів)	30% (3 учні)
Контрольна	37,5% (3 учні)	50% (4 учні)	12,5% (1 учень)

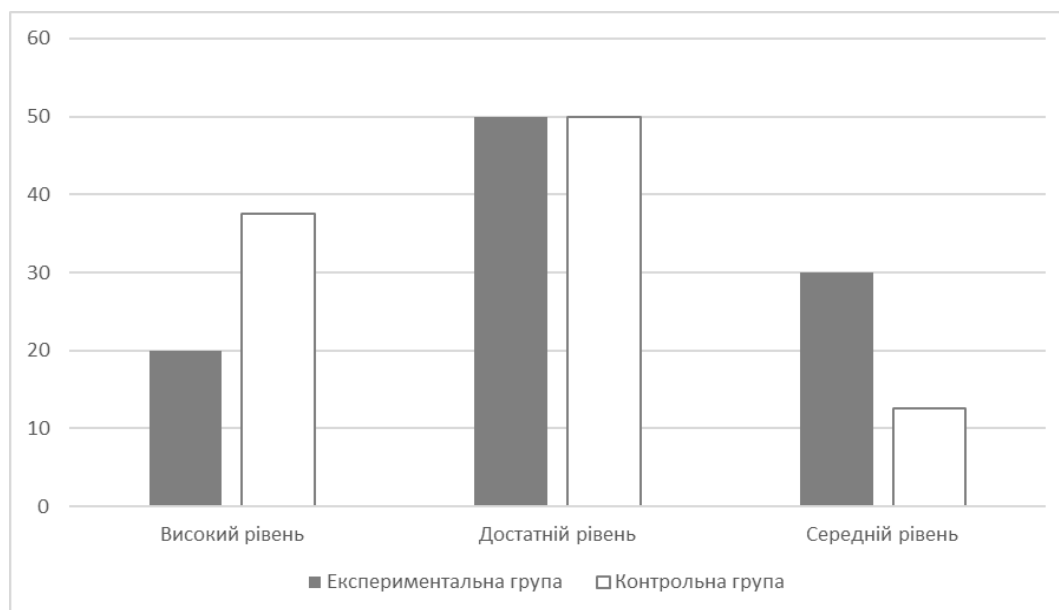

Рис. 1. Результати перевірки знань учнів до проведення дослідження

Результати перевірки знань учнів після проведення дослідження подані в табл.2 та на рис.2.

Табл. 2

Результати перевірки знань учнів після проведення дослідження

Група \ Рівень	Високий	Достатній	Середній
Експериментальна	50% (5 учнів)	30% (3 учні)	20% (2 учні)
Контрольна	75% (6 учнів)	25% (2 учні)	0% (0 учнів)

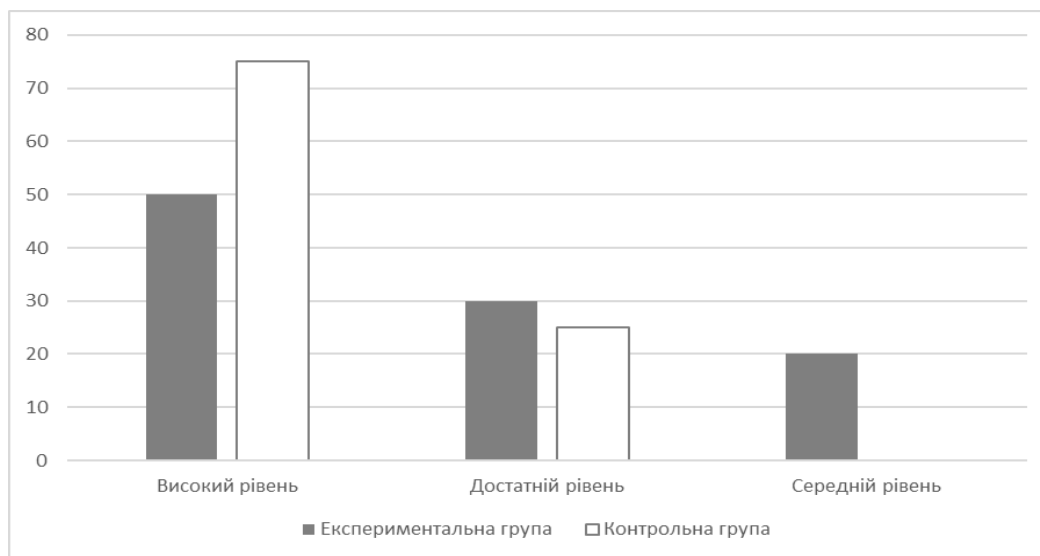

Рис. 2. Результати перевірки знань учнів після проведення дослідження

Отже, впроваджуючи ігрову форму навчання в природничих науках діти навчаються співпрацювати у команді, у парах, у малих групах, при цьому вирішують завдання спільно, використовуючи набуті знання. В результаті учні вміють прийняти рішення, проявляють гнучкість мислення, творчість, креативність.

Література та джерела

1. Власенко Н. Організація ігрової діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Сучасна початкова освіта: реалії та перспективи*. 2021. № 9. С. 28–31.
2. Горват М. В. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності молодших школярів у сучасному освітньому просторі початкової школи. *Гуманітарний корпус: зб. наук. ст. з актуальних пробл. філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вінниця: ТОВ Нілан-ЛТД. 2019. 156 с.
3. Groshovenko O., Kazymirchuk N. Формування природничих компетентностей мол. школярів. *Режисура уроку*. 2021. № 1(196). С. 95–100.
4. Melash V. Теоретичні засади формування природничої компетентності і молодших школярів у реаліях Нової української школи. *Педагогіка*. 2019. № 2(23). С. 69–74.
5. Redych N. M. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства. *Наукова думка сучасності і майбутнього: матер. X Всеукр. практ.-пізнав. Конференції*. Дніпро, 2017. С. 22–28.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Христина Савка,

студентка 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Наукова керівниця – Надія Горбач, к. філол. н.,
ст. викл. кафедри філології

У статті розглянуто фразеологічні одиниці як об'єкт вивчення в початковій школі. Розкрито роль фразеології в процесі розвитку комунікативних здібностей. Подано практичні рекомендації щодо використання фразеології в шкільному курсі української мови.

Фразеологічні одиниці – це унікальний лінгвістичний феномен, вони характеризуються емоційністю, експресивністю, яскравою образністю. У фразеології відтворено багатий історичний досвід народу, відображено національно зумовлені стереотипи сприйняття навколишнього світу, уявлення про предмети і явища, особливості життя та побуту, звичаї, вірування, ритуали, міфи тобто усе те, що визначає менталітет народу. Вивчення лінгвокультурологічних особливостей фразеологічних одиниць дає можливість інтерпретації світогляду народу, його історії, культури, способу життя.

Останнім часом з'явилася значна кількість публікацій, у яких розглядаються питання навчання фразеології дітей молодшого шкільного віку (Г. Волошина, Т. Денищич, М. Прищепа, А. Світлична, Т. Форостюк та ін.)

Опанування учнями фразеології важливе для пізнання самої мови. Знайомство з нею дає змогу глибше зрозуміти історію, характер народу, його менталітет, світогляд. Картинність і образність мовлення, що створюється за допомогою використання зворотів, діє на уяву слухачів, змушуючи їх сильніше переживати.

Уперше фразеологізми дитина чує вдома, в сім'ї (лле як із відра, нести нісенітницю, водити за ніс, зарубати на носі, волосся дибки, наківати п'ятами, байдики бити тощо), потім вони входять до дитячої лексики через художні твори. Безперечно, образне слово, яке дитина чує з ранніх років, має великий вплив на розвиток мовлення дитини. Письменники у своїх творах широко використовують фразеологізми, адже ці стійкі вислови дозволяють увиразнити думку, додати певних емоцій у розповідь. Вживаючи фразеологічні одиниці, письменники не тільки прикрашають мовлення, а й вносять додаткові (семантичні та стилістичні) відтінки, поживляючи тим самим той чи інший образ, що багато в чому сприяє адекватному сприйняттю контексту або тексту в цілому [1, с. 77].

Як зазначає Т. Денищич, до початку вступу до школи дитина вже вміє помічати, виділяти, сприймати засоби художньої виразності – фразеологізми. Однак навіть молодші школярі не завжди правильно розуміють значення фразеологічних одиниць, не сприймають їх як образні вирази, як фразеологізми. Вони складні для свідомості

дитини і комунікативно, і структурно, і, безумовно, семантично. Понятійний бік фразеологізмів засвоюється не відразу [3, с. 120].

М. Прищепа [5] та Т. Форостюк [7] зазначають, що виховання інтересу до мовного багатства, розвиток уміння використовувати у своєму мовленні різноманітні виразні засоби вже з молодшого шкільного віку сприяє збагаченню мовлення та розвитку таких показників зв'язного мовлення, як змістовність, точність, виразність і образність.

На думку А. Світличної, знайомлячи учня з фразеологічними одиницями, учитель розвиває мовне (філологічне) чуття, розширює уявлення про мову, вчить звертати увагу на мовні одиниці, що згодом формує у школяра інтерес до навчального предмета «Українська мова». При цьому необхідно зробити акцент на таких важливих категоріальних ознаках фразеологічної одиниці, як стійкість і відтворюваність. Учням варто пояснити, що у фразеологізмах не можна замінювати будь-яке слово на інше або ж пропустити одне зі слів, інакше зміниться сенс, вислів уже не буде фразеологізмом [6, с. 67].

Г. Волошина пропонує з метою підвищення мовленнєвої активності учнів на занятті, а також введення фразеологічної одиниці в практику мовленнєвого спілкування виконувати таке завдання: описувати ситуацію, у якій можна вживати фразеологізми [2, с. 86].

Схожу думку висловлює Л. Кобилецька. Дослідниця вважає, що інтерес у школярів викликає історія походження фразеологізмів: як, чому виник той чи інший зворот. Молодшим школярам цікавий образ, що лежить в основі фразеологічної одиниці, вони прагнуть усвідомити його, зрозуміти. Тому важливим є «не просте» тлумачення значення фразеологічного звороту, необхідно розглянути якусь типову ситуацію, що виникає в житті й відповідає буквальному значенню фразеологізму [4, с. 260].

Проаналізувавши праці О. Бенцал [1], А. Світличної [6], Т. Форостюк [7], можемо запропонувати такі прийоми роботи над фразеологізмами з метою розвитку комунікативних здібностей молодших школярів:

1. Робота з лексиною (словами), що входять до складу фразеологічної одиниці. Учитель проводить бесіду, з'ясовує, чи всі слова, що входять до складу звороту, знайомі учням, пояснює значення незнайомих слів. Потім розкриває значення фразеологізму.

2. З'ясування історії походження фразеологізму. Демонстрація візуальної наочності (слайдів) до фразеологічних одиниць. Наочність як прийом семантизації полягає в демонстрації певної реалії. Завдання вчителя полягає в тому, щоб, по-перше, спочатку окремо розглянути ті реалії, з яких формується образ фразеологічної одиниці. По-друге, спираючись на лінгвокультурологічну інформацію, подану до кожного фразеологічного звороту, показати школярам, як складається образ фразеологізму із суми прямих і переносних значень компонентів (розповідь з елементами бесіди). На цьому етапі варто підібрати малюнки до фразеологізмів, за цих умов важливо зауважити, що зображення повинне відображати внутрішню форму фразеологічної одиниці, малюнок має допомогти усвідомити, осмислити механізм семантичного переносу у фразеологізмі.

3. Постановка учня в позицію дослідника. Можна запропонувати дітям виступити в ролі дослідників, які роблять свої власні перші відкриття. Разом із учителем діти самі зможуть реконструювати образ-прототип фразеологізмів, визначити їхній сенс, адже значення цих фразеологізмів мотивоване значеннями їхніх компонентів.

4. Ілюстрування фразеологізму. Оскільки в молодшому шкільному віці важливим видом діяльності залишається гра, то можна запропонувати намалювати свою ілюстрацію (картинку) до фразеологізму.

5. Активізація фразеологічних одиниць у мовленні учня. Діти за аналогією мають спробувати скласти речення, використовуючи розглянуті фразеологізми.

Вивчення фразеології може бути організовано у вигляді спільної роботи між учнями. Навчальна взаємодія як робота в парі або робота в групі. Така спільна навчальна діяльність формує навички співробітництва, вміння орієнтуватися на погляди, потреби партнера, діяти з урахуванням позиції іншого та вміти узгоджувати свої дії, що сприяє формуванню навичок, які в майбутньому потрібні для спілкування.

Для роботи в парі можна запропонувати такі завдання:

1. Парне обговорення. Обговоріть у парі, яку ознаку в кожному випадку покладено в основу переносного значення: форма, колір, положення; внутрішні властивості предметів і явищ; їхні відчуття; сприйняття, оцінка; функції дії. Запишіть словосполучення зі словами з переносним значенням, розподіливши їх за групами. Лисиця (тварина) – лисиця (про людину), голівка дитини – голівка сиру, срібний перстень – срібний іній, золотий перстень – золоте серце, метелик (комаха) – метелик (частина одягу), біжить (спортсмен) – біжить час, солодка цукерка – солодка усмішка, крило птаха – крило літака, ніжка дитини – ніжка стільця, вовчий хвіст – хвіст поїзда. Обміняйтеся роботами із сусідом по парті. Обговоріть виконання завдання та оберіть найкращий варіант.

2. Мандруємо Україною. Запропонуйте своєму другові вирушити в подорож містами України. Використовуйте у своєму діалозі фразеологізми.

3. Хто більше? Доберіть якнайбільше синонімів до поданих фразеологізмів. Складіть діалог із сусідом по парті: пускати ману; як корова язиком злизала; милити чуба; бебехами годувати; на Миколи та й ніколи.

Таким чином, фразеологічні одиниці є носіями національно-культурної семантики, тих мовних значень, у яких відображені знання про історію, побут, національну культуру, про особливості традицій, звичаїв народу. Використання засобів фразеології сприяє формуванню особистості учня, його мовленнєвої культури, збагачує його життєвий досвід, поповнює словниковий запас.

У початковій школі не варто обмежуватися простим ознайомленням учнів із фразеологізмами. Розглядаючи історію походження фразеологізмів, учитель формує культуру мовлення молодшого школяра, що допомагає не тільки встановити значення фразеологізму, а й сприяє усвідомленню образного компонента фразеологічної одиниці. Використання наочності (слайдів з реаліями) сприяє розумінню, на основі чого формується образ фразеологічного звороту, як він будується; допомагає учням краще уявити образ, зіставити неоднорідні явища, розвиває уяву. Виконання мовних завдань, контекст творів повною мірою допомагають опанувати значення та форму

вживання фразеологізму, сприяють розширенню активного словникового запасу учня. До того ж поглиблення розуміння сенсу фразеологічної одиниці призводить до того, що учень починає доречно вживати той чи інший образний вислів у мовленні. Отже, система комунікативно орієнтованих завдань із залученням фразеології сприятиме мовленнєвому розвитку учнів та вдосконаленню їхньої комунікативної компетенції.

Література та джерела

1. Бенцал О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови під час вивчення фразеологізмів. *Студентський науковий вісник*. 2016. Вип. 40. С. 76–79.
2. Волошина Г. Підвищення рівня мовленнєвої культури другокласників засобами фразеологізмів. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2022. № 2(8). С. 84–90.
3. Денищич Т. Лінгводидактичні засади формування культури мовлення учнів засобами фразеології. *Наукова праця. Педагогіка*. 2017. С. 119–123.
4. Кобилецька Л. Вивчення фразеології в початковій школі як невід'ємної складової загальнокультурного розвитку молодших школярів. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Львів, 2016. С. 257–264.
5. Прищепа М. Розумова та естетична діяльність учнів у процесі вивчення лексики та фразеології. *Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури*. Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 12. Ч. II. С. 29–31.
6. Світлична А. Формування культури спілкування молодших школярів засобами фразеології. *Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти: матеріали II наук.-практ. інтернет-конф. студ. ф-ту почат. навчання*, Харків, 12 трав. 2021 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 66–69.
7. Форостюк Т. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі вивчення лексики й фразеології української мови. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Педагогіка. 2016. Вип. 38. С. 99–106.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСВОЄННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ВИРАЖАЛЬНИХ МОВНИХ ЗАСОБІВ

Тетяна Савчук,

магістрантка ПО-61Мз групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – *Наталія Іовхімчук, канд. філол. наук,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти*

У публікації розглянуто важливість роботи над уживанням здобувачами початкової освіти виражальних мовних засобів з опорою на всі види мовленнєвої діяльності. З'ясовано, ефективність роботи над уживанням виражальних мовних засобів у текстах розмовного, художнього та публіцистичного стилів залежить від урахування психологічних особливостей їхнього розвитку сприйняття.

Формування в здобувачів початкової освіти умінь і навичок користуватися мовними засобами у процесі сприймання, розуміння і продукування текстів усної і письмової форм є провідною метою навчання української мови, яка пов'язана зі складними мотиваційними процесами, що супроводжуються здатністю до мовленнєвої діяльності на основі уяви, яка сприяє кращому засвоєнню виражальних мовних засобів і формуванню вмій свідомо ними користуватися під час спілкування.

Розвиток уяви в свою чергу впливає на формування уявлень (зорових, слухових, мовленнєвих). Зорові уявлення відіграють важливу роль у засвоєнні учнями мовленнєвих знань. Зокрема, читання, письмо, навички орфографії потребують передусім утворення в них зорових уявлень. Слухові ж уявлення, як стверджує Г. Костюк, відображають звукові властивості предметів і явищ об'єктивної діяльності, серед них важливе місце посідають мовні та музичні уявлення [2, с. 27].

Мовленнєві уявлення відображають фонетичну сторону мови, тобто звуковий склад слів, а також тембр голосу й інтонацію розмови. Вони мають важливе значення для засвоєння рідної мови, зокрема, формування орфоепічних навичок, опанування виразного читання, що є складовими формування мовленнєвої компетенції у процесі засвоєння виражальних засобів української мови. Важливу роль у вираженні емоцій відіграють виражальні мовні засоби, за допомогою яких досягається не тільки виразність висловлювання чи емоційність спілкування, а й може послаблюватися або посилюватися ефективність мовлення (наприклад, за допомогою допоміжних виражальних засобів – міміки, жестів тощо).

Мовленнєва діяльність супроводжується певними мисленнєвими діями, що є основним видом розумових дій. Тільки поняттєвий тип мислення протікає в мовних формах, воно розвивається одночасно з процесом оволодіння рідною мовою. Тому дитина, оволодіваючи мовленням, спочатку не спирається на мислення, тобто опановує мовлення інтуїтивно. Вивчення мови в школі дозволяє спиратися на мислення. Ось чому методика вважає доцільним навчати дітей мови й розвивати мовлення на основі усвідомлення операцій з мовним матеріалом і з опорою на розумові дії.

Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності характеризується кількома фазами. Перша фаза – спонукально-мотиваційна – значно залежить від діяльності іншого учасника спілкування (щодо навчального процесу – учитель), від його вміння донести мовленнєве повідомлення за допомогою раціонально дібраних виражальних мовних засобів. Однак пасивного сприймання мовлення (хоча воно є взірцем для школярів у плані послуговування виражальними мовними засобами) недостатньо для повноцінного його відтворення. Тому друга – аналітико-синтетична – фаза діяльності передбачає обробку мовленнєвого повідомлення, що надходить, тобто результатом слухання є осмислення: розуміння або нерозуміння – це внутрішній результат; зовнішній передбачає відповідні висловлювання слухача й вираження свого

ставлення на основі розуміння почутого. Необхідність розуміння слухачем мовленнєвого повідомлення з метою вираження власної думки припускає продуктивне осмислення мовленнєвого повідомлення, зіставлення всього його викладу.

Читання також відіграє неабияку роль у процесі засвоєння виражальних мовних засобів: вміння швидко і свідомо читати є однією з найнеобхідніших умов формування мовленнєвої компетенції школярів. Окрім того, під час читання відбувається поповнення словникового запасу школярів, ознайомлення з виражальними засобами рідної мови (фонетичними, лексичними, морфологічними, стилістичними) безпосередньо у художніх текстах, які виконують роль взірцевих, зокрема у текстах розмовного та публіцистичного стилів. Без вироблення навичок аудіювання і читання не відбувається подальшого відтворення мовлення, а без акценту на вживанні виражальних мовних засобів у тексті неможливим є раціональне використання цих засобів у побудові висловлювання, а це, відповідно, призводить до низького рівня мовленнєвої компетенції школярів.

Однак для успішного формування мовленнєвої компетенції школярів особливо необхідно активізувати психологічні механізми породження мовлення, у процесі якого і формуватимуться вміння відбирати виражальні мовні засоби для висловлення певної думки. Найскладнішим є поєднання всіх видів виражальних мовних засобів, яке властиве писемному мовленню – самостійній цілісній цілеспрямованій мовленнєвій структурі, що забезпечує спілкування за допомогою тексту. Під текстом розуміємо письмове «висловлювання, яке складається з кількох речень, має певну змістову і структурну форму» [1, с. 188].

Для успішної мовленнєвої діяльності учень повинен володіти певними знаннями: для сприйняття мовлення (слухання, читання) необхідними є знання, що допомагають пізнавати мовні форми та співвідносити їх з позамовною діяльністю; для породження мовлення (говоріння, письмо) необхідно володіти тими знаннями, які допомагають відбирати потрібні одиниці мови і використовувати їх з урахуванням змісту мовлення, ситуації спілкування. Це означає, що під час сприйняття мовлення учні повинні розпізнавати виражальні мовні засоби, а під час його породження – раціонально ними користуватися для побудови висловлювання (тексту).

Мовні знання формуються паралельно й у взаємозв'язку з вміннями і навичками користуватися виражальними мовними засобами у процесі мовленнєвої діяльності. Мовленнєві вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності пов'язані з емоціями, уявленнями, мисленням. У рецептивному мовленні, коли пізнаються форми мови та їх значення, потрібно співвідносити ці форми з позамовною дійсністю, глибоко вникати у підтекст мовлення. А в процесі породження мовлення треба орієнтуватися в позамовній дійсності, в умовах спілкування і вміло добирати засоби мови (у тому числі й виражальні) для побудови мовлення кожного разу по-новому, тобто відчувати, уявляти, мислити.

Ефективність роботи над уживанням здобувачами початкової освіти виражальних мовних засобів у текстах розмовного, художнього та публіцистичного стилів залежить від урахування психологічних особливостей їхнього розвитку

сприйняття. Це такі особливості: суперечливість у розвитку емоційної сфери; збільшення інтелектуальних можливостей; розвиток комунікативних здібностей.

Знання цих особливостей допоможе словеснику у роботі над уживанням учнями початкових класів виражальних мовних засобів у текстах розмовного, художнього та публіцистичного стилів, правильно спрямовувати пізнавальну діяльність учнів у процесі роботи над творами художньої літератури і мовними явищами, сприятиме ефективнішому розв'язанню завдань виховання всебічно розвиненої, емоційно вихованої, активної, творчої особистості.

Отже, формування мовленнєвих умінь і навичок школярів у процесі опрацювання виражальних мовних засобів – складний багаторівневий процес. Успішним цей процес буде лише за умови розвитку виразного й образного мовлення учнів, оскільки ці динамічні індивідуальні процеси передбачають свідоме користування виражальними мовними засобами для передачі думки та відбивають рівень сформованості мовленнєвих умінь і навичок, що виявляється в мовленнєвій діяльності особистості і є одним із чинників загальної культури людини.

Література та джерела

1. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
2. Костюк Г. С. Психологія: підруч. для вузів. Київ: Вища школа, 1988. 252 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ВЧИТЕЛЯ ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Андрій Свиридюк,

студент 2-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – *Надія Пушкар, викладач-методист циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки та психології, народний вчитель України*

Висвітлено базові поняття досліджуваної проблеми. Розкрито вимоги до вчителя та теоретично обґрунтовано суть компетентного підходу до навчання учнів відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

У сучасній світовій практиці ефективність освіти пов'язують із реалізацією компетентного підходу. Україна реформувала початкову освіту (2018), метою якої є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей, наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей. Розвиток самостійності. Творчості та допитливості» [2], Новий зміст освіти заснований на формуванні компетентностей, які необхідні особистості для успішної самореалізації. Завданням учителя початкової школи є формування умінь, які є спільними для всіх компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти (2018).

Проблематиці компетентнісного підходу вчителя до учнів присвятили свої дослідження видатні вітчизняні та зарубіжні вчені Н. Авдєєва, Н. Бібік, О. Божович, Л. Ващенко, О. Гойхман, І. Гудзик, І. Зимня, О. Пошетун, О. Савченко, С. Сисоєва, А. Хуторський та інші. О. Я. Савченко аналізує упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту НУШ, підкреслює здобутки і виділяє нерозв'язані проблеми [3, с. 12].

Метою дослідження є з'ясування суті компетентнісного підходу як важливого складника початкової освіти в Новій українській школі.

Як свідчать нормативні документи, «компетентнісний підхід» означає спрямованість навчального процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей кожного учня. Н. Бібік зазначає, що «результатом такого процесу має стати формування загальної компетентності, що є інтегрованою характеристикою особистості, яка включає знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі» [1, с. 159].

Компетентнісний підхід вчителя до учнів початкової школи та ключові компетентності, які він має сформувати, окреслені в Державному стандарті початкової освіти (2018 р.), типових освітніх програмах, розроблених під керівництвом О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна [4].

Реформування початкової освіти в Україні націлено на розвиток у дітей 11 ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (в разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична, екологічна, інформаційно-комунікативна, громадянська та соціальна компетентності, компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій, навчання впродовж життя, культурна компетентність, інноваційність, підприємливість та фінансова грамотність. Нормативними документами визначено, що спільними для усіх компетентностей дітей є уміння читати, розуміти прочитане, усно і письмово висловлювати думку, критично мислити, логічно обґрунтовувати позицію, вирішувати проблеми, керувати емоціями, оцінювати ризики, здатність творити та здатність до співпраці в команді [2].

Ідея компетентнісного підходу ґрунтується на положенні, яке утверджує взаємозв'язок успіху дитини та її здатності самостійно вирішувати проблеми і здатності ефективно актуалізувати особистісні ресурси та розробляти шляхи досягнення поставлених цілей.

Сучасний учитель початкових класів має володіти здатністю глибоко і критично мислити, вміти моделювати освітній процес відповідно до вимог нормативних документів, коректно підбирати підхід до кожного учня, щоб сформувати необхідні компетентності.

Як зазначають дослідники проблеми, ефективність упровадження компетентнісного підходу в освітньому процесі Нової української школи залежить від рівня підготовки вчителя до надання освітніх послуг учням. Сучасний учитель початкових класів має володіти здатністю глибоко і критично мислити, вміти моделювати освітній процес відповідно до вимог нормативних документів, коректно підбирати підхід до кожного учня, щоб сформувати необхідні компетентності.

Компетентнісний підхід суттєво відрізняється від знаннєвого за всіма характеристиками організації освітнього процесу. Головною й принциповою відмінністю є спрямованість на результат навчання школярів, причому результатом вважають не суму засвоєної інформації, а здатність людини успішно діяти в різних ситуаціях [4].

Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти та розвитку умінь. У підсумку в учня розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті реальні проблеми - від побутових до виробничих і соціальних [2].

Зазначимо, що суть компетентнісного підходу полягає в тому, що проміжним і кінцевим результатами навчання визнається формування певних здібностей особистості, котрі проявляються в комплексі вмінь, базованих на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді діяльності. Запровадження компетентнісного підходу зумовило створення нової системи вимірювання й оцінювання результатів навчання.

Таким чином, на основі наших досліджень можна зробити висновок, що компетентнісний підхід вчителя до учнів початкової школи – це невід'ємна складова освітнього процесу, під час якого вчитель навчає та формує в них уміння та навички, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві.

Література та джерела

1. Бібік Н. Д. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160 s.
2. Державний стандарт початкової освіти. Редакція від 21.02.2018. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2107-priynyato-derjavniy-standart-pochatkovo-osviti> (дата звернення: 26.02.2023)
3. Савченко О. Я. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа*. 2018. № 4–5. С. 12–16.
4. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (2018). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 26.02.2023)

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Богдана Серединська,

студентка 4В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Наталія Хомюк,

викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Подано шляхи та умови активізації пізнавальної діяльності учнів початкових класів і аналіз сучасних технологій навчання природничої освітньої галузі на уроках ЯДС за допомогою

Секція 7. Актуальні проблеми початкової освіти

продуктивних методів, евристичних або частково пошукових методів та інтерактивних методів навчання.

Сьогодні, коли розвиток науки та інформаційних технологій не зупиняється, важливого значення набуває питання підготовки дитини до життя. Виховання у дітей стійких пізнавальних інтересів, їх розвиток завжди були актуальною проблемою, оскільки від того, як активно учні вивчають навчальний матеріал, наскільки самостійно відбувається їхня діяльність на уроці, залежить ефективність усієї роботи вчителя. На розвиток дитини впливає багато різноманітних чинників, таких як: оточення в якому вона знаходиться, стосунки з близькими та друзями.

Формування у молодших школярів пізнавальних інтересів є необхідною умовою розвитку їхніх пізнавальних здібностей; зміцнення умінь і навичок самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал, виховання прагнення до самоосвіти, формування основних інтелектуальних умінь, необхідних для оволодіння знаннями з навчальних дисциплін.

Природниче завдання в курсі ЯДС полягає у формуванні дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи, суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація). Шкільний курс природознавства, в якому інтегруються суспільствознавчі та природничі знання, володіє широкими можливостями для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови активної взаємодії учасників процесу, з допомогою інтерактивних технологій.

Ефективність інтерактивного навчання на уроках природознавства наростає за умови, правильного методу підбраного вчителем, керуючись психофізіологічними особливостями молодших школярів, а також планування уроку з урахуванням індивідуальних особливостей кожного із учнів, таких як темперамент, розвиток мислення, мовлення, пам'яті та уваги [1, с. 41].

Для залучення кожної дитини в активний пізнавальний процес варто створити навчально-предметне середовище, яке забезпечувало б можливість вільного доступу до різних джерел інформації, спілкування з ровесниками, працювати разом під час вирішення різних проблем.

Організована навчально-пізнавальна діяльність – це цілеспрямований двобічний процес, у якому органічно поєднуються безпосередній і опосередкований педагогічний вплив педагога з активністю, самостійністю процесу пізнання дітьми навколишнього світу [2].

Активізація пізнавальної діяльності учнів під час уроку природознавства забезпечується:

- завданнями пізнавального характеру, які зростають за складністю;
- з допомогою прийомів проблемного навчання;
- з використанням наочності, різноманітних схем, таблиць;
- з включенням елементів бесіди, дискусії;

Пізнавальна активність на уроках природознавства – це якість діяльності, в якій проявляється перш за все ставлення учня до предмету і процесу діяльності, то не

дивно, що увага до проблеми пізнавальної активності школярів в процесі навчання характерна для багатьох педагогів. Розкриваючи роль діяльності в навчальному процесі, Г. Щукіна вважає, що «пізнавальну активність можна вважати підготовчим ступенем самостійності» [2, с. 18]. На основі цих відмінностей у розумінні поняття «самостійність» виникли різні погляди щодо співвідношення самостійності й активності.

Головна умова формування пізнавальної активності це розуміння дитиною змісту і значення навчального матеріалу. Для цього вчитель повинен мати конкретну мету.

Друга важлива умова розвитку активності це наявність новизни. Не можна повторювати відоме на одному й тому ж пізнавальному рівні; потрібно збагачувати горизонти пізнання учнів, вчити відшуковувати в добре відомому питанні нове для глибшого розуміння матеріалу.

Третя умова розвитку пізнавальної активності – це наявність оптимальної системи тренувальних творчих вправ та пізнавальних завдань до відповідної «порції» програмового матеріалу [5, с. 34].

Досліджуючи різноманітні джерела та виходячи з вимог навчальної програми можна зазначити методи за допомогою яких формуються предметні, ключові та між предметні компетентності, які передбачають пізнавальну діяльність молодших школярів, а саме:

1. Продуктивний метод – це метод, завдяки якому учні набувають життєвих компетентностей, які забезпечують їх особистісний розвиток, та передбачає навчання дітей у ситуаціях, максимально наближених до життя. Прикладом може слугувати урок ЯДС на якому діти будуть розглядати різноманітні предмети під мікроскопом, якими користуються щоденно, для того, щоб дізнатись скільки мікробів на них є, в результаті таких досліджень в учнів будуть формуватися навички особистої гігієни [4, с. 69].

2. Евристичні або частково пошукові методи – це методи створення проблемної ситуації і формулювання проблемного завдання, яке молодші школярі мають розв'язати поетапно. Прикладом цього може бути проблемна ситуація. Наприклад під час уроку-екскурсії, учні йшли парком та знайшли пораненого птаха. Вчитель має запитати, як вчинити в цьому випадку, що зробити найпершим, щоб допомогти, на що учні мають дати поетапну відповідь. По-перше потрібно переконатись, чи нічого не загрожує вашій і його безпеці, тоді підійти ближче до нього, але обережно щоб не налякати, оглянути і якщо його життя щось заважає, то слід покликати дорослих.

3. Інтерактивні методи – це методи під час застосування яких відбувається активна взаємодія всіх учнів, в ході якої кожний школяр осмислює свою діяльність. Прикладом інтерактивного навчання може бути метод опитування «Мозковий штурм». На уроці ЯДС, під час вивчення нової теми вчитель може вибрати ключове слово, наприклад Батьківщина, а діти мають дібрати слова, які асоціюються з цим словом (батьки, край, Україна).

Проведене дослідження на уроках ЯДС протягом тижня, в 1-Б класі Підгайцівського ліцею показало, що найбільш цікавим методом для дітей виявився інтерактивний метод, адже під час його використання застосовуються різноманітні

види робіт, такі як групова робота, мозковий штурм, презентації, різноманітні ілюстрації.

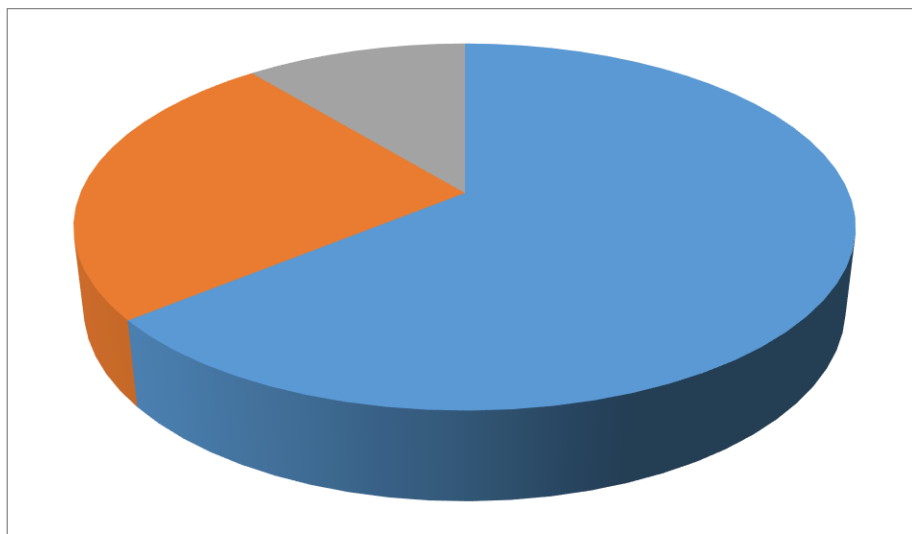

Рис. 1. Використані методи на уроці ЯДС

Інтерактивні методи – 75%.

Евристичні методи – 15%.

Продуктивні – 10% .

На рисунку 1 зображено діаграму, на якій синя частина позначає інтерактивні методи, червона – евристичні, зелена – продуктивні.

Отож, інтерактивні технології є дуже важливими на сучасному році ЯДС. Адже за допомогою них учні краще пізнають новий матеріал, запам'ятовують його.

Критеріями сформованої активності особистості виступають: ініціативність, дієвість, енергійність, інтенсивність, добросовісність, інтерес, самостійність, усвідомлення дій, воля, наполегливість в досягненні мети та творчість.

Література та джерела

1. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. *Початкова школа*. 2019. 267 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2023)
3. Федорчук В. В. Педагогічні технології в початковій школі: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський, 2021. 267 с.
4. Ющенко І. В. Впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках в початкових класах. 2017. 134 с.
5. Дівакова І. І. інтерактивні технології навчання в початкових класах. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 180 с.

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА УРОКАХ ЯДС У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Віта Сидорук,

студентка 31ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. ек. наук, завідувачка кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Розглянуто особливості формування академічної доброчесності в початковій школі, зокрема на уроках «Я досліджую світ». Окреслено важливість залучення батьків до формування культури академічної доброчесності.

Академічна доброчесність нині є важливим аспектом в сучасному освітньому середовищі. Дотримання принципів академічної доброчесності впливає на репутацію будь-якого навчального закладу та якість надання освітніх послуг.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Формування академічної доброчесності у здобувачів освіти на своєму шляху натрапляє на певні перешкоди, що, водночас, є завданнями для вчителя, а саме:

- ✓ виховувати в дітей чесність один до одного;
- ✓ під час уроків вчасно викрити списування робіт;
- ✓ виявити брехню щодо вчителя та однокласників.

Про доброчесність необхідно розмовляти на усіх заняттях, які викладаються в початковій школі, адже це – наскрізне уміння. Розглянемо можливості формування академічної доброчесності на уроках «Я досліджую світ» – інтегрованого курсу, що поєднує три освітні галузі (за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко) – природничу, громадянську та історичну, соціальну і здоров'язбережувальну.

На уроках ЯДС вчителю легше пояснити дітям, що таке академічна доброчесність та як її дотримуватися. Діти вчать працювати самостійно, висловлювати свої власні думки, і кожна думка по-своєму вірна. Щоби відповісти на певне питання, дитина сама буде над ним працювати, не буде шукати відповіді у зошиті товариша – так вчитель пояснить, що не слід займатися плагіатом (тобто списувати), а краще дотримуватися своїх ідей. Адже кожний індивід є унікальною особистістю [2, с. 31].

На уроках ЯДС педагог має гарну нагоду нагадати учням про такі чесноти, як чесність, довіра, справедливість, повага, мужність, відповідальність. Адже перед початком дня діти разом із вчителем проводять ранкові зустрічі, на яких відчувають єдність між собою, формують дружні відносини, вчать вислуховувати один одного,

поважати думки інших. Після такої зустрічі кожна дитина набирається сил і віри в те, що сама зможе вирішити будь-яке завдання, при цьому не порушуючи доброчесність. Почуває себе безпечно у присутності однолітків. Така спокійна атмосфера дозволяє їй сором'язливим учням долучитися до обговорень у висловленні власної думки. Вчитель, зі свого боку, формує повагу до оточуючих.

Педагог може використовувати різні вправи та завдання, аби дітям буде легше вивчити та запам'ятати матеріал. Розглянемо декілька вправ, які можна використовувати на уроках ЯДС для формування в учнів доброчесності.

Вправа «Квітка доброчесності» (з'ясування принципів доброчесності)

✓ Доброчесність у навчанні – це, передусім, повага до себе та до інших учасників освітнього процесу.

✓ Зараз ми з вами складемо «квітку доброчесності» і дізнаємося про її принципи (мужність, повага, довіра, чесність, справедливість, відповідальність).

Вчитель пропонує учням на аркушах записати принципи доброчесності, результати прикріплюють на дошці. Далі – учні зачитують і пояснюють, що вони означають. Якщо учень не зміг пояснити значення слова, можна запитати у решти учнів.

Вправа «Склади прислів'я»

Об'єднати учнів у групи і дати кожній групі «розрізане» прислів'я.

Завдання групам – зібрати його, прочитати і пояснити значення (за потреби, вчитель пояснює значення). «Розрізане» прислів'я наклеїти на чисті аркуші.

Тому, хто нечесний у малому, не вірять у великому.

Хто сіє чесноту, той пожне славу.

Здобудеш освіту – побачиш більше світу.

Розум – найкращий капітал.

Як працюємо сьогодні, так житимемо завтра.

Для надання дітям у цікавій формі інформації про академічну доброчесність, на уроках ЯДС варто проводити різноманітні заходи. На такі заходи вчитель спільно з дітьми може запросити гостей (батьків, вчителів, директора школи). Кожна дитина буде відчувати, що її думка не байдужа, а навпаки, важлива.

Педагог повинен донести не лише дітям, а й батькам про важливість формування культури академічної доброчесності. Адже батьки відіграють ключову роль у дотриманні цих принципів. Допомагаючи діткам виконувати домашні завдання, або купуючи ГДЗ (готові домашні завдання), вони показують власну байдужість, і нехай, як буде старатися школа, щоби донести учням, що вчитися доброчесно – правильно і важливо, вони будуть думати інакше, адже беруть приклад з батьків, і спостерігають за тим, як вони роблять [2, с. 25].

Варто зазначити, що у школах вводять курс «Уроки доброчесності», де вчитель намагається пояснити дітям, що не лише в школі діти повинні бути слухняними, дотримуватися всіх етичних правил, а й поза межами школи. Адже діти – це маленькі люди, що формують в собі сильну особистість, яка здатна ухвалювати відповідальні рішення, поважає права та гідність інших. Цей курс ознайомлює дітей з такими поняттями, як гідність, рівність, лідерство. Саме же на цих цінностях ґрунтується

суспільна доброчесність, якою повинні користуватися усі довкола, розпочинаючи наймолодшими і закінчуючи найстаршими людьми.

Окрім того, вчитель може запропонувати учням встановити у своїх гаджетах додаток «Довідник з академічної доброчесності». Ця книга містить практичні поради, пояснення про те, що ж таке академічна доброчесність, плагіат, та як не стати жертвою при порушеннях академічної доброчесності.

Отже, академічна доброчесність важлива, адже складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість характеру, забезпечує довіру до навчання та передбачає здобуття власних знань і розвиток здібностей.

Діти повинні зрозуміти, що мають працювати добросовісно, виконуючи домашні завдання, не шукати легких варіантів, щоби швидше зробити. Краще, виділити більше часу на завдання, при цьому дитина буде розвиватися і залишиться доброчесною [3, с. 15]. Бо ж усім відомо, що рано чи пізно брехня стає відомою – так і вчитель, дізнається згодом, чи ви самі виконали завдання, чи просто в когось списали, навіть не дивившись його.

Література та джерела

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.02.2023).
2. Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад.: М. В. Григор'єва, О. І. Крикова, С. Г. Певко; заг. ред. О. О. Гужва. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 64 с.
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд.: В. Бахрушин, С. Ніколаєв; Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. 2019. 41 с.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СЕНСОРНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ганна-Христина Сирнавська,

студентка 532 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник – *Наталія Нікула, к. пед. наук, доцент,
асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти*

Описано сутність сенсорних умінь молодших школярів. Проаналізовано праці вітчизняних науковців, які досліджували розвиток сенсорних умінь молодших школярів на уроках математики в початковій школі. Охарактеризовано основні форми, методи та види роботи з молодшими школярами, які сприятимуть розвитку сенсорних умінь учнів на уроках математики в початковій школі.

Розвиток сенсорних умінь сьогодні виступає важливим аспектом у навчанні молодших школярів, зокрема, на уроках математики в початковій школі. Сенсорні уміння включають у себе усі способи сприйняття навколишнього світу через органи чуття: зір, слух, дотик, нюх та смак. Актуальність цієї проблеми визначається тим, що розвиток сенсорних умінь на уроках математики допоможе дітям краще розуміти математичні поняття та легше вирішувати поставлені перед ними математичні завдання.

Особливу увагу варто приділяти розробкам цього питання у працях вітчизняних науковців, наприклад, варто виділити Л. Кожухівську, І. Хомичак, О. Шияна та ін. Так, у праці Л. Кожухівської описано вплив інтерактивних технологій на розвиток сенсорних умінь молодших школярів. І. Хомичак у своїй науковій праці досліджує вплив інноваційних технологій на розвиток сенсорних умінь учнів початкових класів. У праці О. Шияна розкрито, як використання інтерактивних методів навчання математики може сприяти розвитку сенсорних умінь у молодших школярів.

Мета нашої публікації полягає в теоретичному аналізі методичних аспектів розвитку сенсорних умінь молодших школярів на уроках математики.

Аналіз наукових джерел дає можливість стверджувати, що сьогодні вчителі початкових класів можуть сприяти розвитку сенсорних умінь в учнів завдяки використанню конкретних дій, зокрема:

- Залучення учнів до дотикових матеріалів. Наприклад, можна надавати дітям змогу вивчати геометричні фігури, використовуючи палички для розмірного порівняння або картонні фігури для складання.

- Використання кольорів для підвищення уваги до деталей. Наприклад, коли вчитель пояснює математичні завдання, він може використовувати кольорові маркери для виділення ключових деталей.

- Застосування рухливих ігор для вивчення математики. Наприклад, вчитель може пропонувати дітям підраховувати кількість кроків, які вони зробили під час рухливих ігор.

- Використання ігор, що вимагають використання сенсорних умінь, таких як меморі-гра або карти пам'яті.

- Застосування технологій, таких як інтерактивна дошка та планшет, для забезпечення більш інтерактивного підходу до вивчення математики.

- Створення можливості для учнів працювати у групах, щоб допомогти у розвитку комунікаційних навичок, які також сприяють розвитку сенсорних умінь [1].

Важливим у формуванні сенсорних умінь молодших школярів на уроках математики є вдало підібрані види роботи, засоби та інструменти, а саме:

- Різні види матеріалів для виконання завдань. Наприклад, діти можуть вирізати форми з картону або складати різні фігури з конструктора.

- Групові завдання, які потребують співпраці та комунікації між дітьми. Наприклад, гра «Збір пазлів» або «Знайди пару».

- Рухливі ігри, які допомагають дітям зрозуміти математичні концепції. Наприклад, гра «Числа-скакуни», де діти мають стрибати на числа на підлозі.

– Мультимедійні матеріали, які допомагають дітям зрозуміти математичні поняття. Наприклад, показувати відео, як геометричні фігури можуть бути використані в реальному житті.

– Спеціальні інструменти, які допомагають розвивати сенсорні уміння. Наприклад, пісочниця для вивчення форм, розмірів та об'ємів [2].

Розвиток сенсорних умінь молодших школярів на уроках математики в початковій школі має важливе значення, оскільки, вони є необхідними для розвитку когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять, мислення, розуміння інформації та вирішення проблем [3].

На уроках математики в початковій школі сенсорні уміння можуть бути розвинені за допомогою різних завдань та вправ. Наприклад, учні можуть використовувати різноманітні матеріали для розуміння понять, таких як: геометричні фігури, числа, масштаби та інші, зокрема, використання кольорів та форм для виділення основних характеристик геометричних фігур та чисел; використання різноманітних макетів та моделей для порівняння та аналізу об'єктів; використання запахів та текстур для розуміння та порівняння властивостей предметів та їхніх характеристик; використання звукових ефектів та ритмів для навчання таблиці множення, а також порівняння та аналізу чисел [4].

Таким чином, можемо зробити висновок, що розвиток сенсорних умінь сприяє покращенню сприйняття інформації та виявленню здатності до аналітичного, логічного мислення, розвитку пам'яті та зосередженості учнів. З метою розвитку сенсорних умінь вчитель може використовувати різноманітні дидактичні засоби, види роботи з молодшими школярами тощо. Крім того, розвиток сенсорних умінь в поєднанні зі створенням зацікавленості до навчання може забезпечити високу ефективність у процесі навчання.

Література та джерела

1. Левченко Н. Сенсорний підхід у навчанні математики в початковій школі. *Освіта України*, 2017. № 6. С. 33–35.
2. Шаповал О. Ю. Сенсорна культура молодших школярів на уроках математики. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія, 2016. № 239(1). С. 186–191.
3. Шульга О. І. Сенсорна культура молодших школярів на уроках математики. *Наукові записки кафедри педагогіки та психології Національного університету «Острозька академія»*. 2020. № 38. С. 96–101.
4. Янчевська Н. В. Формування сенсорної культури молодших школярів на уроках математики. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2016. № 1(6). С. 137–141.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Тетяна Стефанюк,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Давидюк,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

У статті проаналізовано актуальність використання технології сторітелінг у контексті сучасної педагогічної практики. Описано особливості використання технології сторітелінг у роботі вчителя з учнями початкової школи.

У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій умови життя й діяльності сучасної людини та суспільства загалом змінюються, що вимагає не тільки осмислення темпів розвитку суспільства, вивчення багатосторонніх чинників і наслідків цифровізації, а й трансформації сформованої системи освіти. Зміни в традиційному освітньому процесі включають у себе пошук та інтеграцію таких форматів і технологій, які підходили б для навчання нового покоління, що виростало в цифровому середовищі [2]. Від того, які технології застосовуються в навчанні сучасного покоління учнів, яке інакше сприймає і засвоює інформацію, і чи відповідають вони запитам часу, залежить ефективність навчання загалом. Відбуваються зміни в освітній парадигмі, що проявляється в переході від концепції класичної освіти до безперервного навчання протягом усього життя. Формування сучасної освітньої парадигми відбувається через взаємодію традиційної освіти з інноваційною: традиційний підхід дає змогу реалізувати абстрактно-теоретичні знання особистості, а інноваційний – реалізувати її творчі здібності та пізнавальні інтереси [5].

Такі передові освітні технології, як змішане навчання, технології педагогічного дизайну, перевернутого класу, мультимедіа і т. д., прискорюють перебудову традиційного освітнього процесу. Крім них активно розвиваються масові відкриті онлайн-курси, мобільні та хмарні технології, гейміфікація навчання, тренажери та симулятори, а також інтерактивний контент. Серед інтерактивних цифрових методів, які останніми роками активно інтегруються в освітній процес, на особливу увагу заслуговує сторітелінг (storytelling). Сама по собі практика «розповідання історій» (сторітелінг) не є новою – з 90-х рр. ХХ століття вона широко використовується в різних галузях – від реклами, маркетингу, сфери управління персоналом до журналістики. Традиційно сторітелінг розглядають як ефективну комунікативну техніку в рекламі, менеджменті, у сфері управління персоналом [5].

На сьогодні немає єдиної думки про те, яку роль відіграє сторітелінг у освітньому процесі: чи є він повноцінною педагогічною технологією, самостійним або допоміжним методом, практичною або проектною діяльністю, чи лише способом

передання й популяризації знань. У роботах дослідників спостерігається два підходи до розгляду технології сторітелінгу в освіті: з погляду педагога і учня.

М. Василичина зауважує, що учителі початкової школи недооцінюють значення та функції сторітелінгу, незважаючи на його повчальний характер, наявність героїв і подій, а тому сторітелінг на уроці часто нелогічний, не має чіткої структури: більше несе емоційний ефект і учні його не пов'язують із темою заняття. Отже, основна проблема – інтегрувати історію в структуру уроку, з'єднати її з цілями уроку, щоб вона не випадала з контексту і з ритму мислення учнів [1].

На думку Ю. Деркач [3], сторітелінг належить до однієї з форм освітніх комунікацій, він допомагає учню сприймати факти через особистісний досвід, а також спонукає учнів до активної самостійної розумової діяльності. М. Василичина [1] вважає, що сторітелінг сприяє ефективній взаємодії педагога з учнями, розвиває самостійність учнів.

М. Василичина вважає, що застосування сторітелінгу в освіті сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як робота в команді (співпраця), критичне мислення, креативність. Сторітелінг є підґрунтям для розвитку компетенцій у сфері цифрової, інформаційної, технологічної та медіаграмотності. Робота з кросплатформеними рішеннями, можливість самостійного аналізу різних видів інформації, використання нарративних технік посилюють залучення учнів до навчального процесу, спрощують процес сприйняття академічного контенту та його запам'ятовування, дають змогу глибше вивчати ту чи іншу тему [2].

Ще один важливий момент, у якій послідовності необхідно подавати матеріал. Як зазначає С. Кост: розповідь історії має випереджати факти та ідеї, які стосуються цієї історії. Учні самі повинні надихнутися розказаним випадком, поставити запитання, зробити висновки і взяти участь у дискусії. Ще один варіант розвитку теми – це ігрове моделювання реальної проблемної ситуації. У цьому випадку послідовність вибудовується така: 1) тема; 2) історія; 3) факти; 4) обговорення; 5) афірмація (коротка фраза самонавіювання, що створює правильний психологічний настрій; 6) завдання для самостійної роботи [5].

На думку А. Ковач, важливий аспект – це тематика самих історій. Теми мають викликати потрібні асоціації, їх треба сформулювати так, щоб історіями стали невеличкі життєві розповіді, новини, метафори, притчі, байки, анекдоти й навіть просто фрази, які містять інформацію та мотивують дітей до здійснення конкретних вчинків і дій, досягнення конкретних результатів і цілей. За підсумками уроку перед учнями можна поставити завдання репродуктивного рівня, що дасть змогу оцінювати й діагностувати знання фактичного матеріалу (базові поняття, алгоритми, факти) та вміння правильно використовувати спеціальні терміни й поняття, впізнавання об'єктів вивчення в межах певного розділу навчального курсу. Цьому сприятиме той образ, який був закладений у представленій учителем темі [4].

Розглянемо декілька прикладів реалізації сторітелінгу на уроках у початковій школі.

На уроці «Я досліджую світ» сторітелінг може бути реалізований під час роботи в групах, де вчитель пропонує учням скласти історію за темою: «Яким звіром чи рослиною ти хотів би бути та чому?», «Якою «чарівною суперсилою» володіє їхня

улюблена тварина», «Кого з тих істот, яких немає на Землі, ви хотіли б повернути і чому?»).

Урок прес-конференція на уроці української мови, де одні учні представлятимуть науковців (зірок), а інші – журналістів. Науковці мають відповідаючи на питання журналістів розповісти про своє минуле, сьогодення чи плани на майбутнє. Головною умовою є використовувати слова з лексичної теми, яку учні опановують наразі. У кожному новому запитанні від «журналіста» і в кожній відповіді від «науковці» мають бути використані щонайменше декілька нових слів з поточної теми. Дані публічні виступи та підготовка до них допомагають краще запам'ятати та навчитися використовувати вивчену учнями лексику та мовні конструкції. Крім того, такі вправи дають змогу зрозуміти логіку використання множини та відмінкових форм і мотивують використовувати їх на практиці.

На уроці математики доцільно запропонувати дітям короткі повчальні історії про взаємини цифр. Наприклад, на уроках, де учні вчаться додавати та віднімати, вони можуть розповідати про те, як дві цифри (наприклад, 7 і 3) посварилися, і відчули втрати ($7-3=4$). А потім цифри знову зустрілися і стали дружити ($7+3=10$). Можна використовувати наступні історії: «Якими предметами могли б бути трикутник / коло?», «Про що мріє цифра 0?», «Навіщо існує віднімання / додавання / множення?».

Складання наведених вище історій незважаючи на ігрову форму, сприятимуть систематизації знань про рослинний та тваринний світ, спонукають до аналізу, творчого підходу та мотивують самостійно дізнаватися цікаві факти, що не включено до навчальної програми.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження, нами обґрунтовано актуальність технології сторітелінг як методу в сучасному освітньому процесі. Освоєння учителями молодших класів технології сторітелінг пов'язане зі зміною формального подання матеріалу. Необхідність використання цього методу, безсумнівно, сприятиме підвищенню мотивації до вивчення теми заняття, знизить формалізацію у спілкуванні учителя та учнів, посилить бажання виконувати завдання, сприятиме виявленню причинно-наслідкових зв'язків теоретичної основи теми з практичними аспектами. Інтерактивна складова досліджуваної технології, наративний формат з усім різноманіттям медійних інструментів сприяє утриманню уваги учнів на уроці. Застосування сторітелінгу як методу діяльності на уроці, тобто досвід активної, самостійної або групової спільної діяльності сприяє розвитку компетентностей, необхідних сучасному учню.

Література та джерела

1. Василюшина М. Застосування технології сторітелінг на уроках української мови в початковій школі. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій*. 2021. № 4. С. 59–64.
2. Горбач Н., Папежук О. Сторітелінг як сучасна методика розвитку мовлення молодших школярів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 1. С. 237–242.
3. Деркач Ю., Чміль М. Storytelling як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2022. Вип. 9(109). С. 67–73.
4. Ковач А., Хила В., Мочан Т. Застосування технології «Storytelling» у навчанні молодших школярів. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в*

умовах євроінтеграції: зб. тез доповідей за матер. II Міжн. наук.-практ. конф (м. Мукачево, 25-26 жовтня 2018 року). Мукачево: МДУ, 2018. С. 175–176.

5. Кост С. Крохмальна Г. Методика «Storytelling» як засіб формування комунікативної компетентності здобувачів освіти. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. 2021. № 35. С. 122–129.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Уляна Стефанюк

студентка ПО(з)-21 групи спеціальності 013 Початкова освіта
Коломийського педагогічного фахового коледжу
Івано-Франківської обласної ради

**Науковий керівник – Ганна Зварич, викладач-методист,
голова циклової комісії філологічних дисциплін**

У тезах розкрито роль читання з розумінням для формування розвиненої особистості та значення словникової роботи для усвідомленого навчання.

Уміння читати з розумінням, читати вдумливо, критично й глибоко є одним з найважливіших, якими має оволодіти дитина, щоб стати успішною, самодостатньою, гармонійною особистістю. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти читання з розумінням тлумачиться як «здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтворено технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану й очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів» [1].

Нова українська школа покликана забезпечити становлення особистості молодшого школяра шляхом виявлення і цілісного розвитку здібностей, формування умінь і бажання вчитися.

Сьогодні, як ніколи, актуальні слова Василя Сухомлинського, що «без високої культури читання немає ні школи, ні справжньої розумової праці, читання – це найважливіший інструмент навчання та джерело багатого духовного життя» [2]. Обсяг інформації постійно зростає, а щоб отримати її з книг, преси, Інтернету, потрібно вміти читати усвідомлено та критично.

Розуміння тексту – це процес перекладу змісту цього тексту в будь-яку іншу форму його закріплення.

Коли ми говоримо про розуміння тексту, то маємо на увазі кілька рівнів:

- правильне сприйняття окремих фактів, подій (*хто? що? де? коли?*);
- усвідомлення зв'язків між фактами, розуміння того, як з окремих деталей складається ціла картина;

- розуміння відносної ваги елементів змісту;
- усвідомлення думки автора щодо подій і дійових осіб;
- відчуття краси мови художнього твору.

Виходячи з рівнів, визначаємо критерії свідомого читання:

- уміння поставити запитання то твору, дати відповідь на запитання;
- переказати описані події, дотримуючись логічної послідовності;
- поділити твір на логічно завершальні частини, дати їм назву;
- пояснити побудову твору;
- виділити суттєве від другорядного;
- вибрати, обґрунтувати чи сформулювати головну думку;
- оцінити вчинки дійових осіб;
- визначити роль образних засобів мови у розкритті змісту твору.

Необхідною передумовою формування читацької компетентності молодших школярів є добір якісних за змістом текстів. Художній текст має мати літературну вартісність, захопити читача, тематично бути відповідним віковій категорії учнів, рівню читача (складність теми, характерів та діалогів, словник, використання художніх засобів, зображення часу, ілюстрації, наявність виразних «точок зору»). Твори, які пропонуються учням, повинні відображати нашу літературну спадщину, представляти різні історичні періоди, культури, бути класичними, сучасними та різними за жанрами.

Задля свідомого читання необхідно розвивати словник дитини. Словниковий запас, а також уміння володіти ним – це показник розвитку школяра. Завдання словникової роботи – це уточнення, розширення та активізація словника.

Готуючись до уроку, необхідно визначити:

- що пояснювати;
- коли пояснювати;
- як пояснювати;
- які способи і прийоми застосувати.

Щоб визначити, що пояснювати, треба знати: по-перше, який ступінь розвитку учнівської лексики; по-друге, з яких слів складається текст.

Коли пояснювати? Нові й незрозумілі учням слова й вирази із запланованого до читання тексту можна пояснити:

- перед читанням тексту;
- у процесі читання;
- після читання.

Необхідно поділити слова і вирази для пояснення на три групи:

1) слова, які позначають широківідомі поняття, але для молодших школярів можуть бути незнайомими;

2) слова, значення яких виводиться з контексту;

3) які можуть давати альтернативну інтерпретацію тексту, у якому вони вжиті.

Основними способами пояснення слів є:

- демонстрація предмета чи явища (показ натуральних предметів, малюнків, слайдів тощо);

- використання контексту (самостійне пояснення учнями слова, конкретизація значення слова, введення невідомого слова в контекст);

- тлумачення слів (членування загального поняття на часткові, підведення часткових понять під загальні, добір синонімів, антонімів, використання словникової статті);

- найпростіший словотвірний аналіз (з'ясування, від якого слова утворене те, що пояснюється).

Робота над розвитком читання з розумінням забезпечить уміння:

- читати й аналізувати тексти різних типів, різних жанрів та авторів;

- створювати висловлення за прочитаним текстом;

- сприятиме розвитку творчої діяльності у літературній сфері;

- навчить самостійно шукати потрібну інформацію з різних джерел.

Розвиток навички читання з розумінням забезпечить уміння використовувати будь-які тексти для особистісного розвитку.

Література та джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 13.03.2023).

2. Косянчук С. В. Читання як дидактична проблема у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського: хрестоматійний погляд. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717540/1/KSV%202019-10-12%20conf.pdf> (дата звернення 13.03.2023).

3. Пономарьова К. Засоби формування навички читання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717538/1/%.pdf> (дата звернення 13.03.2023).

4. Старагіна І. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навч.-метод. посіб. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.

РОЗВИТОК НАВИЧКИ ГОВОРІННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ У ШКОЛАХ З НАВЧАННЯМ МОВОЮ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Іванна Тимків,

студентка 510 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**Науковий керівник – Світлана Романюк, д. пед. н., професор, завідувач
кафедри педагогіки та методики початкової освіти**

Висвітлено важливість використання інтерактивних методів навчання під час формування та розвитку навички говоріння в учнів у школах з навчанням мовою національних меншин на початковому етапі навчання. Відповідно, рівень оволодіння нею, багатий словниковий запас формує їхню впевненість та правильність під час спілкування державною мовою.

На сучасному етапі розвитку освітньої галузі мовне питання є важливим чинником розбудови та модернізації нашої держави. Зважаючи на важливість та специфіку, посиленої уваги й ґрунтовного підходу потребує навчання української мови у закладах освіти із викладанням мовами національних меншин з метою успішної реалізації зростаючої особистості.

Основною метою навчання української мови у початкових класах закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин визначено «формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, їх здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й громадянського самовияву, послуговуватися нею у суспільному житті, міжнаціональному діалозі» [2].

Разом з тим, слід мати на увазі, що володіння учнями навчальних закладів із мовами навчання національних меншин українською мовою на високому рівні є надзвичайно важливим, адже державна мова є дієвим засобом для соціалізації, виявлення активної громадської позиції, самоосвіти, отримання додаткових освітніх послуг, здобуття вищої освіти, отримання спеціальності, самореалізації тощо.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що навчання української мови як державної перебуває в колі наукових інтересів таких вітчизняних дослідників, як І. Гузик, І. Лопушинський, О. Лобода, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Хорошковська, І. Ющук та інших вчених.

Ключовим аспектом у вивченні української мови в школах з навчанням мовами національних меншин є вироблення комунікативних умінь і навичок, тобто набуття мовної та комунікативної компетенції учнів, яке розпочинається вже в першому класі з усного практичного курсу української мови і «передбачає засвоєння учнями певного обсягу української лексики, формування і розвиток у них аудіативних умінь (слухати й розуміти почуте українською мовою) та вмінь діалогічного й монологічного мовлення (уміння говорити)» [4, с. 289].

Найважливішим завдання в цей період є формування навичок говоріння, тобто здатності учнів до діалогічного й монологічного мовлення на основі наявності в них необхідного словникового запасу, орфоепічних умінь, граматичних навичок, опанування формул українського мовленнєвого етикету. З цією метою необхідно забезпечити засвоєння й активізацію визначеного програмою лексичного запасу, освоєння артикуляційної бази української мови, зокрема «вміннями правильно наголошувати слова та інтонаційно оформляти речення, опанування граматичного ладу української мови (на основі мовленнєвих зразків), оволодіння найтипівішими формулами українського мовленнєвого етикету для вираження вітання, прощання, звертання, прохання, згоди, припущення, заперечення, уточнення» [1, с. 392].

Враховуючи специфіку навчання молодших школярів результативними в освітньому процесі є інтерактивні методи, які розвивають творчі мовленнєві здібності школярів. Учні із задоволення виконують завдання «Знайди слово», «Знайди ноти в словах», «Про що говорить сусід», «Крісло автора», «Казкар» та інші, що заохочує їх висловлювати свої думки та ідеї різними способами.

Досвід переконує, що ефективність формування навичок спілкування /говоріння державною мовою в освітньому процесі закладів з навчанням мовами національних меншин у значній мірі забезпечується використанням таких

інноваційних дидактичних технологій, як ситуативні, ілюстративні, імітаційні методи навчання, методи проблемного навчання мови, стимулювання і мотивації до навчально-пізнавальної діяльності [3, с. 149].

З метою забезпечення мотивації у навчанні української мови як державної доцільним, як засвідчує практика, є розігрування різноманітних ситуацій, наприклад, «У магазині», «На прогулянці», «Зустріч у кінотеатрі», «Допомога перехожому» тощо. Таким чином, школярі спілкуються між собою, вправляються в мовленні, опираючись на свій словниковий запас, а також у процесі розмови запам'ятовують нові для себе слова.

Оскільки говоріння включає монологічне та діалогічне мовлення, доцільно використовувати різноманітні мовленнєві ігри для розвитку цих навичок. Зокрема, такі дидактичні ігри як, «Вгадай предмет за описом», «Опиши побачене», «Цікава подорож», «Я мандрівник», «Пори року», «Місце, де я народився» тощо розвивають уміння дітей самостійно висловлювати свої думки, описувати предмети, формують зв'язне мовлення, удосконалюють навичку граматичної побудови речень та активізують словник школярів.

Для розвитку діалогічного мовлення, формування вміння спілкуватися з однокласниками, слухати та розуміти їх, використовуючи слова ввічливості, вправляти в узгодженості слів доцільно використовувати такі вправи, як «Телефонна розмова», «Улюблена іграшка», «Що було далі», «У магазині», «Інтерв'ю», «Справжній друг» та інші. Школярі не лише описують предмет, а й моделюють ситуацію, при цьому має бути зразок розповіді вчителя. Наведемо приклади ще декількох цікавих методів, які можна використовувати на уроках української мови для розвитку навичок говоріння. Одним з активних методів є стратегія інтерактивного оповідання, мета якого полягає у тому, що учням потрібно розповісти вибрану історію, використовуючи / вибираючи найкращі слова, які відповідають опису їхньої історії. Не менш цікавим методом є драматична діяльність - імпровізація. Така форма роботи допомагає надати можливості для використання спонтанної усної мови в неформальній обстановці. Однак спостереження за навчанням білінгв засвідчує, що вони не завжди сміливі у висловлюванні думок, їм важко переказати почуте чи безпомилково висловити свої думки через малий словниковий запас. Тому завданням вчителя є стимулювати пізнавальні можливості учнів, зацікавленість їх у здобутті нових знань, розвиток логічного і критичного мислення, процеси співробітництва і всіма доступними способами залучати молодших школярів до мовно-комунікативних процесів.

Отже, узагальнюючи вищевикладене зауважуємо, що формування навичок усного мовлення/говоріння молодших школярів на уроках української мови в школах з навчанням мовою національних меншин варто здійснювати через стратегії інтерактивного навчання, створення сприятливого мовного середовища, цікаві та ефективні форми, методи роботи з урахуванням вікових та психологічних особливостей зростаючої особистості.

Література та джерела

1. Михайловська Н., Фонарюк Марараш А, Димашок Г., Рошка А. Нова українська школа: методика навчання української мови в класах з навчанням румунською мовою закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб.. Чернівці: Букрек, 2019. 392 с.
2. Навчальна програма з предмета «Українська мова для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy1-4-klas/nush/-7-tipova-navchalna-programa-z-ukrainskoi-movi-dlya-zzso-z-navchannyam-rumu-nskoyu-movoyu.pdf> (дата звернення: 07.02.2023).
3. Романюк С. З. Сучасні засади навчання української мови в школах з навчанням мовами національних меншин. *Науковий журнал «Acta Paedagogica Volynienses»*. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика». 2022. Вип. 2. С. 143–152.
4. Хорошковська Т. Реалізація компетентнісного підходу в процесі формування вмінь і навичок усного мовлення учнів-представників національних меншин на уроках української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 289–291.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ STEAM-ТЕХНОЛОГІЙ

Наталія Токарь,

студентка 510 групи, спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Науковий керівник – Інна Прокоп, канд. пед. наук, доц.,
заступник декана з навчально-методичної роботи
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи

Визначено особливості організації дослідницької діяльності молодших школярів на уроках математики за допомогою STEAM-технологій. Подано короткий огляд напрямів реалізації даних технологій.

Характерна риса нашого життя – зростання темпу змін. Ми живемо у світі, який зовсім не схожий на той, у якому ми народилися. І темп змін продовжує наростати. Тому, суспільні запити окреслюються у нових цілях навчання – формування та розвиток особистості школяра, який має достатній обсяг теоретичних знань та здатний самостійно вирішувати нестандартні завдання у практичному житті.

Сьогоднішнім молодшим школярам належить: працювати за професіями, яких поки що немає; використовувати технології, які ще не створені; вирішувати завдання, про які ми можемо лише здогадуватися. Шкільна освіта має відповідати цілям випереджального розвитку.

Інтегрований навчальний процес, включає дослідницьку і предметно-практичну діяльність, дозволяє дітям краще познайомитися з об'єктами живої та неживої природи, які нас оточують. Це сприяє опануванню першими навичками проектування та програмування моделей, створює найкраще підґрунтя для перспективного майбутнього молодого покоління [1, с. 32].

Одне із головних завдань сучасного вчителя – зуміти помістити все, що відбувається на уроці і в житті у просту та зрозумілу систему. Цей підхід описується аббревіатурою STEAM – Science (наука), Technology (технологія), Engineering (інженерне проектування), Art (мистецтво), Math (математика) [3, с. 123].

STEAM – це технічна творчість. Вона дозволяє людині формувати навички, потрібні як для математика та інженера, так і для технічного підприємця. STEAM – це не «Вчи математику, бо так потрібно!», а зовсім інший підхід: «Вчора у Михайлика зламалася ракета. Потрібно терміново розробити одну деталь. Якщо ти її зробиш, ви запустите найкращу ракету у світі».

STEM-підхід заснований на тому, щоб сформувати навички, закріплюючи отриману інформацію за допомогою експериментів та дослідів. На уроках вивчають не окремі предмети (математику чи інформатику), а працюють над проектом, що пов'язує кілька дисциплін [3, с. 123].

Основна ідея STEAM-підходу така: практика така ж важлива, як і теоретичні знання, тобто, ми маємо працювати, використовуючи мозок та руки. Навчання, яке відбувається лише в стінах класу, не встигає за сучасним світом, що стрімко змінюється. Основною відмінністю STEAM-підходу від традиційних є те, що в центрі уваги знаходиться практичне завдання. Така освіта охоплює вдале поєднання креативності та технічних знань. А знання, які учні здобувають, вони «добувають» самостійно.

Класик педагогіки В. О. Сухомлинський писав: «Я тисячу разів переконувався: однією з причин труднощів, на які натрапляють діти в навчанні, є те, що знання залишаються часто для них нерухомим вантажем, нагромаджуються мовби «про запас», «не йдуть в обіг», не застосовуються» [2, с. 452]. Тож, практика – основа пізнання! А в житті все, як у науковому світі: спочатку треба висунути гіпотезу, потім її перевірити.

Існує ряд причин, чому варто використовувати STEAM-технології в початковій школі. Даний новітній підхід:

- активізує інтерес до математики, природознавства;
- допомагає набути знань в галузі техніки, робототехніки, конструювання;
- сприяє розвитку творчих здібностей та комунікативних навичок;
- сприяє ранньому визначенню потенціалу молодшого школяра;
- розвиває уяву, пізнавальну й дослідницьку діяльність та логічне мислення.

Одна із взаємопов'язаних складових STEAM-технології належить математиці. Mathematics (математика) – це наука про кількісні відносини та просторові форми дійсного світу. Математика використовується в природничих науках, інженерії, технологіях та мистецтві [3, с. 124].

Розглянемо потенціал використання STEAM-технологій на уроках математики в початкових класах:

1. Розвиток проєктного мислення. Проєктний підхід до вирішення різноманітних математичних завдань дозволяє аналізувати проблему в декілька етапів: дослідження, формування проблеми, пропонування варіантів її вирішення і вибір найкращого з усіх можливих.

2. Формування просторового мислення, що допомагає молодшому школяру цілісно сприймати об'єкти, формує здатність вивчати їх комплексно, з усіх боків. Тобто, дивитись не тільки очима, але і розумом, сприймати структуру математичної форми і відтворювати її в голові.

3. Формування «примітного» погляду. Здатність зафіксувати у своїй свідомості суттєві риси об'єкта – важлива навичка молодшого школяра для успішного освоєння математичного матеріалу [3, с. 125].

Тож у процесі спільних чи індивідуальних досліджень знання дітей про навколишній світ поступово збагачуються та систематизуються, дитячі фантазії та уявлення заміщуються реальним поясненням незрозумілого та невідомого, особливо, коли мова йде про математику – науку, що вивчає абстрактні елементи, такі як числа, цифри, знаки.

STEAM-технологія ґрунтується на ідеях формування учня-дослідника. Самостійні пошуки, які проводяться молодшим школярем, дозволяють наочно побачити, відчути явище, узагальнити отримані результати та зробити висновки про значущість та важливість фізичних явищ для людини та самого себе. Саме такий підхід у здійсненні освітньої діяльності у STEAM-навчанні сприяє розвитку дитячої уяви, допитливості, спостережливості та залучає дітей до практичної самостійної діяльності. Щоб дослідницька діяльність розвивала у дітей пізнавальний інтерес і приносила радість, необхідно підбирати доступний для розуміння зміст, збагачувати знання та досвід дітей з будь-якого питання, вчити знаходити оптимальні рішення [1, с.33].

Наведемо приклади завдань в межах STEAM-технологій, які можна використовувати на уроках математики в початковій школі.

Завдання № 1 «Паралельні прямі».

В процесі формування на уроках математики у початкових класах таких геометричних понять, як точка, пряма, промінь та відрізок, учням пропонується намалювати паралелі до предметів та об'єктів, які їх оточують.

Завдання № 2 «Об'ємні фігури».

Продовжуючи вивчати основи геометрії, молодші школярі знайомляться з площинними та об'ємними геометричними фігурами, визначають їх особливості та відмінності. Для закріплення знань про об'ємні фігури можна запропонувати учням створити об'ємну геометричну фігуру з підручного матеріалу.

- Команда № 1. Утворіть об'ємну геометричну фігуру з 8 шпажок та пластиліну. Яка фігура у вас вийде? Дайте їй характеристику.
- Команда № 2. Побудуйте піраміду з картону. В чому полягає різниця між фігурами.
- Команда № 3. Побудуйте об'ємну фігуру з трикутників, але не піраміду. Чи зустрічається в природі схожа фігура (Ялинка)?

У процесі організації дослідницької діяльності з молодшими школярами необхідно постійно з ними спілкуватися, спрямовуючи на результат за допомогою запитань: навіщо ми це робимо? Що можемо дізнатися? Що отримаємо у результаті?

Отже, організація дослідницької діяльності на уроках математики за допомогою STEAM-технологій є важливою вимогою часу, оскільки:

1. Процес навчання математики перетворюється у захоплюючу справу, асоціюється з дослідженням, пригодою, грою, а молодших школярів привчають бути допитливими, прагнути до нових знань.

2. Відбувається розвиток аналітичного мислення, здатності аналізувати процеси, передбачати результат.

3. Школярі звикають працювати як індивідуально, так і в команді, що навчає їх мистецтву спілкування, формує здорові відносини у колективі.

4. Постійна робота з сучасними технологіями, новими фактами з різних галузей знань дає можливість молодшим школярам крокувати в ногу з часом.

5. В результаті плідної, систематичної діяльності учнів на уроці у них формується стійке розуміння того, що все в світі залежить від дій людини.

Таким чином, майбутнє за технологіями, а майбутнє технологій – за вчителями нового формату, які зможуть розширити кругозір учнів до нескінченості.

Література та джерела

1. Голодюк Л. С. Формування навчально-дослідних умінь учнів на уроках математики. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка*. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. № 7. С. 32–38.

2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. Київ: Радянська школа, 1976. Т. 2. С. 452–454.

3. Матвієнко О. В., Фатич М. Елементи технології STEAM-освіти на уроках математики в початкових класах. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія та практика навчання та виховання. С. 123–127.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ – НОВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ ДЛЯ РОБОТИ ІЗ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Андріана Трефлер,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Давидюк,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

У статті розглянуто сутність поняття «гейміфікація» та особливості його застосування у освітній галузі. Здійснено стислий огляд закордонних та українських наукових джерел за темою

публікації. Визначено та охарактеризовано базові принципи гейміфікації освітнього процесу у початковій школі.

Актуальною темою у сфері освіти як засобу активізації пізнавальних інтересів учнів початкової школи стала технологія гейміфікації. Шанувальники сучасних технологій упевнені, що використання гейміфікації у освітньому процесі покращує та підвищує якість освіти. Таким чином, актуальність дослідження обумовлена тим, що на початковому ступені здобуття загальної середньої освіти особливе місце займає проблема підвищення мотивації та посилення залучення учнів початкової школи до освітнього процесу. Ця проблема стала найбільш гострою в умовах дистанційного формату навчання та війни, коли весь процес навчання проходить через екран у вигляді засобів візуалізації.

Для того, щоб дати визначення поняття гейміфікації, перш за все, необхідно розібратися в походження цього терміна. Термін «гейміфікація» (gamefication) прийшов до української мови з англійської; він походить від слова game – «гра».

У словнику В. Бусела, поряд зі схожим визначенням («заняття, що служить для розваги, відпочинку, спортивного змагання»), знаходимо наступне: «Створення типових для професії ситуацій та знаходження в них практичних рішень» [5]. Тут з'являється більш загальний аспект моделювання, властивий насамперед професійній діяльності.

Слід зазначити, що у обох тлумаченнях мається на увазі певна діяльність («заняття», «створення ситуацій»), має певну мету («розвага», «зміцнення здоров'я», «знаходження практичних рішень»). Повною мірою діяльнісний підхід до трактування зазначеного поняття реалізується у книзі І. Марін: «Гра – це така діяльність, яка відтворює соціальні взаємини між людьми поза умовами безпосередньо утилітарної діяльності» [7].

Існує значна різниця між поняттями «гра» та «гейміфікація». За словами Н. Падун, гра в широкому розумінні сприймається як вид діяльності, спрямований на отримання задоволення, що часто протиставляється іншій «важливій, значущій діяльності, яка може принести певний результат, сприйманий суспільством» [4, с. 161]. У багатьох випадках учасникам процесів, які приносять суспільно-схвалюваний результат, не завжди просто змусити себе робити щось у рамках певного завдання та отримувати задоволення від самого процесу.

Л. Жиділова та К. Ляшенко вважають, що гейміфікація – це нова освітня технологія, застосування якої здатне значно впливати на саморозвиток учнів [2].

Ю. Блудова та О. Ільїна стверджують, що гейміфікація – це педагогічна категорія, під якою розуміється застосування в навчанні підходів, характерних для комп'ютерних ігор, з метою підвищення мотивації учнів та створення умов для їх саморозвитку [1].

О. Карабін під гейміфікацією розуміє застосування методів та прийомів, характерних для комп'ютерних ігор, у неігрових процесах [3].

На відміну від гри, гейміфікація передбачає сепаратне використання її елементів. Відома гейм-дизайнерка, що спеціалізується на створенні ігрових спільнот, Емі Джо Кім (Amy Jo Kim) пропонує розглядати гейміфікацію як

«застосування ігрових елементів, що дозволяє зробити певне завдання цікавішим, цікавішим та цікавішим» [6, с. 185]. Цієї ж точки зору дотримується Гейб Цихерман, один із провідних світових експертів з розробки стратегій взаємодії, трактує гейміфікацію як «процес застосування ігрового мислення та механіки (ігрова механіка – сукупність правил, що описують функціонування гри) поза ігровим контекстом для залучення людей, зміни їх типу поведінки, а також розв'язання поставленої проблеми» [9].

Імма Марін, яка досліджує застосування елементів гри у навчанні, розглядає це поняття докладніше. Марін вважає, що гейміфікація це – розуміння та володіння елементами, які роблять ігри привабливими для нас, та можливість ідентифікувати, всередині якогось завдання у неігровому контексті ті елементи, які можуть бути перетворені на ігрові [7]. Ці знання та вміння їх застосування необхідні для того, щоб досягти компромісу з учнями, сприяти формуванню певної поведінки та мотивації до навчання, інакше кажучи – значущого досвіду.

Гейміфікація ж виступає як сучасний метод мотивації, що дозволяє значно збільшити ефективність освітнього процесу у початковій школі, шляхом залучення здобувачів освіти у процесі розв'язання проблем та орієнтування їх на досягнення конкретних позитивних результатів.

Спектр застосування гейміфікаційних технологій досить великий і дає змогу підбирати відповідну «оболонку» для уроків та занять різних типів: гейміфікувати можна і урок вивчення нового матеріалу, узагальнення, а також уроки повторення вивченого матеріалу та контролю [3]. Організувати освітній процес у початковій школі за допомогою гейміфікації не завжди просто, потрібно розуміти, які цілі має вчитель і як не допустити перетворення уроку на звичайну гру.

Тим самим, при гейміфікації у початковій школі доцільно, на думку Ю. Блудової та О. Ільїної дотримуватись базових принципів організації освітнього процесу:

1. Автономність. У процесі гейміфікації освіти, як і в грі, подальша дія залежить від вибору учасника. Захопленість учасника процесу зростає, якщо зростає націленість на результат.

2. Цінність. При використанні гейміфікації на уроці у початковій школі важливо пам'ятати, що освіта з ігровими елементами доволі відрізняється від звичайної гри. Мета освіти - це розвиток здобувачів освіти, отримання нових знань та навичок та досвіду, корисних у реальному житті за допомогою ігрових технологій.

3. Поступове підвищення компетенції. Навчальна програма має розвиватися на кілька рівнів – від простого до складного. Чим ефективніше і краще учень виконує завдання, тим з більшим інтересом він продовжує роботу.

4. Свобода зазнати невдачі. Обов'язковою умовою гейміфікації в освітньому процесі є наявність ризику, при цьому важливо дати здобувачу освіти зробити кілька спроб для того, щоб досягти успіху.

5. Швидкий зворотний зв'язок. У якості зворотного зв'язку може бути заохочення чи оцінка виконання завдань. Завдяки цьому прискорюється процес освіти і це допомагає дитині добре закріпити пройдений матеріал.

6. Наочне представлення прогресу, яке одночасно виконує функцію змагання. Присутність різних віртуальних нагород сприяє появі азарту, що зацікавлює учнів у результаті, спонукає бути старанним, активним у навчанні [1].

На думку Н. Падун до комп'ютерної навчальної гри у початковій школі повинні висуватися вимоги, які продиктовані віковими, психолого-педагогічними особливостями перебігу освітньої діяльності, специфічними дидактичними можливостями комп'ютерних ігор [4].

Таким чином, ми бачимо, що поняття «гейміфікація» та термін «гра» не є рівнозначними. Гра – це абстрактна система, в якій гравець виконує поставлене завдання згідно з правилами і в рамках відведеної йому ролі, у той час як гейміфікація передбачає використання низки ігрових елементів для здійснення діяльності з метою підвищення рівня залучення та мотивації, а також для формування сприймання виконання цієї задачі як ненудної та не рутинної.

Отже, застосування технології гейміфікації освітнього процесу відкриває великі можливості для пізнавального розвитку, особливо в його інтелектуальному та діяльнісно-методологічному аспекті. Цей підхід дає можливість наближення навчання до реального пізнання, підвищення рівня самостійності учнів початкової школи у пізнанні з одночасним забезпеченням індивідуалізованої педагогічної підтримки їхньої пізнавальної діяльності, її планування, реалізації та осмислення досягнутих результатів.

Література та джерела

1. Блудова Ю., Ільїна О. Геймізація освітнього процесу в Новій українській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 27. Том 1. С. 169–173.

2. Жиділова Л. О., Ляшенко К. І. Гейміфікація (e-learning) як засіб підвищення ефективності навчання на уроках математики в початковій школі. *Інформаційні технології – 2018: зб. тез V Всеукр. наук.- практич. конф. молодих науковців* (17 трав. 2018 р., м. Київ). Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. С. 63–64.

3. Карабін О. Й. Гейміфікація в освітньому процесі як засіб розвитку молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наукових праць. Запоріжжя, 2019. № 67, Т. 1. С. 44–47.

4. Падун Н. О. Гейміфікація процесу навчання у початковій школі. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи*: матер. II Всеукр наук.-практ. інтернет-конф., м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 161–163.

5. Український тлумачний словник / укл. та гол. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2016. 1692 с.

6. Kim A. J. Game thinking : Innovate smarter & drive deep engagement with design techniques from hit games, game thinking. *Publisher: gamethinking.io*, 2018. 213 p.

7. Marín. Jugamos. Barcelona: Paidós Educación 2018. 190 p.

9. Zichermann G. Fun is the future: Mastering gamification. Google tech talk. 2016. URL: <https://talks.ui-patterns.com/videos/fun-is-the-future-mastering-gamification> (дата звернення: 02.02.2023).

ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Мирослава Троцюк,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Валентина Триндюк, к. пед. н.,
старший викладач кафедри філології**

У статті проаналізовані поняття «метод», «прийом», «підхід», «принцип» у методиці викладання іноземної мови у початковій школі. Обґрунтовано традиційні методи та їх цінність у процесі побудови сучасних уроків з іноземної мови.

Вивчення іноземної мови в сучасному світі – це один з важливих компонентів у житті успішної людини. Знання іноземної мови є необхідним, тому що це знання дає нові можливості у спілкуванні, навчанні і у сфері професійного розвитку.

У системі освіти у ХХІ ст. відбуваються реформи, на які впливають глобалізація та універсалізація політичного і культурного життя, підвищення темпу суспільного життя і зростання важливості використання сучасних інформаційних технологій.

Методика викладання – це сукупність методів, прийомів, технологій і засобів вивчення мови.

Метод викладання – це засіб взаємодії між вчителем і учнями, в результаті якого відбувається передавання і засвоєння знань, умінь і навичок, передбачених змістом навчання.

Прийом – це методична дія, спрямована на вирішення конкретних завдань на певному етапі уроку. Метод реалізується у системі прийомів.

Підхід – це домінуюча ідея, яка грає головну роль і на якій заснований кожний метод.

Принцип – це головна ідея методу викладання.

Процес викладання іноземної мови є дуже важливим і різноплановим. Під принципами викладання розуміють основні положення, які визначають характер процесу викладання і які формуються на основі обраного напрямку. Чітко сформульовані принципи викладання допомагають вирішити питання про те, які матеріали і прийоми можна використовувати.

Одним з традиційних, класичних методів викладання іноземної мови є граматично-перекладний метод (Grammar-Translation). Згідно з цим методом, вивчення іноземної мови – це оволодіння граматикою і певним словниковим запасом. Процес навчання сприймається як рух від одної граматичної структури до іншої. Цей метод викладання заснований на вивченні мови як системи, яка складається з чотирьох основних компонентів – говоріння (усне мовлення), аудіювання (сприйняття на слух), читання та письмо. Найбільша увага приділяється аналізу текстів, написанню творів, переказу і диктантів. Крім того, учні повинні засвоїти структуру і логіку іноземної мови, розуміти схожість і відмінність між рідною мовою

та іноземною. Це неможливо без докладного вивчення граматики і без практики перекладу.

Граматично-перекладний метод дозволяє засвоїти граматику на високому рівні і допомагає оволодіти великою кількістю нових іноземних слів.

Природний метод (Natural Method). Сутність природнього методу заснована на тому, щоб при вивченні іноземної мови створюються такі ж умови, як і при вивченні рідної мови дитиною. Найбільш видатними представниками цього методу були М. Берліц і М. Вальтер. Головна мета навчання під час природнього методу – навчити учнів спілкуватися іноземною мовою. Представники цього методу вважають, що якщо учні можуть говорити іноземною мовою, то вони зможуть читати й писати цією мовою. Іноземна мова засвоюється шляхом багаторазового повторення нового матеріалу.

Прямий метод (Direct Method). Цей метод викладання почали використовувати у Франції і Германії для швидкої комунікації іноземною мовою. Цей метод передбачає багаторазове повторення і відпрацювання різноманітних структур. Викладач не роз'яснює правило учням з самого початку, а навпаки, допомагає їм самим зрозуміти його на основі мовленнєвого матеріалу іноземною мовою.

Аудіолінгвальний метод (Audiolingual Method) базується на принципі, що вивчати нове можна і необхідно за допомогою постійного повторення. Цей метод передбачає усну подачу матеріалу і багатократне повторення різних лексичних і граматичних структур під керівництвом учителя.

Лексико-перекладний або аналітичний метод. Основною метою цього методу є вивчення лексики. Словниковий запас створюється шляхом вивчення напам'ять іноземних текстів, а граматику вивчається як пояснення до тексту. Цей метод найкраще підходить для розвитку навичок читання і перекладу.

Аналітико-імітативний метод. Цей метод використовується для формування правильної вимови іноземною мовою. Під час використання цього методу використовуються фонетичний матеріал та читання вголос. Учні повторюють слова і фрази за вчителем або після аудіозапису.

Методична скарбничка сучасного викладача складається з різноманітних методів і прийомів викладання іноземної мови і використання методу навчальної гри все частіше використовується під час уроку. Інтерес до використання цього методу не є випадковим і має декілька специфічних причин.

По-перше, в умовах сучасного світу викладачу необхідні методи, які сприяють оптимізації навчального процесу, що вказує на необхідність пошуку засобів для створення зацікавленості учнів у предметі, а також активізації їх пізнавальної діяльності. В якості такого засобу використовуються навчальні ігри.

По-друге, для вчителя іноземної мови, основним завданням є вивчення усного мовлення (спілкування іноземною мовою). Вивчаючи іноземну мову, учень повинен розуміти, що це не просто шкільний предмет, а засіб комунікації, як і його рідна мова. Гра в такому випадку створює необхідну мотивацію, яка є дуже важливою у вивченні іноземної мови.

Ігрова діяльність впливає на механізми усіх пізнавальних процесів таких, як увага, пам'ять, мислення та увага. Гра створює умови для глибокого прояву

здібностей дитини, позитивно впливає на загальний розвиток учнів, а також сприяє їх самореалізації.

Ефективність методу гри ще в тому, що гра може бути організована у різних формах роботи, що є важливим при вивченні іноземної мови, де використання різноманітних завдань є звичним явищем процесу навчання. Гра може бути використана в індивідуальній, парній, груповій та колективній формах роботи на заняттях. Даний факт вказує на те, наскільки ефективним є використання гри з точки зору економії навчального часу.

Проаналізувавши вищезгадані традиційні методи навчання, які застосовуються в процесі вивчення іноземної мови можна зробити висновок, що вони тісно переплітаються у інноваційному методі гри, який часто використовують сучасні методисти. За допомогою гри можна навчити граматики та нової лексики (граматико-перекладний метод), створити природні умови спілкування, гра може передбачати багаторазове повторення складних і простих граматичних структур, сталих фраз та словосполучень, у процесі гри відпрацьовується правильна вимова букв та звуків. Загалом, гра іноземною мовою може охоплювати усі види діяльності, що передбачаються у традиційних методах.

Таким чином, правильно підготовлений та проведений урок іноземної мови сприяє розвитку в учнів усіх необхідних мовленнєвих навичок, поєднуючи традиційні та сучасні методи. Використання традиційних і сучасних інноваційних методів дає найкращий результат у викладанні іноземних мов і учителю необхідно володіти усіма методами і прийомами викладання для того, щоб його учні добре знали і з задоволенням вивчали іноземну мову.

Література та джерела

1. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2022. 98 с.
2. Традиції та інновації в методиці навчання іноземних мов: навч. посіб. для студ. і вчит. / за ред. М. К. Колкової. Київ: КАРО, 2017. 267 с.

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАПРОДУКТІВ

Наталія Федорчук,

студентка ЗПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Надія Горбач, к. філол. н., ст. викл. кафедри філології

У статті описано важливість розвитку медіаграмотності в молодших школярів. Проаналізовано особливості використання медіапродуктів у початковій школі. Охарактеризовано важливість формування критичного мислення молодших школярів шляхом залучення медіапродуктів.

Медіа відіграють важливу роль у житті кожної людини, формуючи цінності, соціальні норми, настанови, моделі поведінки, життєві сценарії та загалом картину світу. При цьому споживання медіаінформації стає самостійним видом діяльності сучасної людини. Особливе значення медіа мають для молоді, яка значну частину свого часу відводить медіаспоживанню як засобу комунікацій. Сучасні медіапродукти надають потенційні можливості для обміну інформацією, «віртуального» знайомства з різними країнами та їхніми культурами, для розширення світогляду, підвищення загальнокультурного рівня особистості, але водночас поширення сфери мас-медіа призводить до інформаційних навантажень людини, психологічних маніпулятивних впливів, «віртуалізації» у міжособистісному спілкуванні.

Так, Е. Баран пов'язує пріоритетність розвитку медіаграмотності школярів з такими причинами: високий рівень споживання медіа та насиченості сучасного суспільства засобами масової інформації; ідеологічна важливість медіа та їхній вплив на свідомість аудиторії (учнів); швидке зростання кількості медійної інформації, посилення механізмів управління нею та її поширення; інтенсивність проникнення медіа в усі суспільні процеси; підвищення значущості візуальної комунікації та інформації в усіх галузях; необхідність навчання школярів з орієнтацією на відповідність майбутнім вимогам [2].

Зростаючий потік інформації вимагає від учня не тільки адекватного сприйняття, ефективного опрацювання інформації, а й творчого осмислення та критичного аналізу. І не випадково ці завдання відображено у вимогах Концепції нової української школи [5]. Отже, важливого значення в сучасній освіті набуває процес формування критичного сприймання медіапродуктів.

Формування критичного мислення в науковій літературі розглядається як елемент та кінцевий результат шкільної медіаосвіти. Критичне мислення в цьому контексті розглядається, з одного боку, як якість мислення особистості, з іншого – як система вимог до певного виду соціальної поведінки в медіапросторі [7]. Критичне сприйняття медіапродуктів стає частиною культури учня, умовою його соціалізації в сучасному медіасвіті, чинником успішності в соціумі. Водночас процес дослідження медіапродуктів виступає як засіб пізнання світу та отримання знань, спосіб самопрезентації та реалізації потенційних можливостей учня [4].

Так, А. Мироненко однією з сучасних дидактичних технологій роботи з формування критичного мислення учнів розглядає метод аналізу медіапродуктів. У його основу авторка закладає: «... принцип рефлексії медіапродукта у поєднанні з переживанням афекту та співафекту у процесі його споживання (наприклад, перегляду фільму), а також принцип інтерактивності – власної активної участі і групової взаємодії, активного обговорення у формі діалогу з дотриманням стилю співробітництва у спілкуванні між учнівською групою» [6, с. 257].

На думку О. Вашуленка, технологія медіаосвіти в початковій школі передбачає чотири основних види діяльності щодо формування критичного мислення учнів: можливості використання медіапродукту: можливість – фізичний доступ до медіа та до контенту медіа; практична та когнітивна здатність використовувати ці медіа у своїх цілях (для навчання і т.д.); аналіз та оцінювання: а) вміння прочитати, зрозуміти

й оцінити зміст медіа; б) здатності розуміти й усвідомлювати умови та можливості медіа як інструментів (сфера аналізу та оцінювання належить до найскладніших навичок критичного мислення); формування умінь і навичок свідомого критичного тлумачення інформації, умінь швидко працювати з різними за обсягом і формою медіатекстами, критично її осмислювати й оцінювати, усвідомлено вибирати при цьому потрібну, розрізняти достовірну і недостовірну тощо [3].

Розглядаючи можливості розвитку критичного мислення школярів, автори посібника для вчителів «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі» пропонують на уроці досліджувати медіапродукти за наступними напрямками:

1) технології: учень має розуміти роль інформаційних і комунікаційних технологій у суспільстві, а також їхні можливі наслідки; взаємодіяти з медіа, що дає змогу учневі розширити свої навички мислення; опрацьовувати технологічні інновації для сучасної комунікації;

2) процеси взаємодії: обирати та переглядати медіаконтент; уміння розрізняти, чому певні медіа, продукти або контенти популярні, вирізняти бажання та потреби, які задовольняють почуття, емоції та стимулюють пізнавальні, естетичні й культурні інтереси споживачів медіапродукта; оцінити емоційний відгук: позитивні й негативні емоції залежно від випадку, що розглядається; розуміти й керувати асоціаціями, які іноді виникають між відчуттям і думкою, емоційністю та раціональністю;

3) процеси виробництва та розповсюдження медіапродукта: знати основні відмінності між індивідуальним і колективним виробництвом, а також між популярним і корпоративним виробництвом; між виробництвом громадянами чи державою (контроль приватної або державної власності);

4) ідеологія та цінності: виявити, як медіауявлення структурують наше сприйняття реальності, через непомітні комунікації; оцінити надійність джерел інформації, роблячи критичні висновки про те, що сказано і що не сказано; шукати, організовувати, протиставляти інформацію з різних медіасередовищ; визначити наміри та інтереси, які лежать в основі корпоративного і популярного виробництва, їхню ідеологію, приховану чи явну, і зайняти критичну позицію щодо них;

5) етичне ставлення до медіапродуктів, які можуть бути використані для навчання або розваг; проаналізувати індивідуальні та колективні стереотипи, зокрема, з погляду статі, раси, етнічної приналежності, соціального класу, релігії, культури тощо, аналізуючи причини та наслідки створення певного медіапродукта; критикувати вплив формування думки, а також культурну уніфікацію, що просувається в медіа; визнати, що співпереживання з людьми та історіями в медіа можуть бути використані і як механізм для маніпуляції, і як можливість для самопізнання та нових відчуттів і т.д.

Отже, розглядаючи процес формування критичного мислення молодших школярів шляхом дослідження медіапродуктів, нами з'ясовано, що учень розвиває медіаграмотність шляхом критичної взаємодії з медіапродуктами; на уроці мають бути створені умови, де критичне мислення учня буде домінувати над емоційним сприйняттям медіапродукта. Розглянуті етапи роботи з медіапродуктами сприяють формуванню навичок критичного сприймання й аналізу медіапродукції. Така робота

має проводитись системно на більшості уроків з того чи іншого предмета, щоб учням було легше здійснювати засвоєння відповідних умінь і навичок.

Література та джерела

1. Бакка Т., Гольщاپова В., Дегтярьова Г. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя. К.: ЦВП, АУП, 2017. 197 с.
2. Баран Е. Медіапродукти для дітей у вимірі культури. *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 22. С. 11–16.
3. Вашуленко О. Потенціал підручника з літературного читання в контексті формування в молодших школярів медіаграмотності. *Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (18 травня 2022 року)*. Рівне: РДГУ, 2022. Рівне, 2021. С. 9–11.
4. Дубовик С., Готмар А. Формування в молодших школярів умінь створювати медіапродукти. *Молодий вчений*. 2021. Вип.2. С. 171–175.
5. Концепція Нової української школи. 2016. URL : <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 20.02.2023).
6. Мироненко А. Психологічний аналіз медіа продуктів як медіадидактична технологія. *Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи»* (м. Харків, 25–27 жовтня 2014 року). Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2014. С. 257–260.
7. Пометун О., Ремех Т. Розвиток критичного мислення учнів як завдання вчителя початкової школи. *Електронний збірник наукових праць ЗОШПО*. 2020. № 1(38). С. 2–6.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Фень,

студентка 2-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Кузьміна,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Подано інформацію про важливість каліграфічних хвилинок у початковій школі та поради для організації процесу навчання каліграфічного письма. Визначено роль вчителя у формуванні графічних навичок у молодших школярів.

І. Ф. Кирей зазначав, що система графічних знаків, яка сприймається зором і здатна передавати мову, називається письмом. Виникнення письма відбулося ще до первісної доби. І своєї важливості досі не втратило, тільки посилило [5].

Одним із головних завдань школи є навчити учнів письма і постійної роботи над формуванням почерку. Метою початкової освіти є формування у них навичок читання, розвиток усного мовлення, письма, інтересу до навчальної діяльності,

здатності застосовувати уміння з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Педагогам початкової школи добре відомо, що без оволодіння графічних навичок просто не можливе вивчення будь-яких предметів. Тому, для того щоб формування відбувалося успішно і послідовно, виникли умови, в яких проходить навчання:

- 1) класна кімната (повинна добре освітлюватись);
- 2) парти (мають відповідати зросту учнів);
- 3) відповідне навчальне приладдя;
- 4) навчальні посібники, література.

Першим, що повинен зробити вчитель – це навчити правильно тримати поставу під час письма. Насамперед, виникають складнощі з триманням ручки і розташуванням зошита на парті.

Це можна подолати трьома способами:

- 1) учень розташовує кисть із ручкою під рядком, в якому пише;
- 2) учень розташовує кисть із ручкою над рядком;
- 3) кисть руки рухається по рядку.

В. О. Сухомлинський зазначав: «Джерела здібностей і обдарувань дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, ідуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки» [10, с. 251]. Отже, в першому класі на початку навчального процесу важливо поставити руку, підготувати її до роботи. Від цього залежатиме подальший етап навчання. А от, починаючи з другого – на кожному уроці рідної мови передбачені каліграфічні хвилини, які проводяться на початку заняття. Зазвичай, вони тривають 2-3 хвилини. Їхнім завданням є спрямувати учнів на працьовитість, естетичне оформлення своєї роботи. В цей період учні вчать писати рядкові букви алфавіту, поєднуючи їх у слова, а пізніше – прописні, коли пишуть речення. Розробляючи завдання на малу літеру, потрібно, аби буква стояла в середині, кінці та на початку слова, поєднуючись з верхнім, нижнім, середнім з'єднанням. А ось, з великою літерою поєднання безвідривно і відривно, з'єднання за допомогою сполучних ліній та без них. У третьому класі діти стикаються з тим, що головною ціллю письма постає потреба у висловлюванні власної думки. За словами вчителів, учні приділяють більше увагу змісту і орфографії, а не дотриманню графічних норм під час письма. У цій ситуації педагог може застосовувати хвилини каліграфії. Під час письма у зошиті в одну лінію, на початку знижується швидкість, але в подальші праці – сягає до 29-35 знаків. Тому, для розвитку темпу, перші вправи виконуються з низьким рівнем швидкості, а з часом він підвищується, враховуючи при цьому правильність написання. Третокласники прагнуть писати швидше, але розвиток дрібних м'язів і самоконтролю, ствердіння кисті певною мірою формується в четвертому класі. Наслідком чого є те що, графічна навичка письма у них ще не міцна. Тому, варто виконувати такі вправи для закріплення каліграфії:

- 1) написання елементів букв поодиночі, групами і в безвідривному сполученні;
- 2) написання малих і великих букв окремо, слів з ними, з урахуванням генетичного методу письма;
- 3) написання малих букв групами безвідривно протягом усього рядка;

- 4) написання алфавіту букв з одночасним поєднанням їх;
- 5) просте списування текстів для закріплення навичок письма;
- 6) письмо під диктовку з наростаючим темпом;
- 7) просте списування, обмежене в часі [8, 2].

Педагогам потрібно не забувати про гігієнічні вимоги письма, оскільки діти не приділяють цьому належної уваги. Першим правилом гігієнічних вимог є правильне сидіння за партою. Діти не повинні під час письма низько нахилити голову, сидіти у зігнутому положенні корпусу. Друге – про розташування зошита на парті. Коли дитина правша, зошит варто класти навскіс з нахилом вліво, а якщо лівша – навскіс з нахилом вправо, щоб нижній кут сторінки був проти середини грудей. Для шкульги є важливим дотримання цих умов. Зазвичай, в школі їх не перевчають писати правою рукою, тому таким учням краще сидіти ближче до вікон, щоб від руки на зошит падала світліша тінь. Якщо таких школярів декілька, то їх садять разом. Третє правило про те, що ручку тримають трьома пальцями. Вказівний лежить на ручці зверху, середній підтримує її з правого боку і великий – з лівого. Всі вони працюють разом, тим самим роблять дрібні скоординовані рухи. Повернімося до чотирикласників. На уроках української мови каліграфічні хвилинки призначають індивідуально та вибірково. Головна мета учнів – навчитися писати якомога швидше. Тому, для остаточного формування почерку в 4 класі і для більш повного переходу учнів до прискореного письма-скоропису, слід проводити певну роботу:

- 1) списування текстів з підручника для ґрунтовного закріплення письма в зошиті в одну лінію, обмежене в часі;
- 2) письмо під диктовку з наростаючим темпом;
- 3) написання великих та малих букв за алфавітним порядком у певному темпі;
- 4) написання невеликих слів, цифр під такт;
- 5) повсякденний контроль за правильним написанням малих і великих букв, слів та речень в учнівських зошитах;
- 6) застереження учнів від графічних помилок [8, с. 3].

Результатом такої роботи можна вважати меншу частоту відриву ручки від паперу, що необхідно для подальшого формування каліграфічного вміння. В 4 класі формування навички письма завершується. Але становлення почерку ще продовжується в середній школі, де на це не звертають уваги.

Формування графічних навичок в початковій школі безпосередньо залежить від вчителя. Якою є підготовка, діяльність, особисті навички письма педагога, таким і буде успіх учнів. Класовод повинен постійно контролювати письмові роботи школярів, підбирати індивідуальні вправи для кожного, а також – зацікавлювати дітей писати не тільки каліграфічно, а й грамотно. І у цьому допомагають каліграфічні хвилинки.

Література та джерела

1. Антонюк Н. А. Каліграфічні хвилинки на уроках української мови, 2-4 класи: навчальна книга. Тернопіль: Богдан, 2013. 96 с.
2. Вашуленко М. С. Методика викладання української мови в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.

3. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
4. Кирей І. Ф., Трунова В. А. Методика викладання каліграфії в початковій школі: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1974. 143 с.
5. Петрічко І. Розвиток каліграфічних навичок шляхом використання різноманітних художніх технік. *Початкова школа*. 2015. № 2. С. 31–33.
6. Прищепя О. Ефективний спосіб організації каліграфічної хвилини на уроці української мови в 3 класі. *Початкова школа*. 2014. № 11. С. 7–10.
7. Прищепя О. Проблеми удосконалення графічних навичок письма учнів 4 класу. *Початкова школа*. 2016. № 9. С. 19–23.
8. Роєнко Л. М. Каліграфічні хвилини та особливості їх проведення в класах комплектах. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_-_pedagog_prob1_silsk_shkolu/9/visnuk_16.pdf (дата звернення 03.02.2023)
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / за ред. О. Г. Дзеверін. Київ: Рад. шк. 1977. Т. 3. 668 с.
10. Ягула І. Д. Захопливе навчання – цікаве штрихування. Формування навичок каліграфічного письма в учнів 1-го класу. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 1-3. С. 31–62.

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Катерина Фрончко,

студентка 22 ПО с групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Бортнюк, к. ек. наук, завідувачка кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій**

Подано опис модульної навчальної програми. Розкрито список формування наскрізних умінь у програмах. Описано модельну навчальну програму для 1-го класу з курсу «Я досліджую світ».

Підвищення ефективності та якості освітнього процесу є одним із головних завдань освіти. Концепція Нової української школи висуває сучасні вимоги до системи освіти, зокрема, до підготовки здобувачів освіти у початковій школі, де закладається фундамент для формування ключових компетентностей. Так, на основі Державного стандарту початкової освіти розробляються типова освітня програма (державний рівень), модельні навчальні програми (авторські колективи із затвердженням державою) та навчальні програми (можуть розробляти навіть окремі вчителі).

Часто навчальний заклад бере за основу певну модельну навчальну програму і вибудовує навчання, лише злегка адаптувавши її до своїх потреб.

Основою будь-якої програми є формування наскрізних умінь. В українському законодавстві це: критичне та системне мислення; здатність співпрацювати з іншими людьми; ухвалювати рішення; оцінювати ризики; уміння конструктивно керувати емоціями; ініціативність; читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно й письмово; здатність логічно обґрунтувати позицію; творчість; здатність розв'язувати проблеми.

Наскрізні вміння стосуються кожної з визначених законом «Про освіту» компетентностей. Водночас кожна освітня галузь робить внесок у розвиток кожної компетентності (це називається компетентісним потенціалом освітньої галузі). Наприклад, математична освітня галузь розвиває не тільки математичну компетентність, а в тій чи іншій мірі й решту компетентностей [1].

Під час розробки модульної програми, розробники враховують такі ціннісні орієнтири, як: унікальність і талановитість кожної дитини, жодної дискримінації; формування цілісного світогляду; становлення вільної особистості; гармонійний фізичний і психоемоційний розвиток; добробут і безпека; утвердження людської гідності та доброчесності; визнання своєї ідентичності; активне громадянство.

Модельна навчальна програма визначає орієнтовну послідовність та окреслює очікувані результати навчання учнів, а також визначає зміст предмета чи інтегрованого курсу, що викладається, а також різновиди діяльності учнів.

Щодо викладання, то модельна програма не визначає кількості годин. Навчальну програму затверджує педрада закладу освіти, тоді як модельна отримує гриф від держави.

Модельні програми формують зв'язок між очікуваними результатами, змістом навчання й різновидами навчальної діяльності. Вона не дає конкретних пояснень щодо викладання предмету, тому є широкий простір для авторської думки та креативу під час створення навчальних матеріалів. Тож будь-який авторський колектив чи окремі вчителі можуть розробляти навчальну програму й навчальні матеріали на основі модельної програми.

Автори модельної навчальної програми перетворюють орієнтири для оцінювання зі стандарту освіти в очікувані результати навчання, а також визначають зміст та різновиди навчальної діяльності. Очікувані результати навчання – це результати, яких учні мають досягти на певному етапі освітнього процесу [2].

У модельній програмі результати навчання вибудовуються в певній логічній послідовності. І це головне завдання модельної програми – визначити послідовність досягнення очікуваних результатів, наприклад, у розрізі розділу чи теми.

Модельна навчальна програма для 1-го класу, а також навчально-методичні матеріали до неї створені на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, вони відповідають меті та ідейним засадам цього документу й реалізують загальні та конкретні очікувані результати, окреслені в ньому. Зокрема: метою початкової освіти є гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування

загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Навчальну модельну програму сконструйовано на основі потижневого планування освітнього процесу з окресленням теми тижня й очікуваних результатів за галузями, які вчитель реалізовуватиме впродовж тижня. Більшість цих результатів має стратегічний характер, що й зумовлює їх повторюваність впродовж першого циклу навчання (1-2 класи) для формування вмінь і поглиблення знань учнів [3].

Розглянемо модельну навчальну програму для першого класу, розроблену учасниками проекту «Нова українська школа» під керівництвом Р. Шияна. Ця програма складається із 33 тижнів. У кожному тижні описано 8 освітніх галузей, для кожної з галузей визначено очікувані результати. У рамках тижня окреслено дослідницькі чи проблемні запитання, які стануть основою інтеграції та стрижнем освітнього процесу. На розсуд вчителя ці проблемні запитання можна розглядати впродовж одного дня або ж у разі освітніх потреб чи посиленого інтересу дітей – впродовж двох днів.

Для прикладу, сьомим тижнем у модельній програмі є тиждень «Ми підприємливі». На цьому тижні, учні дізнаються про риси які притаманні підприємливій людині за допомогою гри «Спіймай слово». Далі учні за допомогою створення «Візуального словника», ознайомлюються із поняттям «добродій». Слухають уривки казок, грають рольові ігри, виготовляють запрошення, обговорюють проблемні питання та багато іншого [4].

Не менш цікавим є 11 тиждень «Моди». Учні визначають, що ж означає бути «модним», як виявляти свою неповторність за допомогою ігор, опрацюванню казок, перегляду відео. Дізнаються хто створює одяг, та беруть участь у створенні власних дизайнерських речей. На основі світлин визначають, як змінюється мода [5]. За допомогою ігор, та інших цікавинок визначають чи модно бути здоровим. Цей тиждень є дуже цікавим та методично наповненим.

Програма та навчально-методичні матеріали заохочують до того, щоб учитель через спостереження й рефлексію з'ясовував очікування, потреби учнів і моделював інші проблемні ситуації, спираючись на ініціативу самих дітей.

Модельна навчальна програма містить завдання для педагога, які він ставить перед собою в рамках тижня, а також що мають знати і вміти учні після розгляду проблемних запитань. В окремій таблиці подано очікувані результати тижня за галузями.

Кожен вид навчальної діяльності супроводжується докладним описом та орієнтовними навчально-методичними матеріалами для вчителів, призначеними заощадити час педагогові на пошуки. Електронна версія цих матеріалів допоможе збільшувати пропоновані ілюстрації, дописувати до них власні завдання, розмножувати матеріали для використання у класі. Багато запропонованих видів діяльності може бути розгорнуто до денного проекту. Більшість навчально-методичних матеріалів ґрунтується на конструюванні знань, а не на відтворенні, що демонструє партнерський підхід до освітнього процесу, задекларований Концепцією «Нова українська школа».

Література та джерела

1. Закон «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.03.2023).
2. Модельна навчальна програма для 1-го класу та навчально-методичні матеріали / за ред. А. Байовської, О. Волощенко, Г. Воробець, Л. Гуменюк, О. Козак, Н. Павич, М. Товкало. 2017 р. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/Navchalni-materialy-na-1-tyzhden-zmist-Sajt-1.pdf>
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.02.2023).
4. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.02.2023).
5. Модельна навчальна програма для 1-го класу та навчально-методичні матеріали: тиждень 7, тема тижня «Ми – підприємливі (осінній добродійний ярмарок)». URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Tyzhden-7.pdf> (дата звернення: 22.02.2023).
6. Модельна навчальна програма для 1-го класу та навчально-методичні матеріали: тиждень 11, тема тижня: «Мода». URL: <https://drive.google.com/file/d/11DIyke0Dg6UYEdCHPZraKfKGoU8hep8W/view>. (дата звернення: 22.02.2023).

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ДІЛЕННЯМ З ОСТАЧЕЮ

Юлія Хрупчик,

студентка 2-Д курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Марія Бойчук,

викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Розкрито методичні аспекти вивчення теми ділення з остачею у початковій школі. Описано завдання та прийоми, які потрібно використовувати у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

На сучасному етапі реформування освіти пріоритетними стають завдання навчання учнів початкової школи практично орієнтованими підходами з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів початкової освіти, а також забезпечення умов для самовираження учнів та їх саморозвитку. Ці напрямки реалізації навчальних цілей є необхідними для формування в молодших школярів ключових компетентностей, в тому числі й математичної. Про це наголошено у Концепції Нової української школи [2].

На сьогодні важливим завданням початкової математичної освіти є формування в учнів обчислювальних навичок, які відіграють важливу роль у формуванні математичної компетенції.

У дослідженнях Я. Жовніра, Н. Мацько, А. Пардала, С. Скворцової висвітлено особливості математичної освіти та розвитку учнів молодшого шкільного віку та окремі методичні аспекти формування математичних понять.

Із поняттям «ділення з остачею» дітей починають знайомити у 3 класі після того, як проведена робота та закріплені навички позатабличних випадків множення і ділення.

Ділення з остачею є підґрунтям для опанування алгоритму ділення багатозначних чисел. Тому у курсі математики в 3 класі аналізуються випадки табличного і позатабличного ділення з остачею.

Особливістю ділення з остачею в порівнянні з відомими дітям діями є той факт, що тут за двома даними числами – дільника і діленого – знаходять два числа: частку і остачу.

Основними завданнями при опануванні «Ділення з остачею» є:

1. Закріплення навичок табличного множення і ділення.
2. Розкриття конкретного змісту ділення з остачею, роз'яснення послідовності алгоритму ділення з остачею.
3. Формування вміння здійснювати ділення з остачею, виконувати запис і перевіряти виконання дії [1, с. 250].

Такий зв'язок розуміється дітьми тоді, коли вони виконують ділення з остачею способом підбору. Це забезпечує концентрацію уваги здобувачів освіти на важливому взаємозв'язку множення і ділення, на алгоритмі знаходження остачі і на тому, що остача завжди менша за дільник.

В основі формування у здобувачів освіти навичок письмового ділення лежить не тільки процес засвоєння математичних понять і способів дій. Важливим є те, як буде побудований процес навчання нового способу дії.

Спочатку учні засвоюють алгоритмом письмового ділення. Для цього учитель разом із дітьми розглядають поступово різні окремі випадки ділення чисел. Для прикладу, при діленні на однозначне число спершу вивчається випадок, коли перше неповне ділене виражено однозначним числом, що позначає кількість сотень: $254: 4$; $366: 3$; $105: 5$; $321: 3$. Згодом опановується вміння ділення числа якщо перше неповне ділене – двозначне число, що позначає кількість десятків ($404: 4$) або сотень ($1884: 4$) [1, с. 264].

Згодом працюють над випадком ділення числа якщо в частці немає одиниці якогось розряду: $4608: 3$; $342: 4$. Потім проводиться робота над діленням з остачею, згодом – випадки ділення круглих чисел: $5310: 80$; $2850: 20$; $46080: 60$; $37600: 400$.

Коли учні порівнюють остачу з дільником, то приходять до висновку, що остача не повинна бути більшою за дільника або ж рівною йому. Це відіграє важливе значення при опрацюванні теми ділення багатозначних чисел.

При такому підході опрацювання випадків ділення з остачею виділяються 12 окремих випадків, які розглядаються за таким алгоритмом:

- коментується (пояснюється) зразок запису ділення;

- користуючись цим зразком, учні розв'язують приклади аналогічного змісту (закріплюють цей випадок ділення на практиці);

- розв'язуються завдання, що містять розв'язок прикладів, як нового випадку ділення, так і тих, над якими раніше працювали [4, с. 93].

Ділення з остачею буває табличне і позатабличне ділення на однозначне і двозначне число.

Пояснення ділення з остачею можна здійснити за допомогою наочних посібників, використовуючи розв'язання практичних задач.

Для прикладу, нехай потрібно заклеїти листівку квадратної форми розмірами 5 см, а у нас є 37 см стрічки. Ставиться запитання: скільки разів по 5 см міститься в 37 см і скільки стрічки залишиться. Поступово відрізавши по 5 см, діти приходять висновку, що 5 см в 37 см міститься 7 разів і ще залишиться 2 см. Запис здійснюється наступним чином: $37 \text{ см} : 5 \text{ см} = 7 \text{ (ост. 2 см)}$.

Розв'язок практичних завдань демонструє дітям як можна в побуті використовувати ділення з остачею.

Для перевірки розв'язання необхідно встановити співвідношення між діленим, дільником, часткою та остачею. Так, у вищевказаній задачі ми маємо $37 : 5 = 7 \text{ (2)}$; $37 = 7 \cdot 5 + 2$. Така залежність використовується для роз'яснення ділення з остачею на абстрактних числах. Попередньо розв'язуються приклади виду: $6 \cdot 4 + 1 = 25$.

Після цього запитується: як 25 поділити на 6? З результату прикладу бачимо, що число 25 розкладається на 2 числа: 24, що ділиться на 6, і 1 (остача). Зіставивши, отримуємо: $6 \cdot 4 + 1 = 25$; $25 : 6 = 4 \text{ (1)}$.

Тоді робимо висновок, що з числа 25, яке потрібно поділити, беремо найбільше число одиниць, що ділиться на 6 без остачі, а одиниця – остача.

Надалі при діленні з остачею частка шукається шляхом дії множення. Наприклад, якщо 48, поділити на 7, необхідно запитати: яке найближче число ділиться на 7 без остачі? Якщо молодші школярі не можуть дати відповідь на це питання, педагог пропонує знайти частку методом підбору. Знайшовши 6, учень дає відповідь – 42. Після цього записується: $48 : 7 = 6 \text{ (остача 6)}$.

Аналогічні прийоми використовуються при ознайомленні учнів з позатабличним діленням з остачею в межах ста: $85 : 7 = 12 \text{ (остача 1)}$.

Навички ділення з остачею дають змогу опанувати письмове ділення багатозначних чисел на однозначне число.

Необхідно навчити молодших школярів при порівнянні остачі з дільником бачити, що під час ділення на 2 в остачі виходить число 1 і не може бути 2 (3, 4 і т.ін.). Так само приходимо до висновку, що при діленні на 3 остача може бути тільки число 1 або 2, при діленні на 4 – тільки 1, 2, 3 і т.ін. Після цього учні роблять висновок, що остача завжди менша за дільник.

Також для закріплення змісту ділення з остачею учням пропонуються завдання на співвіднесення графічної моделі і математичного запису. В процесі виконання цих завдань їх увага звертається на ті остачі, які виходять при діленні різних чисел на дане число. Після цього формується умова виконання ділення з остачею. Так, можна задати питання, «які остачі можуть вийти при діленні на 3?» Корисно організувати таку

роботу: виконується завдання на ділення з остачею, одночасно заповнюється таблиця (рис.1.):

Дільник	Остача
3 0	1, 2
5 0	1, 2, 3, 4

Рис.1. Приклади завдань на закріплення ділення з остачею

Діти, порівнюючи дільник з остачею, приходять до висновку, що основна властивість ділення з остачею – остача завжди менша дільника.

У темі «Ділення з остачею» учні знайомляться з формою запису ділення «куточком» і обговорюють її переваги. У числі переваг запису «куточком» діти зазвичай називають: «записується число, яке без остачі ділиться на даний дільник», «видно, як виходить остача».

Під час обговорення запису «куточком» слід звернути увагу дітей на те, як отримати число, яке без остачі ділиться на даний дільник.

Таким чином, теоретико-методичні особливості вивчення ділення з остачею в початковому курсі обумовлені тим, що спрямованість всієї методичної системи навчання математики на особистість школяра, на його індивідуальні особливості. Це означає, що на уроках організовується активне навчання, формуються навчальні і загальнонавчальні навички при свідомому сприйнятті навчального матеріалу. Вивчення початкового курсу математики створює міцну основу для подальшого навчання цього предмету. Тому вчитель повинен працювати за програмою відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти.

Література та джерела

1. Коваль Л. В. Методика навчання математики: теорія і практика. Одеса: Автограф, 2008. 284 с.

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 28.02.2020 р)

3. Логачевська С. Особливості уроку математики Нової української школи. *Початкова школа*. 2018. № 4. С. 8–11.

4. Оксентюк В. М. Навчання математики у початковій школі. *XIV міжн. наук. конфе. імені академіка М. Кравчука*: матеріали конференції (19-21 квітня, 2012 р., м. Київ). Київ: НТУУ «КПІ». 2012. Т. 4. 299 с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марія Чепурко,

студентка 31 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Валентина Триндюк, к. пед.н.,
старший викладач кафедри філології

У статті досліджується використання інтерактивних методів навчання англійської мови учнів початкової школи. Обґрунтовано сутність кооперативно-інтерактивного навчання, яке передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемних ситуацій тощо.

Англійська мова є важливою в сучасному світі. Крім рідної мови, ми повинні мати спільну мову, яка дозволяє нам спілкуватися з іншими частинами світу. Англійська мова – це загальноприйнята мова, якою володіють багато людей у світі. У сучасних умовах вона розглядається як засіб спілкування і залучення до культури іншого народу. Особлива увага приділяється навчанню англійської мови школярів в початкових класах, бо в дитинстві схильність до вивчення мов набагато більша.

У початковій школі вивчення іноземної мови сприяє закладенню основ комунікативної компетенції, необхідної для їх подальшого розвитку та вдосконалення. Від успішного проходження початкового етапу навчання залежать подальші успіхи в оволодінні предметом в цілому. Початкова школа має забезпечити наступність і безперервність процесу навчання іноземної мови в усьому курсі середньої школи, сформувати базові навички і вміння, необхідні для подальшого розвитку комунікативної компетенції в основній і старшій школі.

Учні починають користуватися мовою, коли їхня увага зосереджується на передачі та отриманні інформації, що є цікавою як для розмовляючого, так і для слухача та в ситуації, яка є важливою для обох. У сучасному навчальному процесі вивчення англійської мови велику увагу приділяють застосуванню інтерактивних методів.

Слово «інтерактив»(пер. з англійської «inter» – взаємний, «act» – діяти) означає взаємодіяти. «Інтерактивне навчання» можна визначити як взаємодію вчителя та учня в процесі спілкування та навчання з метою вирішення комунікативних завдань. Учні можуть збагатити свій словниковий запас, працюючи з автентичним мовним матеріалом, слухаючи або читаючи, або навіть від своїх однокласників у різноманітних дискусіях, інсценуваннях, спільних завданнях з розв'язування проблем, тобто у процесі комунікації.

Одним із найголовніших принципів комунікативного напряму є ситуативність, в основу якого покладено організацію навчання у звичних для спілкування умовах. У молодшому шкільному віці, коли вивчення іноземної мови лише починається, створення та використання ситуацій реального спілкування засобами гри є найбільш

доступним, природним та дієвим засобом пізнання учнями навколишнього світу. Саме тому реалізацію навчальної діяльності рекомендується здійснювати за допомогою ігрових прийомів, які передбачають ознайомлення молодших школярів із навчальним матеріалом і сприяють доведенню до автоматизації їхніх дій із цим матеріалом [3]. Практика засвідчує, що під час гри діти досить легко засвоюють мовний та мовленнєвий матеріал. Гра активізує всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), знімає напругу, зацікавлює, заохочує до певних дій, розвиває дитячу фантазію та уяву, стимулює прагнення кожної дитини до самовираження та самовдосконалення.

Для наближення до життя створених на уроці ситуацій, необхідно підбирати такі з них, які відбуваються в повсякденному житті учнів, є зрозумілими для них і не вимагають додаткових пояснень. Для цього в ситуацію як систему взаємовідносин потрібно вводити щоразу нові обставини. Крім того, як стверджував відомий педагог К. Д. Ушинський, будь-який метод навчання повинен переходити від відомого до невідомого, а не навпаки. До того ж, враховуючи один з основних дидактичних принципів “від простого до складного”, слід починати з простих ситуацій, які можна легко уявити, а потім переходити до складних, враховуючи рівень мовної підготовки та загального розуміння учнів. Необхідно прийняти до уваги ще й таку умову: учень повинен відчувати, що йдеться про потрібні й реальні ситуації. З цим погоджуються багато сучасних методистів, зокрема Є. Л. Писарницька підкреслює: «Комунікативно цінні речення, що містять граматичне явище, що вивчається, у сукупності повинні відображати основні, найбільш типові ситуації його вживання відповідно до мовних можливостей та життєвої дійсності учнів» [5].

Також головним завданням сучасного вчителя є розвиток комунікативних здібностей особистості, створення доброзичливої атмосфери у класі, вироблення в учнів життєвих цінностей.

Моделювання різноманітних комунікативних ситуацій дає учням змогу виявити акторські і ораторські вміння, вдосконалити свої комунікативні здібності. Вони навчаються толерантно спілкуватися один з одним, критично мислити, приймати правильні рішення. При цьому до роботи у класі залучаються всі учасники навчально-виховного процесу. Основним принципом ситуативного підходу до вивчення англійської мови для особливих цілей є твердження, що лексичні одиниці та граматичні конструкції потрібно пояснювати в ситуаціях схожих до ситуацій з повсякденного або професійного життя людини. Найрізноманітніші ситуації приносять цікавість і захоплення у колективну діяльність, створюють важливі передумови успіху у навчальній роботі класу [4].

Одним із найбільш популярних методів викладання іноземних мов є кооперативне навчання. Цей метод характеризується як найбільш використовуваний з огляду на високі результати оволодіння іноземною мовою. Кооперативне навчання визначається партнерською або груповою роботою, з метою спільного досягнення результатів. Завдяки методологічній різноманітності й високому рівню активності школярів можна досягти результатів, які в подальшому матимуть стійкий характер.

Кооперативне навчання – метод навчання учнів, що припускає співпрацю учня в групі однокласників та вчителя. За такого підходу учні значно швидше досягають

успіхів у вивченні іноземної мови. Як зазначав Л. Занков, клас — це навчальний колектив, де за умови правильно організованої роботи кожен учень вносить у загальне життя щось своє, оригінальне [1, с. 21]. Тобто, надзвичайно важливо навчити учнів спілкуватися з іншими людьми, дискутувати, критично мислити, вирішувати проблемні ситуації та завдання, враховувати та зважувати думки інших членів колективу, приймати виважені рішення. Інтерактивне навчання передбачає взаємо розуміння усіх учнів у класі та вчителя, постійну та активну кооперацію, розв'язання загальних, але важливих проблем та завдань, рівноправність учителя та учня в навчальному процесі [2].

Головним завданням вчителя є активізація слухачів та максимальне задіяння їх у практичну роботу на занятті. Для того щоб підтримувати їхню увагу та інтерес протягом усього заняття, вчителю слід використовувати різноманітні активні форми навчальної діяльності, до яких можна віднести ігрові. Основна суть кооперативно-інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що майже всі учні залучаються у процес пізнання, вони знають і думають. Спільна діяльність учнів у процесі освоєння навчального матеріалу, його пізнання, означає, що кожний вносить свій індивідуальний внесок в обмін думками, ідеями, способами діяльності, знаннями. А оскільки це відбувається в доброзичливій атмосфері взаємною підтримкою, це сприяє не тільки одержанню нових знань, але й розвитку пізнавальної діяльності, що перетворюється на більш високі форми кооперації та співробітництва [1, с. 22].

Обираючи інтерактивні методи навчання англійської мови в початкових класах важливо створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним освітній процес. Організуючи кооперативно-інтерактивне навчання потрібно передбачити використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемних ситуацій. Отже, впровадження інтерактивного навчання — одне з провідних напрямків сучасної школи.

Література та джерела

1. Вишневська У. В. Методика використання кооперативно-інтерактивних технологій у навчанні іншомовної лексики на середньому етапі. URL: http://elar.khmnmu.edu.ua/bitstream/123456789/10755/1/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%81_%D0%BA%D0%B0_%D0%A3..pdf (дата звернення 16.02.2023).
2. Волканова В. Інтерактив. Директор школи : науковометодичний журнал. 2016. URL : https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/06/-interaktivne_pn_aspirant_z_2016.pdf (дата звернення 16.02.2023).
3. Кукла О. *Особливості запровадження вивчення іноземної мови з першого класу. Нова педагогічна думка*. 2014. № 2. С. 56-60. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&-P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Npd_2014_2_18 (дата звернення 16.02.2023).

4. Тимонік Л. В. Ситуативний підхід у вивченні англійської мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100981p-4d4d.docx.html>

5. Ткаченко О. В. Використання методу ситуативного навчання на уроках англійської мови у загальноосвітніх школах. URL: https://allref.-com.ua/uk/skachaty/Vikoristannya_metodu_situativnogo_navchannya_na_urokakh_angliiy_s-koyi_movi_u_zagal-noosvitnih_shkolah?page=1 (дата звернення 16.02.2023).

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олександр Шевчук,

студент 3-ПНМС групи спеціальності 013 Початкова освіта
педагогічного факультету Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник – Яніна Карлінська, к. пед. н.,

заступник директора з навчальної роботи

*Фахового коледжу «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Самооцінка є своєрідним розвитком особистості та одним з найголовніших завдань, що стоїть перед школою і особисто перед вчителем є формувати у здобувачів освіти молодшого шкільного віку самооцінку. Актуальність даної теми є очевидною, оскільки це обумовлено інтеграцією України у світовий освітній простір, що забезпечить громадян доступом до якісної освіти.

Початкова школа – це перший освітній рівень, який закладає фундамент в освіті сучасного школяра та стає початком для подальшого навчання та вдосконалення вмінь та навичок дітей. Тому педагоги минулих століть також розуміли, наскільки важливо знайти вдалу форму навчання учнів початкової школи.

Формування достатньої самооцінки є найважливішим фактором розвитку особистості дитини. Відносно стійка самооцінка формується під впливом оцінки оточуючих, переважно найближчих дорослих і однолітків, а також процесу власної діяльності дитини та самостійної оцінки її результатів [2].

Молодша школа – час, коли міцно формується самооцінка. Це пояснюється тим, що дитина залучається до нової соціально значущої і оцінювальної діяльності, значним розширенням кола спілкування. Самооцінка, як найважливіший механізм регуляції поведінки, відіграє важливу роль в оволодінні дитиною навчальною діяльністю, реалізації її можливостей і здібностей, формуванні доброзичливих стосунків з однокласниками. Достатня самооцінка є основою для формування у дітей впевненості в собі та своїх силах, основою для самодостатності особистості та розвитку здібностей.

Формування в учнів початкової школи самооцінки не досліджувалось. Проте, проблема оцінювання, оцінки та самооцінки в різних аспектах досліджувались в

працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Б. Ананьєв, Ю. Бабанській, Л. Божовіч, Л. Виготський, А. Захарової, Е. Іванової, Л. Кабан, А. Ліпкина, О. Леонтєв, С. Рубінштейн та ін. Самооцінку в цілому досліджували зарубіжні учені А. Маслоу, В. Столин, Р. Бернс, К. Роджерс, З. Фройд та ін. Також цим проблемам було присвячено роботи українських дослідників О. Барна, П. Дячук, І. Ковалишин, Н. Морзе, О. Онопрієнко, О. Савченко, С. Чайкіна та ін. [3].

Розвиток самооцінки психологи пов'язують із проявом у дитини таких почуттів як компетентність, власна гідність, впевненість у собі, а також з розвитком потреби у знаннях. На жаль, досить часто виникають проблеми із формуванням здорової самооцінки у дітей. Зокрема, деякі молодші школярі можуть почувати себе непотрібними, неспроможними або несамостійними. Це може негативно впливати на їхнє навчання, соціальне життя та загальний розвиток.

Проблеми формування здорової самооцінки у молодших школярів можуть бути пов'язані з різними факторами, серед яких:

- Негативне оточення. Діти можуть бути оточені людьми, які не підтримують їхні починання або ж знецінюють будь-які досягнення та успіхи. Це може сприяти формуванню страху перед критикою.

- Недостатня підтримка в домашньому оточенні. Дитина може почуватися невпевненою в своїх здібностях та особистій цінності, якщо батьки та рідні не підтримують її в розвитку та досягненнях.

- Негативний досвід в школі. Невдачі в навчанні, негативні взаємини з однокласниками та вчителями можуть призвести до низької самооцінки та страху перед викликами.

- Відсутність можливості для самовираження.

- Негативні внутрішні переконання. Деякі молодші школярі можуть мати негативні внутрішні переконання про себе, свою цінність та значущість загалом.

- Невірне сприйняття успіху та невдач. Діти можуть сприймати успіх як щось недосяжне та невдачу як щось кінцеве [4].

Одна з головних причин проблем зі самооцінкою у молодших школярів полягає в тому, що вони дуже вразливі й схильні до переживань та страхів. Діти цього віку можуть бути легко поранені словами або діями інших. Наприклад, якщо дитина відчуває, що її вчитель не підтримує її, вона може втратити віру в свої здібності і почати недооцінювати себе.

Молодші школярі можуть вважати, що вони не здатні досягти успіху у навчанні або в комфортному спілкуванні з однолітками. Це може бути пов'язано з тим, що дитина порівнює себе з іншими дітьми, які, на її думку, краще справляються з тими чи іншими завданнями або є більш популярними серед однолітків.

Ще одна причина може полягати в негативному впливі зовнішнього середовища. Діти можуть зустрічатися з дискримінацією на основі статі, расової або етнічної приналежності, що може негативно впливати на оцінку себе як особистості та віру в свої можливості.

Дуже часто проблеми формування самооцінки у молодших школярів пов'язані з невідповідністю очікувань дорослих. Наприклад, якщо батьки постійно очікують від дитини найкращих результатів у навчанні та інших сферах життя, то це може

привести до постійного страху дитини перед невдачами та відчуття неповноцінності. Така модель взаємодії може сприяти формуванню низької самооцінки, або, навпаки, появи завищених очікувань щодо власної особистості [5].

Також важливо звертати увагу на позитивне мислення та керування власними емоціями у молодших школярів. Навіть якщо дитина зіткнулась з труднощами, її позитивне сприйняття ситуації може допомогти зберегти впевненість в собі та розвиток здорової самооцінки. Також важливо допомогти дитині зрозуміти, що помилки та невдачі – це нормальна частина розвитку та самовдосконалення. Невирішені проблеми зі самооцінкою молодших школярів можуть мати негативний вплив на успіхи у навчанні, соціальне життя та загальний розвиток. Недостатня самооцінка може призвести до погіршення самопочуття, стресу, депресії та інших психологічних проблем.

Аналіз питань формування самооцінки показує, що увага зосереджена на процесі виховання, а самооцінка трактується як розуміння дитиною власних якостей, властивостей, але поза полем зору дослідників залишається процес самооцінювання, у якому виникає, перевіряється, доповнюється образ та уявлення дитини про себе. Для того, щоб допомогти молодшим школярам розвивати здорову самооцінку, важливо, щоб педагоги та батьки зосередили увагу на позитивних результатах дитини, а не на її недоліках. Вчителі та батьки повинні бути відкритими до діалогу та готові слухати дитину, щоб зрозуміти її потреби та переживання. Важливо також, щоб дитина відчувала підтримку та віру у свої здібності від дорослих. Для розвитку самооцінки у молодших школярів можна також використовувати різноманітні методи та техніки, підбадьорюючі слова, вправи на розвиток впевненості в собі, ігри на розвиток позитивних емоцій та багато інших [1].

Отже, формування здорової самооцінки у молодших школярів є важливим етапом їхнього розвитку. У сучасному світі формування здорової самооцінки у дітей є однією з найважливіших завдань освітньої системи. Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного становлення самооцінки дитини, що обумовлено її включенням в нову значущу форму організації життєдіяльності. Від особливостей формування самооцінки молодшого школяра залежать його характер, особливості міжособистісного спілкування, подальші аспекти розвитку особистих якостей.

Проблеми формування здорової самооцінки у молодших школярів можуть бути дуже складними та впливати на всі аспекти їхнього життя. Тому варто звернути увагу на проблеми, які можуть виникнути на цьому етапі та вчасно допомогти дитині з ними впоратися. За допомогою відкритого діалогу, підтримки та використання різноманітних методів, батьки та педагоги можуть позитивно вплинути на розвиток самооцінки у дітей цього віку. Важливо розуміти, що формування здорової самооцінки є постійним процесом, який потребує пильної уваги та підтримки протягом усього дитинства.

Література та джерела

1. Бабаян Ю. О., Тимченко Н. А. Особливості формування самооцінки молодшого школяра. С. 26.
2. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012.

3. Дячук П. В. Дидактичні умови забезпечення процесу формування самооцінки молодшого школяра. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2014.

4. Чайкіна С. В. Особливості формування самооцінки молодших школярів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013.

5. Ковалишина І. В. Самооцінка дітей молодшого шкільного віку (порівняльна характеристика). *Вісн. Харк. нац. ун-тету ім. В. Н. Каразіна*. Серія: Психологія. 2011.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сніжана Шумилко,

студентка ПО-52М групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – Наталія Ольхова, к. пед. н.,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Висвітлюється проблема впровадження та застосування в навчальний процес інформаційних технологій у початковій школі. Проаналізовано науково-педагогічну літературу та наукові розвідки, присвячені проблемі використання інформаційних технологій у початковій школі на уроках

Сьогодні важко уявити діяльність людини без використання інформаційних технологій. Ці технології забезпечують доступ до актуальної інформації, розширюють межі і можливості міжособистісних комунікацій, спонукають до активного мислення, дають змогу володіти й управляти інформаційними ресурсами задля досягнення мети навчальної чи професійної діяльності. Оволодіння інформаційними технологіями вже стало важливим компонентом сучасної грамотної і гармонійно розвинутої особистості, яка здатна логічно мислити й критично оцінювати будь-які ситуації та проблеми. Інформаційні технології опановують навіть найменші здобувачі освіти – дошкільнята та учні молодших класів. На важливість опанування інформаційних технологій вказується у концептуальних документах в освітній галузі. Так, до десяти ключових компетентностей Нової української школи входить «інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [5, с. 11].

У зв'язку з цим актуальним вважаємо акцентувати увагу на питанні використання інформаційних технологій у початковій школі.

Теоретичне вивчення й узагальнення наявного наукового фонду показало, що науковці приділяють увагу питанням впровадження й використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Науковим дослідженням, пов'язаним з використанням сучасних інформаційних технологій в освіті, присвячені роботи багатьох вітчизняних дослідників Н. Апатова, А. Ашерова, В. Биков, Р. Гуревич, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, О. Зайчук, Н. Морзе, О. Співаковский, П. Стефаненко, Н. Тверезовская й ін.) і зарубіжних дослідників (А. Бошнер, А. Горячов, І. Калягин, Н. Мк. Махон, Г. Михайлов, Я. Найт, І. Роберт, Д. Хокридж, Р. Ширан, О. Смолянинова, Я. Яворски). У наукових працях обґрунтовано сутність інформаційних технологій, основи методичної підготовки вчителя до їх використання, форми та способи застосування. Автори відзначають, що ІКТ на сьогоднішній день стають одним із пріоритетів у навчально-виховному процесі освітніх закладів. Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі присвячені дослідження таких науковців, як В. Ю. Биков, Я. В. Булахова, О. М. Бондаренко, В. Ф. Заболотний, Г. О. Козлакова, О. А. Міщенко, О. П. Пінчук, О. В. Шестопал.

Ми послугуємося узагальненим визначенням Т. Гарбузової, яка визначає інформаційно-комунікаційні технології, як «технології взаємодії між суб'єктами навчання, спрямовані на створення, накопичення, зберігання та доступ до веб-ресурсів (електронних ресурсів), навчальної програми (дисципліни), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів телекомунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернет» [2, с. 381].

У контексті нашого дослідження також слушною є думка Л. Галіциної стосовно того, що інформаційні технології забезпечують «педагогічне спілкування як багатоаспектну систему навчання на таких полімодульних рівнях «учитель-комп'ютер-учень», «комп'ютер-учень», «учень-комп'ютер-учень», «учитель-комп'ютер» [1, с. 28].

Теорія і практика підтверджує, що використання інформаційних технологій у навчальній і позаурочній діяльності молодших школярів є дуже природнім явищем з погляду дитини і водночас виступає одним із ефективних способів підвищення мотивації й індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей та критичного мислення молодших школярів. Застосування інформаційних технологій не лише сприяє уникненню в процесі навчання буденності, а й допомагає унаочнити нові поняття, підтримує інтерес до навчання, носить творчий характер як для вчителя, так і для учня.

Впровадження інформаційних технологій у зміст навчання початкової школи ґрунтується на ідеях Концепції Національної програми інформатизації, де підкреслюється, що «інформатизація освіти спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні особливості кожної

дитини тощо. Результатами інформатизації освіти мають бути: розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості); розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів; скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів; інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців» [4. с. 112].

Як свідчить практика, інформаційні технології стають поширеним і типовим явищем у школі, а готовність до їх застосування – вимогою до всіх сучасних педагогів.

Отже, необхідність використання інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи зумовлена їхнім впливом на розширення доступу усіх зацікавлених суб'єктів до інформаційного ресурсу, на покращення якості освіти, на створення умов задля гармонійного і повноцінного розвитку особистості учнів початкової школи у системі освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні розмаїття форм, методів і способів застосування інформаційних технологій в початковій школі. Узагальнення досвіду їх використання, а також формування інформаційної культури як учнів, так і вчителів.

Література та джерела

1. Галіцина Л. В. Керівник: мистецтво стратегії і тактики. К.: Шк. світ, 2010. 128 с.
2. Гарбуза Т. В. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов. *Молодий вчений*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2017. № 1 (41) С. 380–385.
3. Карташова Л. А. Система навчання інформаційних технологій майбутніх вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін. Луцьк: СПД Галяк Ж. В., «Волинь поліграф», 2011. 264 с.
4. Концепція національної програми інформатизації Офіційний вісн. України. 1998. № 10. 376 с.
5. Нова українська школа: ключові компетентності. URL: <https://uied.org.ua/nova-ukra%D1%97nska-shkola-klyuchovi-kompetentnosti/> (Дата звернення: 05.01.2023).
6. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. К., 2016. 40 с.
7. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
8. Петухова Л. Є. Особливості формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Наука і освіта*. 2008. № 8-9. С. 271–274.
9. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Херсон: Айлант, 2012. 385 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Аліна Ярусевич,

*магістрантка 2 курсу факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

Науковий керівник – Наталія Калита, к. пед. наук, доцент

У статті розкрито інноваційні підходи до навчання молодшого школяра в умовах Нової української школи. Розглянуто інноваційні дидактичні методи, які активізують навчальну діяльність учня. Розкрито поняття «інновація» та «інноваційні методи» у психолого-педагогічній літературі.

Нова українська школа – це ключова реформа сучасної української освіти, метою якої, зокрема, є адаптація учнів до активного життя в інформаційному суспільстві, їхнє уміння застосовувати набуті знання у повсякденному житті, критично мислити, формулювати та висловлювати свої думки.

Сучасна освіта у всьому світі відчуває значні зміни, що стосуються не тільки змін у питаннях змісту навчальних матеріалів, а й у процесі навчальної та освітньої діяльності.

Інноваційні дидактичні методи навчання характеризуються високою комунікативною взаємодією та активним включенням молодших школярів сучасної НУШ у навчальну діяльність, активізують усі знання та уміння і навички говоріння та аудіювання, ефективно розвивають навички комунікативної компетенції. Це сприяє адаптації до сучасних соціальних умов. У 21 столітті потрібні люди, що швидко орієнтуються в сучасному світі, самостійні та ініціативні, які досягають успіху у своїй діяльності. Сучасній дитині необхідно не просто багато знати, а послідовно і доказово мислити, проявляти розумову активність, могли вчитися впродовж життя. Коли дитина сама діє з об'єктами, вона краще пізнає навколишній світ, тому в пріоритет в роботі з дітьми слід ставити практичні методи навчання. У зв'язку з цим перед педагогами стоїть завдання пошуку нових нестандартних методів взаємодії з дітьми. На зміну традиційному приходять продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей. В основі будь-якої інноваційної діяльності лежить творчість [1].

Сучасний стан методики навчання в школі демонструє, що вчителі все активніше використовують інноваційні методи в процесі роботи. Намагаючись зробити урок цікавішим, а засвоєння дітьми інформації – швидшим і глибшим, педагоги вдаються до поєднання традиційних і новітніх методів. Сьогодні, враховуючи ситуацію у нашій державі, коли використання традиційних методів є неможливим, важливо оптимізувати сили та знання вчителів для того, щоб продовжити процес навчання. Інноваційні методи повинні стати основою формування сучасного уроку.

Актуальність статті полягає в порушенні проблеми вироблення в учнів навичок шляхом застосування інноваційних методів із метою збереження навчального процесу.

Про динаміку використання інноваційних методів навчання на уроках свідчить аналіз науково-педагогічної та методичної літератури. Цій темі присвячено дослідження І. Дичківської, М. Пентилюк, Л. Пироженко, А. Піхоти, О. Пометун, Г. Самохіної, Т. Симоненко, М. Скрипника, Н. Суворової, І. Хом'яка, А. Ярошенко, у яких описано теоретичні засади інноваційних методів, їх класифікації та результативність використання. Особливості інтерактивних методів навчання в школі охарактеризовано в роботах педагогів, психологів і методистів (О. Біда, І. Гейко, О. Єльнікова, В. Кремень, О. Падалка, В. Паламарчук, А. Пироженко, Т. Шамова та ін.). Дослідники проблем педагогічної інноватики – О. Абдалова, О. Василенко, І. Галиця й О. Галиця, В. Докучаєва, О. Ісакова, О. Фатхутдінова – розуміння нового в освітньому процесі співвідносять із такими характеристиками: корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. До сьогодні використання інноваційних методів в умовах пандемії не було дослідженим, проте про дистанційне навчання як сучасну освітню технологію говорили І. Власенко, Г. Даценко, Г. Євсєєва, Л. Ліщинська та ін.

У педагогіці термін «інновація» (лат. – зміна, введення нового) позначає нововведення, оновлення процесу навчання. Педагогічна інновація – процес створення, поширення й використання нових засобів для розв'язання тих педагогічних проблем, способи вирішення яких застаріли. Сьогодні педагогічною проблемою стала відсутність можливості традиційного навчання в школі. Хоч такі обмеження є тимчасовими, та освітній процес не може зупинитися навіть на деякий час.

Інноваційні методи – це методи, що передбачають зростання ролі учня в навчальному процесі, зміщення центру (фокусу) навчального процесу від вчителя до учня; посилення функції підтримки учня, допомоги йому в організації індивідуального навчального процесу; можливість зворотного зв'язку вчителя з кожним учнем у процесі використання навчальних та інноваційно-комунікаційних технологій.

О. Пометун зауважує, що «інновація означає перетворення, новизну, трансформацію; нововведення передбачає залучення чогось справді нового. Це передбачає залучення нового в мету й зміст уроку, використання сучасних методів і форм навчання й виховання, створення колективної роботи педагога й учня, поширення нових поглядів на навчання й на весь освітній процес у цілому. Інновації самі не народжуються, вони виникають як результат наукових пошуків, спроб, досліджень, передового педагогічного досвіду та експериментів» [5].

Використання інноваційних методів у процесі викладання розпочалося у ХХ ст. та набуло популярності в останньому десятиріччі у зв'язку зі стрімким розвитком інноваційно-комунікативних технологій. До того ж інноваційні технології дають можливість перейти від вивчення абстрактного предмета до сприйняття його як засобу спілкування і мислення, а навчально-пізнавальну діяльність перевести на сучасний, творчий рівень. Як зазначають О. Волкова, О. Романенко В. Щербина,

упровадження інноваційних методів значно покращує якість подачі навчального матеріалу й результативність його засвоєння учнями, збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення навчальної дисципліни, створює умови для більш тісного партнерства між вчителями та учнями [3].

Таке партнерство є запорукою того, що педагог стає наставником для школярів не тільки під час вивчення предмета, а й у повсякденному житті. Тому використання інноваційних методів є надзвичайно важливим у процесі навчання.

Інноваційні технології, на думку І. Дичківської, містять такі підходи до викладання мов:

- 1) інтерактивні методи викладання;
- 2) використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів [2].

Отже, інноваційне навчання – це процес, який оновлює навчальну систему та унеможливорює пасивність учнів під час уроку. Новітні методи допомагають встановити партнерські взаємовідносини між вчителем та учнями, що позитивно впливає на процес засвоєння інформації та формування соціокультурної компетентності. Використання інтерактивних методів є необхідним елементом навчального процесу, що сприяє формуванню в учнів глибоких теоретичних знань, практичних навичок, стимулює конструктивно-критичне мислення, пробуджує інтерес та мотивацію.

Література та джерела

1. Бичківська Т. М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування комунікативної компетентності учнів на уроках англійської мови. *Науковий Блог*. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2017/> (дата звернення: 17.02.2023)
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004.
3. Максимчук Г., Хом'як І. Інтерактивні методи навчання української мови. *Дивослово*. 2012.
4. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 17.02.2023)
5. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К. 2004.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІДЕРСТВА ТА КЕРІВНИЦТВА В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Андрій Бідун, Денис Форманюк,

студенти 11 ПОск групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Ірина Фаловська, к. е. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології

Подано теоретичне обґрунтування проблеми керівництва та лідерства у сфері управління та визначено ефективні умови управлінської діяльності керівника сучасного закладу освіти.

Керівництво і лідерство є персоніфікованими формами соціального контролю, способами соціально-психологічного впливу з метою досягнення максимального ефекту в діяльності фірми чи установи.

Між керівництвом і лідерством є схожість і відмінності. Із психологічної точки зору керівництво є процесом соціально-психологічного впливу, коли індивід свідомо впливає на інших з метою структурувати дії та відносини у групі, організації. А керівник для психології є передусім індивідом, який реально виконує особливі функції керівництва, управління та організації діяльності. До основних його функцій належать визначення цілей спільної діяльності відповідно до напрямку розвитку організації, структурування діяльності й відносин, здійснення впливу на персонал під час виконання накреслених цілей. Він має чітко визначені можливості санкціонування – заохочення і покарання підлеглих для впливу на їх виробничу активність [3, с. 167].

Лідер – авторитетна особа, якій група за певних обставин надає право приймати важливі рішення, що відповідають інтересам групи і визначають напрям та характер її діяльності [3, с. 186]. Лідерство (англ. leader – провідник, ведучий, керівник) виявляється у вмінні пробудити у співробітників мрію, до якої вони прагнутимуть наблизитися, «вдихнути» в них необхідну для цього енергію. Воно теж має в собі ознаки організації та управління групою, впливу на неї. У психологічному аспекті лідер належить до групи і наділений правом приймати рішення в значущих ситуаціях. Він, як центральна фігура в організації спільної діяльності та регулюванні взаємин у групі, впливає на окремих осіб або на групу загалом, спрямовує їхні зусилля на досягнення поставлених цілей.

Лідерство – двосторонній процес, що протікає між людьми. Керівництво – це «робота з людьми» на відміну від адміністративної паперової роботи чи дії для вирішення проблем. Керівництво динамічне й містить у собі використання особистих повноважень й прав.

До спільних рис керівника і лідера належать:

- здійснення ролі координаторів, організаторів соціальної групи;
- реальний соціальний вплив у групі, що здійснюється, однак, різними засобами;

Секція 8. Психологічний вимір особистості

– використання субординаційних відносин, які чітко регламентовані для керівника і не передбачені для лідера [2, с. 179].

Відмінності між керівництвом та лідерством виявляються у таких аспектах:

- керівника призначають офіційно, а лідер формується стихійно. Отже, керівництво є офіційно регламентованим процесом;
- керівникові закон надає певні права та обов'язки, а лідер може їх не мати;
- керівник наділений певною системою офіційно встановлених санкцій, використовуючи які, може впливати на підлеглих, а лідеру ці санкції не надані;
- керівник представляє свою групу в зовнішній сфері відносин, а лідер обмежений переважно відносинами в групі;
- керівник, на відміну від лідера, несе відповідальність перед законом за стан справ у групі;
- керівник здійснює регуляцію офіційних відносин групи як певної соціальної організації, а лідер регулює міжособистісні стосунки у групі;
- лідерство виникає за умов мікросередовища (мала група), а керівництво є елементом макросередовища, тобто воно пов'язане з усією системою суспільних відносин;
- керівництво є явищем більш стабільним, ніж лідерство (висунення лідера залежить від настрою групи);
- процес прийняття рішення керівником значно складніший, опосередкований багатьма обставинами, які не обов'язково мають витoki в цій групі чи організації, тоді як лідер здебільшого приймає безпосередні рішення, які стосуються групової діяльності [2, с. 179].

Зараз у світовій психології прийнято, що лідер і керівник – це не тотожні поняття. Подаємо їх відмінності у табл. 1 (за Н. Коломінським) [1].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз понять «лідерство» та «керівництво»

Лідерство	Керівництво
1. За своєю природою пов'язане насамперед із міжособистісними стосунками, що мають неофіційний характер.	1. Пов'язане із офіційними діловими стосунками.
2. Виникає та функціонує переважно стихійно.	2. Формується та контролюється «зверху» соціальними організаціями.
3. Значною мірою залежить від групових настроїв та змін, що виникають у міжлюдських стосунках.	3. Має більш стабільний характер, не так залежить від змін та настроїв, які виникають у міжлюдських стосунках.
4. Стосунки керівництва та підлеглості не так жорстко санкціоновані.	4. Стосунки керівництва та підлеглості чітко санкціоновані.
5. Авторитет лідера ґрунтується лише на його особистих якостях.	5. Авторитет офіційного керівника містить не тільки особистий вплив, але і вплив соціального статусу посади.

Секція 8. Психологічний вимір особистості

6. Процес прийняття рішень не такий складний, лідер не може перекласти відповідальність на інших.	6. Більш ускладнений процес прийняття управлінських рішень, керівник має змогу перекласти частину відповідальності на інших людей.
7. Сфера впливу лідера – це в основному мікросередовище (мала група).	7. Сфера діяльності керівника не обмежується малою групою, а розповсюджується на більшу кількість людей і груп (колективів).

Узявши за основу функціональні і психологічні відмінності між керівником та лідером, можна змоделювати й охарактеризувати ситуації, що позначаються на гармонізації життя і діяльності групи (В. Лозниця):

1. Лідер і керівник – різні особи, які не знаходять спільних точок взаємодії. Це не сприятиме успішній діяльності групи і гармонізації міжособистісних стосунків.

2. Лідер і керівник – різні особи, які на основі взаємоповаги і компромісів знаходять точки взаємодії. Група може працювати успішно, і в ній пануватиме певний «дух» змагання і суперництва, хоча можливі деякі відхилення. Якщо група виконуватиме роль третьої сили між лідером і керівником, то співпраця буде ефективною.

3. Лідер і керівник – одна і та сама особа. Група працюватиме як єдина команда, віддана своєму капітанові, найефективніше, а відносини в ній будуть найгармонічнішими [2, с. 179].

Загалом, міра впливу керівника-лідера на групу (організацію) не є величиною постійною: за одних умов лідерські можливості можуть зростати, а за інших – знижуватися. Отже, феномен керівника-лідера – це динамічний процес групи, який може бути доволі суперечливим: міра домагань лідера і міра готовності інших належних до групи осіб прийняти керівника як лідера, тобто його провідну роль, можуть не збігатися.

Література та джерела

1. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту. Київ: МАУП, 1996. 144 с.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління Київ: Академвидав, 2003. 568 с.
3. Степанов О. М. Психологічна енциклопедія. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.
4. Щєбликіна І. О., Грибова Д. В. Основи менеджменту: навч. посібн. Мелітополь: Видав. будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. 480 с.

КРИТЕРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Юлія Бойчук,

студентка 12 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Ірина Фаловська, к. е. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології

Розкрито необхідність психологічного здоров'я як необхідної складової розвитку особистості та розглянуто підходи до вивчення психологічного здоров'я особистості.

Сучасний світ своєю складністю, динамічністю та суперечливістю створює різноманітні проблеми для людини та швидко проникає в її особистісний простір. Соціально-технологічний прогрес зумовлює:

- Збільшення росту поганого враження на особистість інформативних потоків;
- збільшення повсякденних фізичних та психологічних навантажень;
- зростання страху, недовіри, нерішучості та розгубленості.

Усе це дуже швидко відмічається на здоров'ї, а саме на психологічному здоров'ї людини. Державою передбачені певні механізми здійснення права людини на здоров'я, однак психологічне здоров'я залишається поза увагою. Збереження фізичного та психологічного здоров'я особистості, зокрема молодого покоління є одним з найвагомійших завдань суспільства.

Психологічне здоров'я є єдиною та повноцінною життєдіяльністю людини, з її видовими та індивідуальними біологічними, психологічними і соціальними функціями. Психологічно здорові люди є:

- ✓ особистісно активними;
- ✓ прагнуть проявляти свою вдачу;
- ✓ життєрадісними та самодостатніми;
- ✓ спостережливими до себе та оточуючого світу;
- ✓ самокритичними.

На думку вчених, психологічне здоров'я є головною умовою розвитку, функціонування, а також самоактуалізації особистості [1, с. 75; 4].

Визначивши поняттям психологічного здоров'я варто розглянути та виділити його основні критерії. Проблемою психологічного здоров'я та його критеріїв займалися представники психоаналітичного, екзистенціального, гуманістичного, суб'єктного підходів. Саме вони досліджували внутрішні передумови здоров'я, спираючись на власну сутність та автентичність.

Дослідниками виокремлено головні характеристики аналізу критеріїв психологічного здоров'я: відкритість досвіду, свіжість оцінки, гнучкість мислення як передумова здатності саморозуміння та самоакцептації – свобода прийняття нового, недогматичність, здатність переживати нові почуття, відкритість усвідомленню цього сприйняття багатоманітності власного Я [3, с. 61].

Різносторонність психологічного здоров'я дозволяє багатьом дослідникам виділяти велику кількість його аспектів.

М. Ягода характеризує шість критеріїв психологічного здоров'я:

- 1) оптимістичне ставлення стосовно власного Я;
- 2) духовний ріст та самоактуалізація;
- 3) самодостатність;
- 4) адекватність сприйняття реальності;
- 5) компетентність у подоланні вимог навколишнього світу.

Демон і Розенберг вважали, що позитивне самосприйняття нерозривно пов'язане з психологічним здоров'ям. Та водночас Х. Кляйн вважав що, позитивне самосприйняття є передумовою та невід'ємною складовою психологічного здоров'я. Також переважають наукові погляди щодо психологічного здоров'я, як здатності особистості до самореалізації, самоактуалізації, адекватного самосприйняття себе та світу [3, с. 61].

Важливою складовою психологічного здоров'я особистості є: наявність сенсу життя та міжособистісні відносини. Для характеристики психологічного здоров'я деякі автори пропонують окремі ознаки, а саме одним критерієм не вичерпати всієї суті питання, оскільки ідея комплексного підходу до оцінки психологічного здоров'я людини є більш перспективною. Проте, ознаками психологічного здоров'я особистості виокремлюють ефективну соціально-психологічну та інтрапсихічну адаптацію, інтерсуб'єктну природу, а в якості основних його індикаторів виділяють дві провідні групи: інтраперсональні та інтерперсональні показники. До інтраперсональних індикаторів відносяться:

- ❖ вміння миттєво оперувати новітніми знаннями, вміннями та навичками;
- ❖ енергійність та впевненість у собі;
- ❖ емоційна зрілість та реалістичність;
- ❖ розвиток самосвідомості та особистісне самовизначення;
- ❖ актуалізація власної індивідуальності та почуття відповідальності;
- ❖ індивідуація та прагнення до самовдосконалення тощо.

До інтерперсональних індикаторів відносяться:

- ❖ співробітництво та вміння вести діалог;
- ❖ емпатія та співчуття;
- ❖ пошук компромісних рішень та креативна поведінка тощо [2, с. 2; 3, с. 99].

На основі аналізу теоретичних підходів щодо вивчення психологічного здоров'я, варто узагальнити, що психологічне здоров'я – це активний процес діяльності психіки, якому притаманна детермінованість явищ психіки, злагоджене взаємовідношення між відображенням обставин дійсності і ставленням особистості до її, цілком відповідність реакцій на навколишні соціальні, біологічні, психічні і фізичні умови.

Також розглянувши підходи до визначення критеріїв психологічного здоров'я, варто виокремити найбільш доцільні критерії психологічного здоров'я особистості:

- творчість та гнучкість мислення як вільний вихід за повсякденні рамки, створення себе та оточуючого середовища;
- розвинуті прогностичні здібності;

- позитивне самосприйняття, духовний ріст та самореалізація;
- інтегрованість особистості, її гармонійність та урівноваженність;
- адекватність сприйняття реальності та компетентність у подоланні вимог навколишнього світу;
- науковість мислення, толерантність щодо власних та чужих помилок, об'єктивний погляд на життя, тобто свобода від нереалістичних ілюзій;
- висока стресостійкість до умов навколишнього світу [1, с. 32; 3, с. 94].

Література та джерела

1. Андрос М. Є. Психічне здоров'я особистості: психологічне консультування керівників шкіл. Київ. 1998. 216 с.
2. Кузьменко О. Психологічні проблеми розвитку особистості. Харків, 2010. С. 2–6.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 120 с.
4. Психічне здоров'я – запорука гармонійного розвитку кожної особистості. URL: <http://shst.sm.gov.ua/index.php/en/8-novini/4928-psikhichne-zdorov-ya-zaporuka-garmonijnogo-rozvitku-kozhnoji-osobistosti> (дата звернення: 21.02.2023).

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КОМУНІКАЦІЇ КОНСУЛЬТАНТА З КЛІЄНТОМ

Олександр Брожек,

аспірант 1 курсу спеціальності 053 Психологія
факультету психології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник – *Леся Вольнова, к. пед. н., доцент кафедри
психосоматики та психологічної реабілітації,
заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків*

У статті означено специфіку сучасного психологічного простору комунікації психолога-консультанта та потенційного клієнта. Окреслено його специфічні особливості, ймовірні проблеми та недоліки дистанційної взаємодії. Зазначено, що в її побудові велику роль відіграють не лише професійні, але й особистісні якості психолога, а саме – особистісна готовність до взаємодії консультанта з клієнтом.

Процес комунікації завжди розглядався важливим аспектом реалізації професійної діяльності психолога. Особливу увагу міжособистісна взаємодія привертає сьогодні, це обумовлено тим, що з початку 2020 року пандемія COVID-19 спонукала людей уникати спілкування віч-на-віч (перехід навчання та роботи в дистанційний формат), а згодом і воєнний стан (еміграція населення, окупація та деокупація територій) посилив дану проблему і знизив частоту здійснення безпосередньої взаємодії.

На думку багатьох українських дослідників (І. Д. Бех, С. В. Васьківська, П. П. Горностай, І. М. Цимбалюк та ін.), комунікація консультанта з клієнтом є двостороннім процесом, під час якого відбувається особливий конгруентний обмін діями. Він охоплює емоційне приєднання, віддзеркалення емоцій, вплив захисних механізмів перенесення й контрперенесення тощо, а також базується на цілісності та абсолютній щирості обох партнерів [2, с. 25–30].

Американські вчені розглядають психологічний вимір комунікації психолога та клієнта у контексті аналізу невербальної взаємодії. Зокрема, Е. Дж. Кулі, Р. Ладжой [4] зазначають, що жести, тембр, інтонація, міміка, зміна поз та дистанції між консультантом та клієнтом сприяють встановленню рапорту між ними, відображають поточний емоційний стан, дозволяють доповнити словесні висловлювання та розширити консультативні запитання.

У працях Е. Рокко [7] простежується думка про те, що, окрім невербального обміну, важливим є безперервний спільний доступ до фізичного простору, який дозволяє психологу визначати реакції клієнтів і навпаки. Окрім того, така «присутність» дозволяє консультантам бути на одному фізичному, емоційному, когнітивному, духовному та регуляційному рівні з собою та клієнтами, а, отже, бути в безпосередньому контакті.

На думку Ч. Кадушина [5], з середини ХХ ст. комунікативний простір фахівця та клієнта докорінно змінився, оскільки потребував врахування викликів дистанційної взаємодії. Він зауважив, що головною проблемою, яка виникає в цьому просторі є соціальна дистанція, оскільки багато клієнтів та пацієнтів часто відчують себе не прийнятими психологом під час консультації, нестачу соціальних навичок і прихильностей, низьку готовність до стабільної взаємодії тощо.

На основі аналізу праць вчених ми з'ясували, що, оскільки сучасна консультація часто є опосередкованою інтернет-технологіями, то це, з одного боку, має свої переваги: вагома економія часу, можливість взаємодіяти просто «тут і зараз» (незалежно від часу та доби). Але, з іншого, це має й низку обмежень: а) перехід процесу комунікації не в емоційний, а в більш раціональний аспект (можливість консультанта висловлюватися конкретніше, уточнювати свої формулювання та фокусуватися на їх подачі; та ймовірність з боку клієнта спотворювати інформацію, раціоналізувати її); б) обмежена можливість безпосереднього аналізу невербальних проявів клієнта; в) зниження частоти зорового контакту; г) поява психологічної дистанції між клієнтом та психологом; г) зниження конфіденційності інформації щодо зустрічей [6; 7].

Сучасні зарубіжні та вітчизняні вчені описують специфіку соціальної та міжособистісної взаємодії загалом, комунікації консультанта з учнем, клієнтом, розглядають внутрішні та зовнішні впливи на комунікативний процес, аналізують комунікативну толерантність фахівця та клієнта тощо, але не описують такого феномена як «психологічний вимір комунікації». У межах нашого дослідження ми розглядаємо це поняття як психологічний простір, у межах якого розгортається особлива міжособистісна взаємодія між консультантом та клієнтом шляхом здійснення комунікації, обміну емоційним фоном, думками та реалізації невербального контакту. Такий простір організовує не лише особистість, яка

приходить на консультацію, але й значною мірою – психолог. Останній повинен мати розвинені професійні та особистісні якості, які сприятимуть успішності надання ним психологічної допомоги. Найбільш важливим в цьому аспекті є феномен особистісної готовності до професійної діяльності, оскільки він обумовлює здатність консультанта до встановлення контакту з клієнтом.

Загалом поняття «особистісна готовність» визначається як певний набір «внутрішніх чинників» особистості, що необхідні їй для подолання «зовнішніх обставин» (С. Рубінштейн) [2, с. 15]. Так звані внутрішні чинники охоплюють: мотиваційні (прагнення, інтереси, цінності, світогляд, почуття); когнітивні (рівень знань); операційно-процесуальні (професійні практичні вміння та навички, психічні пізнавальні процеси); оцінно-вольові (вміння керувати поведінкою); фізіологічні особливості (властивості НС); соціально-професійні якості (активізація духовних, душевних і фізичних сил); є) мотиви та внутрішню мотивацію (потреби, орієнтація на досягнення). Серед зовнішніх обставин, на думку Н. В. Кавуненко, варто визначати: вплив середовища (мегафактори), вплив суспільства (макрофактори), вплив референтної групи (мікрофактори), об'єктивні обставини процесу професійного розвитку, практична професійна діяльність та особистісне навчання [1]. Всі ці складові дають чітке та зрозуміле підґрунтя для формування особистісної готовності до здійснення професійної діяльності. Остання може бути реалізована лише в межах ініціації професійної комунікації.

Українська дослідниця О. Булгакова у межах своїх досліджень розглядає поняття психологічної готовності до соціальної взаємодії й зазначає, що вона проявляється у вимірі комунікації психолога та клієнта та має низку специфічних особливостей. Зокрема, це стосується внутрішнього змісту терміну, він розглядається, як: а) взаємодія «Я-суб'єктів» та відповідає за їх перетворення в «Ми-суб'єкта» в межах певних соціально-рольових відносин; б) взаємодія «Я-суб'єктів» у складі «Ми-суб'єкта» в рамках певного рольового завдання (а саме: поліпшити психологічний стан клієнта, розв'язати нагальну психологічну проблему тощо); г) суб'єкт-суб'єктна взаємодія, яка охоплює змістовий (регулюється соціально-рольовими відносинами) та процесуально-динамічний (як взаємодія на рівнях компетенції, впливу, уявлень про належне і бажане) аспект [3, с. 115–117]. Зважаючи на це, варто зауважити, що особистісна готовність до взаємодії є суб'єктним утворенням, яке формується під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, обумовлюється статусно-рольовими вимогами до особистості та залежить від сфери її діяльності.

На думку Я. М. Раєвської, поняття особистісної готовності до комунікації слід розглядати в межах терміну «міжпрофесійна взаємодія». Вчена зазначає, що воно містить низку компонентів, які формують психологічний вимір консультації психологом та клієнтом. Серед них: а) мотиваційно-емоційний компонент (показники професійної мотивації; сформована система цінностей; вміння проявляти ініціативу та самостійно приймати рішення; самоконтроль; здатність до саморегуляції та ін.); б) предметно-орієнтований компонент (ґрунтується на професійній етиці, ідеалах, поглядах, переконаннях, внутрішніх установах тощо); в) когнітивно-операційний компонент (як-от, специфіка та спрямованість психічних пізнавальних процесів

фахівця, його уваги, уявлень, дій, операцій у процесі професійної діяльності тощо); г) низка професійних характеристик та рівень професійної мотивації (оцінка глибини, стійкості й масштабування професійних інтересів та особистісної готовності до їх реалізації тощо) [6].

Це дозволяє констатувати, що особистісна готовність до взаємодії консультанта з клієнтом є детермінованим, багатокомпонентним, але водночас цілісним феноменом, який має багато підструктур, що надбудовуються в процесі реалізації безпосередньої професійної комунікації та отримання практичного досвіду. Завдання психолога полягає не лише в тому, щоб створити безпечні умови для комунікації та вимір для розкриття і прийняття клієнта, але й в тому, щоб акумулювати власні особистісні та професійні якості до ініціації цієї взаємодії, її правильної побудови.

Отже, теоретичний огляд психологічних джерел дозволяє констатувати, що сучасний простір взаємодії консультанта та клієнта є не лише безпосереднім, але й відрізняється своєю дистантністю. В результаті чого виникає низка можливих проблем, які потребують розв'язання та подальшого емпіричного дослідження. Виявлено, що професійно підготовлений психолог-консультант може надавати якісну психологічну допомогу, якщо він має розвинену особистісну готовність до взаємодії, оскільки у такому випадку він здатен виявляти необхідні професійні та особистісні якості, які залучатимуть у процес особистість, що звернулася за допомогою. Особистісна готовність до комунікації є не лише сукупністю різнопланових характеристик, але цілісною структурою, яка впливає на всі внутрішні складові особистості: психічні процеси, мотивацію, самооцінку, самосприйняття та процеси саморегуляції. Це дозволяє припустити, що якість надання психологічної допомоги клієнту буде ефективною за умови підвищення готовності психолога до професійної діяльності (в даному контексті до комунікації загалом), відповідно позитивно впливатиме на загальний психологічний простір комунікації та його складові: налаштованість особистості до взаємодії, встановлення рапорту у процесі роботи, постановки робочих гіпотез, пошуку альтернативних шляхів розв'язання проблеми клієнта тощо.

Література та джерела

1. Кавуненко Н. В. Визначення змісту та структури особистісної готовності до професійної діяльності. *Студентський альманах. Збірник наукових статей*. 2012. № 2. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/20.pdf (дата звернення: 26.02.2023).
2. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навч. посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 656 с.
3. Bulhakova O. Students' psychological readiness for social interaction: system and subjective approach. *Наука і освіта*. 2018. № 1. С. 117–123.
4. Cooley E. J., Lajoy R. Therapeutic relationship and improvement as perceived by clients and therapists. *J Clin Psychol*. 1980 Apr; Vol. 36(2). P. 562-570. DOI: 10.1002/jclp.6120360230.
5. Kadushin C. Social Distance Between Client and Professional. *American Journal of Sociology*. 1962. Vol. 67, no. 5. P. 517–531. URL: <https://doi.org/10.1086/223189> (date of access: 25.02.2023).

6. Raievska Y. Social workers' readiness for inter-professional interactions: a motivational-emotive component. *Psychological journal*. 2020. Vol. 6, no. 1. P. 142–151. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.1.14> (date of access: 25.02.2023).

7. Rocco E. Trust Breaks Down in Electronic Contexts but Can Be Repaired by Some Initial Face-to-face Contact. *Proceedings of the Conference on Human Factors in Computing Systems*. 1998, Apr. Presented at: CHS'98; March 7-9, 1998; Los Angeles, CA, USA. P. 18-23. DOI: 10.1145/274644.274711.

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИЧНИХ КРИТЕРІЇВ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Вікторія Васильчук,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Наталія Ярошук, практичний психолог, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Стаття присвячена обґрунтуванню діагностичних критеріїв готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання. Проведено теоретичний аналіз різних підходів до визначення готовності дитини до школи.

Готовність дітей до школи була й залишається однією з актуальних проблем психології та педагогіки. Різні аспекти цього питання розкриваються в працях сучасних учених. Так, вивчення меж і потенційних можливостей дітей дошкільного віку в оволодінні знаннями, уміннями, навичками, способами різнобічної діяльності та емоційно-вольової регуляції своєї поведінки висвітлено в дослідженнях М. Мізюк та З. Суслик [3]. Д. Ребріна [6] наголошує на довільності психічної діяльності як на важливому складникові готовності дітей до школи. Т. Піроженко розглядає важливість інтелектуальних можливостей дітей (розвиток мислення, пам'яті, сприйняття та інших психічних функцій) [5].

Аналіз науково-педагогічної літератури доводить, що розробка та застосування психолого-педагогічного моніторингу готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі є актуальною серед науковців, проте кожен зі структурних компонентів згаданої готовності є особистісним утворенням й потребує комплексного індивідуального дослідження.

Державні вимоги дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти) [1] корелюють з вимогами початкової школи НУШ [2] у частині орієнтації освітнього процесу на результат, відображений у компетентностях, зокрема, ключових, загально предметних та предметних. Підкреслюючи роль початкової школи щодо формування зазначених компетентностей, необхідно враховувати попередню роботу проведenu дошкільним закладом у цьому напрямі. Однак, згідно Н. Отрощенко, на практиці

Секція 8. Психологічний вимір особистості

простежується відсутність системної роботи з діагностики готовності дітей до школи, у тому числі й загального моніторингу досягнень дошкільника [4].

Моніторинг готовності дитини старшого дошкільного віку до школи Т. Піроженко розглядає як діагностичну діяльність, метою якої є: виявлення ступенів дошкільної зрілості; виявлення ефективності та результативності дошкільних освітніх програм; ефективність процесу формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Моніторингове дослідження актуального стану рівня готовності дитини до шкільного навчання включає: збір анамнезу розвитку дитини; визначення рівня фізичного, особистісного, інтелектуального та мотиваційного розвитку учнів; аналіз особливостей та чинників, що впливають на досягнення рівня готовності дитини до школи; виявлення рівня неготовності до шкільного навчання дітей на момент обстеження [5].

Діагностичне обстеження готовності дитини до шкільного навчання включає також збір додаткової інформації про учнів за такими параметрами: відомості про сім'ю учня (соціальний статус, кількість дітей у сім'ї, рівень забезпеченості, склад сім'ї); наявність передшкільної підготовки дітей із зазначенням освітньої програми; вік і стать дитини.

Ми поділяємо думку сучасних дослідників (М. Мізюк, З. Суслик [3], Н. Отрощенко [4], Д.Ребріна [6]) про те, що до критеріїв готовності дитини до шкільного навчання варто відносити: фізичну, емоційно-особистісну, інтелектуальну та мотиваційну готовність (табл. 1).

Таблиця 1

Діагностичні критерії та показники готовності дитини до школи

Критерії готовності	Показники готовності
Фізична	Рівень розвитку дрібної моторики, координації рухів і зору
	Розумова працездатність і емоційна активність
	Фізична працездатність (стан здоров'я, рівень морфофункціональної зрілості, стан здоров'я організму)
Емоційно-особистісна	Психосоціальний розвиток, комунікативна сфера, соціальна зрілість
	Довільна сфера (вміння слухати, керуватися встановленими правилами)
	Самооцінка
Інтелектуальна	Розвиток мовлення
	Диференціація за ознаками; рівень знань; рівень емпіричного узагальнення; здібності встановлювати логічні зв'язки та відносини між поняттями
Мотиваційна	Пізнавальна активність орієнтація на досягнення результатів у інтелектуальній діяльності (саморегулятивні функції)

Отже, фізична готовність визначається такими показниками, як: розвиток дрібної моторики рук та координації рухів, координації зору, фізична працездатність та стан здоров'я, рівень морфофункціональної зрілості організму.

Особистісна готовність дітей до шкільного навчання визначається такими показниками, як: рівень психосоціального розвитку, довільної сфери (вміння слухати, керуватися встановленими правилами), комунікативної сфери, а також самооцінкою. Дослідження психосоціальної готовності включає визначення рівня знань про навколишню дійсність. Тут же визначається й ступінь комунікативних здібностей дітей (дошкільники з високими показниками психосоціальної готовності поведуться більш упевнено в спілкуванні з дорослим, сформований хороший рівень словникового запасу, діти виявляють більшу активність у процесі здійснення розумової діяльності) [3].

Соціальна зрілість характеризується потребою дитини в спілкуванні з однолітками та вмінням підпорядковувати свою поведінку групі, а також здатністю виконувати роль учня в ситуації шкільного навчання.

Успішність навчання в школі залежить також від розвитку довільної сфери дошкільника (уміння дитини орієнтуватися в роботі за зразком, точно копіювати його; особливості розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та дрібної моторики рук). Ці параметри є показниками сформованості навчальних навичок в дітей. В основі оцінювання довільної сфери дитини закладено принцип моделювання інтелектуальної діяльності, з опорою на регулятивний компонент [4].

Інтелектуальна зрілість (перцептивна зрілість), передбачає вивчення концентрації уваги дитини; аналітичне мислення, яке виражається в здатності осягнення основних зв'язків між явищами; можливість логічного запам'ятовування; вміння відтворювати зразок, а також розвиток дрібної моторики та сенсорної координації. Розвиток мовлення визначається рівнем сформованості словникового запасу. Діти з високим рівнем інтелектуальної зрілості зазвичай легко й зацікавлено включаються в роботу, уважно вслухалися в завдання, працюють зосереджено, відповідають упевнено й розгорнуто. Учням із низьким рівнем потрібна допомога педагога, більше часу на роздуми, навідні запитання. Такі дошкільники потребують глибшого психологічного обстеження та подальшої індивідуальної роботи педагога-психолога і вчителя [6].

Найважливішим аспектом у готовності дитини до школи виокремлюється мотиваційний аспект. Мотиваційна готовність охоплює пізнавальні та соціальні мотиви навчання, достатній розвиток довільної поведінки та інтелектуальної сфери. У цьому аспекті використовують методики спрямовані на визначення рівня саморегуляції в інтелектуальній діяльності. Критеріями оцінювання мотиваційної готовності є пізнавальна активність, що виявляється в процесі здійснення інтелектуальної діяльності, орієнтація на досягнення проміжних і кінцевих результатів у інтелектуальній діяльності (саморегулятивні функції), сформованість необхідних передумов навчальної діяльності.

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел дав змогу охарактеризувати особливості діагностичних критеріїв та показників готовності дитини до школи, а

саме: фізичну, емоційно-особистісну, інтелектуальну та мотиваційну готовність. Варто зазначити, що діагностичні результати щодо виявлення рівня готовності дитини до шкільного навчання не «вердикт» її здібностей та можливостей, а «керівництво» до організації корекційної роботи педагогів в адаптаційний та подальші періоди навчання в школі для створення комфортної, здоров'язберігаючої сфери кожної дитини.

Література та джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2021. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 5.02.2023).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 5.02.2023).
3. Мізюк М., Суслик З. Психолого-гігієнічна оцінка мотиваційної та інтелектуальної готовності дітей до систематичного навчання у школі. *Precarpathian bulletin of the Shevchenko scientific society Pulse*. 2015. Вип. 4 (24). С. 178–184.
4. Отрощенко Н. Соціально-педагогічна характеристика готовності дітей 6-7 років до навчання в школі в умовах закладу дошкільної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 6 (344) Ч. 1. С. 93–102.
5. Піроженко Т. Діагностика готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. *The 10th International scientific and practical conference "Innovations and prospect of world science"* (May 25-27, 2022). Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2022. P. 625–628.
6. Ребріна Д. Поняття психологічної готовності до школи. *Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 27–28 листопада 2020 р.). Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020. Вип. 4. С. 111–113.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Софія Запорожець,

курсантка ПС-41 групи спеціальності 053 Практична психологія
кафедри практичної психології та педагогіки

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Науковий керівник – Оксана Стельмах, к. псих. н., доцент

Подано теоретичний аналіз психологічних особливостей емоційної стійкості військовослужбовців.

Нині, в умовах війни військовослужбовці виконують завдання, пов'язані з реальними бойовими ситуаціями. Ведення сучасних бойових дій вимагає від військових психічної стійкості, упевненості у своїх діях і фізичної витривалості. Особливого значення набуває проблема емоційно-вольової стійкості військовослужбовців, що передбачає швидкість дій та адекватну поведінку в різноманітних складних і суперечливих ситуаціях. В умовах війни недостатній розвиток їх емоційно-вольової стійкості, що супроводжуються суттєвими психоемоційними навантаженнями, призводить до помилкових рішень, а у крайніх випадках – паніки, неадекватної реалізації завдань чи відмови від їх виконання. Крім того діяльність військових супроводжується обґрунтованим ризиком для їх здоров'я та життя.

Дослідженням актуальних проблем визначення та формування професійних характеристик фахівця в умовах впливу екстремальних ситуацій займалися такі науковці, як: В. Андрусюк, В. Вареник, Ф. Думко, В. Євдокімов, Ю. Ірхін, Л. Казміренко, Я. Когут, М. Корольчук, В. Крайнюк, В. Розов та ін. Феномен емоційно-вольової стійкості був об'єктом наукових пошуків Н. Бабич, В. Власової, П. Зільбермана, О. Циганко та ін. Ці наукові напрацювання є основою для дослідження емоційно-вольової стійкості – важливої психологічної характеристики представників екстремальних видів професій (військовослужбовців, рятувальників, пожежних, співробітників правоохоронних органів тощо) та її впливу на поведінку фахівця в умовах довготривалої дії стресогенних чинників.

Мета дослідження – теоретично проаналізувати особливості формування емоційної стійкості у військовослужбовців Повітряних Сил України в умовах бойової діяльності.

Емоційна стійкість розглядається, як здатність людини зберігати своє емоційне самопочуття в умовах стресу та несприятливих ситуаціях [1]. Це означає, що людина здатна контролювати свої емоції, не дозволяючи їм впливати на її поведінку і прийняття рішень.

Упродовж служби військовослужбовець проходить через багато емоційних випробувань. Під час виконання завдань формується емоційна стійкість до різних життєвих ситуацій. Рівень емоційної стійкості залежить від того, наскільки військовослужбовець пристосується до життя в умовах бойової діяльності [2, с. 25].

Загалом, емоційна стійкість розвивається в житті людини протягом усього її життя. Саме цей процес тісно пов'язаний із подоланням та пристосуванням осіб до стресових ситуацій. Аналіз умов професійної діяльності військовослужбовця свідчить про те, що під час підготовки і виконання роботи в повітрі військовослужбовець перебуває під інтенсивним впливом різнобічних, а часто небезпечних для його життя стрес-факторів. Вони включають фактори польоту, які характеризують зовнішнє середовище як середовище проживання, а також фактори, зумовлені динамікою польоту, перебуванням військовослужбовців у кабіні малого об'єму. Формування емоційної стійкості здійснюється на основі попереднього проведення тренування, яке включає в себе підготовчий та релаксивний періоди, що дає можливість здійснити підвищення емоційної стійкості військовослужбовців до і після виконання польоту.

В умовах бойових дій може зустрічатися критичний інцидент – ситуація, що викликає надзвичайно сильні емоційні реакції людини. Вони негативно впливають на виконання обов'язків особистістю на місці подій або пізніше. До числа значущих стресорів відноситься ситуація, пов'язана з підвищеним ризиком для життя [3, с. 15].

Як зазначає Є. Потапчук, емоційно-вольова стійкість – здатність протистояти реальній небезпеці, виявляти психічну витривалість і стійкість, вольовими зусиллями долати негативні почуття та психічні стани – виробляється у військовослужбовців у процесі психологічної підготовки [5, с.127]. Основна робота з її формування має проводитися під керівництвом компетентного в цих питаннях офіцера чи психолога в ході професійно-психологічної підготовки. Звісно, це не виключає можливості саморозвитку та вдосконалення емоційно-вольових якостей військових фахівців у вільний від служби час.

Деякі науковці поділяють професійні умови діяльності військовослужбовців на оптимальні (які не потребують особливої напруги і дозволяють швидко відновлювати функціональні резерви організму після перенесених навантажень), параекстремальні (які характеризуються незначною мобілізацією функціональних резервів, що призводить до виникненню так названої оперативної напруги), екстремальні (умови, що лежать за кордонами відносного оптимуму, у якому людина комфортно себе відчуває і нормально функціонує), паратермінальні (динаміка психологічних і фізіологічних показників характеризується тим, що перерозподіл функціональних резервів закінчується і починається їх виразне загальне падіння), термінальні (перехід до цих умов при подальшому впливі екстремальних факторів веде до летального кінця).

Емоційна стійкість залежить від вміння свідомо керувати своєю діяльністю, створювати оптимальний режим роботи, вміння дозувати і підтримувати психічне навантаження на тому рівні, який забезпечував оптимальну працездатність, характер діяльності і успішність її виконання, вміння правильно оцінювати свої сили і знаходити ресурси для впевненої поведінки, свідомо керувати емоційним станом. В процесі професійної діяльності емоційна стійкість зменшує негативні емоційні впливи, попереджує стрес, сприяє появі готовності до дій в напружених ситуаціях. Це один із психологічних факторів надійності, ефективності і успіху діяльності в складних умовах професійної діяльності.

Необхідно підкреслити, що емоційно-вольова стійкість військовослужбовців – це їх цілісна характеристика як військових, що характеризує готовність і здатність протистояти стресогенному впливу у складних для функціонування психіки ситуаціях, і містить у собі практичну здатність витримувати надзвичайне збудження та емоційне напруження під впливом несприятливих стресорів, а також комплексну здатність зберігати без перешкод для цілеспрямованої управлінської діяльності високий рівень активності [4, с. 16].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо підкреслити, що емоційно-вольова стійкість у військовослужбовців розвивається у процесі психологічної підготовки. А також, емоційна стійкість залежить від вміння свідомо керувати своєю поведінкою, створювати оптимальний режим роботи, вміння дозувати і підтримувати психічне навантаження на тому рівні, який забезпечував оптимальну працездатність, характер

діяльності і успішність її виконання, вміння правильно оцінювати свої сили і знаходити ресурси для впевненої поведінки.

Література та джерела

1. Блінов О. А. Організаційно-методичні рекомендації по формуванню емоційної стійкості у десантників під час підготовки і здійснення парашутних стрибків. *Зб. наук. пр.* Київ: КВГІ, 1999. Вип. 2(9). 218 с.
2. Блінов О. А. Психогенні розлади у військовослужбовців та їх прогнозування. *Збірник статей ад'юнктів і пошукачів кафедр КВГІ.* Київ: КВГІ, 1996. Вип. 1. С. 3–21.
3. Військова психологія та педагогіка : інноваційний підхід: підручник у 2 ч. / за заг. ред. С. Д. Максименко. Київ: НУОУ, 2012. Ч. 1. С. 1–21.
4. Методичні рекомендації з психологічної підготовки льотного складу під час організації заходів колективної підготовки особового складу Повітряних Сил Збройних Сил України. Вінниця. 2015. С. 1–33.
5. Потапчук Є. М. Психологічна робота у Прикордонних військах України. Морально-психологічне забезпечення службової діяльності Прикордонних військ України: підручник / за заг. ред. Максименка С. Д., Олексієнка Б. М. Хмельницький: Вид-во НАПВУ, 2001. С. 124–173.

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО
ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ**

Богдана Ключук,

студентка 4-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського
Науковий керівник – *Богдан Шахраюк, викладач психології,
викладач-методист*

У тезах розглядається проблема особливостей професійного вигорання вчителів. Визначаються складові професійного вигорання, фактори, що впливають на його виникнення. Подаються результати дослідження особливостей професійного вигорання у вчителів початкових класів.

Професійне вигорання вчителів – одна із важливих наукових і практичних проблем. Специфіка педагогічної праці пов'язана із високою емоційною напругою, конфліктними ситуаціями, на що витрачається багато зусиль і енергії. Підтримка психічного здоров'я залежить від здатності вчителя управляти своїми переживаннями, контролювати свої емоції. Проблема запобігання і профілактики емоційного вигорання вчителів є завжди актуальною.

У психолого-педагогічній літературі проблема професійного вигорання відображена у працях зарубіжних і вітчизняних психологів. У цілому ряді праць вчені приділяють увагу структурі і змісту цього синдрому (Г. Діон, Л. М. Карамушка,

Н. О. Левицька, Г. В. Ложкін, С. Д. Максименко, Т. В. Форманюк та ін.), пропонують методи його діагностики і профілактики (В. В. Бойко, С. Джексон, К. Маслач, Т. І. Рогинська, О. С. Старченкова та ін.), досліджують прояви даного синдрому у різних професійних групах (Б. Вайт, Г. І. Каплан, Т. Марек, В. Є. Семеніхіна, А. Є. Юр'єв та ін.). Особливості прояву синдрому професійного вигорання у педагогічних працівників досліджувались вченими Л. І. Березовською, Ю. П. Жогно, Т. В. Зайчиковою, Л. М. Карамушкою, Л. Ф. Колесніковою, С. М. Максименком, А. М. Салогубом.

В цілому, в психологічній науці можна виділити ряд підходів до визначення і розуміння синдрому професійного вигорання. Перший підхід – це ідеї, які розглядають професійне вигорання як особливий стан фізичного і психічного виснаження. Психічне виснаження розуміють насамперед як емоційне і пов'язують його з перебуванням у емоційно-перевантажених ситуаціях спілкування. У даному плані професійне вигорання розуміється як «хронічна перевтома». Представники другого підходу розглядають професійне вигорання як емоційне виснаження особистості, що пов'язане з ефектом деперсоналізації. Представники третього підходу, який представлений ідеями американських науковців, розглядають цей синдром як трьохкомпонентну систему, яка включає в себе емоційне виснаження, деперсоналізацію та редукацію власних особистісних прагнень. З позиції даного підходу емоційне виснаження розглядається як основна складова професійного вигорання. Це проявляється у пониженні емоційного фону, байдужості або емоційної перенасиченості. Деперсоналізація трактується як деформація стосунків з іншими людьми. Редукація особистісних досягнень розглядається як негативна оцінка своєї професійної діяльності, своїх успіхів і досягнень [1].

Таким чином, професійне вигорання можна трактувати як систему симптомів, які проявляються в емоційній виснаженості, формуванні негативних установок щодо своєї професії, своїх успіхів і досягнень, негативному ставленні до інших [3].

В науковій літературі поняття «професійне вигорання» і «емоційне вигорання» досить часто розмежовують. Слід зазначити, що вони тісно пов'язані, оскільки мають одні і ті ж причини виникнення, одні і ті ж прояви, особливості впливу на життя і діяльність особистості. Під синдромом емоційного вигорання розуміють фізичне, емоційне чи мотиваційне виснаження, яке є результатом реакції організму на професійні стреси різного роду інтенсивності [2].

До загальних симптомів професійного вигорання можна віднести відчуття дефіциту відпочинку через обмеження лише професійними контактами, відсутність часу на власні захоплення. Це стимулює стресову реакцію, в результаті якої з'являється втома, зникає інтерес до роботи, настає відчуття тривоги, занепокоєння, байдужості до роботи, дратівливості, апатії, негативізму [6].

На появу професійного вигорання впливають різні фактори. Серед них слід виділити надмірне навантаження, постійну роботу в позаробочий час, відсутність позитивних результатів своєї діяльності.

Педагогічна діяльність, характерною особливістю якої є значна емоційна напруга, спричиняє появу стресових ситуацій, які безпосередньо впливають на психологічний стан педагогічних працівників. Стресогенними факторами у

діяльності вчителів можуть бути необхідність постійного підтвердження рівня кваліфікації, високий ступінь відповідальності за життя і здоров'я дітей, напружена розумова діяльність, постійна увага, емоційна напруга, постійний контакт з людьми, конфліктні ситуації з учасниками навчального процесу, батьками, керівництвом навчальних закладів. Поява емоційного вигорання також залежить від індивідуальних особливостей педагога (його темпераменту, здібностей, мотивації) та професійних особливостей (кар'єри, стажу роботи, матеріального забезпечення та ін.) [5].

З метою вивчення особливостей професійного вигорання педагогів було проведено дослідження на базі ліцею № 3 міста Володимира, Володимирської міської ради. В опитуванні взяли участь 15 вчителів початкових класів. Для вивчення синдрому професійного вигорання була використана методика «Діагностика професійного «вигорання» (К. Маслач, С. Джексон, в адаптації Н. Е. Водоп'янової).

Особливості професійного вигорання оцінювалися за такими показниками: «емоційне виснаження», «деперсоналізація», «редукція особистих досягнень».

Дослідження показало, що високий рівень емоційного виснаження спостерігається в 41% опитаних, середній – в 26%, низький – у 34% вчителів.

За шкалою «деперсоналізація» отримані наступні результати: 33% опитаних вчителів – високий рівень, 9% – середній рівень, 58% – низький. За шкалою «редукція особистих досягнень»: 24% – високий рівень, 27% – середній, 59% – низький.

Слід зазначити досить високий показник за рівнем «емоційного виснаження» – 41%. Емоційне виснаження розглядається як основа професійного вигорання педагога, що характеризується насамперед зниженням емоційного фону, емоційним перенасиченням.

Високий рівень за шкалою «деперсоналізації» – 33%, свідчить про проблеми у взаєминах з учасниками навчального процесу, погіршення стосунків, наростання конфліктності, негативізму.

Педагоги, які показали високий рівень за шкалою «редукція особистих досягнень» (24%), негативно ставляться до результатів своєї професійної діяльності, своїх успіхів і досягнень, не вірять в свої можливості.

У 19% опитаних показники за трьома шкалами професійного вигорання проявляються на високому рівні, що свідчить про сформованість даного синдрому.

Таким чином, синдром професійного вигорання характеризується як емоційне, розумове фізичне виснаження у результаті постійного і тривалого емоційного навантаження. Серед його негативних проявів – апатія, депресивні стани, відчуття втоми, занижені професійні установки, проблеми у стосунках з оточуючими. Дослідження особливостей професійного вигорання вчителів початкових класів показало, що розвиток даного синдрому іде через показник «емоційне виснаження». У значній частині досліджуваних проявляється схильність до професійного вигорання, що вимагає відповідної психотерапевтичної допомоги та психокорекційної роботи.

Література та джерела

1. Булатевич Н. М. Психічне вигорання у професійній діяльності вчителя: огляд зарубіжних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ: 2003. Вип. 15–16. С. 117–120.
2. Жогно Ю. П. Психологічні особливості емоційного вигорання педагогів: дис... канд. псих. наук. Одеса, 2009. 22 с.
3. Максименко С. Д., Карамушка Л. М., Зайчикова Т. В. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2006. 365 с.
4. Коқун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. 200 с.
5. Корольчук В. М., Березовська Л. І. Професійне вигорання працівників освіти: монографія. Київ. 2017. 304 с.
6. Максименко С. Д. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій. Київ. Главник, 2004. 264 с.
7. Салогуб А. М. Структура і зміст синдрому емоційного вигорання у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених. *Молодий вчений*. 2014. № 5. С. 459–461.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Надія Козловська,

студентка 21 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора,
викладач кафедри педагогіки та психології

У роботі проаналізовано поняття агресивності. Визначено соціальні та психологічні чинники, які впливають на виникнення агресивної поведінки у підлітків.

Останнім часом проблема агресивної поведінки підлітків набуває все більш гостру соціальну спрямованість і змушує вчених поглянути по-новому на проблеми агресивності в суспільстві. Сучасна молодь живе в епоху стрімкої зміни соціально-економічних умов, політичної напруги, що призводить до посилення проявів агресії один одного. Високий рівень агресивності – небезпечний фактор, оскільки негативно впливає на навчально-виховну діяльність, індивідуальний розвиток, взаємовідносини з батьками, однолітками, на успішність їхньої майбутньої не тільки професійної діяльності та й формування особистості загалом.

Метою роботи є аналіз поняття агресивної поведінки у підлітковому віці, визначення соціально-психологічних чинників виникнення явища агресивності у віковому періоді.

Проблема підліткової агресивності поведінки та агресії, аналіз її сутності, видів, вплив різних чинників, що впливають на її розвиток досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями: Л. Берковіц, С. Фішбах, В. Голднер, Д. Долларда, Д. Зіллманна, Р. Кратчфілда, Н. Міллера, О. Моврера, Г. Паренс, Д. Річардсон, С. Темпл, З. Фрейда, А. Фрейд, Е. Фромм, С. Думова, Т. Курбатова, М. Лісіна та багато інших [3, с. 210].

На думку Е. Фромма, агресивність – досить складний феномен, компоненти якого мають різну генетичну природу і різну причинну обумовленість. Він виділяє поведінку, пов'язану з обороною, відповіддю – реакцією на загрозу. Цю поведінку він називає доброякісною агресією, надзавдання якої полягає у збереженні життя. Механізм доброякісної агресії передається людині генетично, у людини і у диких звірів він практично аналогічний. Оборонна (або доброякісна) агресія служить виживанню індивіда і роду. Головною умовою зниження оборонної агресії є зменшення числа факторів, що реально провокують її. Прояв доброякісної агресії у людини гіпертрофовано соціальними умовами буття, корегування цих умов може значно знизити рівень агресивності [6]

Відомі американські дослідники Р. Берон і Д. Річардсон пропонують визначення, яке враховує ряд нюансів феномену агресії. На їхню думку, агресія – це будь-яка форма поведінки, націлена на образу або заподіяння шкоди іншій живій істоті, що не бажає подібного поводження [2].

З'ясовано, що більш дослідників агресії відокремлюють її типи і форми, серед яких вирізняють вербальну й фізичну агресію, пряму – непряму, активну – пасивну, ворожість та ін. Так, наприклад, матеріали, отримані Л. М. Семенюк на основі аналізу документації шкіл, бесід з вчителями, батьками, відносини кожного конкретного підлітка з однолітками, дорослими, його особливості, погляди, сторони поведінки в процесі тестування, анкетування, обстеження дітей за допомогою опитувальників, дозволили їй виділити чотири групи:

1. Підлітки з стійким комплексом аномальних, аморальних, примітивних потреб, що мають деформацію цінностей і відносин, прагнуть тільки до споживчого життя. Їм властиві егоїзм, байдужість до переживань інших, відсутність авторитетів, цинізм, озлобленість, грубість. У їх поведінці переважає фізична агресивність;

2. Підлітки з деформованими потребами і цінностями, що мають більш менш широке коло інтересів, що відрізняються загостреним індивідуалізмом, охочі зайняти привілейоване положення за рахунок утиску слабких і молодших. Прагнення до застосування фізичної сили виявляється у них ситуативне і лише проти тих, хто слабше;

3. Підлітки з конфліктом між деформованими і позитивними потребами, їм властиві односторонність інтересів, брехливість. У їх поведінці переважають непряма і вербальна агресія;

4. Підлітки, що відрізняються слабо деформованими потребами за відсутності певних інтересів і дуже обмеженим колом спілкування, що відрізняються безвіллям, недовірливістю, мстивістю [1, с. 35].

Слід зауважити, що агресивна поведінка в підлітковому віці може бути спровокована багатьма факторами:

- психобіологічний фактор;
- психолого-педагогічний (проявляється в наслідках шкільного й сімейного виховання);
 - соціально-психологічний (негативні наслідки взаємодії підлітка зі своїм найближчим оточенням та різними соціальними групами);
 - особистісний (виявляється у ставленні підлітка до ситуації, що склалася, до власного кола спілкування, до його норм та цінностей, особливостей впливу, а також в здатності до саморегулювання поведінки);
 - соціальний (включає соціальні та соціально-економічні умови життя та розвитку суспільства) [4, с. 92].

Відповідно до існуючих концепцій етіології агресії можна виділити декілька соціальних чинників агресивної поведінки підлітків:

1. Особливості виховання в офіційних інститутах соціалізації (сім'я, система освіти);
2. Вплив групи однолітків та підліткової субкультури в цілому;
3. Вплив засобів масової інформації та сучасних комп'ютерних технологій [5].

Таким чином, можна виділити наступні соціально-психологічні фактори агресивної поведінки підлітків: прояв реакцій групування з однолітками, часте наслідування один одному, утворення власної субкультури, комфортність по відношенню до однолітків, реакція емансипації по відношенню до батьків та інших дорослих, низький рівень життєвого досвіду, не до кінця сформовані самосвідомість та «Я-концепція»; а також певні ситуативні фактори (соціально-психологічні ситуації, в яких опиняється особистість; соціально-економічні та соціально-політичні ситуації, в яких опиняється суспільство в цілому).

Література та джерела

1. Вовканич М. Д. Соціально-психологічні особливості прояву агресивної поведінки в підлітковому віці. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 24. С. 34–36.
2. Гребенюк М. О. Філософсько-психологічні погляди на агресію в сучасному суспільстві. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/-13258/1/_p231-232.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
3. Замашкіна О. Вплив родини як соціально-психологічного чинника на агресивну поведінку підлітків. Intellectual economics, management and education: Proceedings of the 1st International symposium. Vilnius. 2019. Pp. 209–211.
4. Литвинчук Н., Смолінчук Л., Дараган А. Вплив психологічних чинників на конфліктну поведінку у підлітків. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія.* Вип. 20. С. 87–100.
5. Мойсеєва О. Є. Соціально-психологічні чинники агресії підлітків. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i9/33.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
6. Черната О. О. Природа людської агресії у творчості Еріха Фрома. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3307/1/9E..pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Мирослава Кульчицька,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора,
викладач кафедри педагогіки та психології

Сучасна початкова школа працює в умовах постійних змін. Основне завдання на сьогодні – переорієнтувати навчання на освоєння знань та умінь, які потрібні сучасній людині для життя, заохочувати дітей до навчання, робити їх успішними.

У початкових класах за мету взято розвантаження навчальних програм. Планування навчальної програми стало індивідуальною справою вчителя. Педагог може організувати освітній процес, спосіб навчальної взаємодії, використовувати такі методи, прийоми і засоби реалізації змісту освіти, які позитивно впливають на високий показник засвоєння знань молодших школярів. Сучасний педагог обравши компетентнісно-орієнтовний матеріал може сприяти цілісному сприйняттю навчального матеріалу, сформувати системне мислення, активізувати позитивне, емоційне ставлення до пізнання. Звичайно ж використовуватись має лише те методичне забезпечення, що має відповідний гриф Міністерства освіти і науки України.

На сьогодні в епіцентрі уваги освітян, батьків і суспільства загалом знаходиться проблема якості шкільної освіти. Досягнення доступнішої і якіснішої, для усіх дітей, початкової освіти є потребою часу. На цей процес впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Освітня якість має відповідати, як соціальним потребам держави, так і запитам особистості. Вона засвідчує різноманітні, особисті досягнення учнів чи колективу.

Батьки дуже часто оцінюють якість початкової освіти з позицій захищеності дитини і комфортного її перебування в школі, і це правильно, адже у цьому віці соціальна і збережувальна функції не менш важливі, ніж навчальна, бо чим молодший учень, тим важче йому себе захистити [2, с. 14]

Здоров'я – це не лише відсутність хвороб, а й комфортний психологічний стан, гарний настрій, високий рівень адаптації, благополуччя; це гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як результат самодисципліни, самопізнання, самореалізації на основі стійкої потреби бути здоровим [3, с. 215].

Виділяють такі фактори, які важливі під час створення розвивального середовища та впливають на якість засвоєння знань: природність освітнього середовища (звуки, освітлення, якість повітря); персоналізація освітнього середовища (гнучкість, трансформованість, варіативність вибору); адекватний рівень стимуляції (складність освітнього середовища; колірне оформлення, сенсорні якості).

Секція 8. Психологічний вимір особистості

У цьому контексті важливою є естетика освітнього середовища, яке є структурним елементом простору та містить потенціал для саморозвитку учня у шкільний період. Естетика середовища виконує такі функції:

- забезпечує відчуття захищеності, довіри, радості, існування;
- впливає на інтелектуально-естетичний розвиток молодшого школяра;
- надає можливість для самовираження та саморозвитку;
- покращує педагогічний процес в естетично-продуманому оточенні;
- збагачує дітей знаннями, формує естетичний смак;
- гармонізує відносини з соціумом і забезпечує соціальну адаптованість.

Важливо зазначити, що навколишнє середовище саме по собі не може покращити якість освіти, якщо вчителі та учні не будуть використовувати його за призначенням. Освітній процес завжди виходить на перший план, тим більше в новому типі освітнього середовища [4, с. 243].

Потрапивши в освітнє середовище, молодший школяр має пройти фізіологічну та психологічну адаптацію, щоб перебудувати свій організм на роботу в нових умовах. Дитина проходить особливий етап свого розвитку, змінюючи статус малюка на статус учня. У цей період відбувається серйозні зміни в емоційній сфері дитини тому можна відзначити, що середовище яке її оточує впливає на самооцінку, рівень домагань, якість засвоєння знань. Якщо фізіологічна адаптація проходить автоматично і організм сам знаходить прийнятні реакції на нові умови, то соціально-психологічна адаптація – багатогранний процес. Рівень адаптації залежить від того наскільки цікаво, комфортно почуває себе дитина під час уроків і перерв, взаємодії з учителем і однокласниками. Використання вчителем ігрових, психологічних методик та вправ сприяють створенню не тільки позитивної атмосфери у класі, а й зворотного зв'язку з учнями та успішному виконання навчальної діяльності. Якісне засвоєння знань, молодшого школяра, залежить не тільки від навчального процесу в школі, а й від особливостей життя дитини в сім'ї. Це знову ж таки психологічна атмосфера, взаємостосунки в родині, домашній режим, статус дитини в сім'ї. Отож, молодший школяр пройшовши успішну адаптацію шляхом прийняття нового укладу життя, подолавши фізичне та емоційне навантаження буде готовим засвоювати вміння та навички, успішно виконувати освітню діяльність.

Розвинена дитина – це результат діяльності вчителя, сім'ї та середовища. Якість засвоєння знань має такі параметри:

- Міцність – пов'язується із тривалим запам'ятовуванням вивченого навчального матеріалу.
- Повнота – визначається кількістю засвоєних елементів.
- Глибина – характеризується усвідомленням учнями суттєвих зв'язків у знаннях.
- Оперативність – пов'язана з умінням використовувати здобуті знання у стандартних ситуаціях.
- Гнучкість – передбачає застосовувати вміння у змінених умовах, не стандартних ситуаціях.
- Конкретність – вміння виразити конкретне знання.

- Систематичність – засвоєння навчального матеріалу в його логічній послідовності [1, с. 136].

Таким чином, визначивши основні параметри якості можна організувати таке середовище, яке сприятиме активності школярів в освітньому процесі. В сучасному освітньому середовищі створюється багатофункціональний, гнучкий простір, який мотивує до навчання. Широко використовуються ІТ-технології, мультимедійні засоби навчання. Осередок навчальної діяльності модернізується і осучаснюється. Потрібно правильно організувати навчальні осередки у класі, які відображатимуть потреби та інтереси дітей для якісного засвоєння знань, формування самостійності та правильної роботи в парах молодшими школярами.

Література та джерела

1. Атаманчук П. С., Грунтей Т. І., Соловійова Н. В. Компетентнісно-світоглядні характеристики якості знань. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*, 2011. Вип. 17. С. 134–136.

2. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, 2011. Вип. 1.33. С. 9–15.

3. Терентьєва Н. О. Здоров'язбережувальний простір як інтегральна передумова якості освіти і життя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 2019. Вип. 1(157). С. 215–221.

4. Товканець О. Ергономіка розвивального середовища освітньої установи: умови формування. *Естетика і етика педагогічної дії*, 2021. Вип. 23 С. 241–248.

ПРИЧИНИ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна-Марія Кушнірук,

студентка 4А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Наталія Ярошук, практичний психолог, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

У статті розкрито чинники, під впливом яких формується тривожність як стійка особистісна характеристика. Розглянуто причини, що впливають виникнення шкільної тривожності в молодшому шкільному віці. Запропоновано варіанти, що сприяють зниженню почуття тривожності у дітей.

Події, які відбуваються в сучасному суспільстві, зумовлюють виникнення різноманітних особистісних зрушень, що негативним чином впливають на психічне здоров'я та благополуччя кожного індивіда. Так, наприклад, нестабільність

соціально-економічного розвитку суспільства, поглиблення кризової ситуації в країні, пандемія COVID-19, постійне перебування у ситуації невизначеності, військове вторгнення росії в Україну провокують виникнення емоційного дисбалансу, страхів, тривожності.

Діти мимоволі стали свідками цих подій. Військові дії порушили їхнє відчуття безпеки, спілкування, стосунки з друзями, вплинули на нормальний сон, позитивні емоції та інше. У своїй сукупності все це надзвичайно сильно дестабілізувало психіку дітей.

Найбільш явно і часто про порушення емоційного благополуччя сигналізують високі показники тривожності людини. Більшою мірою феномен тривожності, як ознаку емоційного неблагополуччя і неврозу, розглянуто в працях З. Фрейда. Він диференціював конкретний страх (реактивний, який відчуває людина в певний момент на конкретний стимул) і невизначений (несвідомий страх) – тривогу. Особистість, яка відчуває тривогу, відчуває свою безпорадність, відсутність контролю над ситуацією [24, с. 266].

Згідно Л. Скотчер, тривога – це емоційно загострене відчуття майбутньої загрози. Тривога має свій пролонгований аналог – тривожність. Основою положим у тривозі є переживання емоційного дискомфорту, викликане передбаченням неблагополуччя [3].

Тривога не має конкретного джерела, що породжує почуття невідомості та характеризується очікуванням загрози. Тобто тривога є суб'єктивним переживанням передумов небезпеки організму та особистості, які виникають у разі порушень особистісно-середовищної взаємодії. Тривале переживання стану тривоги може стати одним із механізмів розвитку неврозу [2].

Отже, підвищена тривожність негативно впливає на здоров'я, поведінку, продуктивність діяльності та негативно позначається на соціальному функціонуванні особистості. Унаслідок втрати впевненості у своїх можливостях у спілкуванні, з набутим негативним соціальним статусом, людина формує конфліктні стосунки.

Виникнення й зміцнення тривожності в молодшому шкільному віці пов'язане з незадоволенням вікових потреб дитини. На фоні втрати характерної для дітей цього віку життєрадісності проявляються явні поведінкові прояви тривоги, такі як: замкнутість, млявість, зниження інтересу до ігор, типова девіантна поведінка (образливість, забіякуватість, різноманітні прояви агресії) [1].

Високий рівень тривожності формується під впливом біологічних (спадкових) і соціальних чинників, що діють протягом життя людини. Згідно з дослідженнями фахівців (Т. Чаусова [4] та ін.) найбільш значущим в процесі формування тривожності є вплив середовища. До біологічних чинників формування тривожності відносять, як правило, особливості вищої нервової діяльності дитини (переважання процесів збудливості або гальмування, ступінь стомлюваності і т. д.). На фізіологічному рівні тривога може бути спричинена хворобами.

Соціальні чинники формування тривожності диференціюють на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх чинників відносять особливості сімейного виховання, взаємини з оточуючими дорослими та однолітками, до внутрішніх – внутрішньо-особистісний конфлікт і негативний емоційний досвід. У соціальній сфері джерелом

тривоги є утрудненість спільної діяльності (під час якої формується «очікування» загрози самоповазі, передбачення невдачі), конфлікти або інші причини, що призводять до соціальної ізоляції [2].

На думку А. Вавілової формування тривожності проходить у кілька етапів:

I етап. Складається з психічних процесів, у яких проявляється тривожність.

II етап. Тривожність закріплюється в поведінці та діяльності.

III етап. Тривожність стає властивістю особистості й сама репродукує психічні стани, внаслідок яких вона виникла [1].

Результати різних досліджень показують, що високий рівень тривожності взаємопов'язаний із рівнем самооцінки дитини та особливостями міжособистісних стосунків. Як правило, високому рівню тривожності відповідає спотворення самооцінки у вигляді її заниження або невідповідного віку завищення, невпевненість дитини в собі, висока орієнтованість на думку оточуючих про неї, страх невдачі. Для дітей з високим рівнем тривожності характерні такі якості особистості як сором'язливість, нерішучість або навпаки схильність до агресивних реакцій, негативізм.

Орієнтованість дитини на оцінювання себе іншими може призвести до спотворення уявлень школяра про свої можливості і сприяє проявам негативного ставлення відносно себе, постійному очікуванню неуспіху в будь-якій діяльності. Тривале за часом негативне ставлення до себе сприяє фіксації у дитини молодшого шкільного віку негативних станів.

Фіксація негативних станів у дітей молодшого шкільного віку зумовлюється також і конституційними особливостями дитини (типом нервової діяльності), соматичною ослабленістю, наявністю перинатального неблагополуччя, конфліктністю міжособистісних стосунків з однолітками, однак, значущим чинником емоційного благополуччя дитини також є тип сімейного виховання [4].

Шкільна тривожність – це специфічний вид тривожності, характерний для певного класу ситуацій взаємодії учня з різними компонентами освітнього середовища школи. Шкільна тривожність буває пов'язана з процесом навчання, з уявленнями про себе та зі спілкуванням. Молодші школярі з підвищеним рівнем тривожності вирізняються досить високим рівнем здатності до навчання, нездатністю виокремити основне, відмовою від подальших спроб за першої невдачі [2].

У молодших школярів найчастіше виникають проблеми із соціальною адаптацією. Зі вступом до школи дитина може відчувати себе некомфортно в незнайомій обстановці (не може знайти спільну мову з однолітками і не знає, як спілкуватися з учителями). У цьому разі потрібно активно займатися соціалізацією, моделюючи ситуації, в яких дитина зможе проявити самостійність.

Також важливу роль відіграє страх не виправдати очікування батьків. Дитина може засмучуватися навіть через незначні невдачі: залишене вдома змінне взуття, випадкові плями на формі. Важливо не пред'являти завищених вимог, не сварити за дрібні помилки та пояснювати, що не в усіх все виходить із першого разу. Період адаптації в даному випадку триває від місяця до півроку, і після цього рівень тривожності в молодших школярів зазвичай приходить у норму.

Молодші школярі самі не усвідомлюють причину своєї тривожності. Проговорюючи її стани, близький надійний дорослий допомагає оформити цю тривожність, роздивитись її, зрозуміти її причини та спробувати знайти рішення. У цьому випадку допоможе обмін ролями. Метод дасть змогу поговорити від імені одне одного. Батько стає дитиною, а молодший школяр виступає в ролі дорослого. Наприклад, мама починає: «Мені важко прокидатися вранці, вчитися, я не хочу ходити на уроки, мені все там набридло. Підкажи, що мені робити». І дитина міркує, що б вона порадила як дорослий. Вона адресує це мамі, але проговорює, що потрібно їй; входить у роль і починає грати, говорити суворо, істерично, кричати, командувати [3].

Таким чином, тривожність – це схильність людини переживати тривогу, тобто дискомфортний емоційний стан, що виникає в ситуації невизначеної небезпеки та виявляється в поведінці. Шкільна тривожність – це порівняно м'яка форма прояву психологічного неблагополуччя, що виражається у хвилюванні, підвищеному занепокоєнні у зв'язку з успішністю в школі, взаємовідносинами в класі, в очікуванні поганого ставлення до себе, негативної оцінки з боку викладачів та ровесників. Дитина регулярно відчуває свою невідповідність очікуванням і недоліки, сумнівається в правильності своїх дій.

Література та джерела

1. Вавілова А. Психологічні особливості страхів у молодших школярів. *Збірник наукових праць ККПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. 2020. № 1. С. 140–144.
2. Пилипенко Г., Шинкевич М. Причини виникнення тривожності в дітей молодшого шкільного віку. *The XV International Science Conference «Trends in the development of practice and science»*. December 28–31, 2021, Oslo, Norway, 2021. P. 261–264.
3. Скотчер Л. Причини проявів тривожності у дітей молодшого шкільного віку. *Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Харків, 2020*. Вип. 32-33. С. 13–14.
4. Чаусова Т. Вплив тривожності на самооцінку в дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. С. 159–164.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Ніка Ланова,

студентка 21 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора,
викладач кафедри педагогіки та психології

У роботі проаналізовано поняття ПТСР та його симптоми. Розглянуто основні ознаки ПТСР у дітей, що розвинувся під час війни.

Під час війни багато людей можуть піддаватися психотравмуючому впливу. Особливо вразливою категорією є діти. Вони можуть отримати травму, яка буде впливати на їх життя, як психологічно, так і фізично.

Згідно із вивчених наукових джерел посттравматичні стресові розлади – тривала за часом реакція на стрес у вигляді комплексу психічних порушень, що розвиваються у осіб, які пережили екстремальну подію.

ПТСР – це крайня реакція на сильний стресор, що загрожує життю людини. Частота ПТСР саме у момент надзвичайної ситуації низька. Зазвичай ПТСР починає проявлятися приблизно через шість місяців після травмуючої події. Проте, якщо стресор має потужну тривалу у часі дію (наприклад, перебування в окупації, постійні ситуації обстрілів та повітряних тривог тощо), вірогідність швидкого розвитку ПТСР підвищується [4].

Загалом причинами розвитку посттравматичних стресових розладів може бути будь яка екстремальна подія, що має негативний вплив на людину, у нашому ж випадку – це війна і ця причина є актуальна, бо на момент написання цієї наукової статті на території України відбуваються бойові дії, які травмують навіть тих, хто знаходиться на безпечній території.

Загалом, виділяють три групи факторів, поєднання яких призводить до виникнення ПТСР:

- інтенсивність травмуючої події, її тривалість, несподіваність та неконтрольованість;
- сила захисних механізмів особистості та наявність соціальної підтримки;
- особисті фактори ризику: вік на момент травмуючих подій, наявність травмуючих подій та психічних розладів в попередні періоди життя людини [4].

Особливо гостро психологічно-травмуючу ситуацію переживають діти. Це можна пояснити тим, що дитячий мозок хоч і може швидко пристосовуватись до таких ситуацій, але водночас психіка та психічні механізми захисту ще не сформовані. Подій, які можуть травмувати дитину, особливо під час війни – багато: смерть когось із батьків, тяжкі тілесні пошкодження самої дитини чи когось із рідних, катастрофи, аварії, процес усиновлення, проживання в окупації та багато інших. У підлітків одним із симптомів, які виникають під час війни є «синдром вижившого».

Ознаками ПТСР у дітей можуть бути: після події дитина стає більш замкнутою, уникає розмов. Часто дитина до 6 років, може забувати те, що з ним сталося, і це є ознакою ПТСР. Діти про це не говорять, але проявляється це так: погано сплять; стають неуважними; при схожих із психотравмуючою ситуацією може виникати прискорене серцебиття, блідість шкіри, пришвидшеність дихання; уникнення соціальної активності; занижений рівень позитивних емоцій; легко збуджуються, засмучуються, плачуть [2, с. 237].

Для підлітків, які пережили військові дії, характерні проблеми у навчанні та спілкуванні. Їм властиві порушення поведінки від депресії до агресії. У підлітків також відзначаються різні соматичні скарги, за результатами медичних оглядів які мають органічної природи. Для того, щоб підлітку поставили діагноз ПТСР, у нього повинен бути принаймні один симптом з кожної з трьох категорій симптомів, які зазначені нижче:

1. Симптоми повторного переживання або «повторного переживання» травми (сумні спогади про травму; яка зазвичай включає повторювані, яскраві образи про травму; кошмари про травму; іноді це може бути «флешбек», коли підліток втрачає зв'язок із теперішнім моментом і говорить і діє так, ніби травма сталася зараз; тривога, коли нагадують про травму).

2. Симптоми уникання (уникнення нагадувань про травму. Діти та підлітки з ПТСР часто намагаються уникати всього, що нагадує їм про те, що сталося);

3. Симптоми високої тривожності або «перезбудження» (труднощі зі сном; спалахи гніву; труднощі концентрації; гіпернастороженість) [3].

На думку С. Ліпінської при роботі з травмою та попередженням ПТСР у дитини важливо проводити роботу на всіх рівнях сприйняття:

- на раціональному рівні (пояснювати відповідно віку, про те що відбувається; чим молодше дитина, тим говорити простіше та з мінімальною кількістю слів (по суті); не обіцяти, коли не має гарантії; все, що робить дорослий, озвучувати та пояснювати, питати про почуття та думки дитини);

- на емоційному рівні (діти добре відчують, но їм складно називати емоції; батьки або опікуни повинні вміти висловлювати власні емоції, щоб допомогти дитині; вміти признавати власні емоції та використовувати позитивну риторичку: мені також страшно, але я думаю як нам вийти з цієї ситуації та запропонувати разом виразити емоцію (гарно знати декілька практик); не стидити, не забороняти, не висміювати, не критикувати; звертати увагу на зміну настрою в гіпо/гіпер сторону стресу)

- на тілесному рівні (проговорити правила фізичної безпеки; обнімати, гладити, качати, робити масаж дитині, важлива дрібна моторика; емоційно-тілесний контейнер);

Відносно образного мислення (фантазія, спогади, сон): навчити дитину говорити про власні емоції, про сни, думки, про все, що турбує, інакше дофантазує; якщо дитина бачила щось страшне, краще спитати що він відчуває, зазначити що Ви завжди його вислухаєте, втішите; звернути увагу, якщо перестає грати або гра не розвивається, це може вказувати на травматичний стрес, починає грати в смерть, катастрофу краще звернутись до психотерапевта [1, с. 38].

Таким чином, під час війни кожен може піддаватися психотравмуючому впливу. Особливо це переживають діти та підлітки. Для допомоги потрібно не залишати дитину, підтримувати, вчити виражати свої почуття та емоції.

Література та джерела

1. Греса Н. В. Психологічна допомога дітям під час війни. Особистість, Суспільство, Війна. Харків, 2022. С. 37–39.

2. Данилик М. Я. ПТСР у дітей, його діагностика та лікування за допомогою арт-терапії. Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності: зб. наук. праць X Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. Львів: ЛДУ БЖД, 2015. С. 237–238.

3. Ляшко Д. Ю. Особливості прояву ПТСР у підлітків, які були свідками активних бойових дій. 2022. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3494/Lyashko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.03.2023).

4. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): інформація для батьків. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder> (дата звернення: 07.03.2023).

ВПЛИВ ГАДЖЕТІВ НА ПСИХІКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія М'якота,

студентка 42 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н., доц.,
доцент кафедри педагогіки та психології

Метою дослідження є показати, що гаджети можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на психіку дітей молодшого шкільного віку. І, щоб користування гаджетами було безпечним для психіки дітей, необхідно дотримуватися правил здорового способу життя та використовувати їх з розумінням і обережністю.

За останні кілька десятиліть технологічний прогрес дозволив нам зробити значний крок вперед у розвитку суспільства. Однак, разом з цим прогресом, з'явилась і проблема, яка тільки посилюється з роками – вплив гаджетів на психіку дітей.

Гаджет – в перекладі з англійської мови («gadget») – пристосування, пристрій, технічна новинка, яка виконує обмежене коло завдань [2].

Мільйони дітей у всьому світі користуються різними гаджетами, такими як смартфони, планшети та ноутбуки. Ці пристрої є незамінними помічниками в навчанні та розвитку, а також в забезпеченні зв'язку з батьками та друзями. Однак, зловживання цими пристроями може мати серйозні наслідки для психіки дітей.

Проблема виникнення психологічної залежності від гаджетів сьогодні викликає досить активний науковий інтерес багатьох вчених. Серед них: Вигівська В. М., Аношков В. М., Чехун В. Ф., Бартків О. С., Кенс К. А. і т.д. [1, с. 43].

Використання гаджетів може мати як негативний, так і позитивний вплив на психіку дітей молодшого шкільного віку. Проте, важливо пам'ятати, що кожна дитина є унікальною індивідуальністю, і цей вплив на її психіку може бути різним.

Позитивний вплив гаджетів на учнів початкової школи:

1. Допомагають в засвоєнні навичок: гаджети можуть допомогти дітям навчитися читанню, письму та рахунку, що є важливими навичками для початкової школи. Багато додатків та програм спрямовані на розвиток таких навичок.

2. Підвищують зацікавленість: гаджети можуть підвищити зацікавленість дітей у навчанні шляхом створення інтерактивних та захопливих матеріалів.

3. Збільшують доступ до інформації: гаджети можуть допомогти дітям швидко та легко отримувати доступ до інформації, що може бути корисним для навчання та досліджень [4].

Діти, які проводять багато часу за гаджетами, можуть відчувати втому, роздратування та брак концентрації. Крім того, довготривале використання гаджетів може спричиняти порушення сну та здоров'я в цілому.

Використання гаджетів може мати певний негативний вплив на психіку дітей молодшого шкільного віку. Ось деякі можливі наслідки:

1. Затримка розвитку мовлення: якщо дитина проводить багато часу перед екраном, вона може не отримати достатньої кількості практики в мовленні та взаємодії з іншими людьми. Це може призвести до затримки розвитку мовлення та соціальних навичок.

2. Зменшення уваги та концентрації: постійне переключення між різними гаджетами та додатками може призвести до скорочення уваги та зниження здатності до концентрації на завданнях. Це може негативно впливати на навчання та розвиток дитини.

3. Стрес та тривога: діти можуть стикатися зі стресом та тривогою, якщо вони почуваються позбавленими гаджетів або їх використання обмежується. Також, під час використання гаджетів діти можуть потрапляти в небезпечні ситуації (наприклад, на сайтах зі шкідливим контентом або в соціальних мережах), що може призвести до тривоги та психологічної травми.

4. Проблеми зі сном: яскраве світло екрану може впливати на продукцію мелатоніну (гормону, який відповідає за регулювання циклу сну-пробудження), що може призвести до проблем зі сном. Це особливо важливо для дітей, оскільки вони потребують достатньої кількості сну для здорового розвитку та функціонування.

Враховуючи ці аспекти, використання гаджетів в навчальному процесі має бути збалансованим та обмеженим, з урахуванням потреб учнів у розвитку різних навичок та здібностей. Також важливо, щоб діти отримували достатню кількість фізичної активності та не проводили занадто багато часу за екраном гаджетів.

Використовувати гаджети чи ні – це рішення залишається за батьками. Але даючи дитині планшет потрібно думати, чи справді він зараз їй потрібен? Можливо цю супер-розвиваючу гру для вивчення кольорів можна зробити офлайн? Подумати, чи за деякий час не потрібно будете шукати способи як відучити дитину від цих пристроїв. Можливо в такому випадку, все таки, простіше не привчати? [3].

Якщо використання гаджетів дійсно необхідне для дитини (наприклад, для доступу до навчальних ресурсів або для комунікації з далекими родичами), то важливо приділити увагу тому, як саме використовуються ці пристрої. Наприклад, можна обмежити час, який дитина проводить за планшетом, і обрати якісні інтерактивні програми, які допоможуть їй розвиватися.

З іншого боку, якщо використання гаджетів не є необхідним, то можна розглянути альтернативні варіанти, наприклад, ігри, які дитина може грати в офлайн-режимі, читання книжок або заняття спортом. Важливо також зрозуміти, що якщо дитина занадто часто використовує гаджети, це може негативно вплинути на її розвиток, особливо на психічне здоров'я.

Отже, вплив гаджетів на психіку дітей молодшого шкільного віку може бути як позитивним, так і негативним. Важливо визначити оптимальний час використання гаджетів, а також контролювати те, що дитина переглядає в мережі Інтернет. Батьки

та вчителі повинні бути відповідальними за те, як діти використовують гаджети, та надавати їм можливість розвиватися у різних напрямках без шкоди для їхньої психіки.

Література та джерела

1. Карпук Ю., Гошовська Д. Проблема гаджет-залежності у сучасному світі. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019 р.) / за заг. ред. Я. О. Гошовського, О. В. Лазорко, А. В. Кульчицької, Т. В. Федотової. Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2019. С. 42–44.
2. Полянська Я. В. Психологічні особливості гаджетозалежності у дітей шкільного віку. URL: <https://cutt.ly/08ltzR5> (дата звернення: 28.02.2023).
3. Шкідливий вплив гаджетів URL: <http://lic2.zosh.zt.ua/shkidlyvyj-vplyv-gadzhetiv/> (дата звернення: 01.03.2023).
4. Як гаджети впливають на дітей. URL: <https://cutt.ly/78ltSOj> (дата звернення: 01.03.2023).

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ірина Новосад,

студентка 4-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Оксана Мельничук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик

Розкрито поняття мотивації навчання молодших школярів як психолого-педагогічної проблеми. Проаналізовано погляди на проблему мотивації. Досліджено підходи щодо формування навчальної мотивації учнів.

Навчальна мотивація, як і інтерес до пізнавальної діяльності, посідає чинне місце серед факторів, що визначають продуктивність та ефективність освітнього процесу загалом та здобувачів освіти зокрема. Це загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти, яка залежить від рівня сформованості мотивації учіння школярів. Саме вмотивована діяльність стимулює дитину до навчання, якісного засвоєння знань, розвитку і закладається саме в молодшому шкільному віці.

Мотив (франц. «motif», від лат. «moveo» – рухаю) – спонукальна причина дій і вчинків людини. Основою мотивів діяльності людини є її різноманітні потреби, у складі яких перебуває і потреба в пізнанні.

У педагогіці та психології доведено, що молодший шкільний вік має великі резерви формування мотиваційної сфери, які необхідно використовувати, щоб уникнути «мотиваційного вакууму» при переході в середню школу. У саме тому, у

молодшому шкільному віці головний зміст мотивації полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися.

Проблема формування мотивації навчання розглядається сучасними дослідниками: Давидовим В., Дригус М., Зубковою Н., Скрипченко О., Шабаліною О., Щукіною Г., які висновують, що особистість в онтогенезі проходить ряд етапів розвитку і тому виникнення пізнавальних інтересів у молодших школярів пов'язують з віковою детермінованістю.

За визначенням Зязюна І. «мотивація – спонукання активності організму і його цілеспрямованості. Підласий І. мотивацією називає процеси, методи, засоби спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти.

«Живильні сили для всього дерева учіння йдуть насамперед від почуттів маленького школяра, від того як його зустрічає школа і перший учитель», – наголошує О. Я. Савченко. Тому розвиток правильної мотиваційної спрямованості має супроводжуватися і впливом на емоційне ставлення школярів до навчання.

Молодший шкільний вік є важливим для розвитку мотивації навчання, оскільки саме на цьому етапі онтогенезу особистості навчальна діяльність є провідною і значно впливає на поведінку і усталення життєвої позиції здобувача освіти в ставленні до світу та до себе, що визначає спрямованість і зміст його активності. Мотивація учіння визначається низкою специфічних для цієї діяльності чинників:

- освітньою системою, певним закладом, де здійснюється навчальна діяльність;
- організацією освітнього процесу;
- суб'єктивними особливостями здобувача освіти (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібність, рівень домагань, самооцінка, взаємодія з іншими учнями);
- суб'єктивними особливостями педагога, насамперед системою його ставлення до учня;
- специфікою освітнього компонента.

Мотивація навчання також посідає чільне місце у формуванні особистості, адже без неї неможлива продуктивна освітня діяльність та розвиток здатності і потреби до саморозвитку, самоосвіти, що є основою самовдосконалення. І саме у молодшому шкільному віці закладається основа для подальшого учіння школяра, що в свою чергу, значною мірою впливає на прагнення до учіння у середніх та старших класах. Тому вже на початку навчання в початковій школі необхідно виявляти та досліджувати причини небажання вчитися у деяких школярів та з'ясувати, які сторони мотиваційної сфери у них не сформовані. За ставленням до навчання необхідно бачити складну будову мотиваційної сфери учня [4].

Мотиви навчальної діяльності молодшого школяра можуть змінюватися залежно від тих зрушень, які відбуваються у внутрішній структурі особистості, а також від зовнішніх обставин її життєдіяльності. Тому, щоб правильно визначити конкретні умови і особливості розвитку мотивації навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, потрібно враховувати співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів. Встановлено, що саме співвідношення зовнішніх вимог з

можливостями і потребами самої дитини є центральною ланкою, яка визначає її подальший розвиток [5].

Отже, будь-яка діяльність здійснюється під впливом певних стимулів, спонукань, що є рушійними силами навчально-пізнавальної активності особистості. Такими спонукальними стимулами є потреби, інтереси, переконання, ідеали, уявлення людини про себе, ціннісні орієнтації тощо. Вони утворюють мотивацію (або мотиваційну сферу) людської діяльності. Не випадково досліджують психологічний аспект виникнення, формування й розвитку позитивної мотивації діяльності, в тому числі навчально-пізнавальних мотивів, які не тільки є найважливішими внутрішніми спонуками учіння, але й сприяють самовизначенню особистості, її самореалізації й самовдосконалення.

Саме тому проблема мотивації молодших школярів до навчання в сучасному суспільстві є важливою і актуальною. Реформування змісту освіти все більше вимагає від сучасних здобувачів уміння самостійно отримувати знання. Для цього необхідно сформувати у них стійкий інтерес до пізнавальної та навчальної діяльності [1].

Саме тому, успіх у цьому процесі залежить не лише від здібностей і знань, а й від мотивації, тобто від прагнень самостверджуватися, досягати високих результатів. Адже чим вищий рівень мотивації, чим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим більших результатів вона може досягти.

Література та джерела

1. Гонтаровська Н. Б. Інтенсифікація навчання молодших школярів у контексті інноваційного освітнього середовища. *Відкритий урок*. 2013. № 1. С. 52–55.
2. Гословська І. Г. Формування позитивної мотивації навчання в молодших школярів на уроках математики. *Наука і освіта*. 2000. № 6. С. 18–24.
3. Гуманізація процесу навчання в початковій школі: навч. посіб. / за ред. С. П. Бондар. Київ. Стилос. 2001. 256 с.
4. Захарова А. М. Розвивальне навчання в початковій школі. *Психологія і педагогіка*. 2009. № 1. С. 21–27.
5. Малихіна О. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2002. № 7. С. 51–54.

СПОСОБИ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анастасія Олійник,

студентка ПС-11 групи спеціальності 053 Психологія
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – *Світлана Вдович, канд. пед. наук, ст. наук. сп.,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки*

Розглянуто сутність явища саморегуляції, її види та способи саморегуляції в умовах війни, представлено різні способи подолання стресу.

Проблема саморегуляції та управління власною поведінкою у кризових ситуаціях є однією з найважливіших проблем українців уже більше року. Під час війни, коли наше звичне життя руйнується на очах, коли навколо гинуть люди, дуже важливо зберігати психологічну рівновагу і психічне здоров'я. Те, як ми справляємось із тим, що відбувається сьогодні, впливатиме як на нас, так і на майбутні покоління. Тому ми повинні не тільки вижити, а й повернутися до звичайного життя здоровими фізично і психічно.

Проблемою саморегуляції особистості та її способів займалися такі вчені, як: Л. Чеқанська, Т. Щеглова, К. Дзюба, Т. Титаренко, Л. Тютюнник, В. Доценко, І. Серета, А. Ткаченко, О. Руденко та ін.

Мета статті – розглянути сутність явища саморегуляції, її види та способи саморегуляції в умовах війни, надавши приклади та різні вправи подолання стресу.

Кожен свідомий українець сьогодні переживає стрес та не завжди знає, як з ним впоратися та як контролювати себе у різних ситуаціях сьогодення. *Війна змінила плани багатьох українців. Переважна більшість людей пережили паніку, страх смерті, нерозуміння того, що буде далі. Багатьом потрібно було покинути будинок у лічені дні або й навіть години, а це все стрес і безвихідна ситуація. Люди не могли спати: одні через стрес, інші боялися не прокинутися. У більшості на фоні стресу з'явилася відмова від їжі (голодування), але й не менша кількість людей переїдали. У деяких людей із часом підвищився рівень агресії та ненависті. Одні поспіхом виїжджали закордон, інші до останнього залишалися на рідній землі й боронили її.*

Як зазначають В. Бондаренко, С. Єсімов, М. Ковалів, психологічна саморегуляція – це «вчинки, дії, властиві людині, які відображаються у психологічних процесах. З огляду на теоретичні положення, з розвитком свідомості людини та поглиблення психологічних знань компоненти психічної або психофізіологічної саморегуляції можуть переходити в розряд психологічної» [1, с. 154].

Існують такі види саморегуляції людини:

1. Довільна (людина точно бачить мету і свідомо контролює свою поведінку для її досягнення).

2. Мимовільна (тут завдання саморегуляції вижити та зберегти здоров'я. Виходить, що тут спрацьовує підсвідомий захист) [7].

Аналіз наукової літератури дозволив нам виділити такі способи саморегуляції:

1. Потрібно знайти справу, яка до душі (бажано щось таке, що не буде викликати зайвого стресу). Це може бути вишивання, в'язання, малювання. В результаті організм розслабиться, мозок буде зайнятий кольорами та порядком дій, а також можна отримати масу задоволення від процесу та відволіктися від жахливих подій.

2. Доречним буде відвідування майстер-класу, на якому можна вдосконалитися, знайти нові знайомства і, звичайно, відволіктися.

3. Також потрібно старатися якнайменше вмикати телеканали з новинами, надавати перевагу перегляду фільму, наприклад, комедії чи мелодрами (головне – щоб не було критичних жанрів чи сюжетів, які будуть нагадувати про погане).

4. Негативним емоціям потрібно давати вихід – регулярно «випускати пару» й скидати напругу після роботи. Наприклад, через активні фізичні заняття (спорт, боротьба, плавання або танці); як варіант – активне прибирання у будинку. У результаті знизиться фізичне напруження та відбудуться зміни всередині організму. При регулярних фізичних навантаженнях організм буде відновлюватися емоційно та фізично [2–6].

5. Знайти свій спосіб безпечно звільнитися від негативних думок і переживань, особливо це актуально й важливо в період війни. Для інтроверта хороший спосіб – виписувати свої переживання в щоденник. Можна писати вірші, малювати або просто розмальовувати аркуші паперу кольоровими плямами, виражаючи негативні емоції. Будь-який із цих способів може стати корисним засобом для емоційного відновлення. Після такого «сеансу емоційного звільнення» й наведення порядку в думках людина відчує полегшення та зможе проаналізувати свої дії з ясною головою [5].

6. Уміння радіти – це одна з найважливіших навичок мати свої способи наповнюватися позитивними емоціями кожен день, робити те, що приносить радість та задоволення, навіть якщо спочатку це будуть 10 хвилин перед сном. Людина зможе засинати в гарному настрої й відчувати себе краще [5].

Також існують природні способи саморегуляції, які проявляються самі собою, спонтанно, їх називають неусвідомленими. До них належать: тривалий сон; смачна їжа; спілкування з природою, тваринами; водні процедури; масаж, танці, музика тощо. Спеціальні способи (засоби самовпливу) використовуються для регуляції емоційних станів, зняття нервово-психічної напруги. До них належать:

I. Дихання. Це ефективний засіб впливу на тонус м'язів і емоційні центри мозку. Повільне і глибоке дихання (за участю м'язів живота) зменшує збудливість нервових центрів, сприяє м'язовому розслабленню, тобто релаксації. Часте (грудне) дихання, навпаки, забезпечує високий рівень активності організму, підтримує нервово-психічне напруження.

II. Способи, пов'язані з керуванням тонусом м'язів. Уміння розслаблювати м'язи дає змогу зняти нервово-психічну напруженість і швидко відновити сили. Одним із методів, який дає можливість зняти нервово-психічну напругу, є прогресивна м'язова релаксація (метод Е. Джекобсона). Він заснований на чергуванні двох станів: нервово-м'язового напруження й розслаблення. У контексті фізіології після напруги м'язів настає стадія розслаблення, тому вправи, що входять у комплекс,

орієнтовані на кожну окрему групу м'язів, завдяки цьому досягається м'язова релаксація всього тіла.

III. Способи, пов'язані із впливом слова. Словесний вплив запускає свідомий механізм самонавіювання, відбувається безпосередній вплив на психофізіологічні функції організму. Формулювання самонавіювання будуються у вигляді простих і коротких тверджень із позитивною спрямованістю (без частки «не»):

– самонакази, які варто застосовувати, коли людина переконана в тому, що потрібно щось зробити належним чином, але виникають труднощі під час його виконання (наприклад, «розмовляти спокійно», «не піддаватися на провокацію» тощо); це допомагає стримувати емоції, поводитися гідно, дотримуватися правил етики;

– самопрограмування: у деяких складних ситуаціях корисно «озирнутися назад», пригадати свої успіхи в минулому в подібній ситуації, які нагадують людині про її можливості, підкріпити це фразами «саме сьогодні»: «Саме сьогодні у мене все вийде», «Саме сьогодні я буду спокійним і витриманим», «Саме сьогодні я буду спритним і впевненим»;

– самосхвалення (самозаохочення): люди часто не отримують позитивної оцінки своєї поведінки з боку інших, і це одна з причин збільшення нервозності, роздратування, тому важливо заохочувати себе самому, у випадку навіть незначних успіхів доцільно хвалити себе, подумки говорити: «Молодець!», «Розумниця!», «Гарно вийшло!».

IV. Способи, пов'язані з використанням образів. Щоб використовувати образи для саморегуляції, слід спеціально згадати ситуації, події, у яких людина почувалася комфортно, спокійно, це ресурсні ситуації, за допомогою зорових образів, подій (небо, хмари, квіти, ліс), слухових образів (спів птахів, дзюркотіння струмка, шум дощу, музику), відчуття в тілі (тепло сонячних променів на своєму обличчі, бризки води, запах квітучих яблунь, смак полуниці) [7].

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела, можна зробити висновок, що не зважаючи на війну, потрібно вміти зберігати спокій та навчитися долати стрес. Саме в цьому допоможуть розглянуті нами способи саморегуляції: дихальні техніки, керування тонусом м'язів, словесні методи (самонакази, самопрограмування, самосхвалення) та використання образів.

Література та джерела

1. Бондаренко В. А., Єсімов С. С., Ковалів М. В. Психологічна саморегуляція як засіб підвищення ефективності професійної діяльності поліцейських патрульної служби. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2017. № 1. С. 152–161.*

2. Дзюба К. Профілактика професійного вигорання. *Психолог. 2013. № 8. С. 24–25.*

3. Зайчикова Т. В. Діагностика та профілактика синдрому професійного вигорання у вчителів: методичні рекомендації. Київ – Рівне, 2003. 24 с.

4. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. Київ: Міленіум, 2006. 368 с.

5. Чеканська Л. М. Емоційне вигорання під час війни та методи саморегуляції особистості. 2022. URL: <http://www.soippo.edu.ua/images/Новини /2022/04/27> (дата звернення: 01.03.2023).

6. Чеканська Л. М. Особливості психологічної профілактики професійного вигорання у педагогів. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*: матеріали VII Міжнар. наук.-прак. конф., 10 грудня 2020 р., м. Суми: у 2 ч. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. Ч. 2. С. 211–217.

7. Щеглова Т. Діяльність психологічної служби у підтримці особистості в умовах війни. *Професійна освіта*. 2022. № 4. С. 29–31.

СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Анастасія Похилюк,

студентка 21-УМ(б) групи спеціальності «Середня освіта
(українська мова і література)»

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**Науковий керівник – Олена Похилюк, к. філол. н.,
старший викладач кафедри української філології**

Описано відмінність сучасних соціальних міфів від класичних, виокремлено основні характеристики сучасного міфу, схарактеризовано ознаки міфологічної свідомості на сучасному етапі розвитку людства, описано функції політичних міфів та зроблено спробу описати їх вплив на свідомість особистості.

Конкретні аспекти функціонування політичних міфів, їх структура, створення та поширення, вплив на масову свідомість досліджуються значно меншою мірою, ніж міфи іншої тематики, зокрема космогонічні, антропологічні, героїчні тощо. Майже не висвітленою в науковій літературі досі є проблема маніпулятивної функції міфів. Дослідження, що торкаються цієї тематики, висвітлюють переважно практичні аспекти, констатують факт наявності політичних міфів, маніпулювання ними, але не торкаються теоретичних обґрунтувань.

Міфи, що функціонують у політичній сфері життя суспільства, ми умовно називаємо політичними міфами. Політичний міф є формою синтезу міфологічної та політичної свідомості. Як таку форму його можна визначити як емоційно-забарвлену чуттєву уяву про політичну дійсність, яка значною мірою заміщує й витісняє реальні уявлення про неї. Політичний міф є особливим міфом, що зберігає в колективній пам'яті народу його соціальний досвід, імперативи духовно-морального виміру політичних процесів.

Класичні (архаїчні) та сучасні (до яких належать і політичні) міфи суттєво відрізняються. Якщо архаїчна міфологія являє собою переважно космологічну модель, то сучасна міфологія – соціальну модель. Основним завданням архаїчного міфу було пояснення світу, побудова єдиної цілісної картини буття. Сучасний міф не

ставити собі такої мети, оскільки це завдання вже виконане, його основна мета – обґрунтувати життя соціуму, певним чином інтерпретувати процеси, які в ньому відбуваються.

Основними характеристиками сучасного міфу є вербальне оформлення, раціональне підґрунтя, всезагальність, гетерогенність, парадигмальність стосовно всіх форм поведінки та діяльності, відносна короткотривалість, консервативність, одночасна синкретичність та біполярність, просторово-часовий динамізм, персоніфікований та маніпулятивний характер, опора на архетип (стереотип мислення), підтримка вірою, ритуалами та символами. Міф є не рефлексивним, тому що з самого початку несумісний з раціонально-критичним підходом до будь-якого явища, віддаючи перевагу емоційному змісту та суб'єктивному переконанню. Він за своєю природою є ірраціональним феноменом, але сучасний політичний міф здатний поєднувати в собі свідоме і несвідоме, реальне й ідеальне, раціональне та ірраціональне.

Міфологічна свідомість стає найбільш відкритою й здатною до сприйняття в кризові історичні періоди – під час війн, революцій, реформ. У такі епохи вона найбільш рухлива й диференційована. Оскільки в політиці ніколи не буває повного спокою, то в ній завжди присутня швидше динамічна, ніж статична рівновага, тому міфи завжди супроводжують цю сферу.

Політичний міф може проявлятися на різних рівнях політичної свідомості – теоретичному та емпіричному. Якщо міфи на теоретичному рівні мають наукоподібну форму, то на емпіричному рівні міф повністю демонструє свою природу й специфіку, реалізує свою силу, тому що, спираючись на емоції, почуття, вірування, використовує елементи містики, релігійних переконань, побутових і традиційних стереотипів, асоціацій.

Міф, який функціонує в політичному житті, містить у своїй структурі такі елементи: архетип будь-якої ситуації, пов'язаної зі здійсненням заходів соціального регулювання і примусу («якщо... то...»), зміст конкретного досвіду, емпірично отриманого в ситуаціях, об'єднаних даним архетипом, та систему алегоричних образів, функціональна символіка яких співвідносить «бажане» з «належним», тобто зі сформованим архетипом [3, с. 56–58].

Політичний міф виконує такі основні функції: роз'яснювальну, апологетичну, інтегративну, нормоутворюючу, терапевтичну, маніпулятивну.

Політичний міф як антропологічний феномен, пов'язаний з людською природою, не може зникнути остаточно. У суспільстві можуть наставати періоди захоплення раціональністю, і в такому випадку будь-який політичний міф слабшає. Критика політичних міфів, їх розвінчування супроводжуються утворенням нових міфів. Основний метод руйнування міфів – це витіснення їх іншими – контрміфами. Відколи у колишньому СРСР основний політичний міф – про побудову комунізму – перестав функціонувати, відновилися національні міфи, що призвело до утворення нових держав.

Міфотворення є процесом стихійного виникнення міфу в міфологічній свідомості. Це об'єктивне формування міфу, дистанційоване від волі й безпосереднього впливу соціальних суб'єктів. Механізм міфотворення розкрив

К. Леві-Строс у своїй структурній теорії міфу. Самостійно міф виникає як потреба сьогодення, як спроба і засіб пояснити ті обставини чи ситуації, які науково, раціонально пояснити неможливо, або як спрощена інтерпретація цих, не для всіх зрозумілих, пояснень. Якщо міфотворення як процес починається з ірраціонального імпульсу й розгортається в міфологічній свідомості, то міфотворчість є цілеспрямованою раціональною дією, продуктом якої є міф з обміркованим задумом, ірраціональність якого пов'язана з несвідомим сприйняттям і поширенням міфу. Міфотворчість є процесом цілеспрямованого впливу активного суб'єкта на будь-що або будь-кого. Тут ми маємо напередуючу ідеальну ситуацію в свідомості суб'єкта міфотворчості, яку він намагається поєднати з реальною ситуацією, впливаючи на останню. Міфотворчість передбачає існування творчого суб'єкта, який задіяний у цьому процесі й діяльність якого є визначальною. Якщо якийсь конкретний суб'єкт творить міф, справедливим є висновок, що він і твориться з певною метою і має функціонувати з цієї самої причини.

Створення політичного міфу передбачає появу чогось нового, що раніше не існувало в актуалізованій формі. У цьому процесі виокремлюються три змістовні складові політичного міфу, а саме: ціннісна, мотиваційно-потребна та комунікативно-сміслова, завдяки яким проявляються його особливості [2, с. 135–136].

У процесі міфотворчості важливу роль відіграють чинники формування політичного міфу як певна сукупність соціальних та психологічних змінних (якостей, параметрів), що певним чином впливають на процеси створення та сприйняття міфу. Найбільш важливими й значущими тут є чинники невизначеності, соціальної залежності-незалежності, смислової зрозумілості, соціальної адекватності та соціальної напруженості.

Суб'єктами міфотворчості в політиці можуть бути певні політичні угруповання (партії, рухи, об'єднання), етнічні спільноти, органи державної влади, окремі особистості (політичні лідери) тощо.

У процесі міфотворчості також використовуються певні прийоми, «техніки», які детально розглядав Е. Кассіерер. Це застосування «соціальної магії», спрощення й символізації мови міфу, супроводу його ритуалами.

Створені політичні міфи нав'язуються масовій свідомості та нею сприймаються. Існує декілька способів упровадження політичного міфу: пряме впровадження, що передбачає відкритість джерела міфотворчості, але разом з тим не дискредитує його завдяки природі міфу, що сприймається не як вигадка, а як реальність; непряме впровадження, що приховує суб'єкт міфотворчості або дає лише натяк на нього; спрямування впливу «від вас» – передбачає вказівку на псевдоміфотворця; спрямування впливу «не від вас», що запрограмований на чітку констатацію непричетності певного суб'єкта до процесу створення міфу, але водночас не вказує на справжнього міфотворця.

Міфи сприймаються завдяки специфічним характеристикам міфологічної свідомості, тому відповідь на питання про причини потужного впливу міфів на натовп, масу слід шукати в особливостях людської свідомості, точніше, змін людської свідомості у момент активного впливу міфів.

Міф є ефективним засобом маніпулювання масовою свідомістю. Він справляє анестезуючу й паралізуючу дію, завдяки якій маніпулювання стає невідчутним. Так, сама по собі політична репресія або примус не можуть підкорити людину або зробити її слухняною, бо, як зазначає Е. Кассіерер, залишається сфера особистої свободи, яка дозволяє чинити опір впливу й перетворенню навіювання на переконання. Міф руйнує цей захист, облутуючи людину, якщо стає змістом її свідомості, глибоким внутрішнім переконанням, хоча б у формі забобонів і вірувань [1, с. 54–55].

Література та джерела

1. Міф як засіб політичного маніпулювання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Філософія. Політологія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003. Вип. 59. С. 51–55.
2. Міфотворення і міфотворчість у політиці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Філософія. Політологія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. Вип. 65. С. 135–138.
3. Сутність, особливості та функції політичного міфу. *Політологічний вісник: зб. наук. праць*. Київ: Знання України, 2002. № 11. С. 56–65.

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ВВЕДЕННЯ ЇХ В ІНШОМОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Вікторія Савчук, Анастасія Панасюк,

студентки 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Світлана Денисова,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Розглянуто питання адаптації першокласників до шкільного життя є складним процесом, який вимагає від вчителів та батьків ретельної підготовки та індивідуального підходу до кожної дитини.

Успішна адаптація першокласників до шкільного життя є важливим етапом в їхньому розвитку, який впливає на навчальні досягнення, психологічний комфорт та самопочуття у школі, ставлення до навчання та соціалізацію. Це вимагає інтегрованого підходу до підготовки до школи, включаючи психологічну підтримку, навчання соціальним навичкам, фізичний розвиток та навчання адаптивним стратегіям. Першокласники повинні бути ознайомлені з навчальним середовищем та його правилами, а також мати достатній рівень розвитку мовлення та вміння спілкуватися з дорослими та своїми однолітками. Важливим елементом є також взаємодія з батьками та вчителями, яка сприяє створенню сприятливого середовища для адаптації та успішного навчання першокласників. Відповідальність за успішну адаптацію лежить на всіх учасниках освітнього процесу, тому необхідно

підтримувати та сприяти розвитку необхідних навичок та якостей в першокласників, що забезпечить їхній подальший успіх в школі та житті загалом [1].

Нове мовне середовище – це постійна нова інформація, незрозумілі слова, які інтелект або намагається перекласти, або переводить у розряд «білого шуму». Та хай там як, а навантаження на дитину велике. До того ж, як визначили вчені, люди поділяються на два типи. Тим, у кого провідною є права півкуля мозку, інтенсивне занурення в мовне середовище допомагає швидше засвоїти нові слова та не перевантажує. А ось тим, у кого провідною є ліва півкуля, краще підходить дозоване спілкування з носіями мови та зосереджене навчання у класах, із викладачами та підручниками, коли інформація систематизована. Поширене почуття дитини в іншомовному середовищі – це сором, з'ясували британські дослідники Лондонського університету. Дорослі сприймають ситуації зазвичай більш адекватно. А дитині здається, що вона знову стала абсолютно некомпетентною. Розуміння та адаптація першокласників до шкільного життя є критичним фактором для їх успіху у майбутньому. Для досягнення цього мети, необхідно враховувати психологічні та соціальні аспекти адаптації, які включають підготовку дитини до навчання, підтримку з боку вчителів та батьків, створення дружнього та безпечного навчального середовища, впровадження інноваційних педагогічних методів та індивідуальний підхід до кожної дитини. Одним із ключових факторів успішної адаптації є підвищення самооцінки дитини та її відчуття причетності до навчального процесу, що може бути досягнуто за допомогою стимулюючої системи оцінювання та позитивної зворотного зв'язку. Забезпечення успішної адаптації першокласників до шкільного життя має бути постійним процесом, який включає в себе систематичну оцінку та корекцію заходів з адаптації, щоб забезпечити дітям максимальну підтримку та успіх у їхньому навчанні та житті [3].

Адаптація першокласників до шкільного життя є однією з найважливіших задач, які стоять перед вчителями початкових класів. У першому класі діти знайомляться з новою середовище, з новими людьми, з новими правилами і вимогами. Для деяких дітей ця адаптація може бути важкою і непростою, тому що вони можуть почуватися знервованими, напруженими та стресованими. Щоб успішно пройти через цей період адаптації, необхідно використовувати спеціальні підходи та методики, які сприяють полегшенню адаптації і допомагають дітям відчувати себе комфортно в новій середовищі.

Одним з важливих чинників успішної адаптації першокласників є створення позитивного і безпечного шкільного середовища. Учителі повинні створювати умови для того, щоб діти відчували себе комфортно і безпечно в класі. Вони повинні знайомити дітей з правилами поведінки, встановлювати межі, показувати, як поводитися в різних ситуаціях. Важливо також відмічати успіхи дітей та підтримувати їх у випадках, коли вони відчують стрес або напруження.

Ще одним важливим аспектом успішної адаптації є підготовка дітей до школи ще до початку навчання. Дошкільні заклади можуть забезпечити дітей певними знаннями та навичками, які знадобляться їм на початку навчання в школі. Важливо також, щоб батьки були залучені до процесу адаптації своїх дітей до школи. Вони можуть допомогти дітям зрозуміти та відчути, що школа – це не просто місце

навчання, але й місце для розвитку та соціалізації. З цією метою, важливо створити комфортні умови для дітей та підтримувати їх на різних етапах адаптації. Наприклад, можна використовувати інтерактивні методи навчання, які допоможуть дітям активно взаємодіяти з інформацією та забезпечити їх участь у процесі навчання. Також важливо використовувати індивідуальний підхід до кожного учня, дозволяючи їм розвиватися відповідно до своїх потреб та темпу навчання [1].

А ось від перевантаження вчені радять прості, дієві рецепти. Коли мозок учня перевантажений, активується амигдала – ділянка мозку, в якій зароджується страх і тривога. Нові знання більше не проходять через префронтальну кору мозку та не засвоюються. Навіть якщо учні не відчувають додаткового стресу, настає момент, коли амигдала перевищує свої можливості для ефективної передачі інформації. Ми відчуваємо, що слід відпочити від інтелектуального навантаження [1]. Можна проводити додаткові заняття з психологом, які допоможуть дітям розібратися зі своїми емоціями та стресом. Більш того, варто підтримувати батьків у цьому процесі, проводити з ними батьківські збори та консультації, щоб вони могли підтримати своїх дітей поза школою. Також важливо взаємодіяти з учителями та адміністрацією школи, щоб забезпечити прозорість та ефективність процесу адаптації. Те, за яким магістральним шляхом піде розвиток школяра у найближчі роки, чи буде період адаптації закладений соціальний та інтелектуальний фундамент успішного подальшого навчання, або з приходом в школу дитина потрапить у чужий, незрозумілий – а, отже, і ворожий йому – шкільний світ, багато в чому залежить від професійної і власне особистісної зрілості дорослих: батьків, педагогів, вихователів, шкільних психологів.

Для того щоб допомогти дитині відчути себе в школі комфортно, вивільнити наявні у нього інтелектуальні, особистісні, фізичні ресурси для успішного навчання і повноцінного розвитку, педагогам і психологам необхідно: виявити психологічні особливості дитини; налаштувати навчально-виховний процес на його індивідуальні особливості, можливості та потреби; допомогти дитині сформувати навички і внутрішні психологічні механізми, необхідні для успішного навчання і спілкування в шкільному середовищі. Таким чином, вирішення проблеми успішної адаптації дитини багато в чому визначається характером взаємодії школи та сім'ї [2].

Отже, адаптація першокласників до шкільного життя – це процес, який вимагає багато уваги та зусиль.

Література та джерела

1. Іншомовне середовище: що відбувається з мозком дитини? URL: <https://osvitoria.media/opinions/shho-vidbuvayetsya-z-mozkom-dytyny-u-inshomovnomu-seredovyshhi/> (дата звернення 07.03.2023).
2. Адаптація учасників освітнього процесу. URL: http://www.burshtyn-school2.if.sch.in.ua/osvitnye_seredovishee11/adaptaciya_uchasnikiv_osvitnjogo_procesu/ (дата звернення 07.03.2023).
3. Готовність та адаптація першокласників до навчання в школі. URL: <https://naurok.com.ua/gotovnist-ta-adaptaciya-pershoklasnikiv-do-navchannya-v-shkoli-98452.html> (дата звернення 07.03.2023).

**РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ
ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У РАНЬОМУ
ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Валерія Смирнова,

студентка групи ПС-61 спеціальності 053 Психологія Навчально-наукового
інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Вікторія Гродська,

студентка групи ПС-51 спеціальності 053 Психологія Навчально-наукового
інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

**Науковий керівник – Світлана Вдович, канд. пед. наук, ст. наук. співр.,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки**

Представлено результати емпіричного дослідження психологічних чинників формування толерантності до невизначеності у ранньому дорослому віці в умовах воєнного стану.

Толерантність до невизначеності є дуже складним та різнобічним поняттям, на формування якого впливає безліч різних факторів: фізіологічні, соціальні, середовище, в якому людина знаходиться. Толерантність до невизначеності розглядається як здатність приймати конфлікт та напруження, що виникають у ситуації двозначності, приймати невідоме і відчувати себе затишно перед невизначеністю та здатність міркувати над проблемою, навіть якщо не відомі всі факти і можливі наслідки прийнятого рішення. Інтолерантність до невизначеності визначаємо як психологічний дискомфорт або відчуття загрози у ситуаціях двозначності, коли людина не має точної інформації або ж не розуміє можливих наслідків прийнятого рішення [2].

Формування толерантності до невизначеності залежить, у першу чергу, від сімейних цінностей, правил і норм, у яких виховувалась особистість, проте з роками більш впливовими чинниками стають особистісні якості, коло спілкування людини й умови, в яких вона перебуває [1]. В умовах військового стану дуже вагомим фактором, який впливає на інтолерантність до невизначеності, є тривожність. На формування толерантності до невизначеності та інтолерантності до невизначеності впливають особистісні якості, стиль виховання, тип освіти, тип мислення та модель реакцій людини на двозначні, небезпечні та нові за досвідом ситуації.

З метою визначення рівня толерантності до невизначеності у мирного населення в умовах військових дій нами проведено дослідження, у якому взяли участь 70 цивільних осіб раннього дорослого віку (від 20 до 40 років), які з початку війни знаходилися на території України.

У дослідженні було застосовано комплекс психодіагностичних методик: «Толерантність до невизначеності» С. Баднера (адаптація Т. Корнілової),

Секція 8. Психологічний вимір особистості

«Опитувальник толерантності до невизначеності» Д. Маклейна (адаптація О. Осика), «Коротка шкала тривоги, депресії та ПТСР» Б. Харда (адаптація І. Котенєва), «Методика багатофакторного дослідження особистості (16FP-опитувальник)» Р. Кеттелла, «Шкала тривоги» А. Бека.

За методикою «Толерантність до невизначеності» С. Баднера отримано такі результати: низький рівень толерантності до невизначеності мають 67% опитуваних, нижче середнього – 33%, за шкалою інтолерантності до невизначеності 14% опитуваних мають високий рівень, 45% – вище середнього, 33% – середній та 8% – нижче середнього, з чого можна зробити висновок, що понад 50% вибірки схильні до інтолерантності до невизначеності (див. рис. 1.).

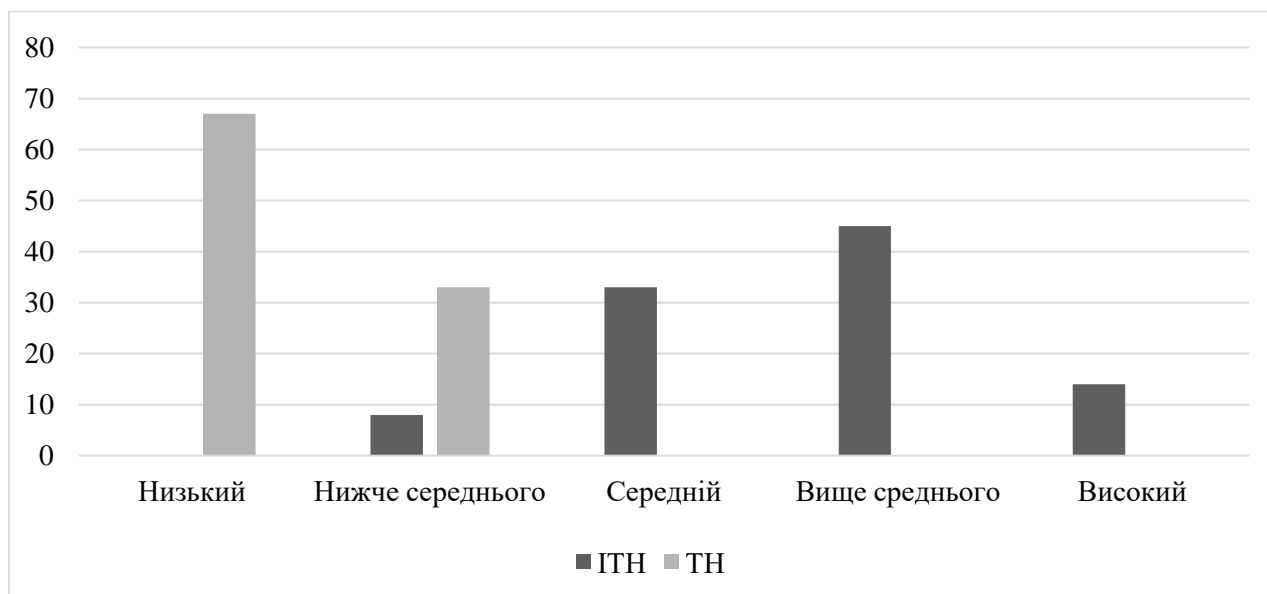

Рис. 1. Результати дослідження за методикою С. Баднера «Толерантність до невизначеності»

Результати опитування за «Короткою шкалою тривоги, депресії та ПТСР» Б. Харда свідчать про те, що 36% респондентів мають високий рівень тривожності та передумови розвитку депресії або ПТСР, проте на дані результати може впливати постійне перебування у стресі на фоні переживань через військові дії. У решти респондентів (64%) – нормальний рівень тривожності (див. рис. 2).

За результатами проведення «Опитувальника толерантності до невизначеності» Д. Маклейна видно, що 50% респондентів відзначили новизну проблеми, 28% – її складність, що є досить адекватними значеннями у нинішній ситуації. 72% опитуваних, згідно з результатами даного тестування, мають низький рівень толерантності до невизначеності (Див. табл. 1 та рис. 3).

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Рис. 2. Результати дослідження за методикою Б. Харда «Коротка шкала тривоги, депресії та ПТСР»

Табл. 1.

Результати опитування за методикою «Опитувальник толерантності до невизначеності Д. Маклейна»

Шкала	Рівень	Високий	Середній	Низький
Новизна проблеми		50%	39%	11%
Складність проблеми		28%	55%	17%
Рівень толерантності до невизначеності		20%	8%	72%

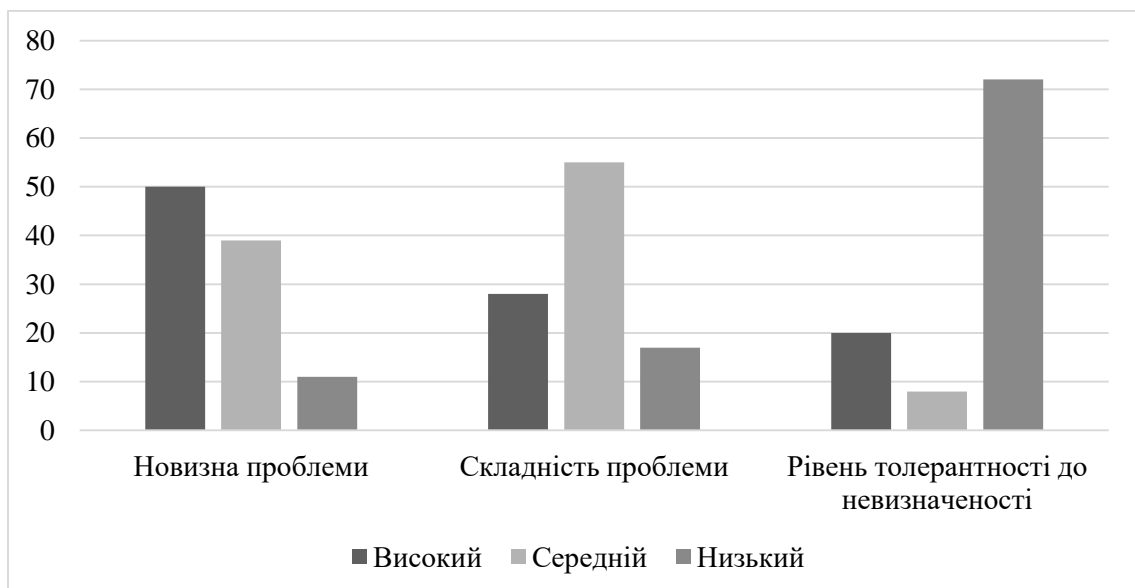

Рис. 3. Результати опитування за методикою «Опитувальник толерантності до невизначеності Д. Маклейна»

Проведення методики «Шкала тривоги» А. Бека дозволило виявити, що 25% опитуваних мають високий рівень тривожності, а 42% – середній, що свідчить про те, що понад 50% вибірки проживають ситуацію стресу. У 25% респондентів рівень

Секція 8. Психологічний вимір особистості

тривожності в межах норми та всього у 8% – легкий рівень тривожності. У реаліях воєнного стану такі показники цілком логічні й очікувані (див. рис. 4).

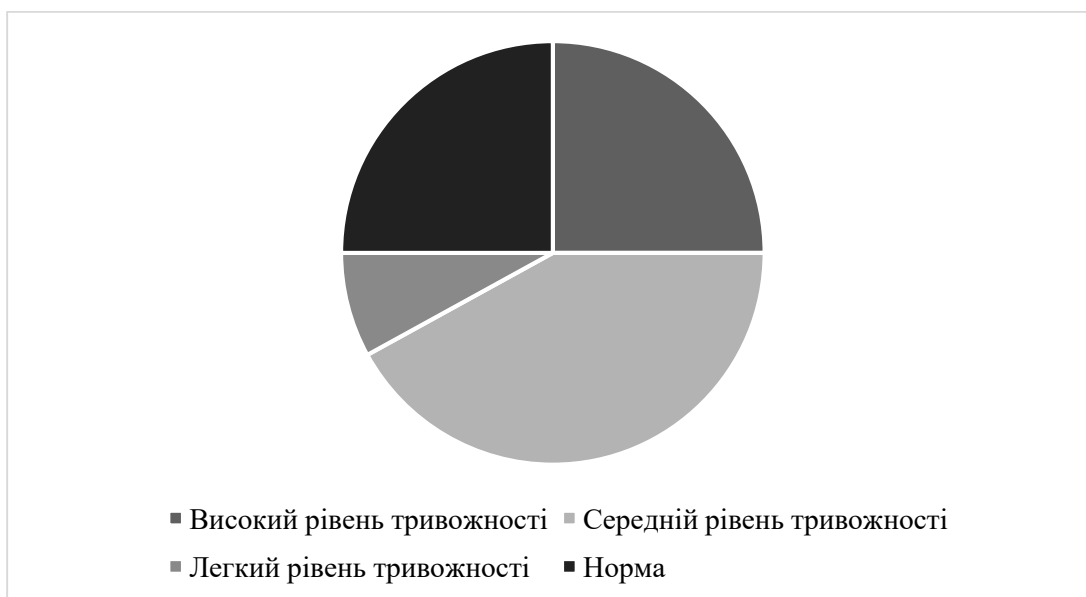

Рис. 4. Результати опитування за «Шкалою тривоги» А. Бека

За «Методикою багатофакторного дослідження особистості (16FP-опитувальник)» Р. Кеттелла ми отримали такі результати (див. табл. 2): за шкалою А (замкнутість – товарицькість) 50% вибірки характеризується замкнутістю або ж є інтровертами, а 17% – навпаки, є дуже відкритими та товарицькими; за шкалою В (інтелект) для 33% респондентів характерна конкретність та ригідність мислення, а у 20% може спостерігатись абстрактність мислення, кмітливості та швидка навченість; за шкалою С (емоційна нестійкість – емоційна стійкість) 17% емоційно лабільні, а 30% – емоційно зрілі; за шкалою Е (підпорядкованість – домінантність) 31% респондентів схильні підпорядковуватись, 11% – звикли домінувати; за шкалою F (стриманість – експресивність) 8% характеризуються стриманістю, а 36% – експресивністю; за шкалою G (чутливість – висока нормативність поведінки) 17% схильні до мінливості, піддаються впливу випадку та обставин, 19% – усвідомлено дотримуються норм і правил поведінки, наполегливі у досягненні цілей; за шкалою Н (боязкість – сміливість) 8% опитуваних мають схильність до боязкості, 28% – соціально сміливі; за шкалою І (жорсткість – чутливість) 14% опитуваних мужні, самовпевнені та жорстокі люди, 33% – чутливі, м'які особи; за шкалою L (довірливість – підозрілість) 47% опитуваних довірливі, відверті та доброзичливі; за шкалою М (практичність – розвинена уява) 22% – практичні люди, 17% – люди з розвиненою уявою, орієнтовані на внутрішній світ; за шкалою N (прямолінійність – дипломатичність) 11% респондентів схильні до прямолінійності, 17% – до дипломатичності; за шкалою О (впевненість – тривожність) для 25% властива тривожність та для 36% – впевненість; за шкалою Q1 (консерватизм – радикалізм) 14% – консервативні, 50% надають перевагу радикалізму; за шкалою Q2 (конформізм – нонконформізм) 19% залежні від групи, прагнуть приймати рішення разом з групою, 17% – віддають перевагу власним рішенням, за шкалою Q3 (низький

Секція 8. Психологічний вимір особистості

самоконтроль – високий самоконтроль) 20% мають низький самоконтроль, 8% мають високо розвинутий самоконтроль; за шкалою Q4 (розслабленість – напруженість) 11% знаходяться у стані розслабленості, і така ж кількість – 11% – у стані напруженості та фрустрованості.

Табл. 2.

Результати опитування за «Методикою багатофакторного дослідження особистості (16FP-опитувальник)» Р. Кеттелла

Рівні Шкали	Високий	Середній	Низький
A	17%	33%	50%
B	20%	47%	33%
C	17%	53%	30%
E	31%	58%	11%
F	8%	56%	36%
G	17%	64%	19%
H	8%	64%	28%
I	14%	53%	33%
L	47%	53%	0%
M	22%	61%	17%
N	11%	72%	17%
O	36%	39%	25%
Q1	14%	36%	50%
Q2	19%	64%	17%
Q3	20%	72%	8%
Q4	11%	78%	11%

Таким чином, за результатами проведеного тестування було виявлено значну частину досліджуваних із низьким рівнем толерантності до невизначеності, а також із високим або підвищеним рівнем, що доводить прямий вплив тривожності на формування інтолерантності до невизначеності. Крім цих показників, у вибірці з високим рівнем інтолерантності до невизначеності та високою тривожністю спостерігалася тенденція до таких особистісних проявів, як висока чутливість, боязкість, емоційна нестійкість, стриманість, радикалізм та висока напруженість. Це свідчить про те, що емоційно нестійкі люди мають більшу схильність до розвитку інтолерантності до невизначеності, але також варто не забувати, що переживання та страхи лише загострюються і підсилюють дані риси, коли людина живе у військовий час, адже психіка якщо й адаптується до даних умов, однак людина завжди до закінчення війни та ще якийсь час після неї перебуватиме у стані очікування загрози.

Література та джерела

1. Гусєв А. І. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2009. 233 с.
2. Hallman R. J. The Necessary and Sufficient Conditions of Creativity. The Necessary and Sufficient Conditions of Creativity. Journal of Humanistic Psychology. 1963. Vol. 3. № 1. P. 14–27.

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Владислав Суднік,

студент 21 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Марія Козігора,
викладач кафедри педагогіки та психології

У тезах проаналізовано особливості невербального спілкування вчителя фізичної культури з учнями. Означено особливості міміки та жестів вчителя.

Педагогічна праця належить до такого виду діяльності, в якому основним є духовний контакт з дітьми і дорослими з метою переконання, впливу на них, виховання їх. Особливістю праці вчителя є те, що він має справу не з мертвим матеріалом, а з живою істотою – дитиною, яка безперервно розвивається і з ростом все складніше й складніше реагує на предмети і явища навколишньої дійсності.

Особливо потрібна майстерність учителя в його контакті з учнями на уроці, в позакласних і позашкільних стосунках. Ці стосунки повинні бути такими, щоб, незважаючи на обставини, учитель не переставав бути учителем, а учень – учнем, щоб учитель не втрачав своєї учительської гідності, а учень не переходив би меж своїх учнівських прав і обов'язків. Разом з тим ці стосунки повинні бути такими, що наближають учня до вчителя. Такі стосунки будуть виховними.

Справжній педагог відчуває, скільки треба і можна говорити з учнем, переконувати його, що підкреслити в розмові з ним, коли зробити паузу або припинити розмову. Він відчуває силу і міру свого слова, погляду, зауваження, оцінки поведінки учня. Ця здібність робить вчителя впливовим, тактовним. А. С. Макаренко рекомендував учителеві тримати постійний порад на обличчі, бути в «мажорі», а якщо необхідно, то й виявити свій гнів або сум. Байдужість учителя, монотонність його почуттів – постійна радість, постійне задоволення, як і постійне невдоволення навчанням і поведінкою дітей, похмурість, гнівність дуже негативно позначається на діяльності вчителя [3, с. 118].

Щоб навчитися тактовно поводитися з учнями, треба потренувати себе в цьому. А. С. Макаренко про себе говорив, що він став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «іди сюди» з 15- 20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури, голосу [4].

Учитель навчає і виховує своїх учнів всіма своїми позитивними якостями: знаннями, світоглядом, моральними якостями, манерами, поведінкою.

У складному процесі спілкування учителя з учнями важливі різні засоби: постава тіла, жести, міміка, інтонація, погляд і навіть манера одягатися. Усі ці засоби передавання належать до невербальної комунікації. Часто різні засоби невербальної комунікації (жест, міміка, поза, погляд, дистанція) є іноді виразнішими й дієвішими носіями інформації, ніж слова.

Одним із важливих засобів є дистанція спілкування. Скоротивши або збільшивши відстань, вчитель підсилює або послаблює свій вплив на учня. Тому вчителю треба враховувати ситуацію спілкування, обережно визначаючи простір.

Спрямованість, психічний стан мовця виражається у його жестах. Жести – рухи посилюють вплив сказаного слова. Вони мають свою класифікацію.

Є жести, які зрозумілі без слів. Це жести – символи, вони мають свою національну специфіку. Той самий жест у різних народів несе різне смислове навантаження.

Найбільш універсальними є жести повсякденного спілкування. Це жести етикету: привітання, прощання, привернення уваги, заборони чи дозволу, погодження чи заперечення.

Учителю постійно доводиться перебувати в центрі уваги учнів. Тому важливими є жести – симптоми. Настрій педагога одразу передається класу, робота з класом часто залежить від першої хвилини невербального контакту (форми привітання, інтонації першої фрази і т.д.). Жести – симптоми треба контролювати, приховуючи часо свій зіпсований настрій, втому, фізичне нездужання, бо це впливає на темп і результат роботи на уроці [5].

Велику роль у роботі вчителя фізично культури відіграють жести – регулятори. Мова вчителя фізичної культури переважно лаконічна, має свою специфіку, якщо порівнювати роботу різних педагогів – предметників. Жести – регулятори значною мірою традиційні, загальнозрозумілі. Під час бесіди з учнем педагог може жестом руки внизу – вверху попросити учня піднятися і навпаки дозволити сісти (зверху – вниз). Пауза мовчання в поєднанні з підкресленою нерухомістю постави вчителя регулює дисципліну в класі. Докірливе похитування головою – жест-заборона та ін.

Жести – інформатори підсилюють логічне сприймання навчального матеріалу. Рухами рук вчитель змальовує розміри предмета, форму, спрямовує увагу учнів на даний предмет. Вчитель фізичної культури володіє великим запасом жестів – інформаторів, демонструючи різні спортивні вправи, ігри, використовуючи різноманітний спортивний інвентар.

Ритмічні жести – постукування рукою чи ногою в такт роботи.

Важливою в роботі педагога є вміння «читати» міміку. Стеження за обличчям мовця під час спілкування допомагає зрозуміти, наскільки повноцінно сприймається почуте. Вчителю необхідно навчитися розрізняти знаки зосередженості, активної роботи думки, втоми, втрати зацікавленості. Серед мімічних ознак уваги, вчені виділяють зацікавлений погляд, напруженість м'язів обличчя, дещо зсунуті до перенісся брови. Стійкість погляду означає зосередженість, блиск очей – зацікавленість предметом. Підняті брови, запитливий погляд свідчать про подив, сумнів, потребу в додатковому роз'ясненні.

Напруженість міміки пози, заперечне похитування головою свідчать про незгоду. Якщо учень нахилиється вперед, підводиться, його погляд може означати взяти слово і вступити в полеміку. Якщо вираз обличчя стає недоброзичливим, очі звужуються, можлива іронічна посмішка, переплетені руки на грудях – це сигнал виникнення конфлікту. Це не має відношення до теми уроку, а найчастіше викликано незгодою з оцінкою чи зауваженнями вчителя. Така ситуація вимагає від педагога

негайного реагування з метою попередження виникнення психологічного бар'єру між ним та учнем. Розслаблена поза свідчить про втому, вона поєднується із байдужим виразом обличчя, опущеними очима.

Знання «коду» міміки допомагає вчителю контролювати ставлення учнів до навчання [1].

На уроці треба поєднувати індивідуальний зоровий контакт із охопленням очима всього класу. Це створює робоче коло уваги. Чергування погляду важливе і під час відповіді учня. Учитель, поглядаючи на учня, який відповідає дає зрозуміти, що він чує його відповідь. Дивлячись на клас він повертає увагу інших дітей до учнів.

Сприйняття вчителя як особистості, формування довіри чи недовіри до його слів починається із враження, створеного його зовнішнім виглядом. Що треба мати на увазі:

- фізичний вигляд (обличчя, постава, хода, голос, мовлення);
- оформлення зовнішності (одяг, зачіска, прикраси);
- засоби виразної поведінки (доброзичливість, привабливість, привітність, естетична виразність) [2, с. 176].

Педагог формує морально – етичні погляди і смаки вихованців. Будь-яка деталь у його зовнішності і поведінці має виховне значення. Тому він має одягатися елегантно, з урахуванням вимог моди. Водночас його одяг має бути зручним для виконання необхідних педагогічних операцій.

Отже, можна зробити висновок: невербальний аспект спілкування вчителя з дітьми займає значне місце у виховному процесі. Щоб полегшити свою роботу, вчитель повинен вміти спілкуватися з вихованцями, брати до уваги кожен погляд, жест, рух, а також контролювати свою невербальну поведінку. Вчитель повинен володіти культурою невербальної поведінки. Ця проблема в педагогічній діяльності заслуговує на особливу увагу і вимагає ретельного опрацювання.

Учитель фізичної культури – ключова фігура освітнього процесу. Від нього в значній мірі залежить і фізичне здоров'я учнів і психічний стан, здоровий дух, щасливе дитинство і бурхлива юність. Він має об'єднувати педколектив, батьків, громадськість навколо цих завдань. У школі має панувати культ здоров'я: чисті просторі класи, затишна їдальня, спортзал, спортивні площадки, майданчики, спортивний інвентар згідно вимог стандартів. Різні позашкільні заходи, змагання, турпоходи, екскурсії повинні сприяти інтелектуальному, духовному, фізичному розвитку, щоб юні громадяни вміли переборювати різні труднощі, вміли захистити рідну землю, росли справжніми людьми, патріотами нашої України.

Література та джерела

1. Головнюва О. В. Емоційна експресивність у невербальній поведінці викладача. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001465-32c2.doc.html> (дата звернення: 18.02.2023).

2. Довга Т. Я. Візуально-комунікативні характеристики особистісно-професійного іміджу вчителя. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка. 2015. Вип. 141. Ч. 2. С. 175–179.

3. Макаренко А. С. Твори. Т. 5. Київ: Рад. школа, 1954. С. 118.

4. Макаренко А., Сухомлинський В. як видатні майстри педагогічної праці. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13799/> (дата звернення: 01.03.2023).

5. Невербальні засоби професійно-педагогічної комунікації. URL: <https://studfile.net/preview/9264747/page:4/> (дата звернення: 01.03.2023).

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НУШ

Юлія Чернюк,

студентка 21 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Петро Бойчук, к. пед. н., доц.,
доцент кафедри педагогіки та психології,**

Розглянуто поняття «толерантність». Розкрито особливості формування толерантності молодших школярів. Представлені шляхи розвитку толерантності в учнів молодшого шкільного віку в НУШ.

У сучасному суспільстві поширені прояви байдужості, агресії, насильства, дискримінації, нетерпимості та неповаги до іншого народу, віри, культури та погляду. У цьому контексті все більшої актуальності набуває питання формування у підростаючого покоління толерантності як особистісної моральної якості, заснованої на ціннісному ставленні до інших, до себе, до оточення.

Метою роботи є проаналізувати поняття «толерантність» та розглянути шлях розвитку толерантності за допомогою розвиваючої програми.

Дослідженням розвитку толерантності в учнів початкової школи займалися такі педагоги та психологи: Л. Божович, Л. Виготський, В. Давидов, В. Зеньковський, Я. Коломинський, О. Леонт'єв, В. Сухомлинський, Г. Цукерман та ін. [1, с. 12]

У «Декларації принципів толерантності», затвердженій Генеральною конференцією ЮНЕСКО 16 листопада 1995 року визначається поняття толерантності: «... толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Їй сприяють знання, відкритість, спілкування і свобода думки, совісті і переконань. Толерантність – це гармонія в різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична, і правова потреба. Толерантність – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру і сприяє заміні культури війни культурою миру» [3].

Одним із шляхів розвитку толерантності в учнів молодшого шкільного віку в НУШ є розробка розвиваючої програми «Хочу пізнати себе та інших».

Програма розроблена у відповідь на те, що учні початкових класів не завжди розуміють людину, себе, механізми конструктивної взаємодії з іншими. Вона

Секція 8. Психологічний вимір особистості

розвиває в учнів систему знань, умінь і навичок, пов'язаних із механізмами толерантності, взаємовизнання, взаєморозуміння (ідентифікація, рефлексія, емпатія).

Програма складається з трьох складових:

- Незрозуміле не є не правильне
- Відмінності не страшно
- Я поважаю

Під час етапу «Незрозуміле не є не правильне» ми розглядаємо низку казок, а саме Василя Сухомлинського у «Хрестоматії з етики». Ці твори змушують дітей замислюватися над вчинками та переживаннями своїх героїв, пов'язуючи їх із собою. Крім того, у процесі читання та обговорення діти знайомилися з такими важливими поняттями, як совість, альтруїзм, особистий інтерес. Авторський аналіз і оцінка поведінки та характеру героїв дозволяє учням зорієнтуватися в оцінці ситуації. Але художній твір потребує від учителя творчого підходу, тому що процес розбору твору включає такі етапи:

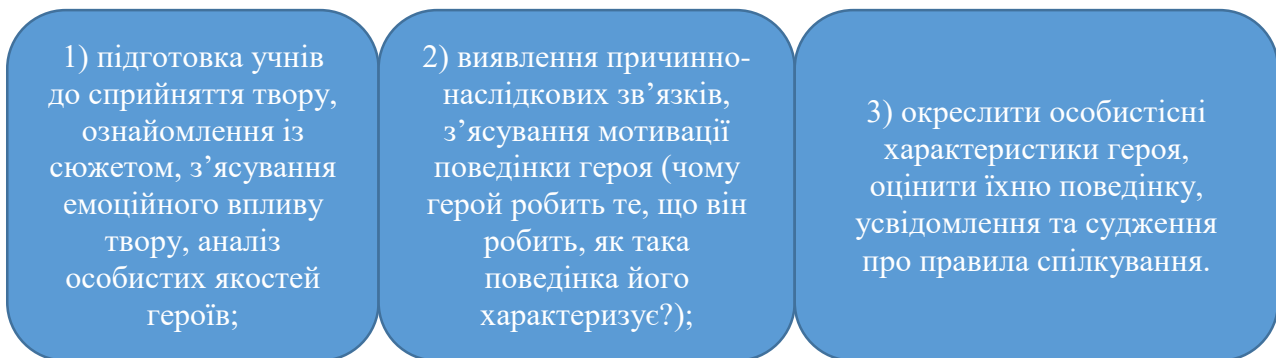

Рис. 1. Етапи розгляду твору

У наступному етапі «Відмінності не страшно» ми використовуємо мультимедіа. Учні з великим ентузіазмом дивляться анімації та розуміють сутність, що якщо людина чимось відрізняється від нас, це не означає, щось погане, це нормально. Мультфільми, які навчають дитину про толерантність беремо із відкритих джерел Інтернет, ретельно переглядаючи їх перед показом для дітей, щоб були українською мовою і відповідали віковій категорії [2].

У третьому етапі «Я поважаю» використовуємо ігри – тренінги та рольові ігри. Власне, саме гра дає дітям можливість уявити себе на місці інших людей, розширює діапазон власних думок і почуттів, сприяє кращому розумінню себе та інших. Крім того, рольова гра дає учням можливість експериментувати з різними моделями поведінки та побачити, до яких наслідків вони призводять [4 с. 105].

Наводимо фрагмент одного із занять на тему «Спілкуємося “Я + інші”».

Мета заняття: розвивати вміння спілкуватися, формувати почуття колективізму, самоаналізу й реалізації резерви власного «Я».

Хід заняття

Учитель іде до вікна і пропонує подивитися на світ за вікном (лунає спокійна музика).

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Учитель: усміхніться, порадійте за сьогоднішній день. Привітно, з повагою подивіться на свого сусіда по парті. Усі ми з вами люди. Але двох однакових людей не буває. Кожен з нас це особистість. У нас різні інтереси. У будь-якому випадку ми чинимо по-різному, кожен по-своєму. Але в кожного з нас є спільна потреба – це потреба у спілкуванні. Тож на сьогоднішній виховній годині ми поговоримо про спілкування «Я + інші».

Спілкування – це обмін інформацією. В одній із шкіл міста учням запропоновано написати твір на тему: «Коли я задоволений собою і коли ні». Дівчинка Соломія щиро написала, що вона задоволена собою: її всі хвалять, всі люблять. Хлопчик Петро відверто визнав: «А мене всі не люблять, бо тільки дорікають і лають, часом стає так прикро, що ні в школі, ні дома бути не хочеться. Тоді я йду на річку, щоб побути на самоті». А Максим виклав свої міркування так: «У мене буває те та інше. Я задоволений собою, коли мене заслужено хвалять за якийсь гарний вчинок. Тоді мені хочеться ще щось хороше зробити людям. Та й буваю інколи невдоволений собою. Яюсь, пригадую, пішов у магазин по хліб та й загулявся в сусідньому дворі: грав з хлопцями у м'яча. Повернувся і побачив ображену маму, яка після роботи готувала вечерю. Я від сорому ладен був крізь землю провалитися. Добре, що мама зрозуміла мене і пробачила».

Бесіда з учнями:

- Як гадаєте, хто правильно оцінив себе?

- Як ви думаєте, чому Соломія вважала себе найкращою, а Петро – невдахою? (І Соломія, і Петро судили про себе тільки з того, що кажуть люди про них. А самі не замислювалися над власним «Я»).

Учитель. Давньогрецький філософ Геракліт казав, що всі люди повинні навчитися «мислити і пізнати себе». Максим у цьому відношенні показав усім приклад. Важливе місце у спілкуванні займає знайомство і самопрезентація, самооцінка.

Проведемо тренувальну вправу «Який я є? Яким я хочу бачити Себе?», котра спрямована на краще пізнання себе.

Окремі учні нашого класу отримали завдання відповісти на питання: «Який я є? Яким я хочу бачити себе?» і відтворити це у символах чи малюнках.

Захист малюнків.

Учитель. Отже, ви почули розповідь учнів про себе. Таке відверте спілкування з собою допоможе відповісти на запитання «хто я?». Які якості особистості, позитивні і негативні, були використані у розповідях? (діти називають і записують на дошці якості особистості, які використовуються у спілкуванні: позитивні та негативні).

Учитель. При відвертій розмові з собою не слід «перегинати палку», самопринижувати себе («я гірший за всіх») чи підносити себе («Я найкращий»). Гірше, коли ви вважаєте себе непогрішним і не навчитеся визнавати свої помилки.

Учень. Здавна в різних країнах світу встановлювалися правила, норми, вимоги до поведінки людини в певних умовах. Імператори і філософи, королі і поети, вожді племен, актори виголошували, оспівували моральну, етичну, похвальну поведінку і карали, висміювали за порушення писаних правил поведінки.

Наступна тренувальна вправа «Перетворення»

Секція 8. Психологічний вимір особистості

Діти працюють групами.

I група «Якби я був книжкою, то я був би...» (словником, детективом, віршами...)

II група «Якби я був явищем природи, то я був би...» (вітром, сонцем, бурею...)

III група «Якби я був музикою, то я був би...» (романсом, класикою, джазом, диско...)

IV група «Якби я був дорослим, я був би...»

Звучить музика.

Учні по черзі зачитують виконане завдання.

Учитель. Кажуть, що справжня мужня людина така, яка не боїться дізнатися правду про себе.

Вправа «Я про знайомих».

Учитель. На дошці записані негативні і позитивні якості людини. Ваше завдання, на основі цих якостей скласти характеристику однокласника, не називаючи при цьому імені. Потім прочитати, а інші учні відгадають про кого йде мова.

Зачитують характеристики, обговорення.

Вправа «Мої однокласники про мене».

У мене в руках листочки з іменами ваших однокласників. Кожен витягне листочок з іменем того, про кого буде складати характеристику. Дотримуючись такого плану: 1) позитивні якості людини; 2) негативні якості людини.

Учитель збирає листочки і зачитує характеристики.

Учні відгадують про кого йде мова.

Учитель. Щирі відгуки ваших однокласників, здається, допомогли вам відшукати «+» і «-». І, напевно, виникло бажання поліпшити свою поведінку, набути кращих людських якостей. І це ми досягли завдяки дотримання формули ефективного спілкування.

1. Говори так, щоб тебе почули.

2. Слухай так, щоб зрозуміти про що йдеться.

3. Створюй умови для того, щоб спілкуючись ви обмінювалися інформацією.

Вміння спілкуватися нерідко залежить від вміння вислухати.

Слухання – не просто мовчання, це активна діяльність.

Вправа «Вмій слухати»

Для цієї вправи я пропоную вам послухати заповіді Василя Олександровича Сухомлинського.

Учні називають заповіді В. О. Сухомлинського:

«Умій відчувати серце матері, умій бачити в її очах мир і спокій, щастя і радість, тривогу і неспокій, збентеження і смуток. Якщо ти в дитинстві не навчився бачити в материнських очах її душу, ти на все життя залишився моральним невігласом».

«Умій відчувати найтонші порухи батькової душі. Його невдачі і прикрощі на роботі – твоя біда. Його хвороба – твоє горе».

«Не вимагай від батьків неможливого. Ти взагалі не маєш права вимагати чогось від батьків. Вони дають тобі все, що можуть».

«Якщо ти вважатимеш, що тобі всі зобов'язані, і ніколи не подумаєш, що ти зобов'язаний людям, ти виростеш хамом і дармоїдом»

«Дідусям і бабусям найпочесніше місце в домі. Прислухайся, як ставляться старі люди до навколишнього світу, що вони схвалюють, що засуджують. Їхній розум – це мудрість і досвід народу».

«Умій дякувати вчителю. Вислухавши слова схвалення, дякуй за науку. Вислухавши найприкріші, найсуворіші слова, теж дякуй за науку».

«Любити людство легше, ніж зробити добро сусідові, – писав Мудрий Учитель Григорій Сковорода, – умій робити добро сусідові».

«Умій підтримати, допомогти, підбадьорити людину, у якої біда, страждання, горе. Пам'ятай, що такі ж самі біда, страждання, горе можуть бути і в тебе».

У підсумку виховної години виконаємо *вправу* «Дерево підсумків». Перед вами листочки зеленого і червоного кольору. Якщо вам сподобалася година спілкування і ви бажаєте, щоб і надалі у такій формі проходили заняття, то на дерево прикріпіть зелені листочки, якщо ні – тоді червоні.

Підсумки. Дякую за спільну роботу [5, с. 59].

Отже, переорієнтація навчально-виховного процесу відбувається на формування толерантності за умов співробітництва, що має особистісну спрямованість і стимулює самовдосконалення особистості. У сучасному світі людям без толерантності важко, тому що в цей час потрібно здобути високу моральну цінність. Особистість педагога та особистість учня в закладах освіти мають бути рівноправними співучасниками навчально-виховного процесу та нести однакову відповідальність за кінцевий результат співпраці.

Література та джерела

1. Бирко Н. М. Особливості формування толерантності учнів молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. Вип. 4. С. 12–18.
2. Вісім мультфільмів, які навчають дитину про толерантність URL: <https://www.empatia.pro/8-multifilmiv-yaki-navchaut-dytynu-tolerantnosti/> (дата звернення 11.03.2023).
3. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО від 16.11.1995. URL: <https://www.oas.org/dil/1995%20Declaration%20of%20Principles%20on%20Tolerance%20UNESCO.pdf> (дата звернення: 11.03.2023).
4. Москальова А. С. Формування психологічної культури дівчат – підлітків в умовах позашкільного навчального закладу: дис... кандидата психол. наук: 19.00.07. Київ, 2004. 223 с.
5. На добромуму серці тримається світ: метод. рекомендації / упоряд. Т. Л. Киндибовська. Луцьк, 2022. С. 59–63.

ВПЛИВ СТРАХІВ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Христина Яремчук,

курсантка ПС-41 групи спеціальності 053 Практична психологія
кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – Оксана Стельмах, к. псих. н., доцент.

Подано теоретичний аналіз впливу страхів на професійну діяльність рятувальників.

Актуальність вивчення негативних психічних станів рятувальників, зокрема тривоги та страху, і способів їх подолання, зумовлена не тільки їхнім негативним впливом на ефективність професійної діяльності, а й негативним впливом на життя та здоров'я, що спричиняє психологічні проблеми та особистісні зміни.

Питання формування різноманітних страхів у процесі професіоналізації особистості є дедалі актуальнішим, але недостатньо вивченою галуззю в українській та зарубіжній психології. Звичайно, залежно від виду діяльності, у кожній професійній групі є свої страхи, характерні для її професії [1].

Страх розглядається як фундаментальна емоція, і люди сприймають свою особисту безпеку як загрозу, коли відчують цю емоцію. Це змушує людей шукати способи уникнути загрози та усунути небезпеку [2, с. 286].

Мета: здійснити теоретичний аналіз впливу страхів на професійну діяльність рятувальників.

Теоретичними засадами дослідження страхів є філософські погляди на проблему людського страху, які досліджували такі науковці як: Г. Гегель, І. Кант, Л. Фейєрбах, Г. Юм, Д. Юм.

Психологічні підходи до розуміння феномену страху висвітлені у роботах зарубіжних вчених: К. Іззард, С. К'єркегор, Ж. П. Сартр, С. Фройд, Е. Фромм, М. Гайдеггер, С. Хорні, Ю. Щербатик. Вивченням положення із встановлення психологічних детермінант екстремальної професійної діяльності займались: М. Корочук, В. Левтеров, В. Осодро, Є. Потапчук, І. Приходько, О. Тимченко [1].

В науковій літературі під страхом розуміють психічний стан людини, який пов'язаний з проявом астенічних почуттів (тривоги, хвилювання та ін.) в ситуаціях загрози біологічному чи соціальному існуванню людини, який спрямований на джерело уявної чи реальної небезпеки в житті. В екстремальних умовах діяльності страх може стати фактором, який перешкоджає здійсненню ефективної індивідуальної й колективної діяльності, і ця обставина проявляється в дуже широкому діапазоні наслідків: від масової паніки до індивідуальної психологічної пригніченості, втрати здатності ясно мислити, адекватно оцінювати обстановку, аж до безініціативності й повної пасивності при виконанні завдань за призначенням.

Так, Є. Потапчук в своїх дослідженнях визначив чинники розвитку страхів у професійній діяльності рятувальників: невпевненість у собі, відчуття своєї некомпетентності, тривожне очікування невдачі, наявність твердих ірраціональних

конструктів у фахівців, кризи професійного становлення, рівень тривожності особистості, неможливість включення у свій потенціал професійних знань [4].

Страх може виникнути в результаті небезпеки, з якою зіштовхнувся рятувальник, такої як пожежа, затоплення або інша надзвичайна ситуація. Це може впливати на їхню здатність виконувати свої обов'язки, призводити до помилок та недбалості, що може мати серйозні наслідки для життя та здоров'я людей [4 с. 226].

Однак, науковці зазначають, що страх може мати і позитивний вплив у діяльності рятувальників. Наприклад, він може стати стимулом для їхньої підготовки та тренувань, які допомагають їм зберігати спокій та впевненість в кризових ситуаціях. Страх може також надихати рятувальників на виконання більш відважних та сміливих вчинків, щоб захистити життя та майно інших [3 с. 164].

Узагальнюючи результати нашого дослідження слід зазначити, що страх має позитивний і негативний вплив на професійну діяльність рятувальників. З позитивної сторони страх може активізувати рятувальників до діяльності, крім цього, це проявляється у активно-захисних реакціях – у мобілізації своїх можливостей для попередження небезпечного результату. Негативною стороною прояву страхів може бути перешкоджання при виконанні службових обов'язків – рятувальники можуть відчувати страх, що може впливати на професійну діяльність і на їхню здатність виконувати свою роботу, а також призводити до помилок.

Література та джерела

1. Варій М. Й. *Психологія*: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2009. Вид. 2. С. 288.
2. Косолапов О. М. Індивідуально-психологічні особливості поведінки рятувальників у екстремальних ситуаціях. *Проблеми екстремальної та кризової психології: зб. наук. пр.* Харків: УЦЗУ, 2007. Вип. 3. С. 285–292.
3. Косолапов О. М. Особливості професійних страхів рятувальників. XI Міжн. виставк. форум «Технології захисту – 2012: матеріали 14-ї Всеукр. наук.-практ. конф. рятувальників (26-27 вересня 2012 р., м. Київ). Київ: Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, 2012. С. 225–227.
4. Томчук С. М., Томчук М. І., *Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі*. Вінниця: Вінницька академія неперервної освіти, 2018.

СПЕЦИФІКА ДЖАЗУ ЯК СТИЛЮ СУЧАСНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Вікторія Арчибасова,

студентка Муз-51М групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету культури та мистецтв

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – Світлана Панасюк, к. пед. н.,

доцент кафедри музичного мистецтва

Досліджено специфіку джазу як стилю сучасного музичного мистецтва. Вивчено історичний шлях даного напрямку в музиці та проаналізовано його в контексті сучасності.

Джаз – вид музичного мистецтва, який виник і США у XIX–XX ст. З’явився в середовищі афроамериканського населення, яке на той час було пригнобленим та значною мірою обмеженим в правах. Люди, які населяли дану територію, були нащадками рабів, яких насильно вивезли з їхньої етнічної території. Згодом даний музичний напрям отримав певне поширення.

Для джазу характерні такі риси як імпровізація, поліритмія, заснована на синкопованих ритмах та свінг – унікальний комплекс прийомів виконання ритмічної фактури.

Слово «jazz» інтерпретується по-різному. У креолів воно означало полювання, хвилювання, а в 1860 р. у північноамериканській літературній мові з’являється слово «jasm», яке означало піднесення, натхнення [5, с. 17]. Згодом на зміну приходять слово «jass», яке означало ловити.

У 1915р. слово «jazz» вперше з’являється як музичний термін. Це відбувається завдяки «білому» оркестру. Термін поширюється в Північній Америці, а через деякий час по всьому світу.

Даний стиль – синтез декількох музичних культур та національних традицій. Початок – африканські землі. Специфіка африканської музики полягає в надзвичайно складному ритмі [3, с. 21]. Музика завжди супроводжується танцями. Танці теж мають свою особливість. Зазвичай це плескання та швидке притупування. На основі цього виник регтайм – ще один музичний жанр, який в поєднанні з блюзом дав початок новому напрямку в музиці – джазу.

Процес змішування африканської культури з європейською відбувався протягом XVII–XIX ст. Слід зазначити, що європейська культура у Новому Світі зазнала серйозних змін. Так у XIX ст. виник «протоджаз», а потім джаз як загальноприйнятий термін.

Дослідник Маршалл Стернс у книзі «Історія джазу» характеризує напрям як синтез «білої» та «чорної» музичної культури:

«Передусім, де б ви не почули джаз, його завжди значно легше впізнати, ніж описати словами. Але й в найпершому наближенні ми можемо визначити джаз як напів-імпровізаційну музику, що виникла в результаті 300-річного змішування на північноамериканській землі двох великих музичних традицій – західноєвропейської

та західноафриканської, тобто фактичного злиття білої та чорної культури. І хоча в музичному відношенні переважаючу роль тут зіграла європейська традиція, але ті ритмічні якості, які зробили джаз настільки характерною, незвичайною і легко пізнаваною музикою, безсумнівно, ведуть своє походження з Африки. Тому головними складовими цієї музики є європейська гармонія, євро-африканська мелодія та африканський ритм [1, с. 47]».

Він виділяє основні джерела джазового синтезу:

- 1) ритми Західної Африки;
- 2) робітничі пісні (work songs, field hollers);
- 3) релігійні пісні (spirituals);
- 4) світські пісні (blues);
- 5) американська народна музика минулих століть;
- 6) музика менестрелів та вуличних духових оркестрів.

Театр менестрелів – важливе джерело походження джазу. «Білих» тішила манера рабів у співі, танцях, одязі, манері ходити. На початк ХІХ ст. з'явилися перші білі артисти, які намагались повністю відтворити культуру чорних. Їхні виступи називались «minstrel show». Це було гарною школою для ранніх джазменів.

Відправною точкою розвитку джазу вважається Новоорлеанський джаз – мистецтво, що розвивалося у Новому Орлеані на початку ХХ століття. Його попередником був Архаїчний джаз.

Новий Орлеан – важливий торгівельний центр та морський порт. Місто приваблювало представників різних національностей та соціальних прошарків.

Джерела джазу:

- 1) духовна музика (спірічуел та госпелз);
- 2) блюз;
- 3) регтайм.

В Європі джазмени з'явилися перед ІІ світовою війною.

На даний момент теорія джазової музики значно слабше розвинена, ніж теорія академічної музики. Пояснюється це стрімким розвитком джазу, труднощами при опануванні неєвропейських музичних форм, ставленням музикознавчої еліти до джазу як до «несерйозної музики».

Відправна точка розвитку та поширення – 26 лютого 1917 р. В цей день «Original Dixieland Jazz Band» записав свою першу платівку з джазовими композиціями.

У складі джаз-бенду серед інструментів є саксофон та барабани, проте спочатку ці музичні інструменти були лише у військових оркестрах. У складі джазової групи інструментів їх почали застосовувати після Громадянської війни в Америці.

У 2001 р. громадськість схвилювалась через те, що Регіна Картер виконувала джазові композиції на скрипці Паганіні, яка вартує 40 млн доларів. Така «зухвалість» обурила прихильників класичної музики.

У Сан-Франциско знаходиться церква, названа на честь джазмена Джона Колтрейна. Так відбулось завдяки синглу «Вища любов». В церкві навіть є фреска, на якій зображений музикант.

Скотт Джоплін – батько блюзу. Він заклав основи для розвитку напрямку.

Джаз в Україні оцінили не відразу. Максим Горький написав статтю «Про музику товстих», видану у 1926 р.

Даний стиль має біля 40 підвидів. Сучасний джаз відносять до музики інтелігенції, проте раніше він таким не вважався.

Відлік сучасного джазу починається із народження більш «камерного», набагато складнішого за технікою гри та музичною мовою стилю *bibop*. Він був створений квінтетом у 1945 р., в складі якого був саксофоніст Чарлі Паркер, трубаач Дізі Гіллеспі та три учасника ритм-секції.

Основний акцент був поставлений не на мелодії, а на гармонії. Він став джерелом розвитку *hardbop*, а потім *cool*. Паралельно з цим у ХХ ст. виникали «відгалуження» як рок-н-рол та ритм-енд-блюз, а згодом – босанова, симфонізований прогресив, а також «третя течія», яка об'єднує джазових та академічних виконавців з їхніми прийомами, *free-jazz*, ладовий або модальний джаз, джаз-рок, ф'южн, фанк. Всі течії змінювали одна одну.

Музиканти 80-90-х років ХІХ ст. намагалися зберегти основи джазового стилю, водночас заграючи з тенденціями філармонічної музики. Так сформувався стиль мейнстрім – один із провідних напрямків сучасного джазу.

На даний момент джаз розвивається вільно та сміливо. З'явилися національні виконавські та стильові школи. В більшості європейських та американських шкіл можна навчитися опанувати стиль. Джазу навчають на відповідних факультетах. Очевидне поглиблення процесу інтеграції з академічною музикою. Джазова школа України знаходиться на етапі пошуків та формування.

Література та джерела

1. Войченко О. Джазове мистецтво в просторі художньої практики ХVІІІ–ХХІ ст. *Культура України*. 2013. № 40. С. 257–266.
2. Симоненко В. Українська енциклопедія джазу. Київ: Центрмузінформ, 2004. 232 с.
3. Воропаєва О. Джазінг як форма взаємодії академічного та «третього» пластів у джазі : автореф. дис. ... канд. іск. : 17.00.03. Харків, 2009. 19 с.
4. Очеретовська Н., Цицалюк Н., Черемський К. Український словник музичних термінів. Харків: Атос, 2008. 178 с.
5. Пістунова Т. Джаз в системі української музичної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія «Мистецтвознавство». 2017. Т. 1. С. 134–139.
6. Рось З. Український джаз як культурологічна проблема. *Культурологічний дискурс сучасного світу : від національної ідеї глобалізації цивілізації: V Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф.* (Київ, 1–2 червня 2007 р.). Київ: Міленіум, 2007. С. 258–262.
7. Степанова О. Фортепіанна культура США: передумови виникнення та становлення. *Культура України*. 2020. № 70. С. 222–232.
8. Panassié H. Histoire du vrai jazz. Paris, 1959.
9. Finkelstein S. W. Jazz: A People's Music. New York, 1988.

ОСНОВНІ ВИДИ МУЗИЧНОГО СЛУХУ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Іванна Бак,

студентка 2-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Анатолій Вихованець, викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки*

Розглянуто поняття музичного слуху. Проаналізовано основні види музичного слуху та їх значення.

Музичний слух – це здатність людини сприймати музичні твори і визначати в них будь-які недоліки або навпаки, оцінювати переваги музики. Деякі люди сприймають звуки лише певного походження і абсолютно не розрізняють звуки музики. А деякі музиканти, природно володіють музичним слухом, не сприйнятливі до сторонніх звуків [1]. Існує 12 видів музичного слуху. Коротко розглянемо їх.

Внутрішній слух – здібність чітко уявно відтворювати (по нотному запису або по пам'яті) окремі звуки, мелодійні й гармонійні побудови, цілі п'єси. Згадайте геніального Бетховена, який, втративши слух наприкінці життя, продовжив писати музичні твори, сприймаючи звуки тільки завдяки внутрішньому слухові.

Абсолютний слух – здатність ідентифікувати й відтворювати абсолютну висоту окремих музичних звуків чи тональностей без жодного порівняння. Досі точно невідомо, вроджена чи набута ця здібність.

Відносний слух – здатність визначати й відтворювати звуковисотні зв'язки в мелодії, акордах, інтервалах тощо. Рівень розвитку відносного слуху може бути настільки високим, що той стає схожим на абсолютний.

Мелодійний слух – уміння цілісно сприймати мелодію. Його основа – відчуття ладу, тобто здібність відрізняти ладові функції звуків мелодії, їхню стійкість і нестійкість, взаємне тяжіння. Такий слух забезпечує цілісне сприйняття всієї мелодії, а не тільки її окремих звукових інтервалів.

Гармонічний слух – здатність розчутити двоє та більше звуків, які звучать одночасно; відрізняти послідовності акордів, сприймати багатоголосну музику. Він виникає на основі звуковисотного та ладового відчуттів й допомагає не тільки одночасно почути вертикаль, а й осмислити звуки, які її становлять. Його поділяють на інтервальний (звучання двох звуків) та акордовий (понад три звуки). Володіти таким слухом означає чути, скільки звуків звучить одночасно, які це конкретно звуки та на якій відстані один від одного вони знаходяться.

Музиканти з метро-ритмічним слухом можуть легко відрізняти ритм та слабку або сильну долі (метр); чути швидкість звучання твору. Люди, які володіють таким видом слуху, добре рухаються, уміють співпереживати музиці, відчувати її емоційну виразність.

Ладовий слух – уміння чути й відчувати взаємовідносини між звуками в контексті тої чи іншої музичної композиції. Наприклад, стійкість та нестійкість звуків, напругу та розв’язання, тяжіння, розрядку кожної окремої ноти.

Поліфонічний слух – здібність чути й уявляти рух двох і більше мелодій голосів усередині загальної звукової тканини музичного твору. Ці голоси можуть рухатися не синхронно, вступати та зникати у різний час, наздоганяти один одного або запізнюватись зі вступом (наприклад, канон, підголоски, фуга). Але звучать вони одночасно. Моцарт мав поліфонічний слух. У 14 років він почув виконання «Miserere» у Сикстинській капелі, запам’ятав на слух цю складну поліфонію й точно записав твір по пам’яті.

Тембральний слух – уміння відрізнити тембральну фарбу звучання голосів та інструментів, окремих звуків і різних звукосполучень. За тембрами відрізняють звуки однакової висоти та гучності, виконані на різних інструментах, різними голосами або на одному інструменті, але за допомогою різних прийомів гри. Тембр звуку буває яскравим, м’яким, теплим, холодним, глибоким, різким, насиченим тощо. Застосовують і суто слухові визначення. Наприклад: дзвінкий, глухий, гугнявий. Такий слух, зазвичай, добре розвинутий в оркестрових диригентів і звукорежисерів.

Динамічний слух – здатність визначати гучність звучання та її зміни. У звуковій послідовності кожен наступний звук може бути гучнішим або тихішим за попередній, надаючи твору емоційне забарвлення. Динамічний слух допомагає визначити, як музика наростає, затихає, рухається хвилями, робить різкий акцент тощо.

Фактурний слух – уміння сприймати манеру технічної та художньої обробки (фактуру) музичного твору. Фактура супроводу буває різною: від простого чергування басу та акорду до гарних переливів арпеджіо. Наприклад, блюз та рок-н-рол мають однакову гармонічну основу, але тип фактури й вибір інструментів – різний. Фактурний слух добре розвинутий у композиторів та аранжувальників.

Архітектонічний слух – відчуття форми музичного твору, здатність визначати різні закономірності його будови на всіх рівнях. За допомогою такого слуху можна вловлювати, як мотиви, фрази, речення об’єднуються в одну форму.

Кожна людина має всі вищезазначені види слуху, але не в усіх вони добре розвинені [2]. Слух необхідно розвивати, тому що він здатний прогресувати краще будь-якого іншого почуття. Існують спеціальні вправи для розвитку музичного слуху, практикуючи які можна розвиватися в сприйнятті і визначенні музичних звуків і не тільки. Додавши до вправ необхідний догляд за музичним слухом можна досягти певних висот у музиці. А при недбалому відношенні і неуважності – запустити свій слух.

Література та джерела

1. Вправи для розвитку музичного слуху: пора ділитися секретами! URL: <https://uk.perish.info/1847-exercises-for-the-development-of-musical-ear-its-tim.html> (дата звернення: 01.03.2023).

2. 12 видів музичного слуху: від внутрішнього до архітектонічного URL: <https://ocnt.com.ua/12-vydiv-sluhu> (дата звернення: 01.03.2023).

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ

Валентина Бойко,

студентка 1-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Тетяна Четверикова,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

Проаналізовано складові поняття інформаційної безпеки та важливість дотримання певних правил під час використання ресурсів Інтернету. Відзначено важливість дотримання правил інформаційної безпеки для майбутнього вчителя.

Сучасна людина не уявляє свого життя без використання ресурсів Інтернету, адже онлайн технології дозволяють спілкуватися, дізнаватися щось нове, віртуально подорожувати, отримувати освіту, прогресивно рухатися вперед. Особливо це актуально для молодшої людини – студента, майбутнього педагога, який має бути обізнаним у питаннях безпеки онлайн та пропагувати безпечну поведінку у своїй майбутній професійній діяльності.

Важливим для майбутнього вчителя сьогодні є знання про інформаційну безпеку з точки зору інформаційного впливу на особистість і суспільство. Це особливо актуально під час інформаційного супроводу війни, розпочатої Росією проти України. У лютому 2017 року указом Президента України була затверджена Доктрина інформаційної безпеки України, яка визначає національні інтереси України в інформаційній сфері, загрози їх реалізації, напрями і пріоритети державної політики в інформаційній сфері. Життєво важливими інтересами суспільства та держави визнано такі: захист українського суспільства від впливу деструктивної пропаганди та від агресивного інформаційного впливу, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України; всебічне задоволення потреб громадян, підприємств, установ і організацій усіх форм власності у доступі до достовірних та об'єктивних відомостей та ін. [1]. Тому при взаємодії з інформаційними джерелами необхідним вмінням є здатність виявляти інформаційні віруси, фейки та маніпуляції, щоб не потрапити на інформаційний гачок.

Окрім того, безумовно, важливим є на сучасному етапі питання безпеки онлайн у світі технологій та новітніх ІТ-сферах. Це як різногранний кубик, який має багато сторін і кожна з них особлива та неповторна. Є багато ресурсів, де можна майбутнім освітянам отримати більш широку інформацію з даної теми, зокрема курси «Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в Інтернеті та на телебаченні» та «Інформаційна гігієна під час війни» на платформі Prometheus, «Години медіаграмотності» на EdEra. «Академія цифрового розвитку» від компанії Google в рамках Дня безпечного Інтернету теж проводить онлайн інтерактиви, де

можна отримати багато інформації щодо безпечного використання ресурсів онлайн та критичного осмислення інформації з метою розпізнавати інформаційні фейки.

Розглянемо поняття інформаційної безпеки з точки зору використання саме цифрових пристроїв та відповідного програмного забезпечення.

Під інформаційною безпекою розуміють комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності даних від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, внесення змін чи знищення [2]. Багато загроз стають актуальними під час використання мережі Інтернет як засобу для пошуку та обміну інформацією, що призводить до високого ризику вторгнення або шахрайства, таких як фішинг, віруси в мережі, троянські програми, (комп'ютерні) хробаки тощо [3].

Актуальним для молодого покоління є знання про тролінг – так звані розміщення в Інтернеті провокаційного характеру, спрямовані для того, щоб викликати емоцію, та кібербулінг (Інтернет-цькування) – умисне цькування однієї особи або групи людей у кіберпросторі, як правило, впродовж тривалого проміжку часу (суперечки, або флеймінг, нападки, постійні виснажливі атаки, обмовлення, зведення наклепів) [4]. Досить часто це відбувається і в учнівських, і в студентських колективах. Зокрема, останнім часом набрав неабиякого поширення в Україні хепіслеппінг (англ. happy slapping) – зйомка роликів, в яких агресори б'ють жертву або знущаються над нею, щоб розмістити відео в Інтернеті. Також надмірна довірливість до незнайомих може нести загрозу секстингу – інтимного листування й пересилки фото інтимного характеру. Для школярів основні загрози можна охарактеризувати так: розмови на тему сексу, «чіпляння» до дітей в Інтернеті; торгівля дітьми, вербування; переслідування, залякування; виманювання інформації про дитину, сім'ю, статки [4].

Тому важливо для студентів бути інформаційно обізнаними, дотримуватися правил інформаційної безпеки: критично осмислювати інформацію, перевіряти її за допомогою офіційних джерел; використовувати надійні паролі та додаткові параметри захисту (наприклад, двофакторну аутентифікацію); не розміщувати особисту інформацію в мережі Інтернет; не скачувати та не встановлювати програми з неофіційних сайтів; використовувати антивірусне програмне забезпечення; не відповідати на провокації та не довіряти незнайомим людям; не повідомляти свої персональні дані та номери карток; не відкривати листи електронної пошти, файли або Web-сторінки, отримані від невідомих людей; дотримуватися етикету в мережі. Дотримання цих правил забезпечить безпеку проживання і спілкування у сучасному інформаційному просторі.

Література та джерела

1. Указ президента України №47/2017. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Інформаційна безпека. URL: <http://surl.li/gmlh> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Інтернет-безпека. URL: <http://surl.li/bhrfu> (дата звернення: 2.03.2023).
4. Типи загроз в інтернеті. URL: <https://wishkola.org.ua/uk/typy-zahroz-v-interneti> (дата звернення: 10.03.2023).

ЕЛЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІАЦІЇ

Олександра Влодарчук,

студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення дошкільної та початкової освіти Володимир-Волинського
педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського

**Науковий керівник – Лідія Катинська, викладач-методист, викладач
циклової комісії викладачів шкільної педагогіки, психології та окремих методик**

Подано пояснення терміну «елективний принцип освіти», його складові. Особливу увагу акцентовано на диференціації та інтеграції навчання, змісті профільної освіти як актуального підходу в змісті модернізації системи освіти в Україні.

Закон України «Про освіту» у змісті статті 53 визначає право здобувачів освіти на індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання [1]. Це так званий елективний принцип вибору предметів для вивчення самими учнями. Вчений С. Гончаренко зазначає, що його суть полягає в тому, що з певного року навчання лише частина предметів є обов'язковими, а решта – можуть вибиратися учнями з числа рекомендованих для даного року навчання або для того чи іншого профілю. Вважається, що таким способом можна забезпечити задоволення й розвиток індивідуальних нахилів і здібностей учнів. Елективний принцип навчання застосовується в середній і вищій школі багатьох країн і особливо в США. З 1991 цей принцип застосовується в середній загальноосвітній школі України.

Даний принцип в реалізації свого змісту передбачає процес розроблення та деталізації системи знань учнів, розвитку ціннісного ставлення до об'єктів світу і визначення взаємозв'язків між ними з метою забезпеченості цілісності та цілеспрямованості освітнього процесу. Елективність в освіті визначається відповідністю і взаємозв'язком цілей, змісту та результатів, аналізом запитів здобувачів освіти. Зміст елективного вибору має, з одного боку, відповідати пізнавальним можливостям учнів, а з іншого, надаючи старшокласникам можливості здобувати досвід роботи на рівні підвищених вимог, розвивати їхню навчальну мотивацію. Цілісність буде визначатися через відповідність і взаємозв'язок цілей, змісту і результатів засвоєння змісту навчання.

Зміна пріоритетних форм організації навчально-виховного процесу та забезпечення рівного доступу до якісної освіти вирішується введенням профільного навчання.

Процес входження профільності у структуру дванадцятирічної школи відбувається поступово. У ньому можна виділити два напрями. Перший – це перехід одинадцятирічної школи до навчання за допомогою перехідних типових навчальних планів Другий – дванадцятирічна структура школи, яка має концептуальний і логічний початок із 2010 року.

В останнє десятиліття в освітньому просторі почали працювати ліцеї, гімназії, коледжі, в яких профільність реалізується на практиці. Проте профільне навчання не обмежується тільки цими закладами, воно стосується старшої школи загалом. Науковцями (Л. Хоружа, О. Чернишов) доведено, що зміст сучасної шкільної освіти недостатньо адаптований до майбутніх потреб учнів. В окремих освітніх закладах вже є накопичений досвід профільного навчання, але навіть він демонструє потребу вирішення проблеми модернізації освіти в контексті елективності на більш продуктивному рівні. Розробка авторських програм, створення елективних курсів на основі запитів здобувачів освіти, підготовка педагогічних працівників, керівників гуртків до роботи у профільних класах і групах, регіональні семінари та тренінги мають стати необхідними шляхами поліпшення профільної освіти [2, с. 166].

Головними чинниками вирішення стратегічних завдань має стати потреба вчасного реагування на динамічні зміни на ринку праці, задоволення потреб учнів та їх батьків на освітні послуги, відповідна фахова підготовка педагогічних кадрів. Концепція профільного навчання в старшій школі визначає диференціацію навчання як одну з ключових проблем організації сучасної школи. Дана тенденція вирішується через введення інтегративного підходу у навчанні і зумовлена об'єктивними процесами взаємозв'язку і взаємозалежності різних наукових дисциплін, що потребує від кваліфікованого працівника широкої загальної культури й обізнаності у багатьох суміжних галузях. Важливою умовою досягнення успіху у будь-якій діяльності вважається спеціалізація працівника, хоча сам характер цієї спеціалізації зазнає істотних змін. Саме вона не тільки сприяє розвитку виробничих сил, науки, культури, а й відповідає різноманітності задатків і здібностей людини, її індивідуальним нахилам до того чи іншого виду діяльності [2, с. 164].

Найвищий показник вибору учнями профілю навчання в Україні спостерігається у 2002/2003 навчальному році. Простежується вибір на користь вивчення суспільно-гуманітарного циклу предметів, філологічного, інформатики та обчислювальної техніки. Водночас знизилася кількість навчальних закладів з біолого-хімічним, екологічним, юридичним профілями навчання. Поступово створюються сприятливі умови для поглибленого вивчення предметів у сільських школах. Щоправда, вони становили 30,03 відсотка від загальної кількості таких шкіл. Аналіз мотивів вибору учнями профілів навчання показав, що близько 40 відсотків керувались при цьому схильністю до вивчення конкретного циклу предметів. Решта віддавали перевагу престижності школи, сильному кадровому потенціалу.

Модернізація системи освіти в Україні та Концепція НУШ визначили терміни реформи профільної освіти старшої школи, яка має стати завершальним етапом. Відповідно до закону «Про освіту», цілковитий перехід має відбуватися у 2027 році, коли перша група учнів НУШ досягне 10 класу [1]. До середини 2022 року школи повинні були визначитися з майбутнім напрямком елективності – чи залишаться вони початковою школою, профільним ліцеєм, гімназією (середньою школою), або школою, яка буде надавати освітні послуги одночасно кількох рівнів (I -II, II-III або I-III). Адже досі вибір профілю 10 класу для здобувачів освіти обмежувався через великий список непрофільних предметів та невелику кількість варіантів вибору.

Також, законодавчо стали визначені переваги профільної освіти: зменшення кількості годин на непрофільні предмети, можливість детальніше вивчати обрані предмети. зменшення витрат на репетиторські послуги з навчальних дисциплін, яким раніше у школах не приділялося достатньо уваги, більший вибір майбутньої професії для здобувача освіти. Наразі, проблемами старшої школи України є наявність шкіл, які розташовані поруч та мають однакові профілі навчання, кадрові проблеми, найбільше у сільській місцевості, вибір профілю навчання відбувається згідно педагогічного навантаження вчителів, а не вимог учнів та батьків, невміле використання фінансів для забезпечення мережі закладів освіти, батьки не до кінця розуміють сенс профільного навчання для майбутнього дітей, нестача матеріального забезпечення для елективних курсів [3, с. 219].

Розвиток світового і, зокрема, європейського освітнього простору об'єктивно потребує від української школи активної реакції на процеси реформування загальної середньої школи, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку старшої профільної школи є її орієнтація на широку диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної і допрофесійної освіти. Саме орієнтація на профільне навчання забезпечить набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Орієнтація на елективний принцип навчання забезпечить обґрунтування його змісту в різних комбінаціях профільного вивчення, розробку педагогічних технологій на основі застосування активних методів навчання, самостійну навчальну діяльність, виробничу практику, посилить моніторинг якості освіти, корекцію концептуальних підходів до організації профільного навчання в різних умовах.

Література та джерела

1. Закон України «Про освіту», 2017. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Редько В., Басай О. Концепція змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи: лінгводидактичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота.* 2021. Вип. 34. С. 163–166
3. Савицька О. С. Особливості впровадження елективних курсів в систему профільної технологічної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2012. Вип. 31. С. 218–220.

ІМІДЖ ПЕДАГОГА – ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ

Марія Ворончак,

студентка ПО-32 групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти

Самбірського фахового педагогічного коледжу імені Івана Филипчак

**Наукова керівниця – Тетяна Мацковська, викладач циклової комісії
психолого-педагогічних дисциплін**

Подано матеріали, які стверджують, що імідж педагога є запорукою професійного успіху. Визначено, що потрібно для його створення та як сформувати в собі образ сучасного успішного вчителя Нової української школи.

В умовах Концепції нової української школи однією з актуальних проблем педагогічної науки є формування образу педагога. Нова українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний вчитель. Тому сучасна освіта шукає можливі шляхи ефективної підготовки вчителя-особистості, здатної до активної педагогічної творчості та постійного самовдосконалення.

Сьогодні хочемо дослідити, який він сучасний вчитель в умовах реформування початкової освіти? Як створити педагогічний імідж вчителя, що формує особистість школяра?

Готуючись стати вчителем, ми розуміємо, що сучасний вчитель – це і дослідник і лікар, і психолог, і філософ, і керівник. Вчитель – це Майстер. Майстер слова, майстер звуку, майстер емоцій і настроїв, майстер створення думок.

Але чи всі ці грані різних професій можна поєднати в одній постаті, ім'я якого вчитель?

Так, ми стверджуємо, що можна. Якщо в людині є дух учителювання – тоді вона зможе стати Майстром.

Як же стати гарним вчителем та що для цього потрібно? Талант? Можливо і талант. Мистецтво? Так, і мистецтво. Майстерність? І майстерність. Усе це правильно. Але і майстерність, і талант – це на 99% наслідки наполегливої праці.

Як же створити власний педагогічний імідж? Перш, ніж відповісти на це питання, давайте з'ясуємо, що таке імідж і для чого він потрібен вчителю?

Проблемі іміджу педагога присвячено небагато праць, зокрема, імідж учителя початкової школи досліджували І. Размолодчикова, І. Ніколаєску, М. Сперанська-Скарга. Тому вважаємо, що питання формування особистісного іміджу сучасного педагога є актуальним і цікавим. Досліджуючи проблему авторів, узагальнимо, що імідж – це цілісний образ особистості, що об'єднує зовнішні і внутрішні характеристики, а також професійні якості педагога.

Імідж – багатокомпонентний феномен, тому варто окреслити окремі складові, що формуємо під час навчання в педагогічному коледжі. Це професійна компетентність, педагогічне спілкування, почуття гумору, впевненість, зовнішній вигляд.

Тож давайте відмовимось від книжних догм, та побачимо, якого вчителя чекає школа? Батьки? Діти? Розумного чи доброго, справедливого чи терплячого, вимогливого чи з почуттям гумору, молодого чи з досвідом? Творча група студентів працювала в різних школах і опитувала учнів початкових класів та вчителів, якого ж вчителя вони хочуть бачити в школі.

В результаті дослідження з'ясували, що вчителі бачать себе не такими, якими хочуть бачити їх учні. Якщо більшість вчителів вважає, що головне в їхній діяльності творчість, знання, вміння навчити, зацікавити, то учні надалі вимагають доброго і розумного, уваги і поваги, почуття гумору.

Сьогодні завдання вчителя – як навчити дитину без примусу, як сформувати позитивну мотивацію навчання, як розвивати стійку цікавість до знань, потребу в самостійному пошуку. Згідно нової Концепції освіти, вчитель повинен сформувати всебічно розвинену, здатну до критичного мислення, цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя.

У зв'язку з цим кардинально змінюється і роль учителя в процесі навчання. За нових умов можна констатувати, що сьогодні вчителю потрібно не навчати аналогічно, а працювати над формуванням різних компетенцій. Сучасний вчитель – це агент змін, тьютор, модератор, коуч, що формує та стимулює здобувача освіти.

Тому під час кожного уроку в кожному вчительському Серці повинні бути краса і велич Любові, натхнення Віри, відродження Доброти, гордість Обов'язку, торжество Справедливості, квіти Вдячності, сльози Співпереживання, посмішка Радості, піднесеність Відданості, іскра Щирості, легкість Покаяння, нива Благородства.

Сьогодні учитель повинен сформувати особистість учнів такою, що викликає повагу, прихильність, симпатію інших людей. Ми, вчителі, повинні бути прикладом для своїх вихованців. Проблема розвитку у педагогів якостей є досить складною, що пояснюється такими факторами.

Одна з них – орієнтація педагога на справу викладання предмета, тобто оцінка власної праці. Інший фактор полягає у загальному акценті педагогіки на вимогливість, який існував довгий час. Кожна дитина іде в школу з вогником в душі й завдання педагога – підтримати цей вогник, щоб він не погас. Але ми на практиці помітили, що після перших днів перебування в школі інтерес до навчання знижується, учні втомлюються швидко, увага розсіяна.

Як подолати цю проблему? Як не погасити вогник цікавості дитини, а розпалити справжній факел?

Відповіді на ці запитання педагоги знаходять, впроваджуючи у практичну роботу інноваційні технології та ігрові прийоми, придумуючи щось нове, що дає можливість учням не відстежувати, а проявляти себе як особистість. Майбутні педагоги мають виробляти в собі вміння нетрадиційно, захоплююче розпочинати кожний урок.

Та, не секрет, навіть у досвідченого педагога бувають невдачі, розчарування. Буває важко і гірко. Вранці не завжди хочеться йти до школи. І діти часом набридають. Але треба себе переборювати. Тому потрібно змусити емоції працювати

на них, а не проти них. Щоб зняти емоційну напругу, на практичних заняттях використовуємо для зняття психологічної та м'язової напруги вправи «Спокій – сон», «Налаштування перед роботою», «Ранкові і вечірні налаштування», проводимо релаксаційні вправи «Дощ», «Змивання». Ці вправи знімають втому, роздратованість, пригнічують негативні емоції. З метою попередження синдрому професійного вигорання студенти мають змогу оволодіти мистецтвом керувати собою, оскільки життя – це подолання важких і навіть критичних ситуацій. Діти не повинні бачити в тобі невдачу. Невдах не люблять. Навіть, якщо не виходить, усіма силами руйнуй можливе враження, що в тебе не виходить. Усередині в тебе повинна бути впевненість.

Упевненість в собі – це теж частина іміджу. Без неї не досягти уваги учнів і успіху. Якщо впевненості немає, її потрібно виробляти, а також навчитися демонструвати, навіть усупереч внутрішньому страху й нерішучості. Необхідно «надіти» на себе імідж упевненої людини – і ось парадокс, незабаром прийде справжня впевненість у собі. Пропонуємо студентам вчитись працювати над собою через комплекс практичних порад, спрямованих на формування впевненості – афірмації на успіх, аутотренінг «Як стати успішним?», сучасні техніки підвищення самооцінки «Самореклама», «Дзеркальний співрозмовник», «Безвихідна ситуація», вправа «Мій портрет у променях сонця», проводимо фрагмент тренінгу «Спробуйте похвалити себе і подивіться, що буде». Саме позитивні емоції надають майбутнім педагогам впевненості у собі.

У результаті спілкування з дітьми зазначимо, що варто цінувати гумор у спілкуванні. Він повинен бути природним і доречним. Деякі вчителі сердяться, коли діти сміються. Дарма. Педагог не повинен боятися бути смішним, кумедним чи надто серйозним, у першу чергу, він зобов'язаний бути цікавим. Чи я клоун, щоб веселити? Моє завдання – вчити, та ви забули про те як любити дітей. Тож інколи слід побути і клоуном. Тому, частіше запрошуйте на урок Бога Момуса, щоб прогнати Бога Морфея.

Ми обрали творчу професію, і свою майстерність відшліфовуємо на кожному уроці, починаючи з перших днів дитини в школі, пам'ятаючи, що смертний гріх вчителя – бути нудним. Сучасний вчитель повинен володіти педагогічними здібностями, а серед спеціальних педагогічних здібностей є здатність до педагогічного спілкування. Спілкування є одним з найскладніших компонентів, тому що саме завдяки йому здійснюється головне у педагогічній роботі: вплив особистості вчителя на особистість учня. Тому потрібно формувати культуру мовлення – правильність, виразність, логічність, чіткість.

Слово педагога має заспокоювати. Чи можна вчителю кричати на учнів? А чи потрібно взагалі це робити? А учню на вчителя можна? Нас постійно дряпає непереможне бажання виховувати, корегувати, коментувати, наказувати і покрикувати. І це ми учителі? Чи не агресивність учителя приводить потім до агресії підлітків?

А посміхаємось ми своїм учням точно рідко. Вчителям професійно властиво не посміхатися, у нас не прийнято посміхатися на уроці. Суворість завжди вітають. Підвищення голосу, покрикування, часте використання наказового способу, вимога

безумовної покори дорослому – це майже закони спілкування в режимі вчитель-учень. Та пам'ятаймо, що сьогодні ми відмовляємось від авторитарної педагогіки, а підтримуємо педагогіку партнерства.

Не секрет, що діти хочуть мати вчителя з приємною зовнішністю, вихованого, з вишуканими манерами поведінки. Варто звертати увагу на ходу, поставу, міміку, жести. Для молодших школярів педагог – це своєрідний еталон, зразок для наслідування, тому зовнішність має бути бездоганною у всіх відношеннях. Враження, яке справляє вчитель під час першої зустрічі зі своїми вихованцями має незабутній слід у пам'яті учнів. «Пам'ятайте, що у вас ніколи не буде другого шансу справити перше враження», – говорив Ден Асроманте.

Зовнішність залежить від окремо взятої особистості, від її внутрішньої педагогічної культури, притаманне саме їй. Так створюється вчительський імідж, який буває як позитивним так і негативним. Мабуть, тому деяких вчителів пам'ятають усе життя, а інших забувають. Ось чому природним у кожного вчителя має бути прагнення до ідеалу, гармонії та вдосконалення, без яких людина неминуче деградує.

Отже, нам, майбутнім вчителям, варто крокувати в ногу з часом, бути професійно компетентними, підвищувати рівень педагогічної майстерності, пам'ятаючи, що вчитель живе доти, доки вчиться, а коли перестає вчитися в ньому помирає вчитель. Тому від себе вимагаємо енергії і відданості, самопожертви і натхнення.

І якщо вчитель своє життя і свою педагогічну діяльність будує на принципах Добра, Гуманізму, Інтелекту, Творчості, Краси, Порядності та Справедливості – він має право називатися Учителем з великої букви. А це і є ідеальний учитель, який формує свій вчительський імідж.

Література та джерела

1. Барна Н. В. Імеджологія: навч. посіб. / за наук. ред. В. М. Бебика. Київ: Університет «Україна», 2007. С. 217–220.
2. Бараболя Л. В. Складові педагогічної майстерності. 2013. № 6. С. 25–30.
3. Зінченко В. В. Імідж учителя, або психологія одягу. *Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід.* 2008. № 4. С. 85–86.
4. Нуреєва О. С. Вдалих імідж як запорука професійного успіху. *Географія.* 2007. №7 (83). С. 33–36.

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Таїсія Нікітюк, Єлизавета Гаврилюк,

студентки групи ММфмб-1-21-4.0д спеціальності 014 Музичне мистецтво
Фахового коледжу «Універсум» Київського університету
імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – Аліна Остертаг,
викладач циклової комісії природничих дисциплін

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

У статті розглянуто значення медіаграмотності в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва.

Війна в Україні та пандемія примусили педагогів пристосуватися до нових реалій та оволодіти можливими та необхідними для роботи медіа засобами та інтернет ресурсами. Ця ситуація дала можливість удосконалити та модернізувати процес викладання.

Сучасна педагогіка пов'язана з розвитком медіаосвіти і наразі прогресивно розвивається медіатехнології в навчанні. Понад 70% повнолітнього суспільства всього світу щільно пов'язано зі створенням, передачею, переробкою медіаінформації. Понад 90% населення більшості країн є активними споживачами масової інформації [1, с. 305].

Медіакомпетентність – це наявність навичок та умінь, що дозволяють вчителю грамотно користуватися різними типами медіа (газети, телебачення, книги, інтернет, соцмережі і багато іншого). Це допомагає викладачам покращити якість навчання. Використання медіа навчально-виховному процесі є важливим засобом для розбудови системи освіти відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства.

Мас-медіа матиме позитивний вплив на успішність учнів, якщо педагог буде добре володіти інформацією про існуючі медіапродукти академічного призначення, зможе використовувати їх в навчальному процесі.

Звертаючи увагу на специфіку предметів музичного мистецтва, варто розглядати медіаграмотність не лише у вузькому значенні, яке полягає у володінні інтернет-ресурсами та грамотним володінням комп'ютером, а і у широкому, що виявляється у розумінні та застосуванні у професійній діяльності принципу інтермедіальності – «взаємодії семіотичних кодів різних видів мистецтв у мультимедійному просторі культури» в основі якого закладений процес декодування художньої інформації з метою пошуку в ній особистісного смислу. В основі інтермедіальності полягає декодування інформації про музику з метою знаходження в ній особистісного сенсу [2, с. 4].

Медіа грамотність – життєво необхідна компетентність, що містить наступні критерії: розуміння медіа (пасивне розуміння впливу медіа на суспільство, будови засобів масової інформації, як медіа забарвлюють реальність); використання медіа (активне розуміння – використання обладнання, програмного забезпечення й додатків, орієнтація в медіа середовищі); комунікація (взаємодія з іншими через медіа – пошук та обробка інформації; створення контенту, використання соціальних мереж); стратегія (ефективне використання медіа – розмірковування про власне використання медіа, досягнення цілей та освітніх результатів за допомогою засобів масової інформації [3, с. 28].

Сучасний учитель повинен знати правдивість і достовірність джерел інформації, якими він користується. При виборі матеріалів краще покладатися на перевірені ЗМІ та офіційні сайти, адже способів маніпулювання інформацією багато, головне пам'ятати, що вони існують і діють постійно. Особливої актуальності це питання набуває в умовах інформаційної війни, інструментом якої є посягати сумніви

та переконати споживачів інформації у правдивості наданої інформації. Завдання таких повідомлень – ввести аудиторію в оману, просувати власне бачення, політику чи позицію, спровокувати нападки, схилити людей зі своїх позицій і змусити засумніватися, посяяти паніку, змінити усталену думку аудиторії, спонукати їх до певних дій, фактами переконати аудиторію, залякати аудиторію тощо.

Медіаграмотність вчителя дозволяє організувати сучасний та безпечний навчальний процес, а також вирішити основні фахові завдання:

- формувати інформаційну культуру учнів;
- формувати вміння протистояти агресивному медіасередовищу і збереженню відчуття психологічного благополуччя при споживанні медіапродукції;
- ознайомлювати школярів із розмаїттям засобів опрацювання інформації;
- формувати рефлексію і критичне мислення як психологічні механізми, які забезпечують свідоме споживання дітьми медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі й осмислення власних медіа потреб [4, с. 42].

Отже, показником рівня готовності спеціаліста будь якої спеціальності сьогодні – це вміння ефективно використовувати інформаційні технології в процесі навчання, розуміти небезпеки, які несе інформаційний простір та розвивати навички боротьби з ними.

Література та джерела

1. Ниценко Л. М. Медіаосвіта як складова Нової української школи. *Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору*: матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Полтава, 29 травня 2020 р.). Полтава : ПОІППО, 2020. С. 305–311.

2. Лупак Н. М. Медіакомпетентність сучасного вчителя мистецьких дисциплін. *Сучасний рух науки*: тези доп. III міжн. наук.-практ. інтернет-конф., (1-2 жовтня 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 376.

3. Барановська І. Г., Мозгальова І. Г. Медіаграмотність – життєво необхідна компетентність майбутніх учителів XXI століття. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доповідей XXVIII міжн. наук.-практ. конф. MicroCAD-2020, 2020. С. 28–30.

4. Чернова Л. О. Медіаграмотність як ключова компетентність сучасного вчителя. *Science, Research, Development. Pedagogy*. 2018. С. 41–42.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Тетяна Дейна,

студентка 41 ПО групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Нінель Сиротюк, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

У сучасних умовах гуманізації освіти дослідження пов'язані з національно-патріотичним, естетичним, моральним розвиток особистості є пріоритетними. Формування естетичної культури молодших школярів засобами патріотичного виховання – це цілеспрямований процес розвитку здібностей особистості учня до класичного розуміння та повноцінного сприйняття прекрасного у мистецтві та творчій діяльності. Даний педагогічний процес передбачає освоєння комплексу художніх уявлень, поглядів та переконань, вироблення естетичного смаку. В молоді розвивається вміння творити елементи прекрасного навколо себе, прагнення усунути все потворне, а також здатність до саморозвитку.

Формування естетичної культури особистості є важливим завданням сучасної освіти. Без сформованості естетичної культури світогляд особистості не можливо вважати цілісним, тому важливе значення має формування в учнів естетичних уявлень про види мистецтва, культурні цінності, любов до прекрасного. Тут особливо велика роль педагогіки та українських народних художніх традицій, здатних пробуджувати та виховувати високі людські емоції та почуття, розвивати духовний світ людини та патріотизм. Використовуючи можливості та засоби українських національних художніх традицій, можна досить успішно сформувати особистість молодшого школяра, його естетичні уявлення, почуття та ставлення до дійсності.

Особливого значення формуванню естетичної культури людини надавали такі відомі українські педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Більшість дослідників зазначають про недостатній рівень естетичного розвитку та виховання молодших школярів. Одна з причин цього явища криється в малоефективній роботі педагогів, у низькому рівні їхньої естетичної культури та в радянському вихованні.

Формування естетичної культури – це процес цілеспрямованого розвитку здібностей особистості до повноцінного сприйняття та правильного розуміння прекрасного у мистецтві та навколо себе [3].

Дослідник дитячої творчості К. Ушинський стверджував, що на будь-якій навчальній дисципліні можливе естетичне виховання: «У будь-якому предметі є більш менш естетичний елемент».

Варто зазначити, які вимоги сприяють успішному формуванню естетичної культури:

- визначення компонентів естетичної культури особистості (естетичного сприйняття, естетичного почуття, естетичної оцінки, естетичного смаку, естетичної

потреби, естетичної діяльності) стає основою для виявлення педагогічних засобів їх розвитку;

- в процесі розвитку компонентів естетичної культури особистості молодшого школяра враховуються особливості віку, які полягають у переважанні наочно-образного мислення, високої емоційної сприйнятливості, гнучкості уяви, схильності до творчості;

- вибір змісту, методів, засобів навчання молодших школярів базується на інтеграції різних видів художньо-творчої діяльності (образотворчої, музичної, мовної, театралізованої), які є факторами формування у дітей здатності відчувати та сприймати естетичні цінності.

В процесі формування естетичної культури особистості однією з необхідних умов її здійснення є мотивація естетичної діяльності, яка часто сприймається як виховання інтересу до предметів художньої творчості. У зв'язку з цим поняття потреба, мотив, інтерес часто виступають як синонімічні. Потреба ж є компонентом естетичної свідомості, як те, що спонукає особистість прагнути до збагачення та різноманітності естетичних вражень, переживань, емоцій. Мотив, на відміну потреби, слід розглядати як необхідний компонент творчої діяльності, як спонукання до вступу в цю діяльність. Інтерес – це суто методичний і педагогічний термін, яким позначається загальна схильність до набуття знань, умінь та навичок у певній навчальній діяльності, у тому числі й у діяльності естетичної у процесі художньої творчості. Будь-яка діяльність потребує певного інструментарію для її здійснення. Щоб виникла потреба здійснити діяльність, людина повинна знати про зміст, призначення та зразковий результат передбачуваної роботи. Без знань про предмет не може виникнути й інтерес до нього, тобто важливим компонентом естетичної діяльності, так само як і наступною умовою її здійснення є знання. Естетичні знання є основою для естетичного розвитку особистості молодшого школяра.

Становлення гармонійно розвиненої та творчо активної особистості неможливе без виховання естетичної грамотності, без виховання з дитинства поваги до духовних цінностей, особливо до народної художньої культури. Виховання дітей засобами національного українського мистецтва включає також загальношкільні, класні заходи, екскурсії, бесіди, відвідування та участь у виставках, конкурсах. Підбираючи тематику заходів, спрямованих на знайомство підростаючого покоління зі українською культурно-мистецькою спадщиною, на знайомство з історією національних традицій, на формування здатності до осмислення та сприйняття краси навколишнього світу. Значення творчих, мистецьких конкурсів у навчально-виховному процесі є суттєвим, оскільки, беручи участь у них, кожен школяр має можливість показати свою роботу, власний потенціал та творчі досягнення перед широкою аудиторією, отримати оцінку своєї діяльності [2].

Процес формування естетичної культури особистості молодшого школяра передбачає як засвоєння певних знань, формування стійких оцінних уявлень, розвиток естетично чутливої сприйнятливості, а й закріплення в поведінці, у розвитку творчих здібностей. Певну роль структурі естетичної культури особистості відіграють інтелектуальні елементи.

Естетична культура особистості виражається:

- в наявності естетичних знань;
- в розвиненості чуттєво-оцінної естетичної свідомості, уявлень про прекрасне і досконале, комічне, трагічне, піднесене, потворне (через механізми сприйняття, переживання, оцінки, смаки, ідеали, погляди);
- в розвитку художнього смаку, що поєднує в собі чуттєву оцінку судження, переживання, тобто чуттєво-емоційну та інтелектуальну сфери життя людини.

Наявність всіх компонентів, міра їх вираження в діяльності та поведінці характеризують рівень естетичної культури особистості.

Отже, розвиток повноцінного українського суспільства неможливий без національної самосвідомості, формування якої залежать від розуміння та знання історії національної культури свого народу. Цей процес повинен базуватися на освітній системі, що забезпечує потенційну можливість і необхідність залучення кожного члена суспільства до розуміння народної культури. В останні роки, твори народної творчості стали предметом особливо пильної уваги педагогів. Стало очевидним, що сучасне підростаюче покоління гостро потребує вивчення та відтворення втраченого коріння національної культури з метою підвищення рівня загальної культури особистості та її естетичної культури зокрема.

Література та джерела

1. Вердіна С. В., Панченко А. Г. Секрети педагогічної майстерності. *Уроки для вчителя*. Харків: Основа, 2008. 111 с.
2. Гончаренко О. Р. Вирішення завдань громадянського виховання у засобах образотворчого мистецтва з використанням спадщини В. О. Сухомлинського. *Обдарована дитина*. 2014. № 2. С. 13–20.
3. Кардаш В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ. Слово. 2007. 296 с.
4. Роменець В. Психологія творчості: навч. посібник. Київ. Либідь, 2001. 288 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підруч. Київ. Міленіум. 2006. 346 с.
7. Черепковська Н. І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей. *Обдарована дитина*. 2006. № 1. С. 18–21
8. Чорна Л. Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів. *Психологічна газета*. 2001. № 2. С. 42–46.

ХОРЕОГРАФІЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Діана Дем'янюк,

студентка 1-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Тетяна Царик, викладач циклової комісії
методики музичної освіти та вокально-хорової підготовки*

Проаналізовано проблему формування професійної компетентності студентів-хореографів; узагальнено досвід у галузі компетентнісного підходу в системі вищої освіти, професійно-педагогічної підготовки спеціалістів-хореографів у вищих навчальних закладах як двох складових формування професійної компетентності студентів у процесі фахової підготовки.

Інтеграція України в європейський та світовий освітній та інформаційний простір зумовлює необхідність кардинальних змін в усіх галузях нашої держави. Саме тому останніми роками відбувається реформування системи вищої професійної освіти, спрямоване на досягнення рівня найкращих світових стандартів. Актуалізується проблема оновлення, перегляду підходів, змісту, форм, технологій професійної підготовки фахівців для різноманітних галузей діяльності.

Хореографія – це танцювальне мистецтво у цілому, в усіх його видах: національні танці народу своєї країни, народні танці різних країн світу, класичний танець, бальні танці, сучасні танці тощо. Хореографія також тлумачиться як мистецтво створення танців і танцювальних вистав на основі музики, засобами руху, композиції, сценографії тощо. Хореографічне мистецтво – це мистецтво виконання танців, хороводів, танцювальних вистав, рухів і величезної різноманітності тренувальних вправ до усіх видів танцювального мистецтва [4, с. 156].

Як зазначає О. Овчарук, «одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентніший підхід та створення ефективних механізмів його запровадження» [1, с. 64].

У законах що регламентують діяльність у сфері освіти: «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту» та інших нормативно-правових актах, – основною метою професійної освіти є підготовка працівника високого рівня, конкурентоспроможного не тільки на вітчизняному ринку праці, а також і на світовому.

Це можливо лише за умов формування компетентнішого спеціаліста, що вільно володіє своєю професією, має високий рівень загальної і професійної культури, здатного до ефективної праці, який би був готовий до постійного професійного вдосконалення та розвитку. Так, В. Байденко підкреслює, що «в стандартах як нормах якості вищої освіти акценти з кількісно-витратних показників повинні зміститися на показники результату: компетентність, навченість, знання». Стає очевидним, що одним з найважливіших напрямів у діяльності ЗВО повинно стати створення умов для

професійно-особистісного розвитку майбутніх фахівців, формування їх творчої індивідуальності й професійної компетентності [1, с. 17].

Унаслідок цього, на сьогодні існує соціальне замовлення на формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів (зокрема й спеціалістів-хореографів) й актуалізується проблема вирішення цього завдання.

Необхідність підвищення рівня професійної компетентності майбутніх спеціалістів-хореографів ставить перед педагогічною наукою завдання впровадження новітніх підходів, прогресивних методів навчання та виховання студентів [2, с. 29].

У сучасній педагогічній науці у вирішенні завдань підготовки спеціаліста пріоритет надається компетентнісному підходу (Н. Сергеев, А. Хуторський, В. Серіков, В. Сластьонін, С. Савченко, О. Овчарук та інші). Розвитку професійно – педагогічної компетентності присвячені праці таких українських науковців, як Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, В. Лозова, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, С. Раков та інших.

Проблеми професійної підготовки спеціаліста у сфері культури досліджувалися такими вченими, як Т. Баклановою, В. Кузнецовою, Л. Жарковою, В. Подвійським, В. Садовською, Ю. Стрельцовою та ін.

Серед сучасних нормативних вимог до підготовки випускника ЗВО найважливішою стає не здобута ним кваліфікація в обраній вузькоспеціальній сфері, а сформованість у нього певних компетентностей, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Поняття «професійна компетентність» у педагогічній науці визначається та розглядається різними авторами по-різному, зокрема як: сукупність знань й умінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінація особистісних якостей і властивостей; комплекс знань і професійно значущих особистісних якостей; вектор професіоналізації тощо [1, с. 9].

Основною метою професійної хореографічної освіти є навчання базовим принципам створення хореографічного твору, оскільки, незважаючи на специфіку творчої діяльності, танцювальну спрямованість, освітній рівень, подальшу професійну діяльність, суть художньо-творчої роботи представників хореографічних професій – це створення танцю.

Головне педагогічне завдання – розкриття індивідуальності, виховання хореографа-творця, який володіє високим інтелектом, конвергентним, абстрактним і парадоксальним мисленням, способами вираження внутрішнього світу через індивідуальну форму руху. А також педагогічними прийомами передачі своїх ідей, задумів і знань виконавцям і студентам, у процесі майбутньої професійної діяльності. На думку В. Нікітіна, високий рівень професійно-педагогічної компетентності забезпечують:

а) психологічні природні можливості: розвинена фантазія й уява, образність мислення, здатність до створення і композиції, здатність до пластичного самовираження;

б) психофізіологічні особливості: анатомічні можливості, відчуття ритму, метро ритмічна координація, музичність тощо;

в) особливості творчого мислення у сучасній хореографії: креативність, самобутність, нетривіальність, афективність і парадоксальність, художня рефлексія і сугестія, емпатія, емоційна образність, творча інтуїція, творча активність й індивідуальність;

г) отримані у процесі навчання професійні знання в галузі змісту руху та його можливостей, законів біомеханіки і психомоторики, зв'язків музики й танцю, законів композиції руху і простору, законів хореографічної логіки розвитку твору, законів художньої цілісності;

д) набуті у процесі навчання уміння й навички: танцювальній імпровізації, роботи з рухом і його формами, володіння різноманітними способами з'єднання рухів, відчуття стилю і жанру, розуміння суті сценічного часу й динаміки сценічного простору, володіння законами режисури [4, с. 37].

На нашу думку, ураховуючи специфіку професійної діяльності майбутнього спеціаліста-хореографа, узагальнену модель професійної компетентності, можна представити у вигляді 3-х взаємопов'язаних компонентів: предметна компетентність, психологічна, методична.

Пріоритетними напрямками подальших досліджень вважаємо розробку відповідних педагогічних умов формування професійних компетентностей на заняттях хореографічного циклу.

Література та джерела

1. Компетентістний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг.ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
2. Кондратюк В. Л., Волос М. М., Бабин І. І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці. *Відкритий урок*. № 5–6, 2002. С. 28–34.
3. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія. Київ: Наукова думка, 2003. 262 с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ПИСЬМА БОГДАНИ ФІЛЬЦ

Розалія Диса,

студентка 31 ММ групи спеціальності 025 Музичне мистецтво
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Юлія Коляда, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Богдана Михайлівна Фільц – талановита композиторка нашого часу, музикознавець, кандидат мистецтвознавства, Заслужений діяч мистецтв України. Розглянуто стиль музичного письма, досліджено особливості засобів виразності у хорових творах «Дощик» та «Колискова».

Україна – талановита країна, доказом цього є неймовірно творчий і культурно-багатий український народ, який у різних напрямках мистецтв показує особливість нашої історії. Одним із таких мистецтв є музика, яка гріє душу, навчає, виховує та розвиває нашу патріотичність. Різні композиторки України – приклад того, що музика є дійсно хорошим інструментом для розвитку культури дітей. Однією із таких творчих одиниць є Богдана Фільц.

Талант і композиторська діяльність Богдани Фільц принесли їй визнання в сучасному мистецькому світі України та за кордоном. Та насамперед, її хоровими творами для дітей цікавляться диригенти сучасних дитячих хорових колективів [2, с. 5]. Адже засоби музичної виразності, які використовує композиторка, розвивають музичні здібності дітей та виховують вокально-хорові навички.

Кандидат мистецтв Оксана Шевчук каже: «авторка відтінює живописно-кolorистичний плин поезії і підпорядковує його власному емоційно-образному строю» [2, с. 4].

Хоровий твір «Дощик» із циклу «Від зими до зими» на слова Олександра Олеся належить до жанру пейзажної лірики. В ньому оспівується заклик дощу, який крапає на золоті колосочки. В цьому творі композиторка використала такі засоби музичної виразності:

- імітація крапель дощу у вступі;
- низхідний рух по тетраорду донизу;
- співставлення натурального та гармонічного мінору;
- мінорну та відхилення у паралельну мажорну тональність;
- відхилення в тональність a-moll (субдомінанту основної тональності e-moll).

Твір корисний для розвитку музичного слуху та відчуття ритму у дітей, виховує любов до природи та краси рідної землі. При розучуванні цього хорового твору у дітей розвиваються та закріплюються вокально-хорові навички:

- звуковедення non legato та staccato;
- ланцюгове дихання;
- спів в унісон;
- налагоджується тембральний ансамбль;
- округлення звуку;
- спів в одній вокальній позиції;
- артикуляція та дикція.

Труднощі виконання:

- натуральний сьомий ступінь співаємо з округленням, інтонація – донизу;
- гармонічний сьомий ступінь співаємо інтонаційно високо, спрямовуючи розв'язання до першого ступеня;
- висхідний стрибок на чисту кварту поза ритмом;
- перехід у мажорну тональність з супроводом, аби чути гармонію;
- висока інтонація ступенів, які тяжіють до пониження – першого, другого та п'ятого ступеня мінору;

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

- секундові співвідношення, великі та малі терції, низхідні сексти.

Хоровий твір «Колискова» на музику Богдани Фільц і слова Степана Жупанина відноситься до жанру колискових пісень. В літературному тексті використовуються епітети, які збагачують його та надають яскравої виразності: зірчаста сорочина, ходить вечір по долині, малюють сні казкові, вечір співає колискові.

Розглянемо композиторські прийоми письма. Інтоніційно-ритмічна будова:

- розмір шість восьмих має тріольну пульсацію, яка подібна до замовлянь – це нагадує гойдання колиски;
- темп *Andante* помірно;
- також вказується емоційний характер виконання *santabile* – співуче, та *dolce* – ніжно;
- тональність мажорна, є відхилення в *a-moll* через підвищений сьомий ступінь;
- до сучасних ритмічних елементів відносимо вступ з неповної першої долі, заліковані акорди.

Спів цього твору сприяє розвитку музичних здібностей дітей:

- розвиває співацьке дихання, використовується як пофразне так і ланцюгове дихання;
- зустрічаються секундові, терцієві ходи, стрибки на чисту квінту та велику сексту;
- використання тритону, адже він вимагає інтонації двостороннього звуження;
- навчає співати лагідно, наспівно, не крикливо;
- твір корисний для вироблення навиків артикуляції та чіткої дикції.

Голосні звуки співаємо округлено, в одній вокальній позиції. Приголосні «р», «д», «в» виконуємо твердо, чітко і коротко. При співі закінчення одного слова переносимо до наступного слова.

Отже, дитячі хорові твори Богдани Фільц потрібно використовувати у шкільній програмі, адже вони розвивають не лише майстерність виконання, а й знайомлять дітей з найкращими зразками української сучасної хорової музики. [1].

Музикознавиця Галина Степанченко пише: «Істинно українська шляхетність, інтелігентність, духовна краса і багатий творчий ужинок – ось що вписало особистість Богдани Фільц у коло духовної еліти України» [3].

Література та джерела

1. Муха А. Композитори України та української діаспори: довідник. Київ: «Музична Україна», 2004. 352 с.
2. Фільц Б. Світе тихий: твори для дитячого хору. Тернопіль: СМП «АСТОН», 2000. 44 с.
3. Романтичний світ музики Богдани Фільц. URL: <http://mus.art.co.ua/romantychnyy-svit-muzyky-bohdany-filts> (дата звернення 13.03.2023).

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Ольга Євтушик, Марія Хомич,

студентки 3-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Наукова керівниця – Вікторія Ричко, викладачка циклової комісії
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін**

У дослідженні даного питання розглядаються формування розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів. Проаналізовано психолого-педагогічні особливості художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Існує багато різних методик розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів. Основна мета таких методик полягає в тому, щоб допомогти студентам розвивати творчі здібності, розширювати їх творчий потенціал, розвивати креативність, а також формувати навички, які потім можуть бути використані під час навчання у школі.

Одна з таких методик – це методика проектної діяльності, яка передбачає створення проектів, які потребують від студентів використання їх творчих здібностей і умінь розв'язувати проблеми. Ця методика дає можливість студентам самостійно планувати та організовувати свою роботу, а також залучати різноманітні інструменти для створення проектів, такі як малювання, фотографування, відеозйомка, розробка інтерактивних програм тощо.

Ще одна методика – це методика «Відкритий курс», яка передбачає використання різних форм інтерактивного навчання, таких як дискусії, майстер-класи, відеоуроки, лекції, майстерні тощо. Ця методика дозволяє студентам навчатися не тільки від викладачів, а й від один одного, співпрацювати в команді, обговорювати свої ідеї та вирішувати спільні проблеми.

Також існує методика «Метод проектування ситуацій», яка передбачає розробку спеціальних ситуацій, в яких студенти мають знайти вирішення проблеми або задачі, використовуючи свої творчі здібності та знання. Ця методика допомагає студентам розвивати своє творче мислення [4].

Одним з ключових аспектів методики розвитку художньо-творчих здібностей є стимулювання творчості та самовираження майбутніх учителів, яке можна досягти за допомогою різноманітних вправ, завдань і проектів. Важливо також забезпечити учасникам можливість працювати з різноманітними матеріалами і техніками.

У кожної людини може бути розвинена здібність до образотворчої діяльності. Одним із стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти є спрямування діяльності вищих навчальних закладів на реалізацію комплексу заходів щодо прилучення студентів до художньо-естетичної культури та створення умов для формування творчої особистості майбутнього вчителя, реалізація природних нахилів і здібностей у навчальному процесі вищого навчального закладу [2].

Оволодіння мистецтвом створення художніх образів можливе лише завдяки наполегливій і цілеспрямованій роботі. Окрім аудиторних занять, велике значення має самостійна творча робота здобувачів освіти, на яку в навчальному плані відводиться значна кількість часу. Прагнення до самостійної творчої діяльності характеризується внутрішнім потягом до нових форм діяльності, пошуком нестандартних рішень і прагненням до нових художніх прийомів, тобто індивідуальністю [1].

Активізації творчої діяльності студентів на заняттях сприяють окремі практичні методи і прийоми. Наприклад, спільний пошук шляхів досягнення виразності у творчих роботах, вибір оптимальної техніки роботи, зв'язок музики і образотворчого мистецтва та використання спеціальних короткочасних вправ для вивільнення творчої енергії, генерування гіпотез та асоціацій, прийом паралельної діяльності викладача і студентів. Такі методи значно збагачують творчий досвід особистості студента та мають значний вплив на розвиток творчих здібностей [3].

У процесі викладання викладачу потрібно створити необхідні умови, для того щоб здобувач освіти з першого заняття творчо шукав стилі та способи виконання своєї роботи. Для цього пропонуються завдання, які дають можливість кожному знайти щось близьке та цікаве для себе, використовуючи різні системи зображення та порівнюючи їх між собою. Виконуючи ці завдання, здобувачі освіти не лише здобувають нові знання та навички, а й вчаться самостійно мислити та аналізувати, бачити світ особливими очима художника, творчо та з любов'ю підходити до виконання кожної роботи [1].

Специфіка художньо-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах полягає в необхідності спрямування навчального процесу на засвоєння естетичного змісту мистецтв, використання під час навчального-виховного процесу мистецтва слова, образотворчого мистецтва, музики, мистецтва театру і кіно, що у навчальному процесі має сприяти розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів [1].

Отже, розглянувши дане питання, ми прийшли до висновку, що методика розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів є важливим елементом підготовки вчителя, оскільки вона сприяє формуванню креативного мислення, вмінню досліджувати і розв'язувати проблеми, а також розвиває вчителів як особистості.

Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів передбачає вирішення багатьох важливих завдань, які пов'язані з розвитком позитивної мотивації до навчання і творчої діяльності, а також виховання цілеспрямованості, вольових якостей, збагаченням художньо-естетичного досвіду, усвідомлення власної унікальності та індивідуальності кожного учасника навчального процесу.

Література та джерела

1. Структура художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/zaika.pdf> (дата звернення 10.03.2023).

2. Поняття про художньо-творчі здібності і їхній розвиток у дітей Здібності і задатки. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку здібностей. Структура образотворчих здібностей. URL: <https://studfile.net/preview/9700-879/page:17/> (дата звернення 10.03.2023).

3. Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/0089-0648_0.html (дата звернення 10.03.2023).

4. Сучасні методи проектування. URL: https://cpsm.kpi.ua/Doc/k-onsp_suchasni_metodi.pdf (дата звернення 10.03.202).

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ОЧИМА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Яна Жук,

студентка 1А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Ніколаєва,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Розглянуто сучасні методи та методики викладання англійської мови очима майбутнього вчителя.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Варто зрозуміти, що саме розвивають сучасні методики. Вивчаючи іноземну мову, важливо завжди помічати і підкреслювати навіть самі, здавалося б, непомітні успіхи. По-перше, необхідний поштовх для мотивації може дати коротка розмова з носієм мови. Особливо на початку дуже важливо вивчити все, що знаєте про нову мову, і застосовувати те, що вивчили на регулярній основі.

Сьогодні існує більш ніж достатньо способів включити англійську мову в повсякденне життя, наприклад, через мультфільми, ігри, музику, фільми,. Це також допоможе вам знайти однодумців і вивчити нову мову разом або регулярно обмінюватися ідеями з партнерами по тандему. Це не тільки ефективно, але й додає задоволення від вивчення мови [1].

Ігровий метод – це спосіб взаємодії викладача та учнів, зумовлений грою, що веде до реалізації дидактичних завдань і мети навчання.

Такий спосіб гри підходить для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Суть проста: вчитель грає в гру, де діти вдосконалюють свої мовні навички. Техніка заснована на створенні уявної ситуації, в якій дитина або вчитель виконують ту чи іншу роль. Навчальні ігри поділяються на ситуативні, змагальні, музично-ритмічні і художні. Також є онлайн-ігри, які можна використовувати для дистанційного навчання.

Ось такі можна використовувати ігри під час дистанційного навчання:

Sesame Street – гра, що дозволяє вивчити англійську для дітей онлайн, за задумкою призначена для носіїв. Тим не менш, вона забезпечить процес занурення дитини в англійську мову. У розділі *Sesame Street Muppets* можна гуляти вулицею Сезам, клацати по предметах, заходити в гості до героїв. Величезна увага в грі приділяється цифрам, алфавіту, різним емоціям. Вчити англійську онлайн дітям за допомогою цієї гри можна у віці від 7 до 10 років.

Ігри від British Council – завдяки ігровим завданням і вікторинам ви можете вивчати англійську мову онлайн разом з учнями. Цей веб-сайт пропонує кілька захоплюючих міні-ігор і вправ для вивчення іноземної мови, які можуть значно збільшити словниковий запас. В основному вони розраховані на дітей віком від 7 до 11 років.

LingvaSto – це яскрава браузерна гра, за допомогою якої можна вивчати англійську з дітьми онлайн, а також допомогти їм швидше запам'ятати основні фрази та слова за сюжетами популярних фільмів – «Зоряні війни», «Гаррі Поттер» і так далі. Гра автоматично підлаштовується під рівень знань гравця. За кожен подоланий етап нараховуються різні віртуальні нагороди [5].

Навчання через відео. Така методика передбачає вивчення англійської мови лише з використанням відеоматеріалу. Це можуть бути фільми, мультфільми іноземною мовою, документальні відео, навчальні відеоуроки. Цю техніку можна використовувати для навчання дітей будь-якого віку, оскільки вона спрямована на розвиток впізнавання іноземної мови та мимовільної пам'яті.

Цікаві ютуб-канали: *Kids Academy, Numberblocks, Roving Genius* – допоможуть вам зробити різноматіними ваші уроки [3].

Методика Глена Домана розроблена для середнього шкільного віку. Згідно з цією методикою, дитині треба показувати спеціальні картки і проговорювати їх назви протягом короткого проміжку часу. Слова, як фотознімки, досягають мозку дитини і вона швидко вчиться іноземної мови. Спочатку заняття тривають не більше 5 хвилин, але регулярно, наприклад на початку уроку. Надалі удосконалювати методику: застосовувати різні ігри з картками, показувати презентації [2].

Однією із найпоширеніших та найбільш ефективних методик є змішана. У ній ви на власний розсуд комбінуйте інші методики, граєте з учнями в ігри, вивчаєте пісні, розробляєте проекти і т. д. Головна перевага методики – різноманітність. Вам буде простіше зацікавити дітей, адже вони ніколи не будуть знати наперед, чим ви будете займатися сьогодні.

Комунікативний метод. Ви створюєте комунікативну ситуацію на занятті, яка стимулює спілкування учнів. Ситуація моделюється так, щоб діти у спілкуванні вживали саме той граматичний і (чи) лексичний матеріал, який вивчався на уроці. Наприклад, якщо вивчають *narrative tenses* (минулі часи), ви можете попросити пригадати та описати якийсь випадок із минулого і розказати, що саме відбулося і за яких обставин, щоб вони вживали саме минулі часи. Якщо вивчаються фрази для висловлювання згоди та незгоди, викладач може попросити у парі чи групі обговорити варіанти розв'язання якогось питання (наприклад, разом узгодити меню для святкування дня народження) таким чином, щоб група дійшла згоди. Для цього

їм необхідно буде обговорювати варіанти, погоджуватися і висловлювати незгоду за допомогою фраз з уроку. Актуальний метод для учнів 3-4 класу [4].

Підсумовуючи, варто виділити кілька аспектів важливості використання сучасних методів викладання англійської мови:

✓ *Ефективність навчання*: сучасні методи викладання англійської мови для дітей дозволяють ефективно вивчати мови. Ці методи стимулюють дітей до активної участі у процесі навчання та дозволяють їм швидко засвоювати нову інформацію

✓ *Адаптація до потреб дітей*: сучасні методи викладання англійської мови для дітей орієнтовані на потреби маленьких учнів. Вони забезпечують максимальний комфорт під час навчання та забезпечують оптимальний розвиток мовленнєвих здібностей.

✓ *Підвищення мотивації*: сучасні методи викладання англійської мови для дітей дозволяють підвищити мотивацію до навчання. Ігри, пісні та інші цікаві завдання допомагають зберегти інтерес до навчання мови та підтримують позитивний настрій учнів.

Література та джерела

1. Методика викладання англійської мови: навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. / уклад. І. Холод. Умань: Візаві, 2018. 165 с.

2. Методики викладання англійської мови. URL: <https://cambridge-club.kiev.ua/ua/metodiki-prepodavanija-anglijskogo-jazyka> (дата звернення: 03.03.2023).

3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підруч. для студ. класичних, педагог. і лінгвіст. університ. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

4. Огляд найпопулярніших методів вивчення англійської мови. URL: <https://speak-up.com.ua/news/5-naibilsh-populiarnyh> (дата звернення: 04.03.2023).

5. ТОП-10 ігор для покращення мовлення та розмовної англійської. URL: <https://helendoron.ua/top-english-games> (дата звернення: 04.03.2023).

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛЬНОГО СТОРИТЕЛІНГУ У ДРУКОВАНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАННЯХ

Артем Завальнюк,

студент 4ВС групи спеціальності 061 Журналістика

Фахового коледжу «Універсум»

Київського університету імені Бориса Грінченка

Науковий керівник – Тетяна Фокіна, к. пед. н.

З'ясовано роль візуального контенту в суспільстві, описано явище візуального сторителінгу та запропоновано власну дефініцію, визначено візуальні засоби, композиційні особливості та переваги технології візуального сторителінгу у друкованих науково-популярних виданнях.

В умовах технологічного розвитку інформаційного суспільства візуальний контент відіграє дедалі більшу роль. Понад 50 відсотків кори головного мозку присвячені обробці візуальної інформації [5]. Згідно з дослідженням, проведеним Массачусетським технологічним університетом, мозок може ідентифікувати зображення, які бачать лише протягом 13 мілісекунд [4]. Це робить сторителінг, що заснований на візуалізації, одним із прийомів популяризації наукової інформації. Маючи суттєві переваги над текстовим контентом, візуальний сторителінг покликаний не лише унаочнювати інформацію, але і сприяти кращому запам'ятовуванню матеріалу за рахунок своїх складових.

Терміна для визначення поняття «візуальний сторителінг» у сучасній українській видавничій справі немає. Тимошик М. С. лише визначає основні види зображень (фотографія, малюнок, креслення, схема, діаграма, карта, план [8, с. 262]. Укладачі словника Cambridge Dictionary визначають лише поняття «storytelling»: «діяльність з написання, розповідання або читання історій» [1].

Інститут візуального сторителінгу називає візуальний сторителінг «історією, розказаною переважно за допомогою візуальних медіа». Генеральним директором Шломі Ронем Visual Storytelling Institute LLC сформульовано таке визначення візуального сторителінгу: «Це маркетингова стратегія, яка використовує переконливі наративи, поміщаючи вашого клієнта в центр історії, поставлена за допомогою емоційного візуального медіа-переживання та ефективно розподілена на шляху вашого покупця, щоб покращити життя клієнтів і досягти бізнес-результатів» [6].

Отже, візуальний сторителінг – розповідь (оповідання; історія), що реалізована (здійснена) за допомогою прийомів візуалізації інформації (візуальних засобів).

Для візуального сторителінгу важливе значення має саме «розповідь», «історія». До візуального сторителінгу не можна віднести набір непов'язаних між собою ілюстрацій поруч одна з одною або інфографіку, яка переважно просто візуалізує інформацію. Усі складові візуального сторителінгу мають утворювати композиційно цілісну історію, розповідь про щось.

Основними засобами візуального сторителінгу можна вважати персонажів, візуальні метафори та культурні або популярні посилання. Саме ці засоби є фундаментальними у побудові цікавої візуальної розповіді.

Харизматичні та привабливі персонажі, що відповідають аудиторії та розповіді. Персонажі не обов'язково мають бути людьми. Ними можуть бути і вигадані, фантастичні істоти, які наділені певними людськими якостями (рис. 1). Проте образи мають не ускладнювати розуміння, а полегшувати сприйняття. Тому редактор має зробити образ персонажа якомога зрозумілішим.

Візуальні метафори, що пояснюють складну ідею зрозуміліше. Візуалізувати історію (розповідь) або її окремих епізод на обмеженій площині (формат сторінки) достатньо складно. Тому автору та редактору варто дбати про метафоричність та образність зображуваного. Будь-який візуальний елемент, що знаходиться «в кадрі», повинен мати смислове навантаження, розвивати сюжет та задавати тон розповіді (рис. 2). Мета візуальних метафор – спростити, а не ускладнити виклад інформації. Що складнішим буде образ або метафора для розуміння, тим менш ефективним буде візуальний сторителінг.

Рис. 1. Сторінки перекладного видання Максима Ільхова та Людмили Саричевої «Пиши, скорочуй» (видавництво BookChef, 2022)

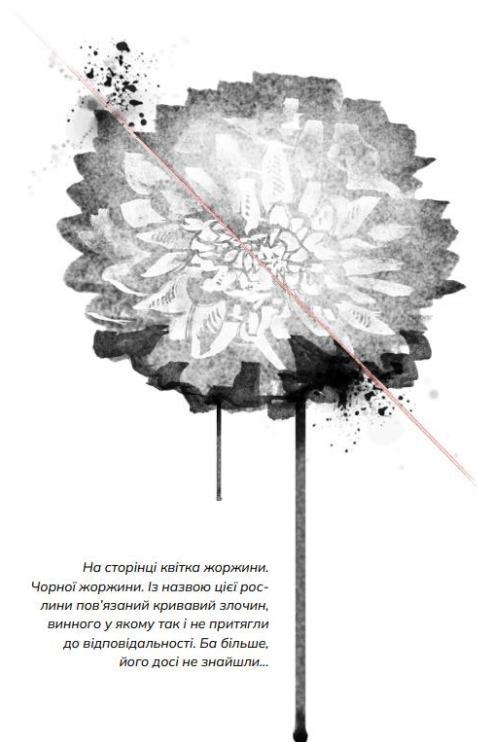

Рис. 2. Зображення квітки жоржини, що образно передає контекст

Культурні або популярні посилання. Читачу подобається відчувати себе частиною історії, впізнавати в розповідях себе чи своє оточення. Цього можна досягти за допомогою використання прецедентів. Події, явища, предмети, символи, образи минулого, що могли бути популярними в якійсь культурі, можуть відгукнутися у пам'яті читача, що створить контакт із читачем і зацікавить його (рис. 3).

Рис. 3. Зображення українського паспорта та валізи із наліпкою прапора Польщі

Візуальний сторителінг у науково-популярних виданнях. Технологія візуального сторителінгу не залежить від виду літератури і може застосовуватись у більшості видань. Її активно використовують у науково-популярних виданнях. Використання прийому «розповіді через композиційно зв'язні ілюстрації» дозволяє не просто продемонструвати явище або предмет, а візуалізувати історію, з якою явище або предмет пов'язане. Це сприяє більш ефективному розумінню інформації, швидшому запам'ятовуванню і створює контакт між читачем та автором.

Сучасні способи застосування візуального сторителінгу в науково-популярних друкованих виданнях. Не всі наукові теми можна розкрити лише за допомогою візуального сторителінгу. У видавничій практиці поступово розвивається альтернатива таким випадкам. Видавці дедалі частіше комбінують формат коміксу та формат традиційного книжкового тексту. Це дозволяє в одному виданні застосовувати і текстову розповідь, і візуальну. За умов правильного художньо-технічного оформлення та дотримання композиційних норм візуальний сторителінг стає дієвим інструментом популяризації наукової інформації.

Композиційна одиниця візуального сторителінгу – епізод – ізольована від усієї історії, відносно самостійна подія, яку відтворено візуальними засобами. Епізоди можуть бути як частиною цілісної візуалізованої розповіді, так і самостійним візуальним елементом. Оскільки комбінування текстової та візуальної частини передбачає гармонійне поєднання, текстова розповідь та епізоди мають логічно та тематично доповнювати одне одного.

Переваги візуального сторителінгу в друкованих науково-популярних виданнях

1. Можливість не просто візуалізувати явище, предмет чи подію, а наочно відтворити історію, створити сюжетну лінію.
2. Стримує увагу читача.
3. Створює баланс між текстом та ілюстраціями.

4. Сприяє запам'ятовуванню інформації через образи, метафори та символи.

Література та джерела

1. Cambridge Dictionary, Meaning of storytelling in English. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/storytelling> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Cognitive Media Ltd. Visual Storytelling: What Is It? Why Is It Important? URL: <https://www.wearecognitive.com/blog/why-is-visual-storytelling-important#:~:text=What%20is%20visual%20storytelling%3F,by%20artists%20and%20visual%20thinkers> (дата звернення: 20.02.2023).

3. Miller H., Carolyn. Digital Storytelling. A creator's guide to interactive entertainment (Florida: CRC Press, Taylor & Francis Group, 2020. P. 4.

4. Trafton Anne. In the blink of an eye. MIT neuroscientists find the brain can identify images seen for as little as 13 milliseconds. Massachusetts Institute of Technology, January 16, 2014. URL: <https://news.mit.edu/2014/in-the-blink-of-an-eye-0116> (дата звернення: 20.02.2023).

5. Rochester Review: University of Rochester (дата звернення: 20.02.2023).

6. Ron Shlomi. What is visual storytelling? And why marketers should care. Visual Storytelling Institute, September 8, 2016. URL: <https://www.visualstorytell.com/blog/what-is-visual-storytelling> (дата звернення: 20.02.2023).

7. Про історію коміксу. Видавництво «Ірбіс Комікси». URL: https://irbis-comics.com.ua/articles/pro_istoriju_komiksu (дата звернення: 20.02.2023)

8. Тимошик М. С. Основи редагування: підруч. Київ: Наша культура і наука, 2019. 560 с.

9. Харитоненко О. І. Сторітелінг як жанр, наратив і засіб архітектоніки в журналістиці: зміст, різновиди, сучасні інтерпретації. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22258/Kharytonenko_2018_Storitelinh.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 20.02.2023).

МЕТОД ПРОЕКІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ірина Мороз, Вікторія Кардаш,

студентки 3-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Світлана Денисова,
викладачка циклової комісії словесних дисциплін

Розглянуто сутність і значень методу проектів у вивченні англійської мови. Охарактеризоване інноваційне навчання у різноманітних формах і методах, спрямоване на ефективне засвоєння знань учнів, розвиток їх розумової діяльності, виявлення вмінь і навичок критичного осмислення проблем, набуття якостей, корисних для подальшого навчання.

Одним із ефективних методів організації мовної взаємодії, що вивчається на уроці англійської мови, є метод проектів, засновниками якого є американські вчені Джон Дьюї та Вільям Герд Кілпатрік.

Метод проектів – це інтегративний підхід до навчання, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, надаючи учневі можливість проявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності.

Метод проектів – це активний метод доставки, який передбачає індивідуальну, парну чи групову діяльність учнів для забезпечення досягнення запланованих результатів.

На сьогоднішній день у сучасній світовій методиці навчання англійської мови широко використовується метод проектів, який дозволяє органічно інтегрувати знання студентів з різних галузей, розв'язувати одну практичну задачу, стимулювати розвиток індивідуальної творчості студентів. Проект виникає і розвивається з конкретної ситуації. Така ситуація виникає в ході роботи над будь-якою навчальною темою, при обговоренні прочитаних текстів, актуальних подій сучасного життя тощо. Основне завдання вчителя при викладанні англійської мови полягає в тому, щоб перенести центр уваги з різних видів вправ на творчо-змістовну діяльність учнів, тобто оволодіти певними мовними засобами [2].

Проектна методика має практичну спрямованість на результати, отримані шляхом вирішення конкретної практичної або теоретично важливої проблеми. Ці результати є видимими, зрозумілими і можуть бути застосовані в практичній діяльності. Для досягнення цих результатів необхідно, щоб діти розвивали самостійне мислення, виявляли і вирішували проблеми, які передбачають знання з різних дисциплін і вміння прогнозувати наслідки і можливі результати різних рішень. Метод проектів дозволяє учням самостійно обирати теми та джерела інформації, які потім можна презентувати та викладати.

Основними критеріями виховання творчих особистостей, здатних до самоосвіти, є вміння навчатися самостійно впродовж життя, творчо підходити до будь-якої проблеми та нестандартно вирішувати. Проекти також дозволяють керівнику розподілити відповідальність між членами групи, коли сильніші студенти допомагають слабшим, отримуючи таким чином соціальний досвід і досвід роботи в групі. Працюючи з групою, необхідно поставити ряд завдань:

1. Показати вміння окремого учня або групи учнів використовувати набутий дослідницький досвід.
2. Реалізувати свій інтерес до предмета дослідження, збільшуючи знання про нього.
3. Продемонструвати рівень мовної та мовленнєвої компетентності в іноземній мові.
4. Піднятися на більше високий щабель освіченості, розвитку, соціальної зрілості, тобто розширити загальну компетентність.
5. Розкрити творчий потенціал кожного учня.
6. Прищеплювати навички автономного навчання [1].

Метод проектів має ряд переваг:

- розвиток навичок самоосвіти і самоконтролю;

- розвиток навичок групової діяльності;
 - підвищення інформаційної культури – розвиток навичок пошуку, збору, презентації інформації;
 - підвищення мотивації;
 - розвиток творчих здібностей;
 - інтеграція різних предметів.
- До недоліків проектної діяльності можна віднести:
- проблему суб'єктивної оцінки творчої роботи;
 - технічні накладки, які можуть вплинути як на процес роботи, так і на кінцевий результат [2].

Таким чином, метод проектів дозволяє індивідуалізувати навчальний процес і дає можливість студентам проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі власної діяльності. Використання методу проектів на заняттях дозволяє підтримувати інтерес до вивчення іноземної мови, поглиблювати та систематизувати знання з теми.

Література та джерела

1. Метод проектів у вивченні іноземної мови та його особливості. URL: <https://buki.com.ua/blogs/metod-proektiv-u-vyvchenni-inozemnoyi-movy-ta-yoho-osoblyvosti/> (дата звернення 10.03.2023).
2. Метод проектів на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/metod-proektiv-na-urokah-angliysko-movi-122639.html> (дата звернення 10.03.2023).

СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАЯННОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Дарина Катеринюк,

студентка 32 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Андрій Войнаровський, викладач по класу баяна та фортепіано, голова циклової комісії викладачів фортепіано

Подано тенденції розвитку баянної освіти, тенденції розвитку виконавського баянного мистецтва України. Зазначено, що в умовах сьогодення важливим є питання формування оригінальної методики викладання гри на баяні.

Акордеонне мистецтво займає важливе місце в українській музичній культурі. Про це свідчить високий рівень виконавської майстерності вітчизняних акордеоністів, активна композиторська творчість для цього інструмента, використання акордеона у різних галузях музичної діяльності.

В Україні формування методики викладання гри на баяні розпочалося в другій половині ХХ ст. Сприяли цьому такі фактори: велика популярність інструмента в художній самодіяльності, побуті та серед професійних музикантів, розвиток вітчизняного промислового виробництва баяна. Спочатку баян з'явився у початковій та середній ланках освіти.

Водночас, сучасні тенденції в баянному мистецтві свідчать про необхідність змін у професійній підготовці баяністів в Україні. Так, досить важливою сьогодні є орієнтація на світовий культурний простір. До навчальних планів баяністів потрібно широко вводити оригінальну музику сучасних зарубіжних композиторів [2].

Важливо також сприяти поширенню такої форми освітньо-мистецької практики як відвідування майстер-класів відомих закордонних педагогів, що сприяє отриманню нових знань і практичних навичок, розширює уявлення про зарубіжні системи музичної освіти та педагогічні принципи світових баянних шкіл. На сьогоднішній день розроблено сучасну методику викладання гри на баяні на всіх рівнях музичної освіти в Україні. Ця методика сприяє підготовці високопрофесійних фахівців.

Створення баянних шкіл, кількість конкурсів, організація творчих спілок, що постійно зростає, свідчить про активне піднесення українського баянного мистецтва. Основний якісний показник процесу розвитку баянного мистецтва – його спеціалізація. В результаті її інструмент та мистецтво гри на ньому набули самостійних позицій, збагатившись індивідуальними рисами: сформувалося покоління виконавців, склалася освітня система, виникла потреба в оригінальному репертуарі, інструмент закріпився на академічній сцені [4].

Українська музична культура на сучасному етапі розвитку характеризується активним входженням у європейський і світовий простір. Важливим чинником у цьому процесі є творчість українських баяністів і мистецьких колективів за участю баяна. Українські виконавці популяризують баянне мистецтво України у світі завдяки інтенсивній концертно-гастрольній діяльності та перемогам на найпрестижніших міжнародних конкурсах. Оскільки здобутки українських виконавців та колективів є вагомими, дослідження їх творчої діяльності є важливими [1].

Проаналізувавши творчі засади провідних українських баяністів і колективів виділяють декілька важливих тенденцій, зокрема, пропагування баянного мистецтва і його порівняння до музично-просвітницької діяльності, що задовільняють естетичні потреби та побажання слухацької аудиторії. Слід зазначити, що популяризація баянного мистецтва потребує володіння значним обсягом репертуару різних жанрів, стилів і епох. До репертуару українських баяністів і колективів за участю баяна входять твори класицизму, романтизму, бароко, композиції авангарду та модерну, естрадно-джазові твори.

Естетичні тенденції зарубіжного баянного мистецтва мають вагомий вплив на творчість сучасних українських баяністів і колективів. Українські і зарубіжні виконавці та колективи активно співпрацюють, що сприяє обміну досвідом, збагаченню жанрово-стилістичних меж, розширенню репертуару і знаходженню нових шляхів розвитку баянного мистецтва.

Отже підсумовуючи основні тенденції розвитку баянного виконавського мистецтва України можна сказати, що це наявність професійно-академічного і естрадно-джазового напрямів, ціленаправлене входження баянна в камерно-інструментальну сферу виконавства; націлена на популяризацію баянного мистецтва в Україні та у світі; жанрово-стильова багатогранність репертуару, мистецька взаємодія українських виконавців із зарубіжними, що сприяє обміну досвідом та закріпленні баянного мистецтва України в європейському культурному просторі [3].

В результаті визначення пріоритетних напрямів розвитку баянного мистецтва, можемо зазначити, що сьогодні баян займає вагоме місце і в сучасній камерно-академічній культурі і в той же час він залишається дуже популярним у аматорському середовищі. Підтвердженням цих тверджень є використання інструмента у різних сферах музичної практики, високий рівень виконавської майстерності баяністів, активізація композиторської творчості для баяна. За час існування баян перетворився з примітивного любительського у високохудожній професійний інструмент, який є невід'ємною складовою академічного й естрадного виконавства наших днів та є шанованим гостем на найпрестижніших сценах світу.

Варто зазначити, що сьогодні, у XXI столітті, баянне мистецтво, завдяки своїм перевагам і можливостям, знайшло своє гідне місце у світовій музичній культурі як цілісне явище виконавської та композиторської творчості [5].

Література та джерела

1. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Київ: Музична Україна, 2004. 290 с.
2. Душний А. Молода генерація авторів-виконавців баяністів-акордеоністів України: сучасні погляди та перспективи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 5. С. 94–103.
3. Душний А. Наукові пріоритети баянно-акордеонного мистецтва в контексті української академічної школи гри на народних інструментах. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. 2015. № 7. С. 75–82.
4. Карась С. Технічні можливості сучасного баяна (акордеона). *Молодь і ринок*. 2011. № 7. С. 58–62.
5. Семешко А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі XX–XXI ст. довідн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 244 с.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Катерина Клямар,

студентка 22-БЦІ-Ф групи спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ»

Науковий керівник – Тетяна Герасимик-Чернова, викладач-методист

Розкрито проєктну діяльність здобувачів освіти, як складову навчальної діяльності під час дистанційного навчання. Метод проєктів розглядається як засіб поєднання теорії і практики у процесі навчання.

Військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала викликом самому існуванню України, її суверенітету та соборності. У ході військових дій система освіти зазнала великих втрат: зруйновано інфраструктурні освітні об'єкти, серед здобувачів освіти та педагогів є вбиті й поранені, велика частина населення вимушена була залишити свої домівки та тікати від війни. Такі трагічні події стали серйозним викликом для системи освіти України, спонукаючи заклади освіти швидко створювати необхідні інституційно-правові умови, забезпечувати організаційну трансформацію освітнього процесу.

Нині перед нами постають несподівані життєві, професійні виклики. Нам доводиться жити і працювати в надзвичайно складних умовах. Всім нам: і здобувачам освіти, і педагогам, і батькам, зараз потрібна психологічна підтримка і допомога, щоб вистояти і зберегти своє емоційне і психічне здоров'я, вберегти себе і близьких, а ще, продуктивно навчатися спеціальності, працювати на благо нашої країни й задля перемоги.

Пріоритетним завданням сучасної освіти визнано формування ініціативних вільних особистостей, здатних творчо мислити, самостійно приймати раціональні рішення у стандартних і нестандартних життєвих, соціокультурних і професійних ситуаціях, бути готовими до здійснення професійної діяльності на високому інтелектуальному і творчому рівнях, спроможних не тільки вирішувати складні задачі, але і висувати проблеми, знаходити принципово нові творчі рішення [1]. У руслі компетентнісного підходу з фахової підготовки, особливого значення набуває процес модернізації освіти в умовах змішаного навчання, тобто змін у відповідності до вимог сучасності та воєнного стану, запровадження проєктної діяльності за дистанційними технологіями.

Наше дослідження спрямоване на обґрунтування методичних засад проєктної технології для розвитку професійного навчання. Ми виходимо з того, що у процесі підготовки компетентного майбутнього фахівця особливу увагу потрібно приділяти інноваційним технологіям, за допомогою яких здобувач освіти буде орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати сучасними даними, сам розвиватиметься як креативна особистість, шукати нові ідеї. Адже компетентність це – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей. Дозволяє зробити

процес підготовки майбутніх фахівців більш фахово зорієнтованим, сприяє особистісному розвитку та розвитку здатності спрямовувати свою подальшу діяльність на формування творчих особистостей здобувачів освіти впровадження проектної технології, що охоплює на початкових етапах процеси збору, узагальнення інформації, а на наступних – її практичного використання на творчому рівні. Адже у загальному розумінні будь-яка технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення даних та відомостей [4].

За загальнонауковим підходом проектна технологія – це практика особистісно зорієнтованого навчання у процесі навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, на основі їх вільного вибору та з урахуванням інтересів, тобто той, хто навчається не тільки знає, де можна використати нові знання, але й включається у процес їхнього використання. Результатом проектної діяльності є навчальні творчі проекти, міні-проекти, макети.

У змісті проектної діяльності має знайти місце певна виробнича технологія. Окреслені завдання потребують знання не лише теоретичних відомостей зі спеціальності, але й володіння практичними вміннями. Як правило, навчальний творчий проект складається з пояснювальної записки та самого виробу (послуги). Залучення майбутніх фахівців до виконання мініпроектів дозволяє створити умови практичного поєднання теорії з практикою на творчому рівні. Зокрема, здобувачі освіти ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ», спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія, при вивченні предмету «Технології» виконувалися мініпроекти, пов'язані з ландшафтним дизайном (виготовлення міні-елементів ландшафтного дизайну, проект «Фонтан», проект «Квітник з багаторічних квітів», проект «Ваза»), декоративно-ужитковим мистецтвом («Лялька-мотанка», «Українські обереги», «Декупаж на тканині», «Декупаж на дереві», «Лозоплетіння», «Оздоблення елементів будівель» тощо). Готові проекти після захисту, здобувачі освіти реалізують на благодійних ярмарках, а виручені кошти перераховують на потреби ЗСУ.

Упровадження в практику проектної технології дозволяє отримати за короткий проміжок часу багато креативних ідей для розв'язання завдань та визначити найбільш продуктивні з них. А ще, ці проекти можна виконувати дистанційно в безпечному місці, віддаленому від закладу освіти.

Можна зробити висновок про ефективність визначених підходів до створення освітньо-розвиваючої освіти в умовах війни. Однак інноваційні технології не повинні використовуватися хаотично, оскільки жодну з технологій не можна вважати універсальною: кожна з них у певних ситуаціях дає різні результати і це необхідно враховувати під час їх вибору.

Література та джерела

1. Ковальчук В. І. Розвиток проектної компетентності учнів. *Школа*. 2013. № 12 (96). С. 53–56.
2. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу: кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.

3. Лузан П. Г., Манько В. М., Нестерова Л. В., Романова Г. М. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 216 с.

4. Актуальні проблеми вищої професійної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Барановської. Київ: НАУ, 2022. 92 с.

ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ НА ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Тетяна Ковч,

студентка 31 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Голя, викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Подано аналіз нормативно-правового забезпечення національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців галузі фізичної культури та спорту. Визначено вплив історичних реалій на процес національно-патріотичного виховання під час занять спортом.

В умовах українських реалій, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання молоді. Події сьогодення вимагають формування особистості, якій властиве відчуття європейської громадянськості, яка здатна жити і діяти в соціально-економічних умовах епохи інтеграції України в європейський простір, і ,водночас, залишатися патріотом своєї Батьківщини, мати сформовану національну самосвідомість.

На сучасному етапі розвитку України, коли триває кровопролитна війна та існує пряма загроза втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей [2].

Основним нормативно-правовим забезпеченням національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців галузі фізичної культури та спорту є: закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про позашкільну освіту» (2020), укази Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (2019), «Про День захисника та захисниць України» (2014), «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» (2014), «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-

патріотичного виховання молоді (2014), Постанова Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022) та інші.

Здійснено чимало досліджень, присвячених окремим аспектам проблеми патріотизму засобами спортивно-масової та фізкультурної роботи. Це, насамперед, дослідження основ туристсько-краєзнавчої діяльності (В. Вербицький, Г. Пустовіт, Т. Троценко), організації краєзнавчо-пошукової роботи (М. Соловей), проведення військово-патріотичних спортивних ігор (Г. Коломоєць, В. Тимченко) та походів місцями бойової слави українського народу (М. Зубалій), організації спортивних змагань на призи учасників бойових дій (К. Жукотинський) та інші.

Вивчаючи славні сторінки історії варто звертати увагу на те велике і світле, яке підносить наш народ до вершин цивілізації, визначає його заслуги перед людством. Адже українці – єдина в світі козацька нація. Козацтво було дисциплінованою організацією самого українського народу, споконвічною формою його самоорганізації і самозахисту в лихоліття на засадах стародавнього звичаю – Волі. У козацькі часи нашому народові були притаманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. А Запорозька Січ була і залишається нині синонімом свободи, незалежності, людської й національної гідності.

Суттєвого значення у патріотичному вихованні набуває і фізична підготовка молоді. Спорт, як складова фізичного виховання, впливає на основні сфери життєдіяльності суспільства, на ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей. Виховний потенціал фізичної культури та спорту реалізується завдяки формуванню у особистості такого поняття як патріотизм. Патріотизм охоплює емоційно-моральне й дієве ставлення до рідної землі, своєї нації, матеріальних та духовних надбань країни-Батьківщини [1].

Метою патріотичного виховання на заняттях фізичної культури є відродження народних ігор та забав, видозмінення та пристосування їх до сьогодення, розвиток у молоді почуття громадськості і патріотизму як найважливіших духовних, соціально значущих цінностей формувати свідомого громадянина, людину з рисами характеру, способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, які спрямовані на розвиток незалежної України, а саме виховання їх у дусі патріотичного обов'язку, поваги до військової служби та готовності до захисту Вітчизни, повазі до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави. Застосуванні на уроках рухливих та народних ігор, розваг, естафет, козацьких забав, спортивних ігор за спрощеними правилами сприяють вихованню патріотичних почуттів, моральних та фізичних якостей, формують свідомого громадянина України. Ігри, що сформувалися під впливом національно-визвольних війн, які містять у своїх історичних сюжетах бойовий і патріотичний характер, є справжньою школою національного виховання. Вони закладають основи любові до своєї історії, до народного війська, виховують почуття патріотизму, людської гідності. Є й історичні сюжети, в яких оспівана доля козаків [3].

Реалізація концепції національно-патріотичного виховання школярів відбувається на уроках з фізичної культури під час вивчення теоретико-методичних знань у таких темах, як відродження Олімпійських ігор сучасності, основні цінності олімпізму, визначні спортивні досягнення олімпійців, Олімпійська Україна, Параолімпійський рух на сучасному етапі, олімпійська філософія та здоровий спосіб життя тощо.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців галузі фізичної культури та спорту, формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей : повага до національних символів; активна участь у громадсько-політичному житті країни; верховенство права, повага до прав людини; готовності до природоохоронної діяльності; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України. Таким чином система фізичного виховання здатна сформувати у молоді не лише повагу до загальнолюдських гуманістичних цінностей, а й забезпечити виховання патріотично налаштованої громадянсько-національно свідомої молоді людини.

Література та джерела

1. Джурка Г. Патріотичне виховання як складова гуманізації освітнього процесу в школі. *Міжнародна науково-практична конференція «Педагогічні засади формування гуманістичних цінностей природничої освіти, її спрямованості на розвиток особистості»*: зб. наук. пр. (29-30 трав. 2003 р.). Полтава, 2003.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, затверджена наказом МОН від 06.06.2022 №527. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Чупрій Л. В. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи URL: http://sd.net.ua/2009/11/05/patrotichne_vikhovannja_v_ukran_ctan_-perspektivi.html (дата звернення: 01.03.2023).

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Тетяна Кузьмич,

студентка ПО-51м групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
*Науковий керівник – Дмитро Пріма, д. пед. н.,
професор кафедри теорії і методики початкової освіти*

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

Актуалізовано роль педагогічного спілкування як одного з найважливіших інструментів професійної діяльності вчителя. Презентовано авторські позиції щодо характеристики педагогічного спілкування як особливої діяльності учасників освітнього процесу.

У професійній діяльності вчителя провідну роль відіграє процес спілкування. Основним його змістом є досягнення духовної спільності вчителя й учнів, учителя та його колег, що сприяє формуванню ціннісної свідомості, ставлення до інших людей, до самого себе. Існує думка (В. Кан-Калик, С. Петренко, І. Юсупов та ін.), що педагогічне спілкування – це цілісна система прийомів і навичок соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, в основі якої лежить обмін інформацією, виховні впливи та організація взаємовідносин за допомогою різноманітних комунікативних засобів. Важливою у процесі педагогічного спілкування є ініціатива, різноманітність форм її прояву, способи управління нею та ін. Наприклад, виокремлюються найбільш перевірені способи управління у спілкуванні:

- оперативність при організації початкового контакту з класом;
- ініціативність переходу від організаційних моментів (вітання, перевірка відвідування занять та ін.) до ділового, особистісного спілкування;
- оперативність у досягненні психологічної єдності класу, формування почуття «ми»;
- введення особистісної і ситуативних настанов щодо окремих учнів;
- подолання стереотипних і ситуативних настанов щодо окремих учнів;
- організація контакту з усім класом;
- постановка завдань і питань, які в початковий момент взаємодії здатні мобілізувати колектив;
- забезпечення зовнішнього комунікативного вигляду: заохочуваність, зібраність, активність, доброзичливість та ін.;
- реалізація мовних та невербальних засобів взаємодії, активне включення міміки;
- уміння транслювати в клас власну прихильність до дітей;
- постановка яскравих, привабливих цілей діяльності й визначення шляхів їх досягнення;
- прояв розуміння ситуативного внутрішнього настрою учнів, врахування його, передача учням цього розуміння, досягнення загального й ситуативного взаєморозуміння, яке формує в учнів потребу у взаємодії з учителем [2].

Тому вчитель має усвідомлювати те, що обмеження взаємодії з дітьми функціональними завданнями й недостатній активний вплив на їхню особистість призводить до виникнення ускладнень під час спілкування. Отже, успішне спілкування вчителя з учнями, позитивний вплив цього процесу на навчання і виховання передбачає розвиток комунікативних здібностей педагога.

Конструктивною видається позиція М. Коця, згідно з якою професійне спілкування педагога розглядається в комунікативній взаємодії його з учнями, батьками, колегами, спрямованій на встановлення сприятливого психологічного клімату, на психологічну оптимізацію діяльності, обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також на задоволення потреб

особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі та інше. Тобто педагогічне спілкування характеризується як складний, багатоплановий процес установалення і розвитку контактів між людьми, породжений необхідністю спільної діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання й розуміння іншої людини. Означений процес забезпечує передавання через учителя учням людської культури, засвоєння знань, сприяє формуванню в них ціннісних орієнтацій [1].

Отже, педагогічне спілкування допомагає вчителю організувати взаємодію на уроці й поза ним у цілісний процес. Учитель, налаштований на особистісно орієнтовне спілкування, демонструє відкритість, доступність, створює для школярів можливості для висловлювання думок і почуттів. Він має бути справедливим, довіряти учням, визнавати їхню неповторність, цікавитися їхнім життям, проблемами, бути готовим завжди допомогти. Ми вважаємо, що педагогічне спілкування є особливою діяльністю учасників освітнього процесу, спрямованою на створення, формування, підтримку, зміцнення їхнього співробітництва. Ефективність педагогічного спілкування зумовлена його спрямованістю на здобувача освіти, професійне володіння комунікативною поведінкою, умінням долати комунікативні бар'єри й труднощі. Поза сумнівом, спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. А відтак, учитель повинен прагнути до підвищення комунікативної компетентності – здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, формувати сукупність знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективність комунікативного процесу.

Література та джерела

1. Коць М. О. Майбутній учитель: готовність до професійного спілкування: навч. посіб. для студентів педагог., психол. спец. вищих закладів освіти. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ «Вежа», 1999. 164 с.
2. Петренко С. Є. Спілкування – найцінніший скарб. *Обдарована дитина*. 2007. № 3. С. 62–66.

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Михайло Курило,

студент 21 ФКд групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доц.,
завідувач кафедри фізичної культури**

Розглядаються особливості навчально-тренувального процесу юних волейболістів. А саме – спеціальна фізична підготовка. Визначено, що основними засобами спеціальної фізичної підготовки є змагальні вправи з волейболу, а також спеціальні вправи, схожі за своєю руховою структурою і характером нервово-м'язових зусиль з рухами спеціалізованої вправи.

Сучасна гра у волейбол – це складний вид спорту, який потребує від спортсмена атлетичної підготовки і досконалого володіння техніко-тактичними навичками гри. Волейбол – гра з яскраво вираженими колективними діями. Для нього характерна висока швидкість взаємодії і комбінація нападу, яка визначена розподілом ігрових функцій між учасниками

Дослідженню сторін спеціальної фізичної підготовленості волейболістів присвячено достатньо багато наукових праць. Проте наукові дослідження у цій галузі були спрямовані в основному на вивчення окремих сторін підготовленості, що неоднаково впливають на спортивні досягнення у волейболі. У працях деякі автори [5; 6] наводять дані про силові якості волейболістів, стрибучість, різні види витривалості, координаційні якості, також приділялася увага питанням відбору, методики тренування та іншим аспектам [3; 6]. Як засвідчує аналіз наукових матеріалів [1; 5] і практичного досвіду [6; 7], фізична і технічна підготовка юних волейболістів в основному спирається на вирішення оздоровчих і загальнорозвиваючих завдань, часто без урахування специфіки змагальної діяльності і раціонального використання засобів і методів тренування специфічних рухових якостей.

Іншою частиною фізичної підготовки є спеціальна фізична підготовка, спрямована на підвищення функціональних можливостей, розвиток спеціальних рухових якостей, необхідних для гри у волейбол, краще і швидше оволодіння технічними прийомами. Спеціальна фізична підготовка сприяє розвитку специфічних якостей волейболіста, які за своїм характером нервово-м'язового напруження схожі з навичками основних ігрових дій. Спеціальною фізичною підготовкою займаються із засвоєнням техніки ігрових рухів (також без м'яча і з м'ячем). Загальна і спеціальна фізична підготовка нерозривно пов'язані між собою, оскільки на основі загальної фізичної підготовки закладається фундамент спеціальної підготовки [4]. Завдання спеціальної фізичної підготовки можуть бути вирішені тільки на основі загальної, досить високої фізичної підготовленості спортсменів. Рання, форсована спеціальна підготовка не лише не зміцнить зростання спортивних результатів, але й може призвести до різних травм, зашкодити загальному стану здоров'я. Для початківців спеціальна підготовка повинна починатися зазвичай не раніше другого року навчання, а для спортсменів-розрядників – у другій половині підготовчого періоду, коли м'язи і зв'язки будуть досить підготовлені до спеціальних навантажень [2; 3; 7]. Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є змагальні вправи з волейболу, а також спеціальні вправи, схожі за своєю руховою структурою і характером нервово-м'язових зусиль з рухами спеціалізованої вправи. Одні вправи розвивають якості, необхідні для оволодіння технікою (зміцнення кистей, збільшення їх рухомості, швидкості скорочення м'язів, розвиток м'язів ніг та ін.), інші спрямовані на формування тактичних умінь (розвиток швидкісної реакції та орієнтування, швидкості переміщення у відповідних діях на сигнал тощо). За допомогою таких вправ удосконалюють технічні прийоми та вдосконалюють спеціальні рухові якості [1; 2].

Фізична підготовка особливо впливає на результат змагань з волейболу юнацьких команд. В умовах, коли змагання проводяться кілька днів підряд, юний волейболіст, в якого недостатньо розвинуті швидкісно-силові якості, не може результативно використовувати весь арсенал сучасних прийомів техніки гри, використовувати їх у швидкому темпі. Адже при недостатній витривалості студент швидко стомлюється, у нього порушуються рухові навички, внаслідок чого знижуються точність ударів і подачі м'яча, стрибучість і тим самим ускладнюється ведення гри в гостро комбінаційному стилі.

Фізична підготовка поділяється на загальну і спеціальну. Ці два види підготовки органічно пов'язані між собою і становлять єдиний процес. Загально-фізична підготовка спрямована на зміцнення здоров'я, всебічний розвиток організму, розширення його функціональних можливостей. У процесі загально-фізичної підготовки особливу увагу приділяють розвитку тих фізичних якостей, які недостатньо розвиваються спеціальними вправами з техніки і тактики гри.

Фізичні якості розвиваються у процесі оволодіння руховими діями. А тому на заняттях з волейболу потрібно використовувати спеціальні вправи для розвитку сили, швидкості, стрибучості, витривалості, спритності і гнучкості.

Під час занять із загальної фізичної підготовки необхідно застосовувати засоби, які в основному відомі дітям з уроків фізичної культури. Важливе значення при цьому має вивчення і складання нормативів фізкультурного комплексу. Доцільно періодично виділяти окремі заняття для загально-фізичної підготовки. Підбір засобів і обсяг загальної фізичної підготовки на кожному занятті залежать від конкретних завдань процесу навчання і умов проведення заняття. На початковому етапі на загальну фізичну підготовку відводиться 60-70% часу. Дуже часто на заняттях з юними волейболістами застосовуються гімнастичні, легкоатлетичні вправи, рухливі ігри, баскетбол, гандбол.

Основним засобом спеціальної фізичної підготовки є спеціальні підготовчі вправи, задача яких – розвиток фізичних здібностей, специфічних для гри у волейбол. Сюди відносять швидкість рухливої реакції та орієнтування, спостережливість, швидкість дій у відповідь, швидкість переміщення («робота ніг»), стрибучість, сила кистей та їх рухливість, вміння швидко переходити із статичного положення у рух, вміння різко зупинитися після швидкого переміщення, сила та швидкість скорочення м'язів, що приймають участь у виконанні основних технічних прийомів гри, спритність та гнучкість, необхідні 10 для оволодіння раціональною технікою волейболу.

Отже, завдання спеціальної фізичної підготовки можуть бути вирішені тільки на основі достатньої фізичної підготовленості спортсменів. Рання, форсована спеціальна підготовка не лише не зміцнить зростання спортивних результатів, але й може призвести до різних травм, зашкодити загальному стану здоров'я. Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є змагальні вправи з волейболу, а також спеціальні вправи, схожі за своєю руховою структурою і характером нервово-м'язових зусиль з рухами спеціалізованої вправи.

Література та джерела

1. Вертель О. В. Вплив навантаження швидко-силової направленості на формування техніко-тактичної підготовленості юних волейболістів 10-14 років: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. та спорту. Харків: ХДАФК, 2011. С. 5–8.
2. Гнатчук Я. І. Спеціальна фізична підготовленість кваліфікованих волейболістів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ, 2006. № 1. С. 24–27.
3. Ковцун В. І. Оцінка фізичної та технічної підготовленості волейболістів 12–13 років / В. І. Ковцун, Ю. М. Панишко, Н. Г. Матвіїв. *Здоровий спосіб життя: зб. наук. ст.* Львів, 2010. Вип. 46. С. 24–26.
4. Мусхаріна Ю. Ю. Обґрунтування впливу волейболу на різні аспекти здоров'я студентів. *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення: зб. наук. праць.* К.: Національний медичний університет імені О. Богомольця, 2014. С. 151–155.
5. Сокольвак О. Структура та зміст тренувальної роботи учнів волейболістів 10–11 класів протягом підготовчого періоду річного циклу підготовки в спортивній секції. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.* Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. № 4(20). С. 486–491.
6. Сочинський А. Я. Програма секційної (гурткової) роботи з волейболу. *Фізичне виховання в школах України.* 2011. № 12. С. 16–26.
7. Сочинський А. Я. Спеціальна фізична підготовка волейболістів. *Фізичне виховання в школах України.* 2012. № 1. С. 19–22.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Валентин Лошак, Олександр Бугасв,

студенти 21 ФКд групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Наталія Денисенко, д. пед. н., декан факультету
початкової освіти та фізичної культури, заслужений вчитель України*

Представлено ігрову діяльність у сучасній школі як: розвагу; засіб навчання та виховання; форму організації суспільно корисної діяльності в НУШ; як засіб комунікації; як джерело формування командних і комунікативних компетентностей, основним завданням якої є навчання тощо.

У педагогіці вищої школи періодично виникає інтерес до проблеми використання навчально-ігрових технологій у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Проблема використання інноваційних, у тому числі навчально-ігрових, технологій навчання знайшла відображення у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, які зауважують, що в

основі педагогічної технології лежить ідея повної керованості навчально-виховним процесом, проектування і відтворюваності навчального і виховного циклів [2, с. 17].

У дослідженні ми дотримувалися положення про те, що педагогічна технологія – це відносно завершена складова методики (її одиниця) й водночас самостійне явище, здатне «вбудовуватися» в різні методики. Звідси, І. Зязюн пропонує такий логічний ланцюжок: досвід – методика – технологія, розглядаючи досвід як одиничне, методику як особливе, технологію як загальне. З його погляду, педагогові важливо зрозуміти й освоїти саме загальне – технологію, адаптовану до сучасних умов, головне в якій – продуктивний режим роботи, створення умов для продукування учнями власної думки, слова, дії [5].

Вважаємо, що систематичне застосування ігор сприяє розширенню рухливих можливостей учнів, які перетворюються у необхідні життєві уміння та навички. На рис. 1. представлено основні форми організації режиму рухової активності учнів сучасної школи.

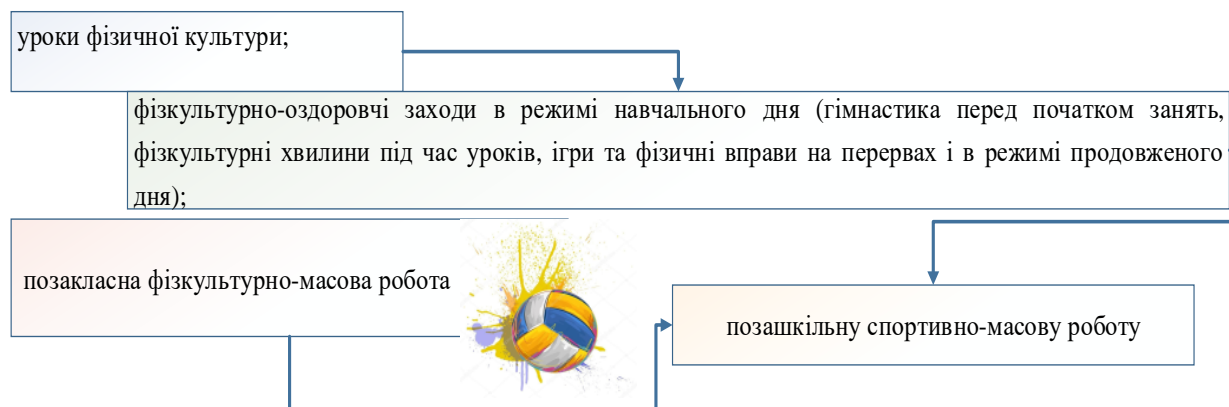

Рис. 1. Формами організації режиму рухової активності учнів сучасної школи

Гра є складним соціокультурним феноменом, якому присвячена значна кількість філософсько-культурологічних, психологічних і педагогічних досліджень. Нині наукою накопичено величезний потенціал знань про це унікальне явище дійсності. Найбільш загальне визначення гри віднаходимо у Великому енциклопедичному словнику: «Гра, вид непродуктивної діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі» [3]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «гра» трактується як дія за значенням грати; заняття дітей, підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою [4]. У вітчизняній «Енциклопедії освіти» гра виступає як вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства [6, с. 138]

У педагогічній практиці надається особлива перевага ігровим технологіям, зокрема рухливим іграм. Зауважуємо, що існує така класифікація рухливих ігор:

- *індивідуальні* («Квач», «Вудочка», «Карлики і велетні») і *командні* («Абетка», «Гопак», «Всі до своїх прапорців»);

- *із предметами* («М'яч середньому», «Квач зі стрічками») і без предметів («Квач», «Гопак»);
- *з ведучими* («Вудочка», «Їжак», «Ми веселі діти») і без ведучих («Передай далі». «Хто де живе?»);
- *за переважającym розвитком фізичних якостей* (ігри для розвитку швидкості: «День і ніч», «Захисники фортеці», «Останній вибуває»; ігри для розвитку сили: «Гопак», «Човник», «Силачі»; ігри для розвитку спритності: «Квач зі стрічками», «Море хвилюється» *тощо*);
- *за інтенсивністю фізичного навантаження* (ігри малої інтенсивності: «Карлики і велетні», «Тиша», ігри середньої інтенсивності: «Вище землі», «Пошта йде у всі міста», ігри великої інтенсивності: «Вудочка», «Потяг»);
- *за місцем проведення* (на свіжому повітрі: «Фізкультура», «Класи», «Другий зайвий», в залі: «Пасування волейболістів», «Уважні сусіди», «Коники», на воді: «Перекинь швидше», на снігу: «Швидкі санки»);
- *за спрямованістю рухових дій* (ігри з бігом: «Ворота», «Всі до своїх прапорців»; ігри з ходьбою: «Зайчик», «Котики», ігри зі стрибками: «У річку, гоп», «Довга лоза», ігри з передачею м'яча: «Злови м'яч», «Передай далі»), ігри з метанням «Снайпери», «Влуч у ціль», «Спритний м'яч») [1, с. 5].

Аналіз наукової літератури з фізичної культури свідчить, що ігрові технології вирізняють такі характерні особливості:

- 1) постановка діагностичних освітніх цілей;
- 2) можливість відтворення освітнього циклу;
- 3) наявність зворотного зв'язку та застосування поетапного контролю за динамікою формування знань, умінь, способів діяльності, компетенцій, особистісних характеристик і т. ін.;
- 4) можливість здійснення спрямованої корекції на різних етапах освітнього процесу;
- 5) підсумкова оцінка результатів, їх аналіз і постановка нових цілей.

Вважаємо, що при застосуванні ігрових технологій на уроках фізичної культури важливо враховувати, що вони повинні відповідати таким основним вимогам:

- 1) *системність і цілісність* – для реалізації педагогічної технології притаманна певна логіка процесу, взаємозв'язок і взаємозалежність усіх її складових;
- 2) *керованість* – можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування та коригування педагогічної технології на різних етапах освітнього процесу;
- 3) *ефективність* – досягнення високих показників при використанні оптимальних ресурсів, певна гарантованість результатів, відповідних освітніх стандартів;
- 4) *динамічність* – перетворення і зміни педагогічної технології в мінливому освітньому просторі здійснюється таким чином, щоб забезпечити максимальну реалізацію її потенціалу.
- 5) *гнучкість і варіативність* – передбачає орієнтацію педагогічної технології на розвиток суб'єктності учнів.

Отже, поняття «гра» різними вченими тлумачиться по-різному: як розвага, непродуктивна діяльність; як засіб навчання та виховання; як форма організації суспільно корисної діяльності; як засіб комунікації тощо. У дослідженні ми виходимо із загальноприйнятого визначення гри як засобу розвитку фізичних якостей, форми діяльності для засвоєння техніки різних рухових дій, формування командних і комунікативних компетентностей, основним завданням якої є навчання.

Література та джерела

1. Бугастова І. А. Гра як засіб підготовки дитини до школи. *Журнал для батьків*. 2001. № 1. С. 17.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. Київ: ІЗМН, 1998. 328 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
5. Зязюн І. А. Дидактичне проектування технологій і методів учіння у вимірах педагогічної дії. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 7. С. 63–73.
6. Кремень В. Г. Інноваційна людина як мета сучасної освіти. *Філософія освіти*. 2013. № 2 (13). С. 7–22.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ РЕДАКТОРІВ PAINT І TUX PAINT НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тетяна Масюк, Софія Палій,

студентки 3-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Наукова керівниця – Вікторія Ричко,

викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін

Розглянуто ефективність використання сучасних комп'ютерних засобів у навчанні образотворчого мистецтва молодших школярів. Проаналізовано онлайн-сервіси та застосунки, які можна використовувати на уроках для розвитку творчості учнів.

У наш час інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною складовою життя будь-якої людини. Відповідно до розвитку комп'ютерної техніки, впровадження новітніх комп'ютерних технологій зазнає змін шкільна освіта. У зв'язку з глибокою інформатизацією суспільства перед школою з'являються нові завдання щодо розвитку та виховання особистості.

Сьогодні відмінне викладання шкільних дисциплін у молодших класах неможливе без застосування на уроках різноманітних мультимедійних матеріалів,

електронних наочних посібників та багатьох комп'ютерних програм. Початкова школа повинна пристосувати учнів до інформаційного суспільства, у якому з кожним роком збільшується динамічність нововведень та змін. Діти повинні не просто отримати знання в певних галузях, а й навички та вміння використовувати їх у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності. Учні повинні здобути низку ключових компетентностей; цифрову грамотність: навчитись використовувати сучасні інформаційні технології, комп'ютери та мережі; вміння швидко аналізувати інформацію та швидко знаходити рішення у складних ситуаціях, висловлювати свої думки та синтезувати нові ідеї, розвивати свої особисті творчі здібності та вміння працювати в команді.

Використання ІКТ в початковій школі, зокрема, на уроках образотворчого мистецтва має дуже багато переваг та можливостей для розвитку учнів: значно урізноманітнює процес навчання, робить його цікавішим та ефективнішим, адже учні не можуть довгий час сприймати новий матеріал без застосування мультимедійних засобів та різноманітних інтерактивних методів та форм роботи, мотивує учнів до вивчення нового та розвиває пізнавальну активність, а також основні психічні процеси молодших школярів та забезпечує всебічний розвиток. Викладання предметів художньо-естетичного циклу пов'язане з оперуванням різноманітною інформацією (звук, зображення, відео), тому від якості використання ІКТ залежить рівень засвоєння учнями навчального матеріалу [3, с. 2].

На уроках образотворчого мистецтва інформаційні технології можна використовувати на будь-якому етапі їх проведення: мотивація навчальної діяльності, пояснення матеріалу, його закріплення та повторення. При виборі програмного забезпечення для навчальної діяльності з учнями молодших класів необхідно враховувати відповідність віковим особливостям можливості та інтерфейс програмних засобів [2, с. 2].

Навчаючи молодших школярів образотворчого мистецтва, програма передбачає ознайомлення та використання на уроках графічного редактора Paint, Photoshop та застосунок для роботи з векторною графікою Draw Corel. Також діти можуть користуватися растровим графічним редактором Tux Paint.

Розглянемо програму для малювання Tux Paint (рис. 1). Це безкоштовний застосунок, який призначений для молодших школярів. Програма має простий та легкий у використанні інтерфейс.

Рис. 1 Інтерфейс графічного редактора Tux Paint

У застосунку є багато цікавих інструментів для роботи, які представлені у вигляді кнопок. Редактор крім звичайних основних інструментів (різноманітні пензлі, лінії, фільтри, фігури, фарби) містить у собі додаткові (фільтри для прикрашання малюнків, штампи, власна палітра, можливість використання міток та звуку), які однозначно захоплюють дітей. Перед учнями знаходиться звичайне біле полотно, на якому вона може намалювати легкі та складні малюнки, які генерує уява, при цьому використовуючи різні пензлі, фігури, лінії. Учні можуть зберігати свої креативні малюнки у багатьох форматах, показуючи пізніше свої витвори батькам та друзям. Молодші школярі дуже захоплюються роботою у цьому сервісі, експериментуючи з формами, кольорами тощо. Завдяки використанню цього графічного редактора діти розвивають свої творчі здібності, фантазію та уяву, вчать техніці малювання, розвивають дрібну моторику рук. Недарма Tux Paint є однією із найпопулярніших програм у школах.

Графічний редактор Paint не менш популярний у початковій школі (рис. 2). Він може бути використаний для розвитку образотворчих здібностей молодших школярів.

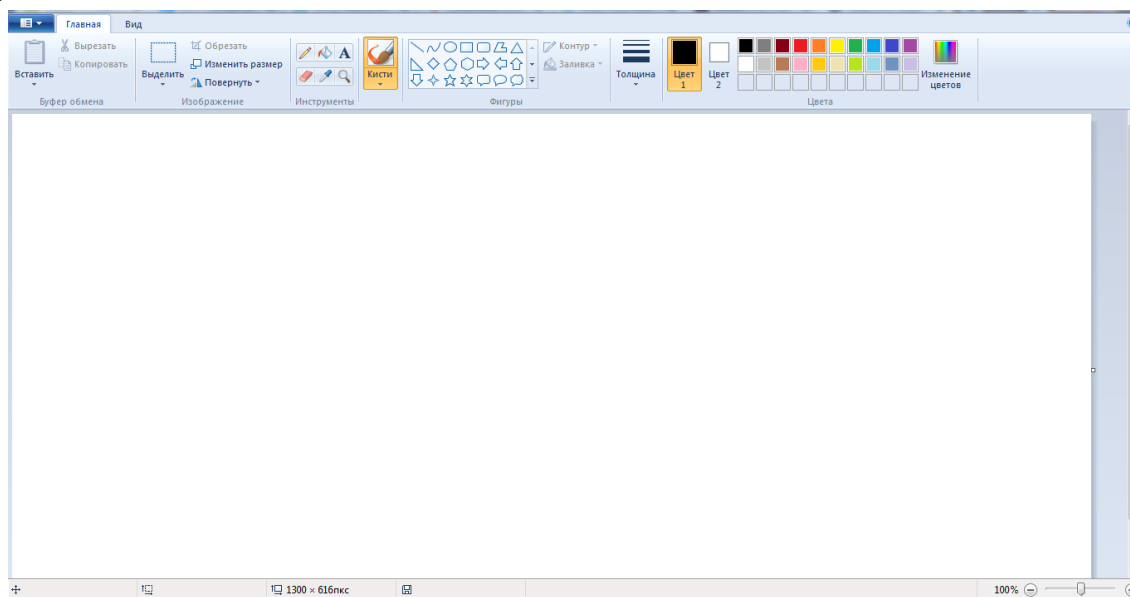

Рис. 2 Інтерфейс графічного редактора Paint

Застосунок призначений для створення різних малюнків та містить у собі дуже багато інструментів та можливостей малювання. Використання цього простого графічного редактора на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі передбачає багато можливостей розвитку здібностей школярів. Насамперед, учні вчать малювати власні картини за допомогою великої кількості інструментів: палітра кольорів, кисті, фломастери, лінії, розпилювачі тощо. Графічний редактор допоможе школярам у вивченні кольорів, а також експериментувати з відтінками. Використовуючи Paint, учні можуть вивчити закономірності форм та пропорцій, адже застосунок дає можливість користуватися масштабуванням та лінійкою, що допоможе підібрати правильні пропорції об'єктів. Також сервіс одночасно є редактором картинок: учні можуть копіювати, вирізати та вставляти елементи з

різних зображень і створити власні композиції. Графічний редактор Paint є дуже корисним інструментом для навчання молодших школярів образотворчого мистецтва у початковій школі і сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, уяви, навички обробки зображень.

Отже, використання комп'ютерних технологій, зокрема, застосунків Paint і Tux Paint, на уроках образотворчого мистецтва є невід'ємною складовою успішного навчання молодших школярів та розвитку їхніх творчих здібностей. Застосовуючи на уроках образотворчого мистецтва інформаційно-комунікаційні технології педагоги матимуть можливість створити навчальне середовище, де можуть поєднувати і теорію, і практику, що дозволяє формувати критичне мислення, реалізовувати свої індивідуальні можливості, приймати альтернативні рішення, шукати зв'язки між новими та отриманими раніше знаннями, формувати свої ідеї та думки, вчитися працювати в команді [1].

Література та джерела

1. Використання ІКТ на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. URL: <http://surl.li/fklqr> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Використання ІКТ на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. URL: <http://surl.li/fklsc> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Особливості використання ІКТ на уроках мистецтва. URL: <http://surl.li/fklst> (дата звернення: 12.03.2023).

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Іванна Милик,

студентка ПС21 групи спеціальності 053 Психологія
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник – Роман Яремко, к. психол. наук,
викладач кафедри практичної психології та педагогіки

Розглянуто можливості професійного самовизначення учнів старших класів в умовах війни.

Кожен учень-випускник, здобувши повну загальну середню освіту, постає перед вибором свого майбутнього професійного шляху. Професійне самовизначення є однією з найважливіших складових успішного життя. Для старшокласників, які знаходяться у важливому етапі свого розвитку, це може бути особливо важливо. У воєнний період, коли війна може вплинути на вибір професії та майбутнє, професійне самовизначення може бути ще більш складним. Війна вносить свої корективи в життя людей, змінюючи звичні шляхи розвитку та плани на майбутнє. Тому це питання має неабияку актуальність і цінність у наш час.

Професійне самовизначення, як незалежне проектування життєвої траєкторії та вибір майбутньої професії, як активний пошук людиною свого місця у системі суспільних стосунків, є найголовнішим завданням розвитку в ранньому юнацтві. У

цілому професійне самовизначення розглядається, як процес, що охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до закінчення професійної діяльності [3].

Однією з основних причин, що впливають на професійне самовизначення старшокласників у воєнний період, є зміна пріоритетів в суспільстві. Зокрема, у воєнний період можливості на ринку праці зменшуються, оскільки багато підприємств припиняють роботу або зменшують обсяги виробництва [6]. Це може призвести до зміни попиту на різні професії та необхідності вибирати інші напрямки діяльності.

Іншою причиною, яка впливає на професійне самовизначення старшокласників у воєнний період, є нестабільність у суспільстві та погіршення умов життя. Воєнний час характеризується військовими діями, економічною нестабільністю та соціальною напруженістю, що може вплинути на психологічний стан старшокласників та їх мотивацію до навчання та професійного розвитку [9].

Дослідження проблеми професійного самовизначення старшокласників у воєнний період займалося багато вчених. У науковій літературі зазначається, що вибір професії у воєнний період має свої особливості. З одного боку, старшокласникам може бути більш привабливою професія, пов'язана з військовою справою, з іншого боку, у воєнний період особливо важливо мати достатньо медиків, психологів, соціальних працівників тощо. Оскільки вибір професії є складним і багатоаспектним процесом, автор рекомендує старшокласникам докладно вивчати інформацію про різні професії, їхні можливості та вимоги [2]. Пилипенко О. В. у своїй статті «Професійна орієнтація студентів у воєнний період» зазначає, що професійне самовизначення має бути спрямоване на розвиток особистості і здібностей студента. Вибір професії має ґрунтуватися на здібностях, інтересах та цінностях студента, а також на перспективах розвитку професії. У воєнний період важливо враховувати потреби держави та суспільства, але це не повинно бути єдиним критерієм вибору професії [8].

Для успішного професійного самовизначення старшокласників у воєнний період необхідно враховувати не лише особисті інтереси та здібності, але й перспективи на майбутнє. Наприклад, воєнний період може призвести до збільшення потреби в певних професіях, пов'язаних з медициною, інженерією або безпекою [7]. Тому важливо вивчати тенденції на ринку праці та враховувати їх при виборі професії. Крім того, у воєнний період можуть з'являтися нові можливості для старшокласників, наприклад, військова служба або волонтерство. Такі дії можуть не тільки допомогти захищати країну, але й забезпечити цінний досвід та навички для майбутньої професійної діяльності [1]. Професійне самовизначення старшокласників у воєнний період є складним завданням, оскільки зміни в суспільстві, економіці та культурі можуть вплинути на їхні можливості та мотивацію. Однак, з правильним аналізом ситуації та врахуванням можливостей на ринку праці та нових можливостей, старшокласники можуть успішно визначити свої професійні цілі та досягти успіху в майбутньому.

Дослідження показують, що на професійне самовизначення старшокласників можуть вплинути різні фактори, такі як родинні умови, соціальний статус, освітні

можливості тощо [10, 11]. У воєнний період, додатковим фактором, який може впливати на професійне самовизначення, є загроза військової агресії та потреба у збройних силах для захисту країни. Дослідження також показують, що у воєнний період збільшується кількість молодих людей, які обирають професії, пов'язані з медициною та соціальною сферою [4]. Це пов'язано з тим, що у воєнний період збільшується кількість поранених та постраждалих людей, а також зростає потреба у роботі з військовими ветеранами. З іншого боку, воєнний період може також вплинути на професійне самовизначення старшокласників у зворотному напрямку, зменшуючи кількість людей, які обирають професії, пов'язані з мистецтвом та культурою [5]. Це пов'язано з тим, що у воєнний період фінансування на культурні проекти може зменшуватись, а також зростає потреба в інших професіях для розвитку військової промисловості.

Таким чином професійне самовизначення є важливим етапом життєвого шляху кожної людини, особливо для старшокласників у воєнний період. Вибір професії має бути обдуманим і повинен відповідати здібностям, інтересам та цінностям учня, а також потребам суспільства та держави. Для досягнення успішного професійного самовизначення необхідно ознайомлювати учнів з різними професіями, їхніми вимогами та перспективами розвитку, а також допомагати учням виявити свої здібності та інтереси. Воєнний період може суттєво впливати на професійне самовизначення старшокласників. У зв'язку з цим, у шкільній освіті має бути розроблена система профорієнтаційної роботи з учнями, яка б допомагала їм здійснити свідомий вибір професії та планувати своє майбутнє.

Література та джерела

1. Волонтерський рух в Україні. Можливості для молоді. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/volonterstvo-v-ukrajini-mozhlivosti-dlya-molodi-50033567.html> (дата звернення: 01.03.2023).
2. Данилюк І. М. Шкільна психологічна служба: теорія і практика: навч. посіб. / І. М. Данилюк, М. М. Стельмах. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 328 с.
3. Кльоцина І. С. Від психології статі – до гендерних досліджень у психології. *Питання психології*. 2003. № 1. 351 с.
4. Левченко Л. Вплив війни на професійне самовизначення молоді. *Соціально-педагогічні проблеми сільської молоді*. 2015. С. 62–66.
5. Лесів М. Професійне самовизначення молоді в умовах війни: аналіз соціальної ситуації. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2020. С. 151–157.
6. Мовчан І. В. Воєнний період як чинник професійного самовизначення молоді. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. № 55. С. 95–99.
7. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. Ринок праці в умовах війни. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16589.html> (дата звернення: 01.03.2023).
8. Пилипенко О.В. Професійна орієнтація студентів у воєнний період. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. Серія «Педагогіка». 2015. Вип. 3(38). С. 111–114.

9. Придатко І. О. Психологічні аспекти професійного самовизначення старшокласників у період війни. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2016. Вип. 49. С. 121–129 с.

10. Яремко Р. Я., Пех А. Р. Проблема професійного самовизначення старшокласників. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика*: матер. V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнародною участю (присвяченої 30-й річниці Незалежності України) (11 листопада 2021 року). Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2021. С. 37–40.

11. Gottfredson L. S., Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling Psychology*. 1981. Pp. 545–579.

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вікторія Мокіна,

студентка 3-А групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Оксана Кузьмич,
викладач циклової комісії словесних дисциплін

Подано сучасні методи навчання іноземної мови у початковій школі. Присутній структурований опис свідомих, прямих, комбінованих, інтенсивних методів, а також сучасних технологій навчання іноземних мов.

Поняття «метод» означає шлях до поставленої мети. Будучи базисною категорією методики, методи навчання виступають компонентом системи навчання.

У сучасному світі, в розвитку методики викладання іноземних мов, особливий акцент ставиться на нових тенденціях у відборі методів, які орієнтовані на формування в учнів основних рис мовної особистості. Матеріал, що засвоюється за допомогою подібних методів має сприйматися як інструмент та засіб соціальної взаємодії з партнерами по спілкуванню.

На сьогодні, окрім традиційних методів викладання іноземної мови, можна виділити, так звані, нетрадиційні методи, які з'явилися у зв'язку зі зростанням потреби в оволодінні іноземною мовою та набувають «сучасного статусу».

До таких нетрадиційних методів належать: метод «громади», метод повної фізичної реакції, сугестивний метод та «мовчазний» метод.

Метод «громади», чи метод «радника», був розроблений американським психологом Чарльзом Курраном. Даний метод заключається у гуманістичному підході до навчання і психологічній теорії «радника». Суть методу полягає не лише у необхідності допомоги радника-психолога людям, а і його консультації та участі

бажання в будь-якому вигляді соціальної діяльності людини, в тому числі й в освіті [1].

Методу «громади» характерні такі риси:

- учні визначають зміст навчання і вибирають зручний для них темп і режим роботи;

- вчитель виступає в ролі «радника», який підказує учням фрази, необхідні їм для спілкування іноземною мовою.

- тобто, сам педагог не повинен претендувати на роль лідера чи керівника навчального процесу, та немає права змушувати учнів брати участь у спілкуванні, якщо діти самі не бажають цього.

- оскільки здобувачі знань спонтанно вибирають теми (бо саме таким чином побудований процес навчання), навчальна програма не розробляється спеціально.

- побудова організації процесу навчання здійснюється таким чином: учні працюють у групі, сидячи обличчям один до одного та обговорюючи тему бесіди рідною мовою. Потім починається спілкування іноземною мовою. Учитель сидить осторонь і спостерігає за обговоренням, а потім включається в процес бесіди, пропонуючи еквіваленти на іноземній мові. Учні повторюють фрази по кілька разів, а потім записують їх на диктофон, для того щоб прослухати повторно при необхідності.

Наступний метод – метод повної фізичної реакції. Він розроблений американським дослідником Джеймсом Ашером та наразі поширений у багатьох країнах світу. Даний метод полягає у навчанні іноземної мови через використання фізичних рухів, як реакції на команди чи інструкції.

У початковій школі цей метод застосовується у вигляді виконання команд, рухливих ігор, зображенням певних дій і ситуацій за допомогою міміки та жестів тощо. Звернувши увагу на те, що дітям молодшого шкільного віку притаманне бажання фантазувати та постійно рухатися, цей метод навчання ідеально їм підходить [2].

Серед основних принципів цього методу є:

- розуміння іноземної мови повинно передувати говорінню;
- розуміння іноземної мови слід розвивати шляхом виконання наказів;
- не потрібно примушувати учня говорити, адже саме завдяки наказам і фізичним діям, при виконанні яких спонтанно розвивається готовність до говоріння.

Серед вчених-методистів немає єдності щодо доцільності застосування даного методу, як методу навчання іноземних мов. Так, деякі з них стверджують, що він може інтегруватися як складова частина в натуральний метод, але ні в якому разі не виступати у ролі самостійного. Заперечується й виділення наказів як базових структур для тривалого засвоєння мови, оскільки це штучна, з точки зору комунікативної моделі, методично-недоцільна форма роботи.

Третій метод – сугестивне навчання – це відносно нова система навчання, яка використовує засоби навіювання з навчально-виховною метою [1].

Сугестивне навчання широко використовується в методиці викладання іноземних мов. Болгарський лікар-психіатр Г. Лозанов запропонував своєрідну

технологію сугестивного навчання – цілеспрямоване навчання на основі релаксації (розслаблення) у звичайному стані свідомості, що приводить до виникнення ефекту гіпермнезії (надзапам'ятовування). Учений створював на своїх сугестопедичних заняттях своєрідний «концертний» настрій, звертаючись до яскравих образів, міміки, музики та ін.

Технологія Г. Лозанова ґрунтується на певних принципах:

- відсутність зубріння;
- навчання без перевтоми;
- основою навчання є мотивація та пізнавальний інтерес учнів;
- проведення навчання великими блоками;
- комплексність виконання завдань [3, с. 19].

Практичне використання цієї технології навчання довело, що кожен учень здатен запам'ятати набагато більше інформації, ніж під час традиційного навчання.

Наступним методом, який Кашина Е. Г. розглядає як нетрадиційний на сучасному етапі, є «мовчазний» метод, який спирається на структурний підхід у лінгвістиці і гуманістичне спрямування в психології. Автором цього методу є Г. Гатено [3, с. 20].

Назва методу відображає ідею автора про те, що ініціатива на уроці повинна виходити від учнів, мова яких займає більшу частину навчального часу, а вчитель повинен говорити на уроці якомога менше. Основними в методі є прості мовні завдання, в яких вчитель моделює слово, вираз, чи речення і викликає учня відповідати. Учень продовжує відтворювати власні зразки співставляючи стару і нову інформацію. При цьому використовуються картинки, «кольорові слова» і інші засоби. Участь вчителя зведено до мінімуму [1, с. 28].

Отже, в сучасному світі є досить багато цікавих та робочих методів, які використовуються у навчанні іноземної мови в початковій школі. Вони мають позитивний зміст, а головне, є корисними. У процесі використання методу повної фізичної реакції, який є описаний в даній роботі, діти 2 класу краще запам'ятали матеріал, були активними та вмотивованими у процесі навчання під час проходження практики у школі.

Література та джерела

1. Інноваційні методи у викладанні іноземних мов. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Традиційні та інноваційні методи навчання іноземних мов. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 20.02.2023).
3. Гапонова, С. В. Огляд зарубіжних методів викладання іноземних мов у ХХ ст. *Іноземні мови*. 2005. С. 18–22.

СТЕНФОРДСЬКИЙ ТЮРЕМНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОВПЛИВУ СИСТЕМИ ТА ОСОБИСТОСТІ

Богдан Олексюк,

студент 41 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – *Ірина Ковальчук, к. філос. н., доцент кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій*

Викладено сутність Стенфордського тюремного експерименту. Розглянуто можливі траєкторії розвитку.

Вихідна теза, над якою пропонуємо поміркувати: у певних соціальних умовах людина може легко відмовитися від людяності та співчуття. Підставою для висування такої гіпотези слугує один із найбільш спірних експериментів в історії психології – Стенфордський тюремний експеримент (1971) – один із найзнаменитіших і водночас етично спірних.

У ході цього експерименту стенфордський психолог Філіп Зімбардо розділив добровольців-учасників експерименту на «наглядачів» та «в'язнів», надавши першим майже необмежену владу над іншими. Сам Зімбардо взяв для себе роль «начальника в'язниці» (влаштованої в одному із приміщень психологічного факультету Стенфорда) [2].

Дуже швидко обидві групи пристосувалися до наданих їм ролей: багато ув'язнених почали демонструвати пригніченість, відчувати страх і безпорадність; з іншого боку, окремі наглядачі почали виявляти садистські нахили і такий ступінь жорстокості, який зовсім не вимагався умовами експерименту. В результаті виникли загрози безпеці учасників і експеримент було завершено раніше запланованого часу.

Пропонуємо через призму Стенфордського тюремного експерименту сфокусуватися на двох моментах, в координати яких може потрапляє кожна особа: *Ситуації* (тобто нав'язаній соціальній ролі, в якій «хороша людина перетворюється на лиходія») та *Системи* (тобто соціальному контексту, який і робить такі ситуації можливими).

Можна навести немало прикладів, і не лише з літературних творів, але і з життя про те, що хороших людей можна спокусити, підштовхнути чи змусити творити зло. Ще їх можна змусити до ірраціональних, нерозумних, саморуйнівних, антисоціальних та безглузвих дій, особливо в «тотальній ситуації», вплив якої на людську природу суперечить відчуттю стабільності та цілісності нашої особистості, нашого характеру, наших етичних принципів.

Звісно, хочеться апелювати до глибинної, незмінної доброчесності людей, вірити у їхню здатність чинити опір зовнішньому тиску, раціонально оцінювати і відхиляти спокуси ситуації. За такої сліпої віри наділяємо людську природу богоподібними якостями, твердою моральністю та могутнім інтелектом, які роблять

нас справедливими та мудрими. Однак, створюючи міф про власну невразливість для ситуаційних сил, людина стає ще вразливішою, оскільки втрачає уважність.

Стенфордський тюремний експеримент (СТЕ), поряд з багатьма іншими дослідженнями у сфері соціальних наук, привідкриває секрети, які належним чином людством ще не сповна розкриті та не засвоєні: майже кожен із нас може пережити трансформацію характеру, опинившись у владі потужних соціальних сил. Наша власна поведінка, як ми її собі уявляємо, може не мати нічого спільного з тим, ким ми здатні стати і що здатні зробити, потрапивши у потік ситуації [1].

Нам постійно повинні нагадувати про це поведінкові трансформації охоронців нацистських концтаборів та членів деструктивних сект. Геноцид і жахливі злочини, що творилися в Боснії, Косові, Руанді, Україні, також ясно свідчать, що під тиском соціальних сил, абстрактних ідеологій завоювання та національної безпеки людина може легко відмовитися від людяності та співчуття. Під впливом несприятливих обставин особа може зробити жахливий вчинок, попри те, що в минулому була непоганою людиною. Розуміння цього не виправдовує зло; воно, так би мовити, «демократизує» його, покладає провину на пересічних людей, не рахуючи злодіяння виняткової прерогативою збоченців і деспотів.

Головний урок СТЕ дуже простий: *ситуація має значення*. Соціальні ситуації найчастіше мають більш потужний вплив на поведінку та мислення окремих людей, груп і навіть лідерів нації, ніж ми звикли вважати. Деякі ситуації мають на нас такий сильний вплив, що ми починаємо поводитися так, як раніше і уявити собі не могли.

Влада ситуації найсильніше проявляється у новій обстановці, у якій ми можемо спиратися на попередній досвід і знайомі моделі поведінки. У таких ситуаціях звичайні системи винагороди не діють, і очікування не виправдовуються. За таких обставин особисті змінні не мають прогнозовної цінності, адже вони залежать від оцінки передбачуваних дій у майбутньому, оцінки, заснованої на звичних реакціях у вже знайомих ситуаціях, але не в новій ситуації, наприклад, у незнайомій ролі охоронця чи ув'язненого.

Тому щоразу, коли ми намагаємося зрозуміти причину якоїсь дивної, незвичайної поведінки – власної чи інших людей, треба розпочинати аналіз ситуації. До чинників схильності (спадковість, риси характеру, особистісні патології тощо) можна звертатися лише тому випадку, коли аналіз, заснований на вивченні ситуації, нічого не дає при розгадуванні загадки.

Найважливіший урок СТЕ у тому, що Ситуацію створює Система. Вона забезпечує узаконену підтримку, владу та ресурси, завдяки яким виникають ті чи інші ситуації. Описавши основні ситуаційні особливості СТЕ, ми приходимо до головного питання, про яке часто забувають: Завдяки кому чи чому все відбувалося саме так? Хто насправді створив поведінковий контекст та підтримував його певним чином? Інакше кажучи, хто має відповідати за наслідки? Кого слід привітати з успіхом, а кого звинувачувати у невдачах?

У разі СТЕ відповідь проста: мене! Але коли ми маємо справу зі складними організаціями, наприклад, з виправною системою, чи корумпованими мегакорпораціями або системою, створеною у в'язниці, знайти відповідь на це питання не так просто. Влада Системи заснована на офіційному дозволі поводитися

певним чином або забороняти і карати дії, які цьому суперечать. Це «влада вищого порядку», яка виправдовує нові ролі, нові правила та нові методи, які зазвичай заборонені або обмежені законами, нормами, моральністю та етикою.

Виправданням нових «правил» зазвичай стає ідеологія. Ідеологія – це ідея чи твердження, що дозволяють узаконити будь-які засоби, необхідні досягнення певної кінцевої мети. Ідеологія – це «Великий Бос», у його діях ніхто не сумнівається, тому що більшості учасників групи вони здаються «правильними» у певний час та у певному місці. Ті, хто володіє владою, завжди можуть переконати інших, що їхня програма хороша, добродесна і навіть життєво важлива. Програми, політика та процедури, що виникають для підтримки ідеології, стають важливою складовою системи. А як тільки ідеологія визнана священною, будь-які процедури Системи починають вважатися розумними та адекватними [2].

Довоєнний період незалежної України можна охарактеризувати як «український тюремний експеримент», який ініційовано діючою владою. «Охоронці» (силові структури усіх типів) все активніше вписувались у свої ролі та виразніше відтворювали свої поведінкові схеми. Більшість населення впадала в апатію і схилилась до відтворення поведінкових схем «жертви». Частина населення, яка не прийняла поведінкову схему «жертви», демонструвала свій радикалізм, що вилився у Помаранчеву революцію 2004 року та Революцію Гідності 2013 року, що не входило в плани «охоронців» [2]. Перед сучасною українською елітою постає задача – перестати взаємознищуватися, шукати домовленості щодо цивілізованих правил політичної гри. Повномасштабна війна ще більше актуалізувала цю задачу.

Інтерес до стратегій і тактик управління свідомістю, які певною мірою відобразилися у вищеописаному експерименті, найперше має бути проговорений та проаналізований у студентському середовищі у контексті вивчення суспільствознавчих дисциплін. Адже кожна молода людина, інтегруючись у суспільство, завжди піддається ризику втратити свободу, або – її здобути.

Література та джерела

1. Добродесність та етика. Модуль 6. Виклики життя за етичними нормами. Відень, 2021. URL: <http://surl.li/flgld> (дата звернення: 13.01.2023).

2. Плахтій Т. Український тюремний експеримент. *Українська правда*. 09.08.2011. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2011/08/9/6472891/> (дата звернення: 13.11.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОМАНДНИХ ВИДАХ СПОРТУ

Роман Парадуха,

студент 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Кліш, к. н. з фіз. вих. і спорту,

доцент кафедри фізичної культури

Проаналізовано особливості індивідуалізації підготовки спортсменів у різних видах спорту.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що при підготовці спортсменів тренери, здебільшого, використовують методику збільшення інтенсивності на тлі великого обсягу навантажень, що порушує раціональний взаємозв'язок між компонентами підготовки. Сьогодні проблема індивідуалізації підготовки спортсменів є однією з найбільш досліджуваних. Більшість науковців розглядають індивідуалізацію як вузько спрямований процес оптимізації деяких сторін підготовленості спортсменів на основі аналізу невеликої кількості показників підготовленості. При цьому, стрімкий розвиток сучасного спорту вимагає поглибленого комплексного вивчення результативно значущих індивідуальних особливостей спортсменів у різних видах спорту.

Таким чином, метою нашого дослідження є визначення проблемного поля індивідуалізації підготовки спортсменів у різних видах спорту.

Індивідуалізація є однією з форм управління, основним із принципів спортивної підготовки, в основі якого лежить врахування особливостей і можливостей конкретних спортсменів при плануванні навантажень у різних структурах тренувального процесу [2]. Принцип індивідуалізації є одним із провідних принципів навчання і тренування в спорті [1, 3, 4]. Він базується на максимальній орієнтації на індивідуальні нахили і здібності кожного конкретного спортсмена при виборі спортивної спеціалізації, при розробці всієї системи багаторічної підготовки, визначенні раціональної структури змагальної діяльності, при навчанні техніки та тактики виду спорту, при виборі засобів відновлення тощо. Це вимагає підвищеної уваги до відбору й орієнтації спортсменів на всіх етапах багаторічного вдосконалення, розробці індивідуальних програм підготовки, вмілого поєднання індивідуальної та групової форм роботи [2, 4].

У вітчизняній літературі дослідження індивідуалізації в теорії спортивного тренування займали одне з провідних місць. Ю. В. Парохіна відзначає, що врахування соматотипів спортсменів різних спеціалізацій є надзвичайно важливим. Проте ця проблема у сучасній практиці спорту недостатньо вивчена. Автор встановила зв'язок між компонентами складу ваги тіла і спортивним результатом у гімнасток різних вікових груп. У результаті дослідження автор виокремила відмінності між адаптацією до фізичних навантажень та розвитком фізичних якостей різних соматотипів,

розробила моделі для оцінювання сильних та слабких сторін підготовленості кожної гімнастки [3]. Б. Б. Петушинський досліджував вікові, індивідуальні та типологічні особливості організму спортсменів, що впливають на технічну та тактичну підготовленість баскетболістів. На основі отриманих результатів автор відокремив результативно значущі морфологічні показники баскетболістів [4]. В. І. Шапошнікова вважає, що під час планування, прогнозування і проведення тренувального процесу необхідно враховувати періодичність у змінах темпів збільшення спортивних результатів та закономірностей річного ендогенного циклу, що дозволить індивідуалізувати тренувальний процес. На думку В. І. Шапошнікової, періодичність коливання збільшення результатів – одна з ознак талановитості спортсмена [5].

Особливе значення індивідуалізація має у підготовці спортсменів у спортивних іграх. У спортивних іграх оптимізація навчально-тренувального процесу направлена не тільки на виконання основних методичних вимог сучасної системи спортивного тренування, а й на врахування індивідуальних особливостей кваліфікованих спортсменів при плануванні навантажень. М. М. Шестаков розробив методологію індивідуальних можливостей кваліфікованих спортсменів і ступеня їх відповідності до вимог колективної гри, що визначають ефективність змагальної діяльності в командних видах спорту [5].

Таким чином, дослідження проблеми індивідуалізації підготовки спортсменів є надзвичайно актуальною. На сьогоднішній день дослідження проблеми індивідуалізації в спорті знаходяться на етапі накопичення емпіричних даних та розробки теоретико-методичних основ індивідуалізації підготовки в різних видах спорту. При цьому стрімкий розвиток сучасного спорту вимагає поглибленого комплексного вивчення результативно значущих можливостей та задатків спортсменів [4, 6]. Враховуючи важливість побудови загальної теорії індивідуалізації спортсменів, дослідження результативно значущих індивідуальних особливостей спортсменів вимагає поглибленого комплексного вивчення.

Література та джерела

1. Базильчук О. В. Індивідуалізація системи фізичної підготовки кваліфікованих гандболісток: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.01 «олімп. і проф. спорт». Львів. держ. ін-т фіз. культури. Львів 2004. 23 с.
2. Воропай С. М. Теорія і методика волейболу. Кіровоград РВУ КДПУ ім. В. Винниченка. 2011. 424 с.
3. Козін Ж. Д. Індивідуалізація підготовки спортсменів в ігрових видах спорту. *Молода спортивна наука України*. Львів. 2010. Т.1. С. 322–327.
4. Костюкевич В. М. Терорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навч. пос. Вінниця: Планер. 2014. 616 с.
5. Павленко Ю. О. Індивідуалізація передзмагальної підготовки кваліфікованих фехтувальників з врахуванням поточного стану спортсменів. *Педагогіка, психологія та мед. біол. пробл. фіз. вих. і спорту: зб. наук. пр.* 2002. № 10. С. 3–7.
6. Платонов В. М. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Київ: Олімпійська література, 1997. С. 21.

МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вікторія Салімуха,

студентка 22 ПОс групи спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Олександр Левицький, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Вивчено проблему формування міжпредметних умінь, навичок та способів діяльності молодших учнів, що є пріоритетною метою початкової загальної освіти. З'ясовано, що одним із методів, спрямованих на розвиток умінь самостійно здобувати нові знання, є метод проєктів.

Кожна дитина народжується дослідником. Допитливість – найважливіша риса дитячої поведінки. Саме це прагнення пізнання світу через дослідження створює умови для організації проєктної діяльності. Проєкт для учня – це діяльність, яка дозволяє учневі проявити себе, докласти знання і вміння, показати публічно досягнутий результат.

Метод проєктів включає такі етапи:

- вибір теми проєкту;
- постановка цілей та завдань;
- планування проєктної діяльності;
- реалізація проєкту;
- оцінка та самооцінка проєкту;
- презентація.

У початковій школі можна назвати такі види проєктів:

- по домінуючій у проєкті діяльності: дослідницькі, інформаційні, практико-орієнтовані, ігрові, творчі;
- за кількістю учнів: індивідуальні, парні, колективні;
- за місцем проведення: урочні, позаурочні;
- за тривалістю: короткострокові (1-3 уроки), середньої тривалості (1-2 місяці), довгострокові (до одного року);
- на тему: монопроєкти (в рамках одного навчального предмета), міжпредметні (що стосуються 2–3 предметів), вільні (виходять за рамки шкільного навчання).

Результатом роботи над проєктом може бути доповідь, альбом, відеофільм, макет, модель, гра, сценарій, комп'ютерна презентація, стенд, діафільм, афіша, малюнки, набір, екскурсія, вікторина, інтерв'ю, реклама, виставка та ін. Теми проєктів можна умовно розподілити на групи:

- 1) фантастичні, наприклад: «Автомобіль майбутнього», «Моє майбутнє» та ін.;
- 2) експериментальні, наприклад: «У світі каменів», «Яку воду я п'ю», «Шкідлива їжа»;
- 3) теоретичні, наприклад: «Моя батьківщина», «Свята в Україні» та ін.;
- 4) творчі, наприклад: «Новорічний калейдоскоп», «Вірші про маму» та ін.;
- 5) ігрові, наприклад: «Старі казки на новий лад», «Щасливий випадок» та ін.

Під час організації проектної діяльності необхідно враховувати вікові особливості молодшого шкільного віку. Теми дитячих проектних робіт мають бути зрозумілими та цікавими дітям. Наведемо приклади тем проектів з навколишнього світу, які можна використовувати у різних освітніх програмах. 1 клас: «Цифри в загадках та прислів'ях», «Весела абетка», «Я та мої друзі», «Професії моїх батьків» та ін. 2 клас: «Харчуйся правильно!», «Мій улюблений вид спорту», «Мій родовід» та ін. 3 клас: «Моє місто (село)», «Червона книга мого регіону», «Корисні копалини нашої області», «Школа кулінарів», «Країни Європи», та ін. 4 клас: «Планети сонячної системи», «Моя Батьківщина», «Країни світу», «Червона книга України», та ін. [6].

Етапи роботи над проектом: «Занурення» у проект. На цьому етапі вчитель пробуджує в учнів інтерес до теми проекту, формулює проблему проекту, виділяє мету та завдання проекту, формулює способи вирішення проблеми проекту. Якщо проект групової роботи, необхідно визначити мету і завдання кожної групи, визначити роль кожного члена групи. Здійснення діяльності. На цьому етапі вчитель посідає позицію спостерігача. Працюючи над проектом, необхідно врахувати, що діти молодшого шкільного віку не здатні до тривалої самостійної роботи без участі дорослих. Тому дуже важливо залучити батьків до співпраці [1].

Презентація продукту проектної діяльності. Цей етап необхідний аналізу проробленої роботи, для демонстрації результатів. Представляючи проект своєї діяльності, діти розповідають про свої ідеї, про хід роботи над проектом, про труднощі, які вдалося подолати.

Рефлексія. Цей етап завершує проектну діяльність і виражається в наступних формулюваннях: «Під час роботи над проектом я дізнався... мене здивувало... а також я навчився...»

Робота над проектом супроводжується оформленням паспорта проекту. Наведу приклад паспорта власного проекту з ЯДС «Нагодуйте птахів узимку».

Паспорт проекту

Назва проекту: «Нагодуйте птахів узимку».

Керівник проекту: Салімуха Вікторія Вячеславівна.

Навчальні предмети, в рамках яких проводиться робота за проектом: ЯДС.

Вік учнів, на яких розрахований проект: 7–8 років (1 клас).

Тип проекту за масштабом застосування: практико-орієнтований.

Тип проекту за тривалістю виконання: тривалий.

Тип проекту за характером діяльності учнів: колективний.

Тип проекту з предметно-змістовної галузі: міжпредметний, реалізується у позаурочний час.

Мета проекту для учнів:

- розширити знання про навколишній світ (умови життя зимуючих птахів, середовище їх проживання, харчування);
- ознайомитися з різними видами годівниць;
- виготовити годівниці;
- застосувати знання, отримані на уроках і позаурочний час на тему проекту, на практиці [2; 3].

Мета проєкту для вчителя:

- узагальнити та систематизувати досвід роботи з організації проєктної діяльності молодших школярів;
- використовувати нові форми роботи в організації позаурочної діяльності молодших школярів.

Завдання проєкту:

- створити умови та формувати в учнів пізнавальний інтерес та дбайливе ставлення до природи;
- залучити до участі у проєкті батьків учнів;
- використовувати різні форми участі у підготовці та оформленні результатів, форми подання результатів проєкту.

Запланований результат:

- виготовити годівниці для птахів, що зимують;
- подати у зручній для учнів формі звіт про хід виконання проєкту: фотоальбом, презентація тощо;
- підготовка та захист міні-проєктів у рамках класного конкурсу проєктів [6].

Робота над проєктом цікава та захоплююча для дітей. Діти глибше засвоюють навчальний матеріал та навчаються застосовувати отримані знання. Вміння здобувати та використовувати отриману інформацію розвиває у молодших школярів навички самоосвіти. Практика громадського виступу знімає в дитини психологічне напруження. Навички роботи в парах та групах розвивають у дітей комунікабельність, вчать їх продуктивно вирішувати проблеми, що виникають у процесі спілкування, краще впізнавати себе та своїх однокласників.

Література та джерела

1. Галицький О. Навчаємо і виховуємо. Проєктна діяльність у школі. Київ: Шкільний світ, 2007. С. 79 – 86.
2. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник. Донецьк: ЛТД, 2006. 227 с.
3. Метод проєктів: особливості застосування в початковій школі: посіб. для вч. поч. кл., слухачів курсів підв. кваліф., студентів пед. фак-тів вищих навч. закл. Київ: Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка, 2009. 42 с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. Київ: Освіта», 2012. 392 с.
5. Освітні технології: навчально-методичний посібник / за ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2002. 255 с.
6. Проєкти в початковій школі: тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ У ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФУТБОЛІСТІВ

Арсен Сидорчук,

студент 21 ФКд групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доц.,
завідувач кафедри фізичної культури

Розглядаються особливості застосування методів та засобів розвитку такої важливої для футболістів фізичної якості – спритності. Також подано види спритності та їх характеристики. Відзначено, що розвиток спритності вимагає від спеціалістів безперервного пошуку нових, неординарних підходів у вигляді самих різнопланових тренувальних вправ, які забезпечують постійний стимулюючий вплив на фізичну підготовленість футболістів.

Футбол належить до видів спорту, які сприяють різносторонньому фізичному розвитку і, водночас, ставлять до його організму виключно високі вимоги [1; 2; 4]. Сучасний рівень розвитку футболу пред'являє високі вимоги до фізичної підготовленості футболістів, однією зі сторін якої є розвиток фізичних якостей [6; 7]. У низці видів спорту, у тому числі у футболі, методика виховання здібностей потребує подальшого вдосконалення [6].

На етапі початкового навчання футболу фізична підготовка необхідна для підвищення рівня ЗФП, для правильного формування основних рухових функцій. Етап спортивної спеціалізації пов'язаний з всебічною фізичною підготовкою. На етапі спортивного вдосконалення фізична підготовка спрямована на вдосконалення фізичних якостей з більш вираженою індивідуальною спеціальною спрямованістю. В процесі багаторічної підготовки футболістів на її початковому етапі (8-10 років) вправам із загальної фізичної підготовки приділяється до 75% часу. У міру підвищення рівня загальної фізичної підготовленості великого значення набуває спеціальна фізична підготовка. На етапі спортивної спеціалізації обсяг вправ по СФП ще більше збільшується [5].

Футбол – один з тих видів спорту, який вимагає координованого прояву всіх рухових здібностей в постійно змінних ситуаціях. Розвитку специфічної футболісту спритності гравцям команди слід приділяти більше уваги в навчально-тренувальному процесі. Відомо, що число рухових локомоцій у футболістів велике. Йдеться про складні структури і їх творчі комбінації з виключно великою варіативністю. Цим пояснюється необхідність розвитку координаційних здібностей як одного з найважливіших аспектів фізичної підготовки [1, 2, 3 4].

Основна вимога полягає в тому, щоб багато разів пропонувати спортсмену ситуації з різним руховим рішенням, в яких він сам повинен швидко знайти оптимальний вихід [3]. Безумовно, це веде до розширення так званого рухового досвіду. У міру успішного рішення ситуативних задач, слід прагнути до нової, оригінальнішої рухової структури, що виконується в ускладнених ситуаціях, які

пред'являються в мінливих умовах, а також обмежених для виконання тимчасових відрізках. Все це безперервно пропоноване в учбовому процесі, викликає позитивні зрушення функціональних можливостей (як рухової, так і управляючої системи) і, отже, є основною базою спеціальної спритності.

Спритність – це здатність людини виконувати рухові завдання за короткий період навчання, а також перебудовувати свої рухові дії в мінливих зовнішніх умовах [7]. Спритність ділиться на дві групи: а) статична рівновага (без переміщення); б) динамічна рівновага (із переміщенням). Спритність розвивається в незвичайних положеннях, які виконуються при зміні зовнішніх умов виконання вправи полягає у здатності людини раціонально і швидко опанувати нову рухову дію, а також успішно вирішувати рухові задачі в умовах, що змінюються. Спритність буває загальна і спеціальна. Основне завдання загальної спритності – розширити запас рухових навичок. Загальна спритність – основа спритності спеціальної, яку набуває гравець у процесі систематичної підготовки з використанням різних форм фізичного виховання. Спеціальною спритністю ми називаємо уміння гнучко, пластично «приспосовувати» свої рухи до ігрової ситуації, що міняється, зберігаючи цілеспрямованість, точність і високий рівень рухової діяльності. Спеціальна спритність – не абстрактна «чиста» спритність, а основа технічної сторони ігрової діяльності. Вона завжди виявляється через техніку в можливо більшому числі варіантів. Різноманітність варіантів дозволяє гравцеві впоратися з незначними змінами зовнішньої ситуації (політ м'яча, метеорологічні умови) – із змінами ситуації на полі. Ступінь спеціальної спритності міняється з розширенням рухового арсеналу із зростанням досвіду гравця: чим багатший цей арсенал, чим більше гравець засвоїв різних комбінацій, тим легше він буде орієнтуватися в ігровій ситуації. Метод розвитку спритності – метод повторення складних, з точки зору координації рухів – який дозволяє зміцнювати базу і розширювати арсенал рухових навичок. Пізніше починаємо розвивати здатність використання рухових навичок в умовах гри, що міняються. На цьому етапі використовуємо складні ігрові вправи для розвитку координації.

Проблемою є те, що вдосконалення спритності та координаційних здібностей у футболі вимагає застосування широкого арсеналу тренувальних засобів у відповідності зі складною структурою технічної підготовленості, темпо-ритмовою структурою і варіативністю ігрових дій у футболі. З цим пов'язана необхідність систематизації та інтеграції в тренувальний процес засобів і методів спеціальної фізичної підготовки, які спрямовані на підвищення спритності та пов'язаних з нею координаційних здібностей, характерних для ігрових варіацій у футболі. Дефіцит науково-обґрунтованих засобів і методів, а також методичних основ до їх раціонального застосування в практиці робить дане дослідження актуальним.

Ефективність навчально-тренувального процесу суттєво залежить від того, які вправи, коли і в якій кількості використовуються на різних етапах річного тренувального циклу. В тренуванні футболістів на етапі спеціально-підготовчого періоду і, особливо, у змагальному періоді, найбільш ефективними вправами слід вважати ті, які за своїми біомеханічними характеристиками і ігровою логікою наближені до специфічної ігрової діяльності. Позатим, необхідно враховувати

особливості структури тренувального заняття. Виходячи із цього були підібрані вправи, які б у кожній частині тренувального заняття (загально підготовча і спеціально підготовча частина, основна і навіть заключна частина) сприяли б, певним чином, становленню і розвитку (чи вдосконаленню) якості спритності, яка є специфічною для рухової діяльності футболіста. Так, для загально підготовчої частини тренування були запропоновані вправи без м'яча, для спеціально-підготовчої – з м'ячом; для основної частини тренувального заняття: а) вправи із взяттям воріт; б) групові техніко-тактичні вправи із певним, конкретним завданням.

Отже, виходячи з аналізу літературних джерел і спостережень за тренувальною і змагальною діяльністю футболістів, значення спритності як фактору, що обумовлює їх ігрову майстерність є досить вагоме і в подальшому його роль, на нашу думку, буде зростати. Водночас в системі комплексного контролю і в складі тренувальних засобів показники спритності, а також вправи для її розвитку представлені значно меншим обсягом, ніж показники швидкісних, силових якостей, витривалості та гнучкості, а також вправи для подальшого їх розвитку і вдосконалення. Розвиток спритності вимагає від спеціалістів безперервного пошуку нових, неординарних підходів у вигляді самих різнопланових тренувальних вправ, які забезпечують постійний стимулюючий вплив на фізичну підготовленість футболістів.

Література та джерела

1. Костюкевич В. М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. Вінниця: Планер, 2009. 312 с.
2. Лебедев С. І. Вплив тренувального процесу за програмою дитячо-юнацької спортивної школи на психофізіологічні якості футболістів 10-12 років. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2016. №. 1(51). С. 38–42.
3. Сиваш І. С., Широкоступ Р. М. Компоненти структури фізичної підготовленості футболістів в річному циклі тренування: *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2016. Вип. 4(74). С. 90–94.
4. Соломонко В. В., Лісенчук Г. А., Соломонко О. В. Футбол: підручник для студентів вищих учбових закладів фізичного виховання і спорту. Київ: Олімпійська література. 1997. 288 с.
5. Teoriya technique fizichnogo vihovannya: pidruch. for students. BIS fiz. vihovannya i sport.: 2 t / ed. T.Y. Krutsevich; per. s growing up. L.K. Kozhevnikovoї. K.: Olimpiyska lit, 2008 – Volume 1.: Zagalni Basics of teorii i fizichnogo vihovannya techniques. 392 with.; T. 2: Methodology fizichnogo vihovannya riznih groups of the population. 368 with.
6. Berger I. Die Struktur des Trainingsprozesses. *Trainingswissenschaft*. Berlin: Sportverlag, 2014. P. 426–431.
7. Borde A. Beweglichkeit als Leistungsvoraussetzung. *Trainingswissenschaft*. Berlin: Sportverlag, 2016. P. 146–156.

ВИКОРИСТАННЯ ЛЕГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Соломія Слюсарчук,

студентка 2Д групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Наукова керівниця – *Надія Пушкар, народний вчитель України, викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик*

Окреслено освітні цілі та можливості використання LEGO-конструктора в початковій школі, ознайомлено з прийомами роботи, запропоновано зразки використання конструктора на уроках.

Нова українська школа – це школа, в якій створене безпечне освітнє середовище та діти навчаються із задоволенням. Вона дає знання, формує вміння застосовувати їх у повсякденному житті, виховує. Для цього необхідні інноваційні творчі підходи вчителя, упровадження ним ефективних технологій, форм, методів навчання, інструментів, які сприятимуть покращенню розвитку оперативної пам'яті, інтелекту дітей, формуватимуть комунікативні та соціальні компетентності. Конструктор LEGO вчителі почали широко використовувати в освітній діяльності учнів початкової школи. Вважаємо обрану проблему для дослідження актуальною.

Дослідження показують, що LEGO (від дат. Leg-godt – грай добре) існує понад 70 років. Запатентоване в Данії у 1949 році. З'явилися фільми, ігри, журнали про кубики LEGO. Для дітей 5–10 років щомісячне видання LEGO – City пропонує цікаві факти, постери, ігри, комікси і навіть подарунки. Бренд набирає популярності у всьому цивілізованому світі, в тому числі в Україні.

Ми поставили за мету дослідити особливості упровадження LEGO-конструктора в освітній процес сучасної початкової школи та його вплив на формування компетентного учня.

Державним стандартом початкової освіти передбачено запровадження діяльнісного підходу до початкової освіти на інтегрованій основі з переважанням ігрових методів у 1–2 класах та здійснені інтегровано-предметного підходу в 3–4 класах. Важливим інструментом досягнення освітньої мети є LEGO-технологія.

Результати наших досліджень дають підстави стверджувати, що LEGO використовується учнями на уроках різних галузей знань, під час ранкових зустрічей, на перервах та вдома. Вчителі та психологи початкової школи на сторінках фахових журналів інформують про те, що вони «спробували максимально використати LEGO впродовж усього шкільного дня» [5]. Це дало позитивний результат. Вони переконані, що ігри є способом дослідження та орієнтації в реальному часі та просторі.

Використання LEGO на уроках у початкових класах – це важливий елемент навчального процесу, який об'єднує в собі елементи гри та експериментування і допомагає дитині розвивати розумові та фізичні здібності: увагу, уяву, пам'ять, мовлення, дрібну моторику [4]. Діти проявляють свою творчість, фантазію,

навчаються взаємодіяти з однолітками, допомагати один одному, обмінюватись інформацією, розвивають комунікативні навички, втілюють в життя свої задуми, розширюючи уявлення про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт, захоплено працюють. Ця методика спрямована на здатність співпрацювати в команді, співпереживати за результат однокласника, команди, вміння вчитись в однолітків, дослухатись до їхніх ідей та пропозицій, вміти розподіляти ролі та обов'язки, вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення. Робота з конструктором LEGO допомагає виробляти посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. При цьому у дитини виникає бажання вчитися, краще засвоюється матеріал.

В. Матяш виділяє кілька прийомів навчання з LEGO:

1) конструювання за зразком (в інструкції показано поетапність дій, як з'єднати деталі, аналізувати об'єкт);

2) конструювання моделі (дитина сама визначає, з яких деталей складається об'єкт, самостійно збирає деталі, аналізує модель і будує її);

3) конструювання за темою (дається тема, і дитина сама втілює в життя ті знання, які отримала до цього);

4) конструювання за умовою (є певні умови, які школяр повинен враховувати під час роботи);

5) конструювання за власним задумом (дитина має ідею, яку може реалізувати. Вона аналізує ідею, об'єкт, планує послідовність дій і створює задумане) [3].

Г. Ільчишин наголошує на діях педагога під час роботи з LEGO. Він підтримує учня, за потреби допомагає, спонукає до самостійних дій, цікавиться успіхами [1].

Використовувати LEGO можна на будь-якому уроці. Наприклад, на уроках *української мови* при вивченні звуків та букв. Діти з кольорових цеглинок LEGO складають звукові схеми. Вчитель може попросити дітей показати цеглинку того кольору, яка відповідає почутому звуку. Вони будують букви з деталей конструктора, на його деталі наклеюють букви алфавіту і розділові знаки, складають з деталей-букв слова та слова зі складів за зразком. Можна наклеїти на деталі цілі слова і попросити учнів скласти з цих слів речення, розповіді. На великих цеглинках діти підписують частини мови, а на маленьких – різні слова, з яких діти будують вежі. Складають речення за схемою (зелена-іменник, жовта-прикметник, голуба-дієслово, червона-прийменник, оранжева-числівник, синя-сполучник). Розподіляючи цеглинки за кольором на теплі та холодні, діти згадують казкових героїв, називають позитивні та негативні риси характеру.

Можна використовувати дану технологію для творчого переказу казок, наприклад, «Ріпка», «Колобок» та ін. Діти за допомогою конструктора складають власних героїв, будують цікаві споруди і декорації для гри-театралізації казки. Вчитель може будувати певного персонажа, починаючи розповідати дітям історію або казку про нього. Завершує розповідь якоюсь проблемною ситуацією. Пропонує дітям також побудувати свого казкового персонажа і придумати закінчення історії [2].

На уроках *математики* з конструктора LEGO учні викладають цифри, вчать додавати та віднімати, порівнювати числа, класифікувати за ознаками, будують геометричні фігури, практично ознайомлюються зі складом чисел, орієнтуються на

площині(ліворуч, праворуч, вгорі, внизу). Пропонують дітям викласти математичний ланцюжок з цеглинок про свій вік, кількість членів родини, днів тижня, місяців у навчальному році тощо.

Учні люблять виконувати математичні диктанти. Наприклад, 1 поверх – 7 цеглинок, 2 поверх на 2 цеглинку менше, 3 поверх на 1 більше, ніж другий тощо. Можна проводити графічні диктанти. Наприклад, у правому нижньому кутку поклади 1 зелену цеглинку, вгору від першої поклади ще 3 таких же, ліворуч від останньої – 4 червоні. Від останньої поклади 1 таку ж вниз.

Дуже зручно вчити з конструктором LEGO дроби, геометричні фігури тощо, будувати вежі з необхідної кількості деталей [6]. Видів завдань дуже багато.

Під час освоєння дітьми *технологічної галузі* досить ефективним засобом активізації мислення служить конструювання за моделями, схемами, кресленнями, планом, зразком, по пам'яті. Розвитку уяви сприяє конструювання за задумом, з певної теми, наприклад: «Місто», «Меблі», «Тварини», «Транспорт», «День народження», «Зоопарк», «Наш клас». Після того, як модель побудована, вчитель просить їх описати [2].

На уроках *іноземної мови* за допомогою кубиків можна навчати дітей назвам кольорів, прийменникам («під», «над»), позначенням розмірів тощо[2].

На уроках курсу «*Я досліджую світ*» діти можуть використовувати кубики LEGO для складання прапорів різних країн. За допомогою LEGO діти передають отримані знання та враження від занять, екскурсій, спостережень і прогулянок. LEGO-споруди діти використовують в сюжетно рольових іграх при вивченні правил дорожнього руху, будуючи з кубиків перехрестя, дороги, автомобілі, мости та пішохідні переходи, правил поведінки у школі тощо [2].

Конструктор LEGO може знадобитися і на уроках *фізичної культури*. За їх допомогою можна проводити різноманітні ігри та командні змагання, що допомагають учням спілкуватися з іншими дітьми. Наприклад, коли треба поділити дітей на команди, можна запропонувати обрати кубик улюбленого кольору [2].

На уроках учитель організовує для учнів хвилинки відпочинку з кубиками, використовує для об'єднання дітей в групи, організовує руханки з цеглинками. Для розвитку дрібної моторики застосовує пальчикову гімнастику, особливо з учнями першого циклу навчання.

Крім уроків LEGO-конструктор вчителі використовують під час ранкових зустрічей, оформлення класної кімнати до свят, організації ігор. Наприклад, діти розкладають цеглинки на аркуші паперу, використовуючи олівці, фломастери, фарби, домальовують до цеглинок різні деталі, перетворюючи їх на частину малюнка. Ведучий будує яку-небудь споруду (не більше восьми деталей). Протягом невеликого часу діти запам'ятовують конструкцію, потім споруда закривається, і діти намагаються по пам'яті побудувати таку ж. Хто виконає правильно, той виграє і стає ведучим.

LEGO-технологія сприяє навчанню, вихованню і розвитку учнів.

Підсумовуючи означені результати досліджень, приходимо до висновку, що використання LEGO у початковій школі – це важливий елемент навчального процесу, який позитивно впливає на емоційний стан і поведінку дитини. Під час роботи з

LEGO у дітей удосконалюються процеси сприймання, пізнання, розвивається дрібна моторика, уміння, які є основою формування компетентностей учнів.

Завдяки своїй універсальності робота з конструктором поєднує в собі моделювання, навчання, гру, експеримент. Придумуючи моделі, дитина може відчувати себе конструктором. Навчальний процес стає жвавим, цікавим, заохочує до фантазій, допомагає дітям втілювати в життя свої задуми, розвиває необхідні навички суспільно активної, творчої особистості.

Означена проблема потребує подальших розвідок щодо узагальнення та упровадження передового педагогічного досвіду з даної проблематики.

Література та джерела

1. Ільчишин Г. Використання LEGO-технологій на уроках в початкових класах. 2021. URL: <https://naurok.com.ua/urok-vikoristannya-lego-tehnologiy-na-urokah-v-pochatkovih-klasah-251539.html> (дата звернення 10.02.2023).
2. Коротун І. В. ЛЕГО-система в освітньому просторі нової початкової школи. 2018. URL: <https://www.schoollife.org.ua/586-2018/> (дата звернення 15.02.2023).
3. Матяш В. Цеглинка за цеглинкою: Як використовувати LEGO на уроках. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-i-chomu-lego-vykorystovuyut-na-urokah/> (дата звернення 27.02.2023).
4. Нова українська школа: навчання через гру. LEGO-технологія в освітньому процесі: методичний посібник: для вчителів початкових класів, методистів, слухачів системи післядипломної освіти / С. І. Войтенкота ін. Суми, НВВ КЗ СОІППО, 2019. URL: <http://www.soippo.edu.ua/images/9E.pdf> (дата звернення 16.02.2023).
5. Павленко Л. П., Джулинська І. А. Використання LEGO-технологій у практиці ранкових зустрічей (2-й клас). *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 7–9. С. 12–15.
6. Слободянюк Т. Використання LEGO-технологій на уроках математики в початковій школі. 2019. URL: <https://106.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/11/lego.pdf> (дата звернення 20.02.2023).

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наталія Терещук,

студентка 4-Б групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Валентина Триндюк, к. пед. н.,
старший викладач кафедри філології**

У статті піднімається проблема необхідності формування національної самосвідомості учнів початкової школи. Автор розглядає форми та тематику уроків англійської мови в контексті формування національної самосвідомості учнів.

Свідомий громадянин сьогодні є моральним підґрунтям життєздатності нашої держави та виступає як важливий внутрішній мобілізуючий ресурс розвитку суспільства. Особливо питання формування національної самосвідомості українців актуалізувалося в умовах повномасштабного військового вторгнення росії в Україну, що спричинило низку трагічних подій для українського народу [3]. Важливу роль у цьому аспекті відіграє школа, де змістовне наповнення кожного з навчальних предметів НУШ включає громадянсько-патріотичну складову [2].

Серед навчальних дисциплін предмет «Англійська мова» посідає особливе значення. Його своєрідність полягає в тому, що під час навчання школярі набувають не знання основ науки, а навички використання іноземної мови як засобу спілкування, засобу отримання нової корисної інформації. Комунікативна спрямованість уроків іноземної мови передбачає не тільки вивчення мов інших країн, а й розуміння та порівняння традицій, звичаїв і побуту цих країн (В. Вавуліч, Л. Ясногурська [6]).

Згідно Н. Бойко та Ю. Конопльової, учителям іноземних мов важливо не тільки знати й розуміти поняття «патріотизм», «націоналізм», «національна самосвідомість», а знаходити шляхи їхнього виховання в учнів на уроках. Тобто педагог має володіти як педагогічними прийомами, так і особистими переконаннями, у необхідності формування в учнів зазначених якостей, які допоможуть їм розбудувати свою країну. Отже, ефективність формування національної самосвідомості молодших школярів на уроках англійської мови багато в чому залежить від уміння вчителя правильно організувати та доцільно обрати ту чи іншу форму проведення заняття [1].

О. Пришляк та Н. Лупак зазначають, що навчання іноземної мови має великі можливості щодо формування національної самосвідомості молодших школярів. Усі знання, набуті на уроках іноземної мови, учні пропускають крізь призму знань, отриманих у процесі оволодіння рідною культурою та сформованої бази рідної мови [5].

У той же час оволодіння іноземною мовою є засобом, за допомогою якого можна розповісти світові про свою Батьківщину, місто, село, свій особистий світ. Знайомство з культурою країни мову якої вивчає учень відбувається шляхом порівняння та оцінювання наявних раніше знань і понять з новоприйнятими знаннями про свою країну, про себе, свою сім'ю та оточення. Тому на уроках англійської мови вчителю важливо добирати такий матеріал, з якого учні сформують знання про традиції, побут, історію та людей своєї країни та країни мову якої вивчають.

Ефективними формами формування національної самосвідомості молодших школярів стосовно уроку англійської мови є: знайомство з біографіями видатних учених, письменників, громадських діячів, які залишили слід у становленні та розвитку України; знайомство з матеріалами про героїчне минуле країни, про мужність народу; набуття і розширення знань про рідне село, місто; формування в учнів потреби в оволодінні культурою міжнародних відносини [1].

Велику роль у формуванні національної самосвідомості школярів відіграє використання краєзнавчого матеріалу. Звернення до матеріалів краєзнавчого характеру наближає іншомовну комунікацію до особистого досвіду учнів, дає їм змогу оперувати в навчальній бесіді тими фактами і відомостями, з якими вони

стикаються в повсякденному житті. Обираючи краєзнавчий матеріал для уроків англійської мови варто враховувати: реальність матеріалів для учнів, тобто учні мають точно уявляти, про що йдеться; зацікавленість учнів у даному матеріалі; прив'язаність цього матеріалу до програмної теми; соціалізуючу цінність цього матеріалу. Краєзнавча тематика, безсумнівно, становить інтерес для учнів і стає темою їхніх дослідницьких робіт на старшому ступені навчання. Звісно, процес має бути організований і здійснений з урахуванням вікових, психологічних особливостей дітей, у контексті сучасної історичної ситуації [4].

Так, теми присвячені сім'ї можна презентувати у вигляді створення сторінки «сімейного альбому» або вітальної листівки для членів своєї родини та друзів; за допомогою вчителя складають речення за темою «The history of my family (country)» (2, 3 класи).

У 3-4 класах необхідно включати в уроки тему «Моє місто/моя країна» в проблемному формулюванні: «Чим відоме моє місто/моя країна?». У її межах можна вивчати історію міста та країни загалом. Під час вивчення матеріалу про свята та традиції, учням пропонується знайти інформацію про державні та національні свята України, дослідити історію їхнього походження тощо.

Формування національної самосвідомості молодших школярів являє собою цілеспрямований процес включення учнів у різні види навчальної та позаурочної роботи, пов'язаної за своїм змістом із розвитком національно-патріотичних почуттів; стимулювання їхньої активності щодо вироблення в себе цих моральних якостей. Це можуть бути уроки-конференції, доповіді та презентації; перегляд фільмів іноземною мовою про події з історії України минулих років та важливі питання сьогодення (фільми на соціальні теми ВВС і т.д.).

Традиційно в закладах загальної середньої освіти проходять тижні англійської мови. Пізнавальним аспектом цієї роботи є збільшення обсягу знань про особливості культури рідної країни, знайомство з визначними пам'ятками. Для учнів 3-4 класів тема тижня англійської мови може бути представлена наступним чином: «Ukrainian-British relations». Дані заходи можуть включати цікаві завдання з англійської мови для учнів початкової школи побудовані на основі захоплюючих ігор, ребусів, загадок і т. д.

Отже, проведені дослідження дає змогу стверджувати, що діяльність вчителя щодо формування національної самосвідомості молодших школярів на уроках з англійської мови повинна мати цілісний, системний характер, бути націленою на цілеспрямоване та послідовне збагачення змісту іноземної мови цінностями української культури та історії. Уроки англійської мови, під час яких учні долучаються до культури англійських країн також розширюють знання про культурну спадщину рідної країни, що дає змогу учням брати активну участь у діалозі культур. Адже, комунікативна спрямованість англійської мови сприяє формуванню в учнів громадянськості, патріотизму, високих моральних якостей особистості.

Література та джерела

1. Бойко Н., Конопльова Ю. Роль і місце патріотичного виховання в процесі формування соціокультурної компетенції учнів на уроках іноземної мови. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства: Матеріали Міжнародної*

науково-практичної конференції, 15 квітня 2016 року, Рівне. 2016. С. 249–252.

2. Концепція Нової української школи. 2017. URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Лавренчук Т. Формування ключових компетентностей учнів засобами українознавства в закладах загальної середньої освіти. *Українознавство*. 2021. №1(78). С. 114–120.

4. Пилипчук О. Національні звичаї та традиції як засіб формування національної самосвідомості в учнів молодшого шкільного віку. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць*. 2020. № 5. С. 179–182.

5. Пришляк О., Лупак Н. Міжкультурна компетентність у навчанні іноземної мови. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2019. № 40. С. 185–200.

6. Ясногурська Л., Вавуліч В. Бачення шляхів вдосконалення уроку англійської мови вчителями-практиками у початковій школі. *Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін*. 2017. № 3. С. 98–104.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ У ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВАХ

Мирослава Ткачук,

студентка 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Царик, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

Розкрито основні методи викладання народно-сценічного танцю у хореографічному колективі: показ, зразок, словесний метод, музичний супровід. Розглянуто процес практичного навчання творчої особистості у хореографічній студії на виконання народного танцю при оволодінні навиками застосування багатой палітри виражальних засобів для розкриття хореографічних дій.

Найпопулярніший та найбільш поширений вид самодіяльного хореографічного мистецтва – народний танець – є основою репертуару більшості самодіяльних колективів. Народний танець настільки різноманітний, наскільки різні за своїм життєвим устроєм народи світу. Мова народного танцювального мистецтва яскрава і виразна. Танець кожного народу – це ілюстрація його життя, побуту та праці. Вивчення народного танцю в колективах художньої самодіяльності має свої особливості. Такі автори, як А. Лопухов, А. Ширяев, А. Бочаров, Т. Ткаченко, Н. Тарасова та інші, у своїх роботах розкривають методику вивчення та правила виконання вправ біля станка, рухів і комбінацій рухів на середині залу в уроці народно-сценічного танцю [3, с. 17]. Ці рекомендації спрямовані передусім для професійного навчання. Мета дослідження полягає у тому щоб з'ясувати як можна

використовувати відомі методики вивчення народно-сценічного танцю у художній самодіяльності.

Найважливішою умовою має бути строга послідовність навчання народно-сценічному екзерсису на підставах професійного навчання основа класичного танцю [5, с. 215]. Ця особливість методики дає змогу навчати грамотно і прискорено, покращити танцювальну підготовку учнів.

Народно-сценічний екзерсис розвиває м'язи, суглоби і зв'язки, які були не повністю розвинені вправами класичного екзерсису. Передусім це стосується гомілковостопного і колінного суглобів, а також м'язів, що забезпечують їх рух. Головна особливість народно-сценічного екзерсису – це активний рух на опорній нозі. У процесі вдосконалення народно-сценічного екзерсису завершується формування танцювальної техніки виконавців. А це уможливлює виконання різних за складністю композицій народних танців. У народно-сценічному екзерсисі часто застосовується принцип контрастності, тобто чергування різних за навантаженням вправ і елементів. У разі його використання одночасно працюють різні групи м'язів, суглобів і зв'язок. Наприклад, присідання, рухи для розвитку рухливості стопи, вправи із ненапруженою ступнею і колообертальні рухи ніг, вправи на вистукування, великі кидкові рухи та т. п. Підготовка виконавців народного танцю – процес тривалий, який вимагає від педагога й учнів великої щоденної праці. Будувати урок народно-сценічного танцю потрібно так, щоб у міру вивчення технології танцю вона поступово підкорялася сценічним завданням.

Урок народно-сценічного танцю складається із трьох частин: вправи біля станка; рухи і комбінації на середині залу; навчальні етюди на танцювальному матеріалі народних танців, які готуються до постановки [3, с. 19].

Вправи народно-сценічного екзерсису спрямовані на вироблення якостей, необхідних для розвитку танцювальної техніки. Кожен рух екзерсису має своє призначення і виконує певні функції. На початку уроку, перед народно-сценічним екзерсисом, рекомендується проводити невеличку розминку. У молодших класах це переважно маршові рухи, скоординовані з роботою рук: марш танцювальним кроком (по колу чи фігурній) на всій ступні, на півпальцях, біг по колу, боковий галоп, підскоки. У середніх та старших класах можна використовувати різні нескладні гімнастичні вправи, які виконують або стоячи, або лежачи на підлозі. Ця попередня розминка повинна займати не більше 5–7 хвилин. Наприкінці кожного уроку 3–5 хвилин необхідно залишити на вправи, які заспокоюють дихання і повертають м'язи в стан відносного покою – повільні рухи корпусу і рук. Час, відведений на різні частини уроку, змінюється в залежності від року навчання і завдань, які стоять перед колективом. У період формування колективу велику частину часу займає екзерсис біля станка – приблизно 2/3 кожного заняття. До кінця першого року навчання – вже 1/2 частину уроку. На другому році навчання і далі екзерсис біля станка займає одну третину уроку. Урок народно-сценічного танцю біля станка особливо на початку навчання, формується не відразу. Поступово із окремих елементів, рухів складаються навчальні комбінації. Новий рух вивчають обличчям до станка, виконують із однієї, а потім з іншої ноги. Різноманіття пропонованого матеріалу, послідовність його засвоєння, помірне навантаження на суглобо-зв'язковий апарат – заставка успішного

проведення уроку, досягнення головної мети – формування необхідних виконавських навичок [1, с. 78].

Завданнями народно-сценічного екзерсису першого року навчання є вивчення основ і формування професійних навичок, а також розвиток суглобо-зв'язкового апарату, вироблення пластичності, сили м'язів і натягнутості ніг.

Усі вправи екзерсису виконують у повільному темпі, у так званому «чистому вигляді» або у найпростіших комбінаціях. На початку навчання рухи корпусу і руки перебувають у статичному положенні, вправи виконують тільки ногами. В міру засвоєння можна долучати нескладні *port de bras* у характері комбінацій, але з ускладненням рухів, варто пам'ятати, що у початковій стадії не треба ставити декілька завдань одночасно.

Головне завдання народно-сценічного екзерсису біля станка на другому році навчання полягає у закріпленні професійної основи, закладеної раніше. У роботі над кожним рухом екзерсису доцільно добиватися точності і чистоти виконання, тільки після цього можна ускладнювати вправи координаційно і композиційно. На цьому етапі навчання відбувається засвоєння складніших форм раніше вивчених рухів і нових елементів та вправ, призначених для вироблення сили ніг, особливо стопи, розвитку пластичності корпусу, координації та танцювальності. У комбінації ширше вводять *port de bras*, оберти, нахили і перегинання корпусу, що розширює виконавські можливості учнів.

Головним завданням народно-сценічного екзерсису біля станка на третьому році навчання є подальший розвиток професійних навичок. З цією метою додають нові, складніші вправи. Композицію комбінацій екзерсису ускладнюють, темп виконання рухів прискорюють. Велике значення відведено виразності виконання кожного елемента, тобто внесенню «творчого початку». Упродовж четвертого, п'ятого та подальших років навчання удосконалюють техніку виконання вивчених рухів, зростає складність танцювальних елементів та артистична майстерність виконавців [2, с. 6].

Не можна захоплюватися багатократним повторенням одного руху, оскільки це може спричинити перевтому м'язів, зв'язок, привести до травми. Протягом одного уроку не варто вивчати багато нових рухів. Повторивши пройдене, можна вивчити одне-два нових *pas*. Використання багатьох народних танців потребує особливої м'якості, пластичності рухів рук. Враховуючи цю обставину, в урок потрібно вводити спеціальні вправи для розвитку пластики рук, рухливості кистей і плечового пояса. Специфіка самодіяльного хореографічного мистецтва потребує особливої уваги до вивчення обертальних рухів. Оберти наявні в танцях різних народів світу. Зокрема, оволодіння технікою обертів робить виконавця спритнішим, рухливішим і при виконанні інших танцювальних рухів. Найважливішим завданням і запорукою праці будь-якого танцювального колективу художньої самодіяльності є певна постановка корпусу учнів. До роботи над постановкою корпусу приступають з перших уроків, з початку на середині залу, потім біля станка. У колективах художньої самодіяльності паралельно з навчально-виховним процесом відбувається і постановочна робота. У багатьох колективах учасники виходять на сцену після невеликого шестимісячного періоду підготовки. Тому у хореографічних самодіяльних колективах з перших занять

треба прагнути не тільки до формування певних рухових навичок, до узгодженості рухів із музикою, але і до розуміння художньої сторони рухів, виразності, емоційності, артистичності та манери виконання [1, с. 121]. І водночас не можна зменшувати вимогливості до естетичної форми рухів, грамотності, чистоти танцювальної мови.

Отже, навчання у хореографічному колективі ґрунтується на обов'язковій регулярності занять, які забезпечують систематичне закріплення отриманих навичок, сприяють творчому зростанню учасників.

Навчання народно-сценічного екзерсису загалом аналогічне до навчання класичного екзерсису. Однак не варто забувати про пластико-технологічні особливості народного танцю. [4, с. 45].

Специфіка викладання народно-сценічного танцю у художній самодіяльності полягає в умілому, творчому використанні законів, засобів і методів професійної школи з урахуванням завдань, умов роботи і контингенту учасників самодіяльних хореографічних колективів.

Література та джерела

1. Зайцев Є., Колесниченко Ю. Основи народно-сценічного танцю: навчальний посібник для вищих закладів культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації Видання друге, доопрацьоване і доповнене. Вінниця: Нова книга, 2007. 416 с.
2. Шалапа С. В., Корисько Н. М. Методика роботи з хореографічним колективом: підруч. Київ: НАКККіМ, 2015. Ч. 1. 252 с.
3. Мартиненко О. В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом: навч. посіб. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. 231 с.
4. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії. підруч. Київ: Альтерпрес, 2008. 468 с.
5. Максименко А. І. Методика викладання народно-сценічного танцю в позашкільному навчальному закладі. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2015. С. 212–219.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Вероніка Толстоброва,

студентка 21 ФК групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Наталія Денисенко, д. пед. н., заслужений вчитель
України декан факультету початкової освіти та фізичної культури,*

Представлено головні завдання, які стоять перед системою професійної освіти в контексті підготовки вчителя фізичної культур нового покоління. Зауважено, що реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах як: повага до особистості учня та

визнання пріоритету його інтересів; формування здорового способу життя учня; дотримання принципу академічної доброчесності; формування в учнів засобами фізичного виховання активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу.

Який він, сучасний вчитель? Мабуть, складно однозначно відповісти на це питання. Сучасний вчитель перебуває в постійному творчому пошуку, а також у пошуку відповіді на актуальний проблемне питання: «Чому навчати школярів?». Сучасний вчитель поєднує в собі любов до справи і до учнів, вміє не тільки вчити дітей, але і сам здатний вчитися. Для сучасного вчителя дуже важливо ніколи не зупинятися на досягнутому, а обов'язково йти вперед, адже праця вчителя – це прекрасне джерело для безмежного творчості.

Освіта, навчання, виховання – три головні аспекти педагогічного процесу у якому особлива роль сьогодні надається сучасному вчителю фізичної культури. Вважаємо, що головне завдання, яке нині стоїть перед системою професійної освіти, – сформувати особистість людини а не тільки і не стільки те, щоб дати їй певні знання і виробити в неї корисні навички і вміння.

Теоретичні дослідження І. Іванія переконливо доводять, що «фізичній культурі надало можливість розкрити її функціонально-ціннісний зміст та розробити поняття «фізична культура особистості». При цьому в дослідженнях автора проглядається явний перехід від «соматопсихічного» компоненту фізичної культури особистості до зростання ролі «соціокультурного» компоненту і розгляду її як явища «духовно-фізичного». Це детермінує нові завдання і новий зміст професійної діяльності вчителя фізичного виховання на основі сформованої у нього фахових компетентностей .

Як зауважує Ю. Тимошенко свій вклад щодо вирішення цього завдання має здійснювати і фізичне виховання, потенціал якого суттєвий [5, с. 14]. Ми поділяємо думку дослідника, який вважає, щ «фізичне виховання, спорт, являють собою емоційну, в багатьох випадках особистісно-значущу сферу діяльності людини» [5, с. 14]. Аналогічної думку Н. Винник, який вважає, що «особистісному аспекті фізична культура є тією частиною загальної культури людини, яка виражається ступенем розвитку її фізичних сил і рухових навичок та здоров'я. Вона дозволяє з допомогою своїх специфічних засобів і методів розкривати потенційні фізичні можливості людини»[1, с. 44],

Ці наукові розвідки продовжує А. Галіздра, яка вважає, що основними чинниками створення гармонійно розвинутої особистості є фізична культура та спорт. Саме завдяки цим компонентам людина зосереджує усі внутрішні ресурси організму для досягнення поставленої перед собою мети, підвищує продуктивність праці, виробляє потребу в здоровому стилі життя. На сучасному етапі розвитку суспільства зростають вимоги до фізичної підготовки людей, адже саме витривалість є важливим фактором у процесі трудової діяльності людини [2, с. 82].

Отже, актуальність дослідження проблеми розвитку нового складової фізичної культури особистості вчителя, визначається тим, що на провідне місце його професійної діяльності висувається людинотворча функція фізичної культури, яка поєднує в собі одночасно «виховання духовного і фізичного» [3, с. 13]. І це зрозуміло, сучасні діти змінили ігри на подвір'ї на спілкування в месенджерах, а м'яч – на смартфон. За таких умов уроки фізкультури мають додаткову місію – не просто двічі-

тричі на тиждень змушувати школярів рухатися, а й заохотити та призвичаїти їх до фізичної активності, здорового способу життя та піклування про своє тіло.

Вчителі відзначають, що до так званого покоління Z підхід має бути інакшим. Ці діти творчі, хочуть лишатися індивідуальностями, а не зливатися з натовпом. Вони прагнуть успіху, але часто їм не вистачає терпіння та зосередженості. Їх важко змусити щось робити, якщо вони не розуміють, навіщо їм це потрібно. Водночас серед них усе більше дітей з низьким рівнем фізичної підготовки та вадами здоров'я. О. Язловецька стверджує, що з кожним роком збільшується кількість дітей, котрі займаються у спеціальних медичних групах. Майже 90% молоді мають відхилення у стані здоров'я, а понад 50% – незадовільну фізичну підготовленість [6, с. 103]. Нажаль фізичне виховання у школі частково сприяє ефективному розв'язанню проблем зменшення дефіциту рухової активності дитини, що є однією із причин різних відхилень у стані здоров'я. Тому фізичне здоров'я – один з важливих компонентів у структурі здоров'я людини. Він обумовлений як стверджує Н. Винник «властивостями організму як біологічної системи. Організм складається з окремих елементів, без взаємозв'язку вони не можуть існувати, хоча мають свої властивості, але сам організм у цілому характеризується інтегральними якостями» [1, с. 44].

Уроки фізичної культури в школі нарівні з іншими дисциплінами є відмінним інструментом для всебічного розвитку дитини. Завдяки спорту в дитини розвиваються вміння працювати в команді, дисципліна, лідерство, толерантність і здорова конкуренція.

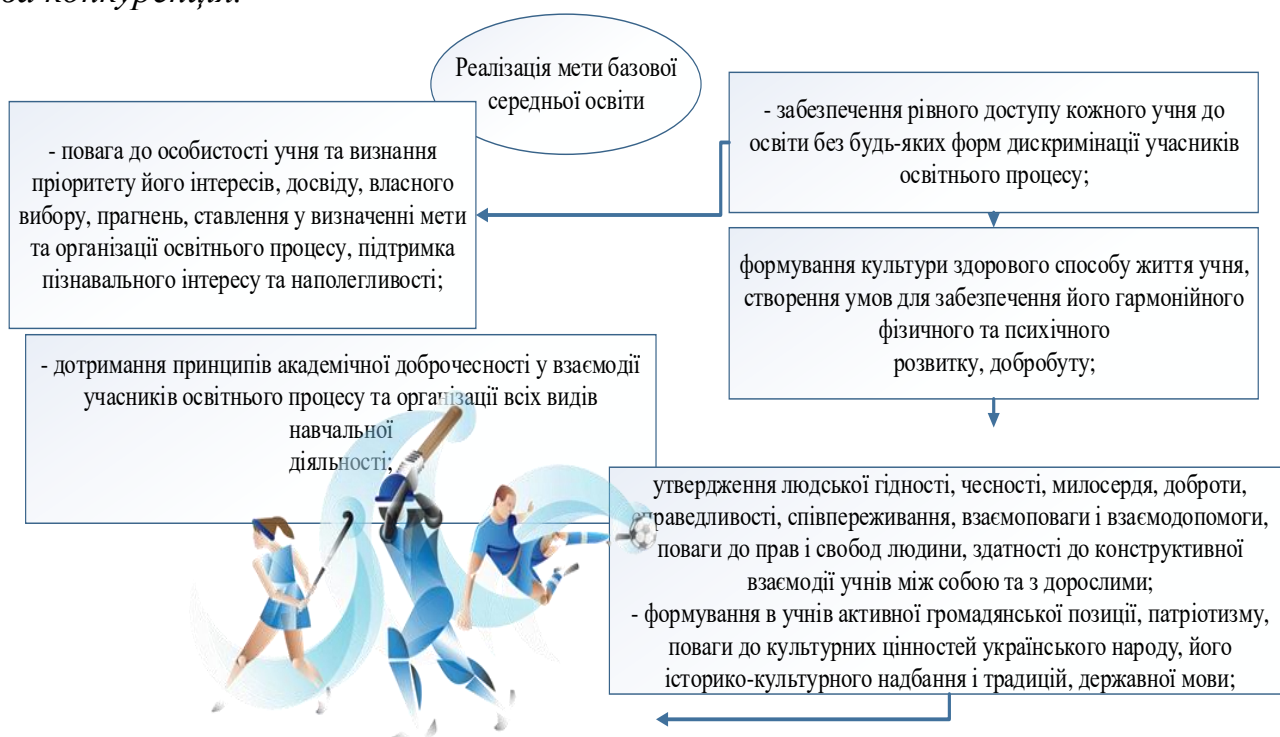

Рис. 1. Реалізація мети базової середньої освіти (фізична культура)

Навчання фізичної культури в основній школі спрямоване на досягнення загальної мети базової загальної освіти: розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та

самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу. Навчання фізичній культурі спрямоване на формування готовності виконувати громадянський та конституційний обов'язок щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави. Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як показано на рис. 1.

Отже, метою освітньої галузі «Фізична культура» є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом. Вчитель нового покоління повинен створити умови щодо формування в учнів та учениць компетентностей та базових знань визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Для сучасного вчителя його професія - це можливість самореалізації, джерело задоволення і визнання. Сучасний вчитель - людина, здатна посміхатися і цікавитися всім тим, що її оточує, адже школа жива, поки вчитель в ній цікавий дитині.

Література та джерела

1. Винник Н. М. Оздоровча фізична культура в соціально-побутовій сфері. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2010. № 12. С. 43–49.
2. Галіздра А. Фізична культура та спорт у житті студентів вищих навчальних закладів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2011. № 2. С. 82–84.
3. Герасименко С. Ю. Термінологія загальнорозвивальних вправ: навч.-метод. посіб. для студентів вищих навч. закл. / С. Ю. Герасименко, В. І. Кізло, Т. В. Кізло. Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 36 с.
4. Іваній І. В. Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 4. С. 13–17.
5. Тимошенко Ю. Спортивна діяльність в Україні у перші повоєнні роки *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2010. № 2. С. 142–147.
6. Язловська О. Фізкультурно-спортивна діяльність студентів в умовах вищого навчального закладу. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 103. С. 402–410.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Федоришина,

студентка 1-А курсу спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Тетяна Царик, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

*Розглядається поняття патріотичного виховання та роль українського народного танцю у
національно-патріотичному вихованні здобувачів початкової освіти.*

Сучасні події у системі державотворення спонукають до змін у вихованні молодого покоління на засадах патріотизму. Питання патріотичного виховання постало дуже гостро на тлі політичних подій в Україні. Актуальність виховання патріотизму у підростаючого покоління засвідчено низкою нормативно-правових документів, прийнятих на рівні держави: Конституція України, Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст., новий Державний стандарт початкової освіти, Концепція національно-патріотичного виховання, Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів. Зокрема, у Концепції «Нова українська школа» здійснено акцент на формуванні громадянської компетентності учнів початкової школи, вихованні у них патріотичних почуттів [4].

Інтерес до патріотичного виховання не згасає у наукових розвідках дослідників, педагогів-практиків, науковців як сучасності, так і минулого. У працях Я. Коменського, К. Ушинського, І. Франка, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича та ін. домінує думка, що молодший шкільний вік є найбільш сенситивним для становлення та розвитку патріотизму.

І. Бех, О. Вишневський, А. Кузьмінський, В. Омеляненко, Ю. Руденко, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін. розкривають у своїх наукових доробках особливості патріотичного виховання на засадах особистісно-зорієнтованого підходу.

Етимологія слова «патріотизм» має іноземну основу. У латинській мові слово «patria» означає «батьківщина», від pater – «батько», далі – «покоління», «рід», «плем'я», «родина», а загалом згадується як Батьківщина. У грецькій мові тлумачення слова «patriotes» означає «земляк» – людина, віддана своїй Батьківщині. Як бачимо, у цих двох різних давніх мовах поняття патріотизму тотожне, що підтверджує давнє виникнення цього терміну. Згодом термін поширився багатьма іншими мовами світу.

У гуманітарних науках, а саме: історичних, соціологічних, культурології, патріотизм інтерпретується як приналежність людини до певного етносу, здатність ідентифікувати себе з конкретним народом і потребою людини до усвідомленої, цілеспрямованої діяльності для утвердження себе як особистості.

У тлумачному академічному словнику української мови «патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви й подвиги» [1].

Аналіз державних документів (Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.) засвідчив, що провідними принципами формування патріотизму є принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї та школи з метою забезпечення всебічного розвитку гармонійної особистості.

Особливої уваги в контексті нашого дослідження варто надати Концепції національно-патріотичного виховання, де зазначено, що важливі патріотичні якості у дітей молодшого шкільного віку постають крізь призму навчальних предметів початкової школи. Згідно Концепції патріотичне виховання – це систематична й цілеспрямована діяльність органів державної влади та громадських організацій із формування в громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків [2].

Зважаючи на актуальність сучасної проблеми патріотичного виховання постає питання пошуку ефективних форм та методів, що б сприяли цьому процесу.

Ми вважаємо, що форми та методи патріотичного виховання повинні спиратися на народні традиції, найкращі досягнення національної та світової педагогіки, велику увагу необхідно приділяти вихованню дітей засобами фольклору, декоративно-ужиткового та музичного мистецтва. Також велике значення у справі патріотичного виховання підростаючого покоління має хореографічне мистецтво, що є ефективним засобом гуманізації соціуму та духовно-морального розвитку. Основні завдання патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народного танцю представлені на рис. 1:

Рис. 1. Завдання патріотичного виховання засобами народного танцю [5, с. 5]

На уроках хореографічного мистецтва дітям необхідно прищепити думку, що танець є квінтесенцією глибоких народних почуттів і фантазій, що включає яскраве і барвисте художнє відображення емоцій, а також – чіткий зміст, тему та ідею, що властивому будь-якому народному танцю. За допомогою танцювальних рухів та комбінацій діти мають навчатися створенню художнього образу у межах певного народного сюжету, теми.

Діяльність над хореографією народного танцю сприйняття дітей стає асоціативною, вони починають усвідомлювати лексику танцю та її образність. Наприклад, під час підготовки танцю до свят весняного обрядового циклу, учні знайомляться з семантикою та історією веснянок та гаївок, вивчають обрядову діяльність, що включається до композиції танцю, вивчають народну музику, усвідомлюють свою причетність до народу, до Батьківщини, тобто розвивають у собі патріотичну зв'язок з Батьківщиною [3, с. 9].

Тому поняття народної творчості як квінтесенції національного менталітету має стати однією з головних складових патріотичної роботи з хореографічним колективом. Використовуючи у своїй роботі народну пісню та танець, хореограф спрямовує дітей до вивчення історії народу, що, безперечно, є важливою частиною патріотичного виховання. За допомогою вивчення народної творчості учні пізнають, що найдавніших мистецтв безліч і танець - одне з них.

У танці відображаються побут та повсякденне життя людини. Певним чином ритм, що застосовується (спочатку без музики, а потім – разом з музикою) виражає вираження печалі і радості.

Таким чином, народний танець є ефективним фактором формування ціннісного ставлення дітей до навколишньої дійсності та до самих себе. У процесі вивчення хореографії народного танцю відбувається формування та розвиток духовних цінностей майбутніх громадян-патріотів, любові до свого народу, гордості за його історичне минуле; розвиток найкращих національних рис.

Література та джерела

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/nastupnistj> (дата звернення: 05.02.2023).
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: [http://mon.gov.ua/activity/education/refor ma-osviti/](http://mon.gov.ua/activity/education/refor%20ma-osviti/) (звернення: 07.02.2023).
3. Годовський В. М. Народне танцювальне мистецтво України. Частина 1. Західний регіон. Рівне, РДГУ, 2003. 32 с.
4. Концепція Нової української школи. URL: www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf (дата звернення: 05.02.2023)
5. Мартиненко О. В. Українська народна хореографія як засіб формування основ національного менталітету у дітей молодшого шкільного віку. Донецьк: Ландон – XXI, 2010. 20 с.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАННЯ ЮНОГО СПОРТСМЕНА

Назар Цибуля,

студент 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Ірина Кліш, к. н. з фіз. вих. і спорту,

доцент кафедри фізичної культури

Розглянуто етапи індивідуалізації виховання особистості юного спортсмена в дитячому спортивному колективі

Побудова зразкової моделі індивідуалізації виховання юного спортсмена включає наступні етапи: вивчення тренером особистості підлітка; проектування особистісних властивостей і якостей, здійснення групових і індивідуальних програм виховання особистості в колективі; установа безпосередніх контактів між тренером і юними спортсменами в процесі виховання; коректування на основі аналізу цих контактів ходу і результатів процесу виховання. У ході апробації цієї моделі тренер може відібрати критерії вивчення особистості, скласти експериментальні групи і індивідуальні програми її виховання, розглянути педагогічні шляхи їхнього здійснення, розробити класифікаційні основи педагогічних контактів (як прямих і зворотних зв'язків), виявити деякі теоретичні аспекти проблеми коректування виховного процесу. При цьому тренерові необхідно пам'ятати, що особистісне і індивідуальне в дитині виявляється вже на ранніх стадіях його розвитку. І хоча відбувається це часто спонтанно, нерівномірно і хитливо, а ступінь усвідомлення і вольової цілеспрямованості дій невисока, дані прояву заслуговують самої пильної уваги [2, 4].

Розглянемо докладніше етапи індивідуалізації виховання особистості юного спортсмена в дитячому спортивному колективі.

I етап. Вивчення особистості школяра тренером. Перед початком цієї роботи варто створити схему, що відбиває ступінь знання тренером кожного юного спортсмена [1]. Розроблена схема вивчення особистості підлітка включає такі компоненти:

- а) аналіз змін, що відбуваються в особистості, у залежності від віку;
- б) набір методів вивчення особистості, доступних тренерові;
- в) підведення підсумків вивчення особистості за допомогою психолого-педагогічної характеристики.

II етап. Проектування особистості юного спортсмена здійснюється в процесі складання диференційовано-групових і індивідуальних програм виховання особистості в спортивному колективі. Групові програми охоплюють в основному учнів, що не вимагають особливого індивідуального підходу. У ці програми можуть бути включені: формування колективізму і подолання індивідуалізму й егоцентризму, виховання ширості, працьовитості, старанності, дисциплінованості, подолання

облудності, зазнайства і т.д. Індивідуальні програми, як правило, складаються тренером для тих, хто вимагає особливого підходу.

III етап. При здійсненні програми виховання в дитячому спортивному колективі застосовуються наступні методи впливу: а) залучення підлітків у громадське життя колективу і розширення бази для такої діяльності; б) розвиток ділових і міжособистісних відносин і зміна позиції тренера; в) створення психологічного ґрунту для цілеспрямованого самовиховання, що є найбільш ефективним засобом реалізації програми виховання.

IV етап. Встановлення постійних контактів тренера і юних спортсменів у процесі виховання. До прямих зв'язків можна віднести всі контакти (тренер – учень), що виникають з ініціативи тренера; до зворотних зв'язків (учень – тренер) – всі контакти, ініціатором яких є юний спортсмен. Прямі зв'язки можна розділити на стимулюючі (тренер заохочує наміри вихованців, створює сприятливі умови для спілкування), функціональні (у межах виконання своїх виховних функцій), комунікативні (включення у відносини дітей, наприклад участь у їхніх іграх, самодіяльності, розмовах і т.п.), перцептивно-прогностичні (вивчення особистості школяра і прогнозування його виховання). Зворотні зв'язки (учень – тренер) можуть бути названі контактними (звертання, прохання, питання) і у випадках повної відвертості довірчими. Створення системи контактів дозволяє тренерові, з одного боку, глибше вивчати особистість підлітка і доповнювати спостереження активним включенням у його внутрішній світ, з іншого боку – оцінювати дієвість виховних програм; у старших командах ці контакти допомагають формувати в підлітків потреби в самовдосконаленні [4].

V етап. Коректування є необхідним елементом індивідуалізації виховного процесу: здійснення групової та індивідуальної програми для закріплення якостей особистості, що виховуються; доповнення виховних програм новими методами і прийомами впливу, що виховує; обліку змін у спортивному колективі, у внутрішньо колективних відносинах; перегляду виховної програми, якщо виявляється її непридатність. Коректування як би завершує індивідуалізацію виховного процесу, спирається на його результати. Воно може відноситися і до психолого-педагогічної характеристики, і до виховної програми, і до шляхів її здійснення, і до форм контактів з юними спортсменами [1].

Отже, індивідуальний підхід передбачає знання індивідуальності, тобто того особливого, неповторного, що відрізняє одну людину від іншої і включає природні і соціальні, фізичні і психічні, вроджені і придбані властивості. Індивідуальний підхід вимагає обліку можливостей і здібностей кожного юного спортсмена.

Література та джерела

1. Головченко О., Кудренко А. До проблеми відбору дітей для бігу на середні дистанції на етапі початкової спеціалізації. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. із галузі фізичного виховання і спорту*. Львів: НВФ «Новітні технології». 2006. Вип. 10. Т. 2. С. 125–129.

2. Лисяк В. М. Формування інтересу до занять фізичною культурою і спортом у школярів 6-11 класів : дис. канд. наук з фіз. культури і спорту : 24.00.02. Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2006. 211 с.

3. Максименко Г. М. Спортивно-педагогічне вдосконалення. Легка атлетика: навч. посіб. для студ. фак. фізкультури пед. Інститутів. Київ: Вища школа, 1992. 294 с.

4. Ходорчук В., Кліш І. Психофізіологічні передумови розвитку спортивних здібностей юних легкоатлетів. *Медико-біологічні проблеми фізичного виховання різних груп населення: матер. VII наук.-прак. конф.* Кременець: КГОПА, 2021. С. 131–133.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Олександр Цюра,

студент 21 ФКс групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Ірина Кліш, к. н. з фіз. вих. і спорту,
доцент кафедри фізичної культури**

У статті визначено та проаналізовано основні підходи, засоби і методи диференціації фізичного виховання школярів.

Перебудова функцій організму, яка відбувається під впливом фізичних вправ, найбільш виражена у молодому віці, коли вона формує не тільки найважливіші адаптаційні механізми, але й визначає життєздатність організму і досконалість його відповідних реакцій на вплив різних негативних факторів. Але застосування тренувальних засобів повинне відповідати не лише віковим і статевим відмінностям, але й індивідуальному рівню фізичної підготовленості та адаптаційним можливостям організму. Тому для правильного підбору тренувальних впливів процесі фізичного виховання, раціонального врахування їх взаємодії із соціальними, біологічними та психологічними факторами впливу на фізичний стан важливе значення має диференційований підхід до школярів.

Мета дослідження: на основі науково методичних досліджень визначити основні підходи, засоби і методи диференціації фізичного виховання школярів.

Завдання дослідження: виявити критерії диференційованого підходу до процесу фізичного виховання школярів.

У сучасній педагогічній літературі існує багато різноманітних визначень диференційованого підходу. Зокрема, на думку одних авторів диференційований підхід передбачає виділення в неоднорідні сукупності учнів груп або типів школярів, якісно однорідних за попередньо заданими психомоторними ознаками [3]. Друга група дослідників розглядає диференційований підхід у навчанні як умовне розділення класу на декілька груп в залежності від навчальних можливостей [4]. В окремих дослідженнях вживається термін «індивідуально-диференційований підхід [1, 2], під яким розуміють одночасне врахування як індивідуально-своєрідного, так і типового. На думку багатьох авторів в основі диференціації навчання повинна бути

не здатність до навчання, а реальні результати навчання. Особливо багато прихильників такого підходу у фізичному вихованні, де крім критеріїв диференційованого підходу широко використовуються ще деякі, специфічні. Серед них потрібно відмітити типологічні особливості нервової системи, індивідуально-соматичні особливості дітей, частоту серцевих скорочень, частоту дихання, споживання кисню, тобто реакцію організму на фізичні навантаження, рухові вміння та навички, фізичні якості.

В галузі фізичного виховання виділяють такі основні види диференціації:

- загальношкільна диференціація (пов'язана з відповідним профілем навчального процесу в межах цієї школи: спортивна, фізкультурна, фізкультурно-спортивна і лікувальна);
- внутрішкільна диференціація (застосовується до окремих класів: спортивний клас, клас учнів з ослабленим здоров'ям, тощо);
- внутрікласна диференціація (поділ класу на декілька груп за певними критеріями).

Для здійснення диференційованого навчання вчителю необхідно:

- вивчати загальну готовність дітей до навчальної діяльності та сприйняття конкретного завдання окремо;
- передбачити труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння матеріалу;
- застосовувати в системі уроків диференційовані індивідуальні та групові завдання.

Таким чином, диференційоване навчання – це складна соціально-дидактична система, що включає різні сторони навчального процесу та діяльності учнів і надає змогу позитивному індивідуальному розвитку в існуючій системі освіти. У сучасній науковій і методичній літературі диференційований підхід розглядається як важливий засіб оптимізації навчального процесу, підвищення рівня фізичної підготовленості і здоров'я учнів, виховання спортсменів високої кваліфікації.

Література та джерела

1. Бондар І. Р. Диференційоване фізичне виховання: навч. посіб. Львів: ЛДІФК. 2017, 200 с.
2. Бондарук Н. Я., Чернов В. Д. Теоретичні засади використання диференційного підходу у фізичному вихованні населення різних категорій. *Наук. вісн. Ужгородського університету. Серія» Педагогіка, соціальна робота», 2017. Вип. 2(4). С. 28.*
3. Кравчук Я. Теоретико-методичні засади диференційованого підходу до навчання фізичною культурою учнів загальноосвітньої школи. *Фіз. вих., спорт і культура, здоров'я в сучасному суспільстві: зб. наук. праць, 2010. №1(9). С. 18.*
4. Цьось А. В. Диференційований підхід у процесі професійної підготовки вчителя фізичної культури: Автореф. дис. канд. пед. наук:13.00.01 Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ. 1994. 16 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ВОЛЕЙБОЛІСТІВ-ЮНАКІВ РІЗНИХ ІГРОВИХ АМПЛУА

Дмитро Чміль,

студент 11 ФКск групи спеціальності 017 Фізична культура і спорт
факультету початкової освіти та фізичної культури

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

**Науковий керівник – Олександр Митчик, к. н. з фіз. вих. та спорту, доц.,
завідувач кафедри фізичної культури**

У статті розглядаються особливості фізичної підготовленості волейболістів різного амплуа. Подано результати тестування фізичної підготовленості волейболістів різних ролей. Аналіз даних вказує на те, що рівень розвитку фізичних якостей юнаків-волейболістів відрізняється залежно від ігрового амплуа спортсменів.

Фізична підготовка – один з видів підготовки спортсмена, який спрямований на розвиток волейболіста, вдосконалення рухових якостей і здібностей.

Високі вимоги до фізичної підготовки волейболістів можна пояснити якісно новим рівнем розвитку сучасного класичного волейболу, який вимагає відповідної фізичної підготовленості гравців [4]. Сучасний волейбол – це спортивна гра, яка характеризується високим рівнем рухової активності спортсменів. Тактичні комбінації, засновані на швидких переміщеннях, вимагають у гравців високого рівня розвитку швидкості і швидкісної витривалості. Ефективне виконання ігрових дій залежить від рівня фізичної підготовки. Виконання технічних прийомів неможливо без прояву спритності і гнучкості. Досягнення результату гри, а саме перемоги, забезпечується збереженням високої активності протягом усієї гри, висуває підвищені вимоги до діяльності центральної нервової, серцево-судинної та дихальної систем [3].

Завдання спеціальної фізичної підготовки – розвиток фізичних якостей, специфічних для спортивної гри (швидкісно-силових якостей, швидкісних можливостей, сили, витривалості); розвиток якостей, які обумовлюють успіх тактичних дій учня (швидкість переміщення, стрибучість, швидкість реакції і т. д.). Основними засобами спеціальної фізичної підготовки є підготовчі вправи, які дозволяють розвивати фізичні здібності, специфічні для конкретної спортивної гри. Сюди входять вправи для розвитку швидкості рухової реакції і орієнтування, спостережливості, швидкості дій, швидкості переміщення (робота ніг), стрибучості, вміння швидко переходити зі статичного положення в рух і зупинитися після швидкого переміщення, сили і швидкості скорочення м'язів, які беруть участь у виконанні основних технічних прийомів гри, координаційних здібностей (спритності), гнучкості, необхідних для оволодіння раціональної техніки гри; спеціальної витривалості (стрибкової, силової, швидкісної); акробатичні вправи, вправи по техніці і тактиці гри; двостороння гра [6].

У своїх працях [2] науковці приділяють увагу розвитку рухових якостей та фізичній підготовці спортсменів у волейболі. Вони констатують, що рухові якості

Секція 9. Професійна освіта в умовах сьогодення

особливо важливі у зв'язку з розширенням діапазону ігрових дій, зростанням напруги гри, що вимагає від спортсменів максимальних фізичних зусиль у ситуаціях, які різко і часто змінюються на волейбольному майданчику.

Фізична підготовка в сучасному волейболі набуває особливого значення у зв'язку з розширенням діапазону ігрових дій, збільшенням напруження гри, що потребує від волейболістів максимальних фізичних зусиль. Б. М. Шиян [7] визначає фізичну підготовленість як прикладний результат фізичного виховання, утілений у підвищенні працездатності, рухових умінь і навичок. Згідно з визначенням Т. Ю. Круцевич [5], фізична підготовленість – це рівень досягнутого розвитку фізичних якостей, формування рухових навичок у результаті спеціалізованого процесу фізичного виховання, спрямованого на розв'язання конкретних завдань. На думку авторів [1], визначення фізичної підготовленості як рівня розвитку фізичних якостей є досить актуальним. Сучасні наукові дослідження свідчать про те, що використання рухових тестів для визначення рівня фізичної підготовки дає змогу оцінити різні сторони рухової підготовленості та є доступними за рахунок диференціації за статтю й віком. Установлення рівня фізичної підготовленості пов'язане, з одного боку, з необхідністю аналізу проведеної роботи за певний період, а з іншого – із корегуванням тренувального процесу на наступних етапах підготовки [4].

У педагогічному тестуванні фізичну підготовленість в залежності від ігрового амплу волейболіста, оцінювали за результатами контрольних вправ, які передбачені Державними тестами і нормативами оцінки фізичної підготовленості населення, а саме біг на 3000 м, стрибок в довжину з місця також човниковий біг 4 x 9 м, біг 100 м, нахили тулуба вперед з положення сидячи (таблиця 1).

Таблиця 1

Рівень фізичної підготовленості волейболістів різних амплу (n= 68)

№ з/п	Види тесту	Ігрове амплу юнаків-волейболістів				
		Діагональний	Центральний блокуючий	Догравальний	Зв'язуючий	Ліберо
1	Рівномірний біг 3000 м, хв.	13,55±0,06	14,34±0,04	13,63±0,08	14,22±0,03	13,43±0,42
2	Стрибок у довжину з місця, см	260±1,25	239±1,18	240±1,82	235±0,66	240±1,20
3	Біг на 100 м, с	13,24±0,05	13,92±0,07	13,36±0,04	13,33±0,06	13,05±0,05
4	Човниковий біг 4 x 9 м, с	8,82±0,14	9,25±0,06	9,03±0,04	9,24±0,06	8,82±0,75
5	Нахил тулуба вперед з положення сидячи, см	10,22±0, 14	8,45±0,11	10,44±0,14	13,34±0,26	13,56±0,45

За середніми результатами тестування виявилось, що витривалість краще розвинута у гравців ігрового амплуа – ліберо, вони показали кращий час з бігу на 3000 м. Показники сили є вищими у волейболістів ігрового амплуа діагональний. Швидкість краще розвинута у гравців, які грають під амплуа ліберо. Спритність краще розвинута у волейболістів ігрового амплуа ліберо та діагональний.

Проведений аналіз спеціальної науково-методичної літератури вказує на те, що розвиток фізичних якостей – це процес цілеспрямованого впливу фізичними вправами на комплекс природних властивостей організму, що забезпечують активну рухову діяльність. Сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість – характеризують фізичний розвиток людини, її здатність до рухової діяльності.

Порівнявши результати нашого дослідження ми прийшли до висновку, що волейболісти різних ігрових амплуа мають різний рівень фізичної підготовленості.

Література та джерела

1. Арзютов Г. Точність побудови руху в спортивних іграх, відмінності та зміни в структурі підготовленості спортсменів різної кваліфікації, статі, віку. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. № (19). С. 312–316.

2. Вольчинський А. Особливості тренування студентів-волейболістів із різною фізичною підготовкою. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 17. С. 38–42.

3. Гнатчук В. І. Взаємозв'язок показників спеціальної фізичної підготовки та змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2006. № 3. С. 3–6.

4. Железняк Ю. Д., Шипулін Г. Я., Сердюков О. Е. Тенденції розвитку класичного волейболу на сучасному етапі. *Теорія і практика фізичної культури*. 2004. № 4. С. 30–33.

5. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Т. 1 / Т. Ю. Круцевич. Київ : Олімп. л-ра, 2012. 392 с.

6. Швай О., Гнітецький Л., Поляковський В. Ефективність фізичної підготовки кваліфікованих волейболістів різних ігрових амплуа. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. № 2 (18). С. 332–335.

7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: навч. книга – Богдан, 2002 Ч. 1. 140 с.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ БАЛЬНОГО ТАНЦЮ У ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Дарина Чонка,

студентка 3-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
**Науковий керівник – Тетяна Царик, викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової підготовки**

*Розкрито основні методи викладання бальних танців у хореографічному колективі.
Розглянуто позиції контакту під час виконання фігур стандартної програми та особливості
латиноамериканської програм. Розкриття класифікації за рівнем підготовки танцівників*

Бальні танці є однією з найбільш масових і загальнодоступних форм спілкування дітей та молоді з основами танцювальної хореографії. Бальний танець – один із видів хореографічного мистецтва виступає дієвим засобом музичного, пластичного, художньо-естетичного, спортивні – фізичного, емоційного, одним словом, різностороннього розвитку і виховання особистості. Розглядаючи бальний танець, можна відзначити, що цей парний танець в якому беруть участь Чоловік і Жінка, ця взаємодія двох особистостей з різними характерами, світоглядом хореографічною і музично-ритмічною підготовкою психологією і фізіологією. Пара в бальному танці розглядається як одне ціле – танцюристи знаходяться в безперервному контакті один з одним, особливо яскраво виражений контакт та характер в європейських танцях.

У Європейську програму (стандарт) входять 5 танців: повільний вальс (темп – 28-30 тактів в хвилину), квікстеп (швидкий фокстрот) (темп – 50-52 тактів в хвилину) танго (темп – 31-33 тактів в хвилину), віденський вальс (темп – 58-60 тактів в хвилину) і повільний фокстрот (темп – 28-30 тактів в хвилину). Всі танці Європейської програми танцюються з просуванням по лінії танцю (по колу проти годинникової стрілки). Партнерки мають бути одягнені в спеціальні, що відповідають вимогам, бальні сукні. Кавалери мають бути одягнені у фраки чорного або темно-синього кольору з краваткою-метеликом.

Під час виконання танців європейської програми бальних танців існують п'ять позицій контакту, під час виконання всіх фігур стандартної програми:

- ліва кисть партнера тримає праву кисть партнерки
- ліва кисть партнерки лежить на руці партнера нижче плеча (у танго за рукою);
- права кисть партнера розташована на лівій лопатці партнерки;
- лівий лікоть партнерки торкається правого ліктя партнера;
- права частина корпусу обох партнерів знаходяться в постійному контакті. У цій позиції горизонтальна лінія рук партнерки має бути ідеальна.

Європейська програма бальних танців має визначену техніку пересування та вимагає злиття партнерів у єдине ціле. Усі танці європейської програми виконують із просуванням уперед по лінії танцю (по колу, проти годинникової стрілки).

У Латиноамериканську програму входять танці: ча-ча-ча (темп – 30-32 тактів в хвилину), джайв (темп – 42-44 тактів в хвилину), самба (темп – 50-52 тактів в хвилину), румба (темп – 25-27 тактів в хвилину), і пасадобль (темп – 60-62 тактів в хвилину). З Латиноамериканських танців лише самба і пасадобль танцюються з просуванням по лінії танцю. В останніх з переліку танцях танцюристи практично залишаються на одному місці, проте можливе переміщення танцюристів по танцювальному майданчику з поверненням до вихідної точки або без. Сукні партнерок, як правило, короткі, дуже відкриті і облягаючі (відповідно до вимог). Костюми кавалерів теж дуже облягають, часто (але не завжди) чорного кольору. Суть таких костюмів – показати роботу м'язів спортсменів.

Танці з латиноамериканської програми Самба та Пасадобль – виконується із просуванням по лінії танцю, інші танці – учасники хореографічного колективу бального танцю виконують практично на одному місці, але якщо просування можливе, то з поверненням до вихідної точки.

Також у бальному танці існує класифікація за рівнем підготовки танцівників:

«Нobby» клас – стартовий (напівофіційний статус), до складу якого входить виконання чотирьох танців: із європейської програми Повільний вальс та Квікстеп; з латиноамериканської – виконання танців Ча-ча-ча та Джайв.

«E» клас – стартовий – передбачає виконання 6 танців: із європейської програми – Повільний вальс, Танго та Квікстеп; з латиноамериканської – виконання танців Ча-ча-ча, Самба та Джайв;

«D» клас – передбачає виконання 8 танців: із європейської програми

Повільний вальс, Танго, Віденський вальс та Квікстеп; з латиноамериканської – виконання та Ча-ча-ча, Самба, Румба та Джайв; «C» клас – передбачає виконання усіх 10 танців [3, с. 159].

Останнім часом програму конкурсів із бальних танців збагатив «формейшн», подібний до спортивних танців, але в ансамблевій інтерпретації.

Розучування танців з учасниками хореографічного колективу поводитьсь в такій послідовності:

- вступне слово педагога (перед розучуванням танцю педагог повідомляє деякі відомості про історію його виникнення, стилі виконання, сюжет);
- прослуховування та аналіз музики (визначити характер, темп, ритмічний малюнок, частини музичного речення, фрази);
- розучування елементів танцю, танцювальних рухів, малюнка танцю (педагог пояснює і сам показує рух потім діти повторюють).

Діти повторюють рухи разом з педагогом, а потім самостійно. Під час розучування рухів, педагог звертає увагу дітей на помилки і виправляє їх. Рухи розучуються під музику або під рахунок.

Існує кілька методів розучування танцювальних рухів:

1. Метод розучування по частинах зводиться до поділу руху на прості частини окремо з подальшою угрупованням частин в потрібній послідовності (крок вальсу).

2. Цілісний метод розучування полягає в розучуванні руху цілком в уповільненому темпі. Цим методом зручно розучувати прості рухи, а також складні рухи, які не можна розкласти на частини. Під час розучування особливо складних

рухів може бути застосоване ускладнюється. Цей метод застосовується під час розучуванні таких танцювальних рухів, як поворот вальсу. Коли основні рухи, пози, малюнок розучені, керівнику слід переходити до об'єднання їх в танцювальну комбінацію, потім комбінації збираються у фігури танцю, а фігури танець.

Слід зазначити, що зміст навчання бальної хореографії значно ускладнився, оскільки бальний танець розвивається, а методика навчання постійно вдосконалюється, зростають вимоги до техніки танцю. Відтак педагогу-хореографу необхідно адаптувати наявні методи навчання з метою виявлення найбільш ефективних. Педагогічна майстерність хореографа має ґрунтуватись на гармонійному поєднанні психолого-педагогічного мислення, професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, професійно важливих особистісних якостей, що дає йому змогу ефективно професійні функції. Таким чином, вдало підібрані методи та прийоми проведення заняття в хореографічному колективі бального танцю сприяють не тільки розвитку виконавських вмінь та навичок його учасників, допомагають відчутти можливості свого тіла, а також забезпечують гармонійний та всебічний розвиток дитини.

Література та джерела

1. Шалапа С. В., Корисько Н. М. Методика роботи хореографічним колективом: підручник. Київ: НАКККиМ, 2015. Ч. 1. 252 с.

2. Мартиненко О. В. Теорія і методика роботи з хореографічним колективом: навчальний посібник для студентів спеціальності 024 Хореографія Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 342 с. URL : <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/martynenko-o.-v.-teoriya-i-metodyka-roboty-z-khoreohrafichnym-kolektyvom.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).

2. Бальна хореографія: історія, теорія, практика / М. Бевз, О. Вакуленко, Н. Горбатова, С. Єфанова, М. Кеба, А. Кризь, Т. Павлюк, А. Підлипська, О. Просьолков, Л. Шепопал. Київ: НАКККиМ, 2017. 226 с.

3. Європейські бальні танці, теорія та методика викладання. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17595/1/Eur_ballroom_dancing.pdf (дата звернення: 17.02.2023).

4. Теорія і методика сучасного бального танцю: навч.-метод. посіб. / уклад. В. А. Сизоненко. Умань: АЛМІ, 2017. 200 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олена Шевчук,

студентка 4-Д групи спеціальності 013 Початкова освіта відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – *Олена Клехо, викладач інформатики циклової комісії природничо-математичних дисциплін*

У статті описано мислення, як пізнавальний процес, психолого-педагогічні аспекти формування та розвитку критичного мислення молодших школярів. Вказано, що критичне мислення дитини являє собою особливий вид розумової діяльності, підґрунтям для якого виступають індивідуально-особистісні якості, різноманітні загально-навчальні та загально-інтелектуальні уміння.

Сучасна шкільна освіта орієнтованої на розвиток мислення та формування особистісних компетенцій у підростаючого покоління. Однією з ключових ідей в умовах НУШ стало фокусування не на передаванні конкретних знань, а навчанні способів ефективного й самостійного їхнього засвоєння, способів дії зі знаннями, дій у нестандартних ситуаціях, способів творчого перетворення знань і вмій. У цьому контексті важливим є розвиток критичного мислення учнів.

За допомогою критичного мислення людина пізнає навколишній світ у всьому різноманітті властивостей і відносин. Психолого-педагогічні аспекти формування та розвитку критичного мислення школярів завжди враховують під час вирішення питань, пов'язаних із підвищенням ефективності навчання того чи іншого предмета.

Згідно О. Пометун, мислення характеризує низка особливостей, які відрізняють його від інших пізнавальних процесів [2].

По-перше, у мисленні відображаються зовнішні, сприймані властивості предметів, і внутрішні, суттєві зв'язки та відносини. Якщо у сприйнятті та уявленні предмет відображається як ціле, то в мисленні розглядаються щонайменше два компоненти, між якими встановлюються певні зв'язки, відносини. Це забезпечує глибше і точніше відображення, оскільки розкриває загальне в предметах і явищах, дає змогу пізнати істотні їхні властивості, їхню сутність. Завдяки цьому з'являється можливість на основі спостереження одних явищ пізнавати інші, пов'язані з ними. Це ж створює можливість прогнозування.

По-друге, мислення є процес опосередкованого відображення. Опосередкований характер мислення виражається в тому, що людина, розв'язуючи будь-яку задачу, оперує знаннями і методами, що склалися в процесі історичного розвитку суспільства, виходить за межі того, що дано безпосередньо у відчуттях, сприйняттях, уявленнях. Це створює можливість отримати нові знання про предмети і явища.

Третьою найважливішою особливістю мислення є його узагальненість. На ступені чуттєвого пізнання вже можливе, так зване, елементарне узагальнення. Однак там воно ґрунтується на безпосередньо доступних зовнішніх властивостях предметів (що часто є несуттєвим) і обмежене межами індивідуального досвіду людини.

З вищезначеного бачимо, що узагальнення, як одиниця мислення, є характерним для мислення поряд з іншими одиницями, такими, як аналіз, порівняння, синтез, абстрагування, і всі ці одиниці можна повною мірою віднести до критичного мислення, бо воно має справу безпосередньо з інформацією.

Учень початкової школи (6–10 років) стає суб'єктом своєї навчальної діяльності, а отже, вміє працювати з поняттями, судженнями, запитаннями тощо.

М. Ліоненко [2] доводить, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку мислення. У низці інших досліджень, пов'язаних із проблемою мислення, розглядалися сутнісні характеристики критичності мислення: критичність

мислення як установку розглядає О. Мисечко [6], як здатність – І. Василиків, Р. Романчук активність [1] і т.д..

Зі вступом дитини до школи в її житті відбуваються суттєві зміни, докорінно змінюється соціальна ситуація розвитку, формується навчальна діяльність, яка є для неї провідною. Саме на основі навчальної діяльності розвиваються основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку. Навчання висуває в центр свідомості дитини (В. Вдовенко [3]) Тим самим мислення стає домінантною функцією, починає визначати роботу й усіх інших функцій свідомості – вони інтелектуалізуються і стають довільними.

Раніше було прийнято вважати, що для дітей молодшого шкільного віку провідним є конкретно-образне мислення, проте на сучасному етапі доведено, що діти цього віку мають набагато більші пізнавальні можливості, що дає змогу розвивати в них основи теоретичних форм мислення.

У цей період формується таке важливе особистісне утворення, як почуття соціальної та психологічної компетентності (або в разі несприятливого розвитку – соціальної чи психологічної меншовартості), а також почуття диференційованості своїх можливостей.

Особливу роль у житті молодшого школяра відіграє вчитель, який часто виступає як своєрідний центр його життя (навіть у тих випадках, коли дитина «не приймає» педагога). До кінця молодшого шкільного віку особливого значення починає набувати думка однолітків, дитина починає прагнути завоювати визнання однокласників і друзів [4].

З першого по четвертий рік навчання інтенсивно розвивається словесно-логічне (понятійне) мислення, проходячи шлях від предметно-дієвого до понятійного. Понятійне мислення – це усвідомлене вербалізоване мислення. Найважливішою характеристикою понятійного мислення є децентризм. У зв'язку з тим, що рух думки йде не на одному рівні, з'являється можливість правильного співвіднесення часткового і загального, розуміння оборотних операцій. У зв'язку з цим поступово з 11–12 років формується здатність міркувати логічно про абстрактні проблеми, так само з'являється потреба перевірити правильність своїх думок, прийняти точку зору іншої людини, подумки враховувати та співвідносити одночасно кілька ознак або характеристик об'єкта. Так звана «оборотність» мислення дає змогу змінювати напрямок думки з прямого ходу міркування на зворотний, повертатися до початкового стану того чи іншого об'єкта. Дитина стає чутливою до чужого досвіду, і в неї з'являється можливість включення чужого та історичного досвіду у власну систему мислення. Для понятійного мислення характерна висока критичність і повнота розуміння, включно з розумінням підтексту, переносного сенсу [5].

У 10–11 років дитина потребує колективної суспільно корисної діяльності, яка визнається оточуючими як значуща допомога суспільству. У цей віковий період дитина проходить стадію розумового розвитку, а саме стадію конкретних операцій, тобто у дитини починається процес виникнення елементарного логічного міркування. З'являється можливість зрозуміти, що інший бачить світ інакше, ніж я. Рівень моральної свідомості в цей період – конвенціональна мораль. Прагнення поводитися

певним чином із потреби в схваленні, у підтримці хороших стосунків зі значущими для неї людьми, потім із підтримки авторитету [6].

Формування критичного мислення за своєю суттю виступає рушійною силою розумової діяльності: стан напруження людини, яке виникає в момент зіткнення з тією чи іншою суперечністю та передбачає встановлення чинників, умов у їхньому причинно-наслідковому зв'язку, які сприяють виникненню проблемної ситуації. Відповідно до результату розв'язання пізнавальної проблеми дослідники (М. Гладун [7], О. Журба [8], М. Ткаченко [9]) поділяють на такі групи: проблеми на основі необхідності у відкритті невідомих раніше фактів, понять, законів, теорій, знань про способи діяльності, оцінних знань (результат – нове знання); проблеми, пов'язані з умовою оволодіння логічними, предметно-типовими, науково-предметними вміннями, зокрема вмінням критично оцінювати явище, процес, ситуацію (результат – нове вміння); проблеми як джерело освоєння досвіду творчої діяльності (результат – досвід творчості); проблеми як джерело досвіду формування оціночних суджень (результат – ціннісно-емоційне ставлення).

Таким чином, критичне мислення молодшого школяра – це цілеспрямована самостійна діяльність, у процесі якої відбувається постановка запитань і з'ясування проблем, формулювання гіпотез, їхня перевірка, переконлива аргументація недоліків і переваг змісту, що піддається критиці, пошук компромісних рішень. Критичне мислення дитини 6-10 років являє собою особливий вид розумової діяльності, підґрунтям для якого виступають індивідуально-особистісні якості, різноманітні загально-навчальні та загально-інтелектуальні вміння; спрямованість на самостійне ухвалення рішень у різних ситуаціях. Саме завдяки критичному мисленню й відбувається формулювання мети, заради якої здійснюється діяльність. Цілеспрямована робота щодо формування в молодших школярів критичного мислення, дає можливість сформувати необхідні як особистісні якості, так і інтелектуальні вміння та навички.

Література та джерела

1. Василиків І., Романчук Р. Особливості формування алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Молодь і ринок*. 2021. № 2. С. 188.
2. Ліоненко М. Методичні особливості формування культури критичного мислення молодших школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2021. № 1. С. 28-34.
3. Вдовенко В. Формування алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. *Наукові записки. Серія: проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2017. № 4. С. 11.
4. Коршунова О. Використання опорних схем та організація розробки міні проектів на уроках інформатики в початковій школі. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. Вип. 4. С. 29–32.
5. Мелекесцева Н. Розвиток критичного мислення молодших школярів засобами сучасної української дитячої літератури. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27. С. 380–386.

6. Чугай С., Хващевська О. Формування критичного мислення в процесі соціалізації молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2020. № 13. С. 151–161.

7. Гладун М., Іщенко І. Формування критичного мислення у молодших школярів нової української школи. *Наукові записки. Серія: проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2021. С. 49.

8. Журба О. Формування критичного мислення учнів на уроках етики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2014. Вип. 67. С. 48–52.

9. Ткаченко М. Формування критичного мислення на уроках інформатики. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2018. № 4. С. 5.

БІОАДЕКВАТНА АБО НООСФЕРНА ТЕХНОЛОГІЯ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ

Людмила Шишко,

студентка 4-Г групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової та дошкільної освіти Луцького педагогічного фахового
коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Науковий керівник – Галина Давидюк,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін

У статті проаналізовано важливість оновлень у освітній технології. Проаналізовано розуміння ноосферної освіти. Розглянуто умови реалізації ноосферної освіти у зв'язку з її біоадекватністю. Описано процес формування знань учня під час біоадекватного уроку.

Сучасна методика навчання спрямована на поєднання інтелекту та духовності, усвідомленого й керованого розвитку внутрішніх переконань і потреб особистості, формування нової системи пізнання. На наш погляд, зазначені аспекти повною мірою реалізуються у концепції ноосферної освіти. На практичному рівні, перегляд застарілих підходів до викладання традиційних уроків та внесення до них елементів ноосферної освіти покликана НУШ.

Жоден елемент ноосферної технології не спрямований на досягнення навчальних, розвивальних та виховних цілей ціною здоров'я учня чи учителя. Застосування ноосферної технології у навчанні має знімати фізичне напруження й утому учнів, шляхом: урізноманітнення форм подання навчального матеріалу; можливість варіювання обсягу змісту навчання, унеможливаючи перевантаження.

Біоадекватна технологія забезпечує роботу екологічного (двопівкульного), природного мислення учня, залучає багатоканальність отримання інформації (очі, вуха, язик, ніс, шкіра), враховує індивідуальні особливості розвитку школярів та унікальність кожного учня. Це екологічні та природні умови для гармонізації особистості учня шляхом залучення його ресурсів та потенціальних можливостей. Крім того, біоадекватний урок передбачає системність, гармонізацію (використання

методик цілісного сприйняття світу та мислення) і гуманізацію усього процесу взаємодії учителя та учня [1].

Т. Фатянова вважає, що біоадекватний урок сприяє розвитку пізнавальних процесів учнів, де від дій за зразком школяр поступово переходить до творчого та самостійного пошуку. Біоадекватний урок вчить дитину критично оцінювати свої знання, самостійно знаходити помилки, виправляти їх, удосконалюватися. Так, використовується ціла низка прийомів розвитку природоподібного мислення, що відповідають віковим особливостям психологічного розвитку школярів під час біоадекватного уроку, наприклад:

- екологічна ідентифікація, коли дитина ставить себе на місце природного об'єкта і намагається виробити відповідну поведінку;

- продукція виховних мислеобразів, коли дитина самостійно працює на основі природних символів;

- моделювання емпатичних ситуацій, коли учень співпереживає не тільки «вигаданим героям», а й «неживим» (радіє за зайця, співчуває дереву) тощо.

- ноосферна рефлексія, коли поведінку учні оцінюють з погляду будь-якого об'єкта [4].

Мета роботи учителя під час біоадекватного уроку полягає в тому, щоб сформувані в учня навички роботи з мислеобразом. Мислеобраз – це продукт біоадекватного уроку, цілісний образ предмета або явища, що сформовано шляхом індивідуально сприйнятий усіма органами чуття учня (дотик, колір, смак, запах, звук) [2].

Структура біоадекватного уроку виглядає наступним чином:

- репрезентація навчального матеріалу (активність);

- сприйняття навчального матеріалу (рефлексія);

- осмислення отриманої інформації (активність);

- подання (рефлексія);

- архівування отриманих знань (активність). Важливою відмінністю біоадекватного уроку є те, що він закінчується творчим завданням – створенням власного мислеобразу використовуючи малюнок, оповідання, схему, вірш, кросворд тощо [3].

Під час біоадекватних уроків завдання та вправи мають розвивати нестандартне, асоціативне, парадоксальне, синтетичне мислення. З цією метою доцільно використовувати метод емпатії (вживання); метод образного бачення; метод символічного бачення; метод «Якби...»; метод аглютинації [1].

Усвідомлення кожним педагогом школи природодоцільності ноосферних технологій – завдання важке, але необхідне, оскільки тільки тоді робота педагогів може вважатися ефективною, якщо вона спрямована на розв'язання проблем учнів.

Таким чином, біоадекватна технологія навчання включає природне навчання з опорою на здоров'язбережувальний і здоров'явідновлювальний ефекти. Використання біоадекватної методики на уроці включає в роботу всі канали сприйняття учня (очі, вуха, язик, ніс, шкіра), що викликає активний, діяльнісний стан кори обох півкуль головного мозку та в цілому сприяє природньому процесу

формування знань, умінь та навичок в учня. Така освіта є екологічною. Використання ноосферних технологій під час біоадекватних уроків ми вважаємо пріоритетним, їхнє системне впровадження є обов'язковим для досягнення головної мети школи – сприяння гармонійному розвитку учнів.

Література та джерела

1. Єрмоленко С., Стовбур В. Біоадекватні уроки з фонетики на засадах ноосферної освіти. *Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному поліетнічному суспільстві*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. МДПУ імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, 2018. С. 24–29.

2. Кудрик Л. Розвиток цілісного мислення засобами ноосферної педагогіки і психології. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум*: матер. доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (08 червня 2017 р.). Львів: Львівський інститут МАУП, 2017. С. 42–45.

3. Стеценко І., Фінько Т., Шелест Л. На шляху до створення ноосферного освітнього простору школи. *Ноосферна парадигма в публічному управлінні: теорія, історія, сучасність*: матеріали наук.-практ. конф., 15 березня 2017 р. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017. С. 192–196.

Фат'янова Т. Формування ноосферної свідомості здобувачів початкової освіти. *The 2nd International scientific and practical conference “Results of modern scientific research and development”* (May 2-4, 2021). Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2021. P. 353–356.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Редактори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук

Коректори: Сергій Марчук, Ірина Ковальчук, Марія Козігора, Людмила Шуст

Технічний редактор: Олена Клехо,

Дизайн: Нінель Сиротюк

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА: ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції

У збірнику вміщено тези доповідей учасників VII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Волинська весна: перші паростки науки» (м. Луцьк, КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 22 березня 2023 року). Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти в умовах війни; проблеми сімейної та дошкільної педагогіки; актуальні проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язберезувальної компетентності особистості; актуальні питання початкової освіти та соціальної роботи; психологічний вимір особистості; професійна освіта в умовах сьогодення.

Волинська весна: перші паростки науки: збірник матеріалів VII Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції (22 березня 2023 року КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчука, І. Ковальчук. Луцьк: Мажула Ю. М., 2023. 755 с.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

УДК 37.091.12:005.745](477.82)ЛПК"2023"(082)

© КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2023